

Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta sekä muutettavaksi näihin uusiin annettaviin lakeihin liittyen perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia, opintotukilakia, koulumatkatukilakia, ylioppilastutkinnosta annettua lakia sekä eräitä muita lakeja. Esitys liittyy hallitusohjelman kirjauksiin oppivelvollisuuden korottamisesta 18 ikävuoteen, ohjauksen vahvistamisesta, toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta sekä toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittämisestä.

Esityksessä ehdotetaan, että oppivelvollisuus laajennettaisiin koskemaan perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta siihen asti, kun henkilö täyttää 18 vuotta. Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen jälkeisissä erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa. Oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle ehdotetaan uusia oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita, joilla vahvistettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren saamaa ohjausta ja tukea erityisesti koulutukseen hakeutumisasiässä ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä laajemmasta maksuttomuudesta toisen asteen koulutuksessa. Perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 20 vuotta. Maksuttomia olisivat opetuksessa tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet. Lisäksi yli seitsemän kilometrin koulumatkat olisivat maksuttomia.

Tutkintokoulutukseen valmistavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena olisi antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen.

Esityksen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä varmistaa jokaiselle nuorelle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Tavoitteena on, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista. Esityksen tavoitteena on osaltaan tukea työllisyysasteen nostamista.

Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Oppivelvollisuuslaki ja siihen liittyvät muut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2021. Tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta annettava laki on tarkoitettu tule-

HE 173/2020 vp

maan voimaan 1.8.2021, mutta kyseistä koulutusta järjestettäisiin 1.8.2022 lukien. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen liittyvät muut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	8
1 Asian tausta ja valmistelu	8
1.1 Tausta	8
1.2 Valmistelu	8
2 Nykytila ja sen arviointi.....	10
2.1 Oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja oppivelvollisuus	10
2.1.1 Perustuslain sivistykselliset oikeudet.....	10
2.1.2 Kansainväliset ihmisoikeussopimukset.....	11
2.1.3 Perusopetus ja oppivelvollisuus	13
2.2 Toisen asteen tutkintokoulutus.....	17
2.2.1 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto	17
2.2.2 Ammatillinen koulutus.....	21
2.3 Perusasteen jälkeiset valmistavat koulutukset.....	24
2.3.1 Lukiokoulutukseen valmistava koulutus	24
2.3.2 Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus	24
2.3.3 Perusopetuksen lisäopetus.....	26
2.3.4 Kansanopistojen pitkätkä linjat.....	27
2.3.5 Nivelvaiheen koulutusten merkitys.....	27
2.4 Erityisryhmien koulutustarpeiden huomiointi.....	28
2.4.1 Maahanmuuttajille suunnattu koulutus	28
2.4.2 Saamenkielinen koulutustarjonta	29
2.4.3 Romani- ja viittomakielinen koulutustarjonta.....	31
2.4.4 Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat	32
2.4.4.1 Erityistä tukea tarvitsevien perusopetus ja siirtymä toisen asteen koulutukseen .32	
2.4.4.2 Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnon suorittamisen erityisjärjestelyt.....	35
2.4.4.3 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa.....	36
2.4.4.4 Vaikeimmin vammaisten opiskelu perusopetuksen jälkeen.....	37
2.4.4.5 Vammaisten opiskelijoiden muut palvelut.....	39
2.5 Hakeutuminen ja sijoittuminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen	41
2.6 Opinto-ohjaus ja siirtymät.....	49
2.6.1 Oppilaanohjaus ja ohjaus jatko-opintoihin perusopetuksessa	49
2.6.2 Opinto-ohjaus ja muu ohjaus lukiokoulutuksessa	51
2.6.3 Opinto-ohjaus ja muu ohjaus ammatillisessa koulutuksessa.....	52
2.6.4 Ohjauksen riittävyys	53
2.7 Muut opiskelijoiden ja nuorten tukitoimet	55
2.7.1 Opiskeluhoolto	55
2.7.2 Opiskeluterveydenhuolto	56
2.7.3 Etsivä nuorisotyö.....	56
2.7.4 Nuorten työpajatoiminta.....	58
2.7.5 Kuntoutuspalvelut	60
2.8 Koulutustason vaikutus työllistymiseen.....	61
2.9 Toisen asteen ja nivelvaiheen koulutuksen rahoitus	65

HE 173/2020 vp

2.9.1 Perusopetuksen lisäopetuksen rahoitus	66
2.9.2 Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitus	66
2.9.3 Ammatillisen koulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitus	67
2.10 Toisen asteen koulutuksen kustannukset ja opiskelijan toimeentulo	68
2.10.1 Opetuksen maksuttomuus ja opintososiaaliset etuudet	68
2.10.2 Opiskelijalle aiheutuvat kustannukset ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa	70
2.10.2.1 Oppimateriaalit ja muut kustannukset	70
2.10.2.2 Ylioppilastutkintomaksut	75
2.10.2.3 Kansanopistojen lukuvuosimaksut	76
2.10.3 Opiskelijan toimeentulo	76
2.10.3.1 Opintotuki	76
2.10.3.2 Koulumatkatuki	78
2.10.3.3 Asumistuki ja asumislisä	79
2.10.3.4 Oikeus työttömyysetuuteen	79
2.10.3.5 Vanhempien elatusvelvollisuus	80
2.10.3.6 Muut etuudet	81
3 Tavoitteet	81
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	83
4.1 Keskeiset ehdotukset	83
4.2 Pääasialliset vaikutukset	87
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	87
4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijan ja perheiden taloudelliseen asemaan	87
4.2.1.2 Vaikutukset julkiseen talouteen	88
4.2.1.3 Vaikutukset kansantalouteen	95
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	97
4.2.2.1 Vaikutukset perusopetuksen järjestäjien toimintaan	97
4.2.2.2 Vaikutukset lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaan	98
4.2.2.3 Vaikutukset kansanopistojen toimintaan	102
4.2.2.4 Vaikutukset kuntien toimintaan	103
4.2.2.5 Vaikutukset Kansaneläkelaitoksen toimintaan	106
4.2.2.6 Vaikutukset Opetushallituksen toimintaan	107
4.2.2.7 Vaikutukset ylioppilastutkintolautakunnan toimintaan	109
4.2.2.8 Vaikutukset TE-toimistojen toimintaan	109
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	110
4.2.3.1 Lapsivaikutukset	110
4.2.3.2 Muut vaikutukset yksilöiden asemaan	111
4.2.3.3 Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen	114
4.2.3.4 Vaikutukset työllisyyteen	119
4.2.3.5 Vaikutukset yritystoimintaan	120
4.2.3.6 Alueelliset vaikutukset	121
4.2.3.7 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	126
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	130

HE 173/2020 vp

5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	130
5.1.1	Oppivelvollisuuden laajentamisen vaihtoehtoja.....	130
5.1.2	Nivelvaiheen koulutuksen järjestämismuutoksia.....	137
5.2	Ulkomaisten lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot.....	138
6	Lausuntopalaute.....	144
6.1	Lausuntokierros.....	144
6.2	Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto.....	150
7	Säännökohtaiset perustelut.....	151
7.1	Oppivelvollisuuslaki.....	151
1 luku	Yleiset säännökset.....	151
2 luku	Oppivelvollisuuden suorittaminen.....	153
3 luku	Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu.....	165
4 luku	Koulutuksen maksuttomuus.....	177
5 luku	Erinäiset säännökset.....	186
6 luku	Voimaantulo.....	194
7.2	Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	195
1 luku	Yleiset säännökset.....	195
2 luku	Koulutuksen järjestäminen.....	195
3 luku	Hakeutuminen ja opiskelijaksi ottaminen.....	200
4 luku	Koulutuksen sisältö.....	202
5 luku	Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet.....	206
6 luku	Erinäiset säännökset.....	212
7 luku	Voimaantulo.....	214
7.3	Perusopetuslaki.....	215
7.4	Lukiolaki.....	220
7.5	Laki ammatillisesta koulutuksesta.....	222
7.6	Laki vapaasta sivistystyöstä.....	228
7.7	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta.....	235
7.8	Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä.....	238
7.9	Opintotukilaki.....	247
7.10	Koulumatkatukilaki.....	250
7.11	Laki ylioppilastutkinnosta.....	258
7.12	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.....	260
7.13	Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta.....	260
7.14	Laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta.....	261
7.15	Varhaiskasvatusturvelaki.....	262
7.16	Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta.....	262
7.17	Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä.....	262
7.18	Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta.....	262
7.19	Nuorisolaki.....	263
7.20	Valmiuslaki.....	265
7.21	Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta.....	265
7.22	Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta.....	266
7.23	Laki nuorista työntekijöistä.....	266
7.24	Työsopimuslaki.....	269

HE 173/2020 vp

7.25 Merityösopimuslaki	269
7.26 Laki kotoutumisen edistämisestä	271
7.27 Työttömyysturvalaki	271
7.28 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta	273
7.29 Lastensuojelulaki	273
7.30 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta	274
8 Lakia alemman asteinen sääntely	274
9 Voimaantulo	275
10 Toimeenpano ja seuranta	277
11 Suhde muihin esityksiin	280
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	280
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	281
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	281
LAKIEHDOTUKSET	306
1. Oppivelvollisuuslaki	316
2. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta	316
3. Laki perusopetuslain muuttamisesta	326
4. Laki lukiolain muuttamisesta	331
5. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	336
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	343
7. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta	348
8. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	352
9. Laki opintotukilain muuttamisesta	359
10. Laki koulumatkatukilain muuttamisesta	362
11. Laki ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta	366
12. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:n muuttamisesta	367
13. Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain 39 §:n muuttamisesta	368
14. Laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta	369
15. Laki varhaiskasvatuslain 12 §:n muuttamisesta	370
16. Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	371
17. Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta	372
18. Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta	373
19. Laki nuorisolain 11 §:n muuttamisesta	374
20. Laki valmiuslain 109 §:n muuttamisesta	375
21. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta	376
22. Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	379
23. Laki nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta	380
24. Laki työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta	382
25. Laki merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 5 luvun 5 §:n muuttamisesta	383
26. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 20 §:n muuttamisesta	384
27. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	385
28. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta	387
29. Laki lastensuojelulain 24 §:n muuttamisesta	388

HE 173/2020 vp

30. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 ja 17 §:n muuttamisesta.....	389
LIITTEET	391
RINNAKKAISTEKSTIT	391
3. Laki perusopetuslain muuttamisesta	391
4. Laki lukiolain muuttamisesta	400
5. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	409
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	421
7. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta	429
8. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta ..	436
9. Laki opintotukilain muuttamisesta	447
10. Laki koulumatkatukilain muuttamisesta	451
11. Laki ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta	458
12. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:n muuttamisesta.....	459
13. Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain 39 §:n muuttamisesta	461
14. Laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta ..	462
15. Laki varhaiskasvatuslain 12 §:n muuttamisesta	464
16. Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	465
17. Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta	466
18. Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta.....	467
19. Laki nuorisolain 11 §:n muuttamisesta	469
20. Laki valmiuslain 109 §:n muuttamisesta.....	471
21. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta	472
22. Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	475
23. Laki nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta	476
24. Laki työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta.....	479
25. Laki merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 5 luvun 5 §:n muuttamisesta	480
26. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 20 §:n muuttamisesta.....	482
27. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	483
28. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta.....	486
29. Laki lastensuojelulain 24 §:n muuttamisesta	487
30. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 ja 17 §:n muuttamisesta.....	488

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa keskeisenä tavoitteena on, että koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Hallitusohjelman osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi -strategisessa kokonaisuudessa on linjattu, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen. Oppivelvollisuuden sisään rakennetaan erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esimerkiksi kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus ja valmentavat koulutukset. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Lisäksi vahvistetaan ohjausta.

Hallitusohjelman mukaan valmistelun yhteydessä käydään läpi toisen asteen keskeyttämisen syyt ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi sekä tehdään selvitys maksuttomasta toisen asteen koulutuksesta ja oppimateriaalikustannusten alentamisesta ja ryhdytään sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi.

Osana oppivelvollisuutta kehitetään toisen asteen valmistavia koulutuksia ja nivelvaiheen ohjausta helpottamaan siirtymistä toisen asteen koulutukseen. Määrärahatarpeet tulee varmistaa jokaisen opinto- ja tukimuodon kohdalla. Oppivelvollisuustehtävään liittyvien erilaisten koulutusmuotojen järjestäjille korvataan täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset.

1.2 Valmistelu

Hallitusohjelman oppivelvollisuuden pidentämistä koskevien linjausten toteuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 28.8.2019 projektiryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella hallituksen esitys siten, että uudistus tulisi voimaan vuonna 2021. Projektiryhmän työtä tukemaan asetettiin laaja-alainen seurantaryhmä. Projektin ja seurantaryhmän toimikausi on 2.9.2019—31.12.2021.

Asettamis päätöksen mukaan hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi ja tietoperustan varmistamiseksi projektiryhmän tuli organisoida ja tarvittavalla tavalla hankkia tutkimus- ja arviointiasiantuntemusta valmistelun tueksi. Oppivelvollisuuden pidentämistä koskeva valmistelutyö tehtiin laajassa yhteistyössä hallinnonalan ja sidosryhmien kanssa. Valmistelu tehtiin vuorovaikutteisesti ja osallistavia työtapoja hyödyntäen järjestämällä muun muassa työpajoja, aluetapaamisia, pyöreän pöydän tapaamisia ja verkkokuulemisia.

Projektiryhmä luonnosteli syksyllä 2019 suuntaviivat, joissa hahmoteltiin ratkaisuehdotuksia tai -vaihtoehtoja oppivelvollisuuden laajentamisen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Suuntaviivaluonnoksiin koottiin palautetta ja kehittämissuhteita joulukuussa 2019 verkkokyselyn ja neljän alueellisen työpajan avulla. Verkkokysely oli avoinna 2.—15.12.2019, ja siihen vastasi 1 159 henkilöä. Suomenkieliset työpajat järjestettiin Helsingissä, Jyväskylässä ja Oulussa, ruotsinkielinen työpaja Helsingissä. Työpajoihin osallistui yhteensä 469 henkilöä.

Projektiryhmä katsoi, että lukio-opintojen osalta aiemmat selvitykset muodostivat kattavan kuvan koulutuksen kustannuksista, mutta ammatillisen koulutuksen kustannusten osalta kokonaiskuvan muodostamiseen tarvittiin lisätietoja. Opetushallitus teki marras-joulukuussa 2019 tarkennetun selvityksen ammatillisen koulutuksen kustannuksista, erityisesti opiskelijoille aiheutuvista kustannuksista eri aloilla ja eri tutkinnoissa. Opetushallituksen tekemä selvitys perustui ammatillisen koulutuksen järjestäjille tehtyyn kyselyyn, johon vastasi 75 koulutuksen järjestäjää.

Helmikuussa 2020 järjestettiin tutkijatapaaminen, jonka teemoina olivat nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy, työmarkkinoiden yleinen kehitys ja tulevaisuuden osaamistarpeet, lasten ja nuorten hyvinvointi sekä oppivelvollisuuden pidentämisen mahdolliset vaikutukset julkisen talouden näkökulmasta. Maaliskuussa 2020 pidettiin opetusministerin johdolla pyöreän pöydän keskustelutilaisuus, johon kutsuttiin 11 erikokoista peruskoulutuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjää eri puolilta Suomea niin, että myös ruotsinkieliset järjestäjät olivat edustettuna. Tilaisuuteen osallistui kahdeksan eri koulutuksen järjestäjän edustajaa.

Nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä lain valmisteluun koottiin huhtikuussa toteutetulla verkkokyselyllä. Verkkokysely toteutettiin 16.3.—20.4.2020 nuortenideat.fi-palvelussa, ja siihen vastasi yli 5 000 nuorta. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus on laatinut aineiston analyysistä ja tulosten raportoinnista yhteenvedon (Sarasjärvi – Murto: Oppivelvollisuuden laajentaminen – avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille).

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Esitystä on käsitelty säännöllisesti oppivelvollisuuden laajentamisen seurantar ryhmässä, joka kokoontui esityksen valmistelun aikana yhteensä 10 kertaa.

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä on seurannut oppivelvollisuuden pidentämistä ja laajentamista koskevaa valmistelua säännöllisesti koko valmistelun ajan. Hallituksen esityksen valmistelussa on otettu huomioon samaan aikaan käynnissä oleva koulutuspoliittisen selonteon valmistelu sekä jatkuvan oppimisen uudistuksen valmistelu siltä osin, kun sillä on kytkentöjä oppivelvollisuuden laajentamiseen. Valmistelun yhteydessä on pyydetty myös asiantuntijalausuntoja perustuslakiasiantuntijoilta. Nuorten työntekijöiden asemaan, kotoutumiskoulutukseen ja työttömyysturvaan liittyvät muutosesitykset on valmisteltu yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnolla 30.4.—15.6.2020. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM032:00/2019>.

Hallituksen esitys on ollut arvioitavana lainsäädännön arviointineuvostossa. Arviointineuvosto antoi esityksestä lausunnon 23.9.2020 ja arviointineuvoston asiassa antama lausunto on luettavissa <https://vnk.fi/documents/10616/21117263/Lausunto+luonnoksesta+oppivelvollisuuslaiksi.pdf/942c5840-499c-2aae-6ea2-51aa0b2b6d6d/Lausunto+luonnoksesta+oppivelvollisuuslaiksi.pdf>.

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa. Esityksestä on käyty kunnan viranhaltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain (389/1944) mukaiset neuvottelut sekä saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaiset neuvottelut.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM032:00/2019>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja oppivelvollisuus

2.1.1 Perustuslain sivistykselliset oikeudet

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentissa säädetään jokaiselle subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Pykälän 3 momentissa puolestaan säädetään tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaudesta.

Perustuslain 16 §:n sivistyksellisiä oikeuksia koskeva säännös jakaantuu kolmeen erilliseen momenttiin. Säännöksen taustaoletuksena voidaan katsoa olevan perusoikeusuudistuksen ja vuoden 2000 perustuslain säätämisaikojen mukainen koulutusjärjestelmän kolmiportaisuus. Perusoikeusuudistuksen yhteydessä ja vuoden 2000 perustuslaissa maksuttomalla perusopetuksella tarkoitetaan perusoikeusuudistuksen aikaan peruskoululaissa (476/83) ja sen jälkeen perusopetuslaissa (628/1998) määriteltyä perusopetusta. Perusopetuslain mukainen perusopetus kuuluu perustuslain 16 §:n 1 momentin alaisuuteen. Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus eli niin sanottu toisen asteen koulutus puolestaan kuuluu perustuslain 16 §:n 2 momentin alaisuuteen. Perustuslain 16 §:n 3 momentin piiriin kuuluu ylimmän asteen koulutus, jonka institutionaalista ulottuvuudesta säädetään perustuslain 123 §:n 1 momentin säännöksessä yliopistojen itsehallinnosta.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin ensimmäinen virke takaa jokaiselle subjektiivisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen. Toinen virke puolestaan sisältää lakivarauman, jonka mukaan oppivelvollisuudesta on säädettävä lailla. Nykyisin oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslaissa ja oppivelvollisuuden sisältönä on nimenomaan perusopetuslaissa tarkoitettu perusopetus, johon perustuslain 16 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jokaisella on subjektiivinen oikeus. Perusopetuslain 25 §:n 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Perustuslain 16 §:n 2 momentin alainen toisen asteen koulutus ei nykyisin kuulu oppivelvollisuuteen, eikä yksilöllä ole siihen myöskään perustuslain takaamaa subjektiivista oikeutta.

Vuoden 2000 perustuslain 16 §:ään siirrettiin hallitusmuodon 13 §:n säännökset sivistyksellisistä oikeuksista, jotka oli lisätty hallitusmuotoon vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan (HE 309/1993 vp, s. 64) perusopetuksen maksuttomuus merkitsee sitä, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheuttavia kustannuksia. Opetuksen ohella on siten myös välttämättömien opetusvälineiden kuten oppikirjojen oltava ilmaisia. Oikeus maksuttomaan perusopetukseen turvattiin perusoikeusuudistuksen aikaan voimassa olleessa peruskoululaissa. Lisäksi perustuslakivaliokunta on asiaa koskevassa mietinnössään (PeVM 25/1994 vp) katsonut, että maksuttomuus kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon.

Oppivelvollisuuden osalta perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotettu säännös ei estä laajentamasta tai supistamasta oppivelvollisuutta nykyisestä. Perustelujen mukaan 16 §:n 1 momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu ole-

maan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetuksiksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Siten oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta.

2.1.2 Kansainväliset ihmisoikeussopimukset

Suomea velvoittavilla kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla on useita liityntöjä perustuslain 16 §:n 1 momentin säännöksiin maksuttomasta perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta. Tässä suhteessa erityisen merkityksellisiä ovat etenkin YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991), Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976, *TSS-sopimus*) sekä Unescon yleissopimus syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla (SopS 59/71). Näissä sopimuksissa on määräyksiä alkeisopetuksen pakollisuudesta ja maksuttomuudesta sekä määräyksiä muun muassa toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden varmistamisesta, ohjauksesta koulutukseen hakeutumisessa sekä koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämisestä.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklassa turvataan lapsen oikeus maksuttomaan perusasteen koulutukseen. Mainitun artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta, ja toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille ne erityisesti: a) tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla; b) tukevat erilaisten keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luettuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, saattavat ne jokaisen lapsen ulottuville ja ryhtyvät tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin, kuten maksuttoman opetuksen käyttöönottamiseen ja taloudellisen tuen antamiseen sitä tarvitseville; c) saattavat kaikkiin tarkoituksenmukaisin keinoin korkea-asteen koulutuksen kaikkien ulottuville heidän kykyjensä perusteella; d) tuovat opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen kaikkien lasten saataville ja ulottuville; e) ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi.

TSS-sopimuksen 13 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden opetuksen saamiseen. Mainitun artiklan 2. a) kohdan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että tämän oikeuden täydellisen toteuttamisen kannalta alkeisopetuksen on oltava pakollista ja maksutta kaikkien saatavissa. Artiklan 2. b) kohdan mukaan se eri muodoissa tapahtuva opetus, tekninen ja ammatillinen mukaan luettuna, jota annetaan alkeisopetuksen jälkeen, on kaikin käytettävissä olevin keinoin tehtävä yleisesti saavutettavaksi ja mahdolliseksi kaikille erityisesti ottamalla asteittain käyttöön maksuton opetus. Artiklan 2. d) kohdan mukaan perusopetusta on tuettava ja tehostettava mahdollisuuksien mukaan niiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole saaneet tai jotka eivät ole päättäneet koko alkeisopetustaan.

Myös Unescon yleissopimuksen 4 artiklassa säädetään muun muassa, että sopimusvaltiot ryhtyvät edelleen toimenpiteisiin muotoillakseen, kehittääkseen ja soveltaakseen kansallista politiikkaa, joka olosuhteisiin ja kansalliseen käytäntöön sopivin keinoin pyrkii edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja samanlaista kohtelua opetukseen liittyvissä kysymyksissä ja erityisesti tehdäkseen alkeisopetuksen ilmaiseksi ja pakolliseksi, tehdäkseen toisen asteen opetuksen sen eri muodoissa yleisesti kaikille saavutettavaksi sekä kannustaakseen ja tehostaakseen sopivin keinoin niiden henkilöiden opetusta, jotka eivät ole saaneet alkeisopetusta tai jotka eivät ole päättäneet koko alkeisopetuksen kurssia, ja heidän jatko-opintojaan henkilökohtaisen kyvykkyden perusteella.

Myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa säädetään oikeudesta koulutukseen. Sen mukaan keneltäkään ei saa kieltää oikeutta koulutukseen.

seen. Hoitaessaan kasvatuksen ja opetuksen alalla omaksumiaan tehtäviä valtion tulee kunnioittaa vanhempien oikeutta varmistaa lapsilleen heidän omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus.

Euroopan neuvoston uudistetun peruskirjan (80/2002) 9 artikla koskee oikeutta ammatinvalinnanohjaukseen. Artiklan mukaan varmistaa, että oikeutta ammatinvalinnanohjaukseen voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, sopimuspuolet sitoutuvat tarpeen vaatiessa järjestämään ja edistämään palveluja, joiden tarkoituksena on auttaa kaikkia, myös vammaisia, ratkaisemaan ammatinvalintaan ja ammatissa etenemiseen liittyviä ongelmia ottaen huomioon asianomaisen yksilölliset ominaisuudet suhteessa tarjolla oleviin ammatti- ja työmahdollisuuksiin. Näiden palveluiden tulisi olla maksuttomia ja niiden tulisi olla sekä nuorten, mukaan lukien koululaiset, että aikuisten käytettävissä.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja (SopS 27/2016, *vammaisyleissopimus*) tulivat voimaan 10.6.2016 Suomessa. Vammaisyleissopimus on ensimmäinen oikeudellisesti sitova kansainvälinen ihmisoikeusasiakirja vammaisten henkilöiden oikeuksista. Yleissopimuksen tarkoituksena on ennen kaikkea vahvistaa jo aiemmissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vammaisille henkilöille tunnustettuja oikeuksia, koska nämä oikeudet olivat jääneet täysimääräisesti toteutumatta yhteiskunnan rakenteellisten esteiden, asenteiden ja ennakkoluulojen sekä muiden vastaavien syiden takia (HE 284/2014 vp, s. 3).

Vammaisyleissopimuksen 24 artiklassa on määräyksiä koulutuksesta. Mainitun artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden koulutukseen. Toteuttaakseen tämän oikeuden syrjimättä ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pohjalta sopimuspuolet varmistavat osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla sekä elinikäisen oppimisen, jonka tarkoituksena on kehittää täysimääräisesti inhimillisiä voimavaroja, omanarvontuntoa ja itsearvostusta sekä vahvistaa ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmiskunnan moninaisuuden kunnioittamista. Lisäksi tarkoituksena on mahdollistaa vammaisille henkilöille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjensä kehittämisen mahdollisimman pitkälle sekä vammaisten henkilöiden tehokas osallistuminen vapaaseen yhteiskuntaan.

Artiklan 2 kohdan mukaan vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen toteuttaessaan sopimuspuolet varmistavat, että a) vammaisia henkilöitä ei suljeta yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden perusteella ja ettei vammaisia lapsia suljeta maksuttoman ja pakollisen ensimmäisen asteen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle vammaisuuden perusteella; b) vammaiset henkilöt pääsevät kattavaan, laadukkaaseen ja maksuttomaan ensimmäisen asteen sekä toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät; c) vammaisia henkilöitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohdalliset mukautukset; d) vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan; ja e) toteutetaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet ympäristöissä, jotka mahdollistavat opillisen ja sosiaalisen kehityksen enimmäistämisen täysimääräisen osallisuuden tavoitteen mukaisesti.

Artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet mahdollistavat vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppimisen helpottaakseen heidän täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja yhteisöön. Määräysten mukaan tätä varten muun muassa helpotetaan pistekirjoituksen, korvaavan kirjoituksen, puhetta tukevien ja korvaavien viestintätapojen, -keinojen ja -muotojen sekä erilaisten liikkumistaitojen oppimista ja helpotetaan vertaistukea ja mentorointia, helpotetaan viittomakielen oppimista ja kuurojen yhteisön

kielellisen identiteetin edistämistä. Lisäksi varmistetaan, että näkövammaisten, kuurojen, kuulovammaisten tai kuurosokeiden, erityisesti lasten, koulutus annetaan yksilön kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisilla kielillä, viestintätavoilla ja -keinoilla sekä ympäristöissä, jotka mahdollistavat oppimisen ja sosiaalisen kehityksen maksimoinnin.

2.1.3 Perusopetus ja oppivelvollisuus

Nykyinen oppivelvollisuus

Oppivelvollisuudesta ja perusopetuksesta säädetään nykyisin perusopetuslaissa. Perusopetuslain 25 §:n 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta.

Tuen tarpeessa olevien lasten oppivelvollisuutta voidaan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaan pidentää. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 25 §:n 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Mikäli pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehdään, alkaa oppivelvollisuus jo 6-vuotiaana ja kestää 11 vuotta. Lain tulkinta mahdollistaa sen, että pidennetyn oppivelvollisuuden oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa 16-vuotiaana, kuten muutkin oppilaat, mutta opetus voidaan järjestää myös siten, että oppilas aloittaa perusopetuksen erillisen päätöksen mukaan vasta 8-vuotiaana kaksivuotisen esiopetuksen jälkeen, jolloin oppivelvollisuus on suoritettu, kun oppilas on 17-vuotias. Oppivelvollisuuden suoritusikä riippuu siitä, aloittaako oppilas oppivelvollisuuden suorittamisen esiopetuksessa viisi- vai kuusivuotiaana. Esiopetuksen aloittaminen ja kesto sekä perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen kokonaistilanteen, edistymisen ja tuen tarpeen perusteella. Jos lapsi aloittaa esiopetuksen suoraan oppivelvollisuutena 6-vuotiaana, ratkaisu siitä, kestäkö esiopetus yhden vai kaksi vuotta, tehdään ensimmäisen esiopetusvuoden aikana vasta siinä vaiheessa, kun nähdään, onko lapsi valmis siirtymään ensimmäiselle luokalle jo yhden esiopetusvuoden jälkeen vai tarvitseeko hän vielä toisen vuoden esiopetusta. Esiopetuksesta vuosiluokille 1—9 pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oli 20.9.2019 tilastoajankohtana 11 459 oppilasta.

Lapsella on perusopetuslain 27 §:n mukaan oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi myös mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Perusopetuksen aloituksesta vuodella lykkäystä saaneita oli syksyllä 2019 yhteensä 668.

Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Oppivelvollisuus tarkoittaa siis velvollisuutta suorittaa perusopetuslaissa ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritelty perusopetuksen oppimäärä tai saavuttaa vastaava tiedollinen ja taidollinen taso muulla tavoin. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan oppivelvollisuus voi päättyä kahdella tavalla: joko oppilas saavuttaa perusopetuksen oppimäärän mukaiset tiedot ja taidot eli saa perusopetuksen päättötodistuksen yleensä 16-vuotiaana tai oppivelvollisuus päättyy viimeistään sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Mikäli oppilas ei saa perusopetuksen oppimäärää suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana, oppilaille annetaan tällöin perusopetusasetuksen 12 §:n mukainen eroto-

distus. Peruskoulun kesken jättäneitä oli lukuvuonna 2018—2019 yhteensä 443. Oppivelvollisuutensa kevätlukukaudella kokonaan laiminlyöneitä oli 91 ja oppivelvollisuusiän ohittaneita, ilman peruskoulun päättötodistusta eronneita oli yhteensä 352.

Oppivelvollisuus on Suomessa säädetty velvollisuudeksi hankkia tietyntasoinen osaaminen, ei koulupakoksi eli velvollisuudeksi osallistua koulutukseen. Riittävät tiedot ja taidot voi hankkia myös muutoin kuin koulua käymällä, esimerkiksi opiskelemalla kotona huoltajien johdolla. Muulla tavoin kuin peruskoulussa oppivelvollisuutta suorittavan tulee osallistua erityiseen tutkintoon saadakseen oppimäärän suoritettua ja suorittamista osoittavan todistuksen. Oppivelvollisuuden suorittaminen muulla tavoin ei edellytä lupaa viranomaisilta. Perusopetuslain 26 §:n mukaan niiden lasten osalta, jotka eivät osallistu oppivelvollisuuskoulutukseen, vaan hankkivat perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot muulla tavoin, oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä. Oppivelvollisen edistymistä valvotaan ja seurataan suhteessa perusopetuksen oppimäärään kuuluvien oppiaineiden tavoitteisiin. Oppivelvollisuuden suorittaminen muutoin kuin koulua käymällä on Suomessa erittäin harvinaista. Yksityisopetuksessa olevia oppivelvollisia oli 437 syksyllä 2019.

Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Jos huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttymistä, hänet voidaan perusopetuslain 45 §:n nojalla tuomita sakkoon oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä.

Oppilaan tulee perusopetuslain 35 §:n mukaan osallistua perusopetukseen, johon hänet on otettu, jollei hänelle ole erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty vapautusta. Lähtökohtana on, että oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Jos oppilas ei sairauden tai vastaavan hyväksyttävän syyn vuoksi voi osallistua kouluopetukseen, hänen opetuksensa voidaan järjestää antamalla hänelle ohjausta, oppimateriaalia ja oppimista tukevaa arviointipalautetta kotiin tai vastaavaan paikkaan. Kun oppilas palaa kouluun sairauden jälkeen, voidaan hänelle tarvittaessa antaa tukiovetusta. Perusopetuslain 4 a §:ssä säädetään niin sanotusta sairaalaopetuksesta. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään erikoissairaanhoidossa sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista

Laissa ei ole säännöksiä perusopetuksesta eroamisesta. Mikäli oppivelvollinen eroaa, tulee huoltajien järjestää opetus muutoin kuin koulua käymällä. Kunnan tulee tällöin valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilas voidaan kurinpitörangaistuksena erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Opetuksen järjestäjän tulee kuitenkin järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Määräaikaisesta erottamisesta tulee tehdä päätös. Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoitimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta.

Järjestämisvelvollisuus ja maksuttomuus

Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Asuminen tarkoittaa tosiasiallista pysyvää oleskelua, joka saattaa erota kotikuntalain mukaisesta kotikunnasta. Kunnan tulee osoittaa oppivelvolliselle lähikoulu, jossa annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen opetusta järjestämään. Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Oppivelvollinen voi kuitenkin hakeutua myös muuhun, kuin hänelle osoitettuun kouluun.

Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka 27 §:n mukaisesti aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Kunta voi järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua palvelua itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne luvan saaneelta rekisteröidyltä yhteisöltä tai säätiöltä tai valtiolta. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään perusopetuslain mukaisesti.

Perusopetuslain 5 §:n mukaan kunta voi myös järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen vuosiluokkien 7—9 yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen, eli perusopetus on perustuslain nojalla maksutonta. Perusoikeussääntösten muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 64) on todettu perusopetuksen maksuttomuuden merkitsevän sitä, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheuttavia kustannuksia. Perustuslaki perustaa oikeuden sekä perusopetukseen että sen maksuttomuuteen. Opetuksen ohella on siten myös välttämättömien opetusvälineiden kuten oppikirjojen oltava ilmaisia. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään (PeVM 25/1994 vp) todennut, että perusopetuksen maksuttomuus mainitussa 1 momentissa tarkoittaa myös tarpeellisia koulukuljetuksia ja riittävää ravintoa.

Perusopetuslain 31 §:n 1 momentin mukaan opetus, sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaille maksuttomia. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

Laillisuusvalvojen ja ministeriön tulkintakäytännön mukaan jokaisella oppilaalla on perusoikeus osallistua, maksuttomaan koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan (EOAK/5984/2018 ja EOAK/1120/2018, 23.10.2019, KKV 685/2014 vp). Vakiintuneen käytännön mukaan subjektiivinen oikeus perustuslain mukaiseen maksuttomaan perusopetukseen kattaa myös kaikki koulun työaikana toteutetut ja vuotuisen suunnitelmaan kirjatut retket, vierailut ja muun vastaavan koulun ulkopuolella tapahtuvan toiminnan. Ne ovat yhdenvertaista koulun toimintaa opetuksen kanssa, joten niiden tulee olla oppilaalle maksuttomia. Koulujen opetussuunnitelman ja vuotuisen suunnitelman mukaisen retki- ja vierailutoiminnan järjestämisestä aiheutuneet kuljetus- ja pääsymaksukulut ovat osa kunnan opetustoimen kustannuksia. Koulun opintokäyntejä ja -retkiä, leirikouluja sekä opetukseen liittyviä tapahtumia voidaan tukea oppilaiden ja huoltajien yhdessä keräämillä varoilla. Varojen

keruun tulee olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista ja jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan huolimatta siitä, onko hän tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräykseen. Koska perusopetus on maksutonta, oppilasta ei saa kieltää osallistumasta sen vuoksi, että hän ei ole osallistunut matkan rahoitukseen. Edellä mainitut periaatteet on kuvattu Opetushallituksen laatimassa ohjeessa. Periaatteet on vahvistettu oikeiksi eduskunnan oikeusasiamiehen opintoretkien maksuja koskeviin kanteluihin antamissa ratkaisuisa.

Perusopetuslain 31 §:n 2 momentissa säädetään oikeudesta maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun. Säännöksen mukaan opetukseen osallistuvalla on myös annettava jokaisena koulun työpäivänä maksuton, täysipainoinen ateria.

Perusopetuslain 31 §:n 3 momentin nojalla ulkomailla järjestettävässä opetuksessa ja yksityisen yhteisön tai säätiön asianomaisen ministeriön antaman erityisen koulutustehtävän perusteella muulla kuin perusopetuslain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettulla opetuskielillä järjestämässä opetuksessa voidaan oppilaalta periä kohtuullisia maksuja. Tarkemmin perusopetuslain 31 §:n 3 momentin maksujen määräytymisestä säädetään opetusministeriön asetuksessa eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteissa (1323/2001). Asetuksen mukaisten maksujen perimisessä on kyse rajatusta poikkeuksesta perusopetuksen maksuttomuuteen.

Perusopetus pyritään järjestämään lapsen lähikoulussa niin, että koulumatkat olisivat mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia. Perusopetuslain 32 §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä avustus. Pykälän 2 momentissa säädetään, että oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Jos perusopetusta, lisäopetusta tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä todettujen aikamääreiden puitteissa, oppilaalla on perusopetuslain 33 §:n mukaan oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihitoon.

Oikeus koulukuljetukseen syntyy kuitenkin vain silloin, kun lapsi käy kunnan osoittamaa koulua. Perusopetuslain 28 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin kunnan osoittamaan kouluun. Tällöin koulukuljetuksen järjestäminen tai taloudellinen tukeminen on opetuksen järjestäjän harkintavallassa. Perusopetuslain 32 §:n 3 momentin mukaan otettaessa oppilas muuhun kuin 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kunnan osoittamaan kouluun tai opetuksen järjestämispaikkaan, oppilaaksi ottamisen edellytykseksi voidaan asettaa, että huoltaja vastaa oppilaan kuljettamisesta tai saattamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lain 33 §:n 4 momentin mukaan oppilaalta voidaan periä maksuja myös majoituksesta, jos oppilas käy muuta kuin kunnan hänelle osoittamaa koulua.

Perusopetuslain 33 §:ssä säädetään oikeudesta majoitukseen. Säännöksen mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihitoon, jos perusopetusta, lisäopetusta tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Koulun työvuoden aikana oppilaalla on oikeus maksuttomiin matkoihin majoituspaikan ja kodin välillä lomien ja viikonloppujen yhteydessä.

Lisäksi oppilaalla on oikeus maksuttomaan oppilashuoltoon, josta säädetään oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) sekä kouluterveydenhuoltoon, josta säädetään terveydenhuoltolaissa

(1326/2010). Lisäksi perusopetuslain 34 §:n mukaan koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, koulumatkalla ja majoituksessa sattuneen tapaturmanhoito on maksutonta.

Jos oppivelvollinen ei osallistu kunnan järjestämään perusopetukseen, ei häntä rekisteröidä oppilaaksi mihinkään kunnan kouluun. Kunta ei tällöin ole myöskään velvollinen järjestämään hänelle palveluja tai etuuksia, kuten mahdollisesti tarvittavaa tuki- tai erityisopetusta. Samoin oikeus maksuttomiin oppikirjoihin, oppimateriaaleihin ja työvälineisiin sekä maksuttomaan kouluruokailuun, kouluterveydenhuoltoon, koulukuljetukseen ja muihin oppilashuollollisiin palveluihin ovat koulun oppilaalle kuuluvia etuisuuksia, joita kunnan ei tarvitse sellaiselle oppivelvolliselle järjestää, joka suorittaa oppivelvollisuuttaan osallistumatta järjestettyyn opetukseen. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan 1297/2013 vahvistanut vallitsevan laintulkinnan, eikä se loukkaa perustuslain 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuutta eikä perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaista subjektiivista oikeutta maksuttomaan perusopetukseen.

Lainsäädäntöä on tulkittu siten, että kunnalla ei ole katsottu olevan vastuuta järjestää opetusta ulkomailla oleskelun ajaksi, vaan oppivelvollisen opetuksen järjestäminen on tällöin oppivelvollisen huoltajan vastuulla. Perusopetuksen oppilaan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty vapautusta, esimerkiksi lomamatkan tai vastaavan lyhyehkön määräaikaisen syyn vuoksi. Huoltaja voi pyytää lapselleen oikeutta olla poissa opetuksesta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Mikäli kyseessä on pidempi oppilaan poissaolo opetuksesta perheen ulkomaille muuton tai ulkomailla oleskelun takia joko väliaikaisesti tai pysyvästi, edellytykset opetuksesta vapautuksen myöntämiseen eivät täyty. Ulkomaille muuttaessa perusopetuksen järjestäjän tulee antaa oppilaalle erotodistus. Ero voi olla myös määräaikainen edellyttäen, että opetuksen järjestäjä sen hyväksyy. Jos oppilas eroaa koulusta kokonaan, tulee hänen Suomeen palattuaan hakeutua uudestaan perusopetuksen oppilaaksi. Käytännössä perusopetuksen järjestäjät ovat myöntäneet myös määräaikaisia erotodistuksia. Tilapäisesti ulkomailla asui 1 332 oppivelvollista syksyllä 2019. Ulkomailla asumisen aikana lapsi voi käydä esimerkiksi ulkomailla toimivaa suomalaista peruskoulua, paikallista koulua, kansainvälistä koulua tai Eurooppa-koulua. Huoltaja voi myös vastata lapsen opetuksesta kotona. Tällöin tulee kuitenkin selvittää, onko kyseisessä maassa koulupakko. Useimmiten vaihtoehtona on kuitenkin koulunkäynti paikallisessa koulussa.

2.2 Toisen asteen tutkintokoulutus

2.2.1 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto

Yleissivistävästä lukiokoulutuksesta on säädetty lukiolaissa (714/2018). Lain 2 §:n mukaan lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yli-

HE 173/2020 vp

opistossa tai ammattikorkeakoulussa. Lain 1 §:n mukaan lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019).

Lukiolain 10 §:n mukaan lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiokoulutusta järjestetään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuina oppimäärinä. Nuorille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot mitoitetaan päätoimista opiskelua varten ja aikuisille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot sivutoimista opiskelua varten. Oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen peruste on 1.8.2021 lukien opintopiste. Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä ja aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus 88 opintopistettä. Opetushallitus antoi uuden lukiolainsäädännön mukaiset opetussuunnitelman perusteet nuorille 7.11.2019 (OPH-2263-2019). Uudet opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön opetuksessa 1.8.2021 lukien. Lain 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee järjestää oppimäärän mukainen opetus ja opintojen ohjaus siten, että lukiokoulutuksen oppimäärä on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa.

Lukiolain 23 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Opiskelijalla on myös oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä.

Lukiolain 26 §:ssä säädetään opiskelijan henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta. Lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan opiskelijan tulee laatia itselleen henkilökohtainen opintosuunnitelma, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Henkilökohtainen opintosuunnitelma on opiskelijan laatima asiakirja, joka tulee laatia oppilaitoksen opetushenkilöstön tuella opintojen alussa, ja jota päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Vuonna 2018 lukiokoulutuksessa aloitti 32 781 iältään 16—18-vuotiasta opiskelijaa, joista 32 214 opiskeli nuorten opetussuunnitelman mukaisesti (Vipunen). Lukiolain mukaan alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Vuonna 2018 aikuisten oppimäärän mukaisesti opiskelevia 16-vuotiaita oli 105 ja 17-vuotiaita 243.

Nuorten lukiokoulutuksen opiskelijoiden määrä on kasvanut 779 opiskelijalla vuodesta 2016 vuoteen 2018 mennessä. Opiskelijamäärät ovat kasvaneet sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten opiskelijoiden joukossa.

HE 173/2020 vp

Lukiokoulutuksen nuorten oppimäärän mukaan opiskelevat opiskelijat maakunnittain ja kielen mukaan 2016—2018:

Maakunta	2016				2017				2018			
	Yht.	Suomi	Ruotsi	Muu	Yht.	Suomi	Ruotsi	Muu	Yht.	Suomi	Ruotsi	Muu
01 Uusimaa	32 070	28 338	3 331	401	32 440	28 700	3 369	371	33 068	29 196	3 425	447
02 Varsinais-Suomi	7 933	7 370	520	43	7 987	7 429	511	47	7 901	7 363	482	56
04 Satakunta	3 648	3 598	50		3 496	3 444	52		3 489	3 435	54	
05 Kanta-Häme	2 682	2 682			2 862	2 862			2 567	2 567		
06 Pirkanmaa	8 840	8 779	61		8 814	8 753	61		9 008	8 951	57	
07 Päijät-Häme	3 268	3 268			3 269	3 269			3 217	3 217		
08 Kymenlaakso	2 699	2 659	40		2 690	2 650	40		2 566	2 536	30	
09 Etelä-Karjala	1 859	1 859			1 914	1 914			1 921	1 921		
10 Etelä-Savo	2 155	2 155			2 218	2 218			2 166	2 166		
11 Pohjois-Savo	4 164	4 164			4 158	4 158			4 212	4 212		
12 Pohjois-Karjala	2 593	2 593			2 534	2 534			2 451	2 451		
13 Keski-Suomi	4 489	4 489			4 433	4 433			4 574	4 574		
14 Etelä-Pohjanmaa	3 341	3 341			3 355	3 355			3 339	3 339		
15 Pohjanmaa	3 110	1 237	1 873		3 045	1 187	1 858		3 171	1 241	1 930	
16 Keski-Pohjanmaa	1 245	1 065	180		1 192	996	196		1 207	1 042	165	
17 Pohjois-Pohjanmaa	7 672	7 619	53		7 889	7 844	45		7 925	7 881	44	
18 Kainuu	1 286	1 286			1 189	1 189			1 214	1 214		
19 Lappi	2 722	2 722			2 677	2 677			2 570	2 570		
21 Ahvenanmaa	447		447		435		435		432		432	
99 Ulkomaat	45	45			42	42			49	49		
YHTEENSÄ	96 268	89 269	6 555	444	96 639	89 654	6 567	418	97 047	89 925	6 619	503

Lähde: Tilastokeskus 2020

Vuonna 2018 lukiokoulutuksen järjestäjien määrä oli 271 ja nuorten lukiokoulutusta järjestettiin 368 oppilaitoksessa. Suomenkielisiä lukioita oli 329, ruotsinkielisiä 34 ja muun kielisiä lukioita oli 5.

HE 173/2020 vp

Maakunta	Yhteensä			Suomi		Ruotsi		Muu	
	Järjestäjien lukumäärä	Lukioita Yhteensä	Opiskelijoita Yhteensä	Lukioita(S) Yhteensä	Opiskelijoita Suomi	Lukioita(R) Yhteensä	Opiskelijoita Ruotsi	Lukioita(M) Yhteensä	Opiskelijoita Muu
01 Uusimaa	44	82	33 068	64	29 196	14	3 425	4	447
02 Varsinais-Suomi	19	29	7 901	25	7 363	3	482	1	56
04 Satakunta	14	16	3 489	15	3 435	1	54		
05 Kanta-Häme	6	9	2 567	9	2 567				
06 Pirkanmaa	25	31	9 008	30	8 951	1	57		
07 Päijät-Häme	9	11	3 217	11	3 217				
08 Kymenlaakso	6	10	2 566	9	2 536	1	30		
09 Etelä-Karjala	7	8	1 921	8	1 921				
10 Etelä-Savo	10	12	2 166	12	2 166				
11 Pohjois-Savo	16	21	4 212	21	4 212				
12 Pohjois-Karjala	11	14	2 451	14	2 451				
13 Keski-Suomi	17	18	4 574	18	4 574				
14 Etelä-Pohjanmaa	13	19	3 339	19	3 339				
15 Pohjanmaa	13	16	3 171	5	1 241	11	1 930		
16 Keski-Pohjanmaa	6	6	1 207	5	1 042	1	165		
17 Pohjois-Pohjanmaa	27	36	7 925	35	7 881	1	44		
18 Kainuu	6	6	1 214	6	1 214				
19 Lappi	20	22	2 570	22	2 570				
21 Ahvenanmaa	1	1	432			1	432		
99 Ulkomaat	1	1	49	1	49	34			
YHTEENSÄ	271	368	97 047	329	89 925	34	6 619	5	503

Lähde: Tilastokeskus 2020.

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritettavan ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaa Ylioppilastutkintolautakunta. Ylioppilastutkinnosta annetun lain 3 §:n mukaan ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkieliessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (reaaliaineet) järjestettäviä kokeita. Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielissä.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 10 §:ssä säädetään ylioppilastutkinnossa suoritettavista kokeista. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkieliessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Edellä tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe

HE 173/2020 vp

samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen. Säännöstä sovelletaan kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 12 §:n mukaan ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti 10 §:ssä tarkoitettut kokeet sekä lukiokoulutuksen oppimäärän tai 5 §:ssä tarkoitettun muun tutkinnon tai koulutuksen. Tutkinto voi tulla suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä niin sanotun kompensatiomenettelyn kautta, jos kokelaan suorittamien muiden kokeiden arvosanat ovat riittäviä. Tutkinto ei kuitenkaan voi tulla suoritetuksi, jos koe katsotaan hylätyksi sen vuoksi, että henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, taikka vilpillisen menettelyn vuoksi. Ylioppilastutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan kokeesta, joka on 10 §:n 1 momentin mukaisesti tutkinnon suorittamisen edellytyksenä, voi kuitenkin jatkaa tutkinnon suorittamista käyttämällä kyseisen kokeen uusimiseen hylätyn arvosanan saamista välittömästi seuraavat kolme tutkintokertaa. Hyväksytyt kokeet saa uusida rajoituksetta.

Ylioppilaiden määrä vuonna 2018 oli 30 365, joista hieman yli 1 000 tutkintoa suoritettiin aikuisten opetussuunnitelman mukaisesti. Suurin osa ylioppilaista valmistuu 19 vuoden iässä.

Ylioppilaiden määrä vuonna 2018 iän mukaan:

Ikä	Ylioppilaita 2018
17	3
18	253
19	25 439
20	3 600
21	392
22	148
23	99
24	73
25	61
26	30
27	46
28	34
29	16
30 -	171
Yhteensä	30 365

Lähde: Tilastokeskus 2020.

2.2.2 Ammatillinen koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisista tutkinnoista säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017). Ammatillisia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Tällä hetkellä ammatillisten tutkintojen tutkintorakenteeseen kuuluu 43 ammatillista perustutkintoa. Perustutkinnon sisällä opiskelija voi suuntautua tietyille osaamisalalle.

Ammatillisten perustutkintojen laajuus on 180 osaamispistettä ja tutkinnot muodostuvat tutkinnon osista. Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ei ole säädetty ammatillisen perustutkinnon suoritusajasta, mutta lain 15 §:n 3 momentin mukaan Opetushallituksen tulee laatia ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että tutkinnot on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa, kuten lukion oppimääräkin. Opiskelijalla on myös oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa. Keskeyttämisperusteet ovat vastaavat kuin lukiolaissa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:n mukaan koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. Koulutuksen järjestäjä vastaa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä. Koulutuksen järjestäjä laatii ja päivittää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuu koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja, opinto-ohjaaja tai tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Suunnitelman laadintaan osallistuvat myös muut tahot ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 45 §:ssä säädettyllä tavalla. Opiskelija suorittaa koulutustaan suunnitelmassa sovitun mukaisesti ja suunnitelmaa voidaan aina tarvittaessa päivittää.

Ammatillista koulutusta voidaan järjestää myös työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena. Oppisopimuskoulutus perustuu 15 vuotta täyttäneen opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen tai virkasuhteeseen. Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija ei ole työsuhteessa. Työnantaja tai muu työpaikan edustaja osallistuu opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen siltä osin, kun koulutusta järjestetään työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä.

Ammatillisen tutkinnon suorittaminen on osaamisen hankkimistavasta riippumatonta. Osaamista voidaan hankkia erilaisissa oppimisympäristöissä, kuten oppilaitoksessa järjestettävässä opetuksessa tai käytännön tehtävissä työpaikalla. Tutkinnon osat suoritetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa eli näytöissä, joissa opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä tutkinnon perusteissa määrättyyn osaamiseen. Tutkinnon osa voidaan suorittaa myös tunnistamalla ja tunnustamalla osaamista, jota opiskelija on hankkinut esimerkiksi aiemman työkokemuksen tai harrastustoiminnan kautta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee tarjota mahdollisuus suorittaa tutkinto tai tutkinnon osa myös ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

Vuonna 2018 ammatillista perustutkintoa suoritti yhteensä noin 119 000 iältään 15—19-vuotiaasta opiskelijaa, joista noin 3 000 opiskelijaa oppisopimuskoulutuksessa. Vastaavasti ammattitutkintoa suoritti yhteensä 486 opiskelijaa, joista 381 oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa ja 105 oppisopimuskoulutuksessa. Kyseisessä ikäryhmässä erikoisammattitutkintoa suoritti 21 opiskelijaa. Vuonna 2018 ammatillisen perustutkinnon suorittamisen aloitti 34 287 iältään 15—19-vuotiasta opiskelijaa. (Vipunen)

Vuonna 2018 opetushallinnon alaisessa ammatillisessa koulutuksessa opiskeli yhteensä noin 321 000 opiskelijaa, joista tutkintotavoitteisessa koulutuksessa noin 296 000 opiskelijaa. Työvoimakoulutuksena järjestettävässä ammatillisessa koulutuksessa opiskeli noin 13 300 opiskelijaa. Ammatillista perustutkintoa suoritti yhteensä noin 226 000 opiskelijaa, eli noin 47 prosenttia ammatillista perustutkintoa suorittavista opiskelijoista on yli 19-vuotiaita. Vuonna 2018 ammatillisen perustutkinnon suorittamisen aloitti yhteensä noin 71 600 uutta opiskelijaa, eli noin 52 prosenttia ammatillisen perustutkinnon suorittamisen aloittaneista oli yli 19-vuotiaita.

HE 173/2020 vp

Vuonna 2017 ammatillisen perustutkinnon suoritti yhteensä noin 34 100 henkilöä, joista alle 19-vuotiaita noin 700 ja 19—21-vuotiaita noin 23 500.

Ammatillisen koulutuksen 15—19-vuotiaat opiskelijat koulutusaloittain 2016—2018 (Vipunen):

	2016			2017			2018		
	Yhteensä	Suomi	Ruotsi	Yhteensä	Suomi	Ruotsi	Yhteensä	Suomi	Ruotsi
Yhteensä	125 139	112 821	5 700	121 544	108 870	5 433	119 349	106 356	5 145
Humanistinen kasvatustieteiden ala	1 962	1 821	90	1 878	1 746	90	1 980	1 839	87
Kulttuuriala	5 130	4 650	297	4 884	4 401	285	4 980	4 494	261
Yhteiskuntatiet., liiketal. ja hallinto-	16 305	14 532	543	16 167	14 313	555	15 810	13 896	579
Luonnontieteiden ala	4 173	3 687	285	4 317	3 798	285	4 359	3 810	279
Tekniikan ja liikenteen ala	56 697	51 411	2 622	55 065	49 716	2 454	55 074	49 575	2 295
Luonnonvara- ja ympäristöala	5 856	5 439	357	5 745	5 316	366	5 520	5 115	333
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	21 924	19 590	1 035	22 137	19 566	1 008	21 678	18 948	975
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	13 092	11 688	471	11 361	10 014	393	9 924	8 661	330

Vuonna 2018 ammatillista koulutusta järjesti 174 koulutuksen järjestäjää. Alueellisesti ja kielellisesti järjestäjät sijoittuivat seuraavasti (Opetushallinto, pl. työvoimakoulutus, Vipunen):

Maakunta	Oppilaitokset	Opiskelijat	suomenkiel.		ruotsinkiel.		suomi+ruotsi	
	YHTEENSÄ							
Uusimaa	47	72 438	40	67 338	4	4 260	3	840
Varsinais-Suomi	17	17 733	15	11 379			2	6 354
Satakunta	6	8 907	6	8 907				
Kanta-Häme	7	7 203	7	7 203				
Pirkanmaa	19	19 938	19	19 938				
Päijät-Häme	6	8 664	6	8 664				
Kymenlaakso	5	6 642	5	6 642				
Etelä-Karjala	1	4 212	1	4 212				
Etelä-Savo	5	6 474	5	6 474				
Pohjois-Savo	7	11 349	7	11 349				
Pohjois-Karjala	5	7 473	5	7 473				
Keski-Suomi	7	12 561	7	12 561				
Etelä-Pohjanmaa	7	10 347	7	10 347				
Pohjanmaa	6	7 629	0	0	5	3 942	1	3 687
Keski-Pohjanmaa	3	4 035	3	4 035				
Pohjois-Pohjanmaa	18	18 543	18	18 543				
Kainuu	2	3 570	2	3 570				
Lappi	6	8 448	6	8 448				
Yhteensä	174	236 163	159	217 083	9	8 202	6	10 881

Kaksoistutkinnolla tarkoitetaan ammatillisen perustutkinnon sekä ylioppilastutkinnon suorittamista rinnakkain ja samanaikaisesti. Kaksoistutkinnossa opiskellaan ammatillinen tutkinto sekä

lukio-opintoja ja osallistutaan ylioppilaskirjoituksiin. Ammatillisessa oppilaitoksessa kirjoilla olevan opiskelijan lukion kurssit luetaan hyväksi ammatillisen perustutkintoon. Niin sanotussa kolmoistutkinnossa opiskellaan lukion oppimäärä, ylioppilastutkinto ja ammatillinen perustutkinto. Kaksoistutkinnon suorittaminen ei välttämättä pidennä opiskeluaikaa, vaan tarvittavat ammatilliset opinnot ja ylioppilaskokeet on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa. Useat koulutuksen järjestäjät kuitenkin tarjoavat mahdollisuuden suorittaa opinnot 3–4 vuodessa. Niin sanotun kolmoistutkinnon suorittajat opiskelevat pääsääntöisesti pidempään. Vuosina 2010–2018 kaksois- tai kolmoistutkinnon (ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon samana vuonna tai peräkkäisinä vuosina suorittaneet) suoritti vuosittain noin 2 000 opiskelijaa.

2.3 Perusasteen jälkeiset valmistavat koulutukset

2.3.1 Lukiokoulutukseen valmistava koulutus

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävästä lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta (LUVVA) säädetään lukiolaissa. Opiskelijoita koskevat lähtökohtaisesti samat oikeudet ja velvollisuudet kuin lukion oppimäärää suorittavia opiskelijoita. Valmistavan koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten. Valmistavan koulutuksen järjestämisoikeus sisältyy lukiokoulutuksen järjestämislupaun. Lukioon valmistavaa koulutusta ei tällä hetkellä ole tarjolla muille kuin maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille.

Lukiokoulutukseen valmistava koulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on yksi vuosi ja laajuus 50 opintopistettä. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä sisältää suomen tai ruotsin kielen ja tarvittaessa muiden kielten opintoja, muita lukiokoulutuksessa tarvittavia valmiuksia tuottavia opintoja sekä opinto-ohjausta. Oppimäärä voi sisältää myös lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyviä opintoja. Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteet erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettua valmistavan koulutuksen oppimäärää varten.

Lukiolain 21 §:n mukaisesti valmistavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on yleisten opiskelijaksi ottamisen edellytysten lisäksi, että hakija on kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu maahanmuuttaja tai hänen äidinkielenään on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettussa väestötietojärjestelmässä muu kuin suomi, ruotsi tai saame, hakijalla ei ole riittäviä kielellisiä valmiuksia suoriutua lukio-opinnoista suomen tai ruotsin kielellä, hakijan tavoitteena on lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen valmistavan koulutuksen jälkeen ja että hakija ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa.

Syksyn 2019 laskentapäivänä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa oli 102 nuorten oppimäärän mukaan opiskelevaa opiskelijaa ja 78 aikuisten oppimäärän mukaan opiskelevaa opiskelijaa. Valmistavaa koulutusta järjesti yhteensä 13 koulutuksen järjestäjää, joista yhdeksän järjesti vain nuorten oppimäärän mukaista valmistavaa koulutusta, seitsemän vain aikuisten oppimäärän mukaista valmistavaa koulutusta ja kolme sekä nuorten että aikuisten oppimäärän mukaista koulutusta.

2.3.2 Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:ssä säädetään valmentavista koulutuksista. Laissa säädetään ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta (TELMA). Näistä jälkimmäinen on

tarkoitettu vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille, joilla ei ole valmiuksia ammatillisen tutkinnon suorittamiseen.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia ammatilliseen tutkintokoulutukseen hakeutumiseen ja vahvistaa opiskelijan valmiuksia suorittaa ammatillinen tutkinto. Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus suuntautuu nimenomaan ammatilliseen koulutukseen ja eroaa tässä suhteessa muista nivelvaiheen koulutuksista. Tavoitteena on yksilöllisten valintojen ja opintopolkujen kautta vahvistaa sitä osaamista, jota opiskelija tarvitsee ammatilliseen koulutukseen siirtymiseksi. Koulutuksen tavoitteena on muodostaa perusopetuksen ja ammatillisen tutkintokoulutuksen välille toimiva ja selkeä nivelvaihe. Koulutuksella on tiivis yhteys työelämään, ja opiskelijalla on myös mahdollisuus suorittaa osana valmentavaa koulutusta tutkinnon osa tai sitä pienempiä kokonaisuuksia tutkintokoulutuksesta.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena ovat joustavat siirtymät tutkintokoulutukseen. Opiskelija voi valmentavan koulutuksen kuluessa siirtyä tutkintokoulutukseen myös kesken koulutuksen, mikäli opiskelija on saavuttanut edellytykset tutkintokoulutuksen aloittamiseen. Opiskelija voi tarvittaessa siirtyä myös tutkintokoulutuksesta valmentavaan koulutukseen vahvistamaan valmiuksiaan tutkinnon suorittamiseksi, mikäli tutkintokoulutus uhkaa keskeytyä.

Valmentavan koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä. Koulutus tulee suorittaa yhdessä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden tai muun erityisen syyn vuoksi suoritusajaksi pidennystä. Valmentavan koulutuksen opiskelijoita koskevat lähtökohdaisesti samat oikeudet ja velvollisuudet kuin ammatillisen koulutuksen tutkinto-opiskelijoita, kuten oikeus opinto-ohjaukseen ja erityiseen tukeen sekä henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Heitä koskevat myös opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevat säännökset.

Valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä ja koulutukseen voi hakeutua myös jatkuvan haun kautta joustavasti ympäri vuoden. Opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen. Lisäksi edellytyksenä pääsääntöisesti on, ettei hakija ole suorittanut aiemmin tutkintoa tai valmistavaa koulutusta ja että hänen tavoitteenaan on valmentavan koulutuksen jälkeen hakeutua suorittamaan laissa tarkoitettua tutkintoa tai tutkinnon osaa.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää tutkintojen ja koulutusten järjestämislupaa. Valmentavan koulutuksen järjestämisluvat on viimeksi uudistettu elokuusta 2015 lukien. Vuoden 2020 alussa ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa on 50:llä ammatillisen koulutuksen järjestäjällä, joista viisi lupaa on myönnetty ruotsinkielisen koulutuksen järjestämiseen. Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa on myönnetty järjestäjille, joilla on toiminta-alueellaan tarvetta kyseiselle koulutukselle ja edellytykset järjestää koulutusta eri kohderyhmille koulutuksen perusteiden mukaisista kaikista koulutuksen osista ensisijaisesti koulutuksen järjestäjän oman koulutustarjonnan puitteissa. Lisäksi koulutuksen järjestäjällä tulee olla edellytykset ohjata ja poluttaa valmentavaan koulutukseen osallistuvat opiskelijat tutkintotavoitteiseen peruskoulutukseen ensisijaisesti oman koulutustarjonnan puitteissa. Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjällä tulee olla myös edellytykset ylläpitää toiminta-alueellaan riittävällä volyyymilla pääasiassa monialaista koko ammatillisen koulutuksen palveluvalikoimaa tai erikoistuneempaa palveluvalikoimaa ja siihen liitty-

vää riittävän laajaa koulutustarjontaa. Jokaisessa maakunnassa on yksi tai useampi ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjä, joka pystyy ensisijaisella toiminta-alueellaan vastaamaan valmentavan koulutuksen tarpeisiin.

Valmentavia koulutuksia järjestetään suoritepäätoisella myönnetyn tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän puitteissa. Koulutuksen järjestäjä voi opiskelijavuosimäärän sisällä päättää tarjoamansa koulutuksen jakautumisesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen ja valmentavaan koulutukseen. Tämä mahdollistaa myös joustavat siirtymät tutkintotavoitteisen ja valmentavan koulutuksen välillä. Koulutuksen järjestäjät, joilla on erityisenä koulutustehtävänä vaativan erityisen tuen järjestäminen, voivat pääsääntöisesti järjestää valmentavia koulutuksia kokonaisopiskelijavuosimääränsä puitteissa.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistui vuonna 2018 noin 4 700 opiskelijaa ja vuonna 2019 noin 5 000 opiskelijaa. Alle 20-vuotiaita opiskelijoita oli vuonna 2018 noin 2 650 ja vuonna 2019 noin 2 850. Muita kuin Suomen kansalaisia opiskelijoista oli vuonna 2018 noin 1 700 ja vuonna 2019 noin 1 800. Alle 20-vuotiaista muita kuin Suomen kansalaisia oli vuonna 2018 noin 300 ja vuonna 2019 noin 270. (Vipunen, testiraportti).

Lukuvuonna 2015—2016 valmentavaan koulutukseen osallistui yhteensä noin 4 900 opiskelijaa (läpivirtaus). Näistä yli 18-vuotiaita oli 52,7 prosenttia. Naisia opiskelijoista oli 54 prosenttia. Koulutuksen aloitti kesken lukuvuoden lähes 40 prosenttia opiskelijoista. Vain noin 30 prosenttia opiskelijoista suoritti koulutuksen koko laajuuden (60 osp), joten noin 70 prosenttia opiskelijoista suoritti vain osia ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta. (Tiedot: Valmasta vauhtia. Tilannekatsaus ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen (Valma) toimeenpanosta ja vaikuttavuudesta syksyllä 2016.)

2.3.3 Perusopetuksen lisäopetus

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan järjestää perusopetuslain mukaista yhden lukuvuoden kestävää lisäopetusta. Lisäopetukseen voidaan perusopetusasetuksen (852/1998) 3 §:n mukaan ottaa nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisellä vuonna. Perusopetuksen lisäopetuksen järjestäminen on kunnille vapaaehtoista. Yksityiset yhteisöt tai säätiöt voivat järjestää perusopetuksen lisäopetusta, mikäli valtioneuvosto on myöntänyt siihen perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestämisluvan.

Perusopetuksen lisäopetuksen tehtävänä on tarjota opiskelijoille mahdollisuus parantaa edellytyksiään jatko-opintoihin. Muihin nivelvaiheen koulutuksiin verrattuna siinä keskitytään erityisesti perusopetuksen arvosanojen korottamiseen. Perusopetuksen lisäopetus eroaa muista nivelvaiheen koulutuksista myös siinä, että se on suunnattu vain peruskoulun juuri päättäneille nuorille.

Lisäopetus kestää yhden lukuvuoden ja sen laajuus on vähintään 1 100 tuntia. Opiskelijalle annetaan lisäopetuksessa opetusta ja ohjausta vähintään 1 100 tuntia. Lisäopetuksen voi suorittaa myös muussa kuin omassa peruskoulussa. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) määrittelevät opetuksen keskeiset tavoitteet ja järjestämisen periaatteet. Opetuksen lähtökohdina ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt ja paikallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa tarkennetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä eri oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt. Lisäopetusta varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa eikä oppimäärää. Kunkin opiskelijan osalta toteutuva sisältö täsmennetään henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa ja opetus suunnitellaan yksilöllisesti lisäopetuksen opiskelijoiden tarpeisiin.

Perusopetuksen lisäopetuksen opiskelijamäärä syksyn 2019 tilastopäivänä oli 960, joista kunnan tai kuntayhtymän järjestämässä opetuksessa oli 772, valtion järjestämässä opetuksessa 25 ja yksityisen järjestämässä opetuksessa 161. Määrä on noussut vuodesta 2018, jolloin lisäopetuksessa oli yhteensä 562 oppilasta.

2.3.4 Kansanopistojen pitkät linjat

Perusopetuksen päättäneistä vuosittain muutama sata on hakeutunut sisäoppilaitosmuotoisesti opetusta antavien kansanopistojen vapaan sivistystyön opintoihin. Vapaata sivistystyötä järjestävien kansanopistojen pitkät koulutuslinjat ovat vapaatavoitteisia. Pitkät koulutuslinjat ovat pääsääntöisesti lukuvuoden mittaisia ja laajuudeltaan vähintään 34 opiskelijaviikkoa. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Lain mukaan vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen. Kansanopistojen pitkien vapaaseen sivistystyöhön kuuluvien opintolinjojen sisällöt opistot suunnittelevat itse.

Kansanopistojen ylläpitäjiä on Suomessa 76. Suomen kansanopistoyhdistys ry teetti tammi-kuussa 2020 kyselyn kansanopistoille, jossa selvitettiin, kuinka monta alle 18-vuotiasta opiskelijaa kansanopistoissa on vapaan sivistystyön pitkien linjojen koulutuksissa (kaikki yli 8 viikkoa kestävät koulutukset). Kyselyn tulosten mukaan kyseiseen kohderyhmään kuuluvia opiskelijoita oli 33 kansanopistossa ja opiskelijoiden kokonaismäärä oli 472. Kolmessa kansanopistossa oli yli 100 tämän kohderyhmän opiskelijaa. Lehtimäen opistossa, joka järjestää koulutusta vaikeasti vammaisille henkilöille, oli 10 kohderyhmään kuuluvaa opiskelijaa. Lehtimäen opiston pääasiallisena tehtävänä on järjestää koulutusta vaikeasti vammaisille henkilöille. Muissa kansanopistoissa määrät olivat 1–6 opiskelijaa. Neljä opistoa oli ruotsinkielisiä ja niiden opiskelijamäärä oli yhteensä noin 20 opiskelijaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö oli aikaisemmin selvittänyt tämän kohderyhmän opiskelijamääriä vuonna 2014. Tällöin kokonaismäärä oli 468 opiskelijaa 30 kansanopistossa.

2.3.5 Nivelvaiheen koulutusten merkitys

Osalle nuorista soveltuvan koulutuksen valinta perusopetuksen päättyessä on monien vaihtoehtojen tai puutteellisten valmiuksien vuoksi vaikeaa. Nivelvaiheen koulutus antaa nuorelle mahdollisuuden vahvistaa perusvalmiuksia sekä selkeyttää ammatinvalintaa. Nivelvaiheen koulutusten tavoitteena on edistää ja tukea opiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin ja vahvistaa opiskelijan valmiuksia lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen suorittamiseen sekä tukea opiskelijan edellytyksiä jatkuvaan oppimiseen.

Perusopetuksen jälkeiset valmistavat ja valmentavat koulutukset tarjoavat osittain päällekkäisiä koulutuksen osa-alueita (esimerkiksi opiskelunvalmiudet ja -taidot, arjen hallinta, perusopetuksen arvosanojen korottaminen) ja osittain eriytyviä osa-alueita (ammatillinen osaaminen, lukiokurssit). Hakijan voi olla vaikea päättää, mikä nivelvaiheen koulutuksista parhaiten vastaa hänen tarpeitaan ja vie kohti omia tavoitteita. Erityisen vaikeaa valinta on, jos tulevaisuudensuunnitelmat ovat vielä epäselvät. Toisinaan opiskelija voi käydä ensin esimerkiksi perusopetuksen lisäopetuksen ja sen jälkeen vielä ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen, jolloin peräkkäiset nivelvaiheen koulutukset pidentävät ei-tutkintoon johtavaa koulutusaikaa.

Perusopetuksen jälkeisiä valmistavia ja valmentavia koulutuksia olisi tarpeen kehittää siten, että ne muodostaisivat opiskelijan kannalta selkeän nivelvaiheen koulutuskokonaisuuden. Koulutusten ja opiskelijoiden keinotekoista eriytymistä tulisi välttää, sillä nivelvaiheen koulutusten tavoitteet ja sisällöt ovat monilta osin yhteneväisiä. Opiskelijalle tulisi olla mahdollista vielä

koulutuskokonaisuuden aikana selkeyttää omaa opiskelu- ja urapolkuaan sekä kiinnostustaan lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen aikana opiskelijan tulisi saada riittävästi ohjausta ja tukea sekä tietoa erilaista jatkokoulutusmahdollisuuksista. Nivelvaiheen koulutuksen tulisi mahdollistaa erilaiset kokeilut eri koulutusaloilla ja työelämässä, joka osaltaan selkeyttäisi alanvalintaa. Yhtenäisempi koulutuskokonaisuus mahdollistaisi myös sen, että myöskään koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi valita, mitä eri nivelvaiheen koulutusta se järjestää, vaan resurssit voitaisiin suunnata nykyistä paremmin opiskelijoiden tarpeen mukaan.

2.4 Erityisryhmien koulutustarpeiden huomiointi

2.4.1 Maahanmuuttajille suunnattu koulutus

Kunta voi perusopetuslain 5 §:n mukaan järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Valmistavan opetuksen tavoitteena on oppilaan suomen tai ruotsin kielen taidon kehittäminen ja muiden valmiuksien antaminen esi- tai perusopetuksessa opiskelemaan. Valmistava opetus vastaa perusopetuslain 9 §:n mukaan yhden vuoden oppimäärää.

Perusopetuksessa maahanmuuttajaoppilaat sijoitetaan yleensä ikäänsä sekä tietojaan ja taitojaan vastaavalle luokalle. Heidän on mahdollista saada suomen tai ruotsin kielen opetusta erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan.

Perusopetuslain 46 §:ssä säädetään oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta. Henkilön, joka ei ole saanut perusopetusta vastaavaa yleissivistävää koulutusta tai on suorittanut sen Suomen koulujärjestelmän mukaista oppimäärää selvästi suppeampana, on mahdollista suorittaa maksuton perusopetus tai sen osia (ns. aineenopetus) perusopetuksen oppimäärästä myös oppivelvollisuusiän ylittymisen jälkeen. Oppivelvollisuusiän ylittäneille tarkoitettu perusopetus eroaa sisällöltään ja säännöksiltään jossain määrin muusta perusopetuksesta. Kunnalla ei ole laissa säädetty velvollisuutta järjestää perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua opetusta. Erityisesti maahanmuuttajien tarpeisiin vastaavassa aikuisten perusopetuksessa opiskelu perustuu aina lähtötason arviointiin, jossa tunnistetaan aiemmin hankittu osaaminen. Se koostuu opiskelijan osaamistarpeen mukaan alku- ja päättövaiheen tai ainoastaan päättövaiheen opetuksesta. Opiskelijan osaamistarpeen mukaan alkuvaihe voi sisältää lisäksi erityisen lukutaitovaiheen. Opin- tojen laajuus ja kesto määritetään henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa. Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa oli 4 160 tutkintotavoitteista opiskelijaa vuonna 2017 ja 5 013 tutkintotavoitteista opiskelijaa vuonna 2018 (Tilastokeskus).

Perusopetuksen taitoja vailla olevat nuoret maahanmuuttajat tulisi nykyinsäädännön nojalla ohjata oppivelvollisten perusopetukseen, kunnes heidän oppivelvollisuutensa päättyy sen vuoden kesällä, kun he täyttävät 17 vuotta. Tämän jälkeen erityisesti nuoret, joiden koulutus- ja työurien kannalta peruskoulun suorittaminen on tärkeää, on tarkoitus ohjata jatkamaan perustaitojen kartuttamista edellä kuvatussa perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettussa perusopetuksessa.

Muille kuin oppivelvollisille tarkoitettua perustaitoja kehittävästä koulutuksesta säädetään lisäksi muun muassa kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa. Lain 20 §:n mukaan kotoutumiskoulutuksena oppivelvollisuusiän ylittäneelle maahanmuuttajalle järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Lain 21 §:n mukaan kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena. Kotoutumiskoulutusta voidaan järjestää myös omaehtoisena opiskeluna. Kotoutumiskoulutuksen ajalta työttömälle työnhakijalle voidaan maksaa korotettua

työttömyysetuutta työttömyysturvalain mukaisesti. Lisäksi kotoutumiskoulutukseen osallistumisen ajalta maksetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 9 luvussa tarkoitettua kulukorvausta, joka on tarkoitettu koulutuksesta aiheutuvien kulujen kattamiseen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaa työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä toimialueellaan. Vuoden 2018 aikana omaehtoiseen opiskeluun osallistuneita nuoria maahanmuuttajia oli 17-vuotiaita yhteensä 591 opiskelijaa ja 18-vuotiaita yhteensä 425 opiskelijaa. Työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa oli 17-vuotiaita yhteensä 18 opiskelijaa ja 18-vuotiaita yhteensä 22 opiskelijaa vuoden 2018 tilastotietojen mukaan.

Luku- ja kirjoitustaitoa sekä suomen tai ruotsin kielten osaamista vailla olevat maahanmuuttajat voivat opiskella myös vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksessa. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 9 §:n mukaisesti kansalaisopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen ja opintokeskusten rahoitusjärjestelmään on luotu mahdollisuus koulutuksen rahoitukseen 100 prosentin valtionosuudella, kun oppilaitoksen järjestämä koulutus on hyväksytty opiskelijan kotoutumisen edistämiseksi annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Opiskelijoilta ei peritä opetuksesta maksuja siltä osin, kuin se on hyväksytty opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan, koska kyseinen koulutus rahoitetaan kokonaan valtionosuudella. Opetushallitus on antanut opetussuunnitelmasuosituksen kyseistä vapaan sivistystyön koulutustehtävää varten. Maahanmuuttajille suunnatussa vapaan sivistystyön koulutuksessa kansanopistoissa, kansalaisopistoissa ja kesäyliopistoissa oli vuonna 2018 yhteensä 3 970 opiskelijaa.

Lukiokoulutukseen valmistava koulutus on suunnattu ainoastaan maahanmuuttajataustaisille ja vieraskielisille henkilöille. Tästä koulutuksesta on kerrottu edellä perusopetuksen jälkeisten valmistavien koulutusten yhteydessä. Peruspalveluiden arviointiraportin (2020) mukaan lukiokoulutuksen järjestäjistä 63 prosenttia tarjoaa opiskelijoille suomi toisena kielenä –opetusta. Ylimääräistä tukiovetusta maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille järjestää 88 prosenttia arviointiin vastanneista koulutuksen järjestäjistä.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen voivat hakeutua myös maahanmuuttajataustaiset henkilöt, jotka tarvitsevat kielitaidon vahvistamista muiden ammatillisten valmiuksien ohella. Kielitaito kehittyy yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa osana koulutusta, mutta koulutuksen sisällön tulee olla laajempi kuin vain kielitaidon opiskelua. Keväällä 2016 tehdyn selvityksen mukaan maahanmuuttajataustaisia ja vieraskielisiä opiskelijoita oli opiskelijoiden kokonaismäärästä 43,8 prosenttia. Yli 18-vuotiaita maahanmuuttajataustaisista oli 88,9 prosenttia.

2.4.2 Saamenkielinen koulutustarjonta

Perustuslain mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 14 artiklassa määrätään oikeudesta koulutukseen. Mainitun artiklan 1 kohdan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus perustaa omia koulujärjestelmiä ja -laitoksia, jotka antavat opetusta niiden omilla kielillä niiden kulttuuriin opetus- ja oppimismenetelmiin soveltuvalla tavalla, sekä oikeus ohjata niitä. Artiklan 2 kohdan mukaan alkuperäiskansoihin kuuluville yksilöillä, erityisesti lapsilla, on oikeus saada kyseisen valtion koulutusta sen kaikilla tasoilla ja kaikissa muodoissa ilman syrjintää. Artiklan 3 kohdan mukaan valtiot toteuttavat yhdessä alkuperäiskansojen kanssa tehokkaat toimet, jotta alkuperäiskansoihin kuuluvat yksilöt, erityisesti lapset, myös niiden yhteisöjen ulkopuolella elävät lapset, voivat saada oman kulttuurinsa opetusta ja omakielistä opetusta mahdollisuuksien mukaan.

Äidinkielenään saamea (inarin-, koltan- tai pohjoissaamea) puhuvalla lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta saamen kielellä koko maassa. Saamelaisten kotiseutualueella asuvilla saamen kieltä osaavilla on oikeus myös saamenkieliseen perusopetukseen, jolloin opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saavat oppilaat oppivat äidinkielen oppiaineina sekä saamea että suomea. Perusopetuslaki ja opetussuunnitelman perusteet mahdollistavat lisäksi kaksikielisen, kielikylpy- ja kielirikasteisen opetuksen, saamen kielen opetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena sekä vapaaehtoisena ja valinnaisena oppiaineena. Lukiossa saamea voi opiskella äidinkielenä tai valinnaisena kielenä. Äidinkielenä saamen kieltä opetetaan opiskelijan äidinkielen mukaisesti ja opetukseen liittyy myös äidinkielen opetus suomen kielessä. Kaikki saamelaisten kotiseutualueen peruskoulut ja lukiot antavat nykyisin saamen kielen opetusta ja kaikki alueen kunnat myös saamenkielistä sekä suomi-saame kaksikielistä perusopetusta. Saamen kielten ja saamenkielistä opetusta on voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollista järjestää myös kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sekä perusopetuksessa että lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa. Käytännössä kuitenkin saamen kielten opetusta järjestetään pääosin perusopetusta ja lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Tarjonnasta päättää kunta tai muu koulutuksen järjestäjä.

Utsjoen kunnassa toimii saamelaislukio. Lukiossa on runsaat 10 opiskelijaa ja haasteena on pieni opiskelijamäärä. Saamelaislukio tarjoaa valtakunnallisten opetussuunnitelmien mukaiset pakolliset ja syventävät kurssit. Soveltavien kurssien valikoimaan on keväällä 2012 lisätty saamelaisuuteen ja pohjoisuuteen erikoistuneita kursseja. Saamen kielestä on valittavissa joko äidinkielen tai lyhyen vieraan kielen oppimäärä, lisäksi myös muissa aineissa voi olla mahdollista seurata saamenkielistä opetusta. Lukio on sekä päivä- että aikuislukio ja siellä saa voi myös kaksoistutkinnon. Lukion yhteydessä on opiskelijalle maksuton opiskelija-asuntola. Enontekiön, Ivalon ja Sodankylän lukioissa on mahdollista suorittaa saamen kielten lukiokursseja äidinkielessä ja valinnaisessa kielessä. Ivalon lukio on kotiseutualueen lukioista ainoa, jossa voi opiskella kaikkia kolmea Suomen saamen kieltä, inarin-, koltan ja pohjoissaamea.

Ylioppilastutkinnossa on mahdollista suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden sekä vieraan kielen lyhyen oppimäärän kokeet pohjoissaamessa, inarinsaamessa ja koltansaamessa. Kokelaita on ilmoittautunut viime vuosina enemmän pohjoissaamen kokeisiin kuin inarinsaamen ja koltansaamen kokeisiin.

Koesuoritukset	Vuosi						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	N	N	N	N	N	N	N
Inarinsaame, lyhyt	.	1	.	.	1	5	.
Koltansaame, lyhyt	3	3	1	.	1	13	.
Pohjoissaame, lyhyt	11	5	5	8	3	5	1
Äidinkieli, inarinsaame	.	2	.	2	.	.	3
Äidinkieli, koltansaame	4
Äidinkieli, pohjoissaame	9	4	8	5	5	12	5

Saamelaisalueen koulutuskeskus on opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos. Sen toimintaa säätelee laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta (252/2010). Koulutuskeskuksen tarkoituksena on lisätä erityisesti saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisten kotiseutualueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria. Koulutuskeskus järjestää ammatillista koulutusta ja saamen kielen ja kulttuurin opetusta sekä tuottaa ja kehittää niihin liittyvää oppimateriaalia, verkko-opetusta ja muita opetuksen tukipalveluja. Koulutuskeskuksella on kolme toimipaikkaa: Inarissa, Kaamasen Toivoniemessä sekä Enontekiön Hetassa.

Vuonna 2018 Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa oli yhteensä 66 alle 20-vuotiasta ammatillisen perustutkinnon opiskelijaa, joista 27 suoritti luonto- ja ympäristöalan perustutkintoa, 18 sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa, yhdeksän liiketoiminnan perustutkintoa sekä muutama opiskelija muita perustutkintoja. Lisäksi koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin opintolinjoilla opiskelee vuosittain muutamia oppivelvollisuusikäisiä opiskelijoita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan talousarviossa osoitetaan vuosittain määrärahaa vähälevikkisen oppimateriaalin tuottamiseen. Saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseksi osoitettava määräraha sisältyy Opetushallituksen toimintamenoihin. Opetushallitus osoittaa määrärahan Saamelaiskäräjille, joka valmistaa saamenkielisiä oppimateriaaleja esi- ja perusopetuksen, lukioiden, ammatillisen ja aikuiskoulutuksen tarpeisiin. Saamenkielisen oppimateriaalin suunnitelmista ja budjetista vastaa koulutus- ja oppimateriaalilautakunta, joka on Saamelaiskäräjien koulutuspoliittisten esitysten, aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen valmistaja ja päättää myös oppimateriaalityön suunnitelmista ja budjetista. Oppimateriaalityön keskuksena toimii Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimisto.

2.4.3 Romani- ja viittomakielinen koulutustarjonta

Viittomakielilain (359/2015) tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista. Viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Viittomakieltä käyttävän oikeudesta saada opetusta omalla kielellään ja viittomakielessä oppiaineena säädetään perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja muussa opetusta koskevassa lainsäädännössä. Tulkkauksen järjestämisessä viittomakieltä käyttävälle noudatetaan vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta annettua lakia (133/2010) eli *tulkkaukspalvelulakia*, jos viittomakieltä käyttävä ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla.

Lukiolain mukaan oppilaitoksen opetuskieli on suomi tai ruotsi, mutta opetuskielenä voi olla lisäksi saame, romani tai viittomakieli. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan koulutuksen järjestäjän opetuskieli voi olla suomi, ruotsi tai saame. Koulutuksen järjestäjä voi olla myös kaksikielinen, jolloin opetuskielenä on suomi ja ruotsi. Järjestämisluvassa määrätyn opetuskielen lisäksi koulutuksen järjestäjä voi antaa opetusta toisella kotimaisella kielellä, saamenkielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai vieraalla kielellä.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa on määrätty romanikielen ja kirjallisuuden oppimäärä, jonka erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan romanikielen taitoa, romanikielisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta sekä monilukutaitoa, vuorovaikutustaitoja ja mediataitoja. Opiskelu syventää opiskelijan käsitystä kieli- ja kulttuuritietoisuuden, kielitaidon ja vuorovaikutusosaamisen merkityksestä yksilöiden identiteettien ja yhteisöjen rakentumisessa. Romani-kieli on sekä oppimisen kohde että mahdollisesti myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opiskelu kartuttaa monipuolisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Opiskelussa tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa romanikielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole erillisiä romaneille kohdistettuja koulutuksia, vaan romanit hakeutuvat ja osallistuvat ammatilliseen koulutukseen normaalijärjestelmän piirissä. Vuoden 2018 alusta lukien on myönnetty uudet ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvat, jossa yhteydessä järjestäjien opiskelijavuosien vähimmäismäärää arvioitaessa otettiin yhtenä tekijänä romanien koulutus niillä koulutuksen järjestäjillä, jotka viime vuosina ovat omassa toiminnassaan kiinnittäneet huomiota myös romanien koulutukseen tavoitteenaan parantaa erityisesti aikuisten romanien koulutustasoa. Nämä järjestäjät ovat kehittäneet toimintamalleja ro-

manien kouluttautumisen ja työllistymisen edistämiseksi yhteistyössä romanijärjestöjen ja – toimijoiden sekä viranomaisten kanssa. Lisäksi nämä toimijat ovat olleet aktiivisia vaikuttamisissa ennakkoluuloihin ja asenteisiin erityisesti oppilaitoksissa ja työelämässä, mutta myös yhteiskunnassa laajemmin.

Suomessa on muutama oppilaitos, jossa perusopetuslain mukaista perusopetusta annetaan viittomakielellä. Muut viittomakieliset oppilaat on sijoitettu lähikouluihin, joissa oppilaalle järjestetään viittomakielen tulkkausta. Perusopetuslain 31 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevilla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut. Lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa viittomakielistä opetusta ei juurikaan ole saatavilla, vaan viittomakieliset opiskelijat osallistuvat opetukseen tulkkauspalveluiden avustuksella. Toisen asteen opinnoissa tulkkauspalveluita ei ole säädetty koulutuksen järjestäjän tehtäväksi, vaan ne järjestetään Kansaneläkelaitoksen tulkkauspalveluiden kautta.

Lukion oppimäärän perusteissa on määrätty viittomakieli ja kirjallisuus –oppimäärä, jonka erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan viittomakielen taitoa, viittomakielisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta sekä monilukutaitoa, vuorovaikutustaitoja ja mediataitoja. Opiskelu syventää opiskelijan käsitystä kieli- ja kulttuuritietoisuuden, kielitaidon ja vuorovaikutusosaamisen merkityksestä yksilöiden identiteettien ja yhteisöjen rakentumisessa. Opiskelussa otetaan huomioon suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen asema Suomen vähemmistökielellä. Viittomakieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opiskelu kartuttaa monipuolisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Opiskelussa tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa viittomakielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella. Opetussuunnitelman perusteissa on määrätty myös Suomi viittomakielisille –oppimäärä että Ruotsi viittomakielisille –oppimäärä.

2.4.4 Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat

2.4.4.1 Erityistä tukea tarvitsevien perusopetus ja siirtymä toisen asteen koulutukseen

Perusopetuslain mukainen tuki perustuu kolmiportaiseen järjestelmään. Tukiopetusta ja osa-aikaista tukiopetusta koskevan perusopetuslain 16 §:n mukaan oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Tehostettua tukea koskevan perusopetuslain 16 a §:n mukaan oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia, erityisesti perusopetuslain 16, 31 ja 31 a §:ssä tarkoitettuja tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Vahvinta tukimuotoa edustaa perusopetuslain 17 §:n tarkoittama erityinen tuki. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä,

mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Perusopetuslain 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevilla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut. Perusopetuslain 39 §:n mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Peruskoulun oppilaista 18,8 prosenttia sai tehostettua tai erityistä tukea syksyllä 2018. Tehostettua tukea sai 59 700 eli 10,6 prosenttia peruskoulun oppilaista ja erityistä tukea 45 400 eli 8,1 prosenttia peruskoulun oppilaista (Tilastokeskus 2019).

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiovetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin on selvästi epävarmempaa muiden oppilaiden tilanteeseen verrattuna. Siirtymäpolut ovat myös hieman erilaisia kuin muilla oppilailla. Erityistä tai tehostettua tukea saaneet oppilaat siirtyvät pääsääntöisesti ammatillisiin opintoihin, ja vain tehostettua tukea saaneet tytöt ovat hieman useammin siirtyneet myös lukioon. Kootusti voidaan todeta, että vaikka valtaosa tehostettua ja erityistä tukea saaneista oppilaista siirtyy muun ikäluokan tapaan toisen asteen opintoihin heti peruskoulun päätyttyä, kyseisten ryhmien oppilaiden hyväksymättä jääminen toisen asteen opintoihin yhdeksättä luokkaa seuraavan syksyn alussa on lähes viisi kertaa suurempi kuin muiden oppilaiden. Tulosta saattaa osin selittää se, että tehostettua tukea näytetään jossain määrin kohdistettavan muita jatko-opintokielteisemmille oppilaille. (Erityisopetuksen kehittämisen arviointi: OKM:n ja VNK:n TEAS-hanke Helsingin yliopisto & Tampereen yliopisto. 2018). Lisäksi näyttää siltä, että mitä pitkäkestoisempaa ja intensiivisempää erityisopetusta oppilas on saanut, sitä todennäköisemmin koulutus on jäänyt pelkkään peruskouluun (Laakso, K. 2013. Erityisoppilaasta nuoreksi aikuiseksi – peruskoulun erityisopetuksen oppilaiden myöhemmät koulutuspolut ja työurat. NMI-bulletin, 2013, Vol. 23, No. 4 © Niilo Mäki –säätö).

Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksessä on todettu alueellisten erojen olevan suuria erityisopetuksen oppilaiden osallistumisessa toisen asteen opintoihin. Osittain nämä erot heijastelevat toisen asteen opiskelupaikkojen ja valmistavan koulutuksen tarjontaa. Taustalla saattavat olla myös erot toimintatavoissa esimerkiksi opinto-ohjauksessa. Suuri vaihtelu maakuntien välillä kertoo tarkastusviraston mukaan siitä, että heikoimmin perusopetuksesta suoriutuneet oppilaat ovat eriarvoisessa asemassa toisen asteen opiskelupaikkoja jaettaessa riippuen heidän maantieteellisestä sijainnistaan. Valtiontalouden tarkastusvirasto toteaa yhteenvetona tutkimuksen tuloksista, että samaan aikaan kun erityisoppilaiden osuus perusopetuksessa on tasaisesti noussut, tällä ei ole ollut mitään yksiselitteistä ja selvää vaikutusta siirtymisessä toisen asteen opintoihin ja toisen asteen opintojen suorittamisessa. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2013. Tuloksellisuustarkastus. Työpaperi. Perusopetuksen erityisoppilaiden toisen asteen opinnot. Kirjavainen, T., Jahnukainen, M. & Pulkkinen, J.).

Opetus- ja kulttuuriministeriön Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa -kehittämissyhmä esitti vuonna 2017, että vaativan erityisen tuen oppilaiden toisen asteen nivelvaiheen tuki tulisi varmistaa korostaen lähikouluperiaatetta ja vahvistaen opiskelijoiden arkielämän taitoja. Nivelvaiheen suunnittelu tulisi aloittaa jo seitsemännän vuosiluokan aikana. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen ohella joustavat ratkaisut korostuvat. Oppilailla, joilla on vaativan erityisen tuen tarpeita, olisi oltava mahdollisuus opinto-ohjaukseen ja työhönvalmennukseen. Opinto-ohjausta tulisi vahvistaa jo perusopetuksessa ja sen tulee jatkua koko toisen asteen ajan. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34).

Myös kaikkein vaikeimmin vammaisten lasten opetus järjestetään perusopetuslain mukaisesti. Samoin valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet koskevat vammaisia oppilaita. Opetussuunnitelman perusteissa luku 7 koskee oppimisen ja koulunkäynnin tukea, vammaisopetus mukaan lukien. Mitään erillisyyttä ei ole, vaan vammaisten lasten kohdalla turvaudutaan opetusjärjestelyihin ja oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

Perusopetuksen vuoden 2019 käyttökustannusten mukaan vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden (oppilaita 1 360) opetuksen toimeenpanoon oli osoitettu yhteensä 35 870 euroa ja muun vammaisopetuksen (oppilaita 8 228) toimeenpanoon yhteensä 21 209 euroa oppilasta kohden. Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden määrä vuositasolla on melko vakio ollen 0,23—0,25 prosenttia kaikista perusopetuksen oppilaista. Muiden vammaisoppilaiden määrä on hieman vähentynyt ollen nyt noin 1,54 prosenttia kaikista perusopetuksen oppilaista.

Vaikeasti vammaisten lasten koulupolku lähtee eriytymään jo perusopetuksen aikana, erityisesti yläkouluun siirryttäessä. Vahva eriyttäminen on toisaalta tukitoimi, mutta systemaattisena toimintana se on tutkimusten mukaan johtanut siihen, että vaikeasti vammaiset siirtyvät muita heikommin toiselle asteelle, keskeyttävät opintonsa useammin, saavat vähemmän opinto-ohjausta ja työllistyvät huonosti. Keskeistä olisi se, että vaikeasti vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien mahdollisuudet saada yhdenvertaisesti opetusta muiden kanssa ja saada tarvitsemansa tukija mukautustoimet toteutuvat.

2.4.4.2 Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnon suorittamisen erityisjärjestelyt

Lukiolain 28 §:ssä säädetään oppimisen tuesta. Säännös on otettu lukiota koskevaan lainsäädäntöön lukiolain uudistuksen yhteydessä ja sitä sovelletaan 1.8.2021 lukien. Varsin suuri osa lukiokoulutuksen järjestäjistä kuitenkin tarjoaa jo nykyisin opiskelijoilleen tukea kielellisiin tai muihin oppimisvaikeuksiin. Säännöksen mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Opiskelijan oikeus oppimisen tukeen helpottaa siirtymää perusasteelta lukio-opintoihin, varmistaa opiskelijoiden mahdollisuudet tasavertaiseen opiskeluun, edistää opintojen etenemistä ja ehkäisee oppimisvaikeuksista johtuvia keskeyttämisä.

Lukiolain säännöksen mukaisesti tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Oppimisen tukea annetaan tarpeen mukaan, eikä lukiolaissa säädetä ammatillista koulutusta vastaavista erityisen tuen päätöksentekoa koskevista menettelyistä. Tukea oppimiseensa voivat tarvita opiskelijat, joilla on esimerkiksi luki- ja kirjoitushäiriöitä, sairaudesta tai vammasta johtuvia oppimisvaikeuksia, keskittymisvaikeuksia tai puutteita opiskelutaidoissa.

Lukiolain mukaan opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen. Käytännössä nämä etuudet myönnetään vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) eli *vammaispalvelulain* nojalla. Lukiokoulutuksen opiskelijalla ei siis ole perusopetuslaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyä vastaavaa oikeutta saada opintososiaalisia etuuksia koulutuksen järjestäjältä.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 9 §:n 1 momentin mukaan ylioppilastutkinnon suorittamisessa kokelas voi sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeet poikkeavasti. Ylioppilastutkintolautakunta päättää erityisjärjestelyjen käytöstä sekä koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottamisesta arvostelussa kokelaan tai hänen huoltajansa tekemän hakemuksen perusteella. Erityisjärjestelyiden tarkoituksena on luoda kokelaille kohtuulliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kokeiden suorittamiseen. Vammaisten kokelaiden osalta erityisjärjestelyt täydentävät yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n säännöstä, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta.

Kokelaille voidaan erityisjärjestelynä esimerkiksi myöntää oikeus suurentaa kirjasinkokoa tai oikeus käyttää näyttöä, joka on enimmäiskooltaan suurempi kuin kokelaan tietokonetta koskevissa ohjeissa on määritelty. Kokelas voi saada erityisjärjestelynä myös oikeuden avustajan

käyttöön ylioppilastutkinnon kokeissa. Avustajan käytön edellytys on, että kokelas ei ilman avustajaa pysty tekemään tutkinnon kokeita.

Kuulovammaiselle kokelaalle voidaan myöntää erityisjärjestelyinä oikeus suorittaa ääniaineistoiltaan rajoitettu koe. Koe voi rakenteeltaan, tehtävämääriltään ja pisteytykseltään erota lautakunnan koekohtaisissa määräyksissä ilmoitetusta, mutta kokeen maksimipistemäärä ja arvosaanojen pisterajat ovat samat kuin muiden kokelaiden suorittamassa kyseisen aineen kokeessa. Koe laaditaan siten, että myös vaikeasti kuulovammainen kokelas voi vastata kokeeseen ja saavuttaa korkeimman arvosanan.

2.4.4.3 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyitä. Erityisen tuen antamisen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. Lain 65 §:ssä säädetään koulutuksen järjestämisestä vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille.

Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaalisista etuuksista säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:ssä. Lain mukaan erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Lisäksi vaativaa erityistä tukea saavalle opiskelijalle voidaan antaa maksutta oppikirjat, muut koulutarvikkeet ja henkilökohtaiset työvarusteet sekä tarjota majoituksessa olevalle opiskelijalle tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat ja täysihoito asuntolassa tai muussa majoituksessa. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulumatkoihin tarvitsemat kuljetuspalvelut järjestetään vammaispuolustajain nojalla.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta 64 ja 65 §:ssä tarkoitettua erityisestä tuesta, eli erityisen tuen antamisesta tehdään erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen päätös. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee kirjata henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen sisältö, osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.

Vuonna 2018 erityistä tukea tai vaativaa erityistä tukea sai noin 13 500 15—19-vuotiasta opiskelijaa eli lähes 20 prosenttia kaikista tämän ikäryhmän opiskelijoista. Ammatillista perustutkintoa suoritti yhteensä noin 2 700 vaativaan erityiseen tukeen oikeutettua opiskelijaa, joista 16—18-vuotiaita noin 730 opiskelijaa. Vaativaan erityiseen tukeen oikeuttavassa ammatillisessa koulutukseen valmentavassa koulutuksessa oli vuonna 2018 yhteensä noin 580 opiskelijaa ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa yhteensä noin 970 opiskelijaa. (Vipunen)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan tutkintoon johtavan ammatillisen koulutuksen opiskelijoista erityisopetusta (nykyisin erityinen tuki) saaneiden määrä on kasvanut ainakin vuodesta 2004 lähtien, jolloin tilastointi aloitettiin. Vuonna 2004 erityisopetusta sai yhteensä 12 500, vuonna 2011 yhteensä 20 100 ja vuonna 2017 yhteensä 25 600 opiskelijaa. Erityisopetusta saaneiden osuus kaikista tutkintoon johtavan ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli samoina vuosina 5, 7 ja 9 prosenttia.

Vuonna 2017 nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen miesopiskelijoista 20 prosenttia ja naisopiskelijoista 19 prosenttia sai erityistä tukea. Kaikkiaan erityisen tuen saajista 55 prosenttia oli miehiä. Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijoista suurin osa (86 %) opiskeli niin sanotuissa tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa opiskeli 13 prosenttia ja muissa ammatillisista koulutusta antavissa oppilaitoksissa noin prosentti erityisopiskelijoista. Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijoista 84 prosenttia opiskeli samassa ryhmässä eli integroituna muiden opiskelijoiden kanssa.

2.4.4.4 Vaikeimmin vammaisten opiskelu perusopetuksen jälkeen

Kaikki ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat velvollisia järjestämään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea siihen oikeutetuille opiskelijoille. Lisäksi ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää ammatillisia tutkintoja ja valmentavaa koulutusta lain 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille sekä huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Vaativan erityisen tuen tehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien tehtävänä on järjestää koulutusta opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea.

Vaativan erityisen tuen tehtävän mukaista tutkintokoulutusta, ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta järjestää yhteensä 11 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Järjestämislupa vaativan erityisen tuen tehtävään on viidellä ammatillisella erityisoppilaitoksella. Erityisoppilaitokset vastaavat kaikkein vaativinta tukea tarvitsevista opiskelijoista ja tarjoavat myös erityisen tuen järjestämisen tukea muille ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Lisäksi kuudella ammatillisen koulutuksen järjestäjällä on järjestämisluvassaan rajattu tehtävä vaativan erityisen tuen opiskelijavuosimäärän osalta. Rajatulla tehtävällä vastataan vaativan erityisen tuen tarpeeseen alueellisesti ja täydennetään erityisoppilaitosten koulutustarjontaa.

Vaativaa erityistä tukea voidaan antaa sekä tutkintotavoitteisen koulutuksen että valmentavan koulutuksen opiskelijoille. Vaativana erityisenä tukena järjestettävän ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tehtävä on antaa valmiuksia ja edistää siirtymistä tutkintokoulutukseen. Tavoitteena on muodostaa tiivis jatkumo valmentavasta koulutuksesta tutkintokoulutukseen vaikeasti vammaisten opiskelijoiden osalta.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) antaa vamman tai sairauden vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. Koulutuksen suoritus aika määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta, joka voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

Opiskelijan valmiuksien ja edellytysten tarkentuessa tulee siirtymien eri koulutusten välillä toimia joustavasti niin, että opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja jatkopolkuihin voidaan vastata koulutuksessa. Koulutus ei saa muodostaa umpikujaa, jossa opiskelija ei voisi edetä tarpeidensa mukaisesti, esimerkiksi siirtyä valmentavasta koulutuksesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämisen edellytyksenä on koulutuksen järjestäjän toiminta-alueella oleva koulutustarve henkilöille, jotka sairauden tai vamman vuoksi tarvitsevat valmentavaa koulutusta ja joilla ei ole mahdollisuutta siirtyä tutkintotavoitteeseen koulutukseen valmentavan koulutuksen jälkeen. Koulutuksen järjestäjällä tulee lisäksi

olla koulutustehtävän edellyttämät ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen järjestämiseen. Vaativan erityisen tuen tehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien ensisijaiset toiminta-alueet kattavat koko maan (ei Ahvenanmaa) niin, että jokaisen alueen osalta on määritelty ammatillisen koulutuksen järjestäjä, jolla on velvoite huolehtia vaativan erityisen tuen saatavuudesta.

Lehtimäen opisto on kansanopisto, jolle ylläpitämisluvassa on myönnetty erityistehtävä pääasiallisena koulutustehtävänä järjestää koulutusta vaikeasti vammaisille. Opistolla on kaksi pitkää linjaa, jotka on tarkoitettu perusopetuksen päättäneille erityistä tukea tarvitseville nuorille. Ammatilliseen koulutukseen ja jatko-opiskeluun valmentavalla opintolinjalla opiskelija saa valmiuksia hakeutua ammatillista erityisopetusta järjestäviin oppilaitoksiin. Itsenäistymisen ja hyvinvoinnin opintolinjalla opiskelija saa valmiuksia mielekkääseen arkeen ja psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Näiden lisäksi opistolla on aikuisopintolinja erityistä tukea tarvitseville aikuisille. Opintolinjojen kesto vaihtelee yhdestä neljään vuoteen.

Sekä koulutusasteiden että koulutusalojen ja paikkakuntien välillä on eroja opiskelupaikkojen saatavuuden suhteen. Kaikkein vaikeimmin vammaisilla nuorilla on suurimmat vaikeudet saada jatko-opiskelupaikka. Vaikeimmin vammaisia nuoria uhkaa usein perusopetuksen jälkeen syrjäytyminen jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Syrjäytyminen johtuu useimmiten siitä, että heidän valmiutensa eivät riitä jatkokoulutukseen pääsyyn tai siellä suoriutumiseen. Siirtyminen entisestä ja turvallisesta ympäristöstä vaatii nuorelta tiedon lisäksi myös tarvittavia käytännön taitoja ja sosiaalisia taitoja. Jatkokoulutuksen järjestäminen ehkäisee syrjäytymistä ja edistää yhteiskuntaan sitoutumista.

Opetusministeriön Erityisopetuksen strategiatyöryhmän (2007) mukaan kaikille tulee tarjota perusopetuksen jälkeen mahdollisuus kehittyä muun muassa jatko-opintoja ja hyvää elämää varten. Suomi on myös sitoutunut kehittämään suomalaista koulutusjärjestelmää ja opetusta niin, että kaikkien opetus peruskoulun jälkeen voidaan mahdollisimman hyvin turvata. (OPM:n muistio 2007).

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti vuonna 2016 selvitystyön koskien vaikeimmin vammaisten erityisopetuksen tarvetta ja saatavuutta ammatillisessa peruskoulutuksessa. Selvitystyön toteutti Owl Group Oy. Osana selvitystyötä toteutettiin sähköinen kysely peruskouluille. Vastanneista peruskouluista 28 prosenttia näki TELMA-koulutuksen aloituspaikkojen määrät riittämättöminä suhteessa perusopetuksen päättäneisiin vaikeimmin vammaisiin nuoriin, 48 prosenttia piti niitä riittävinä ja loput eivät osanneet arvioida riittävyyttä. Lähes kolmannes kouluista kertoi, ettei koulun oppilasta ole valittu TELMA-koulutukseen, ja reilu viidennes ei osannut sanoa, oliko oppilaita jäänyt valitsematta. Vastaaajista reilu kolmannes oli ohjannut oppilaita myös muualle kuin TELMA-koulutukseen. Osa oppilaista ohjattiin soveltuvampaan koulutukseen, mutta päivä- ja työtoimintaan ohjaus oli tyypillistä silloin, kun TELMA-koulutukselle ei ollut sopivia koulutusvaihtoehtoja.

Koulutuksen saavutettavuuteen liittyi myös koulutuspaikkojen sijainti ja asuntolamahdollisuudet. Vastaaajista 37 prosenttia oli törmännyt tilanteeseen, jossa oppilaan huoltajat halusivat pitää nuoren kotipaikkakunnalla, jos koulutuspaikkoja ei ollut omalla paikkakunnalla. Osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä ei pitänyt opiskelijapaikkoja riittävinä suhteessa perusopetuksesta siirtyvien nuorten määrään. Haasteena paikkojen riittävyydelle oli se, että hakijoissa oli mukana vielä henkilöitä, jotka eivät olleet aikaisemmassa haussa päässeet opiskelemaan, tai koulutus ei ollut ollut aikaisemmin oikea-aikaista. Tällöin nuori hakeutui koulutukseen esimerkiksi kuntoutus- tai hoitajaksolta terveydenhuollon palveluista. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien mukaan valitsematta jättämisen keskeisiä syitä olivat, etteivät valintakriteerit täytyneet, opiskeli-

jalla ei ollut erityisopetuksen perustetta, koulutus ei ollut nuoren kannalta oikea-aikaista tai vanhemmalla hakijalla oli jo taustalla muu valmentava tai tutkintokoulutus. Perusteena mainittiin myös erittäin vaikeat rajoitteet, jotka estivät asuntolassa asumisen. Varsin suurella osalla peruskouluista ei ollut tietoa oppilaan valitsematta jättämisen perusteista. Aineistossa nousi myös epäilyksiä siitä, ettei suoraan peruskouluista hakeneita valittu kypsyttömyyden vuoksi. Tätä näkökulmaa ei esiintynyt ammatillisen koulutuksen vastauksissa. Valitsematta jääneitä oppilaita ohjattiin niin peruskoulun kuin ammatillisen koulutuksen puolelta työ- ja päivätoimintaan, jonka tulisi olla peruskoulusta siirtyvän nuoren niin sanotusti viimeinen vaihtoehto, jos muuta sopivampaa ratkaisua ei ole.

Muutama koulutuksen järjestäjä ei ollut ottanut opiskelijapaikkoja täysimääräisesti käyttöön valmentavaan koulutukseen. Myös alueellisia eroja ja katvealueita tunnistettiin molemmissa vastaajaryhmissä, ja niitä oli havaittavissa myös valtakunnallisten tilastojen perusteella. Aloituspaikkoja oli aineiston perusteella liian vähän suhteessa ensisijaisiin hakijoihin lähes jokaisessa maakunnassa.

Ammatillisen koulutuksen kokonaisuudistuksen lakien hyväksymisen yhteydessä eduskunta liitti vastaukseensa (EV 86/2017 vp) lausuman, jossa eduskunta edellytti, että opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyy valmistelemaan selvitystä erityistä vaativaa tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulutuspolkujen eheydestä ja koulutusmahdollisuuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 5.3.2018 ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämissuunnitelman (Dnro 5/040/2018). Kehittämissuunnitelman tehtävänä oli selvittää vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulutuspolkujen toteutumista sekä tehdä ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi. Lisäksi kehittämissuunnitelman tehtävänä oli vahvistaa vammaisten opiskelijoiden kanssa toimivien tahojen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä edistää ammatillisen koulutuksen uuden lainsäädännön mukaisen vaativan erityisen tuen toteuttamista. Kehittämissuunnitelman loppuraportin (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-649-2>) mukaan tarvitaan yhteisiä toimintamalleja muun muassa opintojen nivelvaiheiden toimivuuteen, ohjaukseen eri siirtymävaiheissa sekä urasuunnitteluun. Myös vaativaa erityistä tukea tarvitsevien mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen tulee parantaa.

2.4.4.5 Vammaisten opiskelijoiden muut palvelut

Erityisesti ammatillisessa koulutuksessa vammaiset opiskelijat tarvitsevat usein erilaisia palveluita koulutukseen osallistumisen mahdollistamiseksi. Vammaispalveluista säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa eli vammaispalvelulaissa ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) eli kehitysvammalaissa. Vammaispalveluiden toteuttamisesta vastaavat pääosin kunnat. Vammaiselle henkilölle laaditaan henkilökohtainen palvelusuunnitelma hänen tarvitsemiensa palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi. Tavallisimmat vammaisten henkilöiden koulutuksessa tarvitsemat palvelut ovat henkilökohtainen apu, apuvälinepalvelut, kuljetuspalvelut, tulkkauspalvelut ja taloudellinen tuki. Näiden lisäksi opiskelijalla voi olla tarve erilaisiin muihin vammaisille tarkoitettuihin palveluihin, jotka eivät välttämättä kytkeydy opiskeluun, mutta joita opiskelija hakee vapaa-ajalleen.

Sosiaalihuoltolain soveltamisalan mukaan sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin lain 4 ja 5 §:ssä säädetään. Sosiaalihuoltolain 23 §:ssä säädetään liikkumista tukevista palveluista. Lain mukaan liikkumista tukevia palveluja järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan

syyn takia ja jotka tarvitsevat palvelua asioimisen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi. Liikkumisen tukea voidaan sosiaalihuoltolain mukaan järjestää seuraavilla toteuttamistavoilla tai niiden yhdistelmillä: 1) julkisten liikennevälineiden käytön ohjauksella ja ohjatulla harjoittelulla, 2) saattajapalveluna, 3) ryhmäkuljetuksina, 4) korvaamalla taksilla, invataksilla tai muulla vastaavalla ajoneuvolla tapahtuvasta kuljetuksesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset tai 5) muulla soveltuvalla tavalla. Yksilöllisiä kuljetuspalveluja ei järjestetä henkilölle, joka on oikeutettu kuljetuksiin tai niiden kustannusten korvaamiseen muun lain nojalla.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat lain 4 §:n mukaan toissijaisia, eli palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Lain 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle muun muassa kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen ja henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulain 8 c §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaisen henkilökohtaista apua. Henkilös-
tökohtaista apua on lain mukaan mahdollista saada opiskeluun ja työhön. Lain mukaan henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Henkilökohtainen apu kohdistuu niihin toimiin, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vamman tai sairauden vuoksi selviä. Opiskelulla tarkoitetaan jonkin tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tähtäävää opiskelua tai sellaista opiskelua, joka vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa ja työllistymisedellytyksiä. Tällaiseksi opiskeluksi on katsottava myös vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus.

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa asetuksessa (759/1987) säädetään niistä palveluista ja tukitoimista, joita kunta on velvollinen antamaan vaikeavammaisille henkilöille. Asetuksen 4 §:n mukaan kuljetuspalveluihin niihin liittyvine saattajapalveluineen kuuluu vaikeavammaisen henkilön työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset, jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset. Jokapäiväiseen elämään kuuluvia kuljetuksia ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset. Asetuksen 5 §:n mukaan kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kuljetuspalveluja ei järjestetä henkilölle, joka saa näitä palveluja muun lain nojalla. Asetuksen 6 §:n mukaan kuljetuspalveluja on järjestettävä niihin oikeutetulle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään kahdeksantoista yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa matkaa kuukaudessa.

Apuvälineitä saa terveystieteisestä tai läheteellä sairaanhoitopiiriin apuvälineyksiköstä. Apuvälinepalveluihin kuuluu apuvälineiden käytön opetus, uusiminen ja huolto. Nämä apuvälinepalvelut ovat maksuttomia. Muita, lähinnä sosiaaliseen elämään ja virkistykseen käytettäviä välineiden, koneiden ja laitteiden kustannuksista puolet voidaan korvata vammaispalveluna sosiaalihuollosta.

Tulkkauspalveluista säädetään vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetussa laissa. Lain mukaiset palvelut ovat toissijaisia, eli lain mukaista tulkkauspalvelua järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittävä ja hänelle sopivaa tulkkauksista muun lain nojalla. Oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkauksista muun muassa työssä käymiseen tai opiskeluun. Tulkkauspal-

velun määrästä säädetään lain 6 §:ssä. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan opiskeluun liittyvänä tulkkauspalvelua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö sitä välttämättä tarvitsee selviytyäkseen perusopetuksen jälkeisistä opinnoista, jotka johtavat tutkintoon tai ammattiin, edistävät ammatilliseen opiskeluun pääsemistä tai työllistymistä taikka tukevat työelämässä pysymistä tai etenemistä. Tulkkauspalvelun järjestää ja sitä haetaan Kelasta. Tulkkauspalvelut ovat maksuttomia.

Taloudellinen tuki toteutuu Kansaneläkelaitoksen vammaisetuuksilla, joista säädetään vammaisetuuksista annetussa laissa (570/2007). Vammaisetuuksien tarkoituksena on muun muassa tukea vammaisen henkilön selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä osallistumista työhön ja opiskeluun.

2.5 Hakeutuminen ja sijoittuminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen

Perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin on vapaa hakeutumisoikeus eli henkilö voi vapaasti hakeutua haluamaansa koulutukseen. Koulutukseen voi hakeutua joko vuosittain järjestettävän yhteishaun kautta tai ympärivuotisesti jatkuvan haun kautta. Perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin hakeudutaan pääosin valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta, joista säädetään ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelyistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (294/2014), jäljempänä yhteishakuasetus. Yhteisten hakumenettelyjen ulkopuolella on oppisopimuskoulutuksena järjestettävä koulutus, vieraskielinen ja urheilijoille suunnattu ammatillinen perustutkintokoulutus, aikuisten lukiokoulutus sekä Helsingin saksalaisen koulun, International School of Helsinki -nimisen koulun ja Helsingin eurooppalaisen koulun järjestämä koulutus.

Keväisin järjestetään kolme valtakunnallista hakua, joissa haetaan erilaisiin perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaku, jossa haetaan tutkintotavoitteiseen ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen, järjestetään vuosittain helmi-maaliskuussa. Erityisoppilaitosten haku järjestetään vuosittain maaliskuussa. Tässä haussa haetaan sellaiseen ammatilliseen tutkintokoulutukseen sekä valmentavaan koulutukseen (VALMA ja TELMA), joka on suunnattu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaativaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haku järjestetään touko-heinäkuussa. Tässä haussa haetaan perusopetuksen lisäopetukseen, ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen sekä lukio-koulutukseen valmistavaan koulutukseen.

Yhteiset hakumenettelyt ovat pääsääntöinen hakuväylä perusopetuksen ja valmistavan koulutuksen päättävälle nuorille. Yhteishaussa hakeutuu erityisesti ammatilliseen koulutukseen myös muita kuin perusopetuksen juuri päättäneitä. Ammatillisen koulutuksen valintaperusteiden mukaan perusopetuksen oppimäärän hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna suorittaneelle annetaan yhteishaussa lisäpisteitä. Lisäpisteitä annetaan myös vähintään 1 100 tunnin laajuisen lisäopetuksen, vähintään 30 osaamispistettä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta, vähintään 28 opiskelijaviikon mittaisen kansanopiston linjan taikka vähintään 25 kurssia sisältävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen suorittaneille.

Halutessaan hakijalla on mahdollisuus hakeutua koulutukseen useammassa kuin yhdessä yhteisessä haussa. Hakija voi esimerkiksi hakea keväällä tutkintotavoitteisen koulutuksen haussa ja myöhemmin kesällä perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haussa. Tutkintotavoitteisen ammatillisen ja lukiokoulutuksen sekä erityisoppilaitoksia koskevan haun opiskelijavaihtojen tulokset valmistuvat vuosittain kesäkuun puolivälissä. Valmistavien koulutusten haun

hakuaika jatkuu heinäkuun lopulle ja opiskelijavalinnan tulokset valmistuvat elokuun alkupuolella. Vaille tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelupaikkaa jääneet nuoret voivat siis kesän aikana vielä hakeutua perusopetuksen jälkeisiin valmistaviin koulutuksiin yhteisen haun kautta.

Valtakunnallisissa hakumenettelyissä opiskelijavalinta tapahtuu valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) säädettyä opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen haussa sekä erityisoppilaitosten haussa hakija voi esittää järjestyksessä enintään viisi hakutoivetta ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haussa enintään kolme hakutoivetta. Hakujärjestelmässä tuotetaan opiskelijavalintarekisteriä ja opiskelijaksi ottamisen perusteissa määriteltyjä kriteereitä käyttäen valintaesitys opiskelijaksi otettavista. Hakija esitetään valittavaksi siihen järjestyksessä ensimmäisen hakutoiveensa mukaiseen koulutukseen, johon hän opiskelijaksi ottamisen perusteiden mukaisesti voi tulla valituksi. Koulutuksen järjestäjät tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta tämän valintaesityksen mukaisesti, eivätkä voi poiketa siitä. Jos hakija ei ota vastaan saamaansa opiskelupaikkaa, järjestelmä valitsee opiskelijaksi varasijalla olevan opiskelijan. Opiskelijavalinnan tilanne voi siis vielä kesäkuukausien aikana muuttua.

Jos opiskelija on jäänyt ilman opiskelupaikkaa yhteisissä hauissa, hän voi hakeutua mahdollisille vapaille opiskelupaikoille vielä kesän ja alkusyksyn aikana. Oppilaitokset ilmoittavat vapaista paikoista joko Opetushallituksen ylläpitämässä Opintopolku-palvelussa tai oppilaitoksen omilla verkkosivuilla. Vapaille paikoille voi hakeutua Opintopolun kautta tai ottamalla yhteyttä suoraan oppilaitokseen. Jatkuvan haun kautta voi hakeutua vapaille opiskelupaikoille myös kesken lukuvuoden, jos opiskelija esimerkiksi haluaa vaihtaa koulutusta tai on keskeyttänyt aloittamansa opinnot. Erityisesti ammatilliset oppilaitokset järjestävät omia jatkuvia hakuja ympäri vuoden. Varsinaisten hakujen lisäksi oppilaitosten sisällä tehdään erilaisia sisäisiä siirtymiä, kun opiskelija siirtyy koulutusosalta toiselle tai toiseen tutkintoon. Yhteishaun ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kansanopistojen pitkille linjoille tai vieraskieliseen koulutukseen hakevat nuoret.

Keväällä 2020 ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa haki yhteensä noin 71 720 henkilöä, joista 67 050 eli noin 93 prosenttia sai koulutuspaikan syksyllä 2020 alkavasta koulutuksesta. Perusopetuksen yhdeksännen vuosiluokan päättäneitä oli yhteensä noin 60 500, joista yhteishaussa haki 58 240 eli noin 96 prosenttia.

Perusopetuksen keväällä 2020 päättäneistä hakijoista ensisijaisesti lukiokoulutukseen haki yhteishaussa 33 864 (58 %) ja ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen 24 372 (42 %). Perusopetuksen päättäneistä hakijoista lukioon hyväksyttiin 31 752 ja ammatilliseen 25 422. Hakija on saattanut tulla hyväksytyksi myös muuhun kuin ensisijaiseen hakukohteeseensa, joten ensisijaisesti hakeneiden ja hyväksytyjen määrää ei voi verrata keskenään. Peruskoulun päättäneestä ikäluokasta noin 98 prosenttia sai opiskelupaikan lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa. Tämän lisäksi kesän aikana hakija voi vielä tulla valituksi varasijalta tai jatkuvan haun kautta. Hakija voi myös saada opiskelupaikan muista koulutuksista, esimerkiksi erityisoppilaitoksesta tai perusopetuksen jälkeisistä valmistavista koulutuksista.

Keväällä 2020 vaativana erityisenä tukena järjestettävään koulutukseen haki 2 835 hakijaa, joista 1 990 sai opiskelupaikan. Valmistavien koulutusten haussa kesällä 2020 valmistaviin koulutuksiin haki yhteensä 4 185 hakijaa, joista 3 318 sai paikan.

Syksyllä 2020 yhteisten hakujen perusteella ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa paikan otti vastaan yhteensä 1 224 opiskelijaa, perusopetuksen lisäopetuksessa 789 opiskelijaa ja lukiokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa 141 opiskelijaa. Nivelvaiheen koulutukseen voi hakeutua myös jatkuvan haun kautta ja erityisesti aikuisopiskelijat hakeutuvat koulutukseen usein jatkuvan haun kautta. Koko vuoden VALMA-koulutuksessa kokonaismäärä

HE 173/2020 vp

on noin 4 000 opiskelijaa, kun taas LUVA-koulutuksessa kokonaismäärä on noin 200 opiskelijaa. VALMA-koulutuksessa noin puolet opiskelijoista on aikuisia Suomeen vasta muuttaneita. LUVA-koulutuksessa vuonna 2019 paikan vastaanottaneista 54 prosenttia oli alle 18-vuotiaita ja 27 prosenttia 18—19-vuotiaita.

Perusopetuksen jälkeisessä valmentavien koulutusten haussa nivelvaiheen koulutuksessa paikan vastaanottaneet opiskelijat 2015—2019:

	2015	2016	2017	2018	2019
VALMA	2 383	2 137	2 112	1 653	1 393
VALMA (vaativa erityinen tuki)	586	546	466	531	541
Perusopetuksen lisäopetus	772	554	485	527	615
LUVA	102	62	81	124	113

Vuoden 2019 tietojen perusteella perusopetuksen päättäneistä kaikkiaan 99,3 % haki kevään ja kesän aikana opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen, lukioon, erityisoppilaitokseen tai valmistavaan koulutukseen. Tästä joukosta 98,8 % sai opiskelupaikan joko varsinaisten hakujen tai kesän aikana järjestettyjen lisähakujen kautta. Osa ilman opiskelupaikkaa jääneistä ja kokonaan hakematta jättäneistä on hakeutunut opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen jatkuvan haun kautta tai hankkinut opiskelupaikan esimerkiksi kansanopistojen vapaan sivistystyön linjoilta, jolloin he eivät näy valtakunnallisten hakujen tilastoissa.

Suurin osa perusopetuksen päättävistä nuorista sijoittuu toisen asteen koulutukseen ja suorittaa ammatillisen tai lukiokoulutuksen. Valtakunnalliset yhteiset haut edistävät perusopetuksen päättäneen ikäluokan joustavaa siirtymistä toisen asteen koulutukseen ja yhteishaun rinnalla käytettävät jatkuvan haun menettelyt vastaavat erilaisten hakijaryhmien, kuten aikuisten ja maahanmuuttajien tarpeisiin. Kokonaisuudessaan yhteishaku on toimiva ja selkeä käytäntö sekä hakijan että koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Perusopetuksen päättävät opiskelijat ovat ohjautuneet yhteishaun kautta hyvin toiselle asteelle. Yhteishaun lisäksi on tärkeää, että koulutuksen järjestäjät tiedottavat yhteishaun jälkeen avoimeksi jääneistä opiskelupaikoista ja jatkuvasta hausta perusopetuksen järjestäjiä ja nuoria. Jatkuvan haun tarjonnan tallentamista Opintopolku-palveluun tulisikin kehittää ja lisätä, koska tällöin tiedot vapaista opiskelupaikoista olisivat kattavasti saatavissa kootusti yhdestä paikasta, eikä tietoja tarvitsisi etsiä esimerkiksi yksittäisten koulutuksen järjestäjien nettisivuilta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulisi kehittää myös jatkuvan haun kautta hakevien opiskelijoiden jatko-ohjausta, jos hakijaa ei valita hakemaansa koulutukseen tai oppilaitoksessa ei ole tarjolla hakijalle soveltuvaa koulutusta.

Yhteisissä hauissa ongelmallisena on näyttäytynyt se, että valmistavien koulutusten opiskelija-valintojen tulokset saadaan vasta elokuun alkupuolella, mikä on hakijoille varsin myöhään. Erityisesti yhteishaussa ilman opiskelupaikkaa jääneiden perusopetuksen päättäneiden nuorten osalta kesäkuukaudet ovat kriittistä aikaa. Tilanne voi aiheuttaa riskin kokonaan koulutuksen ulkopuolelle jäämisestä, jos nuorella ei varsin pian perusopetuksen päättymisen jälkeen ole tietoa, missä hän tulee jatkamaan opintojaan syksyllä. Tähän asti perusopetuksen valmistavien koulutusten hakua on haluttu pitää auki heinäkuun loppupuolelle saakka, jotta opiskelijat voisivat hakea vielä toisen asteen yhteishaun tulosten jälkeen ja myös oppilaitosten kesälomat huomioiden. Hakua olisi kuitenkin mahdollista aikaistaa ja siirtyä esimerkiksi menettelyyn, jossa valmistavan koulutuksen opiskelijavalinnat tehtäisiin samassa aikataulussa varsinaisen yhteis-

HE 173/2020 vp

haun kanssa. Näin mahdollisimman moni perusopetuksen päättävä nuori saisi tiedon jatko-opiskelupaikastaan jo heti kesäkuun alussa. Vaille opiskelupaikkaa jääneet voisivat tämän jälkeen hakeutua vapaille opiskelupaikoille jatkuvan haun kautta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on arvioinnissaan (Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkujä, Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksessa ja toisen asteen nivelvaiheessa, julkaisut 6:2020) tarkastellut peruskoulun 9. luokan päättäneiden sijoittumista jatko-opintoihin vuosien 2014—2018 välillä. Näiden vuosien aikana valtaosa (94—95 %) nuorista on sijoittunut välittömästi toisen asteen koulutukseen joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Lisäopetukseen sijoittuneiden osuudet vaihtelevat 0,8—1,2 %:n välillä. Valmistavaan koulutukseen sijoittuneita on 0,7—2 %. Opiskelun ulkopuolella on vuosina 2014—2018 ollut 2,5—4,4 % nuorista, mikä on vuositasolla noin 1 400—2 500 nuorta. Karvin selvityksen mukaan yhteisvalinnan hakumenettelyt toisen asteen koulutukseen toimivat hyvin, mutta harkintaan perustuvasta valinnasta erityisesti perusopetuksen järjestäjät toivoivat enemmän tietoa ja selkeämpiä ohjeita. Ammatilliseen koulutukseen jatkuvan haun kautta opiskelemaan tulleet opiskelijat kokivat hakemisen olleen sujuvaa ja opiskelijavalinnasta tiedottamisen toimivaa.

Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin vuosina 2014—2018

Valmistumisvuosi	Peruskoulun 9. luokan päättäneet		Jatkoi opiskelua lukiokoulutuksessa		Jatkoi opiskelua ammatillisessa koulutuksessa		Jatkoi opiske- lua peruskou- lun lisäopetuk- sessa (10-luokka)		Jatkoi opiskelua valmistavassa koulutuksessa		Ei jatkanut tutkinto- tavoitteista eikä siirtymävaiheen opiskelua	
	Yhteensä	%	Yhteensä	%	Yhteensä	%	Yhteensä	%	Yhteensä	%	Yhteensä	%
2014	57 853	100	29 857	51,6	24 357	42,1	688	1,2	414	0,7	2 537	4,4
2015	58 224	100	30 558	52,5	24 332	41,8	626	1,1	1 118	1,9	1 590	2,7
2016	57 615	100	30 364	52,7	24 459	42,5	435	0,8	931	1,6	1 426	2,5
2017	57 753	100	30 583	53,0	23 872	41,3	480	0,8	1 054	1,8	1 764	3,1
2018	58 027	100	30 840	53,1	23 651	40,8	542	0,9	1 177	2,0	1 817	3,1

Lähde: https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf

Maalis-huhtikuussa 2020 toteutetun nuorten verkkokyselyn mukaan vastaajista 61 prosenttia piti päätöstä perusopetuksen jälkeisestä opiskelupaikasta helppona, 10 prosentin mielestä päätös oli vaikea ja 29 prosenttia kertoi miettineensä asiaa pitkään. Vastaajista 86 prosenttia ilmoitti päättäneensä opiskelupaikan valinnasta täysin itse ja 12 prosenttia yhdessä jonkun muun, kuten vanhempien kanssa. Vastaajista 42 prosenttia olisi halunnut lisää tietoa eri vaihtoehtoista kou- lussa oppitunneilla, 18 prosenttia halusi henkilökohtaista ohjausta, 27 prosenttia olisi halunnut tutustumisjakson toisen asteen oppilaitokseen, 25 prosenttia olisi halunnut kuulla toisella as- teella jo opiskelevien kokemuksia opiskelusta ja 26 prosenttia halusi tutustua työpaikkoihin ja ammatteihin. Vastaajista 20 prosenttia ei kokenut tarvinneensa ohjausta ja neuvontaa.

Vanhempien sosioekonomisella taustalla on merkittävä yhteys lasten ja nuorten hyvinvointiin ja koulutuksellisiin ratkaisuihin. Suomessa on tehty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimus, jossa on seurattu vuonna 1987 syntyneitä ikäluokkaa sikiöajasta vuoden 2012 loppuun asti. Seurantatutkimuksen mukaan vanhempien koulutuksen yhteys lapsen omaan kouluttautumiseen näkyi siten, että niistä ikäluokan lapsista, joiden vanhemmilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa, 38,1 prosenttia oli itsekin vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa seurannan päättyessä. Viidesosalla (21,4 %) kouluttamattomien vanhempien lapsista oli lukio- tai korkeakoulututkinto. Vastaavasti korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista kolmella neljästä (74,1 %) oli lukio- tai korkeakoulututkinto ja joka kymmenes (10,1 %) oli vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa. Koko ikäluokasta noin joka viides (18,5 %) oli vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa seurannan päättyessä ja noin joka toisella (47,9 %) oli lukio- tai korkeakoulututkinto. (Ristikari, T., Törmäkangas, L. ym. 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Nuorisotutkimusseura ry – Nuorisotutkimusverkosto. Raportti 9/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-712-1>).

Seurantatutkimuksen perusteella käy selväksi, että hyvinvoinnin eriytyessä hyvinvoinnin ongelmat, kuten kouluttamattomuus, mielenterveys- sekä toimeentulo-ongelmat kasautuvat, erityisesti ilman peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa jääneille nuorille. Lasten ja nuorten hyvinvointi eriytyy voimakkaasti heidän vanhempiensa koulutuksen ja taloudellisen tilanteen mukaan. Seurantatutkimuksen mukaan vain perusopetuksen suorittaneet kärsivät huomattavasti muita koulutusryhmiä useammin mielenterveyden häiriöistä ja saavat toimeentulotukea sekä tekevät rikoksia useammin.

Vanhempien koulutustausta ja perheeseen liittyvät tekijät ennustavat tutkimusten mukaan voimakkaasti lapsen koulutuspolkua. Jos huoltajalla ei ole perusopetuksen jälkeistä koulutusta, jää lapsi itsekin todennäköisemmin ilman perusopetuksen asteen jälkeistä koulutusta. Vanhempien korkea koulutus puolestaan lisää lapsen todennäköisyyttä suorittaa perusopetuksen jälkeinen koulutus. Valtioneuvoston julkaiseman tutkimuskoosteen mukaan huoltajan koulutus, työelämän muutos ja näihin kytkeytyvä työttömyys ovat tyypillisiä tekijöitä lapsiperheiden köyhyyden taustalla. Huoltajan vähäinen koulutus on Suomessa myös yksi keskeisistä lapsiperheköyhyyttä ylläpitävistä mekanismeista. Köyhässä lapsiperheessä kasvaminen lisää lapsen todennäköisyyttä päätyä heikosti koulutetuksi. Puolet niistä vanhemmista, joilla on pelkkä perus- tai keskiasteen koulutus, kokee taloudellisen tilanteensa korkeintaan kohtalaiseksi ja joka seitsemäs on pelännyt ruoan loppuvan. Tällä on kielteisiä vaikutuksia lasten terveystottumuksiin, oireiluun sekä kokemukseen omasta terveydentilastaan. Koulu-uupumus, yksinäisyys, kiusatuksi tuleminen ja ahdistuneisuus ovat näillä lapsilla keskimääräistä yleisempiä. (Väljärvi, J. (toim.). 2019. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-701-7>)

Toisen asteen koulutuksen läpäisy ja keskeyttäminen

Vaikka suurin osa nuorista hakeutuu toisen asteen koulutukseen, Tilastokeskuksen tietojen mukaan jokaisessa ikäluokassa jää noin 15 prosenttia ilman toisen asteen tutkintoa. Pääosin tämä johtuu koulutuksen keskeyttämisestä, sillä vain noin prosentti nuorista ei missään vaiheessa aloita toisen asteen koulutusta. Pelkän peruskoulun varaan jäävät Tilastokeskuksen raportin mukaan useammin miehet kuin naiset, suurten kaupunkien asukkaat, heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevat nuoret, maahanmuuttajataustaiset nuoret sekä heikosti peruskoulussa pärjänneet nuoret. (Työn murros ja elinikäinen oppiminen, Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:8 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160556/okm08.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

HE 173/2020 vp

Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen kasvoi hieman lukuvuonna 2017—2018 edelliseen lukuvuoteen verrattuna. Nuorille suunnatussa lukiokoulutuksessa keskeyttämisprosentti oli 3,2 ja nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa 8,7. Naiset (2,9 %) keskeyttivät lukiokoulutuksen hieman miehiä (3,6 %) harvemmin, mutta ammatillisessa koulutuksessa naiset ja miehet keskeyttivät opinnot yhtä usein. Nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäminen oli yleisintä luonnontieteissä (20,6 prosenttia) ja ICT-alalla (13,9 prosenttia), sekä pienintä kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden koulutusalailla (9,2 prosenttia).

Koulutuksen läpäisyaste kertoo, kuinka monta prosenttia koulutuksen aloittaneista on suorittanut tutkinnon tarkastellun opiskeluajan puitteissa. Läpäisy sisältää myös koulutuksen keskeyttämisen. Hieman vajaa 90 prosenttia lukiokoulutuksen aloittaneista läpäisee lukiokoulutuksen ja suorittaa ylioppilastutkinnon viiden vuoden tarkasteluajan kuluessa opintojen aloittamisesta. Kolmen vuoden tavoiteajassa ylioppilastutkinnon suorittaa noin 70 prosenttia. Naisten lukiokoulutuksen läpäisyaste on hieman miehiä korkeampi. Ammatillisen perustutkinnon aloittaneista hieman alle 70 prosenttia suorittaa ammatillisen tutkinnon kolmessa vuodessa ja noin 80 prosenttia viiden vuoden kuluessa opintojen aloittamisesta.

	Yhteensä	Tutkinto alkuperäisessä tutkintolajissa	Tutkinto muussa tutkintolajissa	Opiskelee alkuperäisessä	Opiskelee muussa tutkintolajissa	Ei tutkintoa, ei opiskele, työllinen	Ei tutkintoa, ei opiskele, ei työllinen
3 vuotta	31 824	23 004	99	6 024	0	591	2 109
%		72,3 %	0,3 %	18,9 %	0,0 %	1,9 %	6,6 %
4 vuotta		28 269	687	1 224	912	228	507
%		88,8 %	2,2 %	3,8 %	2,9 %	0,7 %	1,6 %
5 vuotta		28 644	1 029	393	750	381	627
%		90,0 %	3,2 %	1,2 %	2,4 %	1,2 %	2,0 %

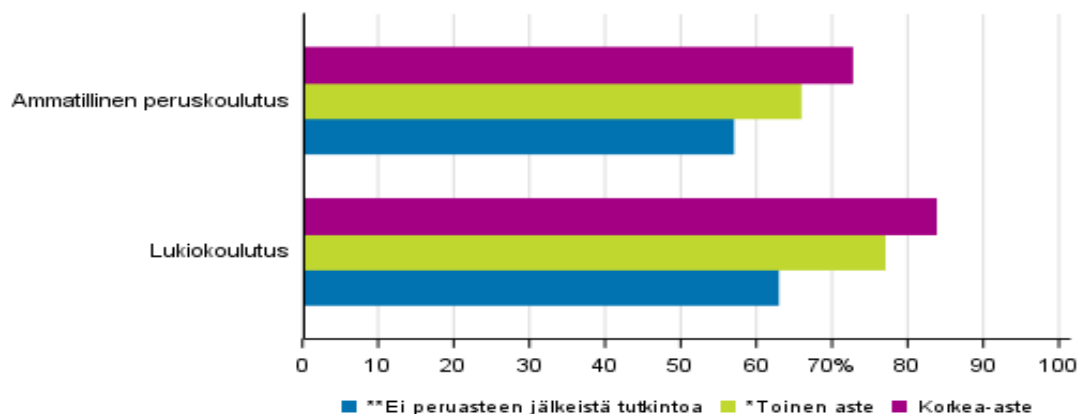
Lukiokoulutuksen lukuvuonna 2012/2014 aloittaneet nuorten OPS, opintojen kulku (Vipunen)

Ikäryhmä	15-19-vuotiaat	Tutkinto alkuper.			Tutkinto muussa			Opiskelee alkuper.			Opiskelee muussa			Ei tutkintoa, ei opiskele, työllinen			Ei tutkintoa, ei opiskele, ei työllinen		
		tutkintolajissa			tutkintolajissa			tutkintolajissa			tutkintolajissa			opiskele, työllinen			opiskele, ei työllinen		
Aloitusvuosi	Lukumäärä	3 v.	4 v.	5 v.	3 v.	4 v.	5 v.	3 v.	4 v.	5 v.	3 v.	4 v.	5 v.	3 v.	4 v.	5 v.	3 v.	4 v.	5 v.
2004	30 843	59,3 %	70,0 %	73,3 %	0,7 %	0,9 %	1,2 %	27,1 %	11,7 %	5,9 %	1,7 %	1,5 %	1,4 %	5,2 %	9,5 %	12,5 %	6,0 %	6,4 %	5,7 %
2005	30 960	59,2 %	70,2 %	73,8 %	0,7 %	1,0 %	1,3 %	27,1 %	11,6 %	6,6 %	1,7 %	1,6 %	1,5 %	5,5 %	9,3 %	10,8 %	5,7 %	6,3 %	5,9 %
2006	32 445	60,7 %	71,9 %	75,5 %	0,7 %	1,0 %	1,3 %	26,2 %	11,8 %	6,6 %	1,7 %	1,6 %	1,4 %	5,4 %	7,4 %	9,4 %	5,4 %	6,3 %	5,8 %
2007	33 063	60,5 %	72,2 %	75,8 %	0,8 %	1,0 %	1,3 %	27,1 %	12,0 %	6,6 %	1,6 %	1,5 %	1,4 %	4,1 %	6,8 %	9,0 %	5,9 %	6,6 %	5,9 %
2008	33 717	61,1 %	73,0 %	76,4 %	0,7 %	1,0 %	1,3 %	27,2 %	11,6 %	6,7 %	1,7 %	1,5 %	1,5 %	3,5 %	6,4 %	8,2 %	5,9 %	6,6 %	5,9 %
2009	33 888	61,0 %	72,8 %	76,5 %	0,8 %	1,2 %	1,5 %	26,4 %	11,7 %	8,6 %	1,8 %	1,6 %	1,5 %	4,0 %	6,4 %	6,6 %	6,1 %	6,3 %	5,2 %
2010	32 922	62,2 %	74,2 %	78,4 %	0,8 %	1,1 %	1,5 %	26,2 %	13,7 %	8,3 %	1,8 %	1,7 %	1,1 %	3,4 %	4,4 %	5,7 %	5,6 %	5,0 %	5,0 %
2011	32 781	63,5 %	75,7 %	79,3 %	0,8 %	1,1 %	1,5 %	27,7 %	13,2 %	8,4 %	1,5 %	1,0 %	1,2 %	2,5 %	4,0 %	4,6 %	4,1 %	5,0 %	4,9 %
2012*																			
2013	29 484	67,1 %	76,8 %	0,0 %	0,8 %	1,2 %	0,0 %	25,0 %	13,0 %	0,0 %	1,4 %	1,3 %	0,0 %	1,8 %	2,9 %	0,0 %	4,0 %	4,8 %	0,0 %
2014	28 818	66,3 %	0,0 %	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,0 %	25,8 %	0,0 %	0,0 %	1,4 %	0,0 %	0,0 %	1,8 %	0,0 %	0,0 %	4,0 %	0,0 %	0,0 %

* Vuosi 2012 puuttuu tilaston virheiden vuoksi.

Ammatillinen peruskoulutus, opintojen kulku (Vipunen)

Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan korkeasti koulutettujen vanhempien lapset läpäisivät lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen nopeammin kuin opiskelijat, joiden vanhemmat olivat suorittaneet toisen asteen tutkinnon tai olivat perusasteen tutkinnon varassa. Vanhempien korkea koulutus paransi sekä tyttöjen että poikien todennäköisyyttä läpäistä koulutus Tilastokeskuksen määrittelemässä kolmen ja puolen vuoden laskenta-ajassa. Kotoa periytyvä inhimillinen pääoma vaikutti voimakkaammin poikien koulutuksen läpäisyyn.

Lukio- ja ammatillisen koulutuksen läpäisyasteet vanhempien koulutustaustan mukaan 2017 (Tilastokeskus)

Suomalaistaustaiset opiskelijat läpäisevät lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ulkomaalaistaustaisia nopeammin. Kolmessa ja puolessa vuodessa suomalaistaustaisista opiskelijoista läpäisi lukiokoulutuksen 81,5 prosenttia, kun ulkomaalaistaustaisten läpäisyaste oli 66 prosenttia.

Ammatillisten opintojen keskeyttämiseen vaikuttavat useat tekijät. Keskeyttämisen taustalla saattaa olla esimerkiksi epäonnistunut opiskelualan valinta, puutteellinen opinto-ohjaus, puutteelliset opiskeluvalmiudet, terveydellisiä syitä, henkilökohtaista elämää kohdanneita vaikeuksia, motivaatio-ongelmia, sopivien koulutusmahdollisuuksien puute, alan heikot työllisyysnäkymät tai kesken opintojen työelämään siirtyminen. Yleisin nuorten ilmoittama syy on väärän alan valinta, eli opinnot eivät vastanneet nuoren ennakkokäsityksiä. Enemmistö keskeyttäneistä nuorista koki myös koulun ulkopuolisten asioiden vaikuttaneen ainakin vähän keskeyttämiseen. Tämän lisäksi keskeyttämiseen vaikuttivat erittäin tai melko paljon puutteellinen tuki opinnoissa (14 %), rahanpuute (10 %), oppilaiden ja opettajien välit (9 %) ja pitkä koulumatka (7 %). Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneillä keskeyttämisen syyt painottuivat heikkoon opintomenestykseen, motivaatioon, terveyteen ja tuen puutteeseen. Nuorisobarometrin vastaajista 17 prosenttia koki joutuneensa rahanpuutteen vuoksi karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan, 14 prosenttia valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein ja 11 prosenttia viivyttämään valmistumistaan. Erityisesti kokonaan koulutuksen ulkopuolella jääneet kuvasivat usein rahatilannettaan heikoksi. (Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.): Opin polut ja pientareet, Nuorisobarometri 2017, https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf)

Koulutusalaakohtaiset erot keskeyttämisessä liittyvät työllisyysnäkömiin, mutta myös alan työtehtävien vetovoimaisuuteen sekä toisaalta opiskelijoiden omiin mahdollisuuksiin ja tietopohjaan tehdä perusopetuksen viimeisellä luokalla oikeaan osuneita valintoja. Opintonsa keskeyt-

täneitä on myös toivomalleen koulutusosalalle opiskelemaan päässeissä opiskelijoissa, jolloin perusopetuksen tarjoama opinto-ohjaus ja tuki koulutusvalinnassa on merkittävässä roolissa. Alueelliseen keskeyttämisen vaihteluun vaikuttavat muun muassa alueen elinkeinorakenne ja nuorten työllistymismahdollisuudet, joissa on suuriakin eroja.

Maalis-huhtikuussa 2020 toteutetussa nuorten verkkokyselyssä kysyttiin myös koulutuksen keskeyttämisestä. Vastaajista 29 prosenttia oli keskeyttänyt tai ollut aikeissa keskeyttää aloittamansa opinnot. Suurin syy keskeyttämiseen tai keskeyttämisaikaisiin oli se, että opinnot tai tuleva ala eivät tuntuneet omilta tai kiinnostaneet tarpeeksi. Kaikista vastaajista viisi prosenttia ilmoitti keskeyttämisaikoiden syyksi halun siirtyä työelämään ja kolme prosenttia taloudellisen tilanteen. Kaikista vastaajista 18 prosenttia olisi kaivannut keskeyttämisilanteessa ohjausta ja neuvontaa oman polun löytämiseksi ja kahdeksan prosenttia helpompaa vaihtomahdollisuutta lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä vaikka kesken lukuvuoden.

Suomessa on 2010-luvulla toteutettu useita laajoja koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen ja nuorten koulutustason nostoon ja työllistymiseen tähtäviä toimenpiteitä. Vuoden 2013 alussa Suomessa voimaan tulleella nuorisotakuulla pyrittiin takaamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuuseen kuulunut koulutustakuu tarkoitti puolestaan, että jokaiselle peruskoulun päättäneelle taattiin koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Nuorisotakuun tueksi lanseerattiin nuorten aikuisten osaamisohjelma, jonka puitteissa tarjottiin ilman koulutusta oleville alle 30-vuotiaille nuorille mahdollisuus ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamiseen. Nuorten aikuisten osaamisohjelmaa toteutettiin vuosina 2013—2018 osana nuorisotakuuta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana. Nuorisotakuu koettiin tärkeäksi myös muulla Euroopassa, sillä EU:n työministerit hyväksyivät 28.2.2013 unionin laajuisen suosituksen nuorisotakuusta. Suositus edellytti jäsenmaiden takaavan kaikille alle 25-vuotiaalle nuorille laadukkaan työ-, jatkokoulutus-, oppisopimuskoulutus- tai harjoittelupaikan neljän kuukauden kuluessa koulun päättymisestä ja työttömäksi joutumisesta.

Myös ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma oli osa koulutustakuun toteutusta. Ohjelmassa kohdistettiin ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjille vuosien 2011—2014 aikana yhteensä 16 miljoonaa euroa valtionapuina. Ohjelman loppuvaiheessa mukana oli 25 hanketta ja 55 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Tehostamisohjelma ulottui vuoden 2015 loppuun saakka. Hankkeen arviointiraportin mukaan Opetushallituksen tilastoseurannan perusteella näytti siltä, että aluksi keskeyttäminen hieman väheni ja sitten taas lisääntyi. Selkeää alenevaa trendiä ei ohjelmakaudella ollut havaittavissa. Viimeisimmän seurantatiedon mukaan keskeyttäneitä oli hankeoppilaitoksissa keskimäärin 8,5 prosenttia, ja tavoitteeksi asetettua seitsemää prosenttia ei saavutettu. Seurannat osoittivat sen, että tietyt keskeyttämisen ja läpäisyn rakenteelliset ongelmat olivat säilyneet lähes ennallaan. Vaikka esimerkiksi tietyt koulutuksen järjestäjät olivat onnistuneet vähentämään keskeyttämistä systemaattisesti, säilyivät järjestäjien, koulutusalojen ja tutkintojen väliset erot edelleen suurina. Yleisin syy tavoitteiden saavuttamatta jäämiseen oli nuorten lisääntyneet elämänhallinnan ongelmat ja opiskelija-aineksen haastavuus. Joillain koulutusaloilla ongelmat johtuivat koulutuksen kysyntään ja tarjontaan liittyvistä tekijöistä. Myös oppilaitoksen organisaatioon ja sen toimintaan liitettiin erinäisiä syitä, jotka häiritsevät tehokasta hanketoimintaa. Ongelmat olivat kaiken kaikkiaan hyvin heterogeenisiä ja osin paikallisia, mitä kuvastaa keskeyttämisen ja läpäisyn suuret aloittaiset ja alueelliset vaihtelut.

Viimeisimpänä keskeyttämisen ehkäisyn ja läpäisyn edistämishankkeena on ollut Zoomi - sujuvien siirtymien kansallinen koordinointi -hanke, jota koordinoi Opetushallitus ja Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto Saku ry ajalla 1.8.2015—30.4.2019 ja 1.5.2019—31.12.2021. Zoomi-hankkeessa kehitetään oppijoiden koulutuspolkua varmentavia sekä sujuvoittavia, kokonaisvaltaisia ja valtakunnallisesti levitettäviä sekä käyttöönotettavia palvelu- ja toimintamalleja. Kehittämistyöllä edistetään oppijoiden koulutuspolun aikaisia siirtymiä perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa, ammatillisen koulutuksen aikana tapahtuvia siirtymiä sekä valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden sujuvaa siirtymistä työelämään tai jatko-opintoihin.

Ensimmäisen Zoomi-hankkeen laadullisessa selvityksessä todettiin, että ne koulutuksen järjestäjät, jotka olivat tehokkaasti edistäneet koulutuksen läpäisyä ja keskeyttämisen ehkäisyä, ovat saaneet pienennettyä keskeyttämistason noin 5 prosenttiin. Koulutuslalle kohdistettujen resurssien ja tuen määrä näkyy keskeyttämisluvuissa. Zoomin teettämässä laadullisessa selvityksessä todettiin, että opiskeluhyvinvointia ja osallisuutta tulee kehittää organisaation kaikilla tasoilla. Erityistä huomiota tulee kiinnittää opiskelijan kiinnittymisessä opintoihin. Opetushenkilökunnan ohjaus- ja erityisen tuen osaamista tulee jatkuvasti kehittää, samoin kuin menetelmiä tukea tarvitsevien huomioimiseksi opetuksessa. Myös jatkuvan haun ja yksilöllisten opintopolkujen kehittäminen nähtiin tärkeänä. (<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/siirtymien-vaikutus-koulutuspolun-ehyteen>)

2.6 Opinto-ohjaus ja siirtymät

2.6.1 Oppilaanohjaus ja ohjaus jatko-opintoihin perusopetuksessa

Perusopetuslain 11 §:n 3 momentin mukaan oppilaalle tulee antaa oppilaanohjausta. Lain 30 §:n mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Perusopetuksen tuntijakoasetuksen (422/2012) mukaan oppilaanohjausta on vuosiluokilla 7—9 järjestettävä yhteensä vähintään kaksi vuosiviikkotuntia. Opetushallitus päättää opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa oppilaanohjauksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Oppilaanohjauksella on oma sille varattu tuntimäärä, mutta sitä tulee myös järjestää päivittäisenä ohjauksena tarpeen mukaan. Kaikkien oppilaiden tulisi saada tarvittaessa oppilaanohjauksen tuntien lisäksi neuvontaa ja ohjausta henkilökohtaisesti tai pienryhmissä. Vuosiluokilla 7—9 opinto-ohjaajalla on päivastuu oppilaanohjauksen toteuttamisesta.

Ohjauksen tehtävänä on muun muassa kehittää oppilaiden valmiuksia selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa, opintojen nivelvaiheissa sekä työuran siirtymissä. Jokainen koulu laatii toimintaa ohjaavan ohjaussuunnitelman, jossa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi sekä kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2012 hyväksymissä perusopetuksen laatuksenteoreissa opetuksen järjestäjälle suositellaan, että koululla on käytettävissä riittävät henkilöstöresurssit oppilaanohjaukseen siten, että suositeltu enimmäisoppilasmäärä yhtä opinto-ohjaajaa kohden perusopetuksen yläluokilla on 250.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetetaan oppilaanohjauksen tavoitteeksi edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä siten, että jokainen oppilas pystyy kehittämään opiskeluvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilaita tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia

päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä ja tekemään valintansa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan vastaten. Oppilaat tutustuvat työelämään sekä saavat kokemuksia työnteosta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulottuva jatkumo.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelman liitteenä olevassa ohjaussuunnitelmassa, miten oppilaanohjaus järjestetään. Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan systemaattisesti. Oppilaiden opintojen sujuvuutta nivelvaiheissa edistetään perusopetuksen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä opettajien välisellä ja opinto-ohjaajien keskinäisellä sekä tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Opettajat hyödyntävät työssään ajantasaista tietoa jatko-opinnoista, työelämästä ja työtehtävistä sekä niissä tapahtuvista muutoksista.

Perusopetuksen järjestäjä varautuu ohjaussuunnitelmissaan varmistamaan yhteisvalintaan liittyvän ohjauksen toteutumiseen niiden oppilaiden osalta, jotka eivät ole saaneet perusopetuksen päättötodistusta tai yhteisvalinnassa opiskelupaikkaa. Ohjausta toteutetaan todetun tarpeen mukaisesti myös lukuvuoden koulutyön päättymisen jälkeen työnantajan kanssa sovitavalla tavalla. Lisäksi joidenkin oppilaiden osalta päättötodistuksen saaminen siirtyy syksyyn, jonka vuoksi jatko-opintoihin liittyvää ohjausta kohdennetaan syksyyn. Oppilaanohjauksen viranhaltijalla on keskimäärin työvelvoitetta 30—50 tuntia kesäkuukausina. Työaika käytetään nykyisin pääasiallisesti yhteisvalintaan liittyvään työhön, lähinnä niiden opiskelijoiden ohjaamiseen, jotka eivät ole saaneet yhteisvalinnassa opiskelupaikkaa. Työ ajoittuu käytännössä kesäkuun puolivälin ja juhannuksen väliseen aikaan.

Opetushallituksen vuonna 2014 hyväksymissä hyvän ohjauksen kriteereissä perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen tavoitteeksi asetetaan lasten ja nuorten laadukkaan ohjauksen saatavuuden varmistaminen asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta. Kriteerien mukaan hyvä ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa oppilaan oppimisen, kasvun ja kehityksen tueksi. Hyvässä ohjauksessa korostuu ohjauksen riittävyys ja monipuolisuus, aktiivisuuden, osallisuuden ja vastuullisuuden tukeminen, ohjaus koulu yhteisön yhteistyönä, osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö, ohjauksen rooli tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä, ohjausta koskeva suunnitelmallisuus, nivelvaiheisiin sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyvien päätösten tukeminen, työelämätaidot ja työelämään tutustuminen sekä ohjauspalveluista tiedottamisen merkitys.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointitulosten (2020) mukaan jatko-opintoihin ja uravalintoihin liittyvän ohjauksen saavutettavuus ja saatavuus perusopetuksessa ovat pääosin hyvällä tasolla eri alueilla, erikokoisten opetuksen järjestäjien keskuudessa sekä eri kieli-ryhmien kannalta tarkasteltaessa. Henkilökohtainen ohjaus toteutuu pääsääntöisesti hyvin. Haasteita on tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä vieraskielisten oppilaiden ohjauksen resursoinnissa. Lisää mahdollisuuksia henkilökohtaiseen ohjaukseen toivotaan erityisesti silloin, kun valintojen tekeminen tuottaa haasteita. Seitsemän prosenttia Karvin aineistossa haastatelluista opiskelijoista oli sitä mieltä, ettei ollut saanut tarvitsemaansa ohjausta. Parannettavaa on myös ryhmämuotoisen ohjauksen, vertaistuen sekä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Perusopetuksen aikaisessa opinto-ohjauksessa lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskeva ohjaus toteutuu hyvin, sen sijaan tietoa on heikommin saatavilla nivelvaiheen

koulutuksia sekä vapaan sivistystyön opintoja koskien. Karvin arviointiin vastanneista opetuksen järjestäjistä 37 prosentilla oli alle 100 oppilasta opinto-ohjaajaa kohden, 34 prosentilla oppilasmäärä oli 100—200 ja 29 prosentilla yli 200. Lukumääräisesti 28 järjestäjällä oli yli 250 oppilasta ohjaajaa kohden, eli noin 25 prosenttia vastanneista ei täytä laatukriteerin suositusta.

Jahnukainen, Kalalahti ja Kivirauma (2019) ovat arvioineet perusopetuksen aikaisen ohjauksen toteutusta tutkimuksessaan maahanmuuttotilaisista nuorista ja koulutuksesta. Havaintojen mukaan maahanmuuttajanuorten alisuoriutuminen suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on ristiriidassa heidän suuren opiskelumotivaationsa ja koulumyönteisyytensä kanssa, eikä koulutusjärjestelmä pysty riittävästi tukemaan korkealle asetettuja koulutustavoitteita. Kielelliset vaikeudet saattavat hankaloittaa opiskeluvaikeuksien havaitsemista ja nuorten vahvuuksien tunnistamista. Nivelvaiheen opinnoista ja niissä tarjotusta vahvasta henkilökohtaisesta ohjauksesta olisi hyötyä erityisesti niille, joille jatko-opinnot aiheuttavat erityistä pohdintaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt Oikeus oppia –ohjelman, jolla parannetaan perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa. Oikeus oppia –ohjelmassa toteutetaan toimenpiteitä oppilaanohjauksen ja erityisesti oppilaanohjauksen menetelmien kehittämiseksi vuosina 2020—2022.

2.6.2 Opinto-ohjaus ja muu ohjaus lukiokoulutuksessa

Lukiolain 25 §:n mukaan lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalla opiskelijalla on oikeus saada säännöllisesti oppiainemuotoisen opinto-ohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta. Opiskelijalla, jonka opiskeluoikeus lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai joka on ilmoittanut eroamisestaan, on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa. Säännös turvaa lukio-opintonsa keskeyttävien opiskelijoiden ohjaamista muihin opintoihin ja pienentää mahdollista syrjäytymisvaaraa.

Lukiolaissa säädetään myös tutkinnon suorittaneen jälkiohjausveloitteesta. Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus pyytäessään saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa oppimäärä on suoritettu.

Lukiolain 26 §:n mukaan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan siten, että hänellä on aiempaa syvällisempää tietoa koulutusvaihtoehtoista ja työelämästä sekä valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen.

Lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) 3 §:n mukaan koulutuksen tulee ohjata, innostaa ja luoda edellytyksiä jatkuvaan oppimiseen sekä parantaa opiskelijan tulevaisuuden hallinta- ja valintataitoja sekä valmiuksia ura- ja elämänsuunnitteluun. Koulutus kehittää opiskelijan valmiuksia arvioida ja uudistaa osaamistaan sekä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Näin opiskelija kykenee hyödyntämään saamaansa opinto-ohjausta ja muuta ohjausta ja perehtyy monipuolisesti jatko-opintovaihtoehtoihin sekä osaa tehdä mielekkään jatko-opinto- ja urasuunnitelman lukio-opintojen aikana.

Lukio-opiskelijalla tulee tällä hetkellä olla ryhmämuotoista opinto-ohjausta vähintään kahden kurssin verran. Uusien opetussuunnitelmien käyttöönoton myötä opinto-ohjausta oppiaineena

tulee olemaan nuorten lukiokoulutuksessa neljän opintopisteen laajuisesti. Myös lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa opinto-ohjausta on neljän opintopisteen verran. Aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opinto-ohjausta ei ole säädetty opiskelijalle pakolliseksi oppiaineeksi.

2.6.3 Opinto-ohjaus ja muu ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 61 §:n 2 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksella tuetaan opiskelijaa opiskelu- ja työelämätaitojen kehittämisessä, opintojen aikaisissa valinnoissa, esimerkiksi omien tavoitteiden mukaisten tutkinnon osien valinnassa sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisessä tai työuralla etenemisessä. Opiskelijalle laadittavaan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjataan sovitut ohjaukseen ja tukeen liittyvät asiat. Opinto-ohjausta antavat opinto-ohjaajien lisäksi ryhmänohjaaja ja opettajat. Ohjausta annetaan sekä yksilöllisesti että ryhmässä.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (673/2017) 2 §:n mukaan yksi yhteisten tutkinnon osa-alueista on opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet. Ammatillisten perustutkintojen perusteissa opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet -osa-alueen pakollisten osaamistavoitteiden laajuus on 1 osaamispiste. Osa-alueen tavoitteena on, että opiskelija osaa tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan sekä tehdä tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija osaa hankkia tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta ja valmistautua tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Ohjausvelvoitteista hakeutumisen yhteydessä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä. Säännöksen mukaan jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää yhdessä hakijan kanssa tämän suoritettavaksi soveltuva tutkinto, tutkinnon osa tai koulutus, sekä tarvittaessa ohjata hakija hakeutumaan toisen koulutuksen järjestäjän järjestämään koulutukseen taikka tarvittaessa muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin. Lain 42 §:ssä säädetään myös ohjausvelvoitteista keskeyttämistilanteessa. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää yhdessä opiskelijan kanssa tälle soveltuvampi tutkinto tai koulutus sekä tarvittaessa ohjata opiskelija hakeutumaan toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen taikka muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin, jos opiskelijaksi otettu haluaa perustellusta syystä vaihtaa tutkintoa tai koulutusta taikka opiskelija aikoo ilman hyväksyttävää syytä keskeyttää aloittamansa koulutuksen.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:n 3 momentissa säädetään koulutuksen järjestäjän erityisestä ohjausvelvoitteesta, jos opiskelijaksi otettu haluaa perustellusta syystä vaihtaa tutkintoa tai koulutusta taikka opiskelija aikoo ilman hyväksyttävää syytä keskeyttää aloittamansa koulutuksen. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on tällöin selvittää yhdessä opiskelijan kanssa tälle soveltuvampi tutkinto tai koulutus sekä tarvittaessa ohjata opiskelija hakeutumaan toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen taikka muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n mukaan opiskelijalle laadittavaan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjataan muun muassa opiskelijan urasuunnitelma. Opiskelijan jatkosuunnitelmista keskustellaan ja opiskelijaa ohjataan suunnitelmaan sisältyvän uraohjauksen yhteydessä opintojen alusta alkaen. Opintojen loppuvaiheessa käydään läpi suunnitelmaan kirjatut opiskelijan jatkosuunnitelmat tutkinnon suorittamisen jälkeen ja ohjataan opiskelijoita tarvittaessa opinto-ohjaajan puolelle. Opiskelijaa uraohjataan siis ennakkoivasti koko opintojen ajan ja tehostetusti opintojen päättövaiheessa. Monet koulutuksen järjestäjät kohdistavat täsmäohjausta niille opiskelijoille, joilla ei opintojen

päättövaiheessa ole vielä selvää kuvaa siitä, mitä tehdä valmistumisen jälkeen. Ennakoivan ohjauksen ja päättövaiheeseen ajoittuvan täsmäohjauksen avulla halutaan vähentää jatko-ohjauksen tarvetta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Valmistuvia opiskelijoita tuetaan itseohjautuvuuteen, mutta samalla heille kerrotaan saatavilla olevista ohjauspalveluista. Jos arvioidaan, että opiskelija ei kykene itsenäisesti siirtymään työmarkkinoille tai jatko-opintoihin, heille pyritään järjestämään tuettu siirtymä TE-keskuksen tai Ohjaamojen palveluihin.

Tutkinnon suorittamisen jälkeinen ohjaus on koulutuksen järjestäjän oman harkinnan varassa, sillä ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön ei sisälly velvoitetta jälkiohjauksesta. Opetushallituksen selvityksen mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät nojaavat vahvasti ulkoisiin yhteistyökumppaneihin tutkinnon suorittamisen jälkeisessä ohjauksessa. Tutkinnon suorittaneet ohjataan olemaan yhteydessä esimerkiksi TE-palveluihin, Ohjaamoihin tai muihin ohjauspalveluita tarjoaviin tahoihin. Lisäksi tutkinnon suorittaneen mahdollisuudet saada jatko-ohjausta perustuvat pitkälti opiskelijan omaan aktiivisuuteen. Jatko-ohjauspalveluita tarjotaan tai tutkinnon suorittanut polutetaan muihin ohjauspalveluihin, jos hän osaa itse pyytää ohjausta. Osalla ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on yhtenäisiä jatko-ohjauskäytäntöjä tai ne ovat kehittämissä mallia tutkinnon suorittaneiden jatko-ohjaukseen, mutta osa ei tee jatko-ohjausta lainkaan tai vain satunnaisesti opinto-ohjaajan itsenäisenä työnä. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden mahdollisuudet saada jatko-ohjausta vaihtelevat siis hyvin paljon koulutuksen järjestäjittäin ja asettavat tutkinnon suorittaneet eriarvoiseen asemaan.

2.6.4 Ohjauksen riittävyys

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointiraportin (2020) mukaan ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus opintojen alkuvaiheessa ovat pääosin hyvällä tasolla sekä lukiokoulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijat olivat saaneet tarvitsemaansa tietoa opintojen tavoitteista ja sisällöistä. Lukiokoulutuksessa vastuu opintojen alkuvaiheen ohjauksesta kuului pääsääntöisesti opinto-ohjaajille, kun taas ammatillisessa koulutuksessa ryhmän-ohjaajille. Lukiokoulutuksen järjestäjät arvioivat alkuvaiheen ohjauksen resurssien riittävyyden hieman paremmaksi kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Mitä suurempi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjä opiskelijamäärältään on, sitä heikommaksi järjestäjät näkevät resurssien riittävyyden. Ohjattavien määrä opinto-ohjaajaa kohden oli joissakin oppilaitoksissa hyvin suuri, lukioissa enimmillään 450 ja ammatillisessa koulutuksessa jopa 1 000 ohjattavaa yhtä opinto-ohjaajaa kohti. Valtaosa koulutuksen järjestäjistä oli laatinut ohjaussuunnitelman, jossa on määritelty muun muassa ohjauksen tavoitteet, toteutus ja vastuunjaot. Suunnitelma kuitenkin puuttui osalta järjestäjistä.

Opiskelijoiden mahdollisuus yksilöohjaukseen toteutui sekä järjestäjien että opiskelijoiden mukaan hyvin, mutta kehitettävää oli digitaalisten palvelujen ja vertaistuen hyödyntämisessä ohjauksessa. Järjestäjät arvioivat tukevansa hyvin myös opiskelijoidensa urasuunnittelutaitojen ohjausta, ja opiskelijatkin kokivat saamansa tuen tältä osin hyväksi. Sekä koulutuksen järjestäjät että opiskelijat arvioivat opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisen onnistuvan pääosin hyvin opintojen alkuvaiheessa. Koulutuksen järjestäjien vastausten mukaan henkilökohtaisen opintosuunnitelman tai henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinta opiskelijoille opintojen alkuvaiheessa toteutui hyvin heidän oppilaitoksissaan, ammatillisessa koulutuksessa hieman paremmin (ka 4,6) kuin lukiokoulutuksessa (ka 4,2). Kun samaa asiaa kysyttiin opiskelijoilta, ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 88 prosenttia ilmoitti, että hänelle on tehty henkilökohtainen suunnitelma, mutta lukiolaisista vain 38 prosenttia.

Karvin arviointiraportissa todetaan, että joka kolmannella toisen asteen aloittaneista opiskelijoista oli ollut ongelmia opinnoissaan. Suurin osa heistä oli saanut niihin apua. Oppimisvai-

keuksiin saatiin tukea paremmin ammatillisessa koulutuksessa, kun taas lukiokoulutuksessa toteutui paremmin oppimis- ja opiskelutaitoihin liittyvä tuki. Opiskelijoiden oppimis- ja opiskelutaitojen vahvistamiseen sekä oppimisvaikeuksiin liittyvässä tuensaannissa opintojen alkuvaiheessa oli vaihtelua alueittain ja järjestäjän koon mukaan. Lukiokoulutuksen järjestäjät arvioivat keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden huomioimisen hieman paremmaksi kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Peruskouluaikeiset kokemukset heijastuivat toisen asteen opintoihin kiinnittymiseen ja opintojen käynnistymiseen. Esimerkiksi paljon tai erittäin paljon vaikeuksia peruskoulussa kokeneet lukio-opiskelijat kokivat opintojen käynnistymisen ja opintoihin kiinnittymisen heikommaksi kuin ne, joilla ei ollut kokemuksia oppimiseen liittyvistä vaikeuksista. Myös koko peruskoulun ajan kiusaamisen kohteeksi joutuneet opiskelijat kokivat sosiaalisen kiinnittymisen nykyisiin opintoihinsa heikommaksi kuin ne, joita ei ollut kiusattu.

Arviointiraportissa nostetaan esiin myös keskeisimpiä opinto-ohjauksen kehittämiskohteita. Sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen opiskelijat toivoivat saavansa enemmän ja yksilöllisempää ohjausta. Lukiokoulutuksen järjestäjät pitivät tärkeimpinä kehittämiskohteina ajan ja resurssien lisäystä sekä opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistamista. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät nostivat kehittämiskohteeksi jatkuvan haun kautta tulevien opiskelijoiden ohjauksen. Myös henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaa tulisi kehittää sujuvammaksi.

Opetushallituksen selvityksessä käsiteltiin toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheiden toimintaprosesseja ja malleja. Selvityksen mukaan toisen asteen koulutuksen järjestäjät arvioivat yhteistyön perusopetuksen kanssa sujuvaksi. Nivelvaiheen yhteistyössä merkittäväksi onnistumista takaavaksi tekijäksi nousi opiskelijoiden mahdollisuus ammatillisen koulutuksen aloihin tutustumiseen, jolloin hakijan on mahdollista saada tietoa erilaisista koulutusvaihtoehdoista ja hänet ohjataan hakeutumaan hänelle parhaiten soveltuvalle alalle ja koulutukseen. (Sujuvuutta siirtymiin, Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2017:1)

Toinen raportissa tärkeäksi havaittu yhteistyömuoto liittyi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen opiskelijaksi aikovien oppilaiden tiedonsiirtoon. Vaikka syrjäytymisen ehkäisyä pidetään selvityksen mukaan äärimmäisen tärkeänä, ei koulutuksen järjestäjillä ole järjestelmiä, jotka mahdollistaisivat pudokkaiden tai riskiryhmään kuuluvien systemaattisen seurannan. Toisaalta peruskoulut eivät myöskään ole säädöksin velvoitettuja seuraamaan oppilaiden sijoittumista perusopetuksen jälkeen. Ainoastaan nuorisolaissa (1285/2016) säädetään välillisesti perusopetuksen järjestäjien seurantavelvoitteesta, sillä nuorisolain 11 §:n mukaan perusopetuksen järjestäjän tulee luovuttaa etsivää nuorisotyötä varten tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Perusopetuslain 40 §:ssä säädetään perusopetuksen järjestäjälle velvollisuus siirtää alle 18-vuotiaan opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toiselle perusopetuksen opetuksen tai toisen asteen koulutuksen järjestäjälle, jonka opetukseen oppilas siirtyy. Tiedonsiirto voi koskea myös salassa pidettäviä tietoja ja sen tavoitteena on luoda toisen asteen opiskeluhoito- ja opetushenkilöstölle mahdollisimman hyvät valmiudet jatkaa yläkoulusta toiselle asteelle siirtyvien nuorten tukemista jatko-opinnoissa. Koulutuksen järjestäjät ovat kehittäneet paikallisia toimintamalleja, verkostoyhteistyömalleja ja kokeiluja, joissa nuorta ohjataan ja tuetaan perusopetuksen ja toisen asteen välisessä siirtymässä.

2.7 Muut opiskelijoiden ja nuorten tukitoimet

2.7.1 Opiskeluhoolto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisen opiskeluhoollon piirissä ovat perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa perustutkinto- tai valmentavassa koulutuksessa olevat oppilaat ja opiskelijat. Opiskeluhoolto koostuu koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaisesta opiskeluhoollosta ja opiskeluhoollon palveluista, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä alueellaan opiskelijan kotipaikasta riippumatta.

Opiskeluhoolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Oppilaitosyhteisössä tämä tarkoittaa toimintakulttuuria ja muun muassa yhteisöllistä toimintaa, kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä sekä turvallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Opiskelijalla on myös oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, jolla pyritään edistämään opiskelijan oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäisemään ongelmien syntymistä. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Opiskeluhoolto toteutetaan ja johdetaan toiminnallisesta kokonaisuutena ja monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opetus- sekä sosiaali- ja terveystoimen, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoollon suunnitelma toteutuu. Opiskeluhoolto tulee järjestää eri toimijoiden yhteistyönä siten, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Koulutuksen järjestäjän on tiedotettava tarjolla olevasta opiskeluhoollosta opiskelijalle ja hänen huoltajilleen sekä tarvittaessa ohjattava oppilas opiskeluhoollon piiriin.

Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Alaikäinen voi laissa määritellyin edellytyksin kieltää huoltajaansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhooltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoollon tietoja huoltajalleen. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhoollon palveluja.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista päätetään osana opetussuunnitelman perusteita tai muussa määräyksessä siten kuin perusopetuslain 14 §:ssä, lukiolain 10 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa säädetään.

Koulutuksen järjestäjä arvioi opiskeluhoollon toteutumista ja vaikuttavuutta ja tekee opiskeluhoollon kokonaisuuden omavalvontaa yhteistyössä kunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Terveystoimen ja hyvinvoinnin laitos vastaa valtakunnallisesta opiskeluhoollon palveluiden ohjaamisesta ja kehittämisestä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Aluehallintovirastot valvovat, että koulutuksen järjestäjä järjestää opiskeluhoollon opetussuunnitelman mukaisesti.

2.7.2 Opiskeluterveydenhuolto

Terveydenhuoltolaissa säädetään koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta. Lain 16 §:n mukaan kunnan on järjestettävä kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. Lain 17 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Lain 23 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetuista oppilaitosten opiskelijoista.

Neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen (338/2011) 3 §:n mukaan terveydenhuoltolain 23 §:ssä tarkoitettuja oppilaitoksia, joiden opiskelijoille kunnan on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut, ovat muun muassa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettut oppilaitokset, lukiolaissa tarkoitettut oppilaitokset ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain 2 §:n 3 ja 5 momentissa tarkoitettut oppilaitokset eli kansanopistot ja liikunnan koulutuskeskukset. Asetuksen mukaan oppilaitoksen opiskelijana pidetään säännöksessä mainitun oppilaitoksen opiskelijaa, joka opiskelee opintotukilain mukaiseen opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa.

Terveydenhuoltolain 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein, opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti, perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto sekä opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Terveydenhuoltolain mukaan kunnan perusterveydenhuollon ja Kansaneläkelaitoksen on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista opiskeluhuoltoa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. Kunnan perusterveydenhuollosta vastaavan viranomaisen tulee osallistua lukiolaissa tarkoitettun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

2.7.3 Etsivä nuorisotyö

Etsivästä nuorisotyöstä, sen tehtävistä ja toteuttamisesta kunnissa säädetään nuorisolaissa. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Etsivä nuorisotyö aloitetaan ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen

omaan arvioonsa tuen tarpeesta. Etsivä nuorisotyö voidaan aloittaa myös muiden viranomaisten luovuttamien tietojen perusteella.

Etsivän nuorisotyön järjestäminen on kunnille vapaaehtoinen tehtävä. Kun kunta järjestää etsivää nuorisotyötä, sen tulee nimetä etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaava kunnan viranhaltija tai kuntaan työsopimussuhteessa oleva henkilö. Etsivällä nuorisotyöntekijällä on oltava riittävä koulutus ja kokemus nuorten kanssa tehtävästä työstä. Etsivää nuorisotyötä voivat järjestää kunta tai useat kunnat yhdessä. Kunta voi järjestää etsivää nuorisotyötä hankkimalla palveluja myös nuorten palveluja tuottavalta yhteisöltä, jolloin kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään nuorisolain mukaisesti. Etsivän nuorisotyön tekemistä tuetaan valtionavustuksilla. Valtionavustus myönnetään erityisavustuksena etsivän nuorisotyöntekijän palkkauskuluihin.

Etsivää nuorisotyötä on 94 prosentissa Suomen kunnista. Etsivän nuorisotyön valtionavustuksia myönnettiin aluehallintovirastojen kautta vuonna 2019 yhteensä 12,5 miljoonaa euroa. Etsivää nuorisotyötä on 277 manner-Suomen kunnassa.

Valtionavustusta saaneille etsivän nuorisotyön järjestäjille tehdyn kyselyn mukaan vuonna 2019 etsivä nuorisotyö tavoitti 20 924 nuorta, joista 11 996 oli miehiä. Pääasiassa nuoret ovat 16—20-vuotiaita (53,8 %) ja 21—25-vuotiaita (32,4 %). Etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret tulevat oppilaitosten (31,1 %), sosiaali- ja terveystoimen (13,3 %), nuorisotyön (9,1 %), muiden viranomaisten, kuten TE-toimiston, Puolustusvoimien/kutsuntojen tai siviilipalvelukeskuksen (13,7 %) kautta taikka suoraan itse ilmoittautumalla (26,0 %). Lähettävän tahon tieto puuttui 1 prosentin kohdalta.

Etsivä nuorisotyö ohjaa nuoria monipuolisesti eri palveluihin ja toimenpiteisiin. Nuoren ohjausprosessin aikana nuorta tuetaan etsivän nuorisotyön itsensä järjestämällä toiminnalla sillä aikaa, kun nuori odottaa pääsyä muuhun palveluun. Nuoria on tuettu erityisesti työhallinnon palveluihin, kuten työnhakuun, ammatinvalinnanohjaukseen ja työkokeiluihin. Sosiaali- ja terveystoimen palveluista nuoret ovat erityisesti tarvinneet mielenterveys- ja toimeentuloon liittyviä palveluja. Nuoria on usein tuettu myös hakemaan opiskelupaikkaa tai jatkamaan ammatillisia opintoja.

Nuorisolain 11 §:ssä säädetään nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamisesta laissa määritellyissä tilanteissa etsivää nuorisotyötä varten. Tällöin nuori ei itse ole oma-aloitteisesti hakeutunut etsivän nuorisotyön eikä minkään muunkaan viranomaisen palvelun piiriin tai hän on keskeyttämässä palvelun. Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot sisältävät nuoren nimen, puhelinnumeron, sähköpostiosoitteen, osoitteen sekä tarvittaessa henkilötunnuksen tai muun tiedon, jonka perusteella nuoreen on mahdollista saada yhteys. Yhteystiedot luovutetaan alle 29-vuotiaasta nuoresta.

Tietojen luovuttamisen edellytyksenä etsivää nuorisotyötä varten on nuoren suostumus, jollei nuorisolaissa tai muualla toisin säädetä. Nuoren suostumus on lähtökohtana kaikissa tilanteissa, jolloin viranomainen tai joku muu taho havaitsee nuorella tuen tarvetta, muttei omilla toimillaan kykene tavoittamaan tai auttamaan nuorta. Nuoren suostumus on aina ensisijainen vaihtoehto.

Nuorisolain 11 §:n 2 momentissa säädetään tilanteista, jolloin nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voidaan luovuttaa etsivää nuorisotyötä varten salassapitosäännösten estämättä. Momentissa mainituille viranomaisille on säädetty velvoite luovuttaa nuorta koskevat tiedot etsivää nuorisotyötä varten nuoren tavoittamiseksi ja varhaisen tuen toteuttamiseksi. Tietojen luovuttamisen tarkoituksena on turvata nuorelle mahdollisuus saada viiveettä apua ja tietoa julkisista palveluista.

luista, joita hän voi tarvita. Kaikki säännöksessä tarkoitettut tiedot luovutetaan nuoren kotikunnalle, joka toimittaa ne etsivälle nuorisotyölle, jos sitä kunnassa järjestetään. Arkaluonteisten tietojen luovuttamisessa edellytetään asianomaisen suostumusta.

Opetuksen järjestäjän on luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Etsivällä nuorisotyöllä on siten salassapitosäännösten estämättä oikeus saada kunnan alueella toimivalta opetuksen järjestäjältä opiskelupaikkaa vaille jääneen nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot. Opinto-ohjaajan tulee luovuttaa etsivälle nuorisotyölle tiedot peruskoulun päättäneestä nuoresta silloin, kun nuori ei ole yhteishaussa tai sitä seuranneessa täydennyshaussa saanut opiskelupaikkaa. Tiedot tulee luovuttaa myös silloin, jos peruskoulun päättänyt nuori ei vastaanota saamaansa opiskelupaikkaa tai ei aloita opintojaan. Toiseksi koulutuksen järjestäjän on luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten tiedot nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa.

Nuorisolain 11 §:n 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa nuoren tiedot voidaan jättää luovuttamatta etsivää nuorisotyötä varten. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot 2 momentissa tarkoitettusta nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole nuorisolain 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa. Tarkoituksena on, että esimerkiksi perusopetuksen opinto-ohjaajat voivat alustavasti arvioida opiskelupaikkaa vaille jääneiden nuorten tilanteen ja luovuttaa etsivälle nuorisotyölle vain niiden nuorten tiedot, joiden opinto-ohjaaja arvioi tarvitsevan tukea ja joita opinto-ohjaaja ei itse tavoita tai kykene auttamaan. Myös koulutuksen järjestäjä voi jättää nuoren tiedot luovuttamatta, jos nuori ei kokonaisarvion perusteella näyttäisi tarvitsevan tukea. Nuori on esimerkiksi voinut opiskelupaikan sijasta saada työpaikan tai hän on lähtenyt ulkomaille opiskelemaan tai töihin.

2.7.4 Nuorten työpajatoiminta

Nuorten työpajatoiminnasta, sen tehtävistä ja tarkoituksesta sekä valtionavustuksen myöntämisestä nuorten työpajatoimintaan säädetään nuorisolaissa. Nuorten työpajatoiminnan valtionapukelpoisuuden hyväksymisestä ja valtionavustuksen myöntämisestä nuorten työpajatoimintaan säädetään tarkemmin nuorisotyöstä ja -politiikasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (211/2017).

Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoitus on parantaa nuoren elämänhallinnan taitoja, edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuuttaan yhteiskuntaan.

Työpajatoimintaa on tarjolla yli 95 prosentissa manner-Suomen kunnista. Työpajatoiminnan järjestäjänä voi toimia kunta, kuntayhtymä, osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys tai säätiö. Valtionavustusta saavia työpajoja oli vuonna 2019 yhteensä 229, joista noin 67 prosenttia oli kunnallisia organisaatioita.

Työpajalle tullaan pääsääntöisesti viranomaisen tai julkista tehtävää hoitavan ohjaamana, mutta nuori voi myös oma-aloitteisesti hakeutua työpajalle. Työpajalle lähetettävänä tahona on useimmiten TE-toimisto, työvoiman palvelukeskus, oppilaitos, sosiaalitoimi tai etsivä nuorisotyö. Työpajalle ohjatun nuoren valmennuksesta tehdään kirjallinen sopimus lähetettävän tahon kanssa, jotta valmennuksen onnistumista voi seurata.

Vuonna 2019 nuorten työpajoilla on ollut 16—18-vuotiaita valmentautujia yhteensä 2 363. Heistä 1 307 valmentautujaa on päättänyt työpajajakson vuoden 2019 aikana. Kyseisistä työpajajakson päättäneistä valmentautujista työpajajakson jälkeen 57 prosenttia on jatkanut koulutukseen, 6 prosenttia työelämään, 16 prosenttia muuhun ohjattuun palveluun (esim. kuntoutus), 7 prosenttia on jatkanut muualla (esim. varusmiespalvelu tai perhevapaa) ja 13 prosenttia jäi työttömäksi. Nuorten työpajalle 16—18-vuotiaiden ohjaavana tahona oli oppilaitos 741 kertaa (joista peruskoulu 113, toisen asteen oppilaitos 579 ja muu oppilaitos 49 kertaa), työvoimahallinto 289 kertaa, sosiaali- ja terveystoimi 720 kertaa (esim. etsivä nuorisotyö 373 kertaa), muut viranomaiset (esim. Kansaneläkelaitos) 89 kertaa ja muu taho (esim. itse hakeuduttu suoraan työpajalle) 470 kertaa.

Työpajalla yksittäinen valmentautuja voi olla useamman palvelun tai toimenpiteen piirissä vuoden aikana. 16—18-vuotiaat valmentautijat olivat vuonna 2019 yhteensä 2 475 palvelun piirissä, joista koulutuspalvelujen osuus oli 27 prosenttia (yhteensä 663 toimenpidettä, joista peruskoulu tai pajakoulu 206, koulutussopimus 216, ammatillinen koulutus 195, oppisopimus 5, ammatillinen erityisopetus 15, tuotantokoulu 3 ja lukio 23 toimenpidettä). Muita yksittäisiä merkittäviä toimenpiteitä olivat työkokeilu (20 %) ja kuntouttava työtoiminta (18 %).

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnalliseen työpajakyselyyn 2018 vastanneista työpajoista lähes neljännes on ilmoittanut, että niillä on yhtenä yhteistyömuotona mahdollisuus perusopetuksen oppimäärän osasuorittamiseen. Ammatillisen koulutuksen oppilaitosten kanssa yhteistyömuodot ovat myös moninaisia. Yleisin yhteistyömuoto on työpajanuorten tutustuminen oppilaitokseen ja työssäoppimisjaksot. Yli 42 prosenttia kyselyyn vastanneista ilmoitti, että työpajojen ja ammatillisen oppilaitoksen yhteistyö muotoillaan opinnollistamisen kautta.

Työpajatoiminnassa opinnollistamisella tarkoitetaan työelämälähtöistä valmennusta ja ohjausta, jonka tavoitteena on valmentautujan osaamisen lisääminen ja näkyväksi tekeminen eri koulutustasojen tutkintojen perusteiden mukaisesti. Kertynyt osaaminen tehdään näkyväksi erillisillä dokumenteilla tai järjestämällä näyttö työpajan tarjoamien työtehtävien puitteissa. Osaamisen tunnustamisen osaksi suoritettavaa tutkintoa tai koulutusta voi tehdä ainoastaan koulutuksen järjestäjä lainsäädännön määräämällä tavalla. Mikäli koulutuksen järjestäjä tunnustaa aiemmin hankitun osaamisen, saa henkilö osaamistaan vastaavan tutkintotodistuksen tai -suorituksen. Osaamista voidaan tunnustaa myös osittain. Tällöin henkilön pitää hankkia ja osoittaa puuttuva osaaminen kunkin tutkinnon edellyttämällä tavalla.

Kaikki työpajat voivat toimia ammatillisen koulutuksen oppimisympäristönä, niin ammatillisissa kuin yhteisissäkin tutkinnon osissa, kunhan yhteistyö on luotu koulutuksen järjestäjän kanssa. Vuoden 2019 lopussa päättyneen työpajatoiminnan opinnollistamishankkeen (Valtakunnallinen työpajajyhdistys) alkukartoituksen perusteella oppimisympäristön oli vuoden 2018 keväällä tunnistanut hieman alle 40 prosenttia kaikista työpajoista. Hankkeen jälkeen osuuden arvioidaan olevan 60 prosenttia. Hankkeen tarkoituksena on ollut tunnistaa työpajojen oppimisympäristöjä, lisätä työpajatoimijoiden osaamisen tunnistamistaitoja sekä vahvistaa työpajojen yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa.

Jos perusopetuksen jälkeen opiskelemaan hakeutuminen tuottaa nuorelle hankaluuksia, opiskelijan erityisen tuen tarve on tiedossa tai nuori haluaisi tutustua johonkin ammattialaan selvittääkseen, mikä olisi itselle sopiva ala, voidaan näissä tilanteissa hyödyntää työpajatoimintaa, jonka oppimisympäristö on tunnistettu. Työhön ja alaan tutustuminen on mahdollista työpajoilla kuten muillakin työpaikoilla esimerkiksi työkokeiluna. Työpajat tarjoavat lisäksi yksilöllistä ja ryhmämuotoista valmennusta sekä kokonaisvaltaista tukea. Oppimisympäristöinä työpajat ovat työvaltaisia, tuettuja ja yhteisöllisiä. Toiminnassa tuetaan sekä geneeristen että ammatillisten taitojen oppimista ja vahvistumista.

Mikäli ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on hankaluuksia, jotka estävät tai haittaavat opiskelua oppilaitoksessa, on työpajayhteistyö yksi mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseen. Oppilaitos voi tarvittaessa esittää opiskelijalle opintojen suorittamispaikan vaihtoa koulun ulkopuoliseen oppimisympäristöön. Ennen työpajajakson aloittamista oppilaitoksen opetus- tai opiskelijahuoltohenkilöstö ja työpajan ohjaushenkilöstö keskustelevat mahdollisuuksista, jotka työpajajakso tarjoaisi tilanteeseen ja samalla tehdään pajaopiskelua koskeva sopimus. Työpajajakson jälkeen oppilaitoksen kirjoilla oleva pajalla opintojaan suorittanut opiskelija palaa yleensä oppilaitokseen. Erilaisten tukijaksojen lisäksi työpajoilla on opiskelijoita koulutussopimuksella sekä suorittamassa oppisopimuskoulutusta. Näin työpajatoiminta ehkäisee opintojen keskeyttämistä, tukee koulutuksen läpäisyä ja vähentää koulupudokkuutta.

Työpajatoiminnasta hyötyvät myös esimerkiksi opintonsa kokonaan keskeyttävät nuoret, joille voidaan tarjota tukea uuden suunnan ja jatkopolkujen löytämiseen. Työpajat tukevat opinnollistetulla työtoiminnallaan ja ohjauksellaan opintonsa keskeyttänyttä myös myöhemmässä vaiheessa, kun opiskelija on itse valmis ammatin hankintaa edistävään yhteistyöhön. Lisäksi työpajojen työhönvalmennuksella voidaan tukea vastavalmistuneita nuoria sijoittumaan työmarkkinoille.

2.7.5 Kuntoutuspalvelut

Ammatillinen kuntoutus auttaa työllistymään, pysymään työelämässä tai palaamaan sinne sairaudesta tai vammasta huolimatta. Ammatillisesta kuntoutuksesta säädetään Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa (566/2005). Lain mukaan Kansaneläkelaitos järjestää työ- ja ansiokyvyn tukemiseksi tai parantamiseksi taikka työkyvyttömyyden estämiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma on aiheuttanut tai sen arvioidaan aiheuttavan lähivuosina henkilön työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen. Henkilön työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaista heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon vakuutetun kokonaistilanne. Kansaneläkelaitoksella ei ole velvollisuutta järjestää ammatillista kuntoutusta, jos ammatillinen kuntoutus on järjestetty työeläkelakien tai erityisopetusta koskevien säännösten perusteella.

Kansaneläkelaitos järjestää ammatillisena kuntoutuksena kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittäviä tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työkykyä ylläpitävää ja parantavaa valmennusta sekä työhön valmennusta. Lisäksi ammatillisena kuntoutuksena järjestetään perus-, jatko- ja uudelleenopetusta ammattiin tai työhön, joka sairauden, vian tai vamman rajoitukset huomioon ottaen on vakuutetulle sopivaa, sekä tällaisen koulutuksen suorittamiseksi välttämätöntä yleissivistävää koulutusta ja valmennusta. Ammatillisena kuntoutuksena järjestetään myös muita edellä lueteltuihin rinnastettavia, opiskelun tai työn kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Nuorten ammatillisen kuntoutuksen järjestämistä koskevat säännökset ovat tulleet voimaan vuoden 2019 alussa. Lain mukaan Kansaneläkelaitos järjestää 16—29-vuotiaille ammatillista kuntoutusta (*nuoren ammatillinen kuntoutus*), jos henkilön toimintakyky on olennaisesti heikentynyt, kuntoutus on tarkoituksenmukaista vakuutetun toimintakyvyn ja elämänhallinnan sekä opiskelu- tai työllistymisvalmiuksien tukemiseksi tai edistämiseksi ja kuntoutus on tarpeen tukemaan tai edistämään vakuutetun kykyä opiskella tai työllistyä. Kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, voidaanko haetulla kuntoutuksella edistää hakijan toimintakykyä, elämänhallintaa sekä valmiuksia ja kykyä opiskella tai työllistyä.

Nuoren ammatillinen kuntoutus suunnitellaan aina yksilöllisesti ja sen tavoitteet määritellään yhdessä kuntoutujan kanssa. Nuoren ammatillista kuntoutusta haettaessa ei tarvitse tietää, minkälaista kuntoutusta haetaan, vaan Kansaneläkelaitos ohjaa hakijaa valitsemaan sopivan kuntoutusmuodon. Ilman lääkärinlausuntoa nuoren ammatillisena kuntoutuksena voidaan myöntää NUOTTI-valmennus, ammatillinen kuntoutuspalvelus, työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus tai koulutuskokeilu. NUOTTI-valmennuksessa nuori saa itselleen henkilökohtaisen valmentajan, joka auttaa nuorta suunnittelemaan tulevaisuuttaan ja tarvittaessa myös käytännön asioissa. NUOTTI-valmennuksessa nuori ja valmentaja tapaavat säännöllisesti nuoren omassa arkiympäristössä. Kuntoutuspalveluksessa nuorten työ- tai opiskelukykyyn taikka toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä tunnustetaan ja arvioidaan moniammatillisen työryhmän tuella. Kuntoutuspalveluksen tekeminen toteutetaan palveluntuottajan kuntoutustiloissa ja se kestää enintään 12 kuntoutuspäivää ja 1—3 seurantapäivää.

Työllistymistä edistävässä ammatillisessa kuntoutuksessa on kolme vaihtoehtoista palvelulinjaa, joita ovat työkokeilu, työhönvalmennus sekä näiden yhdistelmä. Työkokeilussa työtä tehdään nuoren valitsemalla työpaikalla ja kokeilu voi kestää 3—6 kuukautta. Työhönvalmennuksen tarkoituksena puolestaan on antaa tukea työpaikan etsintään.

Koulutuskokeilu on tarkoitettu nuorelle, jolla on sairauden tai vamman vuoksi erityisiä vaikeuksia koulutusalan valinnassa. Kokeilussa tutustutaan oppilaitokseen ja koulutuksen sisältöön, minkä avulla nuori saa käsityksen koulutuksen asettamista vaatimuksista. Koulutuskokeilussa nuori valitsee itse oppilaitoksen, jossa koulutuskokeilu toteutetaan. Koulutuskokeilu kestää enintään 10 päivää.

Myös koulutusta voidaan järjestää ammatillisena kuntoutuksena. Kansaneläkelaitos voi maksaa tukea sellaiseen koulutukseen, joka mahdollistaa henkilön osallistumisen työelämään sairaudesta tai vammasta huolimatta. Tällöin henkilö hankkii itse opiskelupaikan ja suorittaa opintojaan normaalisti, mutta koulutukseen myönnetyn kuntoutuspäätöksen perusteella korvataan varsinaisia opiskelukustannuksia sekä koti- ja koulupaikkakunnan välisiä matkakustannuksia, ei kuitenkaan päivittäisiä koulumatkakustannuksia. Koulutuksena järjestettävää kuntoutusta voi hakea vain lääkärinlausunnon perusteella.

2.8 Koulutustason vaikutus työllistymiseen

Suomessa yhteiskuntaan kiinnittyminen on vahvassa yhteydessä yksilön koulutustasoon. Eri-tyisesti vahva yhteys koulutuksella on työelämään kiinnittymisellä. Erilaisten aktivointitoimien lisäntymisestä huolimatta koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle ajautuneita (NEET) nuoria oli Suomessa vuonna 2018 yhä noin 12 prosenttia 20—24-vuotiaiden ikäluokasta, eli noin 38 000 nuorta. NEET-nuorten yhteenkuuluvuuden tunne suomalaisen yhteiskuntaan on muita nuoria löyhempää ja heidän tyytyväisyytensä elämään on kokonaisuudessaan heikkoa. (Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2017. Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin

erillisnäyte/aineistonkeruu. Nuorisotutkimusseura ry – Nuorisotutkimusverkosto.
<https://urly.fi/RLT>)

Vuoden 2003 20—24-vuotiaista NEET-nuorista 39 % oli koulutuksen ja työn ulkopuolella 10 vuotta myöhemmin, ollessaan 30—34-vuotiaita. Tulos viittaa siihen, että vaikka NEET-status ei kerro varmasta syrjäytymisestä, se on yksilötasolla valitettavan pysyvä myös pitkällä aikavälillä. NEET-status oli vuonna 2013 huomattavasti yleisempi vain perusasteen varassa olevilla 20—24-vuotiailla nuorilla (36 %) kuin toisen asteen tutkinnon suorittaneilla (15 %). Niistä perusasteen varassa olevista, jotka eivät olleet lainkaan osallistuneet toisen asteen koulutukseen, NEET-nuorten osuus oli 67 %. Koulutuksen ja työn ulkopuolelle jääminen näyttääkin muodostuvan yksilötasolla varsin pysyväksi, jos koulutuspolku on päättynyt peruskouluun. (Asplund – Vanhala. Neet nuorten tulkinnessa korjattavaa. Etlan muistio 52 21.12.2016)

Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18—64-vuotiaiden työllisyysaste vuonna 2018 oli 45 prosenttia, kun toisen asteen tutkinnon suorittaneilla se oli 71,2 prosenttia, alimman tai alemman korkea-asteen suorittaneilla 83,4 prosenttia ja ylemmän korkea-asteen tai tutkijakoulutuksen suorittaneilla 87,9 prosenttia. Vuodesta 2003 toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on noussut eniten, 3,9 prosenttiyksikköä. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien työllisyysaste on puolestaan laskenut 5,2 prosenttiyksikköä. Työttömyysaste on viimeksi mainituilla selvästi korkeampi kuin muilla ryhmillä, 18—64-vuotiaista tutkintoa vailla olevista yli 20 prosenttia oli työttömänä vuonna 2018. Nuorisotyöttömyys on Suomessa selvästi korkeampaa kuin OECD maissa keskimäärin. 15—24-vuotiaasta työvoimasta oli vuonna 2019 Suomessa työttömänä 16,9 prosenttia, kun OECD-maiden keskiarvo oli 11,2 prosenttia. Pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneet osallistuvat myös huomattavasti muita vähemmän aikuiskoulutukseen. Pelkän perusasteen varassa olevista vain noin 30 prosenttia osallistui aikuiskoulutukseen, kun toisen asteen koulutuksen hankkineista lähes 50 prosenttia osallistui aikuiskoulutukseen ja korkea-asteen koulutuksen saaneista noin 60—70 prosenttia. (OECD, Youth unemployment rate (indicator). doi: 10.1787/c3634df7-en (Accessed on 31 March 2020).

Työllistyminen alle 18-vuotiaana ilman koulutusta on vaikeaa, joten koulutuksen ulkopuolelle jääneet 16—17-vuotiaat ovat valtaosin myös työelämän ulkopuolella. Lisäksi alle 18-vuotiaana koulutukseen osallistuminen on vahvasti yhteydessä nuorten myöhempään menestykseen. Talouspolitiikan arviointineuvoston raportin mukaan alle 18-vuotiaana koulutuksen ulkopuolella olleet suorittavat peruskoulun jälkeisen tutkinnon 28 vuoden ikään mennessä 30 prosenttia vähemmän todennäköisesti ja ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella 15 prosenttia todennäköisemmin kuin koulutukseen osallistuneet. Alle 18-vuotiaana koulutukseen osallistuneet menestyvät myös ansiotuloilla ja työkuukausilla mitattuna huomattavasti koulutuksen ulkopuolelle jääneitä paremmin. Koulutuksessa alle 18-vuotiaana olleet ansaitsevat keskimäärin yli 5 000 euroa enemmän ja ovat työllisinä lähes kaksi kuukautta enemmän sinä vuonna, jona täyttävät 30 vuotta, kuin koulutuksen ulkopuolella alle 18-vuotiaana olleet. Nuoren peruskoulumenestys taas ennustaa voimakkaasti nuoren todennäköisyyttä suorittaa peruskoulun jälkeinen tutkinto sekä todennäköisyyttä olla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella myöhemmin. Raportin tulosten mukaan on kuitenkin havaittavissa myös se, että koulutukseen alle 18-vuotiaana osallistuvien ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden tilanteessa on merkittäviä eroja siinäkin tapauksessa, että eri koulutusvalinnan tehneet nuoret ovat menestyneet peruskoulussa samalla tavalla. Suurimmillaan erot ovat heikoilla oppilailla. Arviointineuvoston oppivelvollisuuden pidentämisen kannalta oleellinen johtopäätös on, että heikoimmat oppilaat hyötyisivät koulutuksen jatkamisesta eniten. (Seuri, Uusitalo ja Virtanen 2018: Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen? https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Uusitalo_Virtanen_2018.pdf)

Nuorten käsitys työllistymisestä ilman opintoja ei aina ole realistinen. Vuoden 2017 nuorisobarometrin mukaan halu mennä heti töihin oli merkittävä opintojen keskeyttämisen syy, mutta keskeyttäneistä koulutuksen ulkopuolella olevista lähes kolmannes oli haastatteluhetkellä työttömänä. OECD suosittaaakin Suomea harkitsemaan oppivelvollisuuden pidentämistä keinona estää nuorten lyhytnäköisiä päätöksiä jäädä koulutuksen ulkopuolelle. (OECD (2019), Investing in Youth: Finland, Investing in Youth, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/1251a123-en>.)

Talouseläintieteen arviointineuvosto selvitti myös kansainvälistä näyttöä oppivelvollisuuden pituuden vaikutuksista. Vaikka tietoa kokemuksista on vähän ja syy- ja seuraussuhteiden selvittäminen on vaikeaa, päättyy neuvosto päätelmään, että korkeampi oppivelvollisuusikä lisää koulutukseen osallistumista, kasvattaa työllisyyttä ja tuloja sekä vähentää erilaisten sosiaalietuuskien tarvetta ja vähentää nuorisorikollisuutta. Tutkimustuloksissa on kuitenkin merkittävää hajontaa. Talouseläintieteen arviointineuvoston raportin kanssa samaan aikaan tehty eri maiden kokemuksia kartoittava selvitys päättyy samantapaisiin johtopäätöksiin: oppivelvollisuuden nostaminen voi vaikuttaa merkittävästi koulutustasoon ja taloudellisiin tuottoihin, myös ylisukupolisesti (Harmon, C. 2017. How effective is compulsory schooling as a policy instrument? IZA World of Labor 2017: 348. <https://wol.iza.org/articles/how-effective-is-compulsory-schooling-as-a-policy-instrument/long>).

Henkilön suorittamalla koulutuksella on merkittävä vaikutus hänen tulotasoonsa. Tilastokeskuksen vuoden 2018 tilastojen mukaan pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevien asuntokuntien käytettävissä olevat rahatulot olivat keskimäärin merkittävästi pienemmät verrattuna toisen asteen tai korkeamman koulutuksen suorittaneisiin. Pienituloisuus on heillä yleisintä. Perusasteen suorittaneista 25—34-vuotiaista 63 %:lla vuositulot olivat alle 20 000 euroa. Pienituloisuusaste 25—34-vuotiailla perusasteen varassa olevilla oli 31 %, kun se toisen asteen koulutuksen suorittaneilla oli 14 %.

25-34-vuotiaat vuonna 2018	Väestön käytettävissä olevat rahatulot, mediaani	pienituloisuusaste*	työttömyysaste	pitkäaikaisyöttömyysaste
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa tai ei tietoa	16 005	31 %	25 %	6 %
Toinen aste	22 147	14 %	10 %	2 %
Alin korkea-aste	17 424	24 %	18 %	2 %
Alempi korkeakouluaste	24 601	8 %	4 %	1 %
Ylempi korkeakouluaste ja tutkijakoulutus	29 370	6 %	5 %	1 %

Lähde: Tilastokeskus, * Niiden osuus, jotka kuuluvat pienituloiseen asuntokuntaan. Asunnottomat ja laitoksissa asuvat eivät ole mukana tilastossa.

Tilastokeskuksen vuoden 2018 tilastojen mukaan perusasteen koulutuksen varassa olevien ja toisen asteen koulutuksen suorittaneiden välinen työllisyysaste-ero oli 18—24-vuotiaiden ja 25—34-vuotiaiden ikäluokissa 30 prosenttia. Perusasteen varassa olleesta 18—24-vuotiaasta väestöstä vain 30 prosenttia oli työllisiä ja 25—34-vuotiaista 46 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömyys on yleisintä perusasteen koulutuksen varassa olevilla. Yhteensä 7 prosenttia vain perusasteen koulutuksen suorittaneista yli 18-vuotiaista oli pitkäaikaistyöttömiä, eli heidän työttö-

myysjaksonsa oli kestänyt yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta. 18—24-vuotiaiden ikäluokassa pitkäaikaistyöttömiä oli 2 prosenttia ja 25—34-vuotiaiden ikäluokassa 6 prosenttia. Noin 8 prosenttia 25—34-vuotiaasta perusasteen varassa olevasta väestöstä oli jo eläkkeellä.

Osaamisen ennakointifoorumin vuoteen 2035 ulottuvan koulutustarpeen ennakkoinnin mukaan tulevaisuuden osaamisvaatimukset uudelle työvoimalle ovat huomattavasti korkeammat kuin nykyisellä työvoimalla. Kun osaamisen mittarina käytetään koulutusta, edellytetään tulevaisuuden uudelta työvoimalta vähintään toisen asteen ammatillisen tutkinnon tasoista osaamista. Myös OECD katsoo työvoiman kysynnän ja työvoimapulan kohdistuvan vain pienessä määrin heikosti koulutettuihin ja ennakoi muun muassa väestön vanhenemisen tulevaisuudessa lisäävän puutetta korkean osaamistason työntekijöistä. (OECD 2020. Continuous Learning in Working Life in Finland, Getting Skills Right, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2ff6ffe6-en>.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan heikolla koulutustasolla on vaikutusta myös hyvinvointiin, koettuun elämänlaatuun, terveyskäyttäytymiseen, toiminta- ja työkykyyn ja kuolleisuuteen. Eri koulutusryhmien välillä on merkittäviä eroja keskinkertaisessa tai huonoksi koetussa terveydessä. Matalasti koulutetuista 40 prosenttia koki oman terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi vuonna 2018. Vastaava osuus keskitason koulutetuista oli 29,5 prosenttia ja korkeasti koulutetuista 25,6 prosenttia. Samoien tilastojen mukaan matalasti koulutetuista 33,1 prosenttia uskoi, että todennäköisesti he eivät jaksakaan työskennellä vanhuuseläkeikään saakka. Keskitason koulutetuista näin uskoi 20 prosenttia ja korkeasti koulutetuista 14,3 prosenttia. Vuoteen 2014 ulottuvien rekisteriaineistojen perusteella myös kuolleisuuserot sekä tulotason että koulutustason mukaan ovat suuret. Jaksolla 2012—14 pienituloisimpaan viidennekseen kuuluvien miesten ryhmässä menetettyjen elinvuosien väestöön suhteutettu määrä oli kolminkertainen verrattuna suurituloisimpaan 40 prosenttiin.

Matalasti koulutettujen työllisyysasteen alhaisuus korostuu pohjoismaisessa ja kansainvälisessä vertailussa. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on Suomessa pitkälti samalla tasolla kuin muissa pohjoismaissa, mutta perusasteen varassa olevilla ero muihin pohjoismaihin on noin 10 prosenttia. Tilanne viittaa siihen, että toisen asteen tutkinnon suorittaneiden ja erityisesti perusasteen tutkinnon suorittaneiden tarjonta työmarkkinoilla on Suomessa poikkeuksellisen korkea suhteessa työmarkkinoiden tarpeeseen.

18—64-vuotiaiden työllisyysaste koulutustason mukaan (2018):

	perusaste	toinen aste	korkea-aste
Islanti	77	86	92
Norja	61	80	89
Ruotsi	67	87	90
Suomi	55	75	87
Tanska	65	83	88
Viro	65	80	85
OECD	59	76	85

Koulutustasoryhmien väliset erot työllisyysasteissa voidaan esittää myös työvuosien odotusarvona. Näin tarkasteltuna 18-vuotiaan odotettavissa olevan työuran pituus riippuu voimakkaasti suoritettavan tutkinnon tasosta. Perusasteen varaan jäävillä odotettavissa olevia työvuosia on alle 23, kun taas toisen asteen tutkinnon suorittavilla työvuosien odotusarvo nousee yli 32 vuoden. Korkea-asteen tutkinto nostaa odotusarvon yli 36 vuoteen.

18-vuotiaat työvuosien odotusarvo 2014:

Oppivelvollisuuden keston muutosten vaikutuksia koulutustasoon, työuraan ja ansioihin on tutkittu varsin runsaasti ja Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti tarjoaa tiiviin katsauksen suureen osaan relevanttia tutkimuskirjallisuutta. Oppivelvollisuuden keston muutoksia tarkasteleva tutkimuskirjallisuus osoittaa oppivelvollisuuden pidennysten pääosin lisänneen koulutukseen osallistumista ja nostaneen pidentyneeseen oppivelvollisuuteen osallistuneiden ikäluokkien tuloja, mutta vaikutuksessa on suurta maiden välistä vaihtelua. Tulokset, joiden mukaan oppivelvollisuuden keston muutokset näyttävät vaikuttavan koulutustulemiin erityisesti kykyjakauman alapäässä, ovat linjassa esitettyjen tulosten kanssa siitä, että koulutukseen osallistumisen vaikutukset ovat voimakkaimpia heikommin osaaville oppilaille ja että toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäävät nykytilanteessa useimmin ne matalasti osaavat nuoret, jotka koulutukseen osallistumisesta erityisesti hyötyisivät.

Viime vuosikymmenien aikana on yritetty monenlaisin keinoin tukea nuoria saavuttamaan toisen asteen tutkinto. Työmarkkinatuen saantioikeuteen kytkettiin vuonna 1996 koulutukseen hakeutumisen velvoite sellaisille 18—24 -vuotiaille nuorille, jotka eivät ole suorittaneet ammatillista tutkintoa ja jotka hakevat työmarkkinatukea työttömyysajalta. Vuonna 2013 alkaneen nuorten yhteiskuntatakuun aikaan lisättiin ammatillisen peruskoulutuksen koulutuspaikkoja kasvukeskuksissa, joissa on eniten koulutusta tarvitsevia nuoria ja työvoiman tarvetta. Nuorten yhteiskuntatakuun aikana kehitettiin etsivää nuorisotyötä, nuorten työpajatoimintaa sekä eri hallintokuntien välistä yhteistyötä nuorten tukemiseksi. Lisäksi toisen asteen koulutuksen keskeyttämisestä on pyritty vähentämään erilaisten ohjelmien avulla. Näillä keinoin ei kuitenkaan ole pystytty vähentämään pelkän peruskoulun varassa olevien osuutta.

2.9 Toisen asteen ja nivelvaiheen koulutuksen rahoitus

Kuntien valtionosuusjärjestelmä muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuri-

toimen valtionosuudesta. Pääosa esi- ja perusopetuksen rahoituksesta on osana valtiovarainministeriön hallinnoimaa kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoitusta, josta säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (1704/2009).

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009). Myös perusopetuksen lisäopetuksen rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä toimii osana kuntien valtionosuusjärjestelmää, mutta se kattaa myös kuntayhtymät ja yksityiset koulutuksen järjestäjät.

2.9.1 Perusopetuksen lisäopetuksen rahoitus

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 5 §:n mukaan perusopetuksen lisäopetuksen rahoitus määräytyy oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Valtiovarainministeriö vahvistaa vuosittain kotikuntakorvauksen perusosan, jota käytetään opetus- ja kulttuuriministeriön yksikköhintojen rahoituksen pohjana.

Lisäopetuksen yksikköhinnan määräytymisestä säädetään rahoituslain 29 §:ssä, jonka mukaan lisäopetuksen yksikköhinta saadaan, kun valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 38 §:n mukaisesti päättämän kotikuntakorvauksen perusosasta vähennetään 320,77 euroa, ja saatu erotus kerrotaan luvulla 1,26. Lisäopetuksen yksikköhinnan lisäksi opetuksen järjestäjä saa pidennettyä oppivelvollisuutta vastaavan lisärahoituksen niistä oppilaista, jotka ovat olleet pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä perusopetuksen oppimäärää suorittaessaan. Pidennetyn oppivelvollisuuden lisärahoituksen kerroin vaikeimmin kehitysvammaisten osalta on 4,76 ja muiden kehitysvammaisten osalta on 2,97.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa vuosittain perusopetuksen lisäopetuksen yksikköhinnan. Vuonna 2020 yksikköhinta on 8 239,78 euroa ja yksityisille opetuksen järjestäjille 8 575,14 euroa. Lisäopetuksen yksikköhintaa ei tarkisteta toteutuneen kustannustason perusteella. Tarkistamisesta luovuttiin vuoden 2017 alussa. Sen sijaan valtiovarainministeriö tarkistaa kotikuntakorvauksen perusosan vuosittain. Rahoituslain 48 a §:n mukaan rahoitus varainhoitovuodelle lasketaan varainhoitovuotta edeltäneen syyskuun 20 päivän oppilasmäärän mukaan, eikä sitä tarkisteta toteutuneen oppilasmäärän mukaiseksi.

2.9.2 Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitus

Lukiokoulutuksen rahoitus määräytyy opiskelijamäärien sekä opiskelijaa kohden määrättyjen yksikköhintojen perusteella. Rahoituslain 23 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään vuosittain seuraavan varainhoitovuoden rahoituksen perusteena käytettävä lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää järjestäjäkohtaiset yksikköhinnat.

Lukion opiskelijamäärään luetaan mukaan lukion oppimäärää suorittavat ja lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta suorittavat opiskelijat. Lukiokoulutuksen kokonaisrahoitus perustuu kustannuspohjaan eli lukiokoulutuksen järjestämisestä koulutuksen järjestäjille aiheutuneisiin kokonaiskustannuksiin. Lukion järjestäjäkohtaisista yksikköhinnoista säädetään rahoituslain 24 §:ssä. Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiokoulutuksesta yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Yksikköhintoja laskettaessa valmistavan koulutuksen opiskelijoiden lukumäärää painotetaan kertoimella 1,21 ja aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen tai valmistavan koulutuksen opiskelijamäärää kertoi-

mella 0,65. Aikuisopiskelijoiden alempi kerroin perustuu aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen alhaisempaan opetustuntimäärään. Yksikköhinnat määrätään siten, että ne euromäärät, jotka saadaan kertomalla koulutuksen järjestäjille lasketut yksikköhinnat koulutuksen järjestäjien opiskelijoiden määrillä, yhteenlaskettuina vastaavat valtakunnallisia kokonaiskustannuksia.

Lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen opiskelijoiden osalta määrätään porrastamalla rahoituslain 23 §:n nojalla säädettyä lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa kertomalla keskimääräinen yksikköhinta luvulla 1,21. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen hinta on siis kaikille järjestäjille sama, koska se ei perustu järjestäjäkohtaisesti määrättyyn yksikköhintaan, vaan keskimääräiseen yksikköhintaan.

Rahoituslain 48 §:n 1 momentin mukaan lukiossa varainhoitovuoden rahoitus lasketaan varainhoitovuotta edeltäneen vuoden keskimääräisen opiskelijamäärän mukaan. Ennakollinen rahoitus tarkistetaan varainhoitovuoden keskimääräisten opiskelijamäärien mukaiseksi varainhoitovuoden loppuun mennessä. Lukiokoulutuksessa rahoitus myönnetään siis ennakollisena varainhoitovuotta edeltävän vuoden opiskelijan määrän mukaisesti ja tarkistetaan varainhoitovuoden lopussa toteutuneen opiskelijamäärän mukaiseksi. Rahoitus myönnetään ja tarkistetaan tammi-kuun 20 päivän ja syyskuun 20 päivän opiskelijamäärien painotetun keskiarvon perusteella.

Valtioneuvosto on vahvistanut lukiokoulutuksen vuoden 2020 keskimääräiseksi yksikköhinnaksi 6 305,48 euroa. Valmistavan koulutuksen yksikköhinta saadaan kertomalla lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta luvulla 1,21, eli valmistavan koulutuksen vuoden 2020 yksikköhinta on 7 629,63 euroa.

Kunnan omarahoitusosuudesta lukiokoulutuksessa säädetään rahoituslain 8 §:ssä. Kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksista on 57,30 prosenttia ja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävään lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen käyttökustannuksista 50 prosenttia.

2.9.3 Ammatillisen koulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitus

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on budjettiperusteinen eli ammatillista koulutusta rahoitetaan valtion talousarvioon otettavan määrärahan puitteissa. Ammatillisen koulutuksen rahoitus jakaantuu eri rahoitusosuuksiin, joita myönnetään erilaisten toteutuneiden suoritteiden perusteella. Perusrahoituksen osuus on 50 prosenttia, suoritusrahoituksen osuus 35 prosenttia ja vaikuttavuusrahoituksen osuus 15 prosenttia. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta. Perusrahoitusta myönnetään toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella, suoritusrahoitusta suoritettujen tutkintojen ja tutkinnon osien perusteella ja vaikuttavuusrahoitusta tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen sekä kerättävän opiskelijapalautteen perusteella. Ammatillisen koulutuksen rahoitus ei perustu ennalta määrättävään yksikköhintaan, vaan rahoitus määräytyy suhteellisesti sen mukaisesti, miten paljon koulutuksen järjestäjällä on rahoituksen perusteena huomioitavia suoritteita verrattuna kaikkien koulutuksen järjestäjien suoritteisiin.

Rahoituslain mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Varainhoitovuodelle myönnettävä perusrahoitus määräytyy suoritepäätoksellä päätetyn tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän perusteella, jota on painotettu varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden toteutuneisiin opiskelijavuosiin perustuvalla painokertoimella. Painokertoimen laskennassa toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan muun muassa tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen ja valmentavan koulutuksen järjestämiskustannusten perusteella sekä

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tarkoitettua erityisen tuen tai 65 §:ssä tarkoitettua vaativan erityisen tuen järjestämisen perusteella. Kertoimet perustuvat koulutuksen järjestämisen kustannuksiin. Kertoimista säädetään ammatillisen koulutuksen rahoituksesta annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (682/2017). Suoritepäätöksellä myönnettävä rahoitus on lopullinen, eikä sitä tarkisteta toteutuneen opiskelijavuosimäärän perusteella. Taivoitteellisissa opiskelijavuosissa ei eritellä valmentavan koulutuksen osuutta erikseen.

Kuntien rahoitusosuus ammatillisen koulutuksen rahoituksessa on euromäärä, joka saadaan, kun rahoituslaissa tarkoitettu valtion määräraha kerrotaan luvulla 1,3461. Kuntien rahoitusosuus on kuitenkin enintään vuoden 2017 tasossa. Käytännössä vuoteen 2017 verrattuna ammatillisen koulutuksen budjettiperusteinen valtion määräraha on kasvanut siten, että edellä mainittu kerroin ei tule sovelletuksi, vaan kuntien rahoitusosuus ammatillisen koulutuksen rahoituksessa on indeksitarkistettuna vuoden 2017 tasossa.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta rahoitetaan vain perusrahoituksena. Perusrahoitusta myönnettäessä VALMA-koulutuksen opiskelijoiden toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetyllä painokerroimella. Varainhoitovuonna 2020 tämä painokerroin on 1,41. Jos VALMA-koulutuksen opiskelija suorittaa valmentavan koulutuksen aikana ammatillisen tutkinnon osan tai osia, otetaan nämä suoritukset kuitenkin huomioon tutkinnon osina suoritusrahoituksessa. Jos VALMA-opiskelija saa erityistä tukea tai on majoituksessa, VALMA-opiskelijan opiskelijavuosia painotetaan korotuskertoimilla samoin periaattein kuin tutkinto-opiskelijoiden opiskelijavuosia. Nykyiset ammatillisen koulutuksen kustannuskertoimet perustuvat vuoden 2015 kustannustietoihin.

Ammatilliselle koulutukselle voidaan määritellä laskennallinen yksikköhinta. Varainhoitovuoden 2020 varsinaisella suoritepäätöksellä myönnetyn rahoituksen perusteella valmentavan koulutuksen yksikköhinta opiskelijavuotta kohti olisi noin 9 440 euroa, mikä sisältää niin sanotun tavallisen erityisen tuen korotuksen. Valmentavan koulutuksen opiskelijavuoden yksikköhinta ilman tavallisen erityisen tuen korotusta olisi noin 8 710 euroa sekä pelkän erityisen tuen korotuksen hinta noin 3 960 euroa. Vaativan erityisen tuen korotuksen hinta olisi puolestaan noin 17 440 euroa, vaikeasti vammaisille 28 950 euroa ja avustajan tarvitseville vammaisille 57 030 euroa opiskelijavuotta kohden.

2.10 Toisen asteen koulutuksen kustannukset ja opiskelijan toimeentulo

2.10.1 Opetuksen maksuttomuus ja opintososiaaliset etuudet

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n mukaan ammatillinen perustutkintokoulutus ja valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Lisäksi opiskelijaksi ottamisessa käy-

tettävät pääsy- ja soveltuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu. Nämä oppimateriaalit ja tarvikkeet ovat sellaisia, jotka voimassa olevan lainsäädännön mukaan lähtökohtaisesti kuuluisivat opiskelijan itsensä kustannettavaksi, mutta jotka koulutuksen järjestäjä hankkii opiskelijalle, jolloin niistä voidaan myös periä maksu. Maksujen perusteista säädetään eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista annetussa opetusministeriön asetuksessa. Asetuksen 6 §:ssä säädetään, että jos lukiokoulutuksen taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun perustutkintokoulutuksen tai valmentavan koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle opiskelun edellyttämiä oppikirjoja tai muita opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja oppimateriaaleja taikka henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä, koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voi koulutuksen järjestäjä periä niistä maksun enintään todellisten hankintat- tai tuotantokustannusten mukaisesti. Jos opiskelija hankkii mainitut oppimateriaalit ja tarvikkeet muuten, häneltä ei voida periä tässä momentissa tarkoitettuja maksuja.

Ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista annetun asetuksen 4 §:n mukaan ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa opiskelijalta perittävä maksu voi olla enintään 25 prosenttia koulutuksen järjestäjän arvioimista koulutuksen järjestämisestä aiheutuvista keskimääräisistä kustannuksista.

Lukiolain 34 §:n mukaan lukio-opetus ja opiskelijan ohjaus ovat opiskelijalle maksuttomia, samoin opiskelijoiden valintaan liittyvät valinta- tai soveltuvuuskokeet. Aineopiskelijalta ja erityisen tutkinnon kokeista voidaan periä maksuja. Ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulutustehtävän perusteella muulla opetuskielillä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan päätoimisessa perustutkintokoulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalla on oikeus myös muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka on järjestämisluvan mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti sekä valtioneuvoston asetuksella säädettävissä perustutkinnoissa, joissa osaamisen hankkiminen edellyttää läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa tavanomaista työpäivää pidemmän ajan. Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Lukiokoulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:n mukaan koulutuksen järjestäjällä voi olla opiskelijoille tarkoitettu asuntola. Asuminen koulutuksen järjestäjän asuntolassa on opiskelijalle maksutonta. Myös lukiolain mukaan asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta. Ammatillisen koulutuksen osalta 16—17-vuotiaista tavallisessa majoituksessa oli 2 181 opiskelijaa, sisäoppilaitosmuotoisessa majoituksessa 305 opiskelijaa ja vaativan erityisen tuen yhteydessä järjestettävässä majoituksessa 183 opiskelijaa. Lukiokoulutuksessa majoitusta järjestetään käytännössä vain sisäoppilaitosmuotoisessa koulutuksessa, jossa oli syksyllä 2019 noin 150 opiskelijaa.

HE 173/2020 vp

Majoituksessa olevien ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden lukumäärät oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan:

Ammatillisen koulutuksen netto-opiskelijamäärä	2019				
	Kaikki ikäryhmät		16-17 -vuotiaat		
Oppilaitoksen maakunta	Ei majoitusta	Majoitus	Ei majoitusta	Majoitus	Osuus
Uusimaa	67 131	1 278	8 170	351	4,3 %
Varsinais-Suomi	15 032	227	2 305	63	2,7 %
Satakunta	7 678	253	1 336	94	7,0 %
Kanta-Häme	4 964	656	770	210	27,3 %
Pirkanmaa	16 940	295	2 573	93	3,6 %
Päijät-Häme	6 954	198	1 178	47	4,0 %
Kymenlaakso	6 114	198	951	78	8,2 %
Etelä-Karjala	3 173	10	674	8	1,2 %
Etelä-Savo	4 530	304	814	110	13,5 %
Pohjois-Savo	8 283	223	1 295	88	6,8 %
Pohjois-Karjala	5 442	418	813	180	22,2 %
Keski-Suomi	8 897	373	1 467	204	13,9 %
Etelä-Pohjanmaa	6 951	474	1 247	185	14,9 %
Pohjanmaa	5 585	334	974	142	14,6 %
Keski-Pohjanmaa	2 983	213	578	109	18,9 %
Pohjois-Pohjanmaa	12 119	578	2 466	261	10,6 %
Kainuu	2 684	306	411	163	39,8 %
Lappi	5 585	715	939	306	32,6 %
Keskiarvo	191 043	7 036	28 960	2 669	9,2 %

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 102 §:ssä säädetään oppisopimuskoulutuksen opiskelijoiden opintososiaalisista etuuksista. Oppisopimuskoulutuksessa koulutuksen järjestäjä maksaa opiskelijalle hakemuksesta koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuvan osaamisen hankkimisen ajalta päivärahaa ja perheavustusta sekä korvausta majoittumis- ja matkakustannuksista. Opiskelijalla ei ole oikeutta päivärahaan tai perheavustukseen, jos hän saa samalta ajalta palkkaa tai korvausta ansionmenetyksestä muun lain nojalla. Päivärahan, perheavustuksen ja majoittumiskorvauksen määrästä säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (679/2017). Päivärahan määrä on 15 euroa päivältä, perheavustus 17 euroa päivältä, jos opiskelijalla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi sekä majoituskorvaus 8 euroa päivältä.

2.10.2 Opiskelijalle aiheutuvat kustannukset ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa

2.10.2.1 Oppimateriaalit ja muut kustannukset

Opiskelijoille ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta tai lukiokoulutuksesta aiheutuvia kustannuksia on arvioitu eri yhteyksissä. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2018 tekemän toisen asteen koulutuksen kustannuksia koskevan selvityksen mukaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden kustannukset muodostuivat oppimateriaaleista, opiskelussa tarvittavista

henkilökohtaisista työvälineistä ja -varusteista sekä erilaisista sertifikaateista, joita tarvitaan työelämässä. Työvälineitä ovat esimerkiksi kokin veitset, kampaajien sakset, laskimet, pientyökalut ja harjoitusmateriaalit. Ammattitaitovaatimusten mukaisia sertifikaatteja ovat esimerkiksi työturvallisuuskortti, ensiapukortti, tulityökortti tai hygieniapassi. Käytännöt siitä, maksavatko opiskelijat itse nämä sertifikaatit vai maksako koulutuksen järjestäjä ne, vaihtelevat koulutuksen järjestäjien välillä.

Opetushallitus on selvittänyt ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta ja lukiokoulutuksesta opiskelijoille aiheutuvia kustannuksia vuonna 2018. Tätä selvitystä on täydennetty ammatillisen perustutkintokoulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen kustannusten osalta loppuvuonna 2019. Selvitysten mukaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalle ja aiheutuvat kustannukset vaihtelevat opintoaloittain ja tutkinnoittain sekä jossakin määrin myös koulutuksen järjestäjän mukaan. Keskimääräiset kustannukset painotettuina eri alojen opiskelijamäärällä ovat 401 euroa koko tutkinnon suorittamisen ajalta. Opiskelijan keskimääräiset maksusuodet ovat alhaisimmat tekniikan ja liikenteen alalla 138 euroa opiskelijaa kohden. Suurimmat opiskelijan keskimääräiset maksusuodet olivat kulttuurialalla 1 180 euroa opiskelijaa kohden. Suurin osa näistä kustannuksista on muodostunut henkilökohtaiseen käyttöön hankittavista välttämättömistä opiskeluvälineistä. Vaihteluväli koulutuksen järjestäjien kesken on opiskelijan maksusuudessa 121—411 euroa.

Kaikkien alojen keskimääräiset kokonaiskustannukset opiskelijaa kohden koko opiskelun ajalta ovat 1 800 euroa (yhteensä koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden maksamat kustannukset). Alhaisimmat keskimääräiset kokonaiskustannukset ovat yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla 1 091 euroa. Suurimmat keskimääräiset kustannukset puolestaan ovat luonnonvara- ja ympäristöalalla 4 077 euroa. Suurin osa näistä kustannuksista muodostuu yhteiseksi hankittavista välttämättömistä opiskeluvälineistä, joiden kustannuksista on vastannut koulutuksen järjestäjä.

Perustutkinnoittain tarkasteltaessa välttämättömien välineiden, tarvikkeiden ja oppimateriaalien kokonaiskustannukset vaihtelevat perustutkinnoittain paljon. Suurimpia kokonaiskustannuksia on muun muassa seuraavissa perustutkinnoissa (per opiskelija): musiikkialan perustutkinto (4 487 euroa), tanssialan perustutkinto (2 525 euroa), sirkusalan perustutkinto, (1 500 euroa), hevostalouden perustutkinto (1 072 euroa) sekä hammastekniikan perustutkinto (987 euroa). Vastaavasti pienimpiä kokonaiskustannuksia on seuraavissa perustutkinnoissa: välinehuoltoalan perustutkinto (144 euroa), puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkinto (314 euroa), pintakäsittelyalan perustutkinto (319 euroa), turvallisuusalan perustutkinto (336 euroa) ja liiketoiminnan perustutkinto (340 euroa).

Kyselyssä selvitettiin erikseen mobiililaitteita. Ammatillisten perustutkintojen kustannuksia arvioitaessa tulee varautua siihen, että tietokoneiden ja mobiililaitteiden kustannukset tulevat ainakin osittain lisäksi selvityksessä esitetyille kokonaiskustannuksille. Enemmistön mielestä tietokone koetaan ensisijaiseksi opintojen kannalta ja sen käyttö opinnoissa on myös säännöllistä. Keskimäärin 10—20 prosenttia kokee älypuhelimien riittäväksi.

Opetushallituksen vuoden 2018 selvityksessä todetaan, että lukiolaiselle kustannuksia aiheutuu oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaalista, tietokoneesta, laskimesta ja ohjelmistolisensseistä, ylioppilastutkinnon suorittamisesta aiheutuvista kustannuksista ja lukion opetussuunnitelmasta ja toimintakulttuurista aiheutuvista kustannuksista. Oppikirjojen ja tietokoneen lisäksi kustannuksia voivat aiheuttaa esimerkiksi koulumatkat ja lukio-opintojen perinteisiin kiinteästi kuuluva toiminta, kuten opintovierailut ja vanhojentanssit. Lukio-opintoihin liittyvät välttämättömät kustannukset ovat keskimäärin 2 500 euroa, kun opiskeluun soveltuvan kannettavan tietokoneen hinnaksi arvioidaan 600 euroa. Selvityksen yhteydessä lukiolaisille tehtyyn kyselyyn

vastanneista 65 prosenttia piti lukio-opintojen kustannuksia kohtuullisina eikä kokenut, että heillä tai heidän perheillään olisi vaikeuksia toimeentulossa. Vastanneista 29 prosenttia arvioi, että heillä oli taloudellisia vaikeuksia, kuudella prosentilla taloudelliset vaikeudet olivat merkittäviä. Ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoista seitsemän prosenttia koki, että raha-asiat tuottivat heille jatkuvasti hankaluuksia. Opiskelijoiden oma arvio rahojen riittävydestä vaihteli sen perusteella, minkä alan opiskelija oli kyseessä.

Opetushallituksen vuosina 2014—2019 tekemien koulutuksen keskeyttämistä ja läpäisyä koskevien selvitysten mukaan koulutuksen kustannukset ovat harvoin keskeyttämisen ainoa syy. Yleisin syy keskeyttämiseen ovat henkilökohtaiset syyt. Kun koulutus keskeytyy taloudellisista syistä, selvityksistä ei käy selkeästi ilmi, ovatko syynä keskeyttämiseen koulutuksesta välittömästi syntyvät kustannukset vai jotkin muut taloudelliseen tilanteeseen liittyvät vaikeudet.

Vuoden 2017 *Nuorisobarometrin* mukaan taloudelliset esteet voivat kaventaa nuoren mahdollisuuksia päättää opiskelualastaan tai -paikastaan. Taloudelliset syyt vaikuttavat esimerkiksi nuorten tekemiin opiskelupaikkapäätöksiin tai saavat heidät viivyttämään valmistumistaan. Vastaajista 17 prosenttia kertoi joutuneensa rahanpuutteen vuoksi karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan, 14 prosenttia valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein ja 11 prosenttia viivyttämään valmistumistaan. Ammatillisen tutkinnon keskeyttäneistä 16 prosenttia kertoi rahanpuutteen vaikuttaneen keskeyttämiseen melko tai erittäin paljon. Taloudelliset syyt olivat vaikeuttaneet erityisesti ilman tutkintoa tai opiskelupaikkaa olevien nuorten kouluttautumista, sillä heistä lähes puolet oli joutunut karsimaan opintojaan tai luopumaan niistä kokonaan rahanpuutteen takia.

Nuorisobarometrin mukaan rahanpuutteella on ollut ikäviä seurauksia nimenomaan ammatillisen koulutuksen valinneiden opintoihin. Taustalla vaikuttaa oppimateriaalien kalleuden lisäksi myös itsenäistymismuutto, johon koulutusvalinnoilla on suuri vaikutus. Toisin kuin lukiolaisten, on ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden usein muutettava lapsuudenkodista opintojen vuoksi. Nuorella iällä kotoa muuttaminen lisää köyhyysriskiä ja pääsääntöisesti heikentää nuorten taloudellista tilannetta.

Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 2017 tekemästä selvityksestä *Maksuton koulutus on monelle liian kallis – selvitys toisen asteen kustannuksista* käy ilmi, että opiskelijoilla ei useasti ollut käsitystä opintojensa kokonaiskustannuksista ennen opintojen aloittamista. Toisen asteen opiskelijoista tai heidän vanhemmistaan 79 prosenttia kertoi kustannusten selvinneen vasta opintoja varten tarvittavia hankintoja tehtäessä. Samasta selvityksestä käy ilmi, että opiskelijoista tai heidän vanhemmistaan 46 prosenttia kokee, että kustannukset ovat aiheuttaneet itselle tai perheelle hieman haasteita ja 13 prosenttia kertoo haasteita aiheutuneen paljon.

Sakki ry:n julkaiseman ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr:n toteuttaman vuoden 2019 *Amisbarometrin* mukaan opiskelijoiden rahatilanne on ennallaan verrattuna aiempiin vuosiin. Ammattiin opiskelevista yli 40 prosenttia koki rahatilanteensa riittävän hyväksi suhteessa viimeisen puolen vuoden menoihin. Menoistaan joutui tinkimään joka viides ja jatkuvia vaikeuksia koki noin joka kahdeksas. Ikäryhmittäin tarkasteltuna taloudelliset vaikeudet yleistyivät iän myötä. Alaikäisistä 82 prosenttia tuli toimeen vähintään juuri ja juuri ja 18—19-vuotiaistakin vielä 72 prosenttia. Tätä vanhemmilla osuus oli enää noin puolet ikäryhmästä. Osa esiin nostetuista rahapulmista saattaa liittyä elämäntapaan, elämänhallintaan tai materiaalihankintojen ja liikkumisen kaltaisiin opiskelukustannuksiin.

Otus sr:n tuottaman vuoden 2019 *Lukiolaisharometrin* mukaan lukiolaisten kustannuksista vastaavaksi osaksi huoltajat. Lukiolaisista yli puolet kokee, että heillä oli riittävästi rahaa käytössään viimeisen puolen vuoden aikana. Lukiolaisista 74 prosenttia ilmoitti, ettei uusien

tai käytettyjen kurssikirjojen tai opiskeluvälineiden hankinta tuottanut heille tai heidän perheelleen taloudellisia vaikeuksia. Vähän reilu viidesosa (21 %) kertoi oppimateriaalien hankinnan tuottaneen hankaluuksia, mutta he olivat kuitenkin kyenneet ostamaan tarvittavat välineet. Noin 3 prosenttia ilmoitti joutuneensa jättämään tarvittavan kurssikirjan tai opiskeluvälineen ostamatta joskus ja vähän reilu prosentti (1,4 %) usein.

Toisen asteen koulutuksesta opiskelijoille aiheutuvia kustannuksia on pyritty alentamaan hanketoiminnan kautta. Opetushallitus myönsi vuoden 2018 lopussa valtionavustusta yhteensä 19 pilottihankkeelle, joiden tavoitteena oli alentaa lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta opiskelijoille aiheutuvia kustannuksia. Hankkeet toteutettiin pääsääntöisesti vuonna 2019. Keväällä 2019 myönnettiin rahoitusta vielä kolmelle lukiokoulutuksen hankkeelle, jotka päättyvät vuoden 2020 lopussa. Yhteensä hankkeita rahoitettiin neljällä miljoonalla eurolla. Hankkeet keskittyivät toiminnassaan neljään painopisteeseen, joita ovat avointen digitaalisten oppimateriaalien ja materiaalipankkien kehittäminen, pedagogisten toimintaprosessien ja toimintatapojen uudistaminen, koulutuksen järjestäjien yhteishankintamenettelyjen kehittäminen sekä kierrätys- ja lainaamotoiminnan kehittäminen.

Opetushallituksen rahoittamissa pilottihankkeissa on kehitetty ja tuotettu digitaalisia oppimateriaaleja ja materiaalipankkeja lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Lukiokoulutukseen on tuotettu tai tuotetaan joko kokonaisia kursseja tai niiden osien materiaaleja 14 oppiaineeseen ja 56 eri kurssiin. Lisäksi tuotetaan erilaisia kurssiriippumattomia materiaaleja, kuten alkutasotesti, digioppimisen kurssi ja yrittäjäyyskurssi. Ammatillisen koulutuksen osalta on tuotettu tai tuotetaan materiaalia kaikkiin yhteisiin tutkinnon osiin ja 19 eri ammatillisen perus- tai ammattitutkinnon ammatillisiin tutkinnon osiin. Materiaalien tuotannossa painopiste on yhteisissä tutkinnon osissa (45 erilaista materiaalikokonaisuutta) ja sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa (13 materiaalikokonaisuutta). Sekä ammatilliseen että lukiokoulutukseen tuotettavien materiaalien ensisijainen julkaisualusta on valtakunnallinen Avointen oppimateriaalien kirjasto.

Pedagogisten toimintaprosessien ja toimintatapojen uudistaminen on painottunut pilottihankkeissa opettajien osaamisen kehittämiseen. Hankkeissa on huomattu, että oman osa-alueensa hyvin tunteva opettaja saattaa tarvita paljon apua, kun kyseessä on sisällön vieminen tai tuottaminen jollekin digitaaliselle alustalle. Myös verkkopedagogiikan perusteissa saattaa olla puutteita. Monet opettajat osaavat käyttää olemassa olevia digitaalisia työkaluja ja välineitä, mutta pedagogisen materiaalin tuottamisprosessi tuottaa haasteita. Hankkeiden mukaan digitaalisen oppimateriaalin hyödyntäminen opetuksessa vaatii opettajien osaamisen kehittämisen lisäksi myös resursseja opettajalle henkilökohtaiseen opiskelun ohjaamiseen. Pilottihankkeiden kokemusten perusteella toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden toteuttamiseen ja maksuttomuuteen liittyvien oppimateriaali ja -välinekustannusten vähentämiseen ei ole yhtä ratkaisua, vaan kustannusten vähentämisen tulisi koostua useista toimenpiteistä.

Opiskelijoille aiheutuvia kustannuksia alentamaan pyrkivien pilottihankkeiden lisäksi käynnistettiin syksyllä 2018 Avointen oppimateriaalien edistäminen -hanke. Tässä hankkeessa opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja CSC ovat yhteistyössä koulutustoimijoiden kanssa kehittäneet kaikkia koulutusasteita ja -muotoja koskettavan, kaikille avoimen avointen oppimateriaalien kirjaston, josta voi julkaista, etsiä ja edelleen muokata CC-BY-lisenssillä julkaistuja avoimia sisältöjä. Suomessa tuotetaan runsaasti avoimia oppimateriaaleja valtion rahoittamana eri hankkeissa ja oppilaitoksissa. Näiden materiaalien löytäminen on ollut vaikeaa ja käyttö vähäistä. Avointen oppimateriaalien kirjasto tarjoaa yhden haun ja jakopaikan avoimille oppimateriaaleille, mikä helpottaa materiaalien löytämistä ja lisäänee niiden käyttöä.

TASE-hankkeessa on koottu olemassa olevia käytäntöjä yhteishankintojen toteuttamiseksi. Hyviksi havaittuja käytäntöjä ovat muun muassa ammatillisten välineiden messut syksyisin, oppilaitosten sisäiset verkkokaupat ja opiskelijakunnan tekemät kilpailutukset. TASE-hankkeen yhteydessä huomattiin, että koulutusten järjestäjien olemassa olevat hankintasäännöt eivät tue yhteishankintoja, sillä oppilaitoksen hankkimana monet tarvikkeet ja välineet olisivat tulleet kalliimmiksi kuin opiskelijan itse hankkimana. Hankintasäännökset ovat myös estäneet uusien toimintatapojen pilotointia. Myös koulutuksen järjestäjien tekemä taloushallinnon ulkoistaminen on tuonut lisäkustannuksia hankintoihin, kun rahaliikenne joudutaan hoitamaan ulkoistettujen taloushallinnon palvelujen kautta.

Tällä hetkellä koulutuksen järjestäjillä ei ole velvoitetta ylläpitää kirjastoja tai lainaamoja. Kirjastoja on edelleen etenkin suurilla koulutuksen järjestäjillä. Pienet koulutuksen järjestäjät ovat lopettaneet kirjastonsa ja hyödyntävät tarvittaessa yleisiä kirjastoja. Kirjasto- ja lainaamotoiminta on hyvin pienimuotoista, eikä nykyisessä laajuudessaan riitä kattamaan koko ikäluokan tarvetta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kokemuksen mukaan lainaamotyypin toiminta ei ole osoittautunut järkeväksi laajassa mittakaavassa. Opiskelijat suhtautuvat lainattuihin työvälineisiin ja työasuihin huolimattomammin ja pitävät niistä heikommin huolta kuin itse hankkimistaan.

Kierrätys- ja lainaamotoimintaa on kehitetty lähinnä lukiokoulutuksen hankkeissa. Kehittämiskumppaneina ovat usein paikalliset kirjastot, opiskelijakunnat sekä muut kolmannen sektorin toimijat. Lukioihin tai kirjastojen yhteyteen on perustettu oppikirjalainaamoja yhdessä kirjastojen ja opiskelijakuntien kanssa. Oppikirjojen kierrättämisessä ja lainaamisessa on kokeiltu myös ulkopuolisen yrityksen tarjoamia palveluja. Pilottihankkeiden mukaan kurssikirjalainaamo on toimiva ratkaisu, jos oppimateriaalit ovat kirjapainotteisia. Kurssikirjalainaamon rinnalla olisi hyvä olla käytössä kirjojen kierrätys, sillä osa opiskelijoista haluaa käyttää omia kirjoja. Jatkossa digimateriaalien osuus todennäköisesti kasvaa, joten sähköisille materiaaleillekin tarvitaan kirjasto.

Helsingin lukioissa ja ammattioppilaitoksissa kokeiltiin toisen asteen maksuttomuutta lukuvuonna 2019—2020. Kokeilun piiriin kuuluivat opintonsa syksyllä 2019 aloittaneet ensimmäisen vuoden opiskelijat Helsingin kaupungin lukioissa (lukiokoulutus ja lukiokoulutukseen valmistava koulutus) sekä Stadin ammatti- ja aikuisopistossa (ammatillinen perustutkintokoulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus). Kokeiluun kohdennettiin vuoden 2019 talousarviossa kaksi miljoonaa euroa. Käytössä olleilla määrärahoilla hankittiin opiskelijoille lainattavaa oppimateriaalia, HSL:n matkalippuja sekä kulttuurikäyntejä. Noin miljoona euroa rahoituksesta kohdennettiin lainattavien oppimateriaalien hankintaan, pääosin lukioille. Määrärahalla hankittiin lukioihin pääosin digitaalisia oppimateriaaleja. Osaan lukioista hankittiin myös painettuja oppikirjoja, joiden lainaus- ja palautustoimintaa lukiot hoitivat parhaaksi katsomallaan tavalla. Stadin ammatti- ja aikuisopistoon hankittiin tabletteja, jotka pysyvät jatkossakin oppimisyhteisöjen käytössä. Vajaa 900 000 euroa määrärahasta kohdennettiin HSL:n matkalippuihin ja reilu 100 000 euroa kulttuurikäynteihin. Kulttuurikäyntejä toteutettiin ennakoitua vähemmän.

Kokeilun loppuraportin mukaan toisen asteen maksuttomuuden kokeilu lisäsi digitaalisten oppimateriaalien käyttöä Helsingin kaupungin lukioissa, sillä noin 82 prosenttia hankitusta oppimateriaalista on ollut digitaalista. Lukiolaiset kokivat maksuttoman oppimateriaalin selvästi tärkeimmäksi keinoksi madaltaa toisen asteen opintojen kustannuksia. Stadin ammatti- ja aikuisopistossa tärkeimmäksi koettiin matkakortti. (Helsingin kaupungin toisen asteen maksuttomuuden kokeilu. Loppuraportti 2020).

Helsingin kaupunki on arvioinut maksuttoman toisen asteen kokeilun tuloksia, onnistumisia ja ongelmia. Parhaiksi osoittautuneita käytäntöjä on päätetty viedä osaksi perustoimintaa. Kokeilua ei kuitenkaan sellaisenaan jatketa. Pääsyyt kokeilun lopettamiseen olivat yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset ja yhdenvertaisuuden parantamisen edellyttämä lisärahoituksen tarve. Kokeilu sai syksyn 2019 aikana kritiikkiä ja myös kannanoton yhdenvertaisuusvaltuutetulta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu totesi lausunnossaan, että kokeilu olisi ollut hyvä laajentaa myös yksityisiin oppilaitoksiin yhdenvertaisuuden nimissä. Mahdollisuuksia näin laajamittaiseen laajentamiseen ei rahoituksen puolesta ollut.

Toisen asteen maksuttomuuden kokeilun loppuraportin mukaan kokeilusta saatiin runsaasti tietoa siitä, mitä toisen asteen maksuttomuutta toteutettaessa tulee ottaa huomioon, vaikka kokeilu jäi kestoltaan lyhyeksi. Kokeilun myötä suurin osa etenkin lukioiden oppimateriaalihankintojen käytännön toteutukseen liittyvistä kysymyksistä on ratkennut. Lisäksi oppimateriaalihankinnoista aiheutuvista kustannuksista saatiin kattava ja vertailukelpoinen aineisto. Kokeilu auttoi paikantamaan sujuvan työskentelyn kannalta keskeiset toiminnot ja kipupisteet, jotka kaipaavat toimiakseen tietojärjestelmiä ja automaatiota. Loppuraportin mukaan kokeilusta saadut kokemukset vahvistavat käsitystä siitä, että oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvässä lainvalmistelussa tulee huomioida kuntien ja kaupunkien erityispiirteet.

Ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta ja lukiokoulutuksesta opiskelijoille aiheutuvat kustannukset asettavat edellä esiteltujen selvitysten ja barometrien tulosten perusteella nuoret eriarvoiseen asemaan perheen taloudellisen tilanteen perusteella. Taloudelliset syyt rajaavat opiskelupaikan valintaa, hankaloittavat opiskelua ja johtavat pahimmillaan opintojen keskeyttämiseen. Oppivelvollisuuden laajentaminen ja siihen kytkeytyvä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus lisääisi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sillä se mahdollistaisi hakeutumisen itselle mieluisimpaan toisen asteen koulutukseen ilman, että hakija joutuisi ottamaan huomioon perheen taloudellisen tilanteen. Välttämättömien oppimateriaalien ja –välineiden maksuttomuus tukisi opintojen edistymistä ja tutkinnon loppuun suorittamista, eikä opintoja tarvitsisi keskeyttää taloudellisista syistä.

2.10.2.2 Ylioppilastutkintomaksut

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n mukaan ylioppilastutkintolautakunta voi periä ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta maksuja. Maksuista säädetään Opetushallituksen suoritteiden maksullisuudesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (1136/2018) 3 §:ssä. Asetuksen mukaan ylioppilastutkintokokeesta peritään 14 euron suuruinen kiinteä kokelaskohtainen perusmaksu osallistumisesta ylioppilastutkintoon sekä 28 euron suuruinen kiinteä koe kohtainen osallistumismaksu. Perusmaksu osallistumisesta ylioppilastutkintoon peritään jokaiselta tutkintokerralta. Koesuorituksen arvostelua koskevan oikaisuvaatimuksen käsittelystä peritään 50 euroa. Maksu palautetaan, jos oikaisuvaatimuksen käsittely johtaa pistemäärän tai arvosanan korottamiseen.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 8 §:n mukaan ilmoittautuminen ylioppilastutkintoon suoritetaan kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten siihen lukioon, jossa kokelas aikoo suorittaa kokeen. Lukiot vastaavat ilmoittautumisten vastaanottamisesta ja antavat ilmoittautumisen yhteydessä ohjausta kokelaiden opiskelutilanteen mukaisesti. Ylioppilastutkintolautakunta määrää maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä. Lukiot keräävät ilmoittautumiset käytössään olevan opintohallinto-ohjelman avulla. Opintohallinto-ohjelmasta ilmoittautumistiedot ladataan Ylioppilastutkintolautakunnan tutkintopalveluun, missä yhteydessä kaikkien kokelaiden ilmoittautumisten lainmukaisuus tarkistetaan. Jos lukio ei voi toimittaa tar-

vittavaa koostetiedostoa, kokelaiden tiedot toimitetaan käsin täytettyinä taulukkoina lautakuntaan, jossa ne syötetään käsin ylioppilastutkintorekisteriin. Tavanomaisena tutkintokertana muutaman sadan kokelaan tiedot syötetään käsin.

Lukiokoulutuksen järjestäjä perii kokelaita osallistumismaksut sekä tilittää maksut Ylioppilastutkintolautakunnalle. Lukio näkee ilmoittautumistiedot tutkintopalvelusta ja varmistaa lautakunnan tuottamasta listasta myös kokelaalta perittävän maksun suuruuden. Nykytilanteessa kokelaiden ja lukion on yksinkertaista ennakoida tutkintomaksun suuruutta, kun kaikista kokeista peritään sama maksu perusmaksun lisäksi. Lukiot laskevat yleensä itse kokelailta perittävien maksujen suuruuden ja tarkistavat ne lautakunnan toimittamasta yhteenvedosta. Maksun perinnan on ollut tarkoituksenmukaista tapahtua samassa yhteydessä kuin tutkintoon ilmoittautuminen.

2.10.2.3 Kansanopistojen lukuvuosimaksut

Kansanopistojen rahoituksesta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa. Kansanopistojen pitkien linjojen valtionosuus on 57 prosenttia. Poikkeuksena tästä Lehtimäen opistolla on 80 prosentin valtionosuusrahoitus. Loppuosa koulutusten kustannuksista katetaan opiskelijamaksuilla. Oppilaitoksen ylläpitäjä päättää opiskelijamaksujen tasosta. Lukuvuoden kestävän kansanopiston pitkän linjan arvioitu keskimääräinen lukuvuosimaksu on noin 4 600 euroa sisältäen opiskelun, majoituksen ja ruoan ja noin 3 000 euroa sisältäen opetuksen.

Useimmiten kansanopistojen vapaan sivistystyön opintomaksut sisältävät opetuksen lisäksi ruoan, mahdollisen asumisen opiston asuntolassa sekä tarvittaessa muut palvelut, kuten materiaalihankinnat. Useimmissa kansanopistoissa opiskelijoilla on mahdollisuus asua opiston asuntolassa. Asuminen kansanopistossa on maksullista. Ammatillisessa koulutuksessa, aikuisten perusopetuksessa, perusopetuksen lisäopetuksessa ja lukiokoulutuksessa opiskellessa asuntolassa asuminen on myös kansanopistoissa kyseisiä koulutuksia koskevan lainsäädännön nojalla maksetonta.

2.10.3 Opiskelijan toimeentulo

2.10.3.1 Opintotuki

Toisen asteen opiskelijoilla on mahdollisuus saada opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea, joka koostuu opintorahasta ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintotukea on mahdollista saada 17 ikävuodesta lähtien, koska opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää.

HE 173/2020 vp

Opintorahan määrä (bruttona) toisen asteen opiskelijalle		
Opiskelija	Opintorahan määrä, e/kk Vaikuttavatko vanhemman tulot	
Alaikäisen lapsen huoltaja (1.1.-31.7.2020)	350,28	eivät vaikuta
Avioliitossa	250,28	eivät vaikuta
Itsenäisesti asuva 18 vuotta täyttänyt	250,28	eivät vaikuta
Itsenäisesti asuva 17-vuotias tai nuorempi	101,74	voivat suurentaa: 101,74—250,28 e/kk
Vanhempansa luona asuva 20 vuotta täyttänyt	81,39	voivat suurentaa: 81,39—183,13 e/kk
Vanhempansa luona asuva 19-vuotias tai nuorempi	38,66	voivat suurentaa tai pienentää: 0—144,47 e/kk
Alle 17-vuotias	Voit saada opintorahan oppimateriaalilisää 46,80 e/kk, jos vanhempien yhteenlasketut tulot ovat enintään 41 100 e/v.	

Opintolainan valtiontakauksen voi saada opintorahaa saava opiskelija. Lisäksi valtiontakauksen voi saada 18—19-vuotias, joka asuu vanhempansa luona, eikä voi saada opintolainaa vanhempien tulojen vuoksi. Alle 18-vuotias vanhempansa luona asuva ei voi saada lainatakausta. Alle 17-vuotias itsenäisesti asuva voi saada valtiontakauksen, jos vanhempien yhteenlasketut tulot ovat alle 64 400 euroa vuodessa. Lainatakauksen määrä on alle 18-vuotiaalla 300 euroa kuukaudessa ja 18 vuotta täytäneellä 650 euroa kuukaudessa.

Opintorahan oppimateriaalilisä on 46,80 euroa kuukaudessa ja sitä on voitu myöntää 1.8.2019 alkaen. Oppimateriaalilisää voivat saada opintotukeen oikeuttavaa ammatillista koulutusta tai lukiokoulutusta suorittavat. Siihen ovat oikeutettuja alle 20-vuotiaat vanhempansa luona asuvat opiskelijat sekä alle 18-vuotiaat itsenäisesti asuvat opiskelijat, joiden vanhempien yhteenlasketut tulot ovat enintään 41 100 euroa vuodessa. Itsenäisesti asuvan alle 18-vuotiaan toisen asteen opiskelijan taloudelliset edellytykset opiskeluun ovat parantuneet myös sen vuoksi, että 1.8.2019 lukien näille opiskelijoille on voitu myöntää opintorahan perusmäärä ilman tarveharkintaa, mikä mahdollistaa opintolainan ja myös asumistuen saamisen.

Oppimateriaalilisä kattaa suuren osan opintotukeen oikeuttavan ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen oppimateriaalikustannuksista. Oppimateriaalilisä on kuitenkin kaavamainen kuukausittain maksettava etuus, jota on haettava erikseen ja jota voivat saada vain pienituloisten perheiden lapset. Oppimateriaalilisän määrässä ei oteta myöskään huomioon todellisia kustannuksia eikä niiden syntyaikajakoja. Kustannuksia syntyy tyypillisesti paljon heti opintojen alussa, mikä on voinut aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia opintojen alkaessa.

Opintotuen saajat lukuvuonna 2018/2019 (Kelan opintoetuustilasto):

	16 v.	17 v.	18 v.	19 v.	20 v.	YHT.
Ammatillinen	2 575	11 920	16 040	7 525	5 425	43 485
Lukio	1 968	8 001	10 427	2 420	286	23 102
Yhteensä	4 543	19 921	26 467	9 945	5 711	66 587

Lukiolaisista 2,8 prosentilla on opintolainaa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista 16—19-vuotiaista nuorista 11 prosentilla on opintolainaa.

2.10.3.2 Koulumatkatuki

Tuen myöntämisestä lukio-opintoja tai ammatillisia opintoja harjoittavan opiskelijan asunnon ja oppilaitoksen välisestä päivittäisestä koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin säädetään koulumatkatukilaisissa (48/1997). Koulumatkatukilain 2 §:n 1 momentin mukaan koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti perusopetuslain 46 §:ssä säädettyssä oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestetyssä perusopetuksessa, lukio- ja laissa säädettyssä lukiokoulutuksessa tai maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä säädettyssä ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa tai 7 §:ssä säädettyssä valmentavassa koulutuksessa.

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus. Koulumatkatukea voidaan koulumatkatukilain 3 §:n mukaan myöntää, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä, kuukausittaiset koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa sekä opiskelijan käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Oman matkustustavan käyttämisen edellytyksenä on, että opiskelijan koulumatkasta on joukkoliikenteen tai koulutuksen järjestäjän järjestämän koulukuljetuksen ulkopuolella yli viisi kilometriä yhdensuuntaista matkaa kohden, opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa tai opiskelijalla on mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta kuukauden aikana keskimäärin enintään kuudella yhdensuuntaisella koulumatkalla viikossa. Koulumatkatuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella myös silloin, jos opiskelijalla ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta sen vuoksi, että koulumatka muusta syystä muodostuu opiskelijalle liian vaikeaksi tai rasittavaksi; tai opiskelijan koulumatka tai matkustustapa vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana.

Koulumatkatukea ei myönnetä opiskelijalle, joka voisi asua maksutta koulutuksen järjestäjän ylläpitämässä asuntolassa, jollei opiskelija erityisistä syistä voi ottaa asuntoa vastaan. Koulumatkatukea ei myönnetä myöskään opiskelijalle, joka saa tukea koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin muun lain, esimerkiksi vammaispalvelulain nojalla. Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään seitsemän koulumatkatukeen oikeuttavaa yhdensuuntaista matkaa viikossa yhdenjaksoisen vähintään 18 päivän ajan.

Koulumatkatuen saajat lukuvuonna 2018/2019 (Kelan opintoetuustilasto):

	Alle 16 v.	16 v.	17 v.	18 v.	19 v.	20-24 v.
Ammatillinen	7	7 071	7 989	6 640	1 919	3 816
Lukio	36	5 071	4 838	3 821	487	48
Yhteensä	43	12 142	12 827	10 461	2 406	3 864

HE 173/2020 vp

Koulumatkatuen myöntäminen käytetyn kulkutavan perusteella lukuvuonna 2018/2019:

	Amm.		Lukio		Yhteensä	
Matkahuolto	12 821	33,2 %	5 905	37,0 %	18 726	34,3 %
Seutuliikenne	5 102	13,2 %	2 278	14,3 %	7 380	13,5 %
Koulukuljetus	1 820	4,7 %	3 254	20,4 %	5 074	9,3 %
Muu						
joukkoliikenne	3 102	8,0 %	1 119	7,0 %	4 221	7,7 %
Oma						
matkustustapa	15 494	40,1 %	3 252	20,4 %	18 746	34,4 %
Useita kulkutapoja	271	0,7 %	140	0,9 %	411	0,8 %
Yhteensä	38 610	100,0 %	15 948	100,0 %	54 558	100,0 %

2.10.3.3 Asumistuki ja asumislisä

Opiskelija voi saada yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea, jonka määrään vaikuttaa ruokakunnan koko, hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määrä sekä asunnon sijaintikunta. Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaisesti alaikäinen lapsi katsotaan yleisessä asumistuessa yleensä kuuluvaksi vanhempiensa ruokakuntaan. Siten hän ei voi saada asumistukea itsenäisenä ruokakuntana, ellei hänellä ole ansiotuloja, niihin verrattavia tuloja tai niitä korvaavia etuustuloja siinä määrin, että hänen voidaan katsoa itsenäisesti elättävän itsensä ja vastaavan asumismenoistaan. Asumistuen tarveharkinta on linkitetty opintotuen tarveharkintaan siten, että asumistukea myönnetään alaikäiselle opiskelijalle, jos hän saa opintotukea. Myös 16-vuotias opiskelija voi saada opintorahaa, jos hänestä ei makseta lapsilisää.

Opintotukilain mukaiseen asumislisään on oikeutettu Ahvenanmaan maakunnassa tai ulkomailla vuokralla asuva ja opiskeleva opiskelija, jolla on asumismenoja. Asumislisän määrä on 210 euroa kuukaudessa. Suomessa kansanopistossa tai liikunnan koulutuskeskuksessa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla opiskeleva, oppilaitoksen asuntolassa asuva opiskelija on oikeutettu asumislisään, jonka määrä on 88,87 euroa kuukaudessa.

2.10.3.4 Oikeus työttömyysetuuteen

Työttömyysetuuden saamisen iästä seuraavista yleisistä rajoituksista säädetään työttömyysturvalain (1290/2002) 3 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa. Lain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan työttömyysetuutta ei myönnetä työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 17 vuotta.

Työttömyysetuuksia ovat työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki. Työttömyyspäiväraha maksetaan joko peruspäivärahana tai työttömyyskassalaisa (603/1984) tarkoitetussa työttömyyskassassa vakuutettuina oleville ansiopäivärahana. Työttömyyspäivärahan maksamisen edellytyksenä on työttömyysturvalain 5 luvun 3 §:n työssäoloehdon, ja ansiopäivärahan kohdalla työttömyyskassan jäsenyysehdon, täyttäminen. Työmarkkinatukea maksetaan henkilölle, joka ei ole ollut vakiintuneesti työmarkkinoilla tai henkilölle, joka on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain 6 luvun 7 §:ssä säädetyn enimmäisajan.

Työttömyysturvalain 2 luvun 13 §:n 4 momentin mukaan alle 18-vuotiaalla nuorella, joka ei ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta, ei ole oikeutta työttömyyden perusteella maksettavaan työmarkkinatukeen. Työmarkkinatukea voidaan maksaa alle 18-vuotiaalle koulutusta vailla olevalle nuorelle työllistymistä edistävän palvelun ajalta.

Työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuudesta säädetään työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 4 luvussa. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n mukaan työttömyysvakuutusmaksua ei makseta ajalta ennen sitä seuraavaa kalenterikuukautta, jona työntekijä täyttää 17 vuotta. Työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden ikäraajat ovat seuranneet työttömyysetuuksien myöntämisen ikärajoja.

Vuonna 2019 työttömyysetuutta sai noin 1 400 alle 18-vuotiasta henkilöä, joista muutamaa henkilöä lukuun ottamatta kaikki saivat työmarkkinatukea. Samana vuonna 62 144 alle 18-vuotiasta sai työttömyysvakuutusmaksun alaista palkkaa.

Työttömyysetuuksien tarkoituksena on turvata työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille. Työttömyysetuuden saajan yleisenä velvollisuutena on muun muassa hakea aktiivisesti ja olla valmis vastaanottamaan kokoaikatyötä. Yhteiskunta edellyttää oppivelvollisten olevan päätoimisesti opiskelemassa. Oppivelvollisuuden laajentuessa on syytä tarkastella työttömyysetuuden myöntämisen nykyisen alaikärajan tarkoituksenmukaisuutta.

2.10.3.5 Vanhempien elatusvelvollisuus

Lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 1 §:n mukaan lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Se käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. Lain 2 §:n mukaan vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. Vanhempien elatusvastuun laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös lapsen kyky ja mahdollisuudet itse vastata elatuksestaan sekä seikat, joiden johdosta vanhemmille ei aiheudu lapsen elatuksesta kustannuksia tai ne ovat vähäiset.

Lapsen elatuksesta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan pääsääntönä on, että vanhempien elatusvelvollisuus päättyy lapsen täyttäessä 18 vuotta. Elatusvelvollisuus voi päättyä jo aikaisemmin, jos alaikäinen lapsi esimerkiksi solmii avioliiton tai menee alaikäisenä ansiotyöhön. Kuitenkin pykälän 2 momentin mukaan vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi (koulutusavustus).

Käytännössä vanhemmat usein vastaavat täysi-ikäisen lapsensa koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista ilman erillistä sopimista. Täysi-ikäisenä lapsi edustaa itse itseään. Tarvittaessa sopimus koulutusavustuksen suorittamisesta voidaan vahvistaa lastenvalvojan luona tai koulutusavustuksen maksamista voidaan hakea oikeuden kautta. Koulutusavustus suoritetaan täysi-ikäisen lapsen omalle tilille.

Koulutusavustusta koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu vakiintuneesti, että koulutusavustus voidaan vahvistaa lukion käymisen ajaksi, koska lukion katsotaan kuuluvan kansalaisten peruskoulutukseen. Oikeuskäytännön perusteella koulutusavustus voidaan vahvistaa myös ammatilliseen koulutukseen, mutta kynnys siihen on korkeampi. Koulutuskustannuksiin on luettu suoranaisten opintomenojen lisäksi myös koulutuksen aikaiset elinkustannukset (KKO 1996:5 ja KKO 1997:173). Koulutusavustuksen maksamisen määrääminen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa siitä, onko vahvistaminen kohtuullista. Harkinnassa on otettava huomioon myös lapsen omat mahdollisuudet vastata koulutuskustannuksistaan esimerkiksi opintorahalla, opintolainalla tai työnteolla. Koulutuskustannuksiin luetaan suoranaisten opintomenojen lisäksi

myös koulutuksen aikaiset elinkustannukset, mutta ei kuitenkaan esimerkiksi harrastuskustannuksia. Koulutusavustus ei olekaan yhtä laaja kuin vanhemman yleinen elatusvelvollisuus.

2.10.3.6 Muut etuudet

Opintotuen lisäksi opiskelun aikainen toimeentulo voidaan turvata myös aikuiskoulutuen, työttömyysetuuksien tai kuntoutusrahan kautta. Aikuiskoulutustuesta säädetään aikuiskoulutusetuuksista annetussa laissa (1276/2000). Aikuiskoulutustuen myöntämisedellytyksenä on muun muassa vähintään kahdeksan vuoden työssäoloaika sekä se, että henkilö on opintovapaa-laissa tarkoitettulla opintovapaalla, joten aikuiskoulutustuki on tarkoitettu lähtökohtaisesti jo pidempään työelämässä olleiden opintovapaalla olevien opiskelijoiden toimeentulon turvaamiseen, eivätkä nuoret opiskelijat ole siihen oikeutettuja.

Opintoja voidaan suorittaa myös työttömyyspäivärahalla joko omaehtoisena opiskeluna tai työvoimakoulutuksena. Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella edellyttää muun muassa 25 vuoden ikää ja todettua koulutustarvetta. Työvoimakoulutuksessa opiskelijaksi voidaan puolestaan valita koulutukseen ja sen tavoitteena olevaan ammattiin tai tehtävään soveltuva henkilö, jolla on työ- ja elinkeinotoimiston toteama koulutustarve. Alle 20-vuotias oppivelvollisuuden suorittanut voidaan valita muuhun kuin kotoutumiskoulutukseen vain, jos koulutuksen suorittaminen ei ole mahdollista tai muutoin tarkoituksenmukaista omaehtoisena opiskeluna. Omaehtoisena opiskelun tai työvoimakoulutuksen ajalta maksetaan työttömyysturvalain mukaisia työttömyysetuuksia. Työvoimakoulutuksen ajalta on oikeus myös julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettuun kulukorvaukseen.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaan kuntoutusrahaetuksiin on oikeus 16—67-vuotiaalla kuntoutujalla. Kuntoutustoimenpiteen, esimerkiksi ammatillisena kuntoutuksena järjestettävän koulutuksen ajalta opiskelijalla on oikeus kuntoutusrahaan. Kuntoutujalle korvataan kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset. Koulutarvikekustannusten korvaamisesta säädetään koulutarvikekustannuksista annetulla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (833/2005). Asetuksen mukaan ammatilliseen kuntoutukseen osallistuville maksetaan tarpeellisten koulutarvikkeiden hankkimisesta aiheutuvien kustannusten korvauksena koulutarvikemäärärahaa. Tarpeellisina koulutarvikekustannuksina pidetään kysymyksessä olevan koulutuksen tai opiskelun kannalta tarpeellisten koulutarvikkeiden hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi opikirjoista, tietokoneen hankkimisesta, opintomateriaalin kopioinnista ja sähköisestä hakemisesta, muistiinpanovälineistä, laskimista ja muista vastaavista tarvikkeista aiheutuvat kustannukset. Ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa opiskelevien koulutarvikemääräraha on 350 euroa lukuvuodessa. Kansanopistoissa ja valmentavassa koulutuksessa opiskelevien koulutarvikemääräraha on 250 euroa lukuvuodessa. Lisäksi kuntoutujalle maksetaan tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset. Ammatillisena kuntoutuksena järjestettävään koulutukseen liittyvinä matkakustannuksina kuntoutujalle korvataan lukukauden alkaessa ja päättyessä koti- ja opiskelupaikkakunnan välisistä matkoista aiheutuneet kustannukset sekä yksi edestakainen matka kuukaudessa. Matkakustannuksia voidaan korvata useamminkin, jos se on perusteltua lapsen tapaamisen turvaamiseksi tai opiskelusta johtuvasta syystä. Korvattaviin matkakustannuksiin eivät kuulu opiskelijan päivittäisistä koulumatkoista ja koulutukseen liittyvän harjoittelun päivittäisistä matkoista aiheutuvat matkakustannukset.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksellä nostettaisiin oppivelvollisuusikää kahdella vuodella 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen. Hallituksen esityksen ensisijaisena tavoitteena on nostaa suomalaisten koulutus- ja

osaamistasoa. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi -strategisessa kokonaisuudessa on linjattu, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen, sillä nyky-yhteiskunnassa työllistymisen ja yhteiskuntaan osallistumisen vähimmäisvaatimukseksi on tunnistettu toisen asteen tutkinto. Pelkän peruskoulun oppimäärän suorittaneiden työllisyysaste laskee koko ajan, kun työelämän osaamisvaatimukset kasvavat ja matalan koulutus- ja osaamistason työt vähenevät. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen parantaa nuorten työllistymismahdollisuuksia. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät myös oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Oppivelvollisuuden laajentamisen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisen tavoitteena on varmistaa, että jokaisella nuorella on riittävät valmiudet ja kyky oppia uutta ja pysyä näin työmarkkinoilla, edetä työuralla tai vaihtaa alaa ja ammattia tarvittaessa. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden ja mahdollistaa hakeutumisen ammattikorkeakouluun tai yliopistoon jatkamaan opintoja aina tohtoriksi saakka.

Koulutus- ja osaamistason nostamisen lisäksi esityksen tavoitteena on kaventaa oppimiseroja, lisätä koulutuksellista tasa-arvoa ja antaa kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua kykyjensä mukaisesti. Suomi on kansainvälisten vertailujen mukaan peruskoulutuksen kärkimaita maailmassa, mutta eriarvoisuus ja oppimiserot uhkaavat suomalaisen koulutuksen menestystarinaa. Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät oppimisessa ja kouluttautumisessa entistä vahvemmin. Myös maahanmuuttajat, maahanmuuttajataustaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen. Oppivelvollisuuden laajentamisen ja siihen kytkeytyvän toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden sekä opinto-ohjauksen ja oppimisen tuen vahvistamisen tavoitteena on antaa kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet suorittaa toisen asteen tutkinto ja saada tarvittavaa tukea opintoihin riippumatta perheen varallisuudesta tai opiskelijan asuinpaikasta, sukupuolesta tai etnisestä taustasta.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä on tarkoitus uudistaa nivelvaiheen koulutuksia sekä turvata riittävä ja laadukas ohjaus, ei pelkästään mekaanisesti nostaa oppivelvollisuuskäytäntöä ja laajentaa oppivelvollisuus toiselle asteelle. Tavoitteena on, että perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyö olisi nykyistä tiiviimpää, jotta kaikki nuoret siirtyisivät perusopetuksen jälkeen toiselle asteelle, ensisijaisesti tutkintoon johtavaan koulutukseen ja tarvittaessa muuhun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan koulutukseen. Vankka perusosaaminen, riittävä ja laadukas opinto-ohjaus ja sujuva siirtyminen toisen asteen opintoihin on välttämätöntä saumattoman opintopolun mahdollistamiseksi kaikille nuorille. Lisäksi yhtä oleellista on, että toisen asteen opinnot edistyvät ja tutkinto suoritetaan loppuun. Hallitusohjelman mukaisesti oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelun yhteydessä on käyty läpi toisen asteen keskeyttämisen syitä ja otettu ne huomioon valmistelussa. Tavoitteena on, että jokaiselle nuorelle laaditaan toisella asteella yksilöllinen opintopolku, jossa otetaan huomioon nuoren tavoitteet, edellytykset, elämäntilanne sekä opetuksen, ohjauksen ja tuen tarve. Yksilöllinen opintopolku ja siihen kytkeytyvät tukitoimet varmistavat opintojen etenemisen ja tukevat tutkinnon suorittamista.

Hallituksen tavoitteena on varmistaa määrärahatarpeet jokaisen oppivelvollisuuden laajentamiseen kytkeytyvän opinto- ja tukimuodon kohdalla. Oppivelvollisuustehtävään liittyvien erilaisten koulutusmuotojen järjestäjille korvataan täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset. Julkisen talouden suunnitelmassa on varauduttu oppivelvollisuuden laajentamiseen ja siihen kytkeytyvän toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden kustannuksiin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Oppivelvollisuuden suorittaminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki, johon koottaisiin oppivelvollisuutta koskevat säännökset. Lain nimi olisi oppivelvollisuuslaki. Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin oppivelvollisuuden tavoitteista, oppivelvollisuuden alkamisesta ja päättymisestä sekä koulutuksista, joissa oppivelvollisuutta voisi suorittaa. Oppivelvollisuuden alkamisajankohtaa ei ehdoteta muutettavaksi, vaan oppivelvollisuus alkaisi nykytilaa vastaavasti sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Myös pidennettyä oppivelvollisuutta koskeva sääntely säilyisi nykyisellään. Esityksessä ehdotetaan, että oppivelvollisuus päättyisi, kun henkilö täyttää 18 vuotta tai kun henkilö on hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon tai niitä vastaavan ulkomaisen koulutuksen. Oppivelvollisuuden alkamista ja päättymistä koskevat säännökset siirrettäisiin perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin.

Oppivelvollisuuden suorittaminen aloitettaisiin nykytilaa vastaavasti perusopetuslaissa tarkoitettussa perusopetuksessa. Perusopetuksen järjestämistä ja sisältöä koskevat säännökset olisivat jatkossakin perusopetuslaissa. Perusopetuksen kestoa ei ehdoteta muutettavaksi. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin toisen asteen koulutuksessa. Ensisijaisesti oppivelvollisuutta suoritettaisiin suorittamalla lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suoritettavaa ylioppilastutkintoa taikka suorittamalla ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Jos perusopetuksen päättäneellä nuorella ei olisi vielä valmiuksia siirtyä toisen asteen tutkintotavoitteiseen koulutukseen, hän voisi suorittaa oppivelvollisuuttaan nivelvaiheen koulutuksissa, kuten tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Vailla riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa olevat maahanmuuttajataustaiset oppivelvolliset voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan aikuisten perusopetuksessa tai kansanopistoissa maahanmuuttajille tarkoitettussa koulutuksessa.

Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin perusteista, joilla oppivelvollisuuden suorittaminen olisi mahdollista keskeyttää. Keskeyttämisperusteet koskisivat oppivelvollisuuden suorittamista sekä perusopetuksessa että toisen asteen koulutuksessa. Voimassa olevassa perusopetuslaissa ei ole vastaavaa sääntelyä oppivelvollisuuden keskeyttämisperusteista. Oppivelvollisella olisi aina oikeus opiskella, ja oppivelvollisuuden keskeyttämisestä koskeva päätös tehtäisiin oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksesta.

Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin huoltajan valvontavastuusta ja vastaava säännös valvonnasta poistettaisiin perusopetuslaista. Nykytilaa vastaavasti huoltajan olisi huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin myös mahdollisuudesta määrätä sakkorangaistus huoltajalle, jos huoltaja tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö velvollisuutensa. Oppivelvolliselle itselleen ei asetettaisi sanktioita oppivelvollisuuden laiminlyönnistä.

Oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Hakeutumisvelvollisuus jatkuisi, jos oppivelvollinen jää ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle ehdotetaan uusia oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita, joilla

vahvistettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren saamaa ohjausta ja tukea erityisesti koulutukseen hakeutumisvaiheessa ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa. Ohjaus- ja valvontavastuu rakennettaisiin ”saattaen vaihtaan” –periaatteella. Eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut määriteltäisiin lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi aina vasta silloin, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaisi. Tällä varmistettaisiin se, että oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoaisi tukiverkon ulkopuolelle.

Perusopetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen perusopetuksen päättyessä, erityisesti viimeisen vuosiluokan aikana. Pääsääntöisesti opintoihin hakeuduttaisiin yhteishaussa, mutta oppivelvollinen voisi hakeutua myös yhteishaun ulkopuolella oleviin koulutuksiin, kuten oppisopimuskoulutukseen tai vieraskieliseen koulutukseen. Jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa yhteishaussa, perusopetuksen järjestäjän velvollisuutena olisi antaa oppivelvolliselle ohjausta myös perusopetuksen suorittamisen päätyttyä kesäkuukausien aikana, jotta oppivelvollinen voisi hakea opiskelupaikkaa yhteishaun jälkeisessä jatkuvassa haussa.

Pääsääntöisesti perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi, kun oppivelvollinen on aloittanut opiskelun toisen asteen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei hakeudu toisen asteen koulutukseen tai ei ole saanut opiskelupaikkaa hakemissaan koulutuksissa, päättyisi perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain päättämänä ajankohtana elokuun loppupuolella. Tämän ajankohdan jälkeen perusopetuksen järjestäjän olisi ilmoitettava oppivelvollisen asuinkunnalle ilman opiskelupaikkaa olevista oppivelvollisista nuorista, joiden osalta ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi asuinkunnalle.

Asuinkunnan tehtävänä olisi selvittää oppivelvollisen nuoren kokonaistilannetta ja tuen tarvetta yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Asuinkunta ohjaisi oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Koulukuntoiselle oppivelvolliselle viimesijassa osoitettaisiin opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa, jos hän ei vapaaehtoisesti hakeutuisi toisen asteen koulutukseen.

Kun perusopetuksen päättänyt nuori olisi aloittanut toisen asteen koulutuksessa, ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi toisen asteen koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjän olisi seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä ja tarvittaessa ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei suorittaisi opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti. Jos oppivelvollinen olisi aikeissa keskeyttää oppivelvollisuutensa suorittamisen, koulutuksen järjestäjän olisi selvitettävä mahdollisuudet suorittaa opintoja muussa oppimisympäristössä tai hakeutua muuhun koulutukseen, jotta oppivelvollisuuden suorittaminen ei keskeytyisi. Lisäksi olisi selvitettävä oppivelvollisen saamien tukitoimien riittävyys sekä tarvittaessa ohjattava oppivelvollista hakeutumaan muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollinen opiskelija ei voisi erota oppilaitoksesta oman ilmoituksensa perusteella ilman, että hänellä on uusi opiskelupaikka. Jos oppivelvollinen opiskelija ohjauksesta huolimatta keskeyttäisi opintonsa, koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle.

Toisen asteen koulutuksen maksuttomuus

Perustuslain 16 §:ssä säädetty oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja oppivelvollisuus kytkeytyvät yhteen siten, että oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta. Vakiintuneen tulkinnan mukaan maksuttoman perusopetuksen katsotaan

kattavan myös riittävän ravinnon ja päivittäiset koulumatkat. Esityksessä ehdotetaan otettavaksi huomioon perustuslain vaatimukset oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuudesta.

Esityksessä ehdotettu oppivelvollisuus päättyisi oppivelvollisen 18-vuotissyntymäpäivään, joten kalenterivuoden alussa syntyneen henkilön oppivelvollisuuden kesto saattaisi olla jopa vuoden lyhyempi kuin kalenterivuoden lopussa syntyneen. Lisäksi oppivelvollisuus päättyisi lähes aina kesken toisen asteen tutkinnon suorittamisen. Toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta ei esityksen mukaan rajattaisikaan vain oppivelvollisuuden suorittamiseen, vaan se koskisi yhdenvertaisin perustein kaikkia oppivelvollisena perusopetuksen jälkeiset opinnot aloittaneita ja kestäisi lähtökohtaisesti toisen asteen tutkinnon suorittamisen loppuun saakka. Tarkoituksena olisi, että kaikilla oppivelvollisilla nuorilla olisi mahdollisuus suorittaa toisen asteen tutkinto maksuttomasti.

Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun asti, jona opiskelija täyttää 20 vuotta. Ehdotettujen muutosten myötä maksuttomia olisivat osaamisen hankkimiseksi tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet. Opetus ja päivittäinen ruokailu ovat jo nykyisin maksuttomia toisen asteen koulutuksessa. Oppimateriaalien maksuttomuuden myötä poistettaisiin oikeus opintotukilain mukaiseen oppimateriaalilisään. Ylioppilastutkinnosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuuden periaatteiden mukaisesti myös lukion oppimäärän päätteeksi suoritettavan ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävät viisi koetta sekä niiden osalta hylättyjen kokeiden uusiminen olisivat maksuttomia.

Esityksessä säädettäisiin myös koulumatkojen maksuttomuudesta. Koulumatkojen maksuttomuus toteutettaisiin nykyisen koulumatkatukijärjestelmän puitteissa muuttamalla koulumatkatukilakia. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta poistettaisiin koulumatkatuen 43 euron omavastuu ja kuukausittaisia vähimmäiskustannuksia koskeva 54 euron raja. Lisäksi koulumatkan pituutta koskeva raja laskettaisiin nykyisestä kymmenestä kilometristä seitsemään kilometriin. Perusopetuslaissa säädetty maksuttoman koulutuksen raja on viisi kilometriä, mutta toisen asteen koulutuksessa rajan ehdotettaisiin olevan kaksi kilometriä tätä pidempi. Toisen asteen koulutuksen opiskelijat ovat iältään vanhempia kuin perusopetuksessa olevat lapset, joten heidän voidaan kohtuudella olettaa pystyvän kulkemaan hieman pidempiä koulumatkoja maksuttomasti, esimerkiksi jalkaisin tai polkupyörällä. Jatkossa siis maksuttomaan toisen asteen koulutukseen oikeutetun opiskelijan päivittäiset koulumatkat olisivat maksuttomia, jos kodin ja oppilaitoksen välinen yhdensuuntainen matka olisi vähintään seitsemän kilometriä. Jos opiskelijalla ei olisi mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä, matkakustannukset korvattaisiin laskennallisesti oman matkustustavan perusteella.

Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus

Kansanopistot tarjoavat jo nykyisin perusopetuksen juuri päättäneille nuorille tarkoitettua koulutusta, jonka tavoitteena on erilaisten jatko-opintovalmiuksien hankkiminen. Esityksessä ehdotetaan, että laajennettua oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös kansanopistojen järjestämässä oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin esitetään lisättäväksi uusi 7 a luku, jossa säädettäisiin oppivelvollisille suunnatussa koulutuksesta. Oppivelvollisten opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan varmistamiseksi Opetushallitus laatisi koulutukselle opetussuunnitelman perusteet. Opiskelijaksi koulutukseen voisi hakeutua yhteishaun tai jatkuvan haun kautta. Myös opiskelijan keskeisistä oikeuksista ja velvollisuuksista esitetään säädettäväksi lain 7 a luvussa. Oppivelvollisille suunnattu koulutus olisi

esityksen mukaan 100-prosenttisesti valtionosuudella rahoitettua. Myöskään opiskelijalta ei voisi periä opiskelijamaksuja.

Uusi perusopetuksen jälkeisen nivelvaiheen koulutuskokonaisuus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös uusi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen tutkintotavoitteisen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena olisi antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen sekä selkeyttää opiskelijan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia. Uusi valmentavan koulutuksen koulutuskokonaisuus olisi tarkoitettu sekä oppivelvollisille että muille jatko-opintovalmiuksia tarvitseville henkilöille, kuten maahanmuuttajille ja aikuisopiskelijoille. Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille tarkoitettu työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus säilyisi nykyisellään.

Uuden valmentavan koulutuskokonaisuuden järjestäminen edellyttäisi pääsääntöisesti järjestämislupaa, joka voitaisiin myöntää ammatillisen koulutuksen järjestäjille, lukiokoulutuksen järjestäjille ja yksityisille perusopetuksen järjestäjille. Järjestämislupien myöntämisen kautta on tarkoitus varmistaa valmentavan koulutuksen alueellinen saatavuus ja saavutettavuus luomalla riittävän kattava valmentavan koulutuksen järjestäjäverkosto. Järjestämisluvan saaneiden järjestäjien lisäksi kunnat voisivat järjestää valmentavaa koulutusta, kuten nykyisin perusopetuksen lisäopetusta, mikäli kunnan alueella ilmenee tarvetta kyseiseen koulutukseen.

Koulutuskokonaisuuteen yhdistettävien koulutusten rahoitusjärjestelmät säilyisivät erillisinä. Perusopetuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen rahoitus vastaisi nykyistä perusopetuksen lisäopetuksen rahoitusta, lukiokoulutuksen järjestäjän valmentavaa koulutusta rahoitettaisiin lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän puitteissa ja ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavaa koulutusta ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän puitteissa. Uuden nivelvaiheen koulutuksen rahoitustaso pyrittäisiin kuitenkin yhtenäistämään, jolloin opiskelijaa kohden määrättävä yksikköhintataso olisi mahdollisimman sama kaikissa rahoitusjärjestelmissä. Valmentavaa koulutusta ja yksikköhintatasoa koskevat säädösmuutokset valmisteltaisiin vuoden 2021 aikana, jolloin rahoitustason määrittämisessä voitaisiin käyttää vuoden 2020 toteutuneita kustannustietoja.

Uudessa nivelvaiheen koulutuksessa otettaisiin käyttöön yhteiset Opetushallituksen laatimat koulutuksen perusteet. Koulutuksen perusteet koostuisivat koulutuksen osista, joista muodostettaisiin kullekin opiskelijalle hänen tarpeidensa mukainen kokonaisuus. Koulutuksen osia voitaisiin suorittaa erilaisissa oppimisympäristöissä, myös työpajoilla. Koulutuksen perusteissa huomioitaisiin koulutuksen erilaiset kohderyhmät, kuten oppivelvolliset, aikuisopiskelijat ja maahanmuuttajataustaiset opiskelijat.

Uuden koulutuksen tarkoituksena on olla mahdollisimman joustava siirtymävaihe perusopetuksen ja toisen asteen tutkintokoulutuksen välillä. Valmentavan koulutuksen suoritus aika olisi yksi vuosi, mutta lähtökohtaisesti kaikki opiskelijat eivät suorittaisi yhden vuoden mittaista koulutusta kokonaan. Opiskelija voisi suorittaa yhden tai useampia koulutuksen osia omien tarpeidensa mukaisesti ja siirtyä tämän jälkeen tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Vastaavasti tutkintokoulutukseen siirtynyt opiskelija voisi suorittaa valmentavan koulutuksen osan tai osia vielä tutkintokoulutuksen aikana, jos tämä olisi tarpeen opiskelunvalmiuksien hankkimiseksi.

Muut lakiehdotukset

Oppivelvollisuuden laajentamiseen, maksuttomaan toisen asteen koulutukseen ja uuteen nivelvaiheen koulutuskokonaisuuteen liittyen ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annettua lakia, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia, koulumatkatukilakia, opintotukilakia ja eräitä muita lakeja. Lisäksi ehdotetaan teknisluonteisesti muutettavaksi eräitä lakeja, joissa säädetty oikeudet ja velvollisuudet liittyvät oppivelvollisuusikään.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijan ja perheiden taloudelliseen asemaan

Toisen asteen tutkinnon maksuttomuuden laajentuminen oppimateriaaleihin ja koulumatkoihin parantaisi ja yhdenvertaistaisi nuorten alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden taloudellista asemaa. Lukiokoulutuksen välttämättömät kustannukset opiskelijalle ovat noin 2 000 euroa, sisältäen oppikirjat, opiskelutarvikkeet, tietokoneen, laskinlisenssin ja ylioppilastutkinnon tutkintomaksut. Nämä kustannukset tulisivat jatkossa koulutuksen järjestäjän katettavaksi. Ammatillisen koulutuksen kustannukset vaihtelevat merkittävästi aloittain, joten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden osalta vaikutus taloudellisen aseman parantumiseen vaihtelisi eri koulutusalojen ja tutkintojen välillä. Opintotuen oppimateriaalisä on 46,80 euron kuukausittainen vakiomääräinen etuus, jonka myöntämisessä ei huomioida eri koulutusten välisiä kustannuseroja. Mahdollisuus saada oppimateriaalilisää poistettaisiin. Opintotukietuuksia kymmeneltä kuukaudesta lukuvuodessa saava opiskelija on tällä hetkellä voinut saada oppimateriaalilisää yhteensä 468 euroa vuodessa eli kolmen vuoden opintojen aikana yhteensä noin 1 400 euroa.

Myös oikeus maksuttomiin koulumatkoihin parantaisi opiskelijoiden asemaa. Koulumatkatuen omavastuu poistuisi noin 38 000:lta nykyisin koulumatkatukea saavalta alle 21-vuotiaalta opiskelijalta, mikä parantaisi näiden opiskelijoiden taloudellista asemaa 43 eurolla kuukaudessa. Lisäksi maksuttomien koulumatkojen piiriin tulisi arvioiden mukaan lähes 50 000 uutta opiskelijaa, jotka ovat tällä hetkellä vastanneet itse koulumatkakustannuksistaan.

Maksuttomuuden laajentuminen oppimateriaaleihin ja koulumatkoihin parantaisi myös sellaisten perheiden asemaa, joissa on opiskelevia nuoria. Lain mukaan vanhemmat vastaavat alle 18-vuotiaan lapsen elatuksesta sekä koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi.

Esityksessä muutettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren oikeusasemaa siten, että hän ei olisi oikeutettu työttömälle työnhakijalle maksettavaan työttömyysetuuteen. Vuonna 2019 työttömyysetuutta sai noin 1 400 alle 18-vuotiasta henkilöä. Opiskelevan nuoren toimeentulon tukimuoto olisi jatkossa opintoraha ja opintolainan valtioneuvosto.

Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön mahdollisuuksia työllistyä ja osallistua aktiivisena kansalaisena yhteiskunnan toimintaan. Työllistyminen pelkän peruskoulun varassa on huomattavasti heikompaa verrattuna niihin, jotka ovat suorittaneet toisen asteen tai korkeasteen tutkinnon. Koulutustasolla on myös voimakas yhteys työmarkkinoilla menestymiseen. Oppivelvollisuuden laajentaminen heikentäisi hetkellisesti ansaintamahdollisuuksia niiltä har-

valukuisilta 16—17-vuotiailta nuorilta, jotka ovat siirtyneet työelämään suoraan perusopetuksen jälkeen, mutta pitkällä aikavälillä peruskoulun jälkeiseen koulutukseen osallistuminen kasvattaisi tutkinnon suorittamisen todennäköisyyttä, työllisyyttä ja tuloja.

Esityksessä ehdotetut muutokset koskisivat vain vuonna 2005 ja sen jälkeen syntyneitä ikäluokkia. Tätä aiemmat ikäluokat eivät olisi oikeutettuja esityksen mukaiseen maksuttomaan toisen asteen koulutukseen. Maksuton toinen asteen koulutus ei koskisi myöskään niitä opiskelijoita, jotka aloittaisivat toisen asteen tutkinnon suorittamisen aikuisiällä.

4.2.1.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

Kustannusten rahoituksen yleiset periaatteet

Ehdotettuihin muutoksiin on julkisen talouden suunnitelmassa varattu lisämäärärahaa kehyskaudella 2021—2024 vuonna 2021 yhteensä 22 miljoonaa euroa, vuonna 2022 yhteensä 65 miljoonaa euroa, vuonna 2023 yhteensä 107 miljoonaa euroa ja vuonna 2024 yhteensä 129 miljoonaa euroa. Ehdotetut muutokset tulisivat oppivelvollisuuden ja toisen asteen maksuttomuuden osalta voimaan vuonna 2021 ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osalta vuonna 2022. Muutosten piiriin tulisi yksi ikäluokka kerrallaan, jolloin myös lisämäärärahatarve kasvaisi asteittain. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen keskimääräinen suoritus aika on noin kolme vuotta, joten lisämäärärahatarve olisi täysimääräinen vuonna 2024.

Esityksessä ehdotettaisiin uusia tehtäviä kunnille, perusopetuksen järjestäjille ja toisen asteen koulutuksen järjestäjille. Oppivelvollisten asuinkunnille sekä perusopetuksen järjestäjille säädetyt uudet tehtävät rahoitettaisiin kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän puitteissa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 2 momentin mukaan uusissa ja laajentuviissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä. Säännöksen mukaisesti uudet tehtävät korvattaisiin kunnille 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitteisesti ja otettaisiin huomioon kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa tarkoitettun valtionosuusprosentin laskennassa.

Esityksessä lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille esitetyt uudet tehtävät rahoitettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän puitteissa. Myös nämä uudet tehtävät rahoitettaisiin 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitteisesti. Lukiokoulutuksessa uudet tehtävät otettaisiin huomioon säädettäessä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 §:n mukaista lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa, sillä pykälässä olevan viittaussäännöksen mukaisesti valtionosuustehtävien laajuuden tai laadun muutos otetaan huomioon, jos se aiheutuu asianomaisesta valtionosuustehtävää koskevasta laista tai asetuksesta. Lisäksi muutettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 8 §:ssä säädettyä kunnan omarahoitusosuutta. Esitetyt muutokset laskevat kunnan omarahoitusosuutta lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin. Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa puolestaan korotettaisiin talousarvioon otettavaa valtion määrärahaa, mutta ehdotetut muutokset eivät vaikuttaisi kuntien rahoitusosuuteen.

Oppivelvollisuuden laajentamiseen ja muihin esitettyihin muutoksiin liittyvät kustannuslisäykset aiheuttaisivat tarvetta tarkistaa myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n 1 momentissa säädettyä lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoituksen prosenttiosuutta, koska muutoin oppivelvollisuuden laajentamiseen osoitettavat määrärahat kohdentuisivat prosenttiosuuden mukaisesti myös erityisen koulutustehtävän perusteella myönnettävään lisärahoitukseen. Lisäksi tulisi tarkistaa aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen rahoituksessa

käytettyä painokerrointa, koska määrärahalisäykset kohdentuisivat pääosin nuorille tarkoitettuun lukiokoulutukseen. Myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä lukion sisäoppilaitosmuotoisen koulutuksen rahoituksen painokerrointa tulisi tarkistaa. Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa toisen asteen maksuttoman koulutuksen järjestäminen otettaisiin huomioon korotusperusteena perusrahoitusosuudessa, mutta sitä ei otettaisi huomioon suoritus- eikä vaikuttavuusrahoitusosuudessa. Maksuttoman koulutuksen korotuskertoimesta säädettäisiin ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista annettavalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitus toteutettaisiin kolmen erillisen rahoitusjärjestelmän eli nykyisen perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmien kautta. Tarkoituksena olisi yhtenäistää valmentavan koulutuksen rahoitustaso näiden kolmen eri järjestelmän sisällä. Uuden valmentavan koulutuksen rahoituksessa ei eroteltaisi nuorille ja aikuisille annettavaa koulutusta, kuten nykyisin tehdään lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, vaan koulutuksen rahoitustaso kaikille kohde-ryhmille olisi lähtökohtaisesti sama. Kussakin rahoitusjärjestelmässä valmentavan koulutuksen rahoitus perustuisi järjestelmän perusteiden mukaisesti määräytyviin painokertoimiin. Rahoitustason yhtenäistämistä koskevat laki- ja asetusmuutokset on tarkoitus valmistella vuoden 2021 aikana, jotta painokertoimien määrittämisessä on mahdollisuus käyttää tuoreimpia eli vuoden 2020 toteutuneita kustannustietoja. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin ensimmäisen kerran varainhoitovuonna 2022.

Lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen momentin 29.20.35 (Valtionosuus ja -avustus lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin) lisämääräraharave kehyskaudella 2021—2024 olisi yhteensä 62,7 miljoonaa euroa, josta 6,7 miljoonaa euroa vuonna 2021, 29,1 miljoonaa euroa vuonna 2022, 52,2 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 62,7 miljoonaa euroa vuonna 2024. Määrärahan lisäys muodostuisi oppimateriaalien ja tietokoneiden hankintaan liittyvistä kustannuksista, opintojen keskeyttämisuhan alla olevien oppivelvollisten lisäohjauksesta, nivelvaiheen koulutuksen lisäohjauksesta, valmentavan koulutuksen erityisen tuen tehtävästä sekä oppivelvollisuuteen liittyvistä matka- ja majoituskorvauksista.

Ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksen momentin 29.20.30 (Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen koulutukseen) lisämääräraharave kehyskaudella 2021—2024 olisi yhteensä noin 29,4 miljoonaa euroa, josta 3,9 miljoonaa euroa vuonna 2021, 14,4 miljoonaa euroa vuonna 2022, 24,6 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 29,4 miljoonaa euroa vuonna 2024. Määrärahan lisäys muodostuisi oppimateriaalien ja tietokoneiden hankintaan liittyvistä kustannuksista, opintojen keskeyttämisuhan alla olevien oppivelvollisten lisäohjauksesta ja tutkinnon suorittaneiden jälkiohjausvelvoitteesta, nivelvaiheen koulutuksen lisäohjauksesta sekä oppivelvollisuuteen liittyvistä matka- ja majoituskorvauksista sekä ammattitutkintokoulutuksen maksujen perimismahdollisuuden poistamisesta maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta ja oppisopimuskoulutuksen opiskelijoiden matkakorvauksen kilometrirajan laskemisesta. Ammatilliseen koulutukseen varatuista määrärahoista osoitettaisiin rahoitusta myös momentille 29.20.01 (Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot) oppivelvollisuuslaissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen järjestämässä ammatillisessa koulutuksessa.

Ylioppilastutkintomaksujen poistamisen vuoksi lisättäisiin momentille 29.01.03 (Opetushallituksen yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot) ylioppilastutkintolautakunnan kanslian toimintamenojen maksamiseen kehyskaudella 2021—2024 yhteensä 5,8 miljoonaa euroa, josta 0,1 miljoonaa euroa vuonna 2022, 2,3 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 5,8 miljoonaa euroa vuonna 2024. Ylioppilastutkinnon koemaksujen poistaminen koskisi lukio-opinnot syksyllä 2021 aloittavia opiskelijoita, jotka eivät vielä vuonna 2021 osallistuisi ylioppilaskirjoituksiin.

Vuonna 2022 heistä pieni joukko saattaisi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita, mutta pääsääntöisesti nämä opiskelijat suorittaisivat maksuttomia ylioppilastutkinnon kokeita vasta vuonna 2023. Ensimmäinen maksuttomiin ylioppilastutkinnon kokeisiin oikeutettu ikäluokka suorittaisi ylioppilastutkinnon keväällä 2024. Kustannuslaskelmissa on oletettu, että kokelas suorittaisi viisi koetta kahtena eri tutkintokertana sekä arvioitu hylättyjen kokeiden uusintoja olevan viisi prosenttia kokeista.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentin 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen) lisämäärärahararve kehyskaudella 2021—2024 olisi yhteensä 11,2 miljoonaa euroa, josta 6,9 miljoonaa euroa vuonna 2021, 9,7 miljoonaa euroa vuonna 2022, 10,7 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 11,2 miljoonaa euroa vuonna 2024. Määrärahalisäys koostuisi perusopetuslakiin ehdotetusta tehostetusta opinto-ohjauksesta, perusopetuksen päättämisen jälkeensä vaille opiskelupaikkaa jääneiden lisäohjauksesta, nivelvaiheen koulutuksen lisäohjauksesta sekä oppivelvollisuuslaissa asuinkunnalle säädettävistä velvoitteista.

Esityksessä ehdotetaan myös oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaisten palveluiden laajentamista kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen opiskelijoille sekä oppivelvollisille, jotka suorittavat oppivelvollisuuttaan aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai ammattitutkintokoulutuksessa. Tämä kasvattaisi opiskeluhoollon palveluihin oikeutettujen opiskelijoiden määrää yhteensä noin 1 000 opiskelijalla. Tästä aiheutuva kustannus lisäisi kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentin määrärahararvetta kehyskaudella 2021—2024 yhteensä 0,17 miljoonaa euroa, josta 0,06 miljoonaa euroa vuonna 2021, 0,13 miljoonaa euroa vuonna 2022, 0,15 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 0,17 miljoonaa euroa vuonna 2024. Määrärahalisäys otettaisiin huomioon osana opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattorimitoitukseen varattuja lisämäärärahoja.

Oppimateriaaleista ja opiskelutarvikkeista aiheutuvat kustannukset

Oppimateriaaleista, tietokoneista ja opiskelutarvikkeista arvioidaan aiheutuvan kustannuksia vuositasona yhteensä noin 56,8 miljoonaa euroa lukiokoulutuksessa ja noin 18,3 miljoonaa euroa ammatillisessa koulutuksessa. Laskelmissa maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden kokonaismääräksi vuositasona on arvioitu noin 176 000, joista lukiokoulutuksessa opiskelijoiden osuus 56 prosenttia.

Hallituksen esityksessä käytetyt kustannusarviot oppimateriaalien ja -tarvikkeiden kustannuksista perustuvat Opetushallituksen laatimaan selvitykseen (<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/toisen-asteen-koulutuksen-koulutuskustannuksia-koskeva-selvitys.pdf>). Oppimateriaalien kustannukset lukion osalta perustuvat keskiarvoon selvityksessä esitetyistä Suomen Lukiolaisten Liiton, Suomen Kustannusyhdistyksen ja Opetushallituksen erilliselvityksen tiedoista. Suomen Lukiolaisten Liiton arvion mukaan lukiolaisen kokonaiskustannukset lukioajalta ovat esimerkkiopiskelijalta 2 600 euroa, jossa mukana ovat uutena hankitut oppikirjat, muut opiskelumateriaalit, kannettava tietokone ja ylioppilastutkinnon tutkintomaksut. Tästä oppimateriaalin (oppikirjat) osuudeksi jää noin 1 900 euroa. Suomen Kustannusyhdistyksen laskelman mukaan opiskelija käyttää oppikirjoihin kolmessa lukuvuodessa yhteensä 900 euroa. Yhdistyksen laskelman lähtökohtana on vuoden 2015 lukion uusien oppimateriaalien myynti, jonka euromäärän mukaan lukiolainen hankki vuodessa keskimäärin 149 eurolla uusia oppikirjoja. Niiden lisäksi opiskelija hankki kierrätysmateriaaleja, joihin hän Kustannusyhdistyksen arvion mukaan mahdollisesti kulutti suunnilleen yhtä paljon rahaa. Näin ollen Suomen Kustannusyhdistyksen arvion mukaan opiskelija käyttää lukuvuodessa noin 300 euroa oppikirjoihin. Opetushallituksen tekemä erilliskysely puolestaan toteutettiin siten, että lukuvuonna 2016—2017 kussakin Vantaan lukiossa ensimmäisen vuosikurssin muutama opiskelija kirjasi kaikki

lukionkäyntiin kuluvat menonsa. Tämän seurannan tuloksen mukaan koko lukioaikana oppikirjakulut olisivat 1 430 euroa. Keskiarvo näistä edellä mainituista on oppimateriaalien osalta 1 410 euroa.

Oppimateriaalit tulisivat jatkossa koulutuksen järjestäjän hankittavaksi, jolloin niiden hankintakustannuksissa on otettava huomioon myös kilpailutuksen ja volyyminhankinnan tuomat kustannussäästöt. Lisäksi on otettava huomioon, että digitaalisten materiaalien arvonlisäverokanta on laskenut 1.7.2019 lukien, mikä vaikuttaa tätä aiempien vuosien toteutuneiden kustannusten vertailussa. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksen on arvioitu alentavan oppimateriaalikustannuksia yhteensä 20 prosentilla, joten hallituksen esityksen kustannuslaskelmissa lukiokoulutuksen oppimateriaalikustannuksiksi on arvioitu 1 128 euroa opiskelijaa kohti. Oppikirjojen lisäksi lukiokoulutuksen suorittaminen edellyttää muiden opiskelutarvikkeiden hankintaa, joiden kustannuksiksi koko lukiokoulutuksen ajalta on arvioitu yhteensä 220 euroa sekä laskinlisenssin, jonka kustannukseksi on arvioitu 70 euroa. Nämä kustannukset perustuvat edellä mainittuun Opetushallituksen laatimaan toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksia koskevaan selvitykseen.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oppimateriaalikustannukset perustuvat Opetushallituksen ja FCG:n syksyllä 2019 tekemään selvitykseen, jonka mukaan opiskelijan itse maksamat oppimateriaali- ja opiskelutarvikekustannukset olivat keskimäärin noin 400 euroa. Ammatillisen koulutuksen kustannukset vaihtelevat merkittävästi koulutusaloittain. Oppimateriaalikustannukset on tarkoitus korvata ammatillisen koulutuksen järjestäjille perusrahoituksessa, jossa maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden suorittamia opiskelijavuosia painotetaan maksuttoman koulutuksen korotuskertoimella. Jos koulutuksen järjestäjän oppimateriaaleista aiheutuvat kustannukset olisivat merkittävästi keskimääräisiä kustannuksia korkeammat, kustannuksia voitaisiin kompensoida myös perusrahoituksen harkinnanvaraisella korotuksella.

Tietokoneen hankintahinnaksi on arvioitu sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen osalta 400 euroa. Kustannus perustuu arvioon Kuntahankinnan puitesopimusten mukaisesti hankittavien tietokoneiden hankintahinnasta ottaen huomioon, että tietokoneen tulee olla ominaisuuksiltaan ylioppilastutkinnon suorittamisen mahdollistava. Tietokoneiden osalta laskelmissa on otettu huomioon keskitetystä hankinnasta saatava arviolta 10 prosentin volyymisäästö sekä arvioitu neljän vuoden takuun perusteella yhden tietokoneen käyttöiän olevan neljä vuotta. Kustannuslaskelmissa tietokoneen kustannuksiksi on täten arvioitu 306 euroa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon koulutuksen järjestäjillä jo nykyisin olemassa olevien tietokoneiden määrää.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille ehdotettavaan määrärahaan sisältyisi yhteensä myös noin 6,2 miljoonaa euroa lisämäärärahoja oppimateriaalien ja tietokonekannan hankintamenettelyistä, ylläpidosta, varastoinnista ja jakelusta sekä ICT-tuesta aiheutuviin lisäkustannuksiin.

Muut uudet tehtävät

Valmentavan koulutuksen erityisen tuen antaminen olisi uusi tehtävä lukiokoulutuksen järjestäjälle. Sen kustannusarvio on vuositasolla noin 140 000 euroa ja kustannuksia aiheutuisi vuodesta 2022 lukien. Laskelmassa lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämän valmentavan koulutuksen opiskelijamäärän on arvioitu olevan 700 opiskelijaa, joista 10 prosenttia olisi oikeutettuja erityiseen tukeen.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimassa olevan säännöksen mukaan ammattitutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun,

jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Jatkossa näitä opiskelijamaksuja ei voitaisi periä enää maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta. Arvion mukaan vuosittain noin 200 oppivelvollista suorittaisi ammattitutkintokoulutusta. Ammatillisen koulutuksen rahoitusasetuksessa opiskelijamaksuilla katettavaksi rahoitusosuudeksi on arvioitu 15 prosenttia, joten opiskelumaksujen perimismahdollisuudesta luopumisen kustannusvaikutus olisi noin 300 000 euroa.

Oppivelvollisuuslaissa ehdotettujen majoitus- ja matkakorvausten kustannusarvio on yhteensä noin 1,5 miljoonaa euroa. Vuosittain majoituskorvaukseen on arvioitu olevan oikeutettuja noin 400 oppivelvollista ja matkakorvaukseen noin 800 oppivelvollista. Nämä kustannukset korvattaisiin koulutuksen järjestäjille perusrahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena. Oppisopimuskoulutuksen matkakorvauksen rajan alentaminen seitsemään kilometriin aiheuttaisi arviolta 60 000 euron lisäkustannuksen.

Ohjaus- ja valvontavastuusta aiheutuvat kustannukset

Esityksessä ehdotetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ohjausvelvoitteiden laajentamista. Ohjausvelvoitteiden laajentamisen kustannusarvioissa on arvioitu yhden ohjaustunnin hinnaksi 32 euroa, mikä vastaisi opinto-ohjaajan keskimääräistä palkkaa sivukuluineen.

Perusopetuslakiin ehdotettua tehostettua opinto-ohjausta tarvitsisi arvioiden mukaan noin 1/6 ikäluokasta eli noin 10 000 oppilasta vuosittain. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 10 tuntia oppilasta kohden. Tästä aiheutuva kustannus olisi vuositasolla noin 3,2 miljoonaa euroa.

Vuoden 2019 yhteishaussa jätti hakematta noin 1 800 perusopetuksen samana vuonna päättynyttä ja hakijoista ilman opiskelupaikkaa jäi noin 1 350 perusopetuksen samana vuonna päättynyttä. Näistä osa hakeutuu muuhun kuin yhteishaussa mukana olevaan koulutukseen. Arvion mukaan vuosittain noin 2 000 perusopetuksen päättävää nuorta olisi yhteishaun päättymisen jälkeen vailla opiskelupaikkaa ja tarvitsisi oppivelvollisuuslaissa säädettävää ohjausta opiskelupaikan hakemiseen kesäkuukausien aikana. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 40 tuntia oppilasta kohden. Tästä aiheutuva kustannus olisi vuositasolla noin 2,6 miljoonaa euroa.

Keskeyttämisen alaisille lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville oppivelvollisille annettavan lisäohjauksen kustannus olisi vuositasolla noin 7,6 miljoonaa euroa. Ammatillisen koulutuksen keskeyttää vuosittain noin 3 200 alle 18-vuotiasta opiskelijaa ja lukiokoulutuksen noin 1 000 alle 18-vuotiasta opiskelijaa. Laskelmissa on arvioitu, että keskeyttävistä noin 80 prosenttia tarvitsisi lisäohjausta ja muita tukitoimia koulutuksen suorittamisen jatkamiseksi. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 70 tuntia opiskelijaa kohden. Lisämäärärahojen puitteissa olisi mahdollisuus myös vahvistaa keskeyttämisen alla oleville oppivelvollisille annettavaa opetusta, ohjausta ja tukitoimia, millä osaltaan tuettaisiin opintojen jatkumista ja suorittamista.

Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin myös perusopetuksen jälkeisiä nivelvaiheen koulutuksia koskevasta ohjausvelvoitteesta, joka jatkuisi myös koulutuksen päättymisen jälkeen, jos oppivelvollinen ei olisi saanut jatko-opiskelupaikkaa. Tavoitteena on myös yleisesti vahvistaa jatko-opintoihin ohjausta nivelvaiheen koulutuksissa. Arvion mukaan erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa opiskelisi yhteensä noin 4 000 opiskelijaa. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 10 tuntia opiskelijaa kohden. Tästä aiheutuva kustannus olisi vuositasolla noin 1,2 miljoonaa euroa.

Oppivelvollisten viimesijainen ohjaus- ja valvontavastuu olisi oppivelvollisen nuoren asuinkunnalla. Arvioiden mukaan asuinkunnan ohjausvastuulle tulisi vuosittain noin 4 000 vailla opiskelupaikkaa perusopetuksen päättämisen jälkeen olevaa tai opintonsa keskeyttäneitä oppivelvollista. Ohjaustarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 40 tuntia henkilöä kohden. Tästä aiheutuva kokonaislisäkustannus olisi vuositasolla noin 5,1 miljoonaa euroa.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta antaa pyynnöstä ohjausta jatko-opintoihin ammatillisen perustutkinnon suorittaneelle, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa. Tästä aiheutuva kustannuslisäys olisi arviolta 200 000 euroa. Vuonna 2018 korkeakoulujen yhteishaussa haki ammattikorkeakouluihin 7 803 sellaista hakijaa, jotka olivat suorittaneet ammatillisen tutkinnon tilastovuonna. Näistä koulutuspaikan sai 2 559. Vastaavasti yliopistoihin haki 1 653 ammatillisen tutkinnon tilastovuonna suorittanutta opiskelijaa, joista 321 sai opiskelupaikan. Yhteensä siis 6 586 hakenutta jäi ilman opiskelupaikkaa korkeakoulussa. Laskelmassa on arvioitu, että ilman opiskelupaikkaa jääneistä hakijoista 50 prosenttia tarvitsisi keskimäärin kaksi tuntia jälkiohjausta.

Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä opetuksen ja koulutuksen järjestäjille tulisi myös eräitä muita oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaukseen ja valvontaan liittyviä velvoitteita, kuten velvollisuus valvoa opiskelijan jatko-opintoihin hakeutumista perusopetuksen päättämisen jälkeen sekä velvollisuus ilmoittaa opintonsa keskeyttäneestä oppivelvollisesta asuinkunnalle. Uudet velvoitteet edellyttäisivät siirtymävaiheessa myös uusien menettelytapojen luomista. Perusopetuksen järjestäjät ovat kuitenkin jo nykyisin seuranneet oppilaidensa sijoittumista jatko-opintoihin yhteishaussa. Nuorisolain ilmoitusvelvollisuuden perusteella opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ovat ilmoittaneet opintonsa keskeyttäneistä opiskelijoista kunnalle etsivää nuorisotyötä varten. Uusista valvonta- ja ilmoitusvelvollisuuksista sekä niihin liittyvistä siirtymävaiheen muutos- ja hallintokuluista ei arvioida aiheutuvan merkittäviä kustannuksia ja ne voitaisiin toteuttaa nykyisten resurssien puitteissa siltä osin, kuin niitä ei katettaisi esityksen mukaisilla ohjaus- ja valvontavastuuseen osoitetuilla lisämäärärahoilla. Uudet ohjaus- ja valvontavastuut edellyttäisivät osittain myös uuden henkilöstön, kuten opinto-ohjaajien palkkaamista. Uuden henkilöstön koulutuksesta ei arvioida aiheutuvan lisäkustannuksia.

Kansanopistot

Kansanopistojen järjestämän oppivelvollisille suunnatun maksuttoman koulutuksen määrällinen taso rajoitettaisiin enintään noin 650 vuosittaiseen opiskelijaan. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvien erilaisten koulutusmuotojen järjestäjille korvataan täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset ja maksuttomuuden periaatteiden mukaisesti näiltä oppivelvollisilta opiskelijoilta ei perittäisi opiskelijamaksuja. Vuonna 2020 kansanopistoissa, joissa on yli 100 alle 18-vuotiasta opiskelijaa, keskimääräinen opiskelijaviikkohinta on 353,57 euroa. Voimassa olevien säännösten mukaan valtionosuus on 57 prosenttia yksikköhinnasta. 100 prosentin valtionosuusrahoituksen lisäkustannukseksi on arvioitu 3,5 miljoonaa euroa.

Kansanopistojen rahoituksen osalta toimittaisiin samalla tavalla kuin nykyisin toimitaan maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen osalta. Valtion talousarviossa määrättäisiin kokonaismääräraha, joka olisi käytössä oppivelvollisten suorittamien kansanopistojen pitkien linjojen koulutuksen valtionosuuden korottamiseen 57 prosentista 100 prosenttiin. Yksittäisille kansanopistoille lisärahoituksen jako perustuisi kansanopiston edellisen kokonaisen kalenterivuoden tilastotiedoissa olevaan tähän kohderyhmään kuuluvien opiskelijoiden määrään. Rahoitusmallissa ei rajattaisi niiden kansanopistojen määrää, jotka voisivat järjestää kyseistä koulutusta. Jos

koulusta järjestettäisiin enemmän kuin mihin talousarviossa oleva määräraha riittää, laskisi se koulutukseen myönnettävän rahoituksen tasoa kaikilta ylläpitäjiltä.

Koulumatkatuki ja opintotuki

Koulumatkatuen momentin 29.70.59 lisämäärärahatarve kehyskaudella 2021—2024 olisi yhteensä 27,5 miljoonaa euroa, josta 4,6 miljoonaa euroa vuonna 2021, 13,7 miljoonaa euroa vuonna 2022, 22,9 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 27,5 miljoonaa euroa vuonna 2024. Koulumatkatuen määrärahatarpeen lisääntyminen johtuisi omavastuusuuden poistamisesta maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta sekä uusista tuensaajista, joiden koulumatka olisi 7—10 kilometriä tai joiden koulumatkakustannukset ovat alle 54 euroa.

Koulumatkatuen omavastuusuuden poistaminen kaikilta oppivelvollisuuslain mukaiseen maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta lisäisi määrärahatarvetta noin 10,3 miljoonaa euroa. Lukuvuonna 2018—2019 koulumatkatukea sai noin 38 000 alle 21-vuotiasta opiskelijaa ja vuodessa käytettiin keskimäärin kuusi tukikuukautta.

Koulumatkatuen kilometrirajan laskeminen 10 kilometristä seitsemään kilometriin lisäisi määrärahatarvetta noin 10,3 miljoonaa euroa. Maksuttomuuden piiriin tulisi vuositasolla noin 190 000 ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijaa, joista noin 38 000 on jo nyt oikeutettuja koulumatkatukeen. Laskelmassa on arvioitu, että uusia tuensaajia muualla kuin HSL-alueella olisi noin 18 000. Keskimääräiseksi koulumatkatuen määräksi 7—10 kilometrin matkalla on arvioitu 88 euroa kuukaudessa. Kansaneläkelaitokselta saatujen tietojen mukaan 10—15 kilometrin koulumatkoilla tuen saajista 30 prosenttia käyttää Matkahuoltoa tai muuta joukkoliikennettä, 23 prosenttia seutuliikennettä, 21 prosenttia koulukuljetusta ja 27 prosenttia omaa matkustustapaa. Kuukausittainen koulumatkatuen määrä on laskettu edellä kerrotun ja kauman perusteella painotettuna keskiarvona siten, että Matkahuollon, koulukuljetuksen ja muun joukkoliikenteen matkakustannuksiksi on arvioitu 109,50 euroa kuukaudessa koulumatkakustannusten laskentaperusteista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaisesti ja seutuliikenteen matkakustannuksiksi 55 euroa kuukaudessa Waltti-lippujärjestelmään kuuluvien joukkoliikenteen järjestäjien opiskelijoille ja lapsille myytävien lipputuotteiden hintojen perusteella. Oman matkustustavan matkakustannukseksi on arvioitu 76,60 euroa kuukaudessa ottaen huomioon, että oman matkustustavan tuki on 70 prosenttia opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaisesti määräytyvästä tuesta.

HSL-alueella opiskelee noin 50 000 alle 21-vuotiasta lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen opiskelijaa. Laskelmassa on arvioitu, että uusia tuensaajia HSL-alueella olisi noin 28 000. Näiden opiskelijoiden koulumatka olisi vähintään seitsemän kilometriä ja he myös asuivat HSL-alueella eli voisivat käyttää koulumatkoihinsa HSL:n lipputuotteita. Matkalipun keskimääräisen hinnan on arvioitu olevan 36 euroa kuukaudessa. HSL-alueen opiskelijoista aiheutuva lisämäärärahan tarve olisi noin 6,8 miljoonaa euroa.

Oppimateriaalilisän poistamisen kustannussäästöksi on arvioitu syksyn 2019 toteutuneiden tietojen perusteella 11,1 miljoonaa euroa. Syksyn 2019 aikana oppimateriaalilisää sai yhteensä noin 33 700 opiskelijaa. Laskelmassa oppimateriaalilisää on arvioitu maksettavan keskimäärin 7 tukikuukaudelta vuodessa. Kehyskaudella 2021—2024 kustannussäästö olisi 1,9 miljoonaa euroa vuonna 2021, 5,5 miljoonaa euroa vuonna 2022, 9,2 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 11,1 miljoonaa euroa vuonna 2024.

Esityksessä ehdotetaan erälle uusille opiskelijaryhmille oikeutta opintotukeen ja koulumatkatukeen. Tarkoituksena on, että kaikki oppivelvolliset ja maksuttomaan koulutukseen oikeutetut

olisivat oikeutettuja opintojensa aikana myös opintotukeen ja koulumatkatukeen. Uusista tuen saajaryhmistä aiheutuvat kustannukset olisivat vähäisiä ja ne voitaisiin kattaa opintotuen ja koulumatkatuen nykyisten määrärahojen puitteissa. Oppivelvollisuuden laajentamisen arvioidaan tuovan koulutuksen piiriin myös täysin uusia opiskelijoita. Näistä uusista opiskelijoista aiheutuvat kustannukset on huomioitu opintotuen ja koulumatkatuen yleisissä saajamäärän muutoksissa ja kustannukset voidaan kattaa momentin nykyisten määrärahojen puitteissa.

Muut vaikutukset julkiseen talouteen

Työttömyysetuuden myöntämisen alaikärajan korottamisella on työttömyysetuusmenoja alentava vaikutus. Vuonna 2019 työttömyysetuutta sai 1 386 alle 18-vuotiasta henkilöä. Neljälle henkilölle maksettiin peruspäivärahaa ja 1 383 henkilölle maksettiin työmarkkinatukea. Saman henkilön on mahdollista saada vuoden aikana ensin työmarkkinatukea ja työssäoloehdon täytettyään peruspäivärahaa. Ansiopäivärahaa ei maksettu yhdellekään alle 18-vuotiaalle henkilölle. Yhteensä etuuksia maksettiin näille henkilöille 4 532 156 euroa. Odotetun työttömyyden kasvun myötä vastaava etuusmeno vuonna 2022 olisi arviolta noin 5 500 000 euroa. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen alle 18-vuotiaana on melko harvinaista, joten ehdotettu työttömyysetuuden myöntämisen ikärajamuutos tarkoittaisi käytännössä sitä, että jatkossa vain harvoissa tapauksissa henkilö 17-vuotiaana voisi saada työttömyysetuutta. Koska työmarkkinatuki rahoitetaan työttömyyden alkuvaiheessa kokonaan valtion varoista, kohdistuu menovähennys täysimääräisesti valtiolle.

Työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden alkamisiän korottaminen 17 vuodesta 18 vuoteen pienentää työttömyysvakuutusmaksukertymää, koska jatkossa 17-vuotiaana tehdystä työstä ei maksettaisi työttömyysvakuutusmaksuja. Vuonna 2019 työttömyysvakuutusmaksun alaista palkkaa sai 62 144 alle 18-vuotiasta henkilöä. Työttömyysvakuutusmaksuja kertyi näistä henkilöistä maksetuista maksuista noin 2 300 000 euroa. Työttömyysvakuutusmaksukertymä pieneni vuonna 2022 arviolta noin miljoonalla eurolla ja vuodesta 2023 eteenpäin vaikutus tulisi täysimääräisenä. Työttömyysvakuutusmaksukertymä on riippuvaista muun muassa työllisyys- ja palkkakehityksestä sekä työttömyysvakuutusmaksun tasosta.

4.2.1.3 Vaikutukset kansantalouteen

Oppivelvollisuuden kansantaloudelliset vaikutukset ovat vaikeasti arvioitavissa, koska ne riippuvat hyvin monesta tekijästä. Yhtäältä inhimillinen pääoma on keskeinen pitkän aikavälin taloudellisen kasvun tekijä, toisaalta tarkempiin arvioihin koulutuksen ja osaamisen kasvuvaiikutuksista liittyy suurta epävarmuutta. Yleisesti voidaan kuitenkin arvioida, että oppivelvollisuuksiin pidentäminen parantaisi nuorten työllisyys- ja tulokehitystä tulevaisuudessa. Julkisen talouden näkökulmasta tämä tarkoittaisi korkeampia verotuloja ja alempia sosiaaliturvamenoja.

Koulutuksen vaikutus taloudelliseen kasvuun on riippunut voimakkaasti käytetystä mallista. Perinteisessä kasvulaskennassa inhimillisen pääoman vaikutuksella on ollut hyvin vähäinen merkitys taloudelliselle kasvulle, empiirisissä regressiokasvumalleissa koulutuksella on ollut merkittävä suora vaikutus taloudelliseen kasvuun, ja endogeenisissä kasvumalleissa koulutus on vaikuttanut kasvuun sekä suoraan että epäsuorasti. Useissa malleissa koulutustasoa merkittävämpi taloudellista kasvua selittävä tekijä on ollut koulutustason nousu. Muodollisen koulutuksen vaikeasti identifioitava vaikutus taloudelliseen kasvuun on ollut merkittävä tutkimusongelma, koska koulutuksen yksilöllisten taloudellisten vaikutusten on toistuvasti osoitettu olevan sekä merkittäviä että suurelta osin kausaalisia.

Koulutuksen ja osaamisen kasvuvaiikutusten tarkastelua on vaikeuttanut aineistojen puute. Perinteisesti kasvumalleissa inhimillistä pääomaa on mitattu muodollisen koulutuksen tasolla,

mutta viime vuosina tutkimuksessa on yleistynyt myös oppimistulosvertailujen käyttö niin sanottuna suorana inhimillisen pääoman mittarina. Hanushekin ja Wössmannin (2015) tulosten perusteella matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen nousu 25 PISA-pisteellä tarkoittaisi pitkän aikavälin kasvun kiihtymistä Suomessa noin 0,49 prosentilla vuodessa. Jos oppivelvollisuusuudistuksen oletetaan vaikuttavan 10 prosenttiin ikäluokasta ja heidän koulutuksensa oletetaan pidentyvän 1,5 vuodella, tarkoittaisi uudistus noin 10 prosentin ikäluokasta parantavan osaamistaan noin 45 PISA-pisteellä (vuoden oppimisen ollessa noin 30 pistettä). Tällöin koko ikäluokan tasolla tuloksia nostava vaikutus olisi noin 4,5 PISA-pistettä ja talouskasvua nopeuttava vaikutus noin 0,09 prosenttia vuodessa.

Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18—64-vuotiaiden työllisyysaste vuonna 2018 oli 45 prosenttia, kun toisen asteen tutkinnon suorittaneilla se oli 71,2 prosenttia. Vuodesta 2003 toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on noussut eniten, 3,9 prosenttiyksikköä. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien työllisyysaste on puolestaan laskenut 5,2 prosenttiyksikköä. Työttömyysaste on vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevilla selvästi korkeampi kuin muilla ryhmillä, 18—64-vuotiaista tutkintoa vailla olevista yli 20 prosenttia oli työttömänä vuonna 2018. Lisäksi pitkäaikaistyöttömyys on yleisintä perusasteen koulutuksen varassa olevilla.

Toisen asteen tutkinnon suorittaneet menestyvät myös ansiotuloilla mitattuna huomattavasti koulutuksen ulkopuolelle jääneitä paremmin. Tilastokeskuksen vuoden 2018 tilastojen mukaan pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevien asuntokuntien käytettävissä olevat ansiotulot olivat keskimäärin merkittävästi pienemmät verrattuna toisen asteen tai korkeamman koulutuksen suorittaneisiin. Pienituloisuusaste 25—34-vuotiailla pelkän perusasteen varassa olevilla oli 31 prosenttia, kun se toisen asteen koulutuksen suorittaneilla oli 14 prosenttia.

Oppivelvollisuusiän nostamisen ja sen seurauksena lisääntyvän toisen asteen tutkinnon suorittamisen voidaan tilastotietojen perusteella katsoa parantavan yksilön työllistymismahdollisuuksia ja lisäävän ansiotuloja. Tämä puolestaan vaikuttaa positiivisesti kansantalouteen vähentämällä työttömyysetuuksien tarvetta ja lisäämällä verotuloja.

Empiiristen arvioiden koulutuksen kokonaiskansantaloudellisista vaikutuksista ollessa hyvin epävarmoja on oppivelvollisuuden pidentämisessä syytä tarkastella uudistuksen fiskaalisia vaikutuksia. Suoraan oppivelvollisuuden yhden vuoden pidentämisen fiskaalisia vaikutuksia on arvioitu hyvin varovaisilla oletuksilla. Talouspolitiikan arviointineuvoston raportissa (2018) oletetaan uudistuksen vaikuttavan 3 000 nuoreen, mutta noin 10 000 nuoren jäädessä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa jokaista syntymäikäluokkaa kohti, voi vaikutus olla huomattavasti arvioitua merkittävämpi. Uudistus vahvistaisi pitkällä aikavälillä julkisen talouden tasapainoa myös hyvin varovaisilla oletuksilla. Se, että oppivelvollisuuden laajentamisella tehtävä osaa-minvestointi vahvistaisi pitkällä aikavälillä julkisen talouden tasapainoa, vähentäisi olennaisesti uudistukseen liittyviä riskejä.

Talouspolitiikan arviointineuvoston raportissa tehtyjen laskelmien ja oletusten mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 ikävuoteen synnyttäisi pitkällä aikavälillä noin 140 miljoonan euron fiskaalisen hyödyn, vaikka lyhyellä aikavälillä uudistus olisi julkista tasapainoa heikentävä. Raportissa todetaan, että vaikka esitetty arvio fiskaalisista hyödyistä on epävarma, vaikuttaa kuitenkin todennäköiseltä, että oppivelvollisuusiän nostaminen olisi pidemmällä aikavälillä fiskaalisesti neutraali, vaikka samalla tehtäisiin mittaviakin panostuksia esimerkiksi opinto-ohjaukseen ja erityisopetukseen. Raportissa korostetaan, että kyse on kuitenkin pitkän aikavälin investoinnista, ja vielä 15 vuotta oppivelvollisuusiän nostamisen jälkeenkin fiskaalinen hyöty olisi alle 60 miljoonaa euroa. Edellä esitetyt arviot perustuvat arviointineuvoston raportissa käytettyihin lähtökohtaolettamiin. Laskelmassa oletetaan, että uudistus koskettäisi 3 000 nuorta, jotka

jäävät nykyjärjestelmässä koulutuksen ulkopuolelle ensimmäisenä tai toisena peruskoulun päättymisen jälkeisenä vuotena. Verotulojen kasvu on arvioitu sen kautta, että toiselle asteelle osallistuminen 16—17-vuotiaana lisäisi vuosiansioita keskimäärin 3 000 eurolla. Sosiaaliturvameinojen vähenemä on arvioitu oletuksella, että työn ulkopuolella henkilö saa työttömyysetuutta ja mahdollisesti yleistä asumistukea ja perustoimeentulotukea.

Koulutus ja osaaminen tuottavat positiivisia vaikutuksia myös ihmisten muulle kuin taloudelliselle hyvinvoinnille. On todennäköistä, että tutkintojen suorittaminen vaikuttaisi monien nyt kustannuksia aiheuttavien korjaavien palveluiden tarpeeseen. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi etsivä nuorisotyö, nuorisotakuu, työvoimakoulutus ja nuorten aikuisten osaamisohjelman kaltaiset koulutussatsaukset. Lisäksi yleinen hyvinvoinnin parantuminen todennäköisesti alentaisi sosiaali- ja terveystalouden menoja.

Yhteenvedona voidaan todeta, että oppivelvollisuuden pidentämisellä on julkiseen talouteen monia vaikutuksia. Lyhyemmällä aikavälillä välittömistä taloudellisista vaikutuksista keskeisimpiä ovat koulutuksen järjestäjien uusista velvoitteista aiheutuvat julkiset menojen lisäykset. Välilliset vaikutukset ovat laaja-alaisempia ja vaikuttavat pidemmällä aikavälillä. Niistä keskeisimpiä ovat korkeamman tutkinnon suorittamisasteen myönteinen vaikutus työllisyysasteeseen ja verotuloihin sekä työelämän ulkopuolelle jäävän pienemmän osuuden vähentävä vaikutus työttömyys- ja sosiaaliturvamenoihin. Yleisen koulutustason nousu luo uusia innovaatioita ja korkean teknologian ja osaamistason työpaikkoja, mikä osaltaan parantaa tuotannon rakennetta ja väestön työllisyysasemaa.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.2.1 Vaikutukset perusopetuksen järjestäjien toimintaan

Esitys tuo perusopetuksen järjestäjille uusia velvoitteita sekä perusopetuksen aikana että perusopetuksen lukuvuoden päättymisen ja jatko-opintojen aloittamisen välisenä aikana. Esityksellä vahvistettaisiin perusopetuksen järjestäjien edellytyksiä kehittää ja toimeenpanna perusopetuksen opetus suunnitelman perusteiden mukaista oppilaanohjauksen eriyttämistä vastaamaan nykyistä paremmin oppilaan henkilökohtaisiin tarpeisiin. Perusopetuksen järjestäjän tulisi antaa oppilaalle oppilaanohjauksen lisäksi tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sekä laatia henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma, jos oppilaalla on havaittu perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvä tuen tarve. Uudella tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen järjestelyllä on tarkoitus tavoittaa vuosittain noin 10 000 perusopetuksen 8.—9. vuosiluokan oppilasta.

Mahdollisuus tarjota tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sitä tarvitseville oppilaille parantaisi perusopetuksen järjestäjän edellytyksiä ja voimavaroja ohjata perusopetuksen oppilaita jatko-opintoihin. Se myös vahvistaisi perusopetuksen järjestäjien edellytyksiä ehkäistä koulutuksen keskeyttämistä jatko-opintojen aikana sekä perusopetuksen päättymisen ja jatko-opintojen alkamisen välisenä aikana. Tehostettu henkilökohtainen ohjaus vahvistaisi perusopetuksen järjestäjien ohjauksen käytäntöjä valtakunnallisesti sekä parantaisi oppilaan tarpeisiin sovelletun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen valtakunnallista saavutettavuutta ja tätä kautta myös vahvistaisi ohjauksen käytäntöjen yhdenvertaisuutta. Uudistuksen myötä vahvistettaisiin perusopetuksen järjestäjien edellytyksiä vahvistaa opetus suunnitelman perusteissa edellytettyä ohjauksen systemaattisuutta ja jatkumoa. Lisäksi uudistuksen kautta vahvistuvat resurssit parantaisivat perusopetuksen järjestäjien mahdollisuuksia hyödyntää moniammatillista yhteistyötä perusopetuksen aikaisen oppilaanohjauksen tukena. Uudistuksen myötä perusopetuksen aikana annettavan oppilaanohjauksen asema laajempaa jatkuvan oppimisen ja elinikäisen ohjauksen kokonaisuutta selkeytyisi ja vahvistuisi. Perusopetuksen järjestäjällä olisi uudistuksen myötä myös

aiempaa paremmat mahdollisuudet huomioida Karvin arvioinnissa (2020) esille nousseet oppilasryhmät, joiden osalta henkilökohtainen ohjaus on ollut riittämätöntä.

Esityksessä säädettäisiin uudesta perusopetuksen järjestäjän velvoitteesta ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuuden toteutumista. Käytännössä tämä edellyttäisi perusopetuksen järjestäjiltä ohjaus- ja valvontatehtävien järjestämistä ja resursointia siten, että laissa määrätyt menettelyt valvonnasta täyttyvät. Uudistus lisäisi erityisesti perusopetuksen oppilaanohjaajien hallinnollisia ja oppilaanohjaukseen liittyviä tehtäviä lukuvuoden päättymisen ja jatko-opintojen aloittamisen välisenä aikana. Lisäksi uudistus lisäisi jossakin määrin perusopetuksen järjestäjien hallinnollisia tehtäviä. Perusopetuksen järjestäjillä olisi perusopetuksen opetuksen suorittamisen päättävien oppilaiden osalta ohjaus- ja valvontavastuu siitä, että oppivelvolliset aloittaisivat perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Esityksellä vahvistettaisiin myös perusopetuksen järjestäjän edellytyksiä toteuttaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista oppilaanohjausta myös perusopetuksen lukuvuoden päättymisen ja jatko-opintojen aloittamisen välisenä aikana.

Perusopetuksen lisäopetus esitetään yhdistettäväksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus vastaisi melko pitkälti nykyistä perusopetuksen lisäopetuksen järjestämistä. Perusopetuksen järjestäjien tulisi kuitenkin ottaa käyttöön uudet valmentavan koulutuksen perusteet. Lisäksi perusopetuksen järjestäjän tulisi luoda toimivat yhteistyömallit alueen muiden koulutuksen järjestäjien kanssa esimerkiksi tiettyjen koulutuksen osien järjestämiseksi. Nivelvaiheen uudistuksella on pyritty mahdollistamaan koulutuksen järjestäjien keskinäinen yhteistyö ja koulutuksen hankinta toiselta koulutuksen järjestäjältä. Nivelvaiheen uudistus mahdollistaisi paikallisesti ja alueellisesti tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämiseen liittyvien yhteistyökäytäntöjen rakentamisen alueen toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Kunnat voisivat järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta omalla päätöksellään, kuten nykyisin perusopetuksen lisäopetusta. Jos yksityiselle perusopetuksen järjestäjälle on lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen lisäopetuksen järjestämislupa, järjestäjä saisi lakiin ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaisesti tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31.7.2025 saakka. Siirtymäajan jälkeen opetuksen järjestäjän tulisi hakea järjestämislupaa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämiseen.

4.2.2.2 Vaikutukset lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaan

Oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyvät tehtävät

Oppivelvollisuuslaissa säädetyt ohjaus- ja valvontavelvoitteet eivät aiheuttaisi merkittäviä vaikutuksia lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille, koska koulutuksen järjestäjillä on jo nykyisin velvollisuus ohjata keskeyttämisaarassa olevia opiskelijoitaan. Ohjaustyötä tekisivät erityisesti opinto-ohjaajat ja ryhmänohjaajat, mutta jossakin määrin myös muu opetushenkilöstö Karvin arviointiraportissakin (2020) esiin nostetun ”kaikki ohjaavat” -periaatteen mukaisesti. Esityksellä vahvistettaisiin lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien resursseja antaa opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta ja tukea erityisesti keskeyttämisaarassa oleville oppivelvollisuusikäisille opiskelijoille. Opinto-ohjaukseen ja ohjaukseen säädetyt uudet velvoitteet edellyttäisivät todennäköisesti myös uusien opinto-ohjaajien palkkaamista, sillä mitä vähemmän ohjattavia yhdellä opinto-ohjaajalla olisi, sitä yksilöllisemmin ohjausta olisi mahdollista toteuttaa. Perusopetuksen osalta on valtakunnallisissa laatukriteereissä

linjattu, että riittävän henkilökohtaisen ohjauksen varmistamiseksi suositeltava enimmäisoppilasmäärä yhtä opinto-ohjaajaa kohtaan perusopetuksen yläluokilla on 250. Riittävä henkilökohdaisen ja muun ohjauksen määrä olisi tärkeää turvata myös toisen asteen opiskelijoille, jotta uudet opinto-ohjausta ja ohjausta koskevat velvoitteet voitaisiin toteuttaa laadukkaasti. Kesällä 2020 käynnistyneen opinto-ohjauksen kehittämisohjelman yhteydessä selvitetäänkin sitovaa mitoitusarvetta myös toisen asteen koulutuksessa.

Oppivelvollisuuslain mukaisen opiskelupaikan osoittamismenettelyn kautta koulutuksen järjestäjille voitaisiin osoittaa opiskelijoita, jotka eivät ole itse hakeutuneet kyseisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Arvioiden mukaan osoitettavia oppivelvollisia olisi vuosittain muutama sata, joten yhdelle koulutuksen järjestäjälle osoitettavien oppivelvollisten määrän ei arvioida olevan kovin merkittävä. Osoitettavat opiskelijat tulevat tarvitsemaan keskimääräistä enemmän lähiopetusta, opintojen ohjausta ja muita tukitoimia opintojensa aikana.

Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä toisen asteen koulutuksen piiriin arvioidaan tulevan vuosittain noin 700 sellaista nuorta, jotka muutoin jäisivät toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen. Vuosittain lisäksi noin 4 000 oppivelvollisikäistä opiskelijaa keskeyttää aloittamansa toisen asteen opinnot ja tämän ryhmän arvioitaisiin valtaosin jatkavan opintojaan oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Osa näistä opiskelijoista voisi jatkaa opintojaan vain oppivelvollisuuden päättymiseen asti, mutta merkittävä osa jatkaisi opintojaan tutkinnon suorittamiseen saakka. Jos kaikki edellä tarkoitettut suorittaisivat kolmivuotisen tutkinnon loppuun asti eli vuosittain noin 700 uutta opiskelijaa jatkaisi opintojaan kolme vuotta ja 4 000 keskeyttävää oppivelvollisikäistä opiskelijaa keskimäärin 1,5 vuotta, tarkoittaisi se vuositasolla noin 8 000 lisäopiskelijaa nykytilaan verrattuna. Yhden ikäluokan opiskelijamäärä on hieman alle 60 000 opiskelijaa, joten kolmen ikäluokan opiskelijamäärässä lisäys olisi noin viisi prosenttia.

Opiskelijat hakeutuvat toisen asteen koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden ja opiskelijavallinnan kautta. Tämä periaate säilyisi myös oppivelvollisuuden laajentuessa, eli oppivelvollisuuden laajentuminen ei antaisi oppivelvolliselle ehdotonta oikeutta päästä opiskelemaan tiettyä opiskelualaa. Toisen asteen nykyisen koulutustarjonnan arvioidaan riittävän oppivelvollisuuden myötä kasvavalle opiskelijamäärälle, sillä opiskelijoiden arvioidaan jakaantuvan maantieteellisesti ja koulutusaloittain tasaisesti. Tällöin he voisivat sijoittua nykyisiin opetusryhmiin, eikä uusista opiskelijoista aiheutuisi esimerkiksi tiloihin tai opetuksen järjestämiseen liittyviä lisäkustannuksia. Esityksen mukaisiin määrärahalisäyksiin on laskettu mukaan uusista opiskelijoista aiheutuvat oppimateriaalikustannukset, koulumatkatukikustannukset sekä perusopetuksen jälkeisen siirtymän, nivelvaiheen ja keskeyttämistilanteiden ohjauskustannukset. Suurin osa uusista opiskelijoista sijoittuisi ammatilliseen koulutukseen, jossa nykyisin kaikki koulutuksen järjestäjät eivät järjestä suoritepäätöksensä mukaista enimmäismäärää koulutusta. On myös huomattava, että nykytilanteessa osa perusopetuksen jälkeen toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäävistä tai koulutuksen keskeyttävistä nuorista tulee suorittamaan toisen asteen tutkinnon myöhemmin aikuisiällä. Oppivelvollisuuden laajentaminen tulisikin vähentämään aikuisopiskelijoiden määrää niiden osalta, jotka oppivelvollisuuden laajentamisen myötä suorittaisivat toisen asteen tutkinnon jo heti perusopetuksen päätteeksi.

Oppivelvollisikäisten hakijamäärät ammatillisiin erityisoppilaitoksiin saattaisivat kasvaa erityisesti uudistuksen alkuvaiheessa, jos koulutuksen piiriin hakeutuisi paljon sellaisia vaativaa erityistä tukea tarvitsevia oppivelvollisia nuoria, jotka muutoin olisivat jääneet koulutuksen ulkopuolelle tai hakeutuneet toisen asteen koulutukseen vasta myöhemmin. Tällöin vaativan erityisen tuen opiskelijapaikkoja tulisi nykyistä enemmän suunnata oppivelvollisikäisille. Uudistus saattaisi myös lisätä vaativan erityisen tuen valmentavan koulutuksen opiskelijamääriä.

Nivelvaiheen koulutuksen uudistus

Nivelvaiheen koulutuksen uudistaminen merkitsisi muutoksia nykyisten valmistavien ja valmentavien koulutusten järjestämiseen. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus vastaisi melko pitkälti nykyistä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta, joten nivelvaiheen uudistuksen ei arvioida aiheuttavan merkittäviä muutoksia ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Ehdotuksen mukaan nykyiset ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta järjestävät koulutuksen järjestäjät saisivat järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta nykyisen voimassa olevan valmentavan koulutuksen järjestämislupansa perusteella, joten uuteen koulutukseen siirtyminen ei edellyttäisi järjestämisluvan suhteen toimenpiteitä koulutuksen järjestäjältä. Jos koulutuksen järjestäjä ei haluaisi jatkossa järjestää uutta valmentavaa koulutusta, se voisi hakea muutosta järjestämislupansa tältä osin.

Lukiokoulutukseen valmistava koulutus on nykyisin suunnattu vain maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille. Jatkossa lukiokoulutuksen järjestäjät voisivat järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta, joka on tarkoitettu kaikille opiskeluvalmiuksien ja jatko-opintosuunnitelmien vahvistamista tarvitseville opiskelijoille. Ehdotettu muutos todennäköisesti lisäisi lukiokoulutuksen järjestäjien valmentavan koulutuksen opiskelijamääriä. Lukiokoulutuksen valmentavan koulutuksen järjestämiseen ei ole nykyisin tarvinnut hakea erillistä järjestämislupaa, mutta esityksessä ehdotetun mukaisesti jatkossa myös lukiokoulutuksen järjestäjien tulisi hakea valmentavan koulutuksen järjestämislupaa. Todennäköisesti järjestämislupaa tulisivat hakemaan useimmat niistä järjestäjistä, jotka jo nykyisin järjestävät valmistavaa koulutusta. Koska nykyinen valmistava koulutus on suunnattu vain maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille, aivan kaikki nykyiset järjestäjät eivät ehkä katsoisi tarpeelliseksi järjestää nivelvaiheen koulutusta, jos alueella jo muutoin olisi riittävästi muuta valmentavan koulutuksen tarjontaa. Toisaalta uusina järjestämisluvan hakijoina arvioidaan olevan sellaisia lukiokoulutuksen järjestäjiä, joiden toiminta-alueella ei ole asunut paljon maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita, mutta joiden toiminta-alueella muutoin on tarvetta valmentavan koulutuksen järjestämiselle.

Järjestämislupien hakuprosessi olisi tarkoitus käynnistää vuoden 2021 keväällä heti sen jälkeen, kun tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat laki- ja asetusmuutokset on vahvistettu ja Opetushallitus on antanut uudet koulutuksen perusteet. Tarkoitus on, että uudet järjestämisluvat myönnettäisiin siten, että koulutuksen järjestäjät voisivat syksyn 2021 aikana valmistella valmentavan koulutuksen toteuttamista sekä tiedottaa koulutuksen järjestämisestä oppivelvollisille ja muille kohderyhmille. Uudet järjestämisluvat tulisivat voimaan 1.8.2022.

Toisen asteen maksuttomuus

Oppivelvollisuuden laajenemisen myötä opetus sekä opetuksen kannalta välttämättömät oppimateriaalit ja -välineet olisivat opiskelijoille maksuttomia. Koulutuksen järjestäjän olisi tarjottava nämä välineet opiskelijoiden käyttöön maksutta parhaaksi katsomallaan tavalla. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että koulutuksen järjestäjien olisi hankittava oppimateriaalit ja välineet opiskelijoille joko yhdessä tai yksin toisten koulutuksen järjestäjien kanssa sekä tarvittaessa huolehdittava niiden varastoinnista, huollosta ja puhdistuksesta. Vaihtoehtoisesti koulutuksen järjestäjät voisivat jossakin määrin hyödyntää jo olemassa olevia vuokrauspalveluja esimerkiksi työasujen hankintaan, huoltoon ja puhdistukseen.

Oppimateriaalien ja -välineiden hankinta edellyttäisi, että koulutuksen järjestäjillä olisi henkilöstöä, jolla on hankintatoiminnan osaamista. Hankintaosaamista tarvittaisiin myös mahdollisten vuokrauspalveluiden hankinnassa. Mikäli koulutuksen järjestäjä hankkisi oppimateriaalit ja

-välineet itselleen, sillä olisi oltava soveltuvat tilat ja riittävästi henkilöstöä varastointia ja jakelua varten. Oppimateriaalien ja -välineiden jakelu voitaisiin hoitaa esimerkiksi koulutuksen järjestäjän omien kirjastojen ja lainaamojen kautta. Kirjastoista voisi lainata oppikirjoja ja tarvittaessa myös opiskelussa tarvittavia laitteita, kuten laskimia. Lainaamoista voisi lainata esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa tarvittavia laitteita, työvälineitä ja työasuja.

Ammatillisessa koulutuksessa lainaamosta lainattujen työvälineiden ja työasujen puhdistus ja huolto eivät olisi kokonaan koulutuksen järjestäjän vastuulla. Opiskelijat voisivat pestä ja huoltaa itse ne käytössään olevat työvälineet ja työasut, joista huolehditaan itse myös alan työpaikoilla. Työvälineistä ja työasuista huolehtiminen olisi näillä aloilla osa ammattitaitoa ja ammatiosaa jaksiksi kasvamista. Tämä vähentäisi koulutuksen järjestäjien tila-, laite- ja henkilöstötarvetta. Siltä osin, kun työvälineet jäisivät koulutuksen järjestäjän puhdistettaviksi ja huollettaviksi, tarvittaisiin puhdistukseen ja huoltoon soveltuvat tilat ja laitteet sekä henkilöstöä.

Jatkossa toisella asteella tulisi pyrkiä hyödyntämään kaikkia eri kustannusten vähentämiskeinoja tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen huomioon opiskelijoiden, opettajien ja koulutuksen asettamat tarpeet ja tavoitteet sekä tekijänoikeuksiin liittyvät kysymykset. Oppimateriaalien ja tarvikkeiden kustannustasoon vaikuttaisi osaltaan se, miten hyvin koulutuksen järjestäjät pystyisivät hyödyntämään kirjastoja ja lainaamoita, erilaisia tapoja luoda ja käyttää avoimia oppimateriaaleja ja mahdollisuuksia e-kirjojen lainaamiseen sekä kilpailuttamaan ja tekemään yhteishankintoja kaupallisten materiaalien osalta. Jos oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamat kustannukset nousisivat esityksessä arvioituja korkeammiksi, koulutuksen järjestäjät voisivat joutua hakemaan kustannussäästöjä muusta toiminnastaan, mikä saattaisi johtaa ryhmäkojojen suurentumiseen, opetuksen vähenemiseen ja koulutuksen laadun heikentymiseen.

Opetushallituksen rahoittamat toisen asteen opiskelijoiden oppimateriaali- ja työvälinekustannusten alentamisen pilottihankkeet suosittelevat, että toisen asteen maksuttomuuden toteuttamiseksi kaikki julkisin varoin tuotettava oppimateriaalit ja sisällöt julkaistaisiin Avointen oppimateriaalien kirjastossa CC-BY-lisenssillä, jotta aineisto olisi edelleen muokattavissa. Näin Avointen oppimateriaalien kirjastoon saataisiin nykyistä kattavammin laadukasta oppimateriaalia avoimesti hyödynnettäväksi, mikä vähentäisi päällekkäistä työtä oppimateriaalin laadinnassa ja vähentäisi oppimateriaalikustannuksia. Avoin oppimateriaali voisi toimia myös kaupallisesti tuotetun materiaalin lisämateriaalina.

Omien oppimateriaalien tuottaminen verkostoissa ja osana opiskelijan oppimisprosessia on yleistä etenkin ammatillisessa koulutuksessa. Pilottihankkeiden näkemyksen mukaan tällainen toimintatapa vahvistaa osaamisperusteisuutta ja yksilöllisiä opintopolkuja sekä opiskelijan osaamista. Digitaaliset materiaalit vaikuttavat soveltuvan hyvin modulaariseen ja yksilölliseen oppimiseen.

Opettajien koulutukseen ja työnkuvaan ei lähtökohtaisesti kuuluisi oppimateriaalien tekeminen. Jos työnantaja teettää opettajilla oppimateriaalia yhteiseen käyttöön, tulisi oppimateriaalin tekemisestä ja niihin liittyvistä tekijänoikeuksista sopia aina erikseen.

Toisen asteen maksuttomuus aiheuttaisi koulutuksen järjestäjille uusia hallinnollisia velvoitteita. Lähtökohtaisesti kaikki opiskelijat olisivat oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen sen kalenterivuoden loppuun asti, jona he täyttävät 20 vuotta. Erityisesti muiden kuin suoraan perusopetuksesta tulevien opiskelijoiden osalta olisi tarpeellista selvittää, onko opiskelija jo aiemmin suorittanut toisen asteen tutkinnon ja onko opiskelija mahdollisesti keskeyttänyt aiemmin harjoittamansa opinnot väliaikaisesti siten, että keskeytysjakso pidentäisi maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa. Nämä tiedot lähtökohtaisesti saataisiin Koski-tietovarannosta. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi myös opiskelijan hakemuksesta tehdä maksuttomuuden pidentämistä

koskevia päätöksiä. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulisi tallentaa Koski-tietovarantoon oppivelvollisuutta ja maksuttomuutta koskevia tietoja.

Toisen asteen maksuttoman koulutuksen uudistus tuo ammatillisen koulutuksen opiskelijoiksi erilaisessa oikeusasemassa olevia opiskelijoita. Koulutuksen järjestäjien tulisi lain mukaan tarjota maksuttomat materiaalit siihen oikeutetuille opiskelijoille, mutta harkintansa mukaan koulutuksen järjestäjät voisivat tarjota maksutonta materiaalia ja esimerkiksi kirjastopalveluita myös yli 20-vuotiaille opiskelijoille. Ammatillisen koulutuksen käytännön järjestämisessä voi tietyissä tilanteissa olla hankalaa rajata maksuttomien materiaalien käyttö vain siihen oikeutetuille opiskelijoille, jos esimerkiksi samassa opetusryhmässä opiskelee maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja ja yli 20-vuotiaita. Materiaalien tarjoamista muille kuin siihen lain mukaan oikeutetuille opiskelijoille ei kuitenkaan otettaisi huomioon rahoituksen myöntämisessä.

Lukiokoulutuksen järjestäjät vastaavat ylioppilastutkintomaksujen perimisestä kokeisiin osallistuvilta opiskelijoilta. Jatkossa osa suoritettavista kokeista olisi maksuttomia, mikä vähentäisi maksujen perimiseen liittyvää hallinnollista työtä. Toisaalta lukiokoulutuksen järjestäjän tulisi jatkossa pystyä seuraamaan, montako maksutonta koetta kukin opiskelija on jo suorittanut. Koulutuksen järjestäjän tulisi ylioppilastutkinnon kokeen ilmoittautumistietojen yhteydessä ilmoittaa myös tiedot maksuttomasti suoritettavista kokeista ylioppilastutkintorekisteriin. Koulutuksen järjestäjien mahdollisuutta tarkastella ylioppilastutkintorekisteriin tallennettavia tietoja tulisi laajentaa, jotta koulutuksen järjestäjät voisivat seurata maksuttomasti suoritettujen kokeiden lukumäärää. Tietojen tulisi olla myös toisen koulutuksen järjestäjän saatavilla, jos opiskelija vaihtaa oppilaitosta lukiokoulutuksen aikana. Olisi myös tärkeää, että opiskelija itse voisi seurata maksuttomasti suoritettujen kokeiden lukumäärää Opintopolku-palvelun kautta.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttomaan toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi lukiokoulutukseen osoitettaisiin lisärahoitusta yhteensä 62,7 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja ammatilliseen koulutukseen vastaavasti yhteensä 29,4 miljoonaa euroa vuonna 2024.

4.2.2.3 Vaikutukset kansanopistojen toimintaan

Kansanopistot ovat vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaan kokopäiväistä opetusta antavia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät nuorille ja aikuisille omaehtoisia opintoja, edistävät opiskelijoiden opiskeluvalmiuksia sekä kasvattavat heitä yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä. Tämän tehtävän kuvauksen pohjalta oppivelvollisille suunnattujen pitkien linjojen järjestäminen on luontevaa kansanopistoille. Jo nyt kansanopistot järjestävät kokopäiväistä sisäoppilaitosmuotoista koulutusta 16—17-vuotiaille. Sen sijaan koulutuksen järjestäminen oppivelvollisuuden laajentamisen puitteissa olisi kansanopistoille uusi tehtävä, joka toisi mukanaan uusia velvoitteita ja sääntelyä.

Nykyisten säännösten perusteella kansanopistoilla tulee olla opetussuunnitelma pitkäkestoiselle koulutukselle, mutta opetussuunnitelman laatimiselle ei ole annettu sisällöllistä ohjeistusta. Oppivelvollisuuskoulutuksen myötä Opetushallitus antaa oppivelvollisille suunnatuille pitkille linjoille opetussuunnitelman perusteet, jonka pohjalta jokainen tätä koulutusta toteuttava kansanopisto laatisi ja hyväksyisi oman opetussuunnitelmansa. Opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvät asiat ovat monelta osin sellaisia, joille yksittäiset kansanopistot nykyiselläänkin ovat kehittäneet omat ratkaisunsa. Opetussuunnitelman perusteet luovat koulutukselle yhtenäisen perustan, joka ohjaa ja tukee oppilaitosten työtä, osittain lisäten joitakin velvollisuuksia, mutta toisaalta osittain helpottaen työtä, kun kaikkea ei tarvitse kehittää oppilaitoksessa alusta alkaen.

Yhteishaku ja Koski-palvelun käyttö olisivat kansanopistoille vapaan sivistystyön koulutuksen osalta uusia tehtäviä, joiden käyttöönotto tulisi alussa aiheuttamaan lisätyötä ja mahdollisesti

myös opintohallinto-ohjelmien kehittämisen tarvetta. Noin 60 prosentilla kansanopistoista on kuitenkin myös muita koulutuksen järjestämisen tehtäviä (aikuisten perusopetus, perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus), joten monelle kansanopistolle yhteishaku ja Koski-palvelu ovat jo ennestään käytössä olevia järjestelmiä. Näille kansanopistoille palvelujen ulottaminen vapaan sivistystyön oppivelvollisuuskoulutukseen ei aiheuttaisi merkittävästi lisätyötä.

Oppiskeluhuollon järjestäminen olisi vapaan sivistystyön koulutuksessa uusi tehtävä. Oppilaitoksille, joilla jo nyt on suurempi määrä tämän ikäisiä opiskelijoita, opiskelijahuollon järjestäminen yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan kanssa toisi kuitenkin tervetullutta tukea käytännön toiminnan järjestämiseen oppilaitoksissa. Sellaisissa kansanopistoissa, joissa ei aikaisemmin ole ollut tämän ikäisiä opiskelijoita, alaikäisten opiskelijoiden myötä tulisi myös sovellettavaksi muita uusia säädöksiä, kuten esimerkiksi lastensuojelulaki.

Oppivelvollisuuskoulutus lisäisi kansanopistojen ohjausvelvoitteita koulutuksen aikana ja koulutuksen päättyessä sekä myös mahdollisissa keskeyttämistapauksissa. Ohjauksen toteuttamiseksi tulisi rakentaa toimivat yhteistyöverkostot keskeisten toimijoiden kanssa. Uudistuksen toteuttamiseksi kansanopistoille osoitettaisiin lisärahoitusta yhteensä 3,5 miljoonaa euroa.

4.2.2.4 Vaikutukset kuntien toimintaan

Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin kuntien tehtäväksi ohjata- ja valvoa vailla opiskelupaikkaa olevia perusopetuksen suorittamisen päättäneitä oppivelvollisia. Asuinkunnalle määrättävä ohjaus- ja valvontavastuu vahvistaisi yhteiskunnan kokonaisvastuuta oppivelvollisuuden suorittamisen loppuun saattamisesta luomalla järjestelyn, joka varmistaisi tarkoituksenmukaiset toimet ilman opiskelupaikkaa olevien oppivelvollisten ohjaamiseksi koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Jo nykyisin kunnalle voidaan toimittaa ilmoituksia vailla opiskelupaikkaa olevista tai opintonsa keskeyttäneistä nuorista etsivän nuorisotyön kautta. Oppivelvollisuuslaissa säädetty velvoite korvaisi osittain nuorisolaissa säädettyjä etsivän nuorisotyön tehtäviä, jotka ovat kunnalle vapaaehtoisia. Etsivää nuorisotyötä järjestää 94 prosenttia manner-Suomen kunnista.

Oppivelvollisuuslaissa ei säädettäisi, mikä kunnan viranomainen tai viranhaltija vastaisi oppivelvollisuuslaissa säädetyistä tehtävistä. Asuinkunnan tehtäväksi tulisi luoda tarvittava palvelurakenne, mutta kunnat voisivat järjestää tehtävän hoitamisen tarkoituksenmukaisella tavalla. Tehtävän hoitamisessa ensisijaista on oppivelvollisen nuoren kokonaistilanteen kartoitus, jatko-opintoihin ohjaus sekä muiden mahdollisten palveluiden tarpeen selvittäminen. Viimesijassa kunnan tehtävänä olisi myös tehdä päätös opiskelupaikan osoittamisesta oppivelvolliselle nuorelle.

Käytännössä useat kunnat toteuttavat vastaavantyyppisiä palveluita jo nykyisin erilaisin järjestelyin, esimerkiksi moniammatillisena nuorisotoimen ja opetustoimen yhteistyönä. Esityksellä säädettäisiin valtakunnallisesti yhdenmukaisista vastuista, jotka edistäisivät ohjaus- ja valvontavastuun toteutumisen valtakunnallista yhteismitallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Mahdollisuudet vähentää koulutuksen keskeyttämiä vahvistuisivat. Uudistus auttaisi asuinkuntia myös kohdentamaan palvelutarjontaa ja moniammatillista yhteistyötä suoraan niiden oppivelvollisten tarpeisiin, joilla keskeyttämisriski on suurin. Oppivelvollisen kannalta olennaista on asuinkunnan vastuu kartoittaa oppivelvollisen tuen ja ohjauksen tarve ja tätä kautta mahdollisuus ohjata oppivelvollista hakeutumaan sellaiseen soveltuvaan koulutukseen tai muuhun tarkoituksenmukaiseen palveluun, kuten sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin tai kuntoutuspalveluihin, joka parhaiten edistäisi nuoren kokonaistilannetta, oppivelvollisuuden suorittamista ja jatko-opintoihin pääsyä.

Arvioiden mukaan asuinkunnan ohjausvastuulle tulisi vuosittain yhteensä noin 4 000 vailla opiskelupaikkaa perusopetuksen päättämisen jälkeen olevaa tai opintonsa keskeyttäneitä oppivelvollista. Esityksessä ehdotettavien muiden toimien, kuten perusopetuksen oppilaanohjauksen vahvistamisen, nivelvaiheen uudistuksen ja keskeyttämisuhan alla oleville tarjottavan ohjauksen odotetaan kuitenkin vähentävän opintojen keskeyttämistä ja vähentävän näin vaille opiskelupaikkaa jäävien ja opintonsa keskeyttävien nuorten määrää. Esityksessä perusopetuksen järjestäjien ja kuntien uusiin ohjaustehtäviin on varattu yhteensä 11,2 miljoonaa euroa vuonna 2024.

Uudistuksen vaikutukset kohdentuisivat eri kuntiin eri tavalla riippuen siitä, miten paljon kunnassa on oppivelvollisikäisiä nuoria ja toisaalta sen suhteen, toimiiiko kunta lukio- tai ammatillisen koulutuksen järjestäjänä. Kunta olisi velvollinen vastaamaan alueellaan asuvien oppivelvollisten viimesijaisesta ohjaamisesta, mutta oppivelvollisuuden laajentaminen ei kuitenkaan asettaisi kunnille koulutuksen järjestämistehtävää. Toisen asteen koulutuksen järjestäminen perustuisi jatkossakin vapaaehtoisesti haettavaan järjestämislupiin ja koulutuksen erilliseen rahoitusjärjestelmään. Myöskään oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvät koulumatkakustannukset eivät tulisi kuntien vastattavaksi, vaan ne korvattaisiin valtionrahoitteisen koulumatkatukijärjestelmän puitteissa.

Kunnan tulisi organisoida ilmoitusten vastaanottaminen perusopetuksen jälkeen vaille opiskelupaikkaa jääneistä tai opintonsa keskeyttäneistä oppivelvollisista. Ilmoitusten toimittamista varten on tarkoitus luoda palvelu, johon kunnan nimeämällä edustajalla olisi käyttöoikeus. Kunnan tulisi tarvittaessa tallentaa oppivelvollisuutta koskevat tiedot valtakunnalliseen oppivelvollisuusrekisteriin. Lisäksi kunnan olisi mahdollista tarkistaa oppivelvollisuutta sekä oppivelvollisen opintojen aloittamista ja keskeyttämistä koskevat tiedot Koski-tietovarannosta.

Jos perusopetuksen tai muun koulutuksen järjestäjänä toimii oppivelvollisen asuinkunta, ilmoituksen toimittajana olisi sama kunta, joka myös vastaisi oppivelvollisen valvonnasta. Näin olisi useimmiten perusopetuksen päättävien oppivelvollisten kohdalla. Toisen asteen opinnot keskeyttävien oppivelvollisten kohdalla koulutuksen järjestäjänä toimii myös muita tahoja kuin kuntia ja lisäksi useammassa tilanteessa oppilaitos saattaisi sijaita muualla kuin oppivelvollisen asuinkunnassa. Näissä tilanteissa ilmoituksia asuinkunnalle toimittaisivat toiset kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset toimijat. Kunnan tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin oppivelvollisuuslaissa.

Terveystieteiden lain 16 §:n mukaan kunnan on järjestettävä kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan perusopetusta antavissa oppilaitoksissa järjestetään myös perusopetuksen lisäopetusta, joka esityksen mukaisesti muuttuisi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi. Myös uutta valmentavaa koulutusta järjestetään perusopetusta antavissa oppilaitoksissa, joten myös valmentavan koulutuksen opiskelijat kuuluisivat opiskeluterveydenhuollon piiriin.

Terveystieteiden lain 17 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Pääsääntöisesti kaikki oppivelvolliset opiskelijat kuuluisivat jo nyt opiskeluterveydenhuollon piiriin. Uutta valmentavaa koulutusta järjestettäisiin ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa, joten myös valmentavan koulutuksen opiskelijat kuuluisivat opiskeluterveydenhuollon piiriin. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä opintotukeen ja näin ollen uutena ryhmänä myös opiskeluterveydenhuoltoon tulisivat oikeutetuiksi aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisia lukio-opintoja suorittavat, jotka

olisivat oikeutettuja oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Näistä opiskelijoista aiheutuva lisäkustannus olisi kuitenkin erittäin vähäinen.

Esityksen tavoite turvata koko ikäluokalle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen saattaa vaikuttaa jossakin määrin myös lastensuojeluun. Lakiesityksen mukaan ensisijaisesti koulutuksen järjestäjillä olisi laaja ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta. Viimekätinen ohjaus ja valvontavastuu olisi kunnalla. On mahdollista, että yksittäistapauksissa oppivelvollista ei tavoitettaisi koulutuksen järjestäjän toimesta. Jos oppivelvollisuus olisi vaarassa jäädä suorittamatta, jouduttaisiin turvautumaan myös kunnan lastensuojelun palveluihin. Kyse olisi kuitenkin viimesijaisesta keinosta, joka tulisi kyseeseen vain yksittäistapauksissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 8 §:n mukaan niille lapsille ja nuorille, jotka ovat suorittaneet oppivelvollisuutensa, on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä heidän tarpeitaan ja kykyjään vastaavaa ammatti- tai työopetusta joko valtion koulukodin järjestämänä tai yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien tai työviranomaisten kanssa taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Jatkossa, oppivelvollisuuden jatkuessa 18 ikävuoteen asti, ovat sijoitetut lapset käytännössä koko sijoituksen ajan oppivelvollisia, joten kyseisen säännöksen käytännön merkitys tulee olemaan jatkossa vähäinen. Myös huostaan otetulla lapsella tulee olla oikeus pyrkiä opiskelemaan haluamaansa ammattia. Näin ollen perusopetuksen päättämisen jälkeen joudutaan lapsen sijoituspaikkaa mahdollisesti tarkistamaan, mikäli nuoren ammatilliset opinnot sitä edellyttävät. Tämä voisi jossakin määrin lisätä lastensuojeluviranomaisten työtä.

Jatkossa opetuksen järjestäjällä ei olisi enää velvollisuutta ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä nuoren yksilöinti- ja yhteystietoja nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Myöskään koulutuksen järjestäjällä ei olisi enää velvollisuutta ilmoittaa yksilöinti- ja yhteystietoja oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukio-koulutuksessa. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjä voisi ilmoittaa tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin taikka oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Tällä varmistettaisiin, että nuoren kotikunnan etsivällä nuorisotyöllä olisi nuorisolain nojalla jatkossakin oikeus saada salassapitosäännösten estämättä nuoren tiedot edellä mainituissa tilanteissa.

Perusopetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä kunnille säädettävä ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisesta ja tämän koulutukseen hakeutumisesta sekä nuoren tietojen luovuttamisvelvollisuutta koskevat muutokset vähentäisi etsivälle nuorisotyölle tehtävien ilmoitusten määrää. Etsivälle nuorisotyölle tehtiin vuonna 2019 yhteensä noin 28 800 ilmoitusta, joista noin 5 800 koski alle 18-vuotiaita nuoria. Näistä ilmoituksen teki perusopetuksen järjestäjä 1 645 kertaa ja ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen järjestäjä 1 677 kertaa. Vuonna 2019 etsivän nuorisotyön tavoittamasta noin 20 600 nuoresta 20,2 prosenttia oli alle 18-vuotiaita ja näistä 26,0 prosentissa ohjaavana tahona oli perusopetuksen järjestäjä ja 22,2 prosentissa toisen asteen koulutuksen järjestäjä. Ilmoitusten määrän voidaan arvioida vähenevän jonkin verran ainakin perusopetuksen järjestäjien tekemien ilmoitusten osalta sekä ammatillisen koulutuksen ja lukio-koulutuksen järjestäjien tekemien, alle 18-vuotiaita koskevien ilmoitusten osalta, koska perusopetuksen ja koulutuksen järjestäjillä ei olisi enää velvollisuutta luovuttaa alle 18-vuotiaan nuoren tietoja etsivälle nuorisotyölle. Lisäksi perusopetuksen järjestäjille, koulutuksen järjestäjille ja kunnille säädettävä oppivelvollisen ohjausvelvoite voisi osaltaan vähentää ilmoitusten teke-

mistä etsivälle nuorisotyölle silloin, kun oppivelvollinen nuori saadaan ohjattua esimerkiksi tarvitsemansa koulutuksen tai muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin suoraan opetuksen tai koulutuksen järjestäjän toimesta. Koulutuksen järjestäjille nuorisolaissa säädetty velvollisuus tietojen luovuttamisesta nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten säilyisi kuitenkin edelleen niiden opintonsa keskeyttävien nuorten osalta, jotka eivät ole oppivelvollisia.

Etsivän nuorisotyön asiakaskunta muuttuisi osin nykyistä vanhemmaksi, jos perusopetuksen päättäneet ja ilman opiskelupaikkaa jäävät nuoret ja osa toisen asteen koulutuksen keskeyttävistä opiskelijoista ohjattaisiin soveltuvaan koulutukseen tai muiden tarvitsemiensa palveluiden piiriin muutoin kuin etsivän nuorisotyön kautta. Kuitenkin jos oppivelvollinen nuori ei ole aloittanut koulutusta eikä ilmesty koulutukseen, etsivä nuorisotyö voisi jatkossakin tukea koulutukseen hakeutumista yhteistyössä kunnan muiden viranomaisten kanssa ennen kuin kunta viime kädessä osoittaisi opiskelijalle opiskelupaikan. Etsivä nuorisotyö säilyisi edelleen oppivelvollisten osalta merkittävänä tukimuotona silloin, kun jokin muu taho kuin opetuksen tai koulutuksen järjestäjä ohjaa nuoren etsivän nuorisotyön palveluihin.

Vaikutukset nuorten työpajoihin

Nuorten työpajat voisivat jatkossakin toimia koulutuksen tukipalveluna sekä tutkintotavoitteisen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen oppimisympäristönä, jolloin oppivelvollisen olisi mahdollista suorittaa osa tai osia koulutuksesta työpajalla. Työpajoja voitaisiin nykytilaa vastaavasti hyödyntää myös osaamisen hankkimisen oppimisympäristönä perusopetuksessa. Vuonna 2019 nuorten työpajoilla oli 1 654 alle 18-vuotiasta, joista 691 tapauksessa ohjaavana tahona oli oppilaitos. Nuorten työpajojen tehtävät eivät muuttuisi merkittävästi nykyisestä, koska jatkossakin työpajat voisivat toimia vaihtoehtoisena oppimisympäristönä, jos koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen oppivelvollisen koulutuksen järjestämisestä työpajalla ja koulutuksen järjestäjä sopisi tästä nykytilaa vastaavasti työpajan kanssa. Lisäksi työpajat voisivat jatkossakin toimia myös oppivelvollisen tukena koulutukseen hakeutumisessa ja opiskelijalle soveltuvan koulutuksen löytymisessä.

Jos perusopetuksen jälkeen opiskelemaan hakeutuminen tuottaa nuorelle hankaluuksia, opiskelijan erityisen tuen tarve on tiedossa tai opiskelija haluaisi tutustua johonkin ammattialaan selvittääkseen, mikä olisi itselle sopiva ala, voidaan näissä tilanteissa nykyisin hyödyntää työpajaa. Työhön ja alaan tutustuminen olisi jatkossakin mahdollista työpajoilla kuten muillakin työpajoilla esimerkiksi työharjoitteluna, mutta jatkossa oppivelvollisen nuoren olisi kuitenkin ensin hakeuduttava nivelvaiheen koulutukseen tai tutkintoon johtavaan koulutukseen, josta hänet ohjattaisiin työpajalle työpajan ja koulutuksen järjestäjän sopimukseen perustuen. Tämä voisi vähentää työpajoilla jonkin verran niiden nuorten määrää, jotka itse hakeutuvat suoraan työpajalle. Jatkossakin nuori voisi hakeutua itse suoraan työpajalle, mutta tällöin hän ei voisi suorittaa siellä oppivelvollisuuttaan.

4.2.2.5 Vaikutukset Kansaneläkelaitoksen toimintaan

Esitetyt muutokset vaikuttaisivat merkittävästi koulumatkatuen toimeenpanoon. Kansaneläkelaitoksen koulumatkatukijärjestelmään ja laskujen käsittelyjärjestelmään tulisi tehdä merkittäviä muutoksia. Opintotukijärjestelmään tehtävät muutokset olisivat pienempiä. Esitykseen sisältyy myös pitkällä aikavälillä koulumatkatuen toimeenpanoa helpottavia muutoksia. Koulumatkatuen järjestelmämuutokset mahdollistaisivat myöhemmin myös automaattisen ratkaisuprosessin. Toimeenpanon edellyttämien järjestelmämuutosten kustannukset katettaisiin Kansaneläkelaitoksen toimintamenojen puitteissa.

Esitetyt muutokset edellyttäisivät järjestelmämuutosten lisäksi muutoksia päätösteksteihin, asiakaskirjeisiin, viestintään ja opintotuen verkkopalveluihin sekä henkilökunnan kouluttamista. Kansaneläkelaitoksen työmäärä koulumatkatuen toimeenpanon osalta lisääntyisi, koska hakemuksen vastaanottamisprosessi siirtyisi kokonaisuudessaan Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Suurin osa tästä työstä pystyttäisiin hoitamaan kuitenkin ohjelmallisesti, olemassa olevia rekistereitä ja verkkopalveluita hyödyntäen. Kansaneläkelaitos saisi koulumatkatuen myöntämiseen tarvittavat opiskeluun liittyvät tiedot Koski-tietovarannosta ja koulumatkoihin liittyvät tiedot esimerkiksi Maanmittauslaitoksen karttapalvelusta.

Esityksen mukainen koko kuukauden tai puolen kuukauden koulumatkatuki, joka perustuisi kalenterikuukauden aikana tehtäviin ja koulumatkatuen myöntämisedellytykset täyttyviin koulumatkoihin, yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi tuen hakemista ja myöntämistä. Ehdotettu muutos vähentäisi asiakkaiden neuvonnan tarvetta ja etuuden tarkistustilanteita.

4.2.2.6 Vaikutukset Opetushallituksen toimintaan

Esityksessä ehdotetaan, että Opetushallituksen tehtävänä olisi määrätä koulutuksen perusteet tutkintokoulutukseen valmentavalle koulutukselle. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain mukaan Opetushallituksen tulisi määrätä koulutuksen perusteet siten, että koulutuksen järjestäjät voisivat ottaa ne käyttöön koulutuksen järjestämisen alkaessa eli 1.8.2022. Opetushallitus valmistelisi perusteet syksyn 2020 aikana. Määräys koulutuksen perusteista annettaisiin kevään 2021 aikana sekä suomen että ruotsin kielellä.

Esityksessä ehdotetaan, että Opetushallitus laatisi myös vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettulle oppivelvollisille suunnatulle koulutukselle opetussuunnitelman perusteet. Opetushallituksen tulisi määrätä oppivelvollisille suunnatun koulutuksen opetussuunnitelman perusteet siten, että kansanopiston ylläpitäjät voisivat ottaa ne käyttöön lain voimaan tullessa eli 1.8.2021. Opetushallitus valmistelisi perusteet vuoden 2020 aikana. Määräys koulutuksen perusteista annettaisiin kevään 2021 aikana sekä suomen että ruotsin kielellä.

Opetushallitus valmistelisi myös tarvittavat muutokset ja päivitykset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sekä oppilaanohjaajien täydennyskoulutuksen osalta uuden tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toimeenpanemiseksi.

Oppivelvollisuuden laajentaminen lisäisi tarvetta sujuvaan tiedonsaantiin etenkin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välillä sekä niiden ja oppivelvollisen asuinkunnan välillä. Keskeisimpiä tietolähteitä olisivat opiskelijavalintarekisteri, Koski-tietovaranto sekä esityksessä ehdotettava oppivelvollisuusrekisteri. Opetushallitus vastaa opiskelijavalintarekisterin tietojen kokoamisesta ja hakujärjestelmien valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakemiseen ja opiskelijaksi ottamiseen liittyvästä yleisestä tiedottamisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta. Koski-tietovarannon osalta Opetushallitus vastaa tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten. Oppivelvollisuusrekisterin osalta Opetushallituksen vastuut olisivat vastaavat kuin Koski-tietovarannon osalta.

Opiskelijavalintarekisterin ja yhteisten hakumenettelyiden kannalta merkittävimmät muutokset liittyisivät yhteisten hakujen käyttöalan laajentamiseen ja mahdolliseen siirtymiseen yhteen yhteiseen hakuun kolmen erillisen hakumenettelyn sijasta. Valmistelun yhteydessä on suunniteltu, että vapaassa sivistystyössä järjestetty oppivelvollisille suunnattu koulutus tulisi mukaan yhteisiin hakumenettelyihin keväällä 2022 järjestettävässä yhteishaussa. Lisäksi yhteishakujärjestelmään tulisi tehdä uuden tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen käyttöönottoon liittyvät muutokset. Nämä muutokset opiskelijavalintarekisteriin tulisi tehdä siten, että ne olisivat käytössä keväällä 2022 järjestettävässä yhteishaussa.

Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttäisi myös opiskelijavalintarekisteriin tallennettujen tietojen perustella tulostettavien niin sanottujen opo-raporttien päivittämistarvetta. Nykyisin perusopetuksen järjestäjät ovat voineet ottaa opo-raportin ja saada näin opiskelijavalintarekisteriin tallennettujen tietojen perusteella kyseisen perusopetuksen järjestäjän järjestämässä opetuksessa olevien oppilaiden hakeutumisesta sekä opiskelupaikan saamisesta ja vastaanottamisesta. Jatkossa tätä menettelyä tulisi laajentaa siten, että myös tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestävät sekä kansanopistojen oppivelvollisille suunnattua koulutusta järjestävät voisivat saada vastaavat tiedot omassa koulutuksessaan olevien opiskelijoiden osalta. Tätä koskevat järjestelmämuutokset olisi tarkoitus tehdä siten, että tiedot olisivat saatavilla kevään 2021 yhteisten hakujen osalta.

Oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyen opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä valvontavastuussa olevan oppivelvollisen asuinkunnan tulisi saada tarvittavat tiedot opiskelijan hakeutumisesta koulutukseen, opintojen aloittamisesta sekä opintojen mahdollisesta keskeyttämisestä. Tarkoituksena olisi, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät sekä kunnat voisivat tarkistaa ohjaus- ja valvontavastuunsa toteuttamiseksi tarvittavat tiedot opiskelijavalintarekisteristä ja Koski-tietovarantoon tallennetuista tiedoista. Koski-tietovarantoon olisi tarkoitus tallentaa myös toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta koskevia tietoja. Nämä uudet tietotarpeet merkitsisivät muutosta nykyiseen siten, että järjestäjillä, oppilaitosten ylläpitäjillä ja kunnilla tulisi olla mahdollisuus tarkastella tarvittaessa myös muita kuin itse tallentamia tietoja opiskelijasta. Nämä järjestelmämuutokset ja -uudistukset olisi tarkoitus tehdä siten, että syksystä 2021 lukien opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät sekä kunnat voisivat saada tarvittavat tiedot Koski-tietovarannon kautta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös uudesta oppivelvollisuusrekisteristä, joka sisältäisi oppivelvollisuuden suorittamisen alkamista, keskeyttämistä ja päättymistä koskevat tiedot sekä tiedon oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjillä, oppilaitoksen ylläpitäjillä ja kunnilla olisi tallentamisvelvoite myös oppivelvollisuusrekisteriin siltä osin, kuin näitä tietoja ei voitaisi päätellä muista rekistereistä. Oppivelvollisuusrekisteriin tallennetut tiedot olisivat oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon käytettävissä. Lisäksi olisi tarkoitus rakentaa palvelu, jonka kautta opetuksen ja koulutuksen järjestäjät voisivat tehdä oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuja ilmoituksia oppivelvollisen asuinkunnalle vailla opiskelupaikkaa olevista oppivelvollisista sekä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä.

Oppivelvollisuusrekisterin ja uuden palvelun luominen edellyttäisi teknisten liittymisedellytysten luomista opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, oppilaitosten ylläpitäjille sekä kunnille. Suurin osa oppivelvollisuuskoulutusta järjestävistä kansanopistoista käyttäisi jo Koski-palvelua sekä yhteishaun palvelua, koska ne järjestävät lukiokoulutusta tai ammatillista koulutusta, joten rajapinnat näihin on jo rakennettu. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä palveluille tulisi myös täysin uusia käyttäjiä. Kansanopistoista arviolta noin 40 prosentille Opetushallituksen tulisi luoda tarvittavat tekniset liittymisedellytykset palveluihin.

Mainitut uudistukset sekä opiskelijavalintarekisteriin ja tietovarantoon tehtävät muutokset edellyttäisivät Opetushallitukselta järjestelmän teknisten muutostöiden lisäksi hallinnollista ja tietodukseen liittyvää työtä.

Opetushallitus kustantaa vähälevikkistä oppimateriaalia pienille kohderyhmille. Vähälevikkistä oppimateriaalia tarvitsevia erityisryhmiä ovat esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevat, maahanmuuttotaustaiset ja ruotsin- ja romaninkieliset oppijat sekä vähän luettuja ammatillisia aloja,

katsomusaineita ja kieliä opiskelevat. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen kustannetut ruotsinkieliset oppimateriaalit ovat käytännössä kokonaan Opetushallituksen kustannustoiminnan varassa. Opetushallituksen valtakunnallisen oppimateriaalikyselyn mukaan oppilaitoksilla on kasvava selkokielisten ja eriyttävien oppimateriaalien tarve. Avoimet oppimateriaalit helpottavat osaltaan pienten kohderyhmien oppimateriaalien saatavuutta, mutta tarve kustantaa vähälevikkisiä oppimateriaaleja pienille kohderyhmille tulee maksuttomuuden myötä todennäköisesti kasvamaan. Hintatuki kattaa kustannustoiminnan budjetista noin kolmasosan ja loput katetaan oppimateriaalien myyntituloilla.

4.2.2.7 Vaikutukset ylioppilastutkintolautakunnan toimintaan

Esityksessä ehdotetaan, että kokelaat voisivat jatkossa suorittaa viisi ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävää koetta ilman tutkintomaksuja. Tämän muutoksen toimeenpano edellyttäisi muutoksia ylioppilastutkintorekisteriin sekä merkittäisi muutosta maksujen perimiseen ja seuraamiseen liittyviin menettelyihin.

Ylioppilastutkinnon kokeiden osittain maksuttomuus vähentäisi lukiokoulutuksen järjestäjien Ylioppilastutkintolautakunnalle tilittämien maksujen euromäärää. Osa kokeista olisi kuitenkin edelleen maksullisia, joten tilitysmenettelyyn ei aiheutuisi muita merkittäviä muutoksia. Kokeiden maksuttomuus lisäisi tietojenvaihdon tarvetta lukioiden ja Ylioppilastutkintolautakunnan välillä.

Koulutuksen järjestäjä toimittaisi tiedot maksuttomasti suoritettavista kokeista ylioppilastutkintorekisteriin, josta maksuttomien kokeiden lukumäärän tilannetta voitaisiin seurata. Ylioppilastutkintolautakunnan työ määrä lisääntyisi merkittävästi, jos koulutuksen järjestäjät eivät pystyisi seuraamaan maksuttomasti suoritettujen kokeiden lukumäärää ja niihin liittyviä muita tietoja omissa opintohallintojärjestelmissään, vaan pyytäisivät näitä tietoja lautakunnalta.

Ylioppilastutkintolautakunnan tulisi rekisteriin tallennettavien tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi tarvittaessa saada tieto siitä, onko kokeeseen ilmoittautunut kokelas oikeutettu suorittamaan kokeen maksuttomasti. Tämän tiedon saamisessa voitaisiin hyödyntää Koski-tietovarantoon tallennettavia tietoja maksuttomuudesta. Tämän mahdollistaminen edellyttäisi teknisiä muutoksia, sillä nykyisin Ylioppilastutkintolautakunta ei pääse tarkastelemaan Koski-tietovarantoon tallennettuja tietoja.

4.2.2.8 Vaikutukset TE-toimistojen toimintaan

Esityksessä ehdotetaan, että alle 18-vuotiaat nuoret, jotka eivät olisi suorittaneet oppivelvollisuuttaan, eivät jatkossa olisi oikeutettuja työttömyysetuuksiin, vaan heidän tulisi hakeutua opiskelemaan. Vuonna 2019 TE-toimistoissa alkoi 4 777 alle 18-vuotiaiden työnhaun jaksoa, joista noin 1 150 oli eri henkilöitä työttömän työnhakijan statuksella. Oppivelvollisuuden laajentaminen todennäköisesti vähentäisi merkittävästi alle 18-vuotiaiden asiointia TE-palveluissa. Vuonna 2019 alkoi noin 1 500:lla peruskoulupohjaisella alle 25-vuotiaalla työvoimakoulutusjakso. Jos jatkossa nykyistä useampi nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon heti perusopetuksen jälkeen, muuttaisi se nuorimpien asiakkaiden palvelutarvetta erityisesti 20–25-vuotiaiden ikäryhmässä ja vähentäisi nuorimmista ikäluokista alkaen työvoimapolitiittisen koulutuksen tarvetta. Mikäli oppivelvollisuuden nosto vähentää kouluttamattomien nuorten työvoimapolitiittisen koulutuksen tarvetta, saattaa tämä nostaa hienoisesti palkkatuen merkitystä palveluissa.

Jatkossa TE-toimisto ei vastaisi myöskään alle 18-vuotiaiden maahanmuuttajanuorten, jotka eivät ole suorittaneet oppivelvollisuutta, kotoutumisen edistämistä, esimerkiksi kotoutumissuunnitelmien laatimisesta ja palveluihin ohjaamisesta. Tämä vähentäisi TE-toimistojen ohjaus-

ja neuvontavastuuta näiden alle 18-vuotiaiden nuorten osalta. 17-vuotiaana aloitettujen opintojen tukeminen edellyttäisi jatkossa TE-toimiston harkintaa siitä, voidaanko opinnoista sopia kotoutumissuunnitelmassa niiden aloittamisen jälkeen julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla työnhakijan täyttäessä 18 vuotta.

Oppivelvollisuuden laajentaminen vaikuttaisi myös nuorten yhden luukun palvelupisteiden Ohjaamojen toimintaan. Ohjaamojen asiakkaista kahdeksan prosenttia on ollut 17-vuotiaita tai nuorempia. Yleisin asioinnin aihe liittyy työllisyyteen, mutta 22 prosenttia asioinneista on kohdentunut opiskeluun liittyviin kysymyksiin. Ohjaamojen asiakkaista nuorimpien määrät ja asiointien aiheet todennäköisesti muuttuvat ja Ohjaamojen asema neuvontapisteinä saattaa muuttua nuorimpien asiakkaiden osalta. Ohjaamoja tukevien TEM:in, OKM:n ja STM:n tulee ohjeistaa tarkemmin Ohjaamoja oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksista sekä seurata muutoksen vaikutuksia Ohjaamojen toimintaan. Oppivelvollisuuden nosto tuo myös esille tarpeen tehdä jatkossa tiiviimpää yhteistyötä Opetushallituksen, oppilaitosten ja ohjaamoverkoston kesken. Oppivelvollisuuden laajentamisen ei kuitenkaan voida arvioida poistavan tai merkittävästi vähentävän uraohjauksen tarvetta Ohjaamoissa tai vastaavissa työikäisten palvelupisteissä.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Lapsivaikutukset

Alaikäisten lasten osalta oppivelvollisuuden laajentamisen merkittävimmät vaikutukset kohdistuisivat 16—17-vuotiaisiin perusopetuksen päättäviin nuoriin, jotka oppivelvollisuuden laajentamisen myötä olisivat jatkossa velvollisia hakeutumaan toisen asteen koulutukseen ja suorittamaan opintoja. Toisaalta velvollisuuden vastinparina oppivelvollisella olisi oikeus saada nykyistä enemmän tukea ja ohjausta oppivelvollisuutensa suorittamiseen. Lisäksi toisen asteen koulutus muuttuisi nykytilaan verrattuna täysin maksuttomaksi, mikä vaikuttaisi 16—17-vuotiaiden nuorten omaan ja heidän perheidensä taloudelliseen asemaan. Oppivelvollisuuden laajentamisella ei olisi merkittäviä vaikutuksia tätä nuorempien perusopetusikäisten lasten asemaan, koska oppivelvollisuuden aloitusajankohtaa tai sisältöä perusopetuksessa ei ehdoteta muutettavaksi.

Oppivelvollisuuden nostaminen velvoittaisi nuorta hakeutumaan perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentaminen kuitenkin samalla parantaisi nuorten mahdollisuuksia saada ohjausta toisen asteen opiskelupaikan valintaan perusopetuksen aikana ja perusopetuksen jälkeisessä nivelvaiheessa sekä mahdollisessa koulutuksen keskeyttämistilanteessa. Nuoresta pidettäisiin huolta koko hakeutumisvaiheen ja oppivelvollisuuden suorittamisen ajan ja hänet saattaen vaihdettaisiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjältä toiselle. Mikäli nuori puoltaisi opetuksen ja koulutuksen järjestäjien turvaverkosta, asuinkunta selvittäisi nuoren tilannetta ja ohjaisi häntä eteenpäin.

Perusopetuksen osalta uudistuksella vahvistettaisiin lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada nykyistä paremmin oppilaan henkilökohtaisia tarpeita vastaava henkilökohtaista ohjausta. Erityisesti uudistus vahvistaisi eriytettyyn henkilökohtaiseen ohjaukseen pääsyä niille oppilasryhmille, jotka Karvin arvioinnin (2020) mukaan ovat kokeneet henkilökohtaisen oppilaanohjauksen perusopetuksen aikana riittämättömäksi. Uudistuksen kautta vahvistettaisiin erityisesti heikommassa asemassa olevien ja tukea tarvitsevien oppilaiden edellytyksiä tehdä omaa tulevaisuuttaan koskevia ja myöhempää työllistymistä tukevia valintoja.

Uudistuksen valmistelun aikana keväällä 2020 tehtiin nuorille suunnattu verkkokysely, jossa haluttiin selvittää peruskoulun, lukion ja ammattioppilaitoksen oppilaiden ja opiskelijoiden aja-

tuksia, mielipiteitä ja kysymyksiä koskien oppivelvollisuuden pidentämistä. Suurin osa kyselyyn vastanneista ilmoitti aikovansa jatkaa tai jatkaneensa opintoja peruskoulun jälkeen. Yli puolet kyselyyn vastanneista peruskoulun ja toisen asteen oppilaista ja opiskelijoista piti päätöstä helppona ja joka kymmenes vaikeana. Vajaa kolmannes ilmoitti miettineensä päätöstä pitkään. Kyselyn perusteella ammattioppilaitoksen opiskelijat pohtivat päätöstä peruskoulun jälkeisistä opinnoista pidempään ja pitivät sitä vaikeampana kuin lukiolaiset. Moni kyselyyn vastannut nuori toi esille, että kaipaisi enemmän lisätietoa, ohjausta ja tukea liittyen peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Uudistus parantaisikin perusopetuksen päättövaiheessa olevien nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tietoa ja ohjausta jatko-opintoihin siirtymisessä.

Oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuuden toteutumista koskevalla seurannalla varmistettaisiin oppivelvollisten siirtymät jatko-opintoihin siten, että siirtymä tukisi oppivelvollisen henkilökohtaista oppimispolkua, ja samalla vähennettäisiin opintojen keskeyttämiä. Opiskelua ja toisen asteen tutkinnon suorittamista tukisi myös se, että toisen asteen koulutuksessa kiinnitettäisiin aiempaa enemmän huomiota ohjaukseen ja keskeyttämisen ehkäisemiseen. Täsmäohjauksen ja -tuen tavoitteena on saada keskeyttämiskierre katkaistua ja tutkinto valmiiksi. Oppivelvollisuuden laajentamisen keskeinen vaikutusmekanismi on olla päästämättä nuorta lähtemään työn ja koulutuksen ulkopuoliselle polulle. Tavoitteena on myös sen varmistaminen, että nuori siirtyy työelämään tai jatko-opintoihin riittävillä valmiuksilla toisen asteen tutkinnon suoritettuaan. Esitetyillä toimilla tuettaisiin nuoren henkilökohtaisen koulutustason nousua ja hyvinvointia.

Nuorille suunnatussa verkkokyselyssä kysyttiin myös syitä koulutuksen keskeyttämiseen. Kyselyssä keskeyttämisen tai sen harkitsemisen syiksi opiskelijat ilmoittivat vastausvaihtoehdoista useimmiten jonkin muun henkilökohtaisen syyn. Myös se, etteivät opinnot tai tuleva ala tuntuneet omilta tai kiinnostaneet, olivat merkittäviä keskeyttämiseen ja sen pohtimiseen liittyviä tekijöitä. Keskeyttämistä koskeneisiin kysymyksiin vastanneista 18 prosenttia ilmoitti syyksi halun siirtyä työelämään ja yhdeksän prosenttia taloudelliset syyt. Kyselyn perusteella syyt vaikuttivat olevan vastaavia kuin aiemmissa toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä koskeneissa selvityksissä. Kyselyn perusteella yli puolet keskeyttäneistä tai keskeyttämistä harkinneista vastaajista painotti henkilökohtaisen ohjauksen sekä neuvonnan tärkeyttä. Opiskelijoiden tuen ja henkilökohtaisen ohjauksen tarve ilmeni myös selvästi avokysymyksen vastauksista. Oppivelvollisuuden laajentaminen vastaisi tähän kyselyssäkin selvästi ilmenneeseen nuorten tarpeeseen saada tukea ja apua toisen asteen koulutuksen keskeyttämistilanteissa.

4.2.3.2 Muut vaikutukset yksilöiden asemaan

Oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuttomuus

Oppivelvollisuuden pidentäminen 18 ikävuoteen saakka ei pääsääntöisesti mahdollistaisi koko toisen asteen tutkinnon suorittamista oppivelvollisuuden puitteissa, mutta sen voitaisiin kuitenkin ennakoita johtavan vaille toisen asteen tutkintoa jäävien ikäluokkaosuuden selvään laskuun. Seurantatiedot osoittavat, että keskeyttämiset kasaantuvat tyypillisesti opiskelujen ensimmäiseen puoleen vuoteen, joten ensimmäistä opiskeluvuotta voidaan pitää hyvin kriittisenä opintojen loppuun saamisen suhteen. Vuonna 2017 opintonsa aloittaneista toisen asteen opiskelijoista noin 4 200 eli 5,7 prosenttia kaikista opiskelun aloittaneista keskeytti ennen toisen lukuvuoden alkamista tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan. Jos oppivelvollisuuden pidennys vähentäisi toisen asteen tutkintoon johtavat opinnot aloittaneiden koulutuksen keskeyttämistä 2/3:lla, se johtaisi toisen asteen tutkinnon suorittaneiden määrän lisääntymiseen noin 3 000 nuorella vuosittain.

Seurantatutkimuksen perusteella perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittaminen hidastuu 21 ikävuoden jälkeen. Oppivelvollisuuden ulottaminen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen tukee käsitystä siitä, että nuori todennäköisemmin suorittaa toisen asteen koulutuksen heti perusopetuksen suorittamisen jälkeen kuin usean väli vuoden jälkeen. Opiskelun jatkaminen heti perusopetuksen jälkeen tehostaisi siis opintojen läpäisyä. Tilastaselvitykset osoittavat, että yli 20-vuotiaat opiskelijat keskeyttävät ammatillisen peruskoulutuksen nuorempia useammin.

Nivelvaiheen koulutusten yhdenmukaistaminen mahdollistaisi nuorelle ehyen oppimispolun koko toisen asteen koulutuksen ajan. Yhtenäisen nivelvaiheen koulutuksen tavoitteena olisi myös edistää tasa-arvoa, esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta. Uudistuksella mahdollistettaisiin nykyistä paremmin nivelvaiheen koulutuksessa olevien opiskelijoiden yksilölliset jatkopolut toisen asteen koulutukseen. Opiskelijan ei tarvitsisi vielä nivelvaiheeseen siirtyessään valita, haluaako hän suuntautua ammatilliseen vai lukiokoulutukseen, vaan opiskelija voisi hakeutua hänelle lähimpään nivelvaiheen koulutusta järjestävään oppilaitokseen, joka voisi olla perusopetusta tarjoava oppilaitos, lukio tai ammatillinen oppilaitos. Tämä olisi erityisesti tärkeää perusopetuksen päättävien alaikäisten nuorten osalta, jotta heidän ei tarvitsisi nivelvaiheen koulutuksen suorittamisen vuoksi tehdä pitkiä päivittäisiä koulumatkoja tai jopa muuttaa itsenäisesti asumaan.

Jatko-ohjausvelvoitteen säätäminen kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille parantaisi ylioppilastutkinnon ja ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden nuorten yhdenvertaisuutta, kun kaikilla tutkinnon suorittaneilla olisi yhtäläinen mahdollisuus saada jälkiohjausta jatko-opintoihin hakeutumiseen tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Lisäksi aiempaa systemaattisempi jälkiohjaus jatko-opintoihin ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen voisi lisätä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden hakeutumista ja pääsyä korkeakoulutukseen, ja sitä kautta parantaa näiden henkilöiden osaamis- ja koulutustasoa.

Yhteiskuntaan kiinnittyminen on vahvassa yhteydessä yksilön koulutustasoon. Työelämään kiinnittymistä tukee perusopetuksen päättötodistuksen saavuttaminen ja perusopetuksen jälkeisen toisen asteen tutkinnon suorittaminen. Kaikessa toisen asteen koulutuksessa tavoitteena on myös tukea nuoren kehitystä yhteiskunnan jäseneksi ja kehittää valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Työelämän muutosten ja murrosten nopeutuessa valmius jatkuvaan oppimiseen korostuu. Oppimiskyky ja henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen ja johtaminen nousevat tulevaisuuden tärkeiksi yleisiksi kyvyiksi. Uudistuksen työ- ja elämänuraan kohdistuvien vaikutusten osalta painopiste onkin siinä joukossa, joka ei nykyisin siirry toisen asteen koulutukseen perusasteen jälkeen ja jää ilman toisen asteen tutkintoa.

Toisen asteen koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret jäävät myös vaille koulutuksen yhteydessä annettavaa oppimiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvää ohjausta. Karvin arvioinnin (2020) mukaan ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijat kokivat saavansa hyvin tukea itsetuntemuksen, osallisuuden ja urasuunnittelutaitojen kehittämiseen. Opiskelijat myös kokivat nykyisen opiskelunsa selkeyttäneen enemmän tulevaisuuden suunnitelmiaan. Koulutukseen osallistumisella on siis työssä ja jatko-opinnoissa tarvittavien tietojen ja taitojen kehittymisen lisäksi laajempaa vaikutusta työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen. 16—17-vuotiaana koulutuksen ulkopuolella olevat ovat ikäovereitaan keskimäärin heikommassa asemassa läpi elämän. Talouspolitiikan arviointineuvoston raportin mukaan oppivelvollisuusiän nostaminen olisi suoraviivainen, hyvin kohdentuva ja kustannustehokas tapa parantaa tämän ryhmän työmarkkina-asemaa.

Uudistuksen yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota joustavien opintopolkujen luomiseen, jotta oppivelvollisuuden suorittamisessa otettaisiin huomioon yksilölliset elämäntilanteet ja esimer-

kiksi osallistuminen perheen harjoittamaan elinkeinotoimintaan tai saamelaisnuoren osallistuminen perinteisen elinkeinon harjoittamiseen tai muuhun saamelaiskulttuuriin liittyvään toimintaan. Joustavat opintopolut, kuten erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen, aiemmin hankitun osaamisen osoittaminen suoraan näytöissä ilman opetukseen osallistumista tai oppisopimuskoulutus, mahdollistaisivat kullekin nuorelle juuri hänen tarpeitaan ja tavoitteitaan vastaavan toisen asteen tutkinnon suorittamistavan.

Oppivelvollisuuden laajentaminen ja siihen sisältyvä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus parantaisi opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella täysipainoisesti ja suorittaa toisen asteen tutkinto. Maksuton toinen aste mahdollistaisi sen, että nuori voisi opiskella ja suorittaa tutkinnon ilman taloudellisia huolia riippumatta siitä, mikä on perheen taloudellinen tilanne.

Toisaalta esityksen tarkoituksena ei ole vaikuttaa toisen asteen opiskelijoiden mahdollisuuksiin tehdä työtä esimerkiksi koulujen loma-aikoina, viikonloppuisin tai iltaisin, kunhan työnteko ei olisi esteenä oppivelvollisuuden suorittamiselle. Esitykseen sisältyvien nuorista työntekijöistä annetun lain ja erityösopimuslain muutossäännösten tarkoituksena on säilyttää nykytila sen osalta, että nuoret voisivat jatkossakin tehdä heille soveltuvaa työtä oppivelvollisuuden suorittamisen huomioiden.

Esityksessä opiskelijalla olisi oikeus suorittaa opintojaan maksuttomasti sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin hän täyttää 20 vuotta. Maksuttomuutta ei rajattaisi vain ensimmäiseksi aloitettaviin tutkintotavoitteisiin opintoihin eikä tutkinnon tavoitteelliseen suoritusajankohdan. Tämä olisi perusteltua tutkinnon suorittamiseen kannustamiseksi, mutta saattaisi jossain tilanteissa pitkittää opiskeluaikojaa verrattuna lyhyempään maksuttomuusaikaan. Tiukempi maksuttomuuden raja ohjaisi opintojen nopeampaan suorittamiseen, mutta toisaalta oikeus maksuttomaan koulutukseen saattaisi päättyä kesken tutkinnon suorittamisen juuri niillä opiskelijoilla, joiden tutkinnon suorittamiseen uudistuksella pyritään vaikuttamaan.

Oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen koulutuksen maksuttomuus koskisivat ensimmäisen kerran perusopetuksen keväällä 2021 päättävää ikäluokkaa. Kaikki tätä nuoremmat ikäluokat kuuluisivat laajennetun oppivelvollisuuden ja toisen asteen maksuttomuuden piiriin, mutta tätä vanhemmilla ikäluokilla ei olisi vastaavaa oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Uudistus ei kuitenkaan muuttaisi vanhempien ikäluokkien mahdollisuutta osallistua koulutukseen ja esimerkiksi opetus olisi edelleen maksutonta. Vanhemmilla ikäluokilla olisi myös nykytilaa vastaavasti oikeus esimerkiksi opintotukeen, oppimateriaalilisään ja koulumatkatukeen.

Oppivelvollisuuden laajentaminen muuttaisi 16—17-vuotiaiden nuorten asemaa siten, että jatkossa he eivät voisi hakeutua päätoimisesti työelämään heti perusopetuksen päätyttyä, vaan heillä olisi velvollisuus opiskella 18-vuotiaiksi saakka. Oppivelvollisuutta olisi kuitenkin mahdollisuus suorittaa myös oppisopimuskoulutuksena, mikäli koulutuksen järjestäjä ja työnantaja sopivat oppisopimuskoulutuksesta. Perusopetuksen päättävä nuori voisi näin halutessaan siirtyä jatkossakin suoraan työelämään oppisopimuskoulutuksen kautta ja suorittaa samalla toisen asteen tutkinnon.

Oppivelvollisuus päättyisi joko 18 ikävuoden täyttämiseen tai toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Vuonna 2018 ylioppilastutkinnon suoritti 253 suoritusvuonna 18-vuotiaista. Ammatillisen perustutkinnon vuonna 2019 suoritti puolestaan 16 suoritusvuonna 17-vuotiaista ja 1 795 suoritusvuonna 18-vuotiaista, mutta tutkinnon suoritusajankohdat painottuivat voimakkaasti loppuvuoteen, erityisesti joulukuuhun. Vain pienellä osalla nuorista oppivelvollisuuden suorittaminen päättyisi tutkinnon suorittamiseen ennen 18 ikävuoden täyttymistä.

18 vuotta täyttänyt nuori voisi halutessaan keskeyttää toisen asteen opinnot oppivelvollisuuden päättyessä. Oppivelvollisuuslaissa koulutuksen järjestäjille ja asuinkunnille säädetyt ohjaus- ja valvontavastuut koskevat vain oppivelvollisuusikäisiä nuoria. Kuitenkin sekä lukiolaki että ammatillisesta koulutuksesta annettu laki sisältävät jo nykyisin säännökset koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta ohjata opiskelijaa keskeyttämistilanteessa. Nuorella olisi siis myös oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen oikeus saada ohjausta esimerkiksi toisiin opintoihin siirtymisessä. Lisäksi nuorisolain mukaan koulutuksen järjestäjällä olisi edelleen velvollisuus ilmoittaa kunnalle etsivää nuorisotyötä varten, jos täysi-ikäinen nuori keskeyttäisi opintonsa.

Koulumatkatuki ja työttömyysetuudet

Koulumatkatukioikeuden laajentamisen lisäksi esitys sisältää myös koulumatkatukea selkeyttäviä ja yksinkertaistavia muutosehdotuksia, jotka vaikuttaisivat kaikkien koulumatkatukea saavien opiskelijoiden asemaan. Esityksen mukainen koko kuukauden tai puolen kuukauden koulumatkatuki yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi tuen hakemista ja myöntämistä. Ehdotetun muutoksen myötä tuki voitaisiin myös nykyistä paremmin kohdentaa tosiasiallisesti jatkossa koulumatkatuen sujuvan hakemisen. Koulumatkatuen hakeminen helpottuisi, koska hakemuksen voisi jättää myös verkkopalvelun kautta. Hakeminen myös nopeutuisi, koska hakemusta ei tarvitsisi jättää enää oppilaitoksen tarkistettavaksi ja täydennettäväksi. Koulumatkatuen järjestelmämuutokset mahdollistaisivat myös sen, että koulumatkatuetta lippuja olisi mahdollista ostaa myös verkkopalvelun kautta.

Esityksessä muutettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren työnhakijan oikeusasemaa siten, että hän ei olisi oikeutettu työttömälle työnhakijalle maksettavaan työttömyysetuuteen. Työttömyysetuus voitaisiin kuitenkin myöntää 17 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, joka on suorittanut oppivelvollisuutensa tai joka on keskeyttänyt oppivelvollisuutensa suorittamisen oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla.

4.2.3.3 Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Sukupuolten välillä on nähtävissä eroja oppimistuloksissa, koulutukseen hakeutumisessa sekä koulutuksen keskeyttämisessä. Viimeisen vuosikymmenen aikana oppimistulokset ovat sukupuolittuneet erityisesti tyttöjen hyväksi. PISA 2018 tutkimuksen mukaan heikkojen lukijoiden osuus on lisääntynyt maassamme selvästi. Vuonna 2009 heikkoja lukijoita oli 8,1 prosenttia, mutta vuonna 2018 jo 13,5 prosenttia kaikista oppilaista. Maassamme on siten yhä enemmän nuoria, joiden lukutaito ei riitä opiskeluun ja yhteiskunnassa toimimiseen. Oppilaiden väliset lukutaitoerot olivat vuonna 2018 suuremmat kuin kertaakaan Suomen PISA-tutkimusten historiassa. Oppilaiden välisten erojen kasvusta huolimatta suomalaiskoulujen välinen vaihtelu oli osanottajamaiden pienin, eikä se ole kasvanut verrattuna edelliseen PISA-tutkimukseen. Tytöt ovat edelleen reilusti edellä poikia. Suomessa sukupuolten välinen lukutaidon osaamisero on ollut koko ajan osallistuvien maiden suurimpia ja on edelleen OECD-maiden suurin. Ero tyttöjen hyväksi oli Suomessa 52 pistettä, kun se OECD-maissa keskimäärin oli 30 pistettä. Pojissa heikkojen lukijoiden määrä on kasvanut vuoden 2009 jälkeen.

Oppilaiden sosioekonomisen taustan vaikutus oppimistuloksiin on myös voimistunut. Vanhempien koulutus, ammatti ja kodin varallisuus eli sosioekonominen tausta olivat kaikissa maissa yhteydessä oppilaiden lukutaitoon. Suomessa ylimmän ja alimman sosioekonomisen neljännek-

sen keskimääräinen lukutaitoero oli 79 pistettä, mikä vastaa laskennallisesti noin kahden kouluvuoden opintoja. OECD-maissa vastaava ero oli 88 pistettä. Suomessa sosioekonomisen taustan yhteys oppilaiden osaamiseen voimistui vuodesta 2009, jolloin ero oli 62 pistettä. Oppilaan taustan vaikutuksen kasvaminen johtuu taustaltaan alimman neljänneksen heikentyneistä tulokista.

Sukupuolten välillä on eroa siinä, kuinka suuri osa ikäluokasta jää perusasteen koulutuksen varaan. Vuonna 2018 pelkän perusasteen suorittaneita 20—29-vuotiaita oli 15 prosenttia ikäluokasta. Miehistä perusasteen varassa oli 17 prosenttia ja naisista 13 prosenttia ikäluokasta. Perusasteen varassa olevien miesten osuus on kaikissa ikäryhmissä korkeampi kuin naisten osuus. Huolimatta siitä, että koko ikäluokassa toisen asteen koulutuksen varassa olevien osuus on ollut nousussa, on se miehillä laskenut 20—24-vuotiaiden ikäluokassa ja kääntynyt lievään laskuun myös 25—29-vuotiaiden ikäluokassa. Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan peruskoulun oppilaista 20,1 prosenttia sai tehostettua tai erityistä tukea syksyllä 2019. Tehostetun tuen oppilaista poikia oli 63 prosenttia ja tyttöjä 37 prosenttia. Erityistä tukea saaneista poikia oli 71 prosenttia ja tyttöjä 29 prosenttia. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2017 nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen (oppilaitosmuotoisen opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen) opiskelijoita oli 116 166, joista 20 prosenttia oli erityisopiskelijoita. Miesopiskelijoista 20 prosenttia ja naisopiskelijoista 19 prosenttia oli erityisopiskelijoita. Kaiken kaikkiaan erityisopiskelijoista 55 prosenttia oli miehiä. Tilastokeskuksen tilastoissa käytetään käsitettä erityisopiskelija, jolla käytännössä tarkoitetaan erityiseen tukeen oikeutettuja opiskelijoita.

Vuonna 2018 peruskoulun 9. luokan päättäneitä oli 58 000. Lähes kaikki peruskoulun 9. luokan päättäneet hakivat välittömästi jatko-opintoihin ja vain 1 prosentti jätti hakematta. Tytöistä 65 prosenttia haki ensisijaisesti lukioon. Pojista 54 prosenttia haki ensisijaisesti toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Vuonna 2018 lukion opiskelijoista ja ylioppilastutkinnon suorittaneista 58 prosenttia oli naisia. Koko 2000-luvun yli puolet opiskelijoista ja ylioppilastutkinnon suorittaneista on ollut naisia.

Peruskoulun tavalla tai toisella kesken jättäneitä oli lukuvuonna 2018—2019 yhteensä 443. Kaikista koulupudokkaista 43 prosenttia oli tyttöjä. Oppivelvollisuutensa laiminlyöneistä tyttöjä oli 41 ja ilman peruskoulun päättötodistusta eronneista 150. Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan miehet keskeyttivät tutkintoon johtavan koulutuksen useammin kuin naiset. Miehistä tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti kokonaan 6,4 prosenttia ja naisista 4,4 prosenttia lukuvuonna 2017—2018. Koulutussektoria naiset vaihtoivat hieman enemmän kuin miehet. Naiset keskeyttivät useimmin ammatillisen koulutuksen.

Esityksen arvioidaan lisäävän yhdenvertaisuutta sukupuolten välillä sekä vähentävän syrjäytymisriskiä, koska oppivelvollisuuden laajentaminen vähentää pelkästään perusopetuksen varaan jäävien määrää. Oppivelvollisuuden laajentamisen arvioidaan lisäävän toisen asteen suoritusastetta, koulutuksellista yhdenvertaisuutta sekä vähentävän sukupuolten välistä eroa koulutuksessa ja työelämässä. Oppimiserot vaikuttavat toisen asteen koulutuksen suorittamiseen, joten oppivelvollisuuden laajentaminen tukisi varsinkin miesten perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamista.

Vaikutukset vammaisten henkilöiden asemaan

Oppivelvollisuuden laajentaminen koskisi yhdenvertaisesti kaikkia henkilöitä heidän terveydentilastaan tai toimintakyvystään riippumatta. Oppivelvollisuuden laajentaminen merkitsisikin

uudenlaista subjektiivista oikeutta toisen asteen koulutukseen, mikä parantaisi myös vammaisten nuorten mahdollisuuksia perusopetuksen jälkeisen opiskelupaikan saamiseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota vammaisten opiskelijoiden opinto-ohjaukseen, jotta heidän valmiutensa tunnistettaisiin eikä heitä ohjattaisi liian kapealalaisesti esimerkiksi vain erityisoppilaitoksissa järjestettävään koulutukseen. Olisikin tärkeää varmistaa, että vammaisilla nuorilla on riittävästi tietoa erilaisista opiskelumahdollisuuksista ja opiskeluun liittyvistä tukitoimista. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä panostetaan perusopetuksen päättövaiheen ja nivelvaiheen ohjaukseen, mikä osaltaan edistäisi oikean opiskelupaikan löytymistä myös vammaisille nuorille.

Oppivelvollisella taikka hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan olisi oikeus hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman perusteella. Oppivelvollisuuden suorittaminen keskeyttäisiin kuitenkin aina vain hakemuksesta eli yksilön tahdonilmaisun perusteella, ei viranomaisaloitteisesti. Lähtökohtana olisi kaikkien oikeus opiskella. Oppivelvollisuuden keskeyttämis päätösten yhteydessä olisi myös tärkeää arvioida, onko sairaus tai vamma sen luonteinen, että se estää oppivelvollisuuden suorittamisen vai voisiko oppivelvollisuuden suorittaminen olla mahdollista tarjolla olevien tukitoimien ja esimerkiksi mukautusten avulla. Vammaisille opiskelijoille olisi oppivelvollisuuden suorittamiseksi tarjolla nykytilaa vastaavat opiskelun tukitoimet ja mukautukset. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä olisi kuitenkin kiinnitettävä erityisesti huomiota lainsäädännön mahdollistamien tukitoimien ja mukautusten riittävään ja asianmukaiseen toimeenpanoon.

Vaikeimmin vammaiset voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jossa koulutuksen sisältö räätälöidään kunkin opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaiseksi. Lisäksi vaativaan erityiseen tukeen oikeutetut henkilöt voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan uudessa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja tämän jälkeen siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa oppivelvollisen tavoitteeksi voitaisiin asettaa myös vain tiettyjen tutkinnon osien suorittaminen, jos koko tutkinnon suorittamisen ei arvioida olevan oppivelvollisen valmiuksien ja tavoitteiden mukaan perusteltua.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä ei merkittävästi muutettaisi vammaisille opiskelijoille tarjolla olevia opiskelun tukitoimia ja opintososiaalisia etuuksia, koska jo nykyisten tukitoimien arvioidaan olevan riittäviä oppivelvollisuuskoulutuksen suorittamiseksi. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Tulkkauspalvelulain mukaan opiskeluun liittyvänä tulkkauspalvelua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö sitä välttämättä tarvitsee selviytyäkseen perusopetuksen jälkeisistä opinnoista, jotka johtavat tutkintoon tai ammattiin, edistävät ammatilliseen opiskeluun pääsemistä tai työllistymistä taikka tukevat työelämässä pysymistä tai etenemistä. Vammaisten henkilöiden oikeudesta kuljetuspalveluihin säädetään vammaispalvelulaissa. Olisi kuitenkin tärkeää, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät tiedottaisivat vammaisia opiskelijoita ja heidän huoltajiaan näistä saatavilla olevista palveluista ja palveluiden hakemiseen liittyvät prosessit olisivat mahdollisimman selkeitä, viivytyksettömiä ja sujuvia. Tähän tulisi kiinnittää erityistä huomiota perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa, jolloin oppivelvolliset siirtyvät opetuksen järjestäjän tarjoamien palveluiden piiristä kunnan ja Kansaneläkelaitoksen tarjoamien palveluiden piiriin.

Useiden tutkimusten mukaan vammaisten henkilöiden koulutustaso on muita alhaisempi ja vain osa heistä on työelämässä. Tämä vaikuttaa osaltaan heidän taloudelliseen tilanteeseensa ja hyvinvointiinsa. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä vammaiset henkilöt olisivat valmiuk-

siensa mukaan velvoitettuja osallistumaan myös perusasteen jälkeiseen koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen ja koulutuksen maksuttomuuden avulla vahvistettaisiin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia ja tätä kautta myös työllistymistä. Tällä olisi monia positiivisia vaikutuksia yksilöiden elämänsäkuuluun, osallisuuteen ja hyvinvointiin.

Vaikeimmin vammaisille tarkoitettu koulutus on keskitetty kyseisen koulutustehtävän järjestämisluvassa saaneisiin järjestäjiin ja oppilaitoksiin. Koulutusta on tarjolla eri puolilla Suomea, mutta vaikeimmin vammaisille tarkoitettu koulutus oppilaitos kuitenkin usein saattaisi sijaita kauempana oppivelvollisen kodista, jolloin päivittäinen kulkeminen oppilaitokseen ei olisi mahdollista. Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille tarkoitetuissa oppilaitoksissa on kuitenkin kattavasti tarjolla asumispalveluita, jotka mahdollistavat vaativaa erityistä tukea tarvitsevien oppivelvollisten opiskelun ja asumisen.

Vaikutukset vähemmistöihin

Ammatillista koulutusta tarjoaa tällä hetkellä yhdeksän ruotsinkielistä koulutuksen järjestäjää sekä kuusi järjestäjää, joiden opetuskieli on suomi ja ruotsi. Ruotsinkielisiä lukioita on hieman yli 30. Ruotsinkielistä koulutusta on tarjolla niillä alueilla, joilla ruotsinkielistä väestöä asuu, joten äidinkielenään ruotsia puhuvien on mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta omalla äidinkielellään. Järjestämisluvilla ja koulutuksen järjestämisessä on kuitenkin jatkossakin tärkeää varmistaa, että ruotsinkielistä koulutusta ja erityisesti myös nivelvaiheen valmentavaa koulutusta on riittävästi saatavilla. Opiskelupaikan osoittamista koskevassa sääntelyssä otettaisiin huomioon oppivelvollisen perusopetuksen kieli, ja opiskelupaikka osoitettaisiin tämän mukaisesti joko suomen tai ruotsin kieliseen koulutukseen. Lisäksi oppivelvollisen perusopetuksen kieli otettaisiin huomioon oppivelvollisuuslaissa tarkoitettujen erityisten majoitus- ja matkakorvausten myöntämisessä. Oppivelvollisella olisi oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen sen lähimmän oppilaitoksen perusteella, jossa on tarjolla oppivelvollisen perusopetuksen kielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielistä lukio- tai ammatillista koulutusta. Vaikeimmin vammaisten nuorten opiskelun järjestämisessä tulisi myös ottaa huomioon, että vaikeasti vammaisella nuorella on oikeus jatko-opiskeluun omalla äidinkielellään, joko suomeksi tai ruotsiksi.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä otettaisiin huomioon myös saamelaisien kielelliset ja kulttuurilliset oikeudet sekä saamelaisalueen erityispiirteet. Osittain saamenkielistä lukio-koulutusta on tarjolla saamelaisalueen lukioissa ja ammatillista koulutusta puolestaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Oppivelvollisuutta olisi mahdollisuus suorittaa myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin lukuvuosikoulutuksessa, mikä osalta vahvistaisi mahdollisuuksia siirtyä saamenkieliseen koulutukseen, jatko-opintoihin ja työelämään. Lisäksi saamelaisten kotiseutualueella asuvalla saamelaisella oppivelvollisella olisi oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen, jos hän suorittaa oppivelvollisuuttaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa, vaikka jokin muu toisen asteen oppilaitos sijaitsisi hänen kotiaan lähempänä.

Uudistuksen yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota myös saamenkielisen opetuksen ja oppimateriaalien riittävään saatavuuteen sekä kehittää saamelaisten tarpeisiin soveltuva koulutusta, jotta koulutus vastaisi paremmin alkuperäiskansan perinteisten elinkeinojen asettamiin vaatimuksiin. Saamelaiskäräjät saa valtion talousarviossa vuosittain määrärahan saamenkielisen oppimateriaalin valmistamista varten. Uudistuksella olisi merkitystä myös Saamelaiskäräjien oppimateriaalityölle ja resurssitarpeille, sillä oppivelvollisuuden laajentuessa myös saamenkielisen oppimateriaalin tarve saattaisi kasvaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisyöryhmän ajalle 6.2.2020—31.12.2020. Työryhmän tehtävänä on tarkastella saamenkielisen varhaiskasvatuksen, saamelaisten kulttuuri- ja

kielipesätoiminnan, saamelaisopetuksen ja -koulutuksen tilaa kokonaisuutena. Työssään kehittämistyöryhmä tarkastelee ja esittää toimenpiteitä muun muassa saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen ja koulutuksen kehittämiseksi sekä saatavuuden vahvistamiseksi koko maassa, ja opetushenkilöstön saatavuuden vahvistamiseksi. Työryhmä tekee tarvittavat esitykset myös saamenkielisen oppimateriaalin saatavuuden turvaamisesta sekä pohjoismaisen kouluyhteistyön vahvistamiseksi saamelaisopetuksessa.

Viittomakielilain 3 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Tällä hetkellä toisen asteen koulutusta ei juuri ole tarjolla viittomakielellä, joten viittomakieliset joutuvat turvautumaan tulkkauspalvelun käyttöön. Tämä on joidenkin viittomakielisten kohdalla suuri muutos viittomakielisestä oppimisympäristöstä ainoaksi viittomakieltä käyttäväksi kuulevien joukossa. Tämä muutos voi aiheuttaa joillekin opiskelijoille ongelmia, mikä tulisi huomioida opiskelijalle tarjottavissa muissa tukitoimissa. Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjistä ammatillista erityisoppilaitosta ylläpitävä Ammattiopisto Spesia Oy:llä on pitemmän ajan osaamista kuurojen opiskelijoiden ammatillisen koulutuksen koulutustarpeisiin vastaamisesta. Järjestäjällä on oppilaitoksia eri puolilla maata, muun muassa Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Etelä-Savossa.

Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjistä Suomen Diakoniaopisto SDO Oy ja Kirkkopalvelut ry ovat olleet keskeisimpiä toimijoita romaneille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa ja sen kehittämisessä. Molemmilla järjestäjillä on eri puolilla maata sijaitsevia toimipisteitä ja järjestämisluvassaan useita koulutusaloja. SDO:lla on lisäksi vaativan erityisen tuen osalta järjestämisluvan mukaisena toiminta-alueena koko Uusimaa. Ministeriö tulee jatkossakin järjestämislupien opiskelijamäärien myöntämisen yhteydessä kiinnittämään huomiota romanien koulutuksen järjestämiseen ja kehittämiseen, myös erityisesti oppivelvollisuuden suorittamisen tukemiseksi.

Vaikutukset maahanmuuttajanuorten asemaan

Oppivelvollisuuden laajentaminen muuttaisi juuri maahan saapuneiden maahanmuuttajanuorten asemaa siten, että alle 18-vuotias maahanmuuttaja ei olisi enää työ- ja elinkeinotoimiston vastuulla olevien kotoutumistoimenpiteiden piirissä, vaan kunta vastaisi kotoutumisen edistämistä. Alle 18-vuotias maahanmuuttajanuori, joka ei olisi suorittanut oppivelvollisuutta, ei olisi myöskään enää oikeutettu työvoimakoulutuksena tai omaehtoisena työttömyysetuudella tuettuna opiskeluna järjestettävään kotoutumiskoulutukseen ja näiden ajalta maksettaviin työttömyysetuuksiin. Käytännössä muutos koskisi 17-vuotiaita maahanmuuttajanuoria, jotka eivät osallistuisi perusopetuslain mukaiseen nuorten perusopetukseen. Jatkossa kotoutumiskoulutuksen sijaan maahanmuuttajanuori osallistuisi oppivelvollisuuden suorittamiseksi tarkoitettuun koulutukseen, kuten aikuisten perusopetukseen tai kansanopistojen maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen. Maahanmuuttajanuori osallistuisi siis sisällöltään samaan koulutukseen kuin kotoutumiskoulutuksen puitteissa, mutta kotoutumisesta vastaava viranomainen muuttuisi. Lisäksi opiskelun aikainen toimeentulo muuttuisi työttömyysetuudesta opintotukietuuksiin sekä oppivelvollisuuslain mukaiseen maksuttomuuteen. Vuonna 2018 alle 18-vuotiaita maahanmuuttajanuoria osallistui noin 600 työttömyysetuudella tuettuun omaehtoiseen opiskeluun ja noin 20 työvoimapoliittisena koulutuksena järjestettävään koulutukseen.

Osa niistä alle 18-vuotiaista maahanmuuttajista, jotka nykyisellään saavat tukea kotoutumissuunnitelman mukaisiin opintoihin, on alaikäisinä turvapaikanhakijoina ilman huoltajiaan saapuneita nuoria. Kunnat vastaavat oleskeluluvan saaneiden lasten ja nuorten asumisen, hoidon ja

huolenpidon järjestämisestä. Valtaosa alaikäisistä asuu oleskeluluvan saatuaan perheryhmäkoodeissa, osa yksityismajoituksessa tai perhehoidossa. Perheryhmäkodissa nuorilla on täysi ylläpito ja heille maksetaan jokapäiväisiin kuluihin käyttörahaa. Osa maahanmuuttajanuorista opiskelee kotoutumiskoulutuksena myös sisäoppilaitosmuotoisesti kansanopistoissa, jolloin he ovat oikeutettuja maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon opintojen aikana. Näin ollen työttömyysetuuden poistuminen 17-vuotiailta ei merkittävästi vaarantaisi heidän toimeentuloaan.

Maahanmuuttajanuoret voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan puutteellisen kielitaidon vuoksi erityistilanteissa myös aikuisten perusopetuksessa ja kansanopistojen maahanmuuttajille järjestämässä koulutuksessa. Molemmissa tilanteissa tavoitteena olisi riittävän kielitaidon hankkiminen jatko-opintoihin siirtymiseksi. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnille vapaaehtoinen tehtävä, joten monessa kunnassa ei järjestetä aikuisten perusopetusta. Maahanmuuttajanuorilla olisikin mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuuttaan myös vapaan sivistystyön koulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt 34 yksityiselle taholle aikuisten perusopetuksen järjestämisluvan. Näistä 28 ovat kansanopistoja, joissa aikuisten perusopetus järjestetään sisäoppilaitosmuotoisesti. Lisäksi 33 kansanopistoa järjestää vapaan sivistystyön suomen tai ruotsin kielen tai lukutaidon kotouttavaa koulutusta, osa näistä kansanopistoista on samalla myös yllä mainittuja aikuisten perusopetuksen järjestäjiä.

4.2.3.4 Vaikutukset työllisyyteen

Koulutusasteittaiset työllisyysaste-erot ovat Suomessa kasvaneet 1990-luvun lamassa ja sen jälkeen. Kaikkien koulutustasoryhmien työllisyysasteet laskivat voimakkaasti vuosina 1991–1993, mutta lasku oli pienin korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla ja suurin vailla perusasteen tutkintoa olevilla. Koulutustaso oli myös tiiviissä yhteydessä lamasta toipumiseen, työllisyysasteen toipuessa parhaiten korkeasti koulutetuilla, hitaammin toisen asteen tutkinnon suorittaneilla ja jäädessä perusasteen varassa olevilla pysyvästi matalalle tasolle. Myös vuonna 2007 alkanut finanssikriisi vaikutti koulutusasteittaisiin työllisyysasteisiin vastaavasti kuin 1990-luvun lama. Keväällä 2020 alkaneen koronapandemian aiheuttaman talouskriisin vaikutusten voidaan ennakoida vastaavan laman ja finanssikriisin vaikutuksia siltä osin, että työllisyyden lasku ja heikko toipuminen koskettavat voimakkaammin matalasti koulutettuja väestöryhmiä, erityisesti pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevia. Tämä lisää tarvetta tehokkaille, tutkimusperustaisille toimille perusasteen varaan jäävien nuorten osuuden vähentämiseksi. Jo nykytilanteessa perusasteen ja toisen asteen välinen työllisyysaste-ero on yli 20 prosenttiyksikköä, joten perusasteen varaan jäävien ikäluokkaosuuden lasku kahdeksalla prosenttiyksiköllä nostaisi työllisyysastetta pitkällä aikavälillä yli 1,5 prosenttiyksikköä.

Talouspolitiikan arviointineuvosto (2018) arvioi raportissaan, että oppivelvollisuuden pidentäminen kasvattaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta hyödyttäen tämän joukon myöhempää työllisyyttä ja tulotasoa, mikäli uudistuksella onnistuttaisiin pitämään nyt koulutuksen ulkopuolelle alle 18-vuotiaana jäävät koulutuksessa 18 vuoden ikään asti. Työllisyyden ja tulojen koheneminen näkyy vastaavasti julkisen talouden tuloissa ja menoissa. Raportin mukaan olisi hyvinkin mahdollista, että oppivelvollisuusiän nostaminen olisi pitkällä aikavälillä budjettineutraali uudistus, vaikka samalla tehtäisiin panostuksia opinto-ohjaukseen ja erityisopetukseen.

Perusasteen varassa olevien 18-vuotiaiden työura tulee muodostumaan nykyistä odotusarvoa alemmaksi, ellei matalasti koulutettujen työllisyysastetta kyetä nostamaan. Oppivelvollisuuden laajentaminen ja koulutustason nousu vaikuttaisivat työllisyysastetta nostavasti. Kaikki 16–17-vuotiaat nuoret olisivat jatkossa koulutuksen piirissä eivätkä mahdollisesti työttöminä työnhakijoina tai työllistymistoimien piirissä. Koulutustason nosto myös parantaisi henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja asemaa työmarkkinoilla, mikä nostaisi työllisyysastetta ja vähentäisi

työttömyysjaksoja. Nostamalla toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuutta ikäluokasta oppivelvollisuuden pidennys nostaa koko ikäluokan työllisyysastetta ja pidentää odotettavissa olevien työurien pituutta. Vähentämällä matalasti koulutetun työvoiman tarjontaa se nostaa myös perusasteen varassa olevan aikuisväestön työllisyysastetta. Jos oppivelvollisuuden pidentäminen vähentää perusasteen varaan jäävien osuutta ikäluokasta 8 prosenttiyksikköä, se kasvattaa pitkällä aikavälillä työuran pituutta 0,75 vuodella.

Koulutustason ja työllisyysasteen nostamisella voidaan olettaa olevan vaikutusta myös henkilön myöhempään tulotasoon, hyvinvointiin, koettuun elämänlaatuun, terveystyötyymiseen, toiminta- ja työkykyyn ja jopa kuolleisuuteen. Oppivelvollisuuden laajentamisen toimet kohdistuvat nimenomaisesti siihen matalasti koulutettuun ja pienituloiseen väestöosaan, jonka kohdalla voidaan olettaa, että toimilla voitaisiin vähentää menetettyjen elinvuosien määrää ja täten vahvistaa työllisyysastetta sekä Suomen edellytyksiä selvitä pitkällä aikavälillä väestömuutoksen aiheuttamasta työvoimapulasta. Koulutustason nostamisella voidaan tutkimuskirjallisuuden nojalla olettaa olevan myös ylisukupolvista merkitystä matalasti koulutetun väestöosan tulotasoon ja hyvinvointiin. Tätä kautta voidaan tehokkaasti vahvistaa myös yhteiskunnallista tasa-arvoa.

Oppivelvollisuuden laajentaminen on osa hallituksen ohjelmassaan tavoitteeksi asettamaa koulutustason nostoa. Uudistus antaa myös edellytyksiä kasvattaa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrää, koska se vähentäisi perusasteen varaan jäävien osuutta nuorista ja lisäisi toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuutta, jotka voisivat hakeutua korkea-asteen koulutukseen.

4.2.3.5 Vaikutukset yritystoimintaan

Koulutustason nostaminen kasvattaisi osaavan työvoiman saatavuutta. Osaavan työvoiman heikko saatavuus on viime vuosina ollut yksi keskeisimpiä tekijöitä, joka on estänyt yrityksiä palkkaamasta lisää henkilökuntaa. Erityisesti voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset törmäävät ongelmaan työvoiman saatavuudesta. PK-yritysbarometrin (1/2020) mukaan reilusti yli puolet kaikista pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden rajoittavan ainakin jossain määrin yrityksen kasvua.

Maksullisten oppimateriaalien markkinoilla toimii jakelijoita, joita monet kunnat ovat kilpailuttaneet keskittääkseen perusopetuksen materiaalien hankintojaan kustannussäästöjen saavuttamiseksi. Toisen asteen maksuttomuus johtaa samanlaisen järjestelyn yleistymiseen myös lukion ja ammatillisen koulutuksen oppimateriaali- ja oppivälineostoissa. Maksuttomien digitaalisten materiaalien jakamisen yleistymisen sekä koulutuksen järjestäjien ja kuntien oppimateriaali- ja oppivälinevalinnat tulevat vaikuttamaan näihin markkinoihin voimakkaasti.

Lukiokoulutuksessa käytetään paljon kaupallisia oppimateriaaleja, jotka opiskelijat nykyisin hankkivat usein omaksi. Lukio-opiskelijat hyödyntävät oppikirjoja ja muuta oppimateriaalia osittain kahdesti: opiskellessaan oppiainetta ja kerratessaan ylioppilastutkinnon kokeisiin. Ammatillisessa koulutuksessa varsinaisia oppikirjoja on käytössä vähemmän ja niitä hankitaan harvoin omaksi. Yksi mahdollisuus vähentää oppikirjakustannuksia olisi hyödyntää nykyistä laajemmin kirjastoja ja mahdollistaa laajemmin etenkin e-kirjojen lainaaminen. Esimerkiksi koulutuksen järjestäjien yhteinen e-kirjasto mahdollistaisi sen, että useamman oppilaitoksen opiskelijat voisivat hyödyntää samoja kirjoja. Tämä edellyttäisi, että kustantajat tuottaisivat nykyistä enemmän e-kirjoja.

Erityisesti lukiokoulutuksen opiskelijat hankkivat nykyään oppimateriaalit itse valitsemallaan tavalla joko täysin uusina tai kierrätettyinä. Koulutuksen järjestäjillä on kuitenkin jo nykyisin käytössä erilaisia yhteishankintamalleja esimerkiksi oppikirjojen hankkimiseksi. Koulutuksen

järjestäjät ovat voineet kilpailuttaa oppikirjojen hankinnan opiskelijoiden puolesta, jolloin opiskelijoilla on mahdollisuus hankkia oppikirjat tietyiltä toimijoilta etukäteen sovittuun hintaan. Kaikilla koulutuksen järjestäjillä ei tällaisia toimintamalleja kuitenkaan ole. Lukion oppikirjojen myynti on voinut muodostaa merkittävän osan oppikirjoja myyvien toimijoiden liikevaihdosta. Esityksellä on merkittäviä vaikutuksia tällaisten toimijoiden liiketoimintaan, jos oppikirjoja ei enää jatkossa hankittaisi esimerkiksi paikallisilta yrityksiltä.

Koulumatkatukioikeuden laajentaminen vahvistaisi edellytyksiä toimiviin joukkoliikennepalveluihin, koska koulumatkatukea maksetaan ensisijaisesti joukkoliikenteen käytön perusteella. Uudet koulumatkatukiehdot tukisivat liikennepalveluja tarjoavien yritysten kannattavuutta, koska väljemmät koulumatkatuen myöntämisehdot kasvattaisivat koulumatkoihinsa joukkoliikennettä käyttävien opiskelijoiden määrää. Koulumatkatuen omavastuuosuus poistuisi maksuttomuuden piiriin kuuluvilta opiskelijoilta, mikä osaltaan saattaisi lisätä opiskelijoiden käyttämää joukkoliikennettä. Koulumatkatukeen varattavasta määrärahadista suurin osa ohjautuisi kulkuspalveluita tarjoaville yrityksille joko matkalipun myyjän tai koulutuksen järjestäjän kautta.

4.2.3.6 Alueelliset vaikutukset

Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus

Lukiolain 4 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön on lupien myöntämistä koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava lukiokoulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus. Lisäksi laissa on säännös, jonka mukaan ministeriön on luvan peruuttamista koskevan päätöksenteon yhteydessä huolehdittava siitä, että lukiokoulutuksen riittävä saatavuus ei luvan peruuttamisen vuoksi vaarannu. Vastaavat säännökset ovat ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja niitä ehdotetaan myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin. Säännöksillä turvataan koulutuksen riittävää alueellista saatavuutta.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen alueellista järjestämistä on tarkasteltu Peruspalvelujen tila 2020 –julkaisussa (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:26). Lukiokoulutus on luonteeltaan alueellinen palvelu, toisin kuin perusopetus, joka on säädetty kuntien vastuulla olevaksi lähipalveluksi. Vuodesta 2008 vuoteen 2018 lukiokoulutusta antavien oppilaitosten määrä on vähentynyt 65 oppilaitoksella. Samalla ajanjaksolla lukiolaisten määrä on pienentynyt yhdeksän prosenttia. Suorittujen ylioppilastutkintojen määrä on laskenut kymmenessä vuodessa seitsemän prosenttia.

Aluehallintoviranomaisten tekemän selvityksen mukaan vuonna 2019 koko maassa 15-vuotiaista asui korkeintaan 10 kilometrin päässä lukiosta 84,5 prosenttia ja korkeintaan 30 kilometrin päässä 99,6 prosenttia. Tilanne on pysynyt lähes ennallaan vuodesta 2017. Alueelliset erot ovat suuria. Paras tilanne on Uudellamaalla ja huonoin Pohjois-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Lapin ja Kainuun alueella.

Yhteishaun kautta ammatilliseen koulutukseen hakevat pääasiassa peruskoulun tai lukion päättäneet, joilla ei ole aikaisempaa tutkintoa. Yhteishaun kautta haettavan ammatillisen koulutuksen saatavuudessa on alueellisia eroja suhteessa nuorisoiäluokkaan. Kevään 2019 yhteishaussa koko maassa oli laskennallisesti jokaista 16-vuotiasta kohti 0,72 ammatillisen koulutuksen aloituspaikkaa. Maakunnittain paras saatavuus oli Lapissa, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Lapissa suhdeluku oli yli yksi ja muissakin yli 0,9. Vähiten aloituspaikkoja suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan oli Pohjois-Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Etelä-

Karjalassa. Suhdeluku oli näissä hieman yli 0,6. Saatavuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Kuntien välillä oli merkittäviäkin eroja ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen määrässä suhteessa nuorisoikäluokkaan. Paras saatavuus oli kaupunkimaisissa kunnissa, jotka menettävät väestöään. Niissä suhdeluku oli yli 1,1. Ammatillista koulutusta on suhdelukujen perusteella huonoiten saatavilla maaseutumaisissa kunnissa verrattuna muuhun Suomeen. Maaseutumaisissa kunnissa suhdeluku oli yli 0,3, mutta osassa kunnista aloituspaikkoja ei ollut yhtään tarjolla. Nopeasti kasvavissa kunnissa suhdeluku on pienempi kuin muissa vastaavissa kunnissa. Väestöään nopeasti menettävissä kunnissa suhdeluku taas on korkea verrattuna muihin vastaaviin kuntiin. Tilaston perusteella näyttäisikin siltä, ettei aloituspaikkojen määrässä ole riittävästi reagoitu väestön muutoksiin. Lisäksi tilaston perusteella ammatillista koulutusta ei ole yhtä hyvin saatavilla maaseutumaisissa kunnissa verrattuna muuhun Suomeen.

Aluehallintoviraston raportissa todetun mukaan ammatillisen koulutuksen saavutettavuus voi kuitenkin käytännössä olla edellä esitettyjä tilastoja parempaa, sillä tilasto kuvaa lähinnä oppilaitosten toimipisteiden sijaintia. Koulutusta voidaan järjestää myös työpaikoilla oppisopimus- ja koulutusopimuksella, jolloin sitä voidaan toteuttaa myös kunnissa, joissa oppilaitoksella ei ole toimipistettä. Lisäksi digitaaliset oppimisympäristöt mahdollistavat opiskelun paikasta riippumatta.

Vähintään kolmen koulutusalan ammatillisen koulutuksen opetuspiste oli vuonna 2019 enintään 10 kilometrin etäisyydellä 85,3 prosentilla 15-vuotiaiden ikäluokasta ja enintään 30 kilometrin etäisyydellä 96,4 prosentilla 15-vuotiaiden ikäluokasta. Saavutettavuus vaihteli kuitenkin maakunnittain, 10 kilometrin sisällä Uudenmaan 93 prosentista Pohjanmaan 46 prosenttiin.

Tarkastelemalla perusopetuksen päättäneiden välitöntä sijoittumista (2018) kuntatyypeittäin ilmenee, että sijoittuminen lukio-opintoihin on huomattavasti koko maan keskiarvoa (53,1 %) yleisempää nopeasti kasvavissa kunnissa. Ammatilliseen koulutukseen sijoittuminen on keskiarvoa (40,8 %) yleisempää väestöään nopeasti menettävissä kunnissa. Peruskoulun lisäopetus on muuta maata selvästi yleisempää nopeasti kasvavissa kunnissa. Sen sijaan valmistavaan tai valmentavaan koulutukseen jatkamisen osalta ei kuntatyypeittäin ole havaittavissa merkittäviä eroja.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen on parantunut tilastovuodesta 2015 eteenpäin sekä ammatillisen perustutkinnon että ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneilla. Vuonna 2017 edellisenä vuonna opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 71 prosenttia oli joko työllistynyt tai siirtynyt jatko-opintoihin. Vuonna 2015 vastaava osuus oli 66 prosenttia. Ammattitutkinnon suorittaneista 86 prosenttia ja erikoisammattitutkinnon suorittaneista 96 prosenttia oli joko työllistynyt tai siirtynyt jatko-opintoihin. Työllistymisessä ja jatko-opintoihin siirtymisessä on alueellisia eroja tutkinnon suoritusmaakunnan mukaan ja siinä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 2015. Opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneista paras tilanne oli edelleen Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä, Uudellamaalla ja Pohjois-Savossa ja huonoin tilanne Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Jatko-opintoihin siirryttiin eniten edelleen Kainuussa ja vähiten Uudellamaalla.

Oppivelvollisuuden laajentaminen toteutetaan voimassa olevien päätösten mukaisella koulutustarjonnalla. Arviossa on otettava huomioon myös ikäluokkien koossa ja toisen asteen koulutuksen tarjonnassa tapahtuvat muutokset. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan 16-vuotiaiden ikäluokka tulee kasvamaan vuoteen 2025 mennessä yli 4 600 henkilöllä vuoteen 2019 ver-

rattuna. 16-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan lähes kaikissa kunnissa lukuun ottamatta väestöään nopeasti menettäviä kuntia. Tilanne muuttuu pidemmällä aikavälillä, sillä vuoteen 2040 mennessä 16-vuotiaiden määrä tulee laskemaan yli 10 000 henkilöllä vuoteen 2019 verrattuna. 16-vuotiaiden määrä tulee laskemaan kaikissa muissa kunnissa paitsi niissä suurissa kaupungeissa, joiden väestö kasvaa nopeasti.

Koska lukiokoulutuksen tarjonnan laajuutta ei säädellä, on oppivelvollisuuden pidentämisen yhteydessä toteutuvan koulutustarjonnan laajuus arvioitava toteutuneen koulutustarjonnan perusteella. Vuonna 2018 35 481 perusopetuksen samana vuonna päättäneitä aloitti lukiokoulutuksen. Määrä sisältää sekä nuorten että aikuisten lukiokoulutuksen. Lukiokoulutuksen kokonaistarjonta on pitkään ylittänyt merkittävästi lukiokoulutuksen aloittajien määrän.

Koska lukiokoulutuksen aloittajien määrää ei ole rajoittanut koulutuksen tarjonta vaan hakijoiden määrä, voidaan koulutustarjonnan vuonna 2021 arvioida riittävän valtakunnallisesti sille osuudelle perusopetuksen päättäneistä, jotka lukiokoulutukseen hakeutuvat ja jotka täyttävät lukioden opiskelijavalinnassaan asettaman vähimmäistason. Jos nuorten lukiokoulutuksen tarjonta suhteessa perusasteen päättävään ikäluokkaan säilyy vuoden 2018 tasolla, sen laajuus olisi vuonna 2021 noin 38 100 aloituspaikkaa. Jos perusasteelta lukioon siirtyvien määrä säilyisi vuonna 2021 vuoden 2018 tasolla, aloittaisi lukiossa vuonna 2021 noin 32 239 laajenevan oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaa, suoraan perusasteelta siirtyvää aloittajaa. Lukiokoulutuksen haasteena on kuitenkin jossain määrin tarjonnan ja kysynnän kohtaaminen. Pääkaupunkiseudulla ja suuremmissa kaupungeissa lukiokoulutuksen kysyntä ylittää tarjonnan. Vastaavasti maaseutukunnissa on runsaasti vapaita aloituspaikkoja ikäluokkien pienentymisen seurauksena.

Lukiokoulutuksen tarjonta voi myös supistua kuntien päätöksillä, koska lukiokoulutuksen tarjontaa ei säädellä valtakunnallisesti. Lukiokoulutusta pidetään alueellisesti tärkeänä, joten olennaisia muutoksia lukiokoulutuksen tarjonnassa ei ole odotettavissa, jos kuntien lukiopolitiikka ei muutu merkittävällä tavalla. Koska lukiokoulutuksessa koulutustarjonta on voimakkaasti ylittänyt saatavilla olevien opiskelijoiden määrän, lukiokoulutuksen tarjonnan vähentäminen ei vähentäisi vastaavasti lukiokoulutuksen aloittaneiden määrää. Vasta lukiokoulutuksen tarjonnan supistuminen noin neljänneksellä riittäisi saamaan aikaan tilanteen, jossa aloituspaikkatarjonta alkaisi rajoittaa ensisijaisten hakijoiden pääsyä lukiokoulutukseen.

Pienempien paikkakuntien lukioissa on saatettu jo nykyisin tarjota oppikirjat ja muut materiaalit opiskelijoille maksutta, millä on vastattu kilpailuun opiskelijoista isompien kaupunkien lukioiden kanssa. Maksuttomuuden laajentaminen oppimateriaaleihin ja kodin ja oppilaitoksen välisiin matkoihin voisi poistaa esteitä hakeutua kotipaikkakunnan lukiota kauemmaksi toiseen, esimerkiksi suuremman paikkakunnan lukioon. Tällainen kehitys voisi vähentää pienten paikkakuntien lukioden opiskelijamäärää ja johtaa lukioverkon harvenemiseen. Kehitys heikentäisi koulutuksen saavutettavuutta ja paikallista elinvoimaa. Toisaalta opetuksen digitaaliset toteutusmuodot parantaisivat myös pienten paikkakuntien lukioden mahdollisuuksia tarjota opiskelijoilleen laajan opintovalikoiman yhteistyössä muiden lukioden kanssa, mikä vähentäisi tarvetta hakeutua opiskelijaksi suurempiin lukioihin.

Ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen tarjontaa ei säädellä suoraan, vaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät päättävät vapaasti koulutustarjontansa jakautumisesta eri kohderyhmille, eri tutkintoihin ja eri koulutuksiin järjestämislupansa ja vuotuisessa suoritepäätöksessä päätettyjen tavoitteellisten opiskelijavuosien puitteissa. Valtion vuosien 2018—2020 talousarviossa päätetty ammatillisen koulutuksen opiskelijavuosien enimmäismäärä on vaihdellut 177 000:sta 180 000:een. Ammatillisen koulutuksen talousarvion mukainen opiskelijavuosimäärä ei kuitenkaan ole ollut kaikilta osin täysimääräisesti käytössä, vaan osa koulutuksen järjestäjistä on jäänyt eri syistä alle suorituspäätöksessä päätetyn tavoitteellisen opiskelijavuosimääränsä. Tästä

syystä opetus- ja kulttuuriministeriö teki vuoden 2020 varsinaisessa suoritepäätöksessä tavoitteellisten opiskelijavuosien uudelleenkohdennuksia koulutuksen järjestäjien kesken. Lisäksi ministeriö tekee tarvittavat tarkistukset järjestämislupien opiskelijavuosien vähimmäismääriin vuoden 2020 jälkipuolella ennen varainhoitovuoden 2021 rahoituksesta päättämistä.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta järjestetään suoritepäätöksellä myönnettyjen tavoitteellisten opiskelijavuosien puitteissa. Koulutuksen järjestäjä voi siis opiskelijavuosimäärän sisällä päättää tarjoamansa koulutuksen jakautumisesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen ja valmentavaan koulutukseen.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien vuosina 2018—2020 yhteishakuun ilmoittaman aloituspaikkatarjonnan perusteella voidaan arvioida, että vuonna 2021 ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa olisi yhteishaussa haettavana hieman yli 42 000 aloituspaikkaa olettaen, että valtion talousarviossa päätettävä opiskelijavuosien enimmäismäärä pysyy suunnilleen nykyisellä tasolla. Jatkuvan haun kautta avautuvaa ammatillisen perustutkintokoulutuksen aloituspaikkatarjontaa ei voi ennalta arvioida, sillä se määräytyy pitkälti kysynnän mukaan. Ammatillisen koulutuksen järjestäjällä on lakisäateinen velvollisuus huolehtia siitä, että se vastaa järjestämisluvassa määrätyn toiminta-alueensa osaamistarpeisiin ja järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta toiminta-alueellaan. Näin ollen ammatillisen koulutuksen järjestäjät suuntaavat yhteishaun jälkeen käyttämättä olevan koulutuspaikkatarjontansa ensisijaisesti toiminta-alueensa työ- ja elinkeinoelämän ja väestön osaamistarpeiden mukaisesti. Lisäksi ne ovat pyrkineet turvaamaan sen, että etenkin vailla toisen asteen tutkintoa oleville hakijoille löytyisi koulutuspaikka. Myös ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä kannustaa tähän. Edellä esitetyn perusteella voidaan arvioida ammatillisen koulutuksen koulutustarjonnan vuonna 2021 riittävän sille osuudelle perusopetuksen päättäneistä, jotka hakeutuvat ammatilliseen koulutukseen ja täyttävät kyseistä tutkintoa tai koulutusta koskevat opiskelijavalinnan perusteet.

Koulutuksen alueellista saavutettavuutta turvataan osaltaan asuntolatoiminnalla, joka mahdollistaa maksuttoman asumisen opiskelupaikkakunnalla. Maksutonta asuntolatoimintaa on ammatillisessa koulutuksessa tarjolla erityisesti pitkien välimatkojen maakunnissa, esimerkiksi vuonna 2019 oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa asui 16—17-vuotiaista opiskelijoista Pohjois-Karjalassa 22,2 prosenttia, Kainuussa 39,8 prosenttia ja Lapissa 32,6 prosenttia. Alueellista saavutettavuutta turvaa myös koulumatkatukijärjestelmä sekä oppivelvollisuuslaissa ehdotetut yli 100 kilometrin koulumatkaa koskevat matka- ja majoituskorvaukset.

Esityksellä selkeytettäisiin ja yhdenmukaistettaisiin perusopetuksen järjestäjän ohjausta ja vastuuta koskevia tehtäviä säätämällä ohjaus- ja valvontavastuuta koskevasta valtakunnallisesta ohjeistuksesta, vastuista ja noudatettavista aikatauluista. Yhdenmukaiset ohjaus- ja valvontavelvoitteet sekä valtakunnallisesti yhtenevät, vuosittaiset aikataulut edistäisivät perusopetuksen järjestäjien toiminnan yhdenmukaisuutta ja tätä kautta vahvistaisivat koulutusjärjestelmän alueellista yhdenvertaisuutta. Uudistus parantaisi myös henkilökohtaisen ohjauksen saatavuuden ja saavutettavuuden alueellista yhdenvertaisuutta sekä vähentäisi alueiden ja koulujen välisiä eroja ohjauksen saavutettavuudessa.

Yhtenäinen nivelvaiheen koulutuskokonaisuus vahvistaisi laadukkaan nivelvaiheen koulutuksen yhdenvertaista saatavuutta koko maassa ja parantaisi koulutuksen alueellista tasa-arvoa ja saavutettavuutta. Yhdenmukaistaminen lisäisi valtakunnallista yhtenäisyyttä ja vahvistaisi laadukkaan opetuksen yhdenvertaista saavutettavuutta opetuksen ja koulutuksen järjestämisessä ja opetussuunnitelmatyössä. Esitys lisäisi myös opiskelijoiden alueellista yhdenvertaisuutta, koska yhdenmukaista nivelvaiheen koulutusta olisi nykyistä kattavammin saatavilla maan eri osissa ja lyhyemmän etäisyyden päässä opiskelijan kodista.

Koulumatkatuki

Lukuvuonna 2018—2019 koulumatkatukea maksettiin yhteensä noin 49 000 opiskelijalle. Koulumatkatuen saajista 70 prosenttia opiskeli ammatillisissa oppilaitoksissa ja noin 30 prosenttia lukioissa. Lukuvuonna 2018—2019 koulumatkatuen saajista 18 800 osti matkalippunsa Matkahuollosta ja käytti linja-autoa koulumatkansa kulkemiseen. Muuta joukkoliikennettä käytti vajaat 4 000 tuen saajaa. Seutuliikennettä käytti puolestaan noin 7 400 opiskelijaa. Koulutuksen järjestäjän kuljetusten piirissä oli noin 5 000 opiskelijaa. Koulutuksen järjestäjän järjestämä kuljetus kattaa sekä koulutuksen järjestäjän tarjoamat joukkoliikenteen matkaliput että koulutuksen järjestäjän muutoin organisoiman koulukuljetuksen. Koulumatkatukea itse järjestetyn kulkutavan, kuten henkilöauton käytön perusteella sai 18 500 opiskelijaa.

Suurin osa koulumatkatuen saajista on lukuvuonna 2018—2019 ollut Matkahuollon bussiliikennepalveluja ja muuta joukkoliikennettä käyttäviä opiskelijoita (43 prosenttia). Maakunnittain tarkasteltuna Matkahuollon bussiliikenne on tyypillisin matkustusmuoto Uudellamaalla, Satakunnassa, Lapissa, Keski-Suomessa, Keski-Pohjanmaalla ja Etelä-Karjalassa. Lisäksi se on merkittävä matkustusmuoto myös Etelä-Pohjanmaalla. Sen sijaan itse järjestetty kulkutapa on bussiliikennettä yleisempää Pirkanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa, Kanta-Hämeessä, Kymenlaaksossa, Päijät-Hämeessä, Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa. Itse järjestetyllä matkustustavalla kulkee runsas kolmasosa koulumatkatuen saajista. Sen osuus kaikista koulumatkatuen saajista on merkittävin Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Myös esimerkiksi Uudellamaalla iso osa alueen koulumatkatuen saajista kulkee itse järjestetyllä kulkutavalla. Seutuliikennettä käyttää noin 14 prosenttia kaikista koulumatkatuen saajista, ja se on tyypillisin kulkutapa Pohjois-Pohjanmaalla ja Päijät-Hämeessä. Lisäksi Pohjois-Savossa on seutuliikenteen käyttäjiä lähes yhtä paljon kuin itse järjestetyn kulkutavan käyttäjiä. Seutuliikenteen piirissä ei ollut koulumatkatuen saajia lainkaan Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla eikä Varsinais-Suomessa. Uudenmaan tietojen osalta on huomattava, että tällä hetkellä suurin osa HSL-alueella asuvista opiskelijoista ei ole oikeutettuja koulumatkatukeen 54 euron vähimmäiskustannusten rajan vuoksi.

Koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta käyttävien osuus on noin 10 prosenttia kaikista tuen saajista. Koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta hyödynnetään maakunnista erityisesti Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Lisäksi Pohjanmaalla ja Satakunnassa tämän kulkutavan käyttö on keskimääräistä yleisempää. Erityisesti Pirkanmaa erottuu koulukuljetusta käyttävien opiskelijoiden määrässä, koska siellä alueen kaikista koulumatkatuen saajista merkittävin osa on koulutuksen järjestäjän järjestämässä kuljetuksessa. Lukuvuonna 2018—2019 ainoastaan Kymenlaaksossa ei ollut yhtään koulutuksen järjestäjän koulukuljetusta käyttävää koulumatkatuen saajaa.

Ehdotetut muutokset koulumatkatuen myöntämisehtoihin parantaisivat koulumatkatuen kattavuutta ja koulutuksen saavutettavuutta. Suurin osa koulumatkatuen saajista on nykyisin erilaisen järjestettyjen liikennepalvelujen piirissä. Siten koulumatkatukioikeuden laajennuttua valtaosan koulumatkatuen saajista arvioidaan käyttävän edelleen joukkoliikennettä tai muita järjestettyjä liikennepalveluja. Itse järjestetyn kulkutavan käyttö on lisääntynyt ja sen voidaan arvioida yleistyvän etenkin niissä kunnissa tai niillä kaupunkiseutujen ulkopuolisilla alueilla, joissa joukkoliikennettä ja koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta on vähemmän tarjolla ja joissa koulumatkat ovat pitkiä.

Koulumatkatukioikeuden laajentamisella edistettäisiin ensisijaisesti joukkoliikenteen käyttöä ja samalla liikenneturvallisuutta ja kestävästä kehitystä. Tarve joustaviin ja yhdisteltäviin liikenne-

järjestelyihin ja monikäyttöisiin lipputuotteisiin kasvaisi, koska opiskelijalla voisi olla monenlaisia oppimisympäristöjä. Jos joukkoliikennettä ei ole tarjolla, se otettaisiin koulumatkatuki-järjestelmässä huomioon maksamalla tukea koulutuksen järjestäjälle kuljetuspalvelun järjestämiseksi tai opiskelijalle itselleen hänen kulkiessaan itse järjestetyllä kulkutavalla. Tarve itse järjestetyn kulkutavan käyttöön voisi lisääntyä, jos linja-autoliikenteen yleiset toimintaedellytykset heikkenivät. Ehdotettujen muutosten arvioidaan kuitenkin tuovan uusiksi joukkoliikenteen käyttäjiksi sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet joukkoliikennettä koulumatkoihinsa, mikä parantaisi toimivan joukkoliikenteen järjestämisedellytyksiä.

Koulumatkatukilain mukaan koulumatkatuki maksetaan koulutuksen järjestäjälle, jos se järjestää opiskelijoilleen koulukuljetuksen. Maksutonta koulumatkaa koskevat uudistukset koskisivat myös tätä koulutuksen järjestäjälle maksettavaa koulumatkatukea, mikä kannustaisi koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan koulukuljetusta, esimerkiksi hyödyntämällä perusopetuksen koulukuljetuksia myös toisen asteen opiskelijoiden koulumatkoihin. Tämä edistäisi koulumatkojen kulkumahdollisuuksia myös niillä alueilla, joilla toimivaa joukkoliikennettä ei ole koululaisten ja opiskelijoiden käytettävissä.

4.2.3.7 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Esitys liittyy keskeisesti perustuslain 16 §:n sivistyksellisiin oikeuksiin. Tämän lisäksi esityksellä on yhteyksiä ainakin yhdenvertaisuuteen, lasten oikeuksiin, vammaisten henkilöiden oikeuksiin, henkilötietojen suojaan, liikkumisvapauteen, uskonnon ja omantunnon vapauteen, kielellisiin oikeuksiin, elinkeinovapauteen, oikeusturvaan sekä julkisen vallan velvollisuuteen turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslaissa ja oppivelvollisuuden sisältönä on perustuslain mukainen subjektiivinen oikeus perusopetukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille jäsenvaltiot artiklan a) kohdan mukaan tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa oikeus maksuttomaan koulutukseen on sidottu nimenomaan perusasteen koulutukseen. Perusasteen koulutukseksi katsotaan nykyisin perusopetuslaissa tarkoitettu perusopetuksen oppimäärän suorittaminen. Voimassa oleva perusopetuslain sääntely turvaa tämän lapsen oikeuksien yleissopimuksessa mainitun oikeuden maksuttomaan perusopetukseen ja toisaalta tekee voimassa olevan lainsäädännön nojalla oppivelvollisille pakolliseksi perusasteen koulutuksen. Oppivelvollisuuden laajentuessa oikeustilaa ei muutettaisi tältä osin, vaan jokaisella lapsella olisi jatkossakin oikeus maksuttomaan perusopetukseen, joka olisi oppivelvolliselle pakollista.

Esityksessä ehdotetun mukaisesti oppivelvollisuus laajennettaisiin koskemaan myös muuta koulutusta kuin perusopetusta. Keskeistä on, että oppivelvollisuuden laajentuessa laajenisi vastaavasti myös oikeus koulutuksen maksuttomuuteen, eli oppivelvollisuuteen kuuluva koulutus olisi oppivelvolliselle maksutonta. Toisaalta toisen asteen koulutukseen liittyy perusopetukseen verrattuna tiettyjä erityispiirteitä, kuten vapaa hakeutumisoikeus ja monipuoliset osaamisen hankkimistavat, joten perusopetuksen yhteydessä omaksuttuja linjauksia koulutuksen maksuttomuudesta ei voitaisi täysin sellaisenaan siirtää toisen asteen oppivelvollisuuskoulutukseen. Perustuslaki ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus takaavat subjektiivisen oikeuden perusasteen maksuttomaan koulutukseen, joka on tulkittu universaaliksi oikeudeksi. Oppivelvollisuuden laajentaminen toisen asteen koulutukseen ei kuitenkaan laajentaisi tätä universaalista oikeutta toisen asteen koulutukseen. Perustuslain 16 §:n 1 momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen

merkitystä oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioidaan tarkemmin esityksen jaksossa *12. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys*.

Ehdotettu oppivelvollisuuden laajentaminen vaikuttaisi myös perustuslain 16 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjen oikeuksien väliseen suhteeseen ja 2 momentissa säädetyn oikeuden luonteeseen. Jatkossa osa perusopetuksen jälkeisestä koulutuksesta kuuluisi niin sanottuun oppivelvollisuuskoulutukseen, mikä vahvistaisi perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvatun oikeuden asemaa ja sisältöä.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetään syrjintäkiellosta, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä tulee erityisesti tarkastella henkilöiden yhdenvertaisuutta iän, kielen, terveydentilan ja vammaisuuden perusteella. Yhdenvertaisuutta on arvioitu tarkemmin myös esityksen jaksossa *12. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys*.

Oppivelvollisuus päättyisi henkilön täyttäessä 18 vuotta, joten kaikkien henkilöiden oppivelvollisuus päättyisi yhdenvertaisesti saman ikäisenä. Oppivelvollisuuden kokonaiskesto sen sijaan vaihtelisi oppivelvollisuuden alkamisajankohdasta sekä henkilön syntymäpäivästä riippuen. Pääsäännön mukaan oppivelvollisuus alkaisi sinä kalenterivuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus voisi kuitenkin alkaa vuotta tätä aiemmin, jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa. Esityksen mukainen alkupäästä pidennetty oppivelvollisuus vastaisi nykytilaa, eli jo nykyisin oppivelvollisuus voi tietyllä kohderyhmällä alkaa vuotta aikaisemmin. Pidennetyn oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet perusopetukselle säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseen, ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi on katsottu perustelluksi poiketa ikään perustuvasta yhdenvertaisuudesta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden ja opetuksen poikkeavan aloittamisajankohdan lisäksi oppivelvollisuuden ajallinen kesto loppupäästä voisi vaihdella lähes vuodella siitä riippuen, mihin aikaan kalenterivuodesta henkilö täyttää 18 vuotta. Alkuvuodesta syntyneen henkilön oppivelvollisuus olisi siis lähes vuotta lyhyempi kuin loppuvuodesta syntyneen. Täysi-ikäisyyden saavuttamiseen liittyy kuitenkin monia henkilön asemaan liittyviä oikeusvaikutuksia, kuten perustuslaissa turvattu oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla, sekä vanhempien elatusvelvollisuuden päättymisen. Näistä syistä oppivelvollisuutta ei ole katsottu perustelluksi ulottaa täysi-ikäisyyden yli, vaikka se johtaakin oppivelvollisuuden erilaiseen ajalliseen keston syntymäpäivän ajankohdasta riippuen. Yhdenvertaisuutta turvaisi se, että opiskelijan oikeus maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan loppuisi oppivelvollisuuden päättymiseen, vaan jatkuisi lähtökohtaisesti toisen asteen tutkinnon suorittamisen loppuun asti. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen voitaisiin lisäksi pidentää opintojen edistymiseen vaikuttaneen sairauden tai vamman perusteella, millä turvattaisiin niiden henkilöiden yhdenvertaista kohtelua, joiden opinnot pitkittyvät terveydentilan tai vammaisuuden vuoksi.

Oppivelvollisuuden laajentaminen tulisi voimaan syksystä 2021 lähtien ja koskisi ensimmäisen kerran keväällä 2021 perusopetuksen päättäviä nuoria. Tätä aiemmin perusopetuksen päättäneet eivät tulisi oppivelvollisiksi, eikä heillä myöskään olisi oikeutta maksuttomaan toisen asteen koulutukseen. Esitys asettaisi siis henkilöt erilaiseen asemaan iän perusteella sen suhteen, onko heillä oikeus suorittaa toisen asteen tutkinto maksutta. Oikeus esityksen mukaiseen maksuttomaan koulutukseen koskisi vain oppivelvollisia ja olisi oppivelvollisuuden vastinpari. Uudistuksen yhteydessä ei kuitenkaan heikennettäisi tai rajattaisi muiden kuin oppivelvollisuuslaisissa tarkoitettujen oppivelvollisten oikeutta hakeutua toisen asteen koulutukseen eikä koulutuksen

aikaiseen toimeentuloon liittyviä etuuksia. Perustuslain 16 §:n 2 momentissa säädetty sivistykselliset oikeudet turvattaisiin tälle ryhmälle nykytilaa vastaavasti.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Samoin vammaisyleissopimuksen 7 artikla vammaisista lapsista velvoittaa ottamaan huomioon lapsen edun kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa. Ehdotetun oppivelvollisuuden laajentamisen voidaan yleisesti katsoa olevan lapsen edun mukaista, koska se vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja nostaa lasten koulutustasoa. Pääsääntöisesti koulutuksen suorittamisvelvoite voitaisiin katsoa alaikäisen vailla toisen asteen tutkintoa olevan lapsen edun mukaiseksi ja oppivelvollisuuden erilaisilla suoritusavoilla otettaisiin huomioon lapsen etuun liittyvät yksilölliset näkökohdat. Tietyissä tilanteissa lapsen sairauden tai vamman vuoksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen voisi kuitenkin olla lapsen edun mukaista. Tällöin oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksen perusteella.

Edellä jaksossa 4.2.3.3 *Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen* on arvioitu esityksen vaikutuksia vammaisten henkilöiden asemaan. Oppivelvollisuuden laajentaminen koskisi yhdenvertaisesti kaikkia terveydentilasta ja toimintakyvystä riippumatta, mutta oppivelvollisuuden suorittamisessa otettaisiin kuitenkin huomioon henkilön terveydentilan ja toimintakyvyn asettamat mahdolliset rajoitteet. Oppivelvollinen voisi halutessaan hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, jos pitkäaikainen sairaus tai vamma estäisi oppivelvollisuuden suorittamisen. Opintojen edistymiseen vaikuttava sairaus tai vamma otettaisiin huomioon myös maksuttomuuden pidennysperusteena. Vammaisille opiskelijoille olisi oppivelvollisuuden suorittamiseksi tarjolla nykytilaa vastaavat opiskelun tukitoimet ja mukautukset. Opiskelun tukitoimia ja mukautuksia on kuvattu tarkemmin esityksen jaksossa 2.4.3 *Erytystä tukea tarvitsevat opiskelijat*.

Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Laajennetun oppivelvollisuuden lähtökohtana olisi vapaa hakeutumisoikeus, jolloin henkilö voi vapaasti hakeutua koulutuslalle ja oppilaitokseen, jonka hän katsoo kykyjensä, kiinnostuksen kohteidensa ja erityisten tarpeidensa perusteella parhaiten soveltuvaksi. Oikeudella valita asuinpaikkansa on liittymäkohtia alueelliseen koulutustarjontaan ja koulutuksen maksuttomuuteen. Oikeutta valita asuinpaikkansa pyritään turvaamaan riittävän laajalla oppilaitosten verkolla sekä päivittäisten koulumatkojen maksuttomuudella. Pääsääntöisesti koulutustarjonta onkin alueellisesti kattavaa ja jokaisesta maakunnasta löytyy vaihtoehtoina sekä lukiokoulutusta että ammatillisen koulutuksen koulutustarjontaa. Tietyn ammattialan opiskelu saattaa kuitenkin edellyttää muuttoa toiselle paikkakunnalle, koska kaikkia ammattialoja ei ole mahdollista opiskella siten, että päivittäiset koulumatkat oppivelvollisen kodista käsin olisivat mahdollisia. Erytyisesti syrjäseuduilla asuville henkilöille oppivelvollisuuden suorittaminen saattaisi tarkoittaa muuttamista tai asumista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla opiskelupäivien aikana.

Tietyille erityisryhmille koulutusta on tarjolla rajoitetummin, jolloin koulutustarjonta vaikuttaisi jossain määrin oppivelvollisten liikkumisvapauteen ja oikeuteen valita asuinpaikkansa. Vaikeimmin vammaisille tarkoitettua koulutusta on tarjolla harvemmissä oppilaitoksissa, joten vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppivelvollisille mahdollisuus valita koulutuspaikkakunta olisi rajoitetumpi kuin muille. Vaativaa erityistä tukea tarjoavia oppilaitoksia on kuitenkin eri puolilla Suomea. Myös ruotsinkielistä koulutusta on tarjolla vain osalla koulutuksen järjestäjistä painottuen alueille, joilla ruotsinkielistä väestöä asuu. Vaikka oppivelvollinen joutuisi asumaan

opiskeluviikkojen aikana oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla, hänellä olisi kuitenkin aina mahdollisuus asua haluamallaan paikkakunnalla viikonloppuisin ja loma-aikoina.

Jos oppivelvollinen ei vapaaehtoisesti hakeutuisi toisen asteen koulutukseen, hänelle viimesijaisesti osoitettaisiin opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa. Opiskelupaikan osoittamista koskevassa sääntelyssä otettaisiin huomioon alueen koulutustarjonta, kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys, kulkuyhteydet, erityisen tuen tarve ja sekä perusopetuksen opetuskieli. Opiskelupaikan osoittaminen ei merkittävästi vaikuttaisi oppivelvollisen liikkumisvapauteen, koska opiskelupaikka osoitettaisiin aina mahdollisimman läheltä oppivelvollisen kotia.

Perusopetuslain mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Oppivelvollisuus on siis säädetty velvollisuudeksi hankkia tietyn tasoinen osaaminen, ei koulupakoksi eli velvollisuudeksi osallistua koulutukseen. Vastaavaa periaatetta noudatettaisiin myös oppivelvollisuuden laajentuessa koskemaan toisen asteen koulutusta. Myös lukion oppimäärää ja ammatillista tutkintoa olisi mahdollisuus suorittaa halutessaan itsenäisesti opetukseen osallistumatta. Tämä mahdollisuus osaltaan turvaisi henkilön liikkumisvapautta ja oikeutta valita asuinpaikkansa.

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Säännöksen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Oppivelvollisuuslakiin ja tutkintokoulutuksesta annettuun lakiin sisältyisi opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä asuinkunnille säädettyjä tiedonsaantioikeuksia sekä tiedonantovelvollisuuksia. Oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa oleva taho taikka opetuksen järjestämisestä vastuussa oleva taho voisi saada tietoja oppivelvollisen hakeutumisesta jatko-opintoihin sekä opintojen aloittamisesta ja keskeyttämisestä. Opetuksen järjestämisestä vastuussa oleva taho puolestaan voisi saada tietoja oppivelvollisen erityisen tuen tarpeesta. Henkilötietoja ja arkaluonteisia tietoja koskevissa säännöksissä otettaisiin huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen sekä tiedonhallintalain vaatimukset henkilötietojen käsittelystä ja suojasta.

Perustuslain 11 §:ssä säädetään uskonnon ja omantunnon vapaudesta. Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus, eikä kukaan ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Jotkut koulutuksen järjestämisluvan tai oppilaitoksen ylläpitöluvan saaneet tahot saattavat edustaa jotain uskonnollista tai muuta aatesuuntaa. Vapaa hakeutumis-oikeus turvaisi oppivelvollisen oikeuden uskonnon ja omantunnon vapauteen, koska oppivelvollinen voisi vapaaehtoisesti valita, mihin oppilaitokseen hän hakeutuu suorittamaan oppivelvollisuuttaan. Myös opiskelupaikan osoittamisen yhteydessä tulisi varmistua siitä, että oppilaitos on oppivelvolliselle soveltuva myös uskonnon ja omantunnon vapauden kannalta.

Perustuslain 17 §:ssä säädetään oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. Säännöksen mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

Ruotsinkielistä koulutustarjontaa arvioidaan olevan määrällisesti ja alueellisesti riittävästi kattamaan ruotsinkielisten oppivelvollisten koulutustarpeen. Positiivisena erityiskohteluna mahdollistettaisiin saamelaisille oppivelvollisuuden suorittaminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin lukuvuosilinjoiilla sekä oppivelvollisuuslain mukainen oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen, jos saamelaisten kotiseutualueella asuva saamelainen suorittaisi oppivelvollisuuttaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Lukiolain ja ammatillisesta

koulutuksesta annetun lain mukaan opetuskielenä voi olla myös esimerkiksi romanikieli tai viittomakieli. Tulkkauspalvelulain mukaan opiskeluun liittyvänä tulkkauspalvelua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö sitä välttämättä tarvitsee selviytyäkseen perusopetuksen jälkeisistä opinnoista. Esityksen vaikutuksia eri kieliryhmiin on arvioitu lisäksi tarkemmin jaksossa 4.2.3.3 *Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen* sekä jaksossa 4.2.3.6 *Alueelliset vaikutukset*.

Oppivelvollisuuden laajentamisella on vaikutusta perustuslain 18 §:ssä säädettyyn oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Oppivelvollisuuden laajentuessa alle 18-vuotiaiden mahdollisuudet tehdä täysipainoisesti töitä tai harjoittaa elinkeinotoimintaa rajoittuisivat nykytilaan verrattuna. Toisaalta ennen täysi-ikäisyyttä lapset ovat vanhempiensa elatusvelvollisuuden piirissä ja alaikäisenä elinkeinotoiminnan harjoittamiseen kohdistuu jo nykyisellään rajoituksia. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä lisätä koulutuksellista tasa-arvoa, mikä edesauttaisi jatkossa toimeentulon hankkimista henkilön valitsemalla tavalla ja samalla monipuolistaisi henkilön mahdollisuuksia toimeentulon hankkimiseen. Oppivelvollisuutta olisi mahdollisuus suorittaa myös työ- tai virkasuhteessa oppisopimuskoulutuksena. Myös yrittäjälle voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään. Oppisopimuskoulutus mahdollistaisi perustuslaissa turvatun elinkeinovapauden myös oppivelvollisille.

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Säännöksen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Oppivelvollisuuslain sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettujen lakien nojalla annettuihin hallintopäätöksiin olisi oppivelvollisella muutoksenhakuoikeus. Muutoksenhaussa noudatettaisiin hallintolain sekä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä, ellei toisin säädettäisi. Muutoksenhakusäännökset noudattaisivat koulutusta koskevissa laeissa omaksuttua vakiintunutta linjaa muun muassa oikaisumenettelyn käyttöalan, valitusajan sekä valituskieltojen osalta.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tätä julkiselle vallalle osoitettua velvollisuutta pyritään esityksen mukaisesti toteuttamaan siten, että oppivelvollisuuden laajentaminen turvaisi sivistyksellisten oikeuksien lisäksi myös muiden perusoikeuksien toteutumista edellä kuvatulla tavalla.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Oppivelvollisuuden laajentamisen vaihtoehtoja

Ennaltaehkäisy vaihtoehtona

Oppivelvollisuuden laajentamisen keskeisiä tavoitteita eli väestön koulutus- ja osaamistason nostamista, toisen asteen tutkinnon suorittamista, oppimiserojen kaventamista ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä voitaisiin edistää myös muulla tavoin kuin koulutukseen osallistumi-

sen velvoitteita lisäämällä. Oppivelvollisuuden laajentamisen voisivat korvata ennaltaehkäisevät toimet, joilla voitaisiin jo ennalta vaikuttaa todennäköisyyteen keskeyttää opinnot perusasteen jälkeen tai toisella asteella ja edistää näin toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Putoamista koulutuksen ulkopuolelle ja toisen asteen tutkinnon suorittamista voitaisiin ennaltaehkäistä suuntaamalla lisäresurssia varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen siten, että jo niiden aikana voitaisiin nykyistä paremmin puuttua oppimiseroihin ja niiden syihin ja parantaa oppilaiden osaamista tai motivaatiota. Oppilaiden osaamista parantavat ennaltaehkäisevät toimet voidaan jakaa yleisiin ja kohdennettuihin toimiin. Matalalla osaamisella perusasteen päättävien määrä ja osuus perusopetuksen päättävistä on kansallisten ja kansainvälisten oppimistulosten arviointien perusteella kasvanut Suomessa viimeisen 15-20 vuoden ajan. Matalalla osaamisella perusasteen päättävien osuuden kasvu syntyy osaamisen keskimääräisen tason laskun ja osaamishajonnan kasvun yhteisvaikutuksesta. Sen taustalla näyttäviä olevan systeemiset syyt, eivät sellaiset yksittäiseen ryhmään liittyvät syyt, joihin voitaisiin puuttua kohdentamalla toimet tähän ryhmään. Oppimistuloksissa tapahtuneen huomattavan laskun syyt ovat puolestaan yhä epäselviä, eikä käytössä ole uskottavia toimia, joilla oppimistulosten pitkään jatkunut lasku voitaisiin kääntää nousuksi.

Matalalla osaamisella perusasteen päättävien osuuden kasvun systeemiset syyt puoltaisivat lisäresurssien suuntaamista varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen yleisesti ilman erityistä kohdentamista. Toisaalta lisäresurssien vaikuttavuus jäisi todennäköisesti vähäiseksi, jos systeemiä itsessään ei muuteta. Lisäresurssija voitaisiin vaihtoehtoisesti kohdentaa täsmätoimiin, jos voidaan tunnistaa ne yksilöt, joiden osaaminen uhkaa jäädä sellaiselle tasolle, jolla pudotaan koulutuksen ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen tai ei pärjätä toisen asteen opinnoissa. Tältä osin ongelmaksi muodostuvat sekä riittävän osaamistason määrittely että kohdentettuja toimenpiteitä tarvitsevien oppilaiden tunnistaminen.

Riittävän osaamistason määrittelyyn liittyviä ongelmia havainnollistavat sekä kansainvälisten että kotimaisten tutkimusten tulokset. Esimerkiksi PISA-tutkimuksen perusteella noin kymmenesosa suomalaisnuorista päättää perusasteen liian matalalla osaamisella. Toisaalta OECD:n PIAAC-tutkimus kertoo, että yhteiskunnan nykytarpeisiin riittämätön osaaminen on yli kymmenesosalla aikuisväestöstä. Huomionarvoista on, että suuri osa matalan osaamisen aikuisista on työllistynyt. Oppimistulostutkimuksessa mitattu matala osaaminen ei siis yksin kerro, että osaamisen taso on liian matala mahdollistamaan työllistymisen. Toisen asteen koulutukseen osallistumisen vaatimien perustaitojen osalta käytettävissä olevat tiedot eivät mahdollista myöskään sen arviointia, millä osalla opiskelijoista osaaminen on niin heikolla tasolla, että opintojen keskeyttämistä ei voida estää koulutuksen järjestäjän toimin.

Talouselämäpolitiikan arviointineuvoston arvion (Seuri, Uusitalo & Virtanen 2018) perusteella tiedetään, että noin kolmannes toisen asteen ulkopuolelle jäävistä nuorista on päättänyt perusasteen yli 7 keskiarvolla, minkä pitäisi hyvin riittää toisen asteen opintoihin. Selvästi heikommalla, alle 6:n keskiarvolla peruskoulusta suoraan toiselle asteelle siirtyneistä tutkinnon suorittaa lähes 80 prosenttia. Tämä viittaa siihen, että varsin huomattavalla osalla koulutuksen keskeyttäneistä syy ei ole osaamisen riittämätön taso perusasteen päättövaiheessa. Tähän joukkoon osaamista ennaltaehkäisevästi jo perusopetuksen aikana parantava kohdennettu toimi ei oletettavasti ratkaisevasti vaikuttaisi. Tulkintaa tukee se, että Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen matematiikan osaamisen pitkittäisarvioinnin perusteella merkittäväällä osalla toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoita matematiikan osaaminen heikkenee opintojen edetessä ja saavuttaa noin kymmenesosalla opiskelijoista tason, joka vastaa 3.-6.-luokkalaisten matematiikan osaamista. Tilanne on monin tavoin epätydyttävä, mutta viittaa siihen, että toisen asteen ammatillinen koulutus on monilla aloilla suoritettavissa hyvinkin matalilla perustaidoilla.

Kohdennettuja toimenpiteitä tarvitsevien oppilaiden tunnistamiseen liittyviä ongelmia kuvaavat perusopetuksen tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta selvittäneet tutkimukset. Suomessa on toimeenpantu lähes kymmenen vuoden ajan niin sanottua kolmiportaisen tuen mallia. Jahnukaisen ym. (2018) tulosten perusteella kolmiportaisessa tuessa tukea tarvitseviksi diagnosoidut ovat kasvaneessa riskissä jäädä toisen asteen opintojen ulkopuolelle. Kuitenkin yli 2/3 suoraan perusasteen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneistä ei ollut saanut täydentävää tai erityistä tukea. Toinen mahdollinen diagnostiikka tukea tarvitsevien tunnistamiseen on perusopetuksen oppimäärän yksilöllistämässä. Kirjavaisen, Pulkkinen ja Jahnukaisen (2016) tutkimuksen tulosten perusteella yli 90 prosenttia oppilaista on suorittanut perusopetuksen yleisopetuksen oppimäärän ilman yksilöllistämistä. Käytössä olevat kohdennetut toimenpiteet tavoittavat osan riskiryhmästä, mutta suuri osa jää etukäteen tunnistamatta. Riskiryhmille kohdennettuihin toimenpiteisiin perustuvien vaihtoehtojen keskeinen ongelma on, että meillä ei ole tutkimuksellista näyttöä tunnistamistoimista, joilla tukitoimet voitaisiin perusasteella kohdentaa niille, jotka nykyisin jäävät ilman toisen asteen tutkintoa.

Ongelmana riskiryhmille kohdennetuissa toimissa on myös se, että meillä ei ole tutkimusta siitä, millaisilla toimilla tunnistettujen riskiryhmien jääminen koulutuksen ulkopuolelle olisi ennaltaehkäistävässä. Suomessa on vuosikymmenten kokemus perusopetuksen lisäopetuksesta ja erityisopetuksesta. Joustavasta perusopetuksesta (JOPO) on lähes 15 vuoden kokemus ja kolmiportaisesta tuesta jo kymmenen vuoden kokemus. Kaikkien nyt käytössä olevien kohdennettujen toimien toteutustavassa on alueellista vaihtelua, eivätkä kaikki kunnat järjestä perusopetuksen lisäopetusta. Valitettavasti meillä ei ole tutkimusta, jonka perusteella voitaisiin tunnistaa, missä edellä mainittuja ennaltaehkäiseviä keinoja on käytetty tehokkaasti. Tämä tekee tehokkaiden toimintatapojen valtavirtaistamisesta käytännössä mahdotonta.

Lisäresurssien suuntaamista varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen puoltaisi se, että varhainen puuttuminen on todettu monissa tutkimuksissa kustannustehokkaaksi tavaksi tukea lapsia ja nuoria. Vaihtoehdon kustannusvaikutukset olisivat esitetyn oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen kustannusvaikutuksia vähäisemmät etenkin, jos keskityttäisiin tunnistettuihin riskiryhmiin. Valtaosa perusopetuksen päättäneistä nuorista siirtyy jo nyt toisen asteen opintoihin ja myös menestyy niissä. Lisäresurssia tarvittaisiin ensisijaisesti tunnistamaan ne oppilaat, joiden osaamistaso on vaarassa jäädä puutteelliseksi, ja tukemaan heidän oppimistaan. Lisäresurssi kaventaisi oppimiseroja ja lisääisi myös koulutuksellista tasa-arvoa parantamalla heikoimpien oppilaiden mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto. Vaihtoehdon heikkoutena on, että resurssien lisääminen esi- ja perusopetukseen ei ilman muita toimenpiteitä takaisi sitä, että kaikki nuoret siirtyisivät toiselle asteelle ja suorittaisivat toisen asteen tutkinnon. Suomalaisten koulutustaso ei näin ollen välttämättä paranisi, vaikka nuorten perustaidot kehittyisivät oppimiserojen kaventumisen myötä suotuisaan suuntaan. Puutteellisia perustaitoja ja opiskeluvalmiuksia merkittävämpiä syitä toisen asteen opintojen keskeyttämiseen ovat muun muassa epäonnistunut opiskelualan valinta ja puutteellinen opinto-ohjaus sekä terveydelliset syyt tai henkilökohtaista elämää kohdanneet vaikeudet. Jotta toisen asteen opintojen keskeyttäminen vähenisi ja suomalaisten koulutus- ja osaamistaso paranisi, lisäresurssija tulisi suunnata myös opinto-ohjauksen tehostamiseen sekä muuhun toisen asteen opintojen keskeyttämisen ehkäisyyn.

Nuorten siirtymistä perusopetuksesta toiselle asteelle ja toisen asteen tutkinnon suorittamista voitaisiin siis edistää myös tehostamalla puutteelliseksi koettua opinto-ohjausta ja tukemalla näin nuoria opiskelualan valinnassa. Lisäksi voitaisiin tehostaa ohjausta ja tukea perusopetuksen aikana, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen haku- ja nivelvaiheessa sekä toisen asteen koulutuksen aikana ilman, että oppivelvollisuutta laajennettaisiin. Erilaisia haku- ja nivelvaiheen ohjaus- ja tukitoimenpiteitä on kehitetty, kokeiltu ja tehty jo usean vuoden ajan, samoin toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä. Esimerkiksi

vuosina 2011—2015 toteutetussa ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelmassa suunnattiin yhteensä 16 miljoonaa euroa ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjille toimenpiteisiin, joiden avulla vähennettiin keskeyttämistä ja lisättiin tutkinnon määräajassa suorittaneiden osuutta. Läpäisyn tehostamisohjelmassa on muun muassa tuettu perusopetuksen päättäneiden nuorten siirtymistä perusopetuksen jälkeisiin opintoihin, vahvistettu perustaitoja sekä elämän- ja arjenhallinnan taitoja, luotu varhaisen puuttumisen toimintamalleja sekä vahvistettu nuorten kiinnittymistä toisen asteen opintoihin ja edistetty opintojen loppuun suorittamista. Tehostamisohjelman alussa keskeyttäminen hieman väheni, mutta sitten taas lisääntyi. Selkeää alenevaa trendiä ei tehostamisohjelman aikana ollut havaittavissa.

Vuonna 2015 käynnistynyt ja vuoden 2021 loppuun jatkuva Zoomi-hanke on jatkanut työtä ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi ja läpäisyn parantamiseksi. Hankkeessa on kehitetty oppilaiden ja opiskelijoiden koulutuspolkua varmentavia sekä sujuvoittavia, kokonaisvaltaisia ja valtakunnallisesti levitettäviä sekä käyttöön otettavia palvelu- ja toimintamalleja. Hankkeen rahoitus on noin 1,5 miljoonaa euroa. Zoomi-hankkeen laadullisen selvityksen mukaan ne koulutuksen järjestäjät, jotka ovat suunnanneet resursseja ja tukea keskeyttämisen ehkäisyyn ja kehittäneet myös oppilaitoksen toimintakulttuuria, ovat saaneet pienennettyä keskeyttämisasteen noin 5 prosenttiin. Opintojen keskeyttämiseen ja läpäisyyn liittyvät ongelmat ovat kuitenkin hyvin heterogeenisiä, joten niihin on vaikea puuttua, eivätkä kohdennetutkaan toimenpiteet välttämättä tuota toivottua tulosta.

Opinto-ohjauksen tehostaminen sekä lisäohjauksen ja tuen kohdentaminen sitä eniten tarvitseville olisi kustannusvaikutuksiltaan esitettyä oppivelvollisuuden laajentamista ja maksutonta toista astetta vähäisempi. Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannuslaskelmissa on otettu huomioon tarve tehostaa opinto-ohjausta ja suunnata nykyistä enemmän ohjausta ja tukea etenkin keskeyttämisvaarassa oleville opiskelijoille. Näiden toimenpiteiden kustannusvaikutuksiksi on arvioitu noin 20 miljoonaa euroa. Vaihtoehdon heikkoutena on, että pelkät täsmätoimet eivät aiemmista mittavista panostuksista (pelkästään ammatillinen koulutus yhteensä yli 17 miljoonaa euroa) huolimatta näytä vähentävän opintojen keskeyttämistä tai lisäävän toisen asteen tutkinnon suorittamista kuin vähäisessä määrin. Tämä selittyy osittain sillä, että toisen asteen koulutuksen keskeyttävien opiskelijoiden joukossa on myös sellaisia nuoria, joiden osaamisen pitäisi riittää opiskeluun toisella asteella ja joilla ei selkeitä terveydellisiä tai muita painavia syitä opintojen keskeyttämiseen. Talouspolitiikan arviointineuvoston arvion (Seuri, Uusitalo & Virtanen 2018) perusteella tiedetään, että noin kolmannes toisen asteen ulkopuolelle jäävistä nuorista on päättänyt perusasteen yli 7 keskiarvolla, minkä pitäisi hyvin riittää toisen asteen opintoihin. Osa nuorista keskeyttää opintonsa, koska opiskelu on rasittavaa. Nuoret ovat tutkitusti lyhytnäköisiä. He eivät välttämättä pohdi, miten päätös vaikuttaa myöhempään elämään. Laajennettu oppivelvollisuus todennäköisesti pitäisi koulutuksessa ne nuoret, joita ei juuri nyt huvi opiskella.

Suomessa on pyritty edistämään toisen asteen tutkintoon hakeutumista ja tutkinnon suorittamista myös epäsuorasti erilaisilla velvoittavilla säännöillä sosiaaliturvajärjestelmässä. Alle 25-vuotias, ilman toisen asteen tutkintoa oleva nuori menettää oikeutensa työttömyysturvaan ja hänen toimeentulotukeaan voidaan leikata, mikäli hän ei hae opiskelupaikkaa, kieltäytyy opiskelupaikasta tai keskeyttää opinnot ilman hyvää syytä. Ilman ammatillista pätevyyttä olevilla, eli ainoastaan peruskoulun tai lukion suorittaneilla työttömillä nuorilla on työmarkkinatuessa viiden kuukauden odotusaika. Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa 18—24 -vuotiaalla vailla ammatillista koulutusta olevalla nuorella, joka on keskeyttänyt koulutuksen tai kieltäytynyt koulutuksesta. On vaikeaa arvioida, onko näillä toimenpiteillä toivottuja vaikutuksia, eli missä määrin rajoitukset nykyisin toimivat koulutukseen hakeutumisen kannusteena ja koulutuksen keskeyttämisen ehkäisijänä. On kuitenkin ilmeistä, että näillä säännöillä on myös kielteisiä vaikutuksia, sillä osa nuorista ajautuu säännösten perusteella toimeentulotuen asiakkaaksi

ensisijaisten etuuksien sijaan. Tämä tarkoittaa samalla, että osa nuorista ajautuu myös palvelujärjestelmän ulkopuolelle. On myös perusteltua arvioida, ovatko TE-palvelut oikea palvelukana vailla tutkintoa oleville alle 18-vuotiaille nuorille.

Erilaisia kohdennettuja tukitoimia, kannusteita ja sanktioita on jo tällä hetkellä runsaasti olemassa koulutuksen aloittamisen varmistamiseksi, keskeyttämisen vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorten asemaa on pyritty tukemaan edellä kuvattujen toimenpiteiden lisäksi myös nuorisotakuun, koulutustakuun ja etsivän nuorisotyön kaltaisilla kuntia ja viranomaisia velvoittavilla säännöksillä. Nykytilanne osoittaa kuitenkin, että pelkän palvelun olemassaolo ja sen takaaminen nuorelle ei aina toteudu ja toteutuessaankin palvelu ei välttämättä johda toisen asteen tutkinnon suorittamiseen.

Tehokkaaseen riskiryhmien tunnistamiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn perustuvat vaihtoehdot oppivelvollisuuden laajentamiselle näyttävät kärsivän siitä, että niiden edellyttämiä diagnostisia keinoja kohderyhmän tunnistamiseen tai pedagogisia keinoja tunnistettujen ongelmien korjaamiseen ei ole tutkimusperusteisesti vielä tunnistettu. Nykyisin käytössä olevien toimien parempaan tai systemaattisempaan toimeenpanoon perustuvien vaihtoehtojen ongelma on, että parhaat käytännöt olisi tutkimuksellisesti tunnistettava ennen kuin voidaan suunnitella toimet niiden valtavirtaistamiseksi. Ennaltaehkäiseviin toimiin nojaava strategia lykkäisi mahdollisten politiikkatoimien toteutuksen 2030-luvulle.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja ennaltaehkäisyvaihtoehtojen tarkastelussa on huomioitava myös vaikutukset eri ikäryhmiin. Jos tutkimuksellisesti on tunnistettavissa tehokkaita keinoja, joilla voidaan vahvistaa perustaitoja, ehkäistä keskeyttämistä ja edistää toisen asteen tutkinnon suorittamista, ne on syytä ottaa käyttöön. Puhtaasti ennaltaehkäisyyn nojaavien toimenpiteiden ongelmana olisi kuitenkin se, että ne ikäryhmät, joiden osalta ennaltaehkäisevät toimet ovat olleet riittämättömiä, jäisivät väliinputoajiksi riippumatta siitä, voitaisiinko epäonnistuneen ennaltaehkäisyn seuraukset myöhemmin korjata. Ennaltaehkäisevien toimien rinnalle tarvittaisiin järjestelmätason muutos, joka velvoittaisi koko yhteiskunnan pitämään jokaisen nuoren mukana opinnoissa aina toisen asteen tutkinnon suorittamiseen asti. Oppivelvollisuuden pidentäminen olisi ennaltaehkäiseviä toimia täydentävä, koulutusjärjestelmän sopeutumiskykyä lisäävä toimi, jolla puututtaisiin myös tapauksiin, joissa ongelmien ennaltaehkäisy on epäonnistunut. Tältä osin käytetyn politiikkatoimen luonne olisi vastaava kuin aikuiskoulutuksessa tai eräissä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joissa korjaavilla toimenpiteillä paitsi hoidetaan ennaltaehkäisyn epäonnistumisen seurauksia, myös ennaltaehkäistään myöhempiä, vakavampia ongelmia.

Vaihtoehtoisia tapoja velvoittaa osallistumaan koulutukseen

Kansainvälisten mallien pohjalta voidaan erottaa kaksi erilaista päälinjaa ratkaisuksi koulutukseen osallistumiseen velvoittamiseksi 16 ikävuoden jälkeen. Ensimmäinen päälinja on lapsuudesta täysi-ikäisyyteen tai sitä lähelle ulottuva oppivelvollisuus, jonka tyyppinen malli esityksessä nyt ehdotetaan otettavaksi käyttöön. Toinen päälinja on erikseen noin 16—18-vuotiaita koskevaksi säädetty aktiivisuusvelvoite, joka ei kuitenkaan merkitse suoranaista oppivelvollisuutta.

Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuus laajennettavaksi koskemaan myös toisen asteen koulutusta täysi-ikäisyyteen saakka ensisijaisesti tutkintotavoitteisessa koulutuksessa ja valmiuksien hankkimiseksi myös nivelvaiheen koulutuksissa. Vaihtoehtoinen tapa nostaa oppivelvollisuusikää olisi perusopetuksen jatkaminen vuoden tai kaksi nykyistä pidempään, jos oppilas ei muu-

toin saavuttaisi perusopetuksen oppimäärän tavoitteita alimmalla hyväksytyllä tasolla. Tällä tavoin voitaisiin varmistaa se, että kaikilla perusopetuksen oppimäärän suorittaneilla olisi riittävät perustaidot ja valmiudet selvittää toisen asteen opinnoista ja suorittaa toisen asteen tutkinto. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan ilman muita toimenpiteitä takaisi sitä, että kaikki nuoret siirtyisivät perusopetuksen jälkeen toisen asteen koulutukseen ja suorittaisivat toisen asteen tutkinnon. Pahimmillaan perusopetuksen pidentäminen saattaisi leimata tavallista pidempään perusopetuksessa olevat oppilaat epäonnistujiksi ja vaikuttaa näin heidän opiskelumotivaatioonsa ja haluunsa jatkaa opintoja toisella asteella, mikä lisäisi syrjäytymisriskiä. Vaihtoehto ei näin ollen nostaisi suomalaisten osaamis- ja koulutustasoa eikä lisäisi merkittävästi koulutuksellista tasarvoa. Vaihtoehto kuitenkin kaventaisi perusopetuksen oppimiseroja. Lisäksi se tasaisi ainakin jossakin määrin oppimiseroja myös toisella asteella, kun jo perusopetuksen aikana varmistettaisiin, että kaikilla nuorilla on riittävät perustaidot ja valmiudet toisen asteen koulutukseen.

Oppivelvollisuuden pidentämisen vaihtoehtona voisi olla perusopetuksen päättäneitä vailla toisen asteen tutkintoa olevia nuoria koskeva aktiivisuusvelvoite. Se voisi perustua koulutukseen osallistumisen lisäksi muuhun aktiivisuuteen, kuten työskentelyyn, työpajatoimintaan tai muunlaiseseen yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Työssäolo ilman tutkintoihin tai niiden osiin kytkeytyviä oppimistavoitteita ei kansainvälisten esimerkkien valossa vaikuta kuitenkaan suositeltavalta aktiivisuusvelvollisuuden suorittamistavalta. Lisäksi lyhyiden ja osa-aikaisten työsuhteiden rajojen määrittely tuottaisi todennäköisesti vaikeita rajanvetoja. Väljemmän lainsäädännön haasteena voisivat olla myös ongelmat vaikuttavuudessa. Kansainväliset esimerkit esimerkiksi Yhdysvalloista ja Englannista viittaavat siihen, että väljästi määritellyt oppivelvollisuuden ehdot, joihin on jätetty erilaisia poikkeusmahdollisuuksia, eivät välttämättä johda toivottuun tulokseen eli tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvuun. Oppivelvollisuutta lievemmän aktiivisuusvelvoitteen sisällyttäminen lainsäädäntöön johtaisi todennäköisesti alhaisempaan tutkinnon suorittamisasteeseen. Poikkeuksien piiriin ohjautuisi todennäköisesti paljon juuri niitä nuoria, jotka ilman minkäänlaista aktiivisuusvelvoitetta jättäisivät hakeutumatta koulutuksen piiriin ja joiden kouluttautumiseen aktiivisuusvelvoitteella pyrittäisiin vaikuttamaan.

Esityksen valmistelun yhteydessä on selvitetty myös oppivelvollisuuden päättymisajankohdan erilaisia vaihtoehtoja. Pääasiallisiksi vaihtoehtoiksi on nähty oppivelvollisuuden päätyminen 18-vuotissyntymäpäivään tai vaihtoehtoisesti sen kalenterivuoden loppuun, jolloin henkilö täyttää 18 vuotta. Näistä vaihtoehtoista jälkimmäinen merkitsisi sitä, että oppivelvollisuuden kesto olisi lähtökohtaisesti sama kaikille syntymäpäivän ajankohdasta riippumatta. Oppivelvollisuuden ulottaminen yli 18 ikävuoden on kuitenkin nähty ongelmalliseksi täysi-ikäisyyteen liittyvien muiden oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisen kannalta. On katsottu, että täysi-ikäisellä henkilöllä tulisi olla esimerkiksi perustuslain mukainen oikeus työhön ja elinkeinovapaus. Myös huoltajien subjektiivinen elatusvelvollisuus päättyy lapsen täyttäessä 18 vuotta. Esityksessä ehdotettu vaihtoehto eli oppivelvollisuuden päätyminen 18-vuotissyntymäpäivään tarkoittaa sitä, että oppivelvollisuuden kokonaiskesto voi vaihdella jopa vuodella henkilön syntymäpäivän ajankohdasta riippuen. Valmistelussa on kuitenkin lähdetty siitä, että on perusteltua velvoittaa alle 18-vuotiaat vailla toisen asteen tutkintoa olevat nuoret ensisijaisesti opiskelemaan, vaikka se tarkoittaisikin oppivelvollisuuden kokonaiskeston eroavuutta henkilöiden välillä. Täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen henkilö voisi vapaasti valita koulutukseen osallistumisen ja muiden toimintojen välillä.

Toteuttamisvaihtoehtojen kustannusvertailu

Verrattaessa oppivelvollisuuden laajentamisen kustannuksia ja hyötyjä kokonaisuutena vaihtoehtoisten toimenpiteiden kustannuksiin ja hyötyihin on syytä tarkastella erikseen kustannuksia

julkiselle taloudelle ja kustannuksia koko yhteiskunnan tasolla. Oppivelvollisuuden pidentämisen osalta suuri osa julkiselle taloudelle aiheutuvista kustannuksista ei ole yhteiskunnallisia kustannuksia, koska ne korvaavat kansalaisten yksityisistä menoista rahoitettuja oppimateriaali- sekä kuljetuskustannuksia. Tältä osin esitetty uudistus poikkeaa vaihtoehtoista, joissa resursseja suunnattaisiin enemmän kokonaan uusiin kohteisiin, kuten opintojen ohjaukseen tai opetuksen lisäämiseen. Yhteiskunnallisilta kustannuksiltaan oppivelvollisuuden pidentäminen onkin edullisempi kuin mikään julkisiin menoihin yhtä paljon vaikuttava vaihtoehto. Koska uudistuksen kustannuksista noin 80 prosenttia suuntautuu oppimateriaali-, kuljetus-, majoitus- ja ylioppilastutkimomenoihin, jotka nykyisin maksetaan yksityisten kansalaisten toimesta, uudistuksen yhteiskunnallinen hinta on noin 20 miljoonaa euroa. Yhteiskunnallisilta kustannuksiltaan vastaavan suuruisia vaihtoehtoja oppivelvollisuuden pidentämiselle ei ole esitetty.

Koska oppivelvollisuuden pidentymisestä aiheutuvat julkiset menot korvaavat niin suurelta osin yksityisiä menoja, oppivelvollisuuden pidentäminen olisi toteutettavissa vaihtoehtoisten keinojen kanssa yhtenä kokonaisuutena pitkälti samoin yhteiskunnallisista kustannuksista kuin vaihtoehtoiset keinot. Uudistuksen yhteiskunnalliset kustannukset olisivat sisäistettävissä julkiselle sektorille aiheutuviksi kustannuksiksi muuttamalla vero- tai etuusjärjestelmää siten, että maksuttomista materiaaleista ja -matkoista hyötyvät väestöryhmät maksaisivat vastaavasti enemmän veroja tai saisivat vastaavasti vähemmän muita sosiaalietuuksia.

Maksuttomuuden rajaamisen vaihtoehtoja

Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus on katsottu perustelluksi ulottaa kattamaan lähtökohtaisesti koko toisen asteen tutkinnon suorittamisen. Vaihtoehtona olisi ollut maksuttomuuden ulottaminen vain oppivelvollisuusaikaan. Tällä vaihtoehdolla oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset olisivat olleet noin 2/3 nyt ehdotetuista kustannuksista, koska oikeutta maksuttomaan koulutukseen olisi esityksen mukaisen keskimääräisen kolmen vuoden sijasta ollut keskimäärin noin kaksi vuotta. Vaihtoehto olisi kuitenkin ollut ongelmallinen sen tavoitteen suhteen, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon, jos oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi kesken tutkinnon suorittamisen. Lisäksi maksuttomuuden päättyminen 18-vuotissyntymäpäivään asettaisi opiskelijat maksuttomuuden suhteen eriarvoiseen asemaan syntymäpäivän ajankohdasta riippuen, mikä olisi yhdenvertaisen kohtelun vastaista.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeus maksuttomiin koulukuljetuksiin toteutettaisiin nykyisen koulumatkatukijärjestelmän puitteissa. Vaihtoehtona olisi ollut koulukuljetusten järjestämisen velvollisuuden säätäminen toisen asteen koulutuksen järjestäjien tehtäväksi, kuten se perusopetuslaissa on säädetty perusopetuksen järjestäjien tehtäväksi. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan katsottu toimivaksi toisen asteen koulutuksessa. Perusopetuksessa oppilaat asuvat pääsääntöisesti perusopetusta järjestävän kunnan alueella, mutta toisen asteen koulutuksen opiskelijoiden asuinpaikka ja näin ollen koulumatkat saattavat vaihdella paljonkin. Toisen asteen koulutuksessa on jo käytössä koulumatkatuen myöntämiseksi Kansaneläkelaitoksen toimiva järjestelmä, johon tehtävillä kohtuullisilla muutoksilla voitaisiin ottaa käyttöön myös koulumatkojen täysi maksuttomuus.

Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi. Voimassa olevan koulumatkatukilain mukaan puolestaan edellytetään vähintään 10 kilometrin koulumatkaa. Perustuslain mukaiseen maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen sisältyy myös oikeus maksuttomiin koulumatkoihin. Lausuntokierroksella olleessa hallituksen esitysluonnoksessa esitettiin, että koulumatkan raja tulisi laskea

perusopetuskilometriä vastaavasti viiteen kilometriin. Saadun lausuntopalautteen perusteella koulutuksen maksuttomuuden laajuutta toivottiin vielä tarkasteltavan uudelleen. Tässä yhteydessä arvioitiin myös esityksen mukaisen kilometrirajan perustuslain mukaisuutta suhteessa vaatimukseen oppivelvollisuuskoulutuksen koulumatkojen maksuttomuudesta. Maksuttomien koulumatkojen rajaksi ehdotetaan esityksessä seitsemää kilometriä, koska ei katsota kohtuulliseksi vaatia opiskelijaa kulkemaan yli seitsemän kilometrin päivittäistä koulumatkaa maksutta, esimerkiksi kävelen.

5.1.2 Nivelvaiheen koulutuksen järjestämisvaihtoehtoja

Nivelvaiheen koulutusten toteuttamiseen ja uudistamiseen on useita vaihtoehtoja. Ensimmäinen vaihtoehto olisi säilyttää nivelvaiheen koulutukset jokseenkin nykyisellään. Nykytilanteen ongelmana on kuitenkin se, että kaikkia kolmea eri nivelvaiheen koulutusvaihtoehtoa on tarjolla vain isoissa kaupungeissa. Lisäksi nivelvaiheen koulutuksiin liittyy keskenään erilaisia reunaehtoja, jotka vaikuttavat muun muassa opiskelijavalintaan. Pienissä kunnissa tarjolla on yleensä vain joku näistä koulutuksista tai nivelvaiheen koulutuksiin ei ole tulijoita, kun lukioon pääsee hyvin alhaisella keskiarvolla. Nuori saattaa usein ohjautua nivelvaiheen koulutukseen lähiseudulla olevan tarjonnan mukaan, ei niinkään hänelle sopivimman koulutuksen mukaan. Etenkin nykytilannetta olisi tarpeen kehittää siten, että myös muut kuin vieraskieliset opiskelijat voisivat tarvittaessa osallistua lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen. Perusopetuksen lisäopetus puolestaan saatetaan kokea paikalleen jäämiseksi, ei koulutuspolulla etenemiseksi.

Toinen vaihtoehto kehittää nivelvaiheen koulutuksia olisi poistaa perusopetuksen lisäopetus koulutusjärjestelmästä ja jättää nivelvaiheeseen kaksi koulutusta, joista toinen valmistaisi ja valmentaisi lukiokoulutukseen ja toinen ammatilliseen koulutukseen. Perusopetuksen lisäopetusta ei enää tarvittaisi, jos valmentavissa koulutuksissa olisi yhteistyössä perusopetuksen järjestäjien kanssa mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja. Tämän toteuttamisvaihtoehdon etuna olisi se, että molemmat jäljelle jäävät nivelvaiheen koulutukset olisivat samalla tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehysten (NQF) tasolla eli tasolla 3. Toisaalta nivelvaiheen koulutusten rooli jatko-opintoihin ohjauksen tukena voisi heiketä, jos opiskelijan pitäisi aina valita joko lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen välillä, eikä hänellä olisi perusopetuksen lisäopetuksen kaltaista neutraalia vaihtoehtoa jatko-opintosuunnitelmiansa selkeyttämiseksi. Jatko-opintoihin ohjausta voisi kuitenkin laaja-alaisesti siten, että molempien koulutusten sisälle rakennettaisiin yhteisiä koulutuksen osia, joita voitaisiin sisällyttää kumpaankin koulutukseen.

Kolmas vaihtoehto olisi luopua kokonaan nivelvaiheen koulutuksista. Tällöin nuoret siirtyisivät suoraan perusopetuksesta toiselle asteelle tutkintoon johtavaan koulutukseen. Tämän vaihtoehdon lähtökohdaksi on, että kaikki oppilaat saisivat toisen asteen koulutuksessa tarvittavat valmiudet ja osaamisen jo perusopetuksen aikana ja oppilaita myös ohjattaisiin niin tehokkaasti, että he olisivat valmiita tekemään jatko-opintoja koskevia koulutusvalintoja perusopetuksen päättövaiheessa. Etuna olisi, että opiskelija tulisi suoraan valituksi tutkintotavoitteiseen koulutukseen, jolloin opiskelijan integroituminen jatko-opintoihin olisi luontevaa. Heikommilla valmiuksilla tuleville voitaisiin rakentaa yksilöllinen opintopolku valmiuksien vahvistamiseksi. Vaihtoehdon ongelmana kuitenkin on, että osalla perusopetuksen oppilaista on vaikeuksia saavuttaa jatko-opinnoissa tarvittavat valmiudet ja osaaminen perusopetuksen aikana ja he tarvitsevat lisäopetusta parantaakseen saamiaan arvosanoja ja päästäkseen haluamaansa jatko-opiskelupaikkaan. Lisäksi osa perusopetuksen päättävistä on epävarmoja siitä, missä he haluaisivat jatkaa opintojaan. Nämä opiskelijat tarvitsevat lisätietoa ja lisäaikaa valintojen tekemiseen. Osa opiskelijoista voi tarvita harjaannusta myös elämän ja arjen hallinnassa ennen kuin opiskelu toisella asteella on mahdollista. Mikäli nämä opiskelijat joutuisivat jatkossa siirtymään suoraan toisen asteen tutkintokoulutukseen, tutkintokoulutuksessa pitäisi varautua nykyistä laajempaan

oppimisen tukeen ja mahdollisesti myös koulutuksen alussa suoritettaviin opiskelutaitoja ja valintoja tukeviin opintoihin, jotka vastaisivat ainakin jossakin määrin sisällöltään nykyisiä nivelvaiheen koulutuksia ja pidentäisivät opiskeluaikaa. Myös suoritettavan tutkinnon vaihtajia olisi todennäköisesti nykyistä enemmän.

Esityksessä esitetty malli nykyisten erillisten nivelvaiheen koulutusten yhdistämisestä yhdeksi joustavaksi koulutuskokonaisuudeksi on nähty parhaaksi vaihtoehdoksi, jolla pystyttäisiin ratkaisemaan nykytilanteeseen liittyvät epäkohdat. Esitetty malli lisäisi nivelvaiheen koulutuksen yhdenvertaista saatavuutta alueellisesti ja mahdollistaisi perusopetuksen päättävälle nuorelle nykyistä paremmat mahdollisuudet hankkia jatko-opintovalmiuksia sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen siirtymiseksi. Malli takaisi myös aidon jatko-opintovaihtojen punninnan nivelvaiheessa, koska nuoren ei tarvitsisi päättää koulutussuuntaansa vielä nivelvaiheen koulutukseen hakeutuessaan.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Oppivelvollisuus maailmalla yleisesti

Yksilölle pakollisesta koulutuksesta tai osaamisen hankkimisvelvollisuudesta käytetään tässä jaksossa yleisesti nimitystä oppivelvollisuus. Perusasteen koulutus on oppivelvollisuuden piirissä lähes kaikissa maissa. Useimmissa kehittyneissä maissa yksilön oppivelvollisuusikä ulottuu Suomen tapaan noin 16 vuoden ikään. Oppivelvollisuus ulottuu toisen asteen koulutukseen ainakin Belgiassa, Portugalissa, Itävallassa, Hollannissa, Englannissa, Saksassa, Israelissa ja Venäjällä sekä joissakin Kanadan, Australian ja Yhdysvaltain osavaltioissa. Velvoittavuus on eri oppivelvollisuusjärjestelmissä toimeenpantu viimeisen kymmenen vuoden aikana joko säättämällä toisen asteen koulutus velvoittavaksi tai säädetty oppivelvollisuuden jatkumisesta erillislainsäädännöllä esimerkiksi 16—17-vuotiaille ja toisella tavalla tätä nuoremmille (Seuri, Uusitalo ja Virtanen, 2018).

Euroopan sisällä peruskoulutus ja perusopetuksen suorittamiseen liittyvät lainsäädäntövaihtoehdot poikkeavat toisistaan johtuen erilaisista koulutusjärjestelmistä. Useissa Euroopan maissa oppivelvollisuuden käsite on jaettu kokoaikaiseen tai osa-aikaiseen oppivelvollisuuteen. Toisin kuin osassa Euroopan maista, Suomessa oppivelvollisuuden käsitettä ei ole jaettu kokoaikaiseen ja osa-aikaiseen oppivelvollisuuteen. Kokoaikaisella oppivelvollisuudella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin kaikkien oppilaiden edellytetään osallistuvan kokoaikaiseen opetukseen. Tämä ajanjakso on lakisääteinen ja määräytyy oppilaiden iän mukaan. Tavallisesti kokoaikainen oppivelvollisuus suoritetaan kouluissa tai oppilaitoksissa. Osa-aikaisella oppivelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että kokoaikaisen oppivelvollisuuden päätyttyä nuorten on tiettyyn ikään asti osallistuttava osa-aikaiseen koulutukseen. Joissakin koulutusjärjestelmissä tietyt oppivelvollisuuden koulutusväylät toteutetaan osa-aikaisen opiskelun ja osa-aikaisen työssäoppimisen yhdistelmänä (ns. duaalijärjestelmä).

Oppivelvollisuuden alkaminen ja kesto vaihtelevat runsaasti. Suurimassa osassa maita oppivelvollisuus päättyy 16-vuotiaana. Useat maat ovat päätyneet jatkamaan oppivelvollisuutta yli 16 ikävuoden vastauksena työmarkkinoiden osaamisvaatimusten kasvuun ja ehkäistäkseen nuorten syrjäytymistä. Nuoria 17-, 18- jopa 19-vuotiaita velvoittavia malleja on otettu käyttöön hiljattain useissa Euroopan maissa, mutta myös useissa osavaltioissa Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa. Myös Aasiassa ja Etelä-Amerikassa oppivelvollisuus ylittää yli 16 ikävuoden. Myös talouspolitiikan arviointineuvoston raportissa tarkastellaan eräiden maiden oppivelvollisuusmalleja ja niiden vaikutuksia. Tutkijat summaavat useimpien tutkimustulosten osoittavan oppivelvollisuuden nostamisen 15 tai 16 ikävuoteen vaikuttaneen positiivisesti yksilöiden tutkinnon

suorittamiseen, työllisyyteen, ansiotuloihin sekä vähentäneen sosiaalietuuksien käyttöä ja jopa rikollisuutta. Niin sanotun pakollisen koulutuksen piiriin kelpaava toiminta on usein määritelty väljästi, mutta käytännössä se on koulutusta tai muuta oppimista ja muodollisessa koulutusjärjestelmässä etenemistä edesauttavaa valmennusta, työharjoittelua tai muuta vastaavaa oppimista edistävää ja koulutukseen kytkeytyvää toimintaa. Sanktiot oppivelvollisuuden laiminlyönnistä vaihtelevat eri maissa, yleensä ne ovat sakkoja huoltajille. Myös nuorelle itselleen voi seurata rangaistus, kuten yhteiskuntapalvelua tai sakkoja.

Monessa Euroopan maassa on pyritty huomioimaan myös oppilaan mahdollisen sairastumisen vaikutus oppivelvollisuuden keston. Euroopan koulutusjärjestelmien poikkeavuudesta huolimatta voidaan tehdä joitain yleistyksiä niistä lainsäädännöllisistä vaihtoehdoista, joilla oppilaan oppivelvollisuuden suorittamista on tuettu oppilaan sairastuessa kesken oppivelvollisuuden suorittamisen. Yleisin keino on ollut sääntely, joka on mahdollistanut, että koulunkäyntiä on voinut jatkaa tiettyyn ikävuoteen asti koulunkäyntiin velvoittavan ikävuoden jälkeenkin. Ikärajan asettamisen sijaan oppivelvollisuutta on voinut pidentää vuodella tai kahdella. Yleistä on myös se, että oppilaan on mahdollista suorittaa oppivelvollisuutta tai jatkaa peruskoulutukseen kuuluvia opintoja esimerkiksi aikuiskoulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa.

Oppivelvollisuus Pohjoismaissa

Ruotsissa oppivelvollisuudesta säädetään koululaissa (skollag 2010:800). Oppivelvollisuus kestää yhteensä 10 vuotta ja se koostuu yhdestä esiopetusvuodesta ja yhdeksästä perusopetusvuodesta. Erityiskouluissa oppivelvollisuus päättyy vasta 10. vuosiluokalla. Jos oppilas ei ole suorittanut perusopetusta loppuun, kun oppivelvollisuus muutoin loppuisi, oppivelvollisuutta pidentetään vuodella. Oppivelvollisuutta ei kuitenkaan jatketa enää sen jälkeen, kun oppilas on täyttänyt 18 vuotta. Sairaanhoidossa oleville oppilaille kunta on velvollinen tarjoamaan opetusta sairaalassa. Opetuksen tulee tällöin vastata mahdollisimman pitkälle sitä koulutusta, jota tarjotaan kouluissa. Ruotsin 1960-luvun peruskoulu-uudistuksen vuoksi pidentyneellä koulutuksella ei näy olleen suurta vaikutusta muutoksen kohteena olleitten ikäluokkien keskimääräiseen työllisyyteen tai tuloihin. Toisaalta esimerkiksi Meghirin ja Palmen (2005) tutkimuksen mukaan peruskoulu-uudistuksen vuoksi pidentyneellä koulutuksella oli Ruotsissa positiivinen vaikutus vähän koulutettujen vanhempien lasten koulutukseen ja tuloihin.

Norjassa oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Peruskoulu on jaettu kahteen asteeseen. Ensimmäistä seitsemää vuotta peruskoulussa (1.—7. luokka) kutsutaan nimellä *barneskole* ja kolmea seuraavaa vuotta (8.—10. luokka) nimellä *ungdomsskole*. Oppivelvollisuus päättyy lapsen suoritettua 10. vuosiluokan loppuun, oppilaan ollessa pääsääntöisesti 16-vuotias. Mikäli lapsi sairastuu ja on sen vuoksi kykenemätön osallistumaan opetukseen, Norjan lainsäädäntö ei estä kyseistä lasta suorittamasta oppivelvollisuuttaan loppuun asti. Opetusta voidaan tällaisessa tilanteessa antaa tilanteesta riippuen esimerkiksi kotona tai sairaalassa. Jos lapsi on ylittänyt oppivelvollisuusiän, mutta ei ole kuitenkaan pitkäaikaisen sairauden takia kyennyt suorittamaan oppivelvollisuuttaan loppuun, oppivelvollisuuden täyttävää opetusta voidaan antaa aikuiskoulutuksena. Norjasta löytyy positiivisia tutkimustuloksia koulutuksen pidentymisen hyödyistä. Norjalaisen tutkimusten mukaan Norjassa 1960-luvulla toteutetun peruskoulu-uudistuksen vuoksi pidentyneellä oppivelvollisuudella on ollut merkittävä 8—10 prosentin vaikutus yksilön ansiotuloihin yhtä lisäkoulutusvuotta kohti.

Tanskassa ei ole koulupakkoa, mutta kaikilla oppivelvollisuusikäisillä lapsilla on oikeus saada opetusta ja velvollisuus oppivelvollisuuden suorittamiseen. Oppivelvollisuus kestää kymmenen vuotta ja alkaa 1. elokuuta sinä kalenterivuonna, jolloin lapsi täyttää kuusi vuotta. Peruskouluun

sisältyvät vuoden mittainen esikoulu (nollaluokka) sekä peruskoulun luokat ensimmäisestä yhdeksänteen luokkaan. Lisäksi on mahdollista käydä vuoden kestävä vapaaehtoinen kymmenes luokka. Lapsi voi saada oppivelvollisuusopetusta maksuttomissa peruskouluissa, maksullisissa yksityiskouluissa tai vaihtoehtoisesti kotiopetuksena. Oppivelvollisuus koostuu vuoden esiopetuksesta ja yhdeksän vuotta kestävästä peruskoulusta. Oppivelvollisuus päättyy täten pääsääntöisesti 16-vuotiaana. Sitä voi pidentää jatkamalla 10. luokalle, mutta tämä on valinnaista. Sairaudesta johdosta oppilaalla on mahdollisuus käydä sama luokka uudestaan toisen kerran. Oppilas ei kuitenkaan voi enää jatkaa perusopetuksessa sen jälkeen, kun on täyttänyt 18 vuotta.

Islannissa oppivelvollisuuden suorittaminen alkaa 6-vuotiaana ja päättyy 16-vuotiaana. Oppivelvollisuuden kesto on 10 vuotta. Oppivelvollisuuden suorittamisen aloittamista voidaan myöhentää tai viivästyttää vanhempien aloitteesta, esimerkiksi tilanteissa, joissa oppilas tarvitsee erityistä tukea.

Pohjoismaissa oppivelvollisuuden kestosta on säädetty laissa. Oppivelvollisuuden suorittaminen alkaa kaikissa muissa Pohjoismaissa 6-vuotiaana, kun Suomessa oppivelvollisuuden suorittaminen aloitetaan 7-vuotiaana, jota edeltää lapselle velvoittava esiopetus. Kaikissa Pohjoismaissa oppivelvollisuus päättyy 16-vuotiaana. Suomessa perusopetuslakia muutettiin vuonna 2015 siten, että esiopetus muutettiin oppilaalle velvoittavaksi. Esiopetus ei velvoittavuuden myötä ole osa oppivelvollisuutta, lukuun ottamatta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia oppivelvollisia, joille esiopetuksen suorittaminen on oppivelvollisuuden suorittamista.

Oppivelvollisuus päättyy kaikissa muissa Pohjoismaissa pääsääntöisesti 16-vuotiaana. Suomessa oppivelvollisuuden suorittaminen päättyy pääsääntöisesti nuoren ollessa 16-vuotias, mutta viimeistään sen lukukauden päättyessä sinä vuonna, kun oppivelvollinen täyttää 17 vuotta. Kaikissa Pohjoismaissa oppivelvollisuuden päättymisessä tai kestossa on huomioitu oppilaan vakava sairastuminen, joka on voinut keskeyttää tai hidastaa oppivelvollisuuden suorittamista. Näissä tilanteissa oppivelvollisuuden suorittamista on voitu myös yksilökohtaisesti jatkaa tiettyyn ikään asti, oppivelvollisuutta on voitu jatkaa tietyn aikaa tai oppilas on voinut suorittaa peruskoulutukseen kuuluvia sisältöjä esimerkiksi aikuiskoulutuksessa. Suomessa oppivelvollisuuden suorittamista pidentää niin sanottu pidennetty oppivelvollisuus. Oppivelvollisuusikä ylittänyt oppilas on voinut jatkaa perusopetuksen sisältöjen suorittamista aikuisten perusopetuksessa, mikäli oppilas ei ole saavuttanut perusopetuksen päättötodistusta säädetyssä ajassa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös niin sanotussa sairaalaopetuksessa.

Oppivelvollisuus Euroopassa

Oppivelvollisuuden kestoan liittyvä kansainvälinen vertailu on kohdennettu koskemaan pääasiallisesti Euroopan valtioita johtuen samankaltaisista koulutusjärjestelmistä ja yhteiskuntarakenteista. Kaikissa Euroopan Unionin maissa on jonkinlainen yksilölle pakollinen koulutus, jonka suorittaminen alkaa pääsääntöisesti alle 7-vuotiaana. Tarkastelussa tulee huomioida, että yksilökohtaisesti lapsi voi aloittaa pakollisen koulutuksen suorittamisen myös aikaisemmin tai myöhemmin, jonka vuoksi tarkastelu painottuu yleisimpään oppivelvollisuuden aloittamis- ja päättymisiän tarkasteluun. Myös Suomessa oppivelvollisuuden suorittamista voi varhentaa tai myöhentää tietyin lakisääteisin perustein.

Euroopassa oppivelvollisuuden suorittamisen alkaminen vaihtelee suuresti. Valtaosassa Euroopan valtioita oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana. Oppivelvollisuuden alkamisikä voi vaihdella enimmillään 4 vuotta. Nuorimmat oppivelvollisuuden aloittajat ovat Ranskassa ja Unkarissa, joissa oppivelvollisuuden suorittaminen alkaa jo 3-vuotiaana. Vanhimmat oppivelvollis-

suuden aloittajat ovat Virossa ja Suomessa, joissa lapsi aloittaa oppivelvollisuuden suorittamisen 7-vuotiaana. Suomessa oppivelvollisuuden aloittamista edeltää pääsääntöisesti 6-vuotiaana alkava pakollinen esiopetus. Esiopetusta ei kuitenkaan katsota kuuluvan oppivelvollisuuden suorittamiseksi.

Euroopassa oppivelvollisuuden suorittaminen päättyy pääsääntöisesti 16-vuotiaana. Verrattaessa Euroopan maita oppivelvollisuuden suorittamisen päättymisikä vaihtelee enimmillään 5 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy 14—19-vuotiaana. Nuorimmat oppivelvollisuuden päättäjät ovat Serbiassa, jossa oppivelvollisuus voi päättyä jo 14-vuotiaana. Saksassa (viidessä osavaltiossa) ja Pohjois-Makedoniassa oppivelvollisuus voi päättyä vasta 19-vuotiaana.

Oppivelvollisuus kestää 8—13 vuotta riippuen valtiosta. Lyhyin oppivelvollisuus on Kroatiassa, jossa oppivelvollisuus kestää kahdeksan vuotta. Pisin oppivelvollisuus on Saksassa, Ranskassa, Unkarissa ja Pohjois-Makedoniassa, joissa oppivelvollisuus kestää 13 vuotta. Suomessa yleisen oppivelvollisuuden mukaan opiskelevien oppilaiden oppivelvollisuus on yhdeksän vuotta, mutta oppivelvollisuus voi kestää 10 vuottakin. Yksi ylimääräinen vuosi oppivelvollisuutta takaa sen, että oppilas on vielä oppivelvollinen, vaikka jäisi kerran luokalleen. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilaskaan ei aina käytä oppivelvollisuuden suorittamiseen 11 vuotta. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla 11 vuotta täyttyy siinä tapauksessa, että hän aloittaa oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen 6-vuotiaana ja käyttää lain antaman mahdollisuuden saada esiopetusta kaksi vuotta.

Kaikissa Euroopan maissa oppivelvollisuuteen kuuluva opetus ulottuu niin sanottuun peruskouluun, mutta esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa oppivelvollisuus ulottuu myös toisen asteen koulutukseen. Useissa Euroopan maissa oppilaan oppivelvollisuus voi päättyä myös säädettyä myöhemmin oppilaan sairastuessa tai oppimisvaikeuksien vuoksi. Useissa maissa oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta on voinut suorittaa myös sairaalassa tai kuntoutuksessa. Myös Suomessa oppivelvollisuuteen kuuluvaa perusopetusta voi suorittaa niin sanotussa sairaalaopetuksessa. Tarkemmassa maakohtaisessa tarkastelussa on pyritty huomioimaan viimeaikainen oppivelvollisuuskehitys sekä erilaiset tavat säätää oppivelvollisuuden kestosta tai suoritustavasta eri koulutusmuodoissa.

Saksassa oppivelvollisuuden kesto vaihtelee osavaltioittain, joista yhdeksätoista kesto on 12 vuotta ja viidessä 13 vuotta. Saksassa on käytössä niin sanottu duaalijärjestelmä, jossa koulutus tapahtuu kahdessa eri ympäristössä; käytännön ammattitaito saadaan työpaikoilla ja teoreettinen ammattiopetus ja yleisaineiden opetus järjestetään ammattikouluissa. Näissä koulutusväylissä opiskelijaa arvioidaan niin koulussa kuin töissäkin suoriutumisen osalta.

Ranskassa oppivelvollisuus on syyskuusta 2019 lähtien alkanut 3 vuoden iässä. Oppivelvollisuus päättyy oppilaan täyttäessä 16 vuotta ja kestää siten 13 vuotta. Oppivelvollisuutta ollaan kuitenkin pidentämässä edelleen. Syyskuusta 2020 lähtien oppivelvollisuus tulee Ranskassa kestäväksi 15 vuotta ja näin ollen koskemaan myös 16—18-vuotiaita oppilaita. Tällöin Ranskassa olisi kestoiaan Euroopan pisin oppivelvollisuus.

Yhdistyneissä Kuningaskunnissa Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa lapsella on velvollisuus osallistua täysipäiväiseen opetukseen viidennestä syntymäpäivästä lähtien siihen asti, kunnes tämä täyttää 16 vuotta. Tämän jälkeen seuraavat kaksi vuotta oppilas voi osallistua joko kouluopetukseen tai harjoitteluun. Opetus tai harjoittelu voi kuitenkin olla osa-aikaista. Paikallisilla viranomaisilla on velvollisuus tarjota sairaalaopetusta oppivelvollisuusiässä oleville lapsille, jotka eivät voi osallistua opetukseen lääketieteellisistä syistä. Kyse on täysipäiväisestä opetuksesta, joka voi olla myös osa-aikaista, jos lapsen kunto vaatii sitä.

Itävallassa oppivelvollisuus päättyy 15-vuotiaana. Vuonna 2016 voimaan tuli laki, jonka mukaan 15—18-vuotiaat ovat velvoitettuja osallistumaan koulutukseen tai valmentavaan koulutukseen. Järjestelmä on erillinen varsinaisesta oppivelvollisuudesta, joka päättyy 15-vuotiaana.

Italiassa oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana ja päättyy 16-vuotiaana kestäen 10 vuotta. Kaksi viimeistä vuotta oppivelvollisuudesta on mahdollista suorittaa ylemmän asteen koulutuksessa tai alueellisessa ammatillisessa koulutuksessa tai harjoitusjärjestelmässä. Lapset, jotka eivät väliaikaisesti kykene osallistumaan kouluun terveydellisistä syistä, voivat jatkaa koulutustaan ilman keskeytystä osallistumalla opetuksen kursseille erillisinä osina kuntoutuskeskuksissa tai sairaaloissa, joita järjestetään kouluhallinnon, paikallisten terveystieteiden ja yksityisten sekä julkisten terveyskeskusten yhteistyössä. Sairaalassa järjestettävälle kursseille otetaan oppilaita, jotka ovat sairaalahoidossa yli 30 päivää. Sairaalaopetus on kohdistettu kaikille oppilaille eri luokilta, jotka kärsivät vakavista taudeista tai ovat sairaalapotilaita.

Espanjassa oppivelvollisuus kestää kymmenen vuotta ja pakollinen opetus on jaettu kahteen tasoon: 6—12 vuotiaalle lapsille sekä 12—16-vuotiaalle lapsille tarkoitettuun opetukseen. Espanjan koulutusjärjestelmä on taannut oikeuden koulutukseen niille, jotka eivät voi osallistua opetukseen, kehittämällä etäopetusta koskevia säännöksiä sekä luomalla koulutuksellisia tukitoimia. Niillä oppilaille, jotka sairastuvat, on kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto on sairaalaopetus, joka on tarkoitettu oppilaille, joiden sairaus vaatii pitkäaikaista sairaalahoitoa. He ovat kirjoilla normaalissa koulussa, mutta sairaalaan luodaan koulun tukiyksikkö. Toinen vaihtoehto on kotiopetusohjelma oppivelvollisuusiässä oleville lapsille, jotka joutuvat lääketieteellisistä syistä pysymään kotona ja siksi eivät voi osallistua opetukseen koulussa.

Virossa oppivelvollisuus alkaa 7 vuoden iässä. Pakollinen oppivelvollisuus kestää, kunnes oppilaat ovat saavuttaneet yhdeksän vuoden pituisen peruskoulutuksen tai täyttäneet 17 vuotta.

Tšekissä oppivelvollisuus alkaa 5-vuotiaana ja päättyy pääsääntöisesti 15-vuotiaana, mutta kuitenkin viimeistään sen lukuvuoden päättyessä, jolloin oppilas täyttää 17 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy näin ollen oppilaan täytettyä 17 vuotta, vaikka tämä ei olisi ehtinyt suorittamaan yhdeksättä luokkaa loppuun (oppilas on esimerkiksi käynyt jonkun luokan uudestaan). Oppivelvollisuus voi myös päättyä aikaisemmin, jos oppilas on esimerkiksi suorittanut peruskoulun sisällöt nopeutetusti. Vaikka pakollinen oppivelvollisuus loppuu 17 vuoden iässä, peruskoulun suorittamista voi huoltajan pyynnöstä ja koulun johtajan suostumuksella jatkaa jäämällä kouluun sen lukuvuoden päättymiseen asti, jolloin oppilas täyttää 18 vuotta.

Sloveniassa oppivelvollisuus kestää pääsääntöisesti yhdeksän vuotta. Lapset aloittavat koulun 6-vuotiaana ja päättävät sen 15-vuotiaana. Oppilaat, jotka eivät suorita oppivelvollisuutta säädettyssä yhdeksässä vuodessa, voivat jatkaa koulua vielä kahden vuoden ajan. Oppivelvollisuuden pidennys on mahdollista myös erityistä tukea vaativille oppilaille, jotka osallistuvat muokattuihin tai erityisiin kouluohjelmiin. Oppivelvollisuus päättyy oppilaan täytettyä 16 vuotta. Oppivelvollisuus kestää siis yhteensä 13 vuotta. Erityistä tukea vaativien oppilaiden kohdalla oppivelvollisuus voi pidentyä, jolloin se päättyy vasta sen lukuvuoden lopussa, kun oppilas täyttää 23 vuotta.

Slovakiassa oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana ja päättyy 16-vuotiaana. Koulun johtaja voi sallia 16 vuotta täyttäneen oppilaan suorittaa peruskoulu loppuun, jos oppilaan odotetaan kykenevän suorittamaan viimeisen vuosiluokan oppimäärä loppuun sinä lukuvuonna, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Lisäksi koulun johtaja voi sallia oppilaan, jolla on sairaus tai vamma, osallistua opetukseen sen lukuvuoden loppuun asti, jolloin oppilas täyttää 18 vuotta.

Puolassa oppivelvollisuus on vuodesta 2017 lähtien kestänyt yhdeksän vuotta sisältäen vuoden kestävänsä esiopetuksen ja kahdeksan vuotta perusopetusta. Perusopetus on täysipäiväistä oppivelvollisuuden aikana, jonka jälkeen se jatkuu osa-aikaisena seuraavat kolme vuotta, jolloin kyse voi olla koulu tai muunlaisessa ympäristössä suoritettavasta opetuksesta. Oppivelvollisuus päättyy oppilaan suorittama peruskoulun (normaalisti 15 vuoden iässä), mutta viimeistään oppilaan täytettyä 18 vuotta. Oppilas, joka ei onnistu suorittamaan peruskoulun 18 vuoden ikään mennessä, voi suorittaa koulutuksen loppuun esimerkiksi aikuisille tarkoitettussa koulussa. Peruskoulun jälkeen suoritettava koulutus ei ole enää pakollista. Jos oppilas on esimerkiksi sairauden vuoksi poissa koulusta, hänen sallitaan useimmissa tapauksissa suorittaa aloittamansa koulutus loppuun, vaikka olisi ehtinyt täyttämään jo 18 vuotta.

Oppivelvollisuuden kesto Euroopassa

	Aloituskä	Päätymiskä	Oppivelvollisuuden kesto
Albania	6	15	9
Alankomaat	5	16	11
Belgia	6	18	12
Bosnia ja Hertsegovina	6	15	9
Bulgaria	5	16	11
Irlanti	6	16	10
Itävalta	5	15	10
Ruotsi	6	16	10
Norja	6	16	10
Kreikka	4	15	11
Kroatia	7	15	8
Latvia	5	16	11
Liechtenstein	6	15	9
Liettua	6	16	10
Luxemburg	4	16	12
Malta	5	16	11
Montenegro	6	15	9
Tanska	6	16	10
Islanti	6	16	10
Italia	6	16	10
Espanja	6	16	10
Pohjois-Montenegro	5	17/19	11/13
Portugali	6	18	12
Puola	6	15	11
Ranska	3	16	13
Romania	6	17	11
Saksa 5 osavaltiota	6	19	13
Saksa 11 osavaltiota	6	18	12
Serbia	5	14	9
Slovakia	6	16	10
Slovenia	6	15	9
Sveitsi	4	15	11
UK – Englanti	5	16	11
UK- Pohjois-Irlanti	4	16	12

	Aloitusikä	Päättymisikä	Oppivelvollisuuden kesto
Tsekki	5	15	10
Turkki	5	17	12
Unkari	3	16	13
Viro	7	16	9

Lähde: EU: Compulsory education in Europe. 2019/20.

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierros

Hallituksen esitysluonnos oli lausunnolla 30.4.—15.6.2020. Esitysluonnokseen annettiin yhteensä 262 lausuntoa.

Esityksen tavoitteita koulutustason nostosta ja yhdenvertaisista koulutusmahdollisuuksista kannatettiin lausunnoissa laajasti. Pyrkimykset koulupudokkuuden vähentämiseen ja koulutus- ja osaamistason nostoon nähtiin erittäin ajankohtaisina sekä kannatettavina tavoitteina. Lausunnoissa tuotiin kuitenkin esille, että esityksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa myös muilla keinoin kuin oppivelvollisuutta pidentämällä, esimerkiksi panostamalla ohjaukseen ja nuorille suunnattuihin palveluihin. Lausunnoissa esitetään, että määrärahoja tulisi oppimateriaalien ja koulumatkojen sijaan suunnata esimerkiksi riittävien jatko-opiskeluvalmiuksien hankkimiseen perusopetuksessa, toisen asteen opetukseen, opinto-ohjaukseen sekä opiskeluhooltoon ja muihin nuorille suunnattuihin sosiaali- ja terveystalouteen.

Lausuntopalautteessa esiin tuodut muut nuorten aseman parantamiseen liittyvät panostuskohde- teet ovat tärkeitä ja kannatettavia. Myös muihin toimiin suunnataan hallituskauden aikana lisämäärärahoja ja nämä muut toimet muodostavat oppivelvollisuuden laajentamisen kanssa kokonaisuuden.

Lausuntopalautteessa tuotiin esille kriittisiä näkökohtia kustannuslaskelmista. Erityisesti oppimateriaaleihin varattuja lisämäärärahoja pidettiin alimitoitettuina. Esimerkiksi Kuntaliiton lausunnossaan esittämän arvion mukaan oppimateriaaleista aiheutuvat kustannukset olisivat 15 miljoonaa ja ohjauskustannukset 4,4 miljoonaa euroa esitysluonnoksessa arvioituja korkeammat. Useat kunnat viittasivat lausunnoissaan Kuntaliiton laskelmiin. Pääsääntöisesti kritiikki kustannuslaskelmien oikeellisuutta kohtaan oli kuitenkin yleisluonteista, eikä lausunnoissa ole esitetty yksityiskohtaisia vaihtoehtoisia kustannuslaskelmia. Lausuntopalautteen perusteella suurimmat erot kustannusarvioissa olivat lukiokoulutuksen oppimateriaalikustannusten arvioissa. Hallituksen esitysluonnoksen mukaiset oppimateriaalien kustannuslaskelmat katsottiin lausuntopalautteesta huolimatta lähtökohdiltaan perustelluiksi, mutta lausuntopalautteen perusteella tarkistettiin hieman lukiokoulutuksen materiaalien kustannuslaskelmissa käytettyä hankinta- ja kierrätystehokkuutta, jolloin lukiokoulutukseen kohdennettu lisämääräraha nousisi noin kaksi miljoonaa euroa.

Useiden kuntien lausunnoissa painotetaan, että kustannukset tulee korvata kunnille täysimääräisesti. Lausunnoissa todetaan, että jos uudistus tehdään aliresursoituna, koulutuksen järjestäjät joutuvat hakemaan säästöjä muualta, esimerkiksi vähentämään opetuksen määrää ja tukitoimia sekä kasvattamaan opetusryhmien kokoja. Useissa lausunnoissa nostettiin esille koronapandemian vaikutukset kuntien talouteen. Lausunnoissa viitattiin myös aiemmin toteutettuihin koulutussäästöihin ja todettiin, että ennen uusien velvoitteiden säätämistä tulisi korjata ammatillisen koulutuksen perusrahoituksen vaje sekä luopua lukion yksikköhintaan tehtävästä pysyvistä

leikkauksesta. Lisäksi lausunnoissa toivottiin vielä selvittävään mahdollisuuksia vähentää kustannuksia esimerkiksi esityksen mukaisia etuuksia karsimalla. Tärkeänä pidettiin myös toteutuneiden kustannusten seuraamista. Hallituksen esityksen mukaisesti kustannukset tullaan korvaamaan kunnille täysimääräisesti ja 100-prosenttisesti valtionrahoitteisesti. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen toteutuneita kustannuksia tullaan jatkossakin seuraamaan vuosittain.

Joissakin lausunnoissa todettiin, ettei esitysluonnoksessa ole huomioitu kaikkia koulutuksen järjestäjien uusia tehtäviä, jotka johtuvat esimerkiksi oppimateriaalien hankinnasta, säilytyksestä, kunnossapidosta, kierrätyksestä ja jakelusta, eikä uusista ilmoitus- ja valvontavelvollisuuksista aiheutuvia kustannuksia. Lausunnoissa tuotiin myös esille, että kustannuslaskelmissa ei ole otettu huomioon oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamaa opiskelijamäärien lisäämistä. Lausuntopalautteen perusteella hallituksen esityksen kustannusvaikutuksia on nostettu oppimateriaalien hankintaan, säilytykseen ja muihin vastaaviin toimiin liittyvien kustannusten osalta noin kahdella miljoonalla eurolla. Ilmoitus- ja valvontavelvollisuuksien sekä näihin liittyvien hallinnollisten velvoitteiden osalta kustannusarvioita ei muutettu lausuntopalautteen perusteella. Esityksen vaikutusarvioinneissa todetulla tavalla kasvava opiskelijamäärä voisi osallistua koulutukseen nykyisten ja oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvien määrärahojen puitteissa, eikä esityksen kustannusarvioita myöskään tältä osin tarkistettu.

Maksuttoman koulutuksen kohderyhmää ja ajallista kestoja pääsääntöisesti kannatettiin. Lausunnoissa esitettiin kuitenkin myös näkökantoja lyhyemmästä maksuttomuusjaksosta tai maksuttomuuden rajaamisesta vain oppivelvollisuuteen erityisesti koulumatkojen osalta. Lisäksi tuotiin esille näkökohtia, joiden mukaan maksuttomuutta tulisi toteuttaa perheen varallisuuden perusteella, esimerkiksi tulosidonnaisen oppimateriaalituen kautta. Maksuttomuuden osalta tuotiin esille myös kysymyksiä, saako opiskelija vaihtaa useampaan kertaan opiskelualaa ja saako hän opiskella enemmän kuin tutkinnon suorittamiseksi edellytettävän minimimäärän. Joissain lausunnoissa pelättiin maksuttomuuden pidentävän opiskeluaikojä erityisesti lukiossa. Lausuntopalautteen perusteella arvioitiin uudelleen maksuttomien koulumatkojen perustuslaillisia reunaehdoja ja tämän arvioinnin perusteella nostettiin maksuttomien koulumatkojen raja viidestä kilometristä seitsemään kilometriin. Tämän muutoksen johdosta koulumatkatuen lisämääräraharave laski noin kahdeksan miljoonaa euroa.

Lausunnoissa toivottiin maksuttomuutta koskevien säännösten selkeyttämistä esimerkiksi siltä osin, mitä maksuttomat materiaalit kattavat erityisen koulutustehtävän lukiodien osalta. Eri-tyistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavien välineiden rajaamista maksuttomuuden ulkopuolelle pääsääntöisesti kannatettiin. Vapaaehtoisten opintoretkien maksuttomuutta oppivelvollisille kritisoitiin laajasti ja sen koettiin kaventavan koulutuksen järjestämisen monimuotoisuutta ja kansainvälisyystoimintaa. Oppimateriaalien maksuttomuutta koskevaa säännöstä on pyritty selkeyttämään perusteluihin tuoduilla esimerkeillä. Lisäksi lausuntopalautteen perusteella arvioitiin uudelleen vapaaehtoisten opintoretkien ja muun vastaavan opintoja täydentävän toiminnan maksullisuuden perustuslaillisia reunaehdoja ja tämän arvioinnin perusteella päätettiin muuttaa esitystä siten, että myös oppivelvollisilta voitaisiin periä maksuja opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkeistä ja muusta vastaavasta toiminnasta. Tämän muutoksen kustannuksia alentava vaikutus oli noin kaksi miljoonaa euroa.

Koulumatkojen korvaaminen Kansaneläkelaitoksen koulumatkatuen kautta nähtiin pääasiassa perustelluksi. Lausunnoissa tuotiin myös esille julkisen liikenteen puuttuminen maaseudulta ja muilta harvaan asutuilta alueilta, jolloin koulumatkojen tosiasiallinen järjestäminen jää opiskelijan itsensä tai perheiden vastuulle. Esityksen mukaan koulumatkat korvattaisiin joko matkali-

pun hintaa vastaavasti tai oman matkustustavan mukaan rahallisena korvauksena, jos joukkoliikenteen käyttäminen ei ole mahdollista. Myös perustuslakiasiantuntijat ovat pitäneet tätä korvaustapaa hyväksyttävänä, joten esitystä ei nähty tarpeelliseksi tältä osin muuttaa.

Joukkoliikenteen tuottajien lausunnoissa tuotiin esille koulumatkatuen korvausperusteeseen liittyviä näkökantoja. HSL:n lausunnon mukaan koulumatkatuen kustannukset tulisi korvata joukkoliikenteen tuotantokustannuksia vastaavalla ei-subventioidulla hinnalla. TVV lippu- ja maksujärjestelmä Oy puolestaan katsoi, että kaiken mittaisilla matkoilla tulisi nykymallin mukaisesti olla yhtenäinen myöntöperuste, jolloin nykyisen taksa-asetuksen käyttöä myöntöperusteena tulisi ensisijaisesti jatkaa ja tarvittaessa taksa-asetuksen mukaisia lyhyen matkan korvaussummia tulisi tarkastella erikseen. Esityksen mukaiset koulumatkatuen korvausperusteet vastaisivat pääosin nykytilaa, eikä niitä nähty lausuntopalautteesta huolimatta perustelluiksi muuttaa.

Koulumatkatuen myöntämismenettelyihin ehdotettuja muutoksia pääosin kannatettiin. Kansaneläkelaitoksen lausunnon mukaan toimeenpanoon liittyvä muutos hakemuksen toimittamisesta suoraan Kansaneläkelaitokselle tulisi siirtää tulevaksi voimaan vasta 1.8.2023. Hallituksen esitystä on tältä osin muutettu Kansaneläkelaitoksen lausunnossa esitetyllä tavalla.

Useissa lausunnoissa esitettiin, että oppivelvollisuuslain mukaiset matka- ja majoituskorvaukset tulisi siirtää Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Lisäksi lausunnoissa tuotiin esille, että matka- ja majoituskorvauksista aiheutuvat kustannukset tulee täysimääräisesti korvata koulutuksen järjestäjille. Matka- ja majoituskorvausten rahoitus koulutuksen järjestäjille on tarkoitus uudistuksen alkuvaiheessa toteuttaa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmiin sisältyvien harkinnanvaraisten korotusten kautta ja esityksen perusteluita on tarkennettu tältä osin. Laskennalliseen korvausperusteeseen siirtymistä on syytä jatkossa harkita, kun korvausten suuruudesta saadaan toteutuneita tietoja. Lisäksi pidemmällä aikavälillä on mahdollista selvittää korvausten maksamisen siirtämistä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

Kansanopistojen lausunnoissa tuotiin esille, että oppivelvollisuuskoulutuksen opiskelijamäärää ei tulisi sitoa nykyiseen alle 18-vuotiaiden opiskelijamäärään eikä muutenkaan rajoittaa. Opiskelijamäärän ylittäminen ei myöskään saisi laskea rahoitusta ja uuden oppivelvollisuuskoulutuksen ei tulisi vähentää muuta kansanopistojen opiskelijavolyymia. Halukkaita oppivelvollisuuskoulutuksen tarjoajia olisi lausuntojen mukaan paljon nyt suunniteltua enemmän. Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksen esityksen mukaisia opiskelijamääriä ei nähty tässä vaiheessa perustelluiksi nostaa, sillä tarkoituksena ei ole merkittävästi kasvattaa nivelvaiheen opiskelijamääriä, vaan edistää opiskelijoiden siirtymistä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Tiettyille opiskelijaryhmille nivelvaiheen koulutus juuri kansanopistossa on perusteltua ja volyyymia onkin tarkoitus kasvattaa nykyisestä noin 500 oppivelvollisikäisestä 650:een. Ehdotettu rahoitusmalli vastaisi maahanmuuttajille suunnatun kotouttamiskoulutuksen rahoitusmallia, joka on myös 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitettua.

Lausunnoissa tuodaan myös esille tarve suorittaa oppivelvollisuutta maahanmuuttajille kohdenetussa vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelman mukaisessa koulutuksessa erityisesti silloin, jos oppivelvollisen asuinkunnassa ei järjestetä aikuisten perusopetusta. Lausuntopalautteen perusteella esitysluonnosta on muutettu siten, että oppivelvollisuuden suorittaminen olisi mahdollista myös maahanmuuttajille suunnatussa vapaan sivistystyön koulutuksessa, jos oppivelvollisella ei ole riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa tutkintotavoitteiseen koulutukseen osallistumiseksi.

Vapaata hakeutumisoikeutta toisen asteen koulutukseen pidettiin tärkeänä. Lausunnoissa todettiin, että järjestämisluvilla on tarpeen varmistaa koulutuksen alueellinen saatavuus, mutta tästä

huolimatta lausunnoissa ilmaistiin huolta alueellisista eroista koulutuksen saatavuudessa. Lausunnoissa tuotiin myös esille maksuttoman koulutuksen mahdolliset vaikutukset opiskelijavirtaan, esimerkiksi se, houkuttelevatko isommat kaupungit jatkossa nykyistä enemmän opiskelijoita. Lausunnoissa tuotiin esille kulkuyhteyksien mahdollinen puuttuminen ja asuntoloiden tärkeys. Järjestämislupien myöntämisessä on jatkossakin tarkoitus ottaa huomioon eri koulutusmuotojen alueellinen ja valtakunnallinen saatavuus.

Ohjaus- ja valvontavollisuuden ”saattaen vaihtaan” -periaatetta kannatettiin lausunnoissa laajasti ja säännöksiä vastuiden siirtymisestä pidettiin pääosin selkeinä. Lausunnoissa painotettiin valtakunnallisen tietojärjestelmän tarpeellisuutta oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamisessa. Hallituksen esitykseen onkin lisätty säännökset Opetushallituksen ylläpitämästä oppivelvollisuusrekisteristä, johon koottaisiin tiedot oppivelvollisuuden suorittamisesta ja mahdollisesta keskeyttämisestä sekä oppivelvollisuuslain mukaisesta ohjaus- ja valvontavastuusta.

Lausunnoissa tuotiin esille oppivelvollisuuslain 8 §:ään ehdotetun säännöksen ongelmallisuus, koska säännöksessä veloitettiin oppivelvollinen suorittamaan opintojaan määräaikaisen erottamisen aikana ilman, että hänellä olisi ollut varsinaista opiskeluoikeutta. Säännöstä on lausuntopalautteen perusteella tarkennettu siten, että määräaikaisesti erotetulla oppivelvollisella olisi oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaisi opintojen etenemisen myös määräaikaisen erottamisen aikana, ja lisäksi oikeus opiskeluhuollon palveluihin. Asia huomioitaisiin vastaavasti myös koulutuksen järjestäjälle myönnettävässä rahoituksessa.

Lausuntopalautteen perusteella on myös muun muassa tarkennettu oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevaa 7 §:ää toistaiseksi tehtävän keskeyttämisen osalta, lisätty opiskelupaikan osoittamista koskevaan oppivelvollisuuslain 15 §:ään säännökset opiskelijan kuulemisesta ja päätöksen tiedoksiannosta opiskelijalle, tarkennettu majoitus- ja matkakorvausten myöntämistä koskevia säännöksiä kielellisten oikeuksien ja muiden erityistilanteiden osalta sekä huoltajan valvontavastuuta koskevan säännöksen perusteluita ja huoltajan valvontavastuuta koskevan sanktiosäännöksen sanamuotoa. Lausuntopalautteen perusteella oppivelvollisuuslakiin on myös lisätty säännös opetushenkilöstön kuulemisveloitteesta oppimateriaalien hankinnan yhteydessä sekä tarkennuttu esityksen perusteluita opettajan roolista oppimateriaalien tuottamisessa.

Esityksessä on lausuntopalautteen perusteella myös tarkennettu Ahvenanmaalla suoritettavan koulutuksen asemaa oppivelvollisuuden suorittamisessa. Esitystä on myös muutettu siten, että saamelaiset voisivat suorittaa oppivelvollisuuttaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin opinnoissa sekä laajennettu saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamelaisten oikeutta majoitus- ja matkakorvaukseen heidän opiskellessaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa.

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ja nivelvaiheen koulutusten yhdistämistä uudeksi yhtenäiseksi koulutuskokonaisuudeksi pääosin kannatettiin lausunnoissa. Uudistuksen katsottiin selkeyttävän ja yhdenmukaistavan nivelvaihetta. Myös rahoitusjärjestelmien säilyttämistä erillisinä pääasiassa kannatettiin, mutta todettiin rahoitustason yhtenäistäminen välttämättömäksi uudistuksen yhteydessä.

Eräissä lausunnoissa tuotiin esille valmentavaa koulutusta koskevan lainsäädännön soveltamisen tekninen haastavuus. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies totesi antamassaan lausunnossa haastavaksi sen, että uuden lain säännökset sisältävät runsaasti viittaussäännöksiä säännöksiin, jotka puolestaan sisältävät uusia viittauksia. Lisäksi oikeusasiamies totesi soveltamis-

ongelmia voivan syntyä myös siitä, että opiskelijalle annettavat tuki, palaute ja arviointi määräytyvät sen mukaan, mikä on koulutusta järjestävä taho ja mitä opintoja opiskelija suorittaa. Valmentavan koulutuksen lakiesitykseen onkin lisätty järjestämisluvan myöntämistä koskevat säännökset viittaussäännösten sijaan ja lisäksi säännöksiä on lakiviittausten osalta pyritty selkeyttämään. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestetään kuitenkin aina toisen koulutusmuodon yhteydessä, joten myös lain soveltajan kannalta on nähty toimivammaksi ratkaisuksi, että valmentavaan koulutukseen esimerkiksi palautteen, arvioinnin, tuen ja kurinpito-toimien osalta sovellettaisiin nimenomaan pääkoulutusmuodon kanssa samoja säännöksiä, eikä valmentavasta koulutuksesta annetun lain erillisiä säännöksiä.

Lausuntojen perusteella ongelmallisena pidettiin myös sitä, että koulutuksen järjestäjän tarjoamat tukitoimet ja opintososiaaliset etuudet sekä oikeus erityiseen tukeen vaihtelisivat sen mukaan, mikä taho toimii valmentavan koulutuksen järjestäjänä. Valmentavan koulutuksen uudistuksen yhteydessä nähtiin esityksen valmistelussa perustelluksi ulottaa erityisen tuen järjestämiselvöllisyys myös lukiokoulutuksen järjestäjälle, jolloin erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijalla olisi käytettävissään yhdenvertainen järjestäjäverkko valmentavaan koulutukseen osallistumiseksi. Sen sijaan opintososiaalisten etuuksien osalta katsottiin toimivammaksi ratkaisuksi nykytilan säilyttäminen, jolloin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ei tarvitsisi ottaa käyttöön uusia menettelyitä valmentavan koulutuksen opiskelijoiden osalta, sillä nämä muodostavat vain pienen ryhmän järjestäjän kokonaisopiskelijamäärästä. Opiskelijalla olisi kuitenkin oikeus saada yhtäläiset palvelut joko koulutuksen järjestäjän järjestämiselvoitteen kautta tai vammaisille opiskelijoille suunnattujen muiden palveluiden, kuten vammaispalvelulain ja tulkkauksipalvelulain kautta.

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevissa lausunnoissa tuotiin esille, että nivelvaiheen koulutuksessa tulisi jatkossakin huomioida myös muut kohderyhmät, kuten maahanmuuttajat ja aikuiset. Erilaiset kohderyhmät otettaisiinkin huomioon koulutuksen perusteiden laadinnassa. Järjestämislupiin perustuvaa järjestelmää pidettiin pääsääntöisesti hyvänä. Toisaalta lausunnoissa tuotiin esille, miten koulutuksen riittävä saatavuus voidaan varmistaa, kun järjestämislupien hakeminen on vapaaehtoista. Esityksen valmistelussa vapaaehtoiisiin järjestämislupiin perustuva menettely on kuitenkin katsottu edelleen perustelluksi säilyttää. Lainsäädäntöä tai järjestämislupia on mahdollisuus muuttaa velvoittavampaan suuntaan, jos koulutuksen saatavuudessa ilmenee ongelmia. Lausunnoissa tuotiin esille tarve varmistaa myös ruotsinkielisen valmentavan koulutuksen saatavuus. Ehdotettu uudistus parantaisi myös ruotsinkielisen valmentavan koulutuksen saatavuutta, koska kaikissa koulutusmuodoissa voitaisiin jatkossa järjestää yhdenmukaista valmentavaa koulutusta.

Erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestäjät vastustivat lausunnoissaan opetustuntien viikoittaisesta määrästä säätämistä valmentavan koulutuksen lainsäädännössä, koska koulutusta tulisi olla mahdollista järjestää joustavasti opiskelijan yksilölliset tarpeet ja valmiudet huomioiden. Toisaalta toiset lausunnonantajat pitivät opetustuntien määrästä säätämistä tärkeänä, jotka varmistettaisiin opiskelijan oikeus saada riittävästi opetusta. Opetustuntien määrästä säätäminen katsottiin kuitenkin lausunnoissa esitetyistä vasta-argumenteista huolimatta perustelluksi, koska valmentavan koulutuksen opiskelijat tyypillisesti tarvitsevat opetusta ja ohjausta, eikä valmentavan koulutuksen luonteen kannalta itsenäinen opiskelu pääsääntöisesti ole opiskelijalle tarkoituksenmukainen suoritustapa. Laissa säädetyistä opetustuntien määrästä olisi kuitenkin mahdollista poiketa opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Valmentavan koulutuksen osalta puutteena tuotiin myös esille, että lausuntoversioon ei sisällynyt säännösehdotuksia valmentavan koulutuksen opettajien kelpoisuusvaatimuksista. Kelpoisuusehtoja koskeva asetusero on tarkoitus valmistella lausuntokierrokselle syksyllä 2020 hallituksen esityksen antamisen jälkeen ja asetusta annetaan heti lain vahvistamisen jälkeen.

Joissain lausunnoissa esitettiin oppimisen tukea sekä tuki- ja erityisopetusta koskevien säännösten yhtenäistämistä, jotta oppivelvollisilla olisi yhtenäinen tukimuotojen jatkumo heidän siirtyessään perusopetuksesta toiselle asteelle. Esityksen valmistelussa tukitoimien laajempaa uudistamista ei kuitenkaan oppivelvollisuuden laajentamisen vuoksi nähty välttämättömäksi, eikä lausuntopalautteessa esitettyjen mahdollisten muutostarpeiden selvittämistä ja valmistelua aikatauluyistä mahdolliseksi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus on vuosia 2020—2023 koskevan arviointisuunnitelmansa mukaisesti tekemässä ammatillisen koulutuksen erityisen tuen järjestämistä koskevan arvioinnin osana yksilöllisten opintopolkujen toteutumista koskevaa arviointia. Arvioinnin yhteydessä tultaisiin arvioimaan myös kolmiportaisen tuen tarvetta ammatillisessa koulutuksessa. Karvin tekemä arviointi valmistuu keväällä 2021.

Tukimuotojen jatkumon varmistamiseksi esityksessä laajennettaisiin koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen siirtämisvelvoitetta koskemaan kaikkea oppivelvollisuuskoulutusta oppivelvollisen siirtyessä koulutuksen järjestäjältä toiselle sekä velvoitettaisiin valmentavan koulutuksen järjestäjä arvioimaan oppivelvollisen tarvitseman tuen tarve perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Lisäksi lausuntopalautteen perusteella esitykseen on lisätty säännös rehtorin ja opettajan tiedonsaantioikeudesta opiskeluhuollon toimijoilta.

Oikeusministeriön lausunnossa tuotiin esille tarve tarkastella kaikkia oppivelvollisuuteen kuuluvia kurinpitosäännöksiä kokonaisuudessaan. Esityksessä katsottiin tarpeelliseksi yhtenäistää määräaikaisen erottamisen kestoja koskevat säännökset, mutta muuta välttämätöntä yhtenäistämistarvetta ei tässä vaiheessa havaittu. Kurinpitosäännökset perusopetuksessa ja toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksessa ovat osittain poikkeavat, mutta nämä poikkeavuudet johtuvat opintojen erilaisesta luonteesta ja oppivelvollisten erilaisesta iästä perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä on tarkennettu oikeusministeriön lausunnon perusteella. Lisäksi oikeusministeriön lausunnon perusteella tehtiin eräitä muita pääosin teknisluonteisia tarkistuksia.

Muutamassa lausunnossa tuotiin esille, että perusopetuslain 4 §:n viittaussäännös oppivelvollisuuslain 2 §:ään muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa siten, että oikeus maksuttomaan perusopetukseen olisi riippuvainen vakituisesta asumisesta. Lausuntopalautteen perusteella perusopetuslain 4 §:ä muutettiin siten, että kunnan järjestämisvelvollisuus koskisi kaikkia perusopetuksen oppimäärää suorittavia oppivelvollisuusikäisiä vakinaisesta asumisesta riippumatta nykytilan mukaisesti. Perusopetuslain eräisiin muihin säännöksiin tehtiin teknisluonteisia korjauksia.

Lausuntopalautteen perusteella ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin on lisätty säännökset opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan yhteydessä sekä valtuutus säätää valtioneuvoston asetuksella tässä arvioinnissa käytettävistä periaatteista.

Vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutettiin lausuntopalautteen mukaisesti siten, että 25 b §:ssä säädetystä koulutuksen kestosta voisivat poiketa myös osittain vammaisten koulutusta antavat kansanopistot ja siten kaikki vaikeasti vammaiset opiskelijat olisivat yhdenvertaisessa asemassa. Lisäksi vapaata sivistystyötä koskevaan lakiesitykseen tehtiin teknisluonteisia korjauksia erityisesti oikeusministeriön lausunnon perusteella.

Oikeusministeriön lausunnossa tuotiin esille hallituksen esitysluonnoksen perusteluiden puutteellisuus ja mahdollinen ongelmallisuus suhteessa perusopetukselle katsottavan opetuksen laajuuteen ja perustuslain 16 §:n 1 momenttiin erityisesti yhdenvertaisuuden ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta. Oikeusministeriön lausunnossa tuotiin esille myös pe-

rusteluiden tarkentamistarvetta oppivelvollisten ja muiden kuin oppivelvollisten erilaisen aseman, kielellisten oikeuksien, sekä tietojensaantia ja henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten osalta. Myös eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa kiinnitettiin huomiota samoihin seikkoihin sekä todettiin yleisesti esitysluonnoksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten käsittely varsin suppeaksi ja muotoilultaan osin ongelmalliseksi. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa tuotiin esille esityksen perusteluiden ja vaikutusarviointien tarkennustarpeita esimerkiksi yhdenvertaisuuden, vammaisten henkilöiden oikeuksien, uskonnonvapauden, liikkumisvapauden ja julkisen hallintotehtävän antamisen muille viranomaisille osalta. Lisäksi oikeusasiamies piti myös tärkeänä, että esityksessä käsiteltäisiin huolellisesti ja näkyvästi sen vaikutukset lapsiin. Myös muut lausunnonantajat kiinnittivät huomiota lapsivaikutusten niukkaankin arviointiin sekä esityksen perusteluihin vammaisten henkilöiden asemaa koskevilta osin. Esityksen perusteluita ja vaikutusarvioita onkin tarkennettu lausunnoissa esiin tuotujen huomioiden perusteella.

Lausunnoissa esitettiin myös maksuttoman koulutuksen perustuslailliseen arviointiin liittyviä näkökohtia. Esityksen mukaisia maksuttomuuden rajoituksia pidettiin pääsääntöisesti perustuslain edellyttämällä tavalla riittävinä. Eduskunnan oikeusasiamies kuitenkin piti lausunnossaan ruokailuoikeuden sitomista vain lähiovetuspäiviin ja erityistä harrastuneisuutta painottavien koulutusten välineiden sulkemista maksuttomuuden ulkopuolelle potentiaalisesti perustuslain kannalta ongelmallisina. Toisaalta oikeusministeriön lausunnossa erityistä harrastuneisuutta painottavien koulutusten välineiden sulkeminen maksuttomuuden ulkopuolelle arvioitiin perustelluksi. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa todettiin myös, ettei perusopetuksen opintoretkien maksuttomuutta koskevasta ratkaisusta (EOAK/1120/2018) voida johtaa velvoitetta säätää toisen asteen opetuksen maksuttomuudesta vastaavalla tavalla kuin perusopetuksesta on säädetty.

Suuri osa lausunnonantajista esitti oppivelvollisuuden laajentamisen voimaantumisen siirtämistä vuodelta syksyyn 2022, jolloin laajennettu oppivelvollisuus tulisi voimaan samanaikaisesti uuden valmentavan koulutuksen kokonaisuuden kanssa. Erityisesti kunnat katsoivat, että nykyisessä koronapandemiaan liittyvässä tilanteessa kuntien tehtäviä ja velvoitteita ei tulisi lisätä. Pääsääntöisesti koronatilanne tuodaan esille perusteluna voimaantumisen siirtämiselle, mutta eräissä lausunnoissa on todettu siirtämisen perusteeksi myös ajan ja resurssien varaaminen uudistuksen toimeenpanoon, kuten valvontaan ja ohjaukseen sekä oppimateriaali- ja välinehankintoihin liittyvien käytänteiden kehittämisen. Yksittäisissä lausunnoissa voimaantumista ehdotettiin siirrettäväksi vielä vuotta 2022 pidemmälle.

Hallituksen esitystä on valmisteltu syksystä 2019 lähtien siitä lähtökohdasta, että uudistus tulee voimaan syksystä 2021 lukien, mikä on ollut myös koulutuksen järjestäjien tiedossa. Uudistus tulisi voimaan ikäluokka kerrallaan, mikä osaltaan porrastaisi uudistusten toimeenpanoa myös koulutuksen järjestäjien osalta. Esityksen keskeisenä tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen, joten jos uudistuksen voimaantumista siirrettäisiin, siirtäisi se myös esityksen työllisyysvaikutuksia.

6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esitysluonnoksesta lausunnon 23.9.2020. Arviointineuvoston lausunnon mukaan esitysluonnos on laadukkaasti valmisteltu ja hyvin kirjoitettu. Lain tavoitteista ja keskeisistä esityksistä saa hyvän käsityksen, ja nykytilan kuvaus on lausunnon mukaan poikkeuksellisen hyvin laadittu. Myös tutkimuksia, selvityksiä ja tilastoja on hyödynnetty taitavasti esityksessä. Lausunnon mukaan esityksen vaikutusarvioinnit olivat kattavia ja arviointineuvostolla oli lausunnossaan vain joitain lisäehdotuksia niihin.

Lausunnon mukaan esityksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohdat koskivat esityksen tavoitteiden, eli toisen asteen opintojen keskeyttämisen, vaihtoehtoisten toteuttamistapojen arviointia. Lausunnon mukaan esityksessä tulisi arvioida muita vaihtoehtoja ja niiden aiheuttamia hyötyjä ja kustannuksia ja verrata niitä oppivelvollisuuden laajentamisen kustannuksiin ja hyötyihin. Lisäksi arviointineuvosto kiinnitti huomiota lain jälkiarviointiin. Lausunnon mukaan vaikutusten uskottava jälkiarviointi edellyttää hallituksen esitykseen suunnitelman jälkiarvioinnin toteuttamisesta ja arviointitavasta.

Hallituksen esitystä on täydennetty lainsäädännön arviointineuvoston lausunnossa todettujen puutteiden ja kehittämiskohteiden osalta. Vaihtoehtoisten toteuttamistapojen arviointia on laajennettu sekä täydennetty erityisesti hyöty-kustannus –analyysin näkökulmasta. Lisäksi esitykseen on lisätty tarkempi suunnitelma lain jälkiarvioinnin toteuttamisesta ja arviointitavasta. Lausunnon perusteella on tarkennettu myös esityksen kuntavaikutuksia sekä viranomaisiin kohdentuvia kokonaisvaikutuksia.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Oppivelvollisuuslaki

1 luku Yleiset säännökset

Luvussa säädettäisiin oppivelvollisuuden tavoitteista. Lisäksi luvussa säädettäisiin oppivelvollisuuden alkamis- ja päättymisajankohdasta.

1 §. *Oppivelvollisuuden tavoitteet.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin oppivelvollisuuden tavoitteista. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuden tavoitteena olisi turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Lisäksi oppivelvollisuuden tavoitteena olisi ehdotetun *2 momentin* mukaan nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Ehdotetun *3 momentin* mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen ja koulutuksen tavoitteista säädetään erikseen. Oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen ja koulutuksen tavoitteista säädettäisiin lukiokoulutuksen osalta lukiolaissa, ammatillisten tutkintojen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osalta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osalta kyseisestä koulutuksesta annettavassa laissa, oppivelvollisille suunnattujen kansanopistojen pitkien linjojen osalta vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa sekä aikuisille tarkoitetun perusopetuksen osalta perusopetuslaissa.

2 §. *Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättäminen.* Pykälän *1 momentissa* esitetään, että Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Pykälän 1 momentti oppivelvollisuuden soveltamisalasta vastaisi perusopetuslain 25 §:n 1 momentin voimassa olevaa sanamuotoa. Lapsi katsottaisiin Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on Suomessa kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta. Kotikuntalain 4 §:n 1 momentin mukaan Suomeen ulkomailta tulleen ja Suomessa asuvan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka määräytyy kotikuntalain säännösten mukaisesti, jos 1) hän on Suomen kansalainen, 2) hänellä on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa, 3) hän on Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen ja hän on ulkomaalaislain säännösten mukaisesti rekisteröinyt oleskeluoikeutensa Suomessa, jos häneltä edellytetään tällainen rekisteröinti, 4) hän on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta, taikka 5) hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on

lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Oppivelvollisuuslaissa säädetty oppivelvollisuus ei koskisi Ahvenanmaalla asuvia, koska Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 14 kohdan mukaisesti Ahvenanmaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa opetusta ja oppisopimusta koskevista asioista.

Oppivelvollisuuslain piiriin eivät kuuluisi sellaiset lapset, joita ei kotikuntalain mukaan katsottaisi Suomessa vakinaisesti asuviksi. Tällaisia olisivat esimerkiksi turvapaikanhakijat, joille ei vielä olisi myönnetty oleskelulupaa taikka lyhyen työnkomennuksen ajan perheensä kanssa Suomessa asuvat lapset, joiden vanhemmat eivät täyttäisi kotikuntalain mukaisia edellytyksiä. Muilla kuin Suomessa vakinaisesti asuvilla olisi kuitenkin nykykäytännön mukaisesti oikeus perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sekä mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden kautta.

Pykälän 2 momentissa esitetään säädettäväksi oppivelvollisuuden alkamisesta. Lapsen oppivelvollisuus alkaisi lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Esitetty sääntely oppivelvollisuuden alkamisesta vastaisi nykytilaa oppivelvollisuuden suorittamisen käytännön aloittamisesta. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Käytännössä oppivelvollinen aloittaa perusopetuksen suorittamisen sen lukuvuoden alkaessa, kun oppivelvollinen täyttää seitsemän vuotta. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi vastaamaan tätä tosiasiallista käytäntöä. Koulutyön alkamis- ja päättymisajankohta voi perusopetuslain ja perusopetusasetuksen puitteissa vaihdella paikallisesti. Perusopetuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti perusopetuksen lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Perusopetusasetuksen 7 §:n mukaisesti lukuvuoden koulutyö päätetään viikon 22 viimeisenä arkipäivänä. Lukuvuodessa on 190 työpäivää. Jos perusopetuslain 23 §:n 3 momentin perusteella joudutaan korvaamaan menetettyjä työpäiviä, koulutyö päätetään kuitenkin opetuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuus alkaisi vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin, jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa. Esitetty sääntely vastaisi voimassa olevan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä, eikä tilanne muuttuisi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen kannalta nykyisestä. Ennen oppivelvollisuuden alkamista pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneilla on, kuten nykyisinkin, oikeus perusopetuslain mukaan saada 5-vuotiaana esiopetusta.

Pykälän 4 momentissa esitetään säädettäväksi oppivelvollisuuden päättymisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuus päättyisi, kun oppivelvollinen saavuttaisi täysi-ikäisyyden eli täyttäisi 18 vuotta tai jos oppivelvollinen tätä ennen hyväksytysti suorittaisi ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetyn tutkinnon. Oppivelvollisuus päättyisi siis joko täysi-ikäisyyden saavuttamiseen tai toisen asteen tutkinnon suorittamiseen riippuen siitä, kumpi näistä toteutuu aikaisemmin. Ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:n mukaan lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur-tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet kuin kyseisessä laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon suorittaminen. Ammatillisena tutkintona tarkoitettaisiin käytännössä ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa, mutta säännöksen sanamuodon mukaan oppivelvollisuus voisi päättyä myös erikoisammattitutkinnon suorittamiseen, mikäli alle 18-vuotias poikkeuksellisesti olisi erikoisammattitutkinnon suorittanut.

Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuus päättyisi myös toisen asteen tutkintoa vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen suorittamiseen. Tällainen tilanne

voisi olla esimerkiksi vakinaisesti ulkomailla asuneella henkilöllä tai maahanmuuttajalla, joka on muuttanut Suomeen lähellä oppivelvollisuusiän päättymistä. Jos henkilö olisi suorittanut jo ylioppilastutkintoa tai ammatillista tutkintoa vastaavan koulutuksen ulkomailla, hän ei olisi enää oppivelvollinen.

2 luku **Oppivelvollisuuden suorittaminen**

Luvussa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisen erilaisista vaihtoehdoista. Ehdotettujen säännösten mukaan oppivelvollisuutta suoritettaisiin ensin perusopetuslaissa tarkoitettussa perusopetuksessa ja perusopetuksen suorittamisen jälkeen toisen asteen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa tai erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa. Luvussa säädettäisiin myös opintojen riittävästä edistymisestä, oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä sekä oppivelvollisuuden suorittamisesta opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana.

3 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa.* Pykälän 1 momentissa esitetään säädettäväksi oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen olisi suoritettava perusopetusta siten kuin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään. Oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen suorittamisen alkamisesta ja päättymisestä säädettäisiin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Perusopetusta voisi jatkossakin suorittaa osallistumalla järjestettyyn perusopetukseen tai hankkimalla muuten perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi suorittaisi oppivelvollisuuttaan osallistumalla oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään perusopetuslain 26 a §:ssä säädettyyn esiopetukseen. Nykytilaa vastaavasti pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella olisi myös oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Pykälän 2 momentissa säädetyn osalta tilanne ei muuttuisi kunnan järjestämisvelvollisuuden tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen kannalta nykyisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että oppivelvollinen voisi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu maahanmuuttajille, jotta he saisivat riittävät valmiudet osallistua perusopetuksen yleisopetukseen. Opetuksen laajuus vastaa yhden vuoden oppimäärää.

4 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisen jälkeen.* Pykälässä säädettäisiin niistä koulutuksista, joissa oppivelvollisuutta voisi suorittaa perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeen. Perusopetuksen jälkeinen oppivelvollisuus suoritettaisiin pääsääntöisesti lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa siten, että tavoitteena olisi toisen asteen tutkinnon suorittaminen. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen olisi perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suoritettavaa ylioppilastutkintoa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa.

Lukion oppimäärää voisi suorittaa nuorille tai aikuisille tarkoitettua oppimäärän mukaisena. Lukiolain mukaan alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukio-koulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkinnon suorittaminen olisi oppivelvollisuuden suorittamista.

Ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisuutta voisi suorittaa suorittamalla ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Käytännössä suurin osa oppivelvollisista suorittaisi ammatillisessa koulutuksessa ammatillista perustutkintoa. Ammatilliset perustutkinnot on suunnattu työelämään tuleville. Niissä osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella. Ammattitutkinnot ovat pääsääntöisesti tarkoitettu alalla jo toimivalle henkilölle työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennetun osaamisen hankkimiseksi, joten ammattitutkinnoista tulisivat kyseeseen lähinnä sellaiset tutkinnot, jotka toimivat alalletutkintoina eivätkä edellytä aikaisempaa työelämässä hankittua osaamista.

Oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös hankkimalla osaamista oppisopimuskoulutuksena ammatillisen tutkinnon suorittamiseksi. Oppisopimuskoulutuksena suoritettava ammatillinen tutkinto olisi tarkoituksenmukainen oppivelvollisuuden suorittamistapa sellaisille nuorille, jotka haluavat siirtyä työelämään heti perusopetuksen päättymisen jälkeen.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keinoista ei oppivelvollisuuslaissa säädettäisi. Sekä lukio-koulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa olisi mahdollista suorittaa oppivelvollisuutta opetukseen osallistumatta. Lukiokoulutuksessa oppivelvollisuutta voisi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:ssä säädettyinä erityisenä tutkintona. Lukiolain 36 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi momentti, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta erityisenä tutkintona. Lukiolaissa tarkoitettussa erityisessä tutkinnossa opiskelija hankkii lukion oppimäärän suorittamiseksi tarvittavat tiedot ja taidot valitsemallaan tavalla muutoin kuin koulutuksen järjestäjän järjestämässä opetuksessa ja osallistuu erityisen tutkinnon kokeisiin, joiden toimeenpanosta ja arvostelusta vastaa koulutuksen järjestäjä.

Ammatillisessa koulutuksessa puolestaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti ammatillisen tutkinnon suorittaminen on osaamisen hankkimistavasta riippumatonta. Opiskelijaksi otetun on mahdollista suorittaa tutkinnon osia tai vaikka koko tutkinto tutkintokoulutukseen osallistumatta, jos hän muutoin hankkii tai on hankkinut tutkinnon tai sen osan suorittamiseksi edellytettävää osaamista. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö mahdollistaa siis myös oppivelvollisuuden suorittamisen ilman tutkintokoulutukseen osallistumista. Jos oppivelvollinen esimerkiksi on hankkinut tai hankkii osaamista perheen harjoittamassa elinkeinotoiminnassa, hän voisi osoittaa osaamisensa menemällä suoraan näyttöön.

Jos oppivelvollinen haluaisi suorittaa ammatillisen tutkinnon tutkintokoulutukseen osallistumatta, hänen olisi sovittava tästä ammatillisen koulutuksen järjestäjän kanssa. Oppivelvollisen tulisi ottaa yhteyttä sellaiseen ammatillisen koulutuksen järjestäjään, jolla on oikeus sen tutkinnon järjestämiseen, jota oppivelvollinen haluaisi suorittaa itsenäisesti. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee tarjota mahdollisuus suorittaa tutkinto tai tutkinnon osa myös ilman tutkintokoulutukseen osallistumista. Oppivelvolliselle laadittaisiin henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jossa selvitetäisiin ja tunnistettaisiin opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen sekä suunniteltaisiin tarvittavan osaamisen ja ammattitaidon osoittaminen. Oppivelvollinen vastaisi itse tarvittavan osaamisen hankkimisesta.

Käytännössä perusopetuksen juuri päättäneelle nuorelle lukion erityinen tutkinto tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen ilman tutkintokoulutukseen osallistumista ovat harvoin ensisijaisesti tarkoituksenmukaisia koulutusmuotoja. Nämä mahdollistaisivat kuitenkin perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamisen opetukseen osallistumatta oppivelvollisen ja hänen huoltajansa näin halutessa. Perusopetuslain soveltamiskäytäntöä vastaavasti itsenäisesti oppivelvollisuuttaan suorittavalla ei olisi oikeutta saada maksuttomia oppimateriaaleja eikä laissa

säädetyjä opintososiaalisia etuuksia. Oppivelvollisuuden itsenäinen suorittaminen on vapaaehtoisesti valittava suoritusmuoto ja oppivelvollinen vastaa tällöin itse tarvittavan osaamisen hankkimisesta ja osaamisen hankkimiseen tarvittavista materiaaleista ja välineistä. Oppivelvollisella on aina valinnanmahdollisuus suorittaa oppivelvollisuuttaan myös opetukseen osallistumalla.

Edellä tarkoitettu oppivelvollisuuden suorittaminen täysin opetukseen osallistumatta tulee erottaa voimassa olevan lainsäädännön mahdollisuuksista suorittaa lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta osittain itsenäisesti. Lukiolain 25 §:n 1 momentissa säädetyin mukaisesti opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa osa opinnoista itsenäisesti. Vastaavasti ammatillisessa koulutuksessa voidaan opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sopia, että opiskelija hankkii osan osaamisesta muutoin kuin tutkintokoulutukseen osallistumalla. Näissä tilanteissa ei ole kyse sellaisesta oppivelvollisuuden suorittamisesta opetukseen osallistumatta, joka estäisi maksuttomaan koulutukseen kuuluvien etuuskien ja opintososiaalisten etuuskien saamisen. Koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan ole velvollinen tarjoamaan esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen liittyviä työvälineitä ja –asuja opiskelijan käyttöön, mikäli hän haluaa hankkia osaamista muualla kuin koulutuksen järjestäjän osoittamissa oppimisympäristöissä, joissa työvälineet ja asut ovat opiskelijan käytettävissä.

Perusopetuslain 26 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä, jos oppivelvollinen ei osallistu kyseisen lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen. Toisen asteen opinnoissa oppivelvollisuuden itsenäisen suorittamisen valvonnasta vastaisi oppivelvollisuuslakiin ehdotetun 12 §:n 2 momentin mukaisesti se koulutuksen järjestäjä, joka huolehtii erityisen tutkinnon kokeiden toimeenpanosta tai ammatillisen tutkinnon näyttöjen vastaanottamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta muussa kuin tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Momentin 1 kohdan mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen mukaista tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin vasta 1.8.2022 lukien. Oppivelvollisuuslakiin ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaisesti lukuvuonna 2021—2022 oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös perusopetuksen lisäopetuksessa, lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa ja ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Tämä olisi oppivelvollisuuden suorittamismuoto niille vaikeasti vammaisille opiskelijoille, joilla ei ole valmiuksia tutkintotavoitteisen koulutuksen suorittamiseen.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettussa oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa. Tässä koulutuksessa oppivelvollisuutta voisi pääsääntöisesti suorittaa vain yhden vuoden ajan. Tämä tarkoittaisi sitä, että jos oppivelvollinen on opiskellut vuoden ajan kansanopistossa oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa, hän ei voisi jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista opiskelemalla vielä toisen vuoden tässä samassa koulutuksessa. Koulutuksen yhden vuoden kestoista voitaisiin kuitenkin poiketa, jos kansanopiston ylläpitäjän ylläpitämisluvan pääasiallinen tai osittainen koulutustehtävä on vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan opiskellessa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa voisi koulutus kestää enintään kolme vuotta. Myös oppivelvollisuutta voisi suorittaa tässä koulutuksessa kauemmin kuin yhden vuoden ajan eli lähtökohtaisesti oppivelvollisuuden päättymiseen saakka.

Pykälän 2 momentin 4 kohdassa säädettäisiin, että saamelaiset voisivat suorittaa oppivelvollisuutta Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa. Saamen kielen ja kulttuurin opinnot voisivat olla perusteltu oppivelvollisuuden suoritustapa esimerkiksi silloin, jos oppivelvollinen tarvitsee valmiuksia siirtyäkseen saamenkielisiin jatko-opintoihin. Muut kuin saamelaiset eivät voisi suorittaa oppivelvollisuuttaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa. Oppivelvollisen saamelaisuuden toteaminen perustuisi opiskelijan tai hänen huoltajansa omaan ilmoitukseen siitä, että oppivelvollinen tulee saamelaisesta perheestä tai suvusta.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaan koulutuskeskuksen rehtori ja opettajat laativat suunnitelman saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opintokokonaisuuksista ja niiden laajuudesta, opetuksen tavoitteista ja keskeisestä sisällöstä, keskeisistä opetusjärjestelyistä sekä opiskelijoiden arvioinnista. Johtokunta hyväksyy suunnitelman. Koulutuskeskuksesta annetun lain 7 §:ssä säädetään saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamisesta sekä opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön. Lain 8 §:ssä säädetään opiskelijoiden opintososiaalisista etuuksista. Säännöksen mukaan saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa olevilla opiskelijoilla, jotka opiskelevat vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, on oikeus maksuttomaan ruokailuun noudattaen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 100 §:ää sekä asumiseen koulutuksen järjestäjän asuntolassa noudattaen mainitun lain 103 §:n 2 momenttia. Muilta opiskelijoilta voidaan periä materiaali-, ruokailu- ja majoitusmaksuja. Opetus on maksutonta. Oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävän koulutuksen kestoksi ehdotetaan vähintään lukukautta, jolloin oppivelvollisella opiskelijalla olisi aina myös oikeus Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa säädettyihin opintososiaalsiin etuuksiin.

Pykälän 2 momentin 5 kohdassa säädettäisiin, että oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa siten kuin oppivelvollisuuslain 5 §:ssä säädetään. Lain 5 §:ssä säädettäisiin tarkemmin tilanteista, jolloin oppivelvollinen voisi suorittaa oppivelvollisuuttaan näissä mainituissa koulutuksissa.

Pykälän 3 momentissa olisi määritelmäsäännös, jonka mukaan mitä tässä laissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjästä, sovellettaisiin myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään. Perusopetuslain mukaista järjestäjää kutsutaan vakiintuneen käytännön mukaisesti opetuksen järjestäjäksi ja kansanopiston ylläpitöluvan saanutta tahoa oppilaitoksen ylläpitäjäksi. Oppivelvollisuuslaissa ehdotetaan kuitenkin käytettäväksi yleiskäsitettä koulutuksen järjestäjä, jolloin sitä sovellettaisiin myös edellä mainittuihin muihin koulutuksen järjestäjiin, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että oppivelvollisen katsottaisiin suorittavan oppivelvollisuuttaan myös silloin, jos hän opiskelee oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla. Säännöksen tarkoitus olisi mahdollistaa se, että Suomessa vakinaisesti asuva voisi halutessaan oppivelvollisikäisenä opiskella myös Ahvenanmaalla tai ulkomailla, sillä ei ole perusteltua velvoittaa oppivelvollisikäisiä opiskelemaan ainoastaan Suomen lainsäädännön alaisissa oppilaitoksissa, jos opiskelu muutoin vastaa oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua koulutusta. Ahvenanmaalla opiskelee erityisesti ruotsinkielisiä sekä merenkulkualan koulutuksessa opiskelevia. Ulkomailla opiskelu puolestaan voi olla mahdollista erityisesti Suomen, Ruotsin ja Norjan rajaseudulla asuville sekä tilapäisen ulkomailla oleskelun aikana, jolloin oppivelvollinen on edelleen Suomessa vakinaisesti asuva. Saamelais-

ten kannalta mahdollisuus oppivelvollisuuden suorittamiseen naapurimaissa Ruotsissa tai Norjassa olisi mahdollista myös silloin, jos koulutus liittyy saamen kieleen, saamelaiseen kulttuuriin tai saamelaisiin elinkeinoihin.

Jos Suomessa vakinaisesti asuva oppivelvollisikäinen opiskelisi Ahvenanmaalla tai ulkomailla, hänen tulisi tehdä opintojen aloittamisesta ja keskeyttämisestä ilmoitus oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle asuinkunnalle. Muutoin oppivelvollisuuslaissa säädetyt oikeudet ja velvollisuudet eivät koski opiskelua Ahvenanmaalla tai ulkomailla. Opiskelijalla olisi oikeus opintotukilain mukaisesti opintotukietuuksiin ja muun muassa oppimateriaalitukeen, jos sen saamisen edellytykset muutoin täyttyvät.

5 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voisi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen. Ehdotettu säännös koskisi käytännössä oppivelvollista, joka on ulkomailla suorittanut perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot, mutta jolta puuttuu tutkintotavoitteisen koulutuksen tai valmentavan koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito. Säännöksen perusteella oppivelvollinen voitaisiin ottaa perusopetuslain 46 §:ssä säädettyyn aikuisille tarkoitettuun perusopetukseen, käytännössä pääsääntöisesti siihen kuuluvan lukutaitovaiheen opetukseen, vahvistamaan kielitaitoaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti, vaikka hän olisikin jo suorittanut perusopetuksen oppimäärän.

Perusopetuslain 46 §:n 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikuisille tarkoitettuun perusopetukseen voisi lähtökohtaisesti osallistua perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyn perusopetuksen suorittamisen päättymisen jälkeen. Ehdotuksen mukaan perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu aikuisten perusopetus olisi siis lähtökohtaisesti tarkoitettu 17 vuotta täyttäneille, mutta oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momenttiin ehdotetun säännöksen perusteella aikuisten perusopetukseen voitaisiin ottaa myös tätä nuorempi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito

Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetuksen ja jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voisi suorittaa oppivelvollisuuttaan kansanopistojen järjestämässä maahanmuuttajille tarkoitettussa koulutuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa tällöin sellaisessa koulutuksessa, jossa noudatetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 20 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa maahanmuuttajille tarkoitettua koulutuksen opetussuunnitelmasuosituksista. Opetushallitus on antanut kotoutumislakiin sisältyvän valtuutuksen nojalla Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen perusteet (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2012:1, dnro 1/011/2012). Lisäksi Opetushallitus on laatinut Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus 2017, jota noudatetaan kansanopistojen järjestämässä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksessa.

Pykälän 1 ja 2 momenteissa säädetyt poikkeukset koskisivat käytännössä sellaisia vasta Suomeen tulleita maahanmuuttajanuoria, jotka ovat suorittaneet perusopetuksen oppimäärän tai joiden velvollisuus osallistua perusopetukseen on perusopetuslain 26 §:n 1 momentin nojalla päätynyt, mutta joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei vielä ole ehtinyt kehittymään riittävästi, jotta he suoriutuisivat toisen asteen tutkintoon johtavista koulutuksista tai nivelvaiheen koulutuksista. Nämä oppivelvolliset ohjattaisiin joko aikuisten perusopetuksen alkuvaiheeseen tai

kansanopistojen järjestämään vapaan sivistystyön suomen tai ruotsin kielen tai lukutaidon kotoittavaan koulutukseen, joissa noudatetaan Opetushallituksen laatimia opetussuunnitelman perusteita tai niitä koskevaa suositusta. Kansanopistojen järjestämässä koulutuksessa maahanmuuttajanuoret opiskelisivat käytännössä samoissa opetusryhmissä työ- ja elinkeinohallinnon alaisessa kotoutumiskoulutuksessa opiskelevien kanssa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta tilanteessa, jossa oppivelvollisen velvollisuus suorittaa oppivelvollisuutta perusopetuksessa on perusopetuslain mukaan päättynyt ilman, että henkilö on suorittanut perusopetuksen oppimäärää. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen voisi tällöin suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla joko aikuisten perusopetukseen tai muuhun oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun muuhun koulutukseen.

Opiskelijaksi ottamisessa sovellettaisiin, mitä kyseistä koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen. Lukiolain 21 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää, mutta jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Vastaava säännös olisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 8 §:ssä. Perusopetuksen oppimäärän suorittaminen ei siis aina ole ehdoton edellytys tutkintotavoitteisen tai valmentavan koulutuksen aloittamiseksi. Jos säännöksessä tarkoitettu oppivelvollinen ei halua hakeutua taikka häntä ei oteta opiskelijaksi tutkintotavoitteiseen tai valmentavaan koulutukseen, hän voisi säännöksen perusteella suorittaa oppivelvollisuutta myös aikuisten perusopetuksessa.

6 §. Opintojen riittävä edistyminen. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen tulee edistyä riittävästi siten kuin asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetään. Oppivelvollisuuslaissa ei säädettäisi erillisiä opintopisteisiin tai osaamispisteisiin perustuvia suoritusmääriä opintojen riittävän edistymisen seuraamiseksi. Oppivelvollisuuslain 12 §:n 3 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta valvoa opintojen edistymistä.

Perusopetuslain 14 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto päättää perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako) vuosiluokittain. Perusopetuslain 9 ja 24 §:n mukaan perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen ja oppilaille annettavan perusopetuksen päivittäisestä ja viikoittaisesta työmäärästä säädetään asetuksella. Opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet ja tuntijaon mukainen ajan jakaminen vuosiluokittain säätävät jokaiselle vuosiluokalle tavoitteet perusopetuksen suorittamisen edistymiselle. Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden erilaiset edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin. Ensimmäisenä tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Oppimista voidaan tukea erilaisilla perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla tai oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Lukiolain 10 §:n mukaan lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiolain 23 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskeli-

jalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Oppivelvollisuuteen kuuluvan lukiokoulutuksen tulisi siis edistyä siten, että oppimäärä tulisi suoritetuksi lukiolaissa säädettyssä suoritusajassa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 15 §:n mukaan Opetushallituksen on laadittava ammatillisen perustutkinnon perusteet siten, että tutkinnot vastaavat laajuudeltaan kolmen vuoden opintoja. Ammatillisen tutkinnon suorittamiselle ei kuitenkaan ole laissa säädetty aikarajaa, vaan tutkinnon suorittamisaika suunnitellaan kunkin opiskelijan osalta hänelle laadittavan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman yhteydessä. Oppivelvollisen opiskelijan opintojen tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti olla päätoimisia. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:ään ehdotetaan lisäksi säännös, jonka mukaan oppivelvolliselle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma olisi laadittava siten, että suunnitelman mukainen ammatillisen tutkinnon suorittamisaika olisi enintään neljä vuotta. Ehdotettu aika vastaisi lukiolaissa säädettyä lukion oppimäärän suoritusaikaa. Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen katsottaisiin edistyvän riittävästi, kun oppivelvollinen noudattaa hänelle laadittua henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin ehdotettavan säännöksen mukaan kyseisen koulutuksen suoritusajaksi olisi yksi vuosi, ellei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Oppivelvollisuuteen kuuluva valmentava koulutus tulisi siis suorittaa sellaisessa tahdissa, että se voitaisiin suorittaa yhden vuoden aikana, ellei suoritusajaksi ole pidennetty. Myös ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen laissa säädetty suoritusajaksi on yksi vuosi, ellei koulutuksen järjestäjä ole myöntänyt suoritusajaksi pidennystä. Perusopetuksen lisäopetusta annetaan vähintään 1 100 tuntia vuodessa ja lisäopetuksen kesto on yksi vuosi.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suoritusajaksi voi olla enintään kolme vuotta. Suoritusajaksi määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen katsottaisiin edistyvän riittävästi, kun oppivelvollinen noudattaa hänelle laadittua henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa.

Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa esitetään säädettyä oppivelvollisille suunnatusta kansanopistojen järjestämästä koulutuksesta. Oppivelvollisille suunnattu koulutus olisi laajuudeltaan vähintään 34 opiskelijaviikkoa ja koulutus voisi kestää enintään yhden vuoden. Opiskelijoille laadittaisiin henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Opintojen katsottaisiin edistyvän riittävästi, kun oppivelvollinen noudattaa hänelle laadittua opiskelusuunnitelmaa.

7 §. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen. Pykälässä säädetäisiin oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisperusteista. Säännöstä sovellettaisiin sekä perusopetuksessa että perusopetuksen jälkeisessä muussa oppivelvollisuuteen kuuluvassa koulutuksessa. Perusopetuslaissa ei nykyisin nimenomaisesti säädetä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä, vaan keskeyttämisperusteet ovat muodostuneet soveltamiskäytännössä. Säännöksellä yhtenäistettäisiin ja selkeytettäisiin oikeustilaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisessä. Lähtökohtana olisi perustuslaissa säädetty jokaisen oppivelvollisen oikeus opetukseen ja opiskeluun. Oppivelvollisuus voitaisiin keskeyttää ainoastaan oppivelvollisen tai hänen huoltajansa tahdonilmaisun eli hakemuksen perusteella, ei missään tilanteessa viranomaisaloitteisesti.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin perusteista, joilla oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää. Oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytettäisiin lähtökohtaisesti aina määräajaksi, joka perustuisi oppivelvollisuuden suorittamisen estävän olosuhteen kestoan. Määräajan

päätyttyä oppivelvollisen tulisi jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista. Jos perusopetuksen oppimäärän suorittaneella oppivelvollisella ei olisi opiskelupaikkaa, hänen tulisi hakea opiskelupaikkaa ennen oppivelvollisuuden keskeyttämisjakson päättymistä.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi, jos se estäisi oppivelvollisuuden suorittamisen. Säännöstä ei sovellettaisi lyhytaikaisiin sairaudesta johtuviin poissaoloihin. Sairauden ja vamman kohdalla tehtäisiin aina arvio, estääkö syy oppivelvollisuuden suorittamisen. Asian arvioinnissa käytettäisiin esimerkiksi lääkärin lausuntoa sekä tarvittaessa moniammatillista asiantuntemusta.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta. Esteettömyydestä ja mukautuksista säädetään myös koulutusta koskevissa substanssilaeissa. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen olisi kuitenkin mahdollista silloin, jos oppivelvollisen sairaus tai vamma on sellainen, että opintojen suorittamista ei arvioida mahdolliseksi laissa säädettyjen tukitoimien ja erityisjärjestelyjen avulla.

Perusopetusta pyritään järjestämään siinä määrin kuin oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Perusopetuslaissa säädetään tukitoimista ja tavoista järjestää opetusta myös pitkäaikaissairaille ja tukea tarvitseville oppivelvollisille. Oppilas voi tarvita tilapäistä tai pidempiaikaista tukea oppimisessaan ja koulunkäynnissään. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiovetus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet. Perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaisesti oppilaan oppivelvollisuutta voidaan pidentää siten, että jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta säädettyä aikaisemmin eli 6-vuotiaana ja kestää 11 vuotta.

Perusopetuslaissa säädetään myös niin sanotusta sairaalaopetuksesta. Perusopetuslain 4 a §:n mukaisesti sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle esi- ja perusopetuksen oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n mukaan hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Ammatillisen koulutuksen laissa säädetään opiskelijan oikeudesta saada erityistä tukea tai vaativaa erityistä tukea, jos opiskelija oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea. Vastaava säännös oikeudesta erityiseen tukeen olisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 21 §:ssä. Lisäksi lainsäädännössä säädetään erityistä tukea saavan opiskelijan oikeudesta erityisiin apuvälineisiin ja avustajapalveluihin joko koulutusta koskevien lakien tai muiden lakien nojalla. Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon osaamisen arviointia voidaan mukauttaa taikka poiketa ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista, jos se on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään myös työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta, joka on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. Tässä

koulutuksessa opintojen sisältö mukautetaan kokonaan opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaiseksi.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan ajaksi. Näiden perusteiden kohdalla ei tehtäisi arviota, estääkö lapsen hoitaminen oppivelvollisuuden suorittamisen, vaan opiskelijalla olisi aina oikeus oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiseen, jos hän on äitiys-, isyys- tai vanhempainvapailla. Oppivelvollinen voisi kuitenkin halutessaan myös opiskella äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan aikana.

Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi. Säännöstä ei sovellettaisi tätä lyhyempiin esimerkiksi lomamatkasta johtuviin poissaoloihin. Oppivelvollisuuslain 2 §:n mukaan oppivelvollisia ovat Suomessa vakinaisesti asuvat. Jos oppivelvollinen muuttaisi pysyvästi asumaan ulkomaille, hän ei olisi enää oppivelvollinen, eikä hänen myöskään tarvitsisi erikseen hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä.

Pysyvä ja tilapäinen ulkomailla oleskelu arvioitaisiin kotikuntalain 5 §:ssä säädetyillä perusteilla. Kyseisen säännöksen mukaan henkilöllä, joka on muuttanut asumaan ulkomaille yhtä vuotta pidemmäksi ajaksi, ei ole kotikuntaa Suomessa. Eräissä kotikuntalaissa säädetyissä tilanteissa henkilöllä voisi kuitenkin edelleen olla kotikunta, vaikka hän olisikin muuttanut ulkomaille yhtä vuotta pidemmäksi ajaksi. Lähtökohtaisesti alle vuoden kestävä ulkomailla oleskelu olisi aina oppivelvollisuuslaissa tarkoitetulla tavalla tilapäistä ja oppivelvollisen tulisi hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi silloin, kun opiskelija lähtee opiskelijavaihtoon tai muuttaa perheensä kanssa tilapäisesti ulkomaille.

Jos oppivelvollinen oleskelisi tilapäisesti ulkomailla, mutta ei olisi hakenut oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, hänen tulisi selvittää ja sopia koulutuksen järjestäjän kanssa, miten hän aikoo suorittaa oppivelvollisuuttaan ulkomailla oleskelun aikana. Oppivelvollisuuden suorittaminen rinnastettaisiin tällöin perusopetuksessa kotikouluun ja toisen asteen koulutuksessa oppivelvollisuuden itsenäiseen suorittamiseen. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä ei olisi velvollinen tarjoamaan tilapäisesti ulkomailla oleskelevalle oppivelvolliselle oppimateriaaleja, palveluja tai etuuksia, joihin opetukseen tai koulutukseen osallistuva oppivelvollinen on opetusta tai koulutusta koskevan lainsäädännön mukaan oikeutettu. Tämä vastaisi nykytilan mukaista tulkintaa kotiopetuksessa olevan oppivelvollisen oikeudesta lakisääteisiin palveluihin ja etuuksiin.

Ehdotetun 1 momentin 4 kohdan mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää myös oppivelvollisen elämäntilanteeseen liittyvän muun painavan syyn vuoksi, jos tämä syy estää oppivelvollisuuden suorittamisen. Säännöksessä tarkoitettu painava syy voisi olla esimerkiksi lähiomaisen kuolemasta tai äkillisestä vakavasta sairastumisesta johtuva tilapäinen toimintakyvyn aleneminen tai esimerkiksi päihderiippuvuuden hoito-ohjelmaan osallistuminen. Arvioitaessa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä säännöksessä tarkoitettua painavan syyn perusteella, tulisi ottaa huomioon myös opintojen suorittamisen erilaiset vaihtoehdot. Opiskelijan elämäntilanteeseen liittyen voisi olla tarpeen tarkistaa opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa tai henkilökohtaista opintosuunnitelmaa. Näissä suunnitelmissa voitaisiin sopia esimerkiksi opintojen suorittamistahdin tilapäisestä hidastamisesta tai opintojen suorittamisesta vaihtoehtoisissa oppimisympäristöissä. Näillä keinoin voitaisiin mahdollistaa opintojen suorittaminen myös oppivelvollisen haastavassa elämäntilanteessa ilman, että oppivelvollisuuden suorittaminen tarvitsisi kokonaan keskeyttää.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ei pidentäisi oppivelvollisuusaikaa. Oppivelvollisuus päättyisi henkilön täyttäessä 18 vuotta, vaikka oppivelvollisuuden suorittaminen olisikin ollut keskeytyneenä oppivelvollisuusaikana. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen pidentäisi kuitenkin maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa siten kuin oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädettäisiin.

Opiskelijan oikeudesta keskeyttää opintonsa väliaikaisesti säädetään lukiolain 23 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 96 §:ssä. Vastaava säännös olisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 17 §:ssä. Näiden säännösten mukaan opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Näitä säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että niitä ei jatkossa sovellettaisi oppivelvollisiin opiskelijoihin.

Oppivelvollisuuslain keskeyttämisperusteet eroaisivat muiden koulutuslakien mukaisista opintojen väliaikaisen keskeyttämisen perusteista. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen sairauden tai vamman perusteella ei edellyttäisi, että henkilö saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, sillä alle 16-vuotias ei ole oikeutettu sairauspäivärahaan. Oppivelvollisuuslaissa ei lukiolakia ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia vastaavasti säädettäisi varusmiespalveluksen suorittamisesta keskeyttämisperusteena, koska käytännössä oppivelvollisuusikäiset eivät suorita varusmiespalvelusta. Oppivelvollisuuden suorittamista ei voisi keskeyttää myöskään muusta perustellusta syystä, joten tässä suhteessa oppivelvollisen oikeus väliaikaisesti keskeyttää opintonsa olisi tiukempi kuin muiden koulutuslakien mukainen sääntely.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisella olisi oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu oppivelvollisuuden suorittamisen este eli pitkäaikainen sairaus tai vamma olisi luonteeltaan pysyvä. Tällöin ei ole perusteltua keskeyttää oppivelvollisuutta määräajaksi, jos jo etukäteen voidaan varmuudella arvioida, että sairaus tai vamma tulee estämään oppivelvollisuuden suorittamisen myös määräajan päätyttyä. Jos mahdollisuutta toistaiseksi tehtävään keskeyttämiseen ei olisi, oppivelvollinen joutuisi aina määräajan päätyttyä hakemaan uudelleen oppivelvollisuuden keskeyttämistä ja esittämään uudelleen selvitystä asiassa. Pysyväisluonteisen esteen kohdalla olisi myös vaikeaa määrittellä määräaikaisen keskeyttämisen kestoa. Vaikka oppivelvollisuuden suorittaminen olisi 2 momentin nojalla keskeytetty toistaiseksi, oppivelvollisella olisi kuitenkin aina oikeus palata suorittamaan oppivelvollisuuttaan, jos olosuhteet muuttuisivat.

Pykälän 3 momentin mukaan päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehtäisiin hakemuksesta. Hakemuksen voisi tehdä hallintolain periaatteiden mukaisesti oppivelvollisen huoltaja tai muu laillinen edustaja taikka oppivelvollinen itse. Hallintolain 14 §:n mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Hallintolain 35 §:n mukaan edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja vastaavasti päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi. Hallintolain 56 §:n mukaan tiedoksianto yksityishenkilölle toimitetaan henkilölle itselleen tai tämän lailliselle edustajalle. Jos tiedoksiannon vastaanottajalla ja tämän edustajalla on molemmilla oikeus käyttää asiassa puhevaltaa, tiedoksianto on toimitettava kummallekin erikseen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, mikä taho tekisi päätöksen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjä päättäisi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Näin olisi silloin, kun oppivelvollinen on aloittanut oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen tai koulutuksen ja keskeyttämisperuste ilmenee kesken opintojen. Jos oppivelvollinen ei keskeyttämistä hakiessaan olisi minkään opetuksen tai koulutuksen järjestäjän oppilas tai opiskelija, keskeyttämisestä päättäisi oppivelvollisen asuinkunta. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi silloin, kun oppivelvollisella on sellainen sairaus tai vamma, joka oppivelvollisen tai hänen huoltajansa arvion mukaan estää oppivelvollisuuden suorittamisen, ja oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä haetaan ennen oppivelvollisuuden alkamista taikka perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Asuinkunta päättäisi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä myös silloin, jos oppivelvollinen on keskeyttänyt aloittamansa oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen, eikä hänellä ole uutta opiskelupaikkaa.

Jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään määräajaksi, säilyisi oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuu päätöksen tehneellä koulutuksen järjestäjällä. Määräaikaisen keskeyttämisen lähtökohdana on, että oppivelvollinen palaa jatkamaan opintojaan määräaikaisen keskeytymisen syyn päätyttyä tai poistuttua. Koulutuksen järjestäjän tulisi valvoa, että oppivelvollinen palaa suorittamaan opintojaan keskeyttämisjakson päätyttyä.

Oppivelvollisen asuinkunnalla olisi viimesijainen ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta, jos vastuu ei lain mukaan kuulu opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi, sillä tällöin oppivelvollinen ei ole enää palaamassa kyseisen koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi. Ilmoituksessa ehdotetaan ilmoitettavan oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot, jotka sisältäisivät oppivelvollisen nimen ja yksilöintiin vaadittavan tunnusteen, kuten henkilötunnuksen, sekä puhelinnumeron, sähköpostiosoitteen, osoitteen tai muun tiedon, jonka perusteella oppivelvolliseen olisi mahdollista saada yhteys.

Ilmoituksen sisältämien henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena olisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Ohjaus- ja valvontavastuun toteutuminen edellyttää, että asuinkunnalla olisi tiedossa oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot, minkä perusteella sääntelyllä olisi yleisen edun mukainen tavoite, ja sääntely olisi oikeasuhteisuusperiaatteen mukaista. Tietosuojalain (1050/2018) 29 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan henkilötunnuksen käsittely on sallittua silloin, kun rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Oppivelvollisen yksilöiminen henkilötunnuksella tai muulla yksilöivällä tunnisteella olisi tärkeää, jotta kunnalla olisi mahdollisuus selvittää oppivelvollisen ajantasainen tilanne ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamista varten. Henkilötunnusta tai vastaavaa yksilöivää tunnistetta käytettäessä on noudatettava asianmukaisia suoja-toimia tietosuoja-asetuksen 87 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Ilmoituksen tekemistä varten on tarkoitus rakentaa oma palvelu, jolloin varmistuttaisiin siitä, että tietojen luovuttaminen tapahtuisi sähköisesti tietoturvallisella tavalla.

8 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana.* Pykälässä säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana. Opiskeluoikeuden menettämällä tarkoitettaisiin opiskelijan määräaikaista erottamista tai opiskeluoikeuden pidättämistä koulutusta koskevissa substanssilaeissa säädetyillä perusteilla. Pykälää sovellettaisiin, kun oppivelvollisuutta suoritetaan perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Perusopetuksen osalta asiasta säädetään perusopetuslain 36 a §:ssä.

Lukiolain 41 §:n 1 momentin mukaan opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta kurinpidollisista syistä määräaikaisesti enintään yhdeksi vuodeksi. Vastaava säännös on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 2 momentissa. Edellä mainittuja säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisten osalta siten, että määräaikaisen erottamisen enimmäisaika olisi kolme kuukautta, mikä vastaisi perusopetuslaissa säädettyä määräaikaisen erottamisen enimmäisaikaa. Viittaussäännösten nojalla edellä mainittuja määräaikaista erottamista koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa. Lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään myös mahdollisuudesta erottaa opiskelija määräaikaisesti opiskelijan tekemän rikoksen perusteella.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ssä säädetään opiskeluoikeuden peruuttamisesta niin sanotuissa SORA-tutkinnoissa, joissa koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Opiskeluoikeuden pidättämisestä SORA-tutkinnoissa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 5 momentissa, jonka mukaan opiskeluoikeus voidaan pidättää toistaiseksi, jos opiskelija ei suostu terveydentilan ja toimintakyvyn selvittämiseksi määrättyyn tarkastukseen tai toiminta nähtäväksi pyydettyä rikosrekisteriotetta. Opiskeluoikeus voidaan näissä tilanteissa pidättää siihen asti, kunnes opiskelija suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittaa pyydetyn rikosrekisteriotteen. Opiskeluoikeuden pidättämisestä opiskelijaan kohdistuvan rikosepäilyn vuoksi säädetään lukiolain 41 §:n 4 momentissa.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettua suunnitelmassa tulisi sopia, miten oppivelvollinen edistää opintojaan opiskeluoikeuden menettämisen aikana. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen tulisi suunnitelman mukaisesti edistää opintojaan itsenäisesti tai muissa oppimisympäristöissä kuin oppilaitoksessa tai työpaikalla.

Velvollisuus tehdä suunnitelma huoltajan kanssa tarkoittaisi sitä, että huoltajalle tulisi varata mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan ja huoltajalle tulisi toimittaa laadittu suunnitelma tiedoksi, jotta hän voisi oppivelvollisuuslaissa tarkoitetulla tavoin huolehtia siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritetuksi. Suunnitelma voitaisiin kuitenkin laatia myös ilman huoltajan myötävaikutusta, jos huoltaja ei hänelle varatusta tilaisuudesta huolimatta osallistu suunnitelman laadintaan.

Pykälän *2 momentin* mukaan oppivelvollisella olisi määräaikaisen opiskeluoikeuden menettämisen aikana oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaisi opintojen etenemisen suunnitelman mukaisesti. Käytännössä mahdollisia osaamisen hankkimistapoja olisivat esimerkiksi ohjattu opiskelu verkkoympäristössä tai itsenäinen opiskelu. Jos osaamisen osoittamista ja arviointia ei ole mahdollista toteuttaa muutoin kuin oppilaitoksessa tai työpaikalla, toteutettaisiin arviointi vasta erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen päätyttyä.

Toisen asteen koulutuksessa määräaikainen erottaminen tarkoittaa voimassa olevan käytännön mukaisesti opiskeluoikeuden väliaikaista keskeytymistä, jonka aikana opiskelijalla ei ole oikeutta osallistua opetukseen eikä suorittaa opintojaan. Oppivelvollisen määräaikainen erottaminen poikkeaisi muiden opiskelijoiden määräaikaisesta erottamisesta, koska koulutuksen järjestäjän tulisi laatia suunnitelma opintojen suorittamisesta myös määräaikaisen erottamisen aikana sekä antaa sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa opintojen etenemisen suunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tulisi myös seurata suunnitelman toteutumista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös, että oppivelvollisella opiskelijalla olisi määräaikaisen erottamisen aikana oikeus oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tarkoitettuihin palveluihin. Tämä vastaisi perusopetuslaissa säädettyä vastaavaa oikeutta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin noudatettavista menettelyistä tilanteessa, jossa oppivelvollinen ei osallistu suunnitelman laadintaan tai ei noudata laadittua suunnitelmaa. Ehdotetun säännöksen mukaan tällöin sovellettaisiin, mitä asianomaista koulutusta koskevassa laissa ja oppivelvollisuuslain 13 §:ssä säädettäisiin opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Lukiolain mukaan opiskeluoikeutensa menettää sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaolleen perusteltua syytä. Edellä mainittuja säännöksiä ehdotetaan lisäksi tarkennettavaksi siten, että oppivelvollinen katsottaisiin eronneeksi viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen.

Jos määräaikaisesti erotettu oppivelvollinen ei osallistu suunnitelman laadintaan tai ei noudata laadittua suunnitelmaa, hänet tulisi katsoa eronneeksi edellä mainittujen säännösten mukaisesti. Lisäksi sovellettaisiin oppivelvollisuuslain 13 §:ään ehdotettuja säännöksiä oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän olisi selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävät opinnot. Jos oppivelvollinen ei olisi aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle sekä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tällöin ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi oppivelvollisen asuinkunnalle.

3 luku **Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu**

Luvussa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevista tahoista sekä oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuudesta. Luvussa säädettäisiin huoltajan valvontavastuusta, hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta, toisen asteen koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuusta ja asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta. Lisäksi luvussa olisi erityissääntelyä oppivelvollisuuden eronneeksi katsomisesta sekä säännös opiskelupaikan osoittamisesta, jos oppivelvollinen ei vapaaehtoisesti hakeudu tai ei saa opiskelupaikkaa perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa.

9 §. Huoltajan valvontavastuu. Pykälässä säädettäisiin huoltajan valvontavastuusta. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen huoltajan olisi huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Vastaava säännös on voimassa olevan perusopetuslain 26 §:n 2 momentissa. Säännös ehdotetaan poistettavaksi perusopetuslaista, joten ehdotettu säännös koskisi kaikenikäisten oppivelvollisten huoltajia. Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä mahdollisesti määrättävistä sanktioista säädettäisiin oppivelvollisuuslain 22 §:ssä.

Nykytilan mukaisesti oppivelvollisuuden suorittaminen ei tarkoita niin sanottua koulupakkoa. Oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muutoin perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Jos oppivelvollinen ei osallistu järjestettyyn opetukseen, oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä. Myös tässä tilanteessa oppilaan huoltajalla on valvontavelvollisuus oppivelvollisuuden suorittamisesta. Mikäli oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan osallistumalla perusopetukseen, kuuluu huoltajan valvontavastuuseen valvoa, että oppilas osallistuu opetukseen ja muuhun koulun jär-

jestämään toimintaan. Opetuksen järjestäjän tulee perusopetuslain 26 §:n 2 momentin mukaisesti seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle, jotta huoltajalla on tosiasiallinen mahdollisuus valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Perusopetusasetuksen 10 §:n 1 momentin mukaisesti oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä on annettava riittävän usein tietoa oppilaille ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetus suunnitelmassa. Lisäksi tiedon antaminen ja yhteistyökäytännöt vaihtelevat paikallisesti ja tilannekohtaisesti koulutyössä.

Oppivelvollisuuslain 12 §:n 3 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän olisi seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä ja ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei suorita opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti. Alaikäisen opiskelijan huoltajan ja koulutuksen järjestäjän yhteistyöveloitteesta säädetään myös ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa.

Velvollisuus huolehtia oppivelvollisuuden suorittamisesta tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että huoltajan tulisi valvoa, että oppivelvollinen osallistuu opetukseen lukujärjestyksen tai opiskelusuunnitelman mukaisesti, ellei poissaoloon ole perusteltua syytä. Huoltajan tulisi myös tarkoituksenmukaisella tavalla seurata, että oppivelvollinen suorittaa annetut kotitehtävät ja muut itsenäisesti opiskeltavat tehtävät. Huoltajan tehtävänä ei kuitenkaan olisi vastata opetuksen antamisesta eikä esimerkiksi kotitehtävien oikeellisuudesta. Oppivelvollisuuden suorittamisesta huolehtiminen kattaisi myös oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun hakeutumiselvoitteen.

Huoltajan valvontavastuuta tulee arvioida aina suhteessa oppilaan tai opiskelijan ikään ja kehitystasoon sekä vallitseviin olosuhteisiin. Iältään vanhempi oppivelvollinen voisi toimia itsenäisemmin suhteessa huoltajaan. Jos iältään vanhempi oppivelvollinen esimerkiksi asuu jo itsenäisesti, ovat huoltajan mahdollisuudet huolehtia oppivelvollisuuden suorittamisesta rajallisemmat kuin pienempien oppilaiden kohdalla. Huoltajan valvontavastuu päättyisi oppivelvollisuuden päättyttyä oppivelvollisuuslain 2 §:n mukaisesti.

Jos huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, oppivelvollisen asuinkunta tai toisen asteen koulutuksen järjestäjä voisi tehdä tutkintapyyntö ja huoltaja voitaisiin tuomita oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Oppivelvollisuuden laiminlyönnistä voisi seurata myös lastensuojeluviranomaisten arviointi tarvittavista lastensuojelulain mukaisista toimenpiteistä.

Huoltajan valvontavastuu päättyisi, jos lapsi on lastensuojelulain mukaan otettu huostaan. Lastensuojelulain 45 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta, kun lapsi on otettu huostaan.

10 §. *Hakeutumisvelvollisuus perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen.* Pykälässä säädettäisiin oppivelvollisen velvollisuudesta hakeutua perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Pääsääntöisesti opintoihin hakeuduttaisiin opetusopetuksen tai nivelvaiheen koulutuksen päättämivuoden keväällä yhteishaussa. Oppivelvollinen voisi hakeutua myös yhteishaun ulkopuolella oleviin koulutuksiin, kuten oppisopimuskoulutukseen tai vieraskieliseen koulutukseen.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen olisi hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä. Oppivelvollinen täyttäisi säännöksen mukaisen hakeutumiselvoitteensa

hakeutumalla joko tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheen koulutukseen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tai vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta eli kansanopistojen oppivelvollisille suunnattua koulutusta suorittavan oppivelvollisen olisi ennen kyseisen koulutuksen päättymistä hakeuduttava 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Nivelvaiheen koulutuksen päättymiseen jälkeen oppivelvollisen tulisi siis hakeutua tutkintotavoitteiseen koulutukseen, eikä enää toiseen nivelvaiheen koulutukseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta hakea uutta opiskelupaikkaa, jos oppivelvollinen aikoo keskeyttää aloittamansa koulutuksen, opintojen suorittaminen päättyy ennen oppivelvollisuuden päättymistä tai oppivelvollinen muutoin on ilman 4 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikkaa. Opiskelija voi keskeyttää opinnot jättämällä eroilmoituksen tai käytännössä vain lopettamalla opintojen suorittamisen, jolloin hänen tietyn ajanjakson kuluttua katsotaan menettäneen opiskeluoikeutensa. Oppivelvollisuuslain 13 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että oppivelvollinen voitaisiin katsoa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella vain silloin, jos hänellä on uusi opiskelupaikka. Oppivelvollisuuslain 12 §:n 4 momentissa säädettäisiin oikeudesta saada ohjausta keskeyttämistilanteessa.

Säännöksen mukaan oppivelvollinen olisi hakeutumisvelvollinen myös silloin, jos opintojen suorittaminen muutoin päättyy ennen oppivelvollisuuden päättymistä. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus peruutetaan. Lisäksi säännöksen mukaan oppivelvollinen olisi hakeutumisvelvollinen aina silloin, jos hän muista kuin pykälässä mainituista syistä on ilman opiskelupaikkaa. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi silloin, jos oppivelvollinen on muuttanut Suomeen vakinaisesti asumaan, eikä hän aiemmin ole ollut oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että hakeutumisvelvollisuus jatkuisi, jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa tai ei ottaisi vastaan samaansa opiskelupaikkaa. Esimerkiksi jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa perusopetuksen päättymisen jälkeen yhteishaussa, hänen tulisi tämän jälkeen hakeutua koulutukseen jatkuvassa haussa.

11 §. Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu. Pykälässä säädettäisiin 10 §:ssä säädetyn oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta. Säännöksessä tarkoitettu ohjaus tarkoittaisi oppilaanohjausta, opinto-ohjausta ja muuta ohjausta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuusta. Ehdotetun säännöksen mukaan perusopetuksen järjestäjän tehtävänä olisi ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa, eli hakeutuu 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä. Perusopetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus ohjata ja valvoa, että oppivelvollinen hakeutuu perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen perusopetuksen 9. vuosiluokan keväällä. Yhteishaun tulosten julkaisemisen jälkeen perusopetuksen järjestäjän tulisi tarkistaa, onko oppivelvollinen saanut opiskelupaikan. Jos oppivelvollinen on saanut opiskelupaikan, opetuksen järjestäjän tulisi vielä elokuussa tarkistaa, onko hän myös aloittanut koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa yhteishaussa, perusopetuksen järjestäjän tulisi ottaa oppivelvolliseen yhteyttä ja tarjota ohjausta, jotta oppivelvollinen voisi hakea opiskelupaikkaa yhteishaun jälkeisessä jatkuvassa haussa.

Ehdotetun säännöksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättäisi vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulisi selvittää, ovatko sen oppilaana olevat oppivelvolliset aloittaneet 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään edellä tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana. Käytännössä tämä ajankohta olisi vuosittain elokuun loppupuolella. Ajankohta suhteutettaisiin yhteishaun varasijoilta tehtävien valintojen varmistumisen ajankohtaan sekä siihen, että koulutuksen järjestäjät olisivat ehtineet kirjata opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnalliseen tietovarantoon. Ajankohdasta voitaisiin vuosittain päättää yhteishaun ajankohdasta tehtävän päätöksen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta silloin, kun oppivelvollinen opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai kansanopistojen oppivelvollisille tarkoitettussa koulutuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi ohjata ja valvoa, että sen opiskelijana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 2 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa, eli velvollisuutensa hakeutua ennen koulutuksen päättymistä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Ohjaus- ja valvontavastuun sisältö olisi samankaltainen kuin perusopetuksen päättävien oppivelvollisten kohdalla, eli koulutuksen järjestäjällä olisi velvollisuus ohjata ja valvoa, että oppivelvollinen hakeutuu perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ennen nivelvaiheen koulutuksen päättymistä. Jos oppivelvollinen hakeutuisi koulutukseen yhteishaussa, koulutuksen järjestäjän tulisi yhteishaun tulosten julkistamisen jälkeen tarkistaa, onko oppivelvollinen saanut opiskelupaikan, sekä elokuussa tarkistaa, onko oppivelvollinen myös aloittanut koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa yhteishaussa, perusopetuksen järjestäjän tulisi ottaa oppivelvolliseen yhteyttä ja tarjota ohjausta, jotta oppivelvollinen voisi hakea opiskelupaikkaa yhteishaun jälkeisessä jatkuvassa haussa. Koulutuksen järjestäjän tulisi vastaavasti seurata oppivelvollisen hakeutumista myös silloin, kun oppivelvollinen hakeutuu jatko-opintoihin jatkuvassa haussa.

Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään 1 momentissa tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana, eli vastaavasti kuin perusopetuksessa. Nivelvaiheen koulutus voi kuitenkin päättyä myös muuna ajankohtana kuin kevätlukukauden päättyessä. Pykälän 2 momentissa olisi myös tätä tilannetta koskeva säännös, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi tällöin kuitenkin viimeistään kuukauden kuluttua koulutuksen päättymisestä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan opetuksen tai koulutuksen järjestäjä selvittäisi oppivelvollisen hakeutumista ja opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkoitettuihin rekistereihin tallennettujen tietojen perusteella. Tietojensaantioikeudesta säädettäisiin oppivelvollisuuslain 23 §:ssä.

Ehdotetun säännöksen perusteella perusopetuksen järjestäjän olisi seurattava sitä, onko oppivelvollinen hakeutumassa oppivelvollisuuslain edellyttämään koulutukseen, saako oppivelvollinen opiskelupaikan ja ottaako hän opiskelupaikan vastaan. Lisäksi perusopetuksen järjestäjän tulisi seurata aloittaako oppivelvollinen toisen asteen koulutuksessa. Tiedot koulutukseen hakeutumisesta, opiskelupaikan saamisesta ja opiskelupaikan vastaanottamisesta olisivat saatavissa opiskelijavalintarekisteristä. Tieto opintojen tosiasiallisesta aloittamisesta puolestaan olisi saatavissa Koski-tietovarannosta.

Oppivelvollinen voi perusopetuksen päättyessä hakeutua myös yhteishaun ulkopuolella oleviin koulutuksiin kuten oppisopimuskoulutukseen, vieraskieliseen koulutukseen tai muutoin jatkuvan haun kautta suoraan oppilaitokseen. Näitä yhteishakujärjestelmän ulkopuolisia koulutuksia koskevat hakeutumistiedot eivät käy ilmi opiskelijavalintarekisteristä, joten näiden koulutusten osalta oppivelvollisen tulisi koulutuksen järjestäjän pyynnöstä ilmoittaa hakeutumisestaan sekä opiskelupaikan saamisesta ja vastaanottamisesta ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle perusopetuksen tai nivelvaiheen koulutuksen järjestäjälle.

Jos opiskelija aloittaa opinnot lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa taikka perusopetuksen lisäopetuksessa tai aikuisille tarkoitettuun perusopetuksessa, tieto opintojen aloittamisesta on saatavilla Koski-tietovarannosta. Jatkossa Koski -tietovarantoon ehdotetaan tallennettavaksi myös kansanopistojen oppivelvollisille suunnattua koulutusta sekä tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat tiedot. Lähtökohdaisesti tieto opintojen aloittamisesta olisi siis saatavilla Koski -tietovarannosta. Opintojen aloittamisen ja tiedon kirjaamisen välillä saattaa kuitenkin esiintyä viivettä, joten tällaisessa tilanteessa oppivelvollista voitaisiin pyytää toimittamaan selvitys opintojen aloittamisesta.

Oppivelvollinen voisi tehdä edellä tarkoitetut ilmoitukset vapaamuotoisesti, mutta kuitenkin luotettavalla tavalla, esimerkiksi oppilaitoksen antamalla todistuksella. Perusopetuksen tai nivelvaiheen koulutuksen järjestäjä voisi tarvittaessa varmistaa oppivelvollisen suullisesti antamat tiedot siitä oppilaitoksesta, johon oppivelvollinen on ilmoittanut hakeutuneensa tai jossa hän on ilmoittanut aloittaneensa opinnot.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen asuinkunnalle tehtävästä ilmoituksesta. Ehdotetun säännöksen mukaan hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon tulisi ilmoittaa oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei olisi säännöksessä tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut oppivelvollisuuden suorittamista eli aloittanut opintuja toisessa oppilaitoksessa. Ilmoitus tehtäisiin siis pääsääntöisesti 1 momentissa säädetyn opetus- ja kulttuuriministeriön päättämän ajankohdan jälkeen tai 2 momentissa säädetyissä tilanteissa kuukauden kuluttua opintojen päättymisestä. Ilmoituksessa tulisi ilmoittaa oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot 7 §:n 4 momentissa säädettyä vastaavasti. Asiasta tulisi ilmoittaa myös oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jotta nämä voisivat toteuttaa valvontavastuutaan oppivelvollisuuden suorittamisessa. Ilmoituksen jälkeen oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi oppivelvollisen asuinkunnalle.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen oikeudesta saada oppilaanohjausta tai opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta oppivelvollisuuslain 10 §:ssä säädettyjen hakeutumisvelvoitteidensa täyttämiseksi. Pääsääntöisesti oppilaiden ja opiskelijoiden oikeudesta saada opinto-ohjausta ja muuta ohjausta opintojen aikana ja myös jatko-opintoihin hakeutumisessa säädetään eri koulutusmuotoja koskevissa laeissa. Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin kuitenkin oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuudesta, joten oppivelvollisella tulisi olla oikeus saada oppilaanohjausta tai opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta tämän velvoitteensa toteuttamiseksi.

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuudesta 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymistä. Perusopetuslakiin ehdotetussa 11 a §:ssä vahvistettaisiin oppivelvollisen oikeutta saada oppilaanohjausta sääntämällä opetuksen järjestäjälle velvollisuus tarjota tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sitä tarvitseville oppilaille. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta tarjottaisiin erityisesti niille perusopetuksen oppimäärää suorittaville oppilaille, jotka tarvitsevat perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea. Perusopetuslain muutos tukisi ennakoivasti hakeutumisvelvoitteiden täyttämiseen liittyvää oppivelvollisen oikeutta saada riittävää oppilaanohjausta perusopetuksen aikana.

Perusopetuslain mukainen oikeus saada oppilaanohjausta päättyy lain sanamuodon mukaan perusopetuksen päättymiseen, vaikka käytännössä oppilaille on tarjottu ohjausta jatko-opintoihin hakeutumiseksi myös koulunkäynnin päättymisen jälkeen, usein lukuvuoden päättymiseen asti. Ehdotetun säännöksen mukaan myös perusopetuksen päättäneillä oppivelvollisilla olisi oikeus saada oppilaanohjausta ja muuta ohjausta hakeutumiselvoitteensa täyttämiseksi. Perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumiselvollisuutensa. Samassa yhteydessä perusopetuksen järjestäjä varmistaisi, että sen oppilaana olevan oppivelvollisen oikeus riittävään oppilaanohjaukseen hakeutumiselvoitteen täyttämiseksi toteutuisi myös koulunkäynnin päättymisen jälkeen.

Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin myös hakeutumiselvollisuudesta nivelvaiheen päättyessä. Myös nivelvaiheen koulutuksen järjestäjän ohjausvastuu ulotettaisiin opintojen päättymisen jälkeiseen aikaan, jos oppivelvollinen tarvitsisi ohjausta hakeutumiselvollisuutensa täyttämiseksi. Ehdotettu säännös koskisi siis myös nivelvaiheen koulutuksen päättäneiden oikeutta saada opinto-ohjausta ja muuta ohjausta hakeutumiselvoitteensa täyttämiseksi. Ehdotetun tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 19 §:ssä säädettäisiin valmentavan koulutuksen opiskelijan oikeudesta saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista koulutuksen suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää opinto-ohjausta. Oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opinto-ohjausta jo tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana tukee hakeutumiselvoitteen täyttämistä. Valmentavan koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi ehdotetun oppivelvollisuuslain mukaan ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 2 momentissa säädetyn hakeutumiselvollisuutensa. Tässä yhteydessä valmentavan koulutuksen järjestäjä varmistaisi, että sen opiskelijana olevan oppivelvollisen oikeus riittävään opinto-ohjaukseen hakeutumiselvoitteen täyttämiseksi toteutuisi myös opintojen päättymisen jälkeiseen.

Hakeutumiselvoite koskisi myös niitä tilanteita, joissa oppivelvollinen aikoo keskeyttää opintonsa tai opintojen suorittaminen muutoin päättyisi ennen oppivelvollisuuden päättymistä. Tässä yhteydessä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät varmistaisivat, että sen opiskelijana oleva oppivelvollinen, joka on aikeissa keskeyttää opintonsa tai jonka opintojen suorittaminen muutoin päättyisi, saisi riittävästi opinto-ohjausta hakeutumiselvoitteensa täyttämiseksi siten, että oppivelvollisuuden suorittaminen voisi jatkaa keskeytyksettä.

12 §. Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu. Pykälässä säädettäisiin koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuusta. Säännös koskisi vain perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuden suorittamista. Perusopetuksen järjestäjän valvontavastuusta säädetään perusopetuslaissa. Säännöksessä tarkoitettu ohjaus tarkoittaisi opinto-ohjausta ja muuta ohjausta.

Pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu alkaisi, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Opintojen aloittamisella tarkoitettaisiin opiskelun tosiasiallista aloittamista, joten pelkästään opiskelupaikan vastaanottamista ei katsottaisi opintojen aloittamiseksi. Tosiasiallinen aloittaminen tarkoittaisi pääsääntöisesti sitä, kun oppivelvollinen ensimmäisen kerran osallistuu suunnitelmien mukaisesti opetukseen. Opintojen aloittaminen todennettaisiin koulutuksen järjestäjän Koski-tietovarantoon tekemällä kirjauksella opintojen aloittamisesta.

Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi, kun oppivelvollisen opiskeluoikeus tai oppivelvollisuus päättyy. Opiskeluoikeus voisi päättyä tutkinnon tai koulutuksen suorittamiseen taikka opintojen keskeyttämistä koskevan päätöksen tekemiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ohjaus- ja valvontavastuusta niissä tilanteissa, kun oppivelvollinen haluaa suorittaa perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta opetukseen osallistumatta. Ehdotetun säännöksen mukaan lukion erityisen tutkinnon kokeiden toimeenpanosta huolehtiva koulutuksen järjestäjä vastaisi pykälässä tarkoitettua ohjaus- ja valvontavastuusta, jos oppivelvollinen suorittaisi erityistä tutkintoa. Vastaavasti ammatillisen tutkinnon näytöt vastaanottava koulutuksen järjestäjä vastaisi pykälässä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen ohjauksesta ja valvonnasta, jos oppivelvollisuutta suoritetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista. Tämä ohjaus- ja valvontavastuu kattaisi 3 momentissa säädetyt opintojen edistymisen seurannan sekä 4 momentissa säädetyt keskeyttämistilanteissa annettavan ohjauksen.

Pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän olisi seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä ja ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei suorita opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti. Oppivelvollisuuslaissa ei säädettäisi erillisiä opintopisteisiin tai osaamispisteisiin perustuvia suoritusmääriä opintojen riittävän edistymisen seuraamiseksi. Koulutuksen järjestäjän tulisi seurata, että oppivelvollinen noudattaa henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa tai henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaansa osallistumalla opetukseen ja suorittamalla opintoja suunnitelmassa sovitun mukaisesti. Ilmoitus huoltajalle tulisi tehdä ilman aiheetonta viivytystä, jos opiskelijalla on esimerkiksi aiheettomia poissaoloja tai hänelle ei kerry opintosuorituksia suunnitelman mukaisesti. Ilmoituksen tekemisen yhteydessä koulutuksen järjestäjän tulisi varmistua, että huoltaja myös tosiasiassa saisi tiedon, esimerkiksi käyttämällä tarvittaessa useita erilaisia yhteydenottokanavia. Huoltajan olisi tärkeää saada tieto opintojen puutteellisesta edistymisestä, jotta huoltaja voisi toteuttaa oppivelvollisuuden suorittamisen valvontavelvollisuuttaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin ohjaus- ja valvontavastuusta, jos oppivelvollinen on aikeissa keskeyttää oppivelvollisuuden suorittamisen. Ehdotettu säännös täydentäisi lukiolain 25 §:n 2 ja 3 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:n 3 momentin mukaisia keskeyttämistilanteissa annettavaa ohjausta koskevia säännöksiä. Lukiolain 25 §:ssä säädetyn mukaisesti opiskelijalla, jonka opiskeluoikeus lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai joka on ilmoittanut eroamisestaan, on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa. Vastaavasti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee ohjata keskeyttämisvaarassa olevaa opiskelijaa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan koulutuksen järjestäjän tehtävänä on lisäksi selvittää yhdessä opiskelijan kanssa tälle soveltuvampi tutkinto tai koulutus sekä tarvittaessa ohjata opiskelija hakeutumaan toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen taikka muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin.

Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän olisi tällöin selvitettävä yhdessä oppivelvollisen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa mahdollisuudet suorittaa opintoja muussa oppimisympäristössä tai hakeutua muuhun koulutukseen. Tarvittaessa vaihtoehdot selvitettäisiin yhteistyössä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa. Säännöksen tavoitteena on estää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen. Jos oppivelvollinen olisi aikeissa keskeyttää opintonsa ilman hyväksyttävää syytä esimerkiksi väärän opiskelualavalinnan tai motivaation puutteen vuoksi, olisi tärkeää ohjata oppivelvollinen hänelle mahdollisesti soveltuvampaan oppimisympäristöön tai toiseen koulutukseen, jotta oppivelvollisuuden suorittaminen ei keskeytyisi. Vaihtoehtoinen oppimisympäristö voisi olla esimerkiksi ammatillisten opintojen suorittaminen oppisopimuksella tai koulutusopimuksella taikka siirtyminen työpajajaksolle, jolloin työpaja toimisi ammatillisen koulutuksen järjestäjän järjestämän koulutuksen oppimisympäristönä. Tarvittaessa selvittäisiin myös koulutusalan vaihtamista eli siirtymistä saman koulutuksen järjestäjän toisiin opintoihin tai toisen koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi.

Koulutuksen järjestäjän tulisi keskeyttämistilanteessa myös tarkistaa oppivelvollisen saamien koulutuksen järjestäjän tukitoimien riittävyys. Opintojen keskeytymisen ehkäisemiseksi tukitoimia tulisi tarvittaessa vahvistaa. Oppivelvollista tulisi tarpeen mukaan ohjata hakemaan myös muita tarpeellisia tukipalveluita, kuten opiskeluhoillon palveluita, sosiaali- ja terveystieteiden tai Kansaneläkelaitoksen tarjoamia kuntoutuspalveluita. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kuntoutusetuuksia voidaan myöntää myös nuorelle, jolla jo on opiskelupaikka, mutta joka on esimerkiksi vaarassa keskeyttää opintonsa. Oppivelvollisuuden suorittaminen ei rajaisi pois Kansaneläkelaitoksen tarjoamia palveluita ja tukea, vaan kuntoutuspalvelut täydentäisivät oppilaitoksissa tehtävää ohjausta, opiskeluhoiltoa ja tukea.

13 §. *Oppivelvollisen eronneeksi katsominen.* Pykälässä säädettäisiin oppivelvollisen opiskeluoikeuden päättymiseen ja eronneeksi katsomiseen liittyvistä erityismenettelyistä. Säännöstä sovellettaisiin, kun opiskeluoikeus päättyy lukiolain 24 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 97 §:ssä, vapaasta sivistystyöstä annetun lain 25 i §:ssä tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 18 §:ssä säädetyillä perusteilla. Säännöstä ei sovellettaisi opiskelijan määräaikaiseen erottamiseen tai opiskeluoikeuden pidättämiseen.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän tulisi selvittää, onko oppivelvollinen aloittanut uudet 4 §:ssä tarkoitetut opinnot. Ehdotettu säännös koskisi sekä opiskelijan eronneeksi katsomista opiskelijan oman ilmoituksen perusteella, että opiskeluoikeuden menettämistä runsaiden poissaolojen tai opiskeluajan päättymisen perusteella. Kaikissa tilanteissa koulutuksen järjestäjän tulisi ennen päätöksen tekemistä selvittää, onko oppivelvollisella uusi opiskelupaikka ja onko hän aloittanut uudet opinnot. Säännös vastaisi oppivelvollisuuslain keskeiseen tavoitteeseen, jonka mukaan oppivelvollinen saattaen vaihdettaisiin koulutuksen järjestäjältä toiselle.

Koulutuksen järjestäjä voisi tarkistaa valtakunnallisesta tietovarannosta, onko opiskelija aloittanut opinnot toisessa oppilaitoksessa. Jos tietovarantoon ei olisi kirjattu tietoa uusien opintojen aloittamisesta, koulutuksen järjestäjän tulisi kysyä asiaa oppivelvolliselta. Oppivelvollinen voisi selvittää asian toimittamalla luotettavan selvityksen ja tarvittaessa asia voitaisiin varmistaa ottamalla yhteyttä uuteen oppilaitokseen. Mikäli tietovarannosta ilmenevien tietojen tai oppivelvolliselta saatavan selvityksen mukaan oppivelvollinen olisi aloittanut uudet opinnot, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi uudelle koulutuksen järjestäjälle. Jos oppivelvollinen ei olisi aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa opiskeluoikeuden menettämistä tai eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemisen jälkeen viipymättä oppivelvollisen asuinkunnalle sekä oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, että oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytynyt. Asuinkunnalle olisi lisäksi ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot 7 §:n 4 momentissa säädetyä vastaavasti. Ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi tällöin oppivelvollisen asuinkunnalle.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin, että oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voitaisiin katsoa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella vain silloin, jos oppivelvollinen on aloittanut uudet oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetut opinnot. Oppivelvollinen ei siis voisi keskeyttää aloittamia opintoja oman ilmoituksensa perusteella ilman, että hän jatkaisi oppivelvollisuuden suorittamista toisessa oppilaitoksessa. Jos oppivelvollisella ei olisi uutta opiskelupaikkaa, koulutuksen järjestäjä ei voisi katsoa opiskelijaa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella. Jos oppivelvollinen ilmoituksen jättämisen jälkeen ei kuitenkaan enää osallistu opetukseen, hänen voitaisiin katsoa menettäneen opiskeluoikeutensa tai hänet voitaisiin katsoa eronneeksi poissaoloja koskevilla perusteilla.

14 §. *Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu.* Pykälässä säädettäisiin kunnan ohjaus- ja valvontavastuusta. Lähtökohtaisesti oppivelvollisen asuinkunnalla olisi oppivelvollisuuden suorittamisen ja siihen liittyvän hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu aina silloin, kun vastuu ei kuulu perusopetuksen tai perusopetuksen jälkeiseen oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen järjestäjälle.

Ohjaus- ja valvontavastuu säädettäisiin perusopetuslain tavoin oppivelvollisen asuinkunnalle, ei kotikunnalle. Asuinkunnaksi katsottaisiin se kunta, jonka alueella oppivelvollinen tosiasiallisten olosuhteiden perusteella asuu. Tavanomaisessa tilanteessa oppivelvollisen asuinkunta olisi sama kuin väestötietojärjestelmään merkitty kotikuntalain mukainen kotikunta. Väestötietojärjestelmään voidaan merkitä myös henkilön tilapäinen asuinpaikka, mutta asuinkuntaa ei erikseen rekisteröidä. Ohjaus- ja valvontavastuu säädettäisiin kotikunnan sijaan asuinkunnalle, koska asuinkunnalla arvioidaan olevan käytännössä paremmat edellytykset oppivelvollisen taivoittamiseen ja hänen tilanteensa selvittämiseen kuin mahdollisesti kaukana opiskelupaikkakunnasta sijaitsevalla kotikunnalla.

Pykälän 1 *momentissa* säädettäisiin asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta ja päätymisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan ohjaus- ja valvontavastuu alkaisi, kun oppivelvollisen asuinkunnalle olisi tehty ilmoitus vailla opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta. Ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi, kun oppivelvollinen olisi aloittanut lain 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa, jolloin ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi koulutuksen järjestäjälle.

Ilmoitus asuinkunnalle voitaisiin tehdä useiden eri säännösten perusteella. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytettäisiin toistaiseksi oppivelvollisuuslaissa säädetyillä keskeyttämisperusteilla. Asuinkunnan tulisi tarkoituksenmukaisella tavalla seurata oppivelvollisen tilannetta ja tarvittaessa ohjata hakeutumaan tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momenttiin ehdotetun säännöksen perusteella oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää toistaiseksi vain silloin, jos pitkäaikaiseen sairauteen tai vammaan liittyvä este on pysyväisluonteinen. Lähtökohtaisesti oppivelvollisen ei tällöin oleteta enää jatkavan oppivelvollisuutensa suorittamista, joten kunnalla ei tässä tilanteessa olisi velvoitetta aktiivisesti ohjata oppivelvollista hakeutumaan koulutukseen.

Oppivelvollisuuslain 11 §:n 4 momentin mukaan hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon tulisi ilmoittaa oppivelvollisen asuinkunnalle, jos perusopetuksen tai nivelvaiheen koulutuksen päättänyt oppivelvollinen ei ole jatkanut oppivelvollisuuden suorittamista toisen koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Oppivelvollisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle, jos opintonsa keskeyttänyt oppivelvollinen ei olisi aloittanut uusia oppivelvollisuuteen kuuluvia opintoja.

Pykälän 2 *momentissa* olisi oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta koskeva niin sanottu perälautasäännös. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulisi ohjata- ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa olisi säädetty muun toimijan tehtäväksi. Perusopetuslaissa säädetään asuinkunnan valvontatehtävistä suoritettaessa oppivelvollisuutta perusopetuksessa. Lisäksi oppivelvollisuuslain 11 §:ssä säädettäisiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjän vastuista hakeutumisvelvollisuuden ohjauksessa ja valvonnassa sekä 12 §:ssä muusta koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuusta. Säännöksellä varmistettaisiin, että jos ohjaus- tai valvontavastuuta ei ole perusopetuslain tai oppivelvollisuuslain mukaisesti säädetty perusopetuksen tai koulutuksen järjestäjälle, asuinkunnalla olisi aina viime sijainen ohjaus- ja valvontavastuu.

Käytännössä säännös tulisi sovellettavaksi esimerkiksi perusopetusta kotikoulussa suorittavien oppivelvollisten toisen asteen jatko-opintoihin hakeutumisen osalta. Perusopetuslain 26 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä, jos oppivelvollinen ei osallistu perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn opetukseen. Perusopetuslain säännös koskee kuitenkin vain perusopetuslaisissa tarkoitetun oppivelvollisuuden suorittamisen valvomista. Ehdotetun säännöksen nojalla asuinkunnan tehtävänä olisi lisäksi valvoa, että perusopetukseen kuuluvaa oppivelvollisuutta kotikoulussa suorittanut oppivelvollinen on aloittanut toisen asteen koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei olisi aloittanut toisen asteen koulutuksessa, noudatettaisiin pykälän 3 momentissa säädettyjä menettelyitä ja viimesijassa oppivelvolliselle osoitettaisiin opiskelupaikka.

Pykälän 2 momenttiin ehdotettua säännöstä sovellettaisiin myös silloin, jos kunnan alueelle muuttaa ulkomailta oppivelvollisuusikäinen nuori. Asuinkunnan tehtävänä olisi tällöin varmistua, että oppivelvollisuusikäinen nuori hakeutuu ja aloittaa oppivelvollisuutensa suorittamisen. Jos asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun piirissä ollut oppivelvollinen muuttaisi toiseen kuntaan, tulisi aiemman asuinkunnan ilmoittaa muutosta uudelle asuinkunnalle, jonka tulisi jatkaa oppivelvollisen ohjaamista ja valvontaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös valvontavastuusta oppivelvollisuuslain 4 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa, jossa oppivelvollinen opiskelee Ahvenanmaalla tai ulkomailla. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen tulisi tällöin ilmoittaa opintojen aloittamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle asuinkunnalle. Tämä ilmoitus olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että oppivelvollinen on suorittamassa oppivelvollisuuttaan. Opintojen suorittamisen aikana asuinkunnalla ei olisi ohjaus- ja valvontavastuuta tällaisesta oppivelvolliselta, mutta jos oppivelvollinen ilmoittaisi opintojensa keskeyttämisestä tai päättymisestä, asuinkunnan tulisi 3 momentissa säädetyn mukaisesti ohjata oppivelvollista hakeutumaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun sisällöstä. Asuinkunnan tehtävänä olisi ottaa yhteyttä oppivelvolliseen sekä tämän huoltajaan ja selvittää oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Ehdotetun säännöksen mukaan asuinkunnan tehtävänä olisi ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Muita tarkoituksenmukaisia palveluita olisivat esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntoutuspalvelut tai nuorisotoimen palvelut. Soveltuvaan koulutukseen ohjaamisessa tulisi ottaa huomioon mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuutta erilaisissa oppimisympäristöissä, kuten työpajoilla. Tarvittaessa oppivelvollista ohjeistettaisiin hakemaan oppivelvollisuuden keskeyttämistä, jos oppivelvollinen ei esimerkiksi pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi pystyisi suorittamaan oppivelvollisuuttaan.

Jos oppivelvollinen ei saamansa ohjauksen jälkeen olisi saanut opiskelupaikkaa tai hakenut oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, viimesijaisena vaihtoehtona asuinkunnan tehtävänä olisi osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka soveltuvassa nivelvaiheen koulutuksessa. Opiskelupaikan osoittamisesta säädettäisiin lain 15 §:ssä.

Asuinkunnalle tehtävän ilmoituksen yhteydessä opetuksen ja koulutuksen järjestäjä päättelisi tiedossaan olevien oppivelvollisen yhteystietojen perusteella, mikä on oppivelvollisen asuinkunta, koska tietoa asuinkunnasta ei voitaisi suoraan tarkistaa väestötietojärjestelmästä. Jos kunnalle toimitetaan ilmoitus oppivelvollisesta, joka kunnan näkemyksen mukaan ei asu kyseisessä kunnassa, kunnan tulisi hallintolain säännösten mukaisesti siirtää sen toimivaltaan kuulumaton ilmoitus oikealle toimijalle, jos kunnan tiedossa olisi, minkä kunnan alueella oppivelvollinen

asuu. Jos oppivelvollisen oletettu asuinkunta ei ole ilmoituksen vastaanottaneen kunnan tiedossa, sen tulisi ilmoittaa asiasta ilmoituksen toimittaneelle oppilaitokselle.

15 §. Opiskelupaikan osoittaminen. Jos vailla opiskelupaikkaa oleva oppivelvollinen ei saamansa ohjauksen jälkeen ole vapaaehtoisesti hakeutunut koulutukseen tai ei ole saanut opiskelupaikkaa, asuinkunnan tehtävänä olisi viimesijaisena vaihtoehtona tehdä päätös opiskelupaikan osoittamisesta. Ehdotetun *1 momentin* mukaan päätös opiskelupaikan osoittamisesta tulisi tehdä kahden kuukauden kuluttua asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta, jos oppivelvollinen ei olisi tätä ennen aloittanut oppivelvollisuuteen kuuluvassa koulutuksessa. Kahden kuukauden määräajan arvioidaan olevan riittävä oppivelvollisen tilanteen selvittämiseen, koulutukseen hakeutumiseen ja opiskelupaikan osoittamiseen liittyvän päätöksen tekemiseen kuulemismenettelyineen. Ei ole perusteltua, että oppivelvollisuuden suorittamisessa olisi pitkiä taukoja. Käytännössä jos oppivelvollinen olisi jäänyt ilman opiskelupaikkaa perusopetuksen päättymisen jälkeen, ilmoitus vailla opiskelupaikkaa olemista tehtäisiin elokuun lopussa. Kahden kuukauden määräaika alkaisi tästä ajankohdasta ja päätös opiskelupaikan osoittamisesta tehtäisiin lokakuun lopussa. Kahden kuukauden määräaika tarkoittaisi myös sitä, että oppivelvollisella olisi kaksi kuukautta aikaa hakeutua vapaaehtoisesti haluamaansa koulutukseen oppivelvollisuuden suorittamiseksi ja vasta tämän jälkeen hänelle osoitettaisiin opiskelupaikka.

Ehdotetun säännöksen mukaan asuinkunnan tehtävänä olisi osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Pääsääntöisesti opiskelupaikka osoitettaisiin tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, mutta jos kyseessä olisi vaikeasti vammaisen opiskelija, jolla ei arvioida olevan edellytyksiä tutkintotavoitteisen koulutuksen suorittamiseen, hänelle osoitettaisiin opiskelupaikka työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Opiskelupaikkaa ei voitaisi osoittaa tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulisi ottaa vastaan sille osoitettu oppivelvollinen. Opiskelijaksi ottamisesta ei tehtäisi erillistä muutoksenhakuelpoista päätöstä, mutta oppivelvollinen voisi vaatia oikaisua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen siten kuin oppivelvollisuuslain 24 §:ssä säädettäisiin.

Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelupaikka voitaisiin osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Kunnat voisivat järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta vapaaehtoisesti ilman järjestämislupaa, joten asuinkunta voisi osoittaa oppivelvollisen vain itse järjestämäänsä valmentavaan koulutukseen, ei toisen kunnan vapaaehtoisesti ilman järjestämislupaa järjestämään valmentavaan koulutukseen.

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin 1.8.2022 lukien. Tätä ennen eli käytännössä lukuvuonna 2021—22 oppivelvolliselle osoitettaisiin opiskelupaikka vastaavilla periaatteilla ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa, lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Asiaa koskeva siirtymäsäännös olisi oppivelvollisuuslain 26 §:n 2 momentissa.

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi koulutuksen järjestäjälle 12 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Jos osoitettu oppivelvollinen ei tosiasiallisesti aloittaisi opintojaan, ohjaus- ja valvontavastuu jäisi asuinkunnalle. Opiskelupaikan osoittamisen jälkeenkään oppivelvolliseen ei kohdistettaisi mitään sanktioita, vaikka hän ei aloittaisi opintojaan. Opiskelupaikan osoittamisella varmistettaisiin kuitenkin se, että jokaisella oppivelvollisella on opiskelupaikka, jossa hän voi suorittaa oppivelvollisuuttaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusteista, jotka tulisi ottaa huomioon opiskelupaikan osoittamisessa. Opiskelupaikan osoittamisessa tulisi ensinnäkin ottaa huomioon alueen koulutustarjonta sekä oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet. Lähtökohtaisesti oppivelvollinen tulisi osoittaa siihen oppivelvollisen kotia lähimpään ja muutoin kulkuyhteyksiltään sopivimpaan oppilaitokseen tai toimipisteeseen, jossa järjestetään tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Opiskelupaikan osoittamisessa tulisi ottaa huomioon myös oppivelvollisen erityisen tuen tarve. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa on aina mahdollista saada laissa säädettyä erityistä tukea, mutta vaativaa erityistä tukea voi saada vain sen järjestämiseen oikeutetuissa tietyissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Jos opiskelijalla arvioidaan olevan vaativan erityisen tuen tarve, hänelle tulisi osoittaa opiskelupaikka sellaisessa oppilaitoksessa, jossa on mahdollisuus saada vaativaa erityistä tukea. Opiskelupaikka osoitettaisiin työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa silloin, jos oppivelvollisella ei arvioida olevan valmiuksia tutkintotavoitteisen koulutuksen suorittamiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös opetuskielen huomioon ottamisesta. Opiskelupaikka tulisi osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa. Säännös tarkoittaa, että oppivelvollinen tulisi osoittaa sellaiseen valmentavaan koulutukseen, jota järjestetään samalla kielellä, mikä on ollut oppivelvollisen perusopetuksen opetuskieli. Jos opetuskieli on ollut muu kuin suomi tai ruotsi, otettaisiin huomioon, kummalla kielellä oppivelvollisella katsotaan hänen oman tai muutoin arvioidun näkemyksen mukaisesti olevan edellytykset opintojen suorittamiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kuulemisvelvoitteesta. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Oppivelvollista kuultaisiin lähtökohtaisesti jo hallintolain nojalla, joten säännös olisi informatiivinen. Kuulemismenettelyssä oppivelvollinen voisi tuoda esille soveltuvan opiskelupaikan arviointiin, kuten erityisen tuen tarpeeseen tai opetuskielen liittyviä seikkoja. Koulutuksen järjestäjällä olisi 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan velvollisuus ottaa opiskelijoiksi sille osoitetut oppivelvolliset. Kuulemismenettelyssä koulutuksen järjestäjällä olisi kuitenkin mahdollisuus tuoda esille, jos se katsoo, että sillä ei esimerkiksi opiskelijamäärän vuoksi ole mahdollisuutta ottaa vastaan sille osoitettavaksi esitettyä oppivelvollista. Erityistä tukea tarvitsevien oppivelvollisten osalta olisi tärkeää kuulla myös koulutuksen järjestäjän näkemys siitä, mikä olisi oppivelvolliselle tarkoituksenmukainen oppivelvollisuuden suorittamisen koulutusmuoto.

Koulutuksen järjestäjällä ei olisi muutoksenhakuoikeutta opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen. Jos koulutuksen järjestäjälle on myönnetty järjestämislupa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämiseen taikka työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämiseen, velvoittaisi tämä lupa myös osoitettujen oppivelvollisten kouluttamiseen. Koulutuksen järjestäjä voisi kuitenkin opintojen alkamisen jälkeen ohjata oppivelvollista vapaaehtoisesti hakeutumaan johonkin muuhun koulutukseen, jos koulutuksen järjestäjä katsoo, että sen järjestämä koulutus ei ole oppivelvolliselle soveltuvin vaihtoehto.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös, että opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös tulisi antaa tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen sekä koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjää on jo kuultu ennen päätöksen tekemistä, joten koulutuksen järjestäjä voisi jo ennen päätöksen tekemistä ryhtyä alustaviin valmisteluihin osoitetun oppivelvollisen opintojen aloittamiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen velvollisuudesta aloittaa opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa. Säännöksen mukaan opinnot tulisi aloittaa viipymättä sen jälkeen,

kun oppivelvollinen on saanut tiedon hänelle osoitetusta opiskelupaikasta. Käytännössä koulutuksen järjestäjän tulisi ottaa yhteyttä osoitettuun oppivelvolliseen ja sopia opintojen aloittamisen ajankohdasta. Opiskelupaikan osoittamisen jälkeenkin oppivelvollinen voisi vielä käyttää vapaata hakeutumisoikeuttaan, jos hän haluaakin suorittaa oppivelvollisuuttaan muualla kuin hänelle osoitetussa opiskelupaikassa. Pykälässä säädettäisiin myös, että opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voitaisiin panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana. Päätöksen täytäntöönpano vailla lainvoimaa olevana olisi perusteltua, jotta oppivelvollisuuden suorittamisen jatkaminen ei perusteettomasti pitkittyisi.

4 luku **Koulutuksen maksuttomuus**

Luvussa säädettäisiin oppivelvollisena aloitetun koulutuksen maksuttomuudesta. Luvussa säädettäisiin maksuttomuuden ajallisesta kestosta sekä laajuudesta. Lisäksi säädettäisiin opetushenkilöstön kuulemisesta opetuksen edellyttämien tarvikkeiden hankinnassa sekä matka- ja majoituskorvauksista erityisen pitkän koulumatkan omaaville oppivelvollisille.

16 §. *Oikeus maksuttomaan koulutukseen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin opiskelija on oikeutettu oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Säännöstä sovellettaisiin myös muihin kuin oppivelvollisiin opiskelijoihin, sillä tavoitteena olisi mahdollistaa oppivelvollisikäisenä aloitetun toisen asteen tutkinnon suorittaminen maksutta.

Jos opiskelijalla olisi oikeus pykälässä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, hänellä olisi oikeus oppimateriaaleihin ja muihin tarvikkeisiin siten kuin oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettäisiin. Lisäksi hänellä olisi oikeus koulumatkatukeen ilman omavastuusuutta siten kuin koulumatkatukilaissa säädettäisiin. Opetuksen maksuttomuudesta ja muista opintososiaalisista etuuksista säädetään eri koulutusmuotoja koskevissa substanssilaeissa, ja myös näitä säännöksiä sovellettaisiin pykälässä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettuun opiskelijaan. Koulutusta koskevien lakien säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädetyt mahdolliset maksut ei voitaisi periä maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta.

Pykälän *1 momentin* mukaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus olisi maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Tyypillisessä tapauksessa, eli kun opiskelija 16-vuotiaana siirtyisi perusopetuksesta toiselle asteelle, hänellä olisi 4,5 vuotta oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Tämän aikajakson sisällä maksuttomuus koskisi tutkintotavoitteista koulutusta ja erilaisia nivelvaiheen koulutuksia.

Oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi kuitenkin jo ennen sen kalenterivuoden päättymistä, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta, jos opiskelija tätä ennen suorittaisi lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon. Ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen koulutus ei siis enää olisi maksutonta, vaikka opiskelija olisikin alle 20-vuotias. Jos opiskelija olisi suorittanut ylioppilastutkintoa ja ammatillista tutkintoa vastaavat opinnot ulkomailla, hänellä ei olisi oikeutta maksuttomaan koulutukseen, vaikka hän aloittaisi opinnot Suomessa ennen sen kalenterivuoden päättymistä, jolloin hän täyttää 20 vuotta.

Opiskelija voi suorittaa myös niin sanottua kaksois- tai kolmoistutkintoa, jossa suoritetaan samanaikaisesti ammatillinen perustutkinto sekä lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto. Pykälän 1 momentissa olisi myös tällaisen koulutuksen maksuttomuutta koskeva säännös. Ehdotetun säännöksen mukaan oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi tällöin siihen, kun opiskelija olisi suorittanut sekä ammatillisen tutkinnon että ylioppilastutkinnon. Oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi kuitenkin tässäkin tilanteessa viimeistään sen kalenterivuoden lopussa,

kun opiskelija täyttää 20 vuotta, ellei maksuttomuutta pidennettäisi pykälän 2 ja 3 momentissa säädettävillä perusteilla.

Jos opiskelija vaihtaisi opiskelualaa kesken opintojen, hänellä olisi oikeus maksuttomaan koulutukseen myös uusissa opinnoissa sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin hän täyttää 20 vuotta, ellei hän tätä aiemmin suorita toisen asteen tutkintoa. Jos opiskelualan vaihto johtuisi pykälän 3 momentissa tarkoitetusta hyväksyttävästä syystä, opiskelijalla olisi mahdollisuus hakea maksuttomuuden pidentämistä siten kuin pykälän 3 momentissa säädetään. Oikeus maksuttomaan koulutukseen jatkuisi myös silloin, jos opiskelija vaihtaisi samalla koulutusalaalla toiseen oppilaitokseen, esimerkiksi toiselle paikkakunnalle muuton vuoksi. Opiskelupaikan vaihtaminen saman koulutusalan sisällä ei lähtökohtaisesti pidentäisi opintojen kokonaisuuritusaikaa, koska opiskelijalla on oikeus saada aiemmin hankittu osaaminen tunnustetuksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, jolloin maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa pidennettäisiin. Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomuutta pidennettäisiin niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, joiden aikana oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut perusopetuksen suorittamisen jälkeen keskeytyneenä 7 §:ssä säädetyillä perusteilla tai 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen suorittaminen on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetyillä perusteilla. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä säädettäisiin oppivelvollisuuslain 7 §:ssä. Edellä mainitussa pykälässä tarkoitettu oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen otettaisiin huomioon pidennysperusteena silloin, kun oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut keskeytyneenä perusopetuksen suorittamisen jälkeen. Opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä puolestaan säädetään lukiolain 23 §:n 3 momentissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 96 §:n 3 momentissa sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaksi ehdotetun lain 17 §:n 3 momentissa. Mainittujen säännösten mukaan opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä.

Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomuutta pidennettäisiin niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, joiden aikana maksuttoman koulutuksen suorittaminen on ollut keskeytyneenä. Jos koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuisi oppivelvollisuuslain 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta syystä eli tilapäisestä ulkomailla oleskelusta taikka koulutusta koskevissa laeissa tarkoitetusta muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennettäisiin kuitenkin enintään yhden vuoden ajan, vaikka opinnot mainitusta syystä olisivatkin olleet keskeytyneinä pidemmän ajan. Tilapäinen ulkomailla oleskelu ja muut perustellut syyt ovat luonteeltaan sellaisia syitä, jotka pääsääntöisesti perustuvat opiskelijan vapaaehtoiseen valintaan, joten maksuttomuuden pidentäminen näiden syiden vuoksi olisi perusteltua rajata yhteen vuoteen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, jolloin maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa voitaisiin pidentää muiden kuin 2 momentissa tarkoitettujen opintojen väliaikaiseen keskeyttämiseen liittyvien syiden perusteella. Pykälän 3 momentissa säädettyjen pidennysperusteiden tavoitteena on varmistaa, että opiskelijalla olisi mahdollisuus suorittaa tutkinto maksuttomasti loppuun, vaikka opiskeluaika olisikin hyväksyttäväksi katsottavasta syystä pidentynyt. Momentissa mainituilla perusteilla maksuttomuutta voitaisiin pidentää yhteensä enintään yhden vuoden ajan, vaikka opintojen pitkittymiseen olisikin useita momentissa mainittuja syitä. Pykälän 3 momentin mukainen pidennys voitaisiin myöntää 2 momentissa tarkoitetun maksuttomuuden pidennyksen lisäksi.

Momentin 1 kohdan mukaisesti maksuttomuutta voitaisiin pidentää terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvän opiskelualan vaihdon vuoksi. Terveydellisiä syitä olisivat esimerkiksi opintojen aloittamisen jälkeen puhjennut allergia tai muu sairaus, joka on estänyt aloitettujen opintojen jatkamisen. Muu painava syy voisi olla esimerkiksi muutto perheen tai puolison kanssa sellaiselle paikkakunnalle, jossa opintojen jatkaminen aloitetulla koulutusosalalla ei ole ollut mahdollista. Opintoalan vaihtaminen kiinnostuksen kohteiden muuttumisen tai motivaatio-ongelmien vuoksi ei olisi säännöksessä tarkoitettu painava syy. Olisikin tärkeää, että mahdollisiin motivaatio-ongelmiin puututtaisiin ja etsittäisiin ratkaisuja jo opintojen alkuvaiheessa, jolloin opiskelijan kokonaisopiskeluaika ei pidentyisi ja opiskelijalla olisi mahdollisuus suorittaa opinnot loppuun maksuttoman koulutuksen puitteissa.

Momentin 2 kohdan mukaisesti maksuttomuutta voitaisiin pidentää oppimisvaikeuksien vuoksi. Oppimisvaikeuksien tulisi olla luonteeltaan sellaisia, että ne vaikuttavat opintojen suoritusaikaan hidastavasti. Pääsääntöisesti oppimisvaikeuksien tulisi olla sellaisia, että ne oikeuttavat erityisen tuen saamiseen.

Momentin 3 kohdan mukaisesti maksuttomuutta voitaisiin pidentää perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittamisen vuoksi. Valmistavalla ja valmentavalla koulutuksella tarkoitettaisiin perusopetuksen lisäopetusta, lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta, ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta, kansanopistojen oppivelvollisille suunnattua koulutusta sekä uutta tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Pääsääntönä on, että opiskelijan tulee voida suorittaa maksuttoman koulutuksen puitteissa tutkintokoulutus sekä tarvittaessa myös nivelvaiheen koulutus. Jos opiskelija suorittaa vuoden mittaisen nivelvaiheen koulutuksen ja tutkintokoulutuksen 3—3,5 vuodessa, riittäisi 1 momentissa säädetty maksuttomuuden perusaika näiden molempien koulutusten suorittamiseen. Jos tutkintokoulutuksen suorittamisaika kuitenkin ylittää 3,5 vuotta, päättyisi 1 momentissa säädetty maksuttomuuden perusaika kesken tutkintokoulutuksen suorittamisen. Maksuttomuuden pidentämisperusteena otettaisiin huomioon sekä ennen tutkintokoulutuksen aloittamista suoritettu nivelvaiheen koulutus että tutkintokoulutuksen aloittamisen jälkeen mahdollisesti suoritettu nivelvaiheen koulutusjakso.

Momentin 4 kohdan mukaisesti maksuttomuutta voitaisiin pidentää perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästymisen vuoksi. Tällä tarkoitettaisiin tilannetta, jolloin henkilö on suorittanut perusopetuksen oppimäärän myöhemmin kuin sinä vuonna, jona hän täyttää 16 vuotta, ja toisen asteen opintojen aloittaminen on tämän vuoksi viivästynyt.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin pidennystä koskevasta päätöksenteosta. Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päätettäisiin opiskelijan hakemuksesta. Maksuttomuuden pidentämisestä päättäisi se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä.

Pääsäännön mukaan pidennyksestä päätettäisiin opiskelijan hakemuksesta, mutta 4 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että maksuttomuutta pidennettäisiin ilman hakemusta, jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen. Tämä säännös koskisi tilannetta, jossa opiskelijan opinnot ovat olleet väliaikaisesti keskeytettynä, opiskelija on jatkanut opintojaan samalla koulutuksen järjestäjällä ja maksuttomuuteen oikeuttava aika on päättymässä. Tällöin koulutuksen järjestäjän tiedossa olisi opintojen aikaisempi väliaikainen keskeyttäminen ja järjestäjä voisi ottaa tämän huomioon maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa arvioidessaan. Sen sijaan tilanteessa, jossa opiskelijan opinnot ovat olleet väliaikaisesti keskeytettynä jossain aiemmissa opinnoissa, mutta opiskelija on vaihtanut opiskelupaikkaa, ei uudella koulutuksen järjestäjällä välttämättä

olisi tietoa opintojen aiemmasta keskeyttämisestä. Tällöin maksuttomuutta ei voitaisi pidentää ilman hakemusta, vaan opiskelijan tulisi hakea maksuttomuuden pidentämisestä.

Pykälässä ei säädettäisi maksuttomuuden pidentämisestä koskevasta hakuajasta, vaan opiskelija voisi hakea maksuttomuuden pidentämistä missä tahansa vaiheessa opintojaan, kun katsoo perusteen pidentämiselle olevan olemassa. Lähtökohtaisesti maksuttomuuden pidentämistä olisi tarkoituksenmukaista hakea vasta siinä vaiheessa, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättymässä. Tällöin välttäisiin turhilta hakemuksilta, koska opiskelija ei välttämättä heti pidentämisperusteen ilmentyessä voi tietää, onko hänellä tarvetta hakea maksuttomuuden pidentämistä vai pystyykö hän perusteesta huolimatta suoriutumaan opinnoistaan määräajassa. Opiskelijan tulisi hakemuksessaan esittää selvitys pidennysperusteesta, elleivät tiedot käy ilmi Koski-tietovarannosta. Koulutuksen järjestäjän tietojensaantioikeudesta säädettäisiin oppivelvollisuuslain 23 §:n 2 momentissa.

Opintojen suorittamisen keskeyttämistä koskevien pidennysperusteiden osalta 2 momentissa säädettäisiin, että maksuttomuutta pidennettäisiin keskeyttämisjaksoja vastaavasti, tietyissä tilanteissa kuitenkin enintään yhden vuoden ajan. Tällöin koulutuksen järjestäjällä ei lähtökohtaisesti olisi harkintaa siinä, miten pitkään maksuttomuutta pidennetään. Pykälän 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa puolestaan ei tarkasti säädettäisi pidennyksen kestosta, vaan se olisi koulutuksen järjestäjän harkittavissa päätöksenteon yhteydessä. Lähtökohtaisesti maksuttomuutta pidennettäisiin pidentämisperusteen kestoja vastaavasti, jos sen kesto on määriteltävissä. Pykälän 3 momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitetuissa tilanteissa maksuttomuuden pidennysperusteen kesto olisi johdettavissa siitä, miten kauan 3 kohdassa tarkoitettujen valmistavan tai valmentavan koulutuksen suorittaminen taikka 4 kohdassa tarkoitettu perusopetuksen oppimäärän suorittaminen on pidentänyt opiskelijan yhteenlaskettua opiskeluaikaa. Esimerkiksi nivelvaiheen koulutuksen suorittamisen perusteella maksuttomuutta tulisi lähtökohtaisesti pidentää nivelvaiheen koulutuksen suorittamisaikaa vastaavasti.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin rajoituksista oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden soveltamisalaan. Ehdotetun säännöksen mukaan pykälässä säädettyä ei sovellettaisi 18 vuotta täyttäneeseen opiskelijaan, joka ei olisi ollut laissa tarkoitettu oppivelvollinen. Näin ollen sellaiset opiskelijat, jotka eivät ole asuneet Suomessa vakinaisesti oppivelvollisikäisinä, eivät olisi oikeutettuja säännöksessä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Säännöksen tavoitteena on mahdollistaa maksuttomana oppivelvollisuuskoulutuksena aloitetun tutkinnon suorittaminen loppuun maksuttoman koulutuksen piirissä, joten säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle on perusteltua rajata sellaiset opiskelijat, jotka eivät ole suorittaneet oppivelvollisuuttaan miltään osin Suomessa. Pääsääntöisesti pykälässä tarkoitettu maksuton tutkintotavoitteinen koulutus olisi aina aloitettu oppivelvollisuusikäisenä, mutta tavoitteena on mahdollistaa oppivelvollisten erilaiset koulutuspolut maksuttomuuteen oikeuttavan ajanjakson sisällä. Tutkintotavoitteinen koulutus voitaisiin aloittaa yli 18-vuotiaana esimerkiksi silloin, jos perusopetuksen oppimäärän suorittaminen on viivästynyt ja opiskelija suorittaa jonkin nivelvaiheen koulutuksen ennen tutkintotavoitteiseen koulutukseen siirtymistä.

Ehdotetun säännöksen mukaan pykälässä säädettyä ei sovellettaisi myöskään opintoihin, jotka olisi aloitettu sen kalenterivuoden päättymisen jälkeen, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomuuden tavoitteena on mahdollistaa perusopetuksen jälkeen aloitetun toisen asteen tutkinnon suorittaminen maksuttomasti ja pykälässä säädetään myös maksuttomuuden pidennysperusteista. Säännös mahdollistaa maksuttomuusajan sisällä myös opintoalan vaihtamisen, mutta tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että maksuttomuus ja pidennysperusteet olisivat voimassa miten pitkään tahansa myös myöhemmin kuin suoraan perusopetuksen jälkeen aloitetuissa toisen

asteen opinnoissa. Ehdotettu säännös rajoittaisi maksuttomuuden ja pidennysperusteiden soveltamisen niihin opintoihin, jotka olisi aloitettu ennen sen kalenterivuoden loppua, jolloin oikeus maksuttomaan koulutukseen lähtökohtaisesti päättyisi ilman sen pidentämistä.

17 §. Maksuttomuuden laajuus. Pykälässä säädettäisiin, mihin etuuksiin opiskelija olisi oikeutettu 16 §:ssä tarkoitetun maksuttoman koulutuksen aikana. Opetuksen maksuttomuudesta ja muista opintososiaalisista etuuksista säädetään eri koulutusmuotoja koskevissa substanssilajeissa. Myös näitä säännöksiä sovellettaisiin pykälässä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettuun opiskelijaan.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan opetuksen edellyttämät oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet olisivat 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle maksuttomia. Koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota oppimateriaali ja muut tarvittavat työvälineet opiskelijan käyttöön opiskeluaikana. Oppimateriaalit voitaisiin tarjota opiskelijoiden käyttöön perinteisinä kirjoina tai digitaalisesti. Työvälineet, -asut ja -aineet voitaisiin tarjota opiskelijoiden henkilökohtaiseen käyttöön koko opintojen ajaksi tai niitä voisi olla tarvittaessa saatavilla oppilaitoksessa. Koulutuksen järjestäjä päättäisi, miten se hankkii materiaalit, välineet, asut ja aineet sekä miten se tarjoaisi nämä opiskelijoiden käyttöön. Opiskelijoilla ei olisi oikeutta saada työvälineitä ja -asuja itselleen tutkinnon suorittamisen jälkeen, ellei koulutuksen järjestäjä näin päättä.

Lukiokoulutuksessa maksuttomia olisivat oppikirjat ja muut opiskelussa tarvittavat materiaalit. Myös opintojen suorittamiseksi tarvittava tietokone ja laskin tai laskinlisenssi olisivat maksuttomia. Ammatillisessa koulutuksessa maksuttomia olisivat lukiokoulutuksen tapaan oppikirjat ja opintojen suorittamiseksi tarvittava tietokone. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa maksuttomia työvälineitä olisivat esimerkiksi kokin veitset, kampaajien sakset ja muut pientyökalut ja maksuttomia työasuja esimerkiksi turvavaatteet, työtakit, suojavaatteet ja työkengät. Maksuttomuuden piiriin kuuluisivat myös tutkinnon suorittamiseksi välttämättömät alakohtaiset pätevyudet ja työelämän lupakortit, kuten työturvallisuuskortti, ensiapukortit, tulityökortti tai hygieniapassi.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomia eivät kuitenkaan olisi erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet. Tällaisia olisivat esimerkiksi erityisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa tai tietyissä ammatillisissa tutkinnoissa tarvittavat soittimet ja urheiluvälineet. Erityisellä harrastuneisuudella tarkoitettaisiin sellaisia taitoja tai harrastuksia, joita opiskelija on harjoittanut jo ennen kyseisten opintojen aloittamista ja joiden tietynasteinen taitotaso on opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä kyseisiin koulutuksiin. Tällaisia olisivat esimerkiksi instrumentin soittotaito tai urheilulajin hallinta. Välineet olisivat luonteeltaan henkilökohtaisia ja opiskelija tyypillisesti käyttäisi niitä myös ennen koulutuksen aloittamista ja koulutuksen päättymisen jälkeen.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin mahdollisuudesta periä maksuja opintoja täydentävästä vapaaehtoisesta toiminnasta. Ehdotetun säännöksen mukaan opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkestä, vierailuista, tapahtumista ja muista vastaavista toiminnoista voitaisiin periä kohtuullisia maksuja. Toisen asteen koulutuksen yhteydessä on vakiintuneen käytännön mukaan järjestetty opiskelijoille vapaaehtoisia opintoretkiä ja vierailuja, joiden kustannuksiin opiskelijat ovat itse osallistuneet. Lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opetus on maksutonta, mutta opiskelijalle vapaaehtoisen, oppilaitoksen tarjoamaa opetusta täydentävän toiminnan ei ole katsottu kuuluvan maksuttoman opetuksen piiriin, vaan se on katsottu opiskelijalle vaihtoehtoiseksi tavaksi hankkia osaamista. Lähtökohtaisesti oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen tulisi olla opiskelijalle kaikilta osin maksutonta, mutta toisen asteen kou-

lutuksen vakiintunut käytäntö ja erityispiirteet huomioon ottaen olisi perusteltua, että vapaaehtoisesta opintoja täydentävästä toiminnasta voitaisiin jatkossakin periä maksuja. Toisen asteen koulutuksen yhteydessä saatetaan järjestää usein esimerkiksi ulkomaanmatkoja tai muita oppilaitoksen ulkopuolisia tutustumiskäyntejä, joiden kustannuksiin opiskelijat osallistuvat myös itse. Vaatimus kaiken tämän toiminnan maksuttomuudesta todennäköisesti vähentäisi merkittävästi toiminnan järjestämistä, koska koulutuksen julkisen rahoituksen puitteissa ei ole mahdollista kustantaa kaikille opiskelijoille esimerkiksi ulkomaanmatkoja. Tällaisen toiminnan loppuminen kaventaisi merkittävästi esimerkiksi koulutuksen kansainvälisyystoimintaa.

Ehdotetun säännöksen mukaan maksuja voitaisiin periä vain opiskelijalle vapaaehtoisesta toiminnasta, joten maksullinen toiminta ei saisi olla ainoa mahdollisuus kyseisen kurssin, opintojakson tai tutkinnon osan suorittamiseen. Koulutuksen järjestäjän tulisi aina tarjota myös maksuton vaihtoehto. Opiskelijoiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi maksuton vaihtoehto ei saisi olla työläämpi tai muutoin vaikeampi suorittaa kuin tarjolla oleva maksullinen vaihtoehto. Maksulliset vierailut ja tapahtumat voisivat säännöksen mukaan täydentää opintoja. Niitä ei kuitenkaan saisi järjestää siinä laajuudessa, että ne syrjäyttäisivät laissa säädetyn pääsäännön opetuksen maksuttomuudesta.

Perittävän maksun kohtuullisuutta arvioitaisiin suhteessa vierailun tai tapahtuman kustannuksiin. Esimerkiksi ulkomaille suuntautuvan opintomatkan kustannukset voisivat nousta melko korkeiksikin. Maksuina voitaisiin periä korkeintaan vierailusta tai tapahtumasta aiheutuvat kustannukset, kuten pääsylipun hinta tai kuljetuskustannukset.

Opetuksen tulisi olla aina maksutonta. Koulutuksen järjestäjä voisi kuitenkin tarjota esimerkiksi soveltavia erikoiskursseja- tai opintojaksoja, joihin sisältyvistä muista kuin opetukseen liittyvistä kustannuksista voitaisiin periä maksuja. Esimerkkinä tällaisista voisivat olla esimerkiksi ravintovierailut tapakasvatuksen yhteydessä tai lentolupakirjan hankinta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin oikeudesta saada päätös tietyissä maksuttomuutta koskevissa tilanteissa. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, 16 §:n 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä, 17 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuutta sekä 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää. Lain 16 §:ssä säädettäisiin oikeudesta maksuttomaan koulutukseen sen kalenterivuoden loppuun asti, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Lain 16 §:n 4 momentissa säädettäisiin maksuttomuuden pidennyksestä ilman hakemusta, jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen. Lain 17 §:n 1 momentissa puolestaan säädettäisiin oikeudesta saada opetuksen edellyttämät oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet ja lisäksi lain 17 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään myös maksuttomuuden rajoituksista.

Nämä edellä mainitut tilanteet ovat sellaisia, joissa asian ratkaiseminen ei sen luonteen vuoksi perustu opiskelijan hakemukseen ja siihen annettavaan hallintopäätökseen, vaan oikeustila muotoutuu suoraan lain nojalla tosiasiallisten olosuhteiden perusteella. Tilanteet ovat myös sellaisia, ettei niissä ole tarkoituksenmukaista antaa erillisiä hallintopäätöksiä. On kuitenkin tärkeää, että jos opiskelija katsoo, ettei lainmukaista oikeutta esimerkiksi maksuttomaan koulutukseen tai oppimateriaaleihin ole joltain osin toteutettu, hän voisi saada asiassa hallintopäätöksen ja saattaa asian muutoksenhakuelimen tutkittavaksi. Pykälän 3 momentissa ehdotetaankin säädettäväksi näitä tilanteita koskevasta päätöksenantomenettelystä. Opiskelija voisi pyytää päätöksen antamista vapaamuotoisesti suullisesti tai kirjallisesti.

Pykälän 4 momentissa olisi osin informatiivinen säännös siitä, missä muualla lainsäädännössä säädetään koulutuksen maksuttomuudesta. Maksuttomuudesta ja opintososiaalisista etuuksista säädetään perusopetuslaissa aikuisten perusopetuksen osalta, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa. Mainituissa laeissa säädetään muun muassa opetuksen maksuttomuudesta, oikeudesta päivittäiseen ruokailuun sekä erityistä tukea saavien opiskelijoiden opintososiaalisista etuuksista. Koulumatkojen maksuttomuutta koskevat säännökset olisivat koulumatkatukilaissa. Ylioppilastutkinnon kokeiden maksuttomuudesta puolestaan säädettäisiin ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:ssä.

18 §. *Opetushenkilöstön kuuleminen opetuksen edellyttämien tarvikkeiden hankinnassa.* Pykälässä säädettäisiin opetushenkilön kuulemisveloitteesta ennen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden hankintaa. Kuulemisveloite olisi tärkeä, jotta opetushenkilöstöllä olisi mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen järjestäjän hankkimiin oppimateriaaleihin myös jatkossa, kun materiaalien hankintavelvollisuus siirtyy koulutuksen järjestäjälle.

19 §. *Majoituskorvaus oppivelvolliselle.* Pykälässä säädettäisiin oppivelvolliselle maksettavasta erityisestä majoituskorvauksesta. Majoituskorvaukseen olisivat oikeutettuja ne oppivelvolliset, joiden kotoa on niin pitkä matka lähimpään oppilaitokseen, ettei heidän voida kohtuudella olettaa kulkevan päivittäisiä koulumatkoja. Lähtökohtana toisen asteen opintojen oppivelvollisuudessa olisi kuitenkin vapaa hakeutumisoikeus, joka voitaisiin ottaa huomioon myös opintojen maksuttomuudessa. Säännöksellä varmistettaisiin oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen, mutta säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi oppivelvollisen käyttäessä vapaata hakeutumisoikeuttaan ja hakeutuessa muualle kuin kotiaan lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin majoituskorvauksen saamisen ehdoista. Pykälän 1 kohdan mukaan ehtona olisi, että matka oppivelvollisen kodista lähimpään lukioon ja monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen olisi yli 100 kilometriä. Säännöksen mukaan matkaa arvioitaisiin siihen lähimpään oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä. Jos oppivelvollisen perusopetuksen opetuskieli on ollut muu kuin suomi tai ruotsi, matkaa arvioitaisiin sen mukaisesti, kummalla kielellä oppivelvollisella katsotaan hänen oman tai muutoin arvioidun näkemyksen mukaisesti olevan edellytykset opintojen suorittamiseen.

Oppivelvollisella tulisi olla mahdollisuus valita, haluaako hän suorittaa oppivelvollisuuttaan lukiokoulutuksessa vai ammatillisessa koulutuksessa. Jos alle 100 kilometrin etäisyydellä on tarjolla vain joko lukiokoulutusta tai ammatillista koulutusta, majoituskorvaukseen olisi oikeus kuitenkin vain siinä koulutusmuodossa, johon välimatka on yli 100 kilometriä. Monialaisella ammatillisella oppilaitoksella tarkoitettaisiin oppilaitosta, jossa on tarjolla enemmän kuin yhden koulutusalan opintoja. Matkan pituuden määrittelyssä noudatettaisiin koulumatkatuen myöntämisessä noudatettavia matkan pituuden laskentaperiaatteita ja matkan pituus määriteltäisiin lyhintä kulkukelpoista reittiä pitkin.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin vapaan hakeutumisoikeuden merkityksestä oikeuteen saada majoituskorvausta. Säännöksen mukaan oikeus majoituskorvaukseen olisi vain silloin, jos oppivelvollinen opiskelisi siinä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä. Jos

oppivelvollinen käyttää vapaata hakeutumisoikeuttaan ja hakeutuu opiskelemaan muualle kuin lähimpään oppilaitokseen, oikeutta majoituskorvaukseen ei olisi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin, että oikeutta majoituskorvaukseen ei olisi, jos oppivelvollisella on mahdollisuus asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa. Ammatillista koulutusta koskevaa lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että asuntolapaikkoja tulisi tarjota ensisijaisesti oppivelvollisille, joten oppivelvolliset olisivat etusijalla asuntopaikan saamisessa. Jos oppivelvolliselle on tarjottu asuntolapaikkaa, mutta hän ole ottanut sitä vastaan, hänellä ei pääsääntöisesti olisi oikeutta majoituskorvaukseen. Oikeus majoituskorvaukseen voisi olla kuitenkin silloin, jos opiskelija ei esimerkiksi terveydellisistä syistä voisi asua oppilaitoksen asuntolassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin majoituskorvauksen suuruudesta. Majoituskorvausta maksettaisiin vuosittaisen opintojen alkamis- ja päättymispäivän väliseltä ajalta, jos opintojen suorittaminen edellyttäisi asumista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla. Majoituskorvausta maksettaisiin lähtökohtaisesti lukuvuoden alkamis- ja päättymispäivän väliseltä ajalta. Majoituskorvausta voitaisiin maksaa myös lukuvuoden aikaisilta loma-ajoilta, jos oppivelvolliselle aiheutuu myös tällöin asumiskustannuksia, koska ei ole perusteltua, että oppivelvollinen joutuisi esimerkiksi irtisanomaan vuokra-asunnon lyhytaikaisten lomien ajaksi. Kesäloman ajalta majoituskorvausta ei maksettaisi.

Majoituskorvauksena korvattaisiin oppivelvolliselle opintojen aikaisesta asumisesta aiheutuvat kuukausittaiset asumiskustannukset, enintään kuitenkin yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §:ssä säädettyt enimmäisasumismenot. Yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §:n mukaan esimerkiksi yhden henkilön ruokakunnassa hyväksyttävistä asumismenoista otetaan huomioon enintään 344 euroa kuukaudessa IV kuntaryhmässä. Pääsääntöisesti majoituskorvaukseen oikeutetut henkilöt asuisivat kuntaryhmän IV kunnissa.

Majoituskorvauksena maksettaisiin se osuus asumiskustannuksista, joita ei korvata muun lain nojalla. Alle 18-vuotias opiskelija voi olla oikeutettu yleiseen asumistukeen, jos hän on oikeutettu opintotukeen. Itsenäisesti asuva alle 18-vuotias opiskelija on aina oikeutettu opintotukeen vanhempien tuloista riippumatta. 16-vuotiaan opiskelijan oikeus opintotukeen on kuitenkin riippuvainen siitä, maksetaanko hänestä lapsilisää. Jos lapsilisän saamisesta on luovuttu, myös 16-vuotiaalla opiskelijalla on oikeus opintotukeen ja näin ollen myös yleiseen asumistukeen. Majoituskorvausta maksettaisiin siis vain siltä osin, kuin majoituskustannuksia ei korvata yleisen asumistuen kautta. Lähtökohtaisesti yleisen asumistuen määrä on 80 prosenttia hyväksyttävistä asumiskustannuksista, jolloin majoituskorvauksena korvattaisiin 20 prosenttia asumiskustannuksista. 17-vuotiaan oppivelvollisen edellytettäisiin hakevan ensisijaisesti yleistä asumistukea. 16-vuotiaan oppivelvollisen asumiskustannukset korvattaisiin ensisijaisesti majoituskorvauksen kautta, koska ei ole perusteltua olettaa perheen luopuvan lapsilisäoikeudesta opintotuen ja yleisen asumistuen saamiseksi. Jos 16-vuotias oppivelvollinen kuitenkin saa opintotukea, tällöin hänen edellytettäisiin hakevan ensisijaisesti myös yleistä asumistukea.

Pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi majoituskorvauksen myöntämisestä hakemuksesta. Menettelyt olisivat vastaavat kuin oppisopimusopiskelijalle myönnettävien matka- ja majoitusetuuksien kohdalla. Oppivelvollisen tulisi hakemuksessaan selvittää hänelle aiheutuneet majoituskustannukset ja koulutuksen järjestäjä maksaisi majoituskorvauksen suoraan opiskelijalle. Majoituskorvausten maksamisesta aiheutuneet kustannukset korvattaisiin koulutuksen järjestäjille rahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin majoituskorvauksen myöntämisestä, jos oppivelvollinen opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään

valmentavassa koulutuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisella olisi oikeus majoituskorvaukseen myös näissä koulutuksissa, jos majoituskorvauksen myöntämiselle säädetyt edellytykset muutoin täyttyvät. Oikeus majoituskorvaukseen olisi siis silloin, jos matka sellaiseen lähimpään oppilaitokseen, jossa on tarjolla oppivelvolliselle soveltuvaa valmentavaa koulutusta, on yli 100 kilometriä, ja oppivelvollinen opiskelee tässä lähimmässä oppilaitoksessa. Säännöstä sovellettaisiin myös silloin, jos oppivelvolliselle on lain 15 §:n mukaisesti osoitettu opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa.

20 §. Majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteet. Pykälässä säädettäisiin eräistä majoituskorvauksen myöntämisestä koskevista erityistilanteista. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin saamelaisten kotiseutualueella asuvan oppivelvollisen oikeudesta saada majoituskorvausta. Saamelaiskäräjistä annetun lain 4 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Ehdotetun säännöksen mukaan majoituskorvaus myönnettäisiin saamelaisten kotiseutualueella asuvalle saamelaiselle, joka opiskelee Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa, jos matka oppivelvollisen kodista kyseiseen oppilaitokseen olisi yli 100 kilometriä, vaikka oppivelvollisen kotia lähempänä olisikin 19 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla jokin muu oppilaitos. Ehdotetulla säännöksellä turvattaisiin saamelaisten oikeutta saamenkieliseen koulutukseen saamelaisten kotiseutualueella. Opiskelijan saamelaisuuden toteaminen tehtäisiin vastaavasti kuin 4 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa, eli se perustuisi oppivelvollisen tai hänen huoltajansa omaan ilmoitukseen siitä, että oppivelvollinen tulee saamelaisesta perheestä tai suvusta. Pykälää sovellettaisiin vain saamelaisalueella asuvaan saamelaiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, jolloin oppivelvollinen ei voisi terveydentilansa tai muun erityisen tuen tarpeensa vuoksi opiskella kotiaan lähimmässä oppilaitoksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen olisi tällöin oikeutettu majoituskorvaukseen, jos hän ei terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä voisi ottaa vastaan opiskelupaikkaa 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa lähimmässä oppilaitoksessa, mutta hän opiskelisi muutoin lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa, jonne matka oppivelvollisen kodista olisi yli 100 kilometriä. Säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi silloin, jos lähimmässä oppilaitoksessa on tarjolla vain sellaisia koulutusaloja, joiden opiskelu ei sovellu oppivelvolliselle terveydellisistä syistä. Säännöstä sovellettaisiin myös silloin, jos oppivelvollisella on tarve vaativaan erityiseen tukeen ja sitä ei ole tarjolla lähimmässä oppilaitoksessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös tilanteesta, jossa opiskelija on 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa edellytetyllä tavalla hakeutunut lähimpään oppilaitokseen, mutta häntä ei ole otettu opiskelijaksi tähän oppilaitokseen. Oppivelvollisella olisi tällöin oikeus majoituskorvaukseen, jos hän opiskelisi mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa, jonne matka oppivelvollisen kodista olisi yli 100 kilometriä. Säännös tarkoittaisi sitä, että oppivelvollisen olisi tullut hakeutua lähimpään oppilaitokseen ja jos hän ei olisi tullut sinne valituksi, hän voisi hakeutua seuraavaksi lähimpään oppilaitokseen ja saada majoituskorvausta myös tällöin. Säännös ei kuitenkaan takaisi opiskelijalle subjektiivista oikeutta saada opiskelupaikkaa. Jos oppivelvollinen ei tulisi valituksi haluamaansa oppilaitokseen, hänelle viimesijaisesti osoitettaisiin opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa. Tällöin oppivelvollinen olisi 19 §:ssä säädetyllä tavalla oikeutettu majoituskorvaukseen opiskellessaan valmentavassa koulutuksessa.

21 §. Matkakorvaus oppivelvolliselle. Pykälässä säädettäisiin oppivelvolliselle maksettavasta erityisestä matkakorvauksesta. Matkakorvaukseen olisivat oikeutettuja ne oppivelvolliset, joiden kotoa on niin pitkä matka lähimpään oppilaitokseen, ettei heidän voida kohtuudella olettaa kulkevan päivittäisiä koulumatkoja. Oppivelvollisuuslain 19 §:ssä säädettävän majoituskorvauksen tavoin säännöksellä varmistettaisiin oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus

maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen. Säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi oppivelvollisen käyttäessä vapaata hakeutumisoikeuttaan ja hakeutuessa muualle kuin kotiaan lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin matkakorvaukseen oikeutetuista oppivelvollisista. Matkakorvaukseen olisi oikeutettu oppivelvollisuuslaissa säädettyyn majoituskorvaukseen oikeutettu oppivelvollinen. Lisäksi matkakorvaukseen olisi oikeutettu maksuttomassa asuntolassa asuva oppivelvollinen, joka täyttäisi 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tai 20 §:ssä säädetty edellytykset majoituskorvauksen myöntämiseksi ja jolla ei ole oikeutta asua asuntolassa viikonloppuisin. Oppivelvollinen, jolla edellä majoituskorvauksen myöntämistä koskevissa perusteluissa kuvatuin tavoin on yli 100 kilometrin matka kotiin ja lähimmän oppilaitoksen välillä, mutta joka asuu oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa, olisi siis myös oikeutettu matkakorvaukseen.

Pykälän *2 momentin* mukaan matkakorvauksena korvattaisiin oppivelvollisen kodin ja opiskeluaikaisen asunon välisistä matkoista aiheutuvat kustannukset viikonloppujen ja lomien yhteydessä. Matkakorvaus maksettaisiin halvimmalla käytettävissä olevan matkustustavan mukaan. Ensisijaisesti matkakorvaus maksettaisiin joukkoliikenteen opiskelijalle tarkoitetun lippuhinnan mukaisesti. Jos matkoihin ei olisi mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä, sovellettaisiin matkakustannusten määrittämisessä, mitä koulumatkatukilaissa säädetään oman matkustustavan matkakustannuksista. Koulumatkatukilain mukaan oman matkustustavan kustannukset määräytyvät eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaan. Asetuksessa määritellään yhdensuuntaisen matkan laskennallinen kustannus eri pituisilla matkoilla, esimerkiksi 100 kilometrin yhdensuuntaisen matkan laskennallinen korvaus on 12,62 euroa.

Ehdotetun säännöksen mukaan matkakorvausta ei myönnettäisi, jos oppivelvollinen saisi tukea vastaavista matkoista aiheutuviin kustannuksiin muun lain nojalla, kuten vammaispalvelulain tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain perusteella.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi matkakorvauksen myöntämisestä hakemuksesta. Menettely vastaisi edellä majoituskorvauksesta päättämisestä kuvattuja menettelyitä.

Pykälän *4 momentin* mukaan matkakorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, jos matkakorvauksen myöntämiselle säädetty edellytykset muutoin täyttyvät. Säännöstä sovellettaisiin vastaavasti kuin 19 §:n 4 momentin säännöstä valmentavan koulutuksen opiskelijan oikeudesta majoituskorvaukseen.

5 luku **Erinäiset säännökset**

Luvussa olisi huoltajan valvontavastuun laiminlyöntiä koskeva sanktiosäännös. Lisäksi luvussa säädettäisiin tietojensaantioikeuksista ja muutoksenhausta.

22 §. *Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti.* Pykälässä esitetään säädettäväksi sakkorangaisu oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä. Voimassa olevassa perusopetuslain 45 §:ssä säädetään, että jos oppilaan huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, hänet voidaan tuomita oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Vastaava säännös esitetään lisättäväksi oppivelvollisuuslakiin ja poistettavaksi perusopetuslaista. Säännöksen esitetään lisättäväksi laiminlyönnin tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Ehdotettu muutos vastaisi voimassa olevan säännöksen soveltamiskäytäntöä, sillä sakkorangaisuuksia ei ole tuomittu lievän tuottamuksen perusteella.

Voimassa olevan perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden suorittamisen valvonnasta vastaa oppivelvollisen huoltaja. Jos huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttämistä, oppivelvollisen asuinkunta voi tehdä hänestä tutkintapyynnön ja hänet voidaan tuomita oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Oppivelvollisuuden laiminlyönnistä voi myös seurata, että kunta tai opetuksen järjestäjä tekee asiasta lastensuojelulain mukaisen lastensuojeluilmoituksen, jonka perusteella lastensuojeluviranomaiset päättävät tarvittavista toimenpiteistä. Näitä vastaavia menettelyitä sovellettaisiin myös silloin, kun oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuttaan toisen asteen koulutuksessa.

Valvontavastuun tahallista tai törkeään huolimattomuuteen perustuvaa laiminlyöntiä voisi olla esimerkiksi se, että huoltaja ei vastaa koulutuksen järjestäjän useisiin yhteydenottoihin oppivelvollisen opintojen puutteellisesta edistymisestä tai oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Laiminlyönnin vakavuuden arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös oppivelvollisen ikä ja huoltajan tosiasialliset mahdollisuudet valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Täysi-ikäisyyttä lähestyvien oppivelvollisten kohdalla huoltajan valvonta- ja vaikutusmahdollisuudet ovat rajatummalla kuin nuorempien koululaisten osalta.

23 §. Tietojensaanti. Pykälässä säädettäisiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä kuntien tiedonsaantioikeuksista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ohjaus- ja valvontavastuussa olevan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän ja kunnan tiedonsaantioikeudesta. Ehdotetun säännöksen mukaan lain 11 ja 12 tarkoitetulla oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevalla koulutuksen järjestäjällä taikka 14 §:ssä tarkoitetulla kunnalla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppivelvollisen hakeutumisesta, opiskelupaikan saamisesta ja opiskelupaikan vastaanottamisesta sekä opintojen aloittamisesta ja keskeyttämisestä sekä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai kunnalta. Säännöksessä opintojen keskeyttämisellä tarkoitettaisiin opintojen väliaikaista keskeyttämistä tai opintojen päättymistä. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisellä tarkoitettaisiin oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädettyä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevaa päätöstä.

Keskeyttämisen osalta keskeyttämisen syihin voisi liittyä arkaluontoisia terveydentilaan liittyviä tietoja, joiden osalta tietojen luovuttamiseen tulisi suhtautua pidättyvästi. Ehdotetussa säännöksessä luovuttamisedellytys sidottaisiinkin välttämättömyyteen henkilötietojen ja salassa pidettävien tietojen käsittelyn vuoksi. Useimmissa tapauksissa riittäisikin tieto siitä, onko oppivelvollisuuden tai opintojen suorittaminen keskeytetty. Ohjaus- ja valvontavastuussa oleva asuinkunta voisi kuitenkin tarvita tietoja esimerkiksi opintojen keskeytymisen syistä, jotta asuinkunta voisi ohjata oppivelvollista tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän tiedonsaantioikeudesta liittyen opiskelijan oikeuteen maksuttomaan koulutukseen. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjällä olisi oikeus saada oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen liittyvien tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijan oppivelvollisuudesta ja aiemmista opinnoista sekä niiden keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai ohjaus- ja valvontavastuussa olevalta kunnalta salassapitosäännösten estämättä.

Koulutuksen järjestäjät tarvitsisivat oppivelvollisuuteen liittyviä tietoja silloin, kun opiskelija on aloittamassa opinnot ja tulee selvittää, onko hän oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Tällöin tarvittaisiin tietoa siitä, onko opiskelija oppi-

velvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen, jolloin hän lähtökohtaisesti on oikeutettu maksuttomaan koulutukseen. Tietoa tarvittaisiin myös siitä, onko opiskelija jo aiemmin suorittanut toisen asteen tutkinnon, jolloin hän ei enää olisi oikeutettu maksuttomaan koulutukseen.

Lisäksi tietoja aiemmista opinnoista ja niiden mahdollisesta keskeyttämisestä sekä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä voitaisiin tarvita opiskelijan hakiessa maksuttomuuden pidennystä koulutuksen järjestäjältä. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 momentin mukaan maksuttomuutta pidennettäisiin niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, jolloin oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeen keskeytyneenä 7 §:ssä säädetyillä perusteilla tai väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetyillä perusteilla. Näissä tilanteissa välttämättömiä tietoja olisivat lähtökohtaisesti keskeyttämisen kesto ja syy, sillä tietyissä tilanteissa maksuttomuutta voitaisiin pidentää vain yhden vuoden ajan.

Lain 16 §:n 3 momentin mukaan maksuttomuutta voitaisiin pidentää lisäksi silloin, jos opiskeluaikana pidentymisen syynä on terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvä opiskelualan vaihto, oppimisvaikeudet, perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittaminen tai perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästyminen. Näiden osalta ehdotetun 23 §:n 2 momentin säännöksen perusteella koulutuksen järjestäjällä olisi oikeus saada tieto aiemmista opinnoista, kuten siitä, onko opiskelija suorittanut valmentavan tai valmistavan koulutuksen, tai perusopetuksen oppimäärän suorittamisen ajankohdasta. Tietoja aiemmista opinnoista ja niiden keskeyttämisestä voitaisiin tarvita myös arvioitaessa, onko opintoalan vaihtaminen johtunut terveydellisistä syistä tai onko opiskeluaika pitkittynyt oppimisvaikeuksien vuoksi.

Säännöksessä tiedoilla aiemmista opinnoista ja niiden keskeyttämisestä tarkoitettaisiin opintojen sisältöä ja kulkua, kuten opintoalaa, opintojen aloittamista, väliaikaista keskeyttämistä ja päättymistä sekä näitä koskevia hallintopäätöksiä. Säännöksen perusteella koulutuksen järjestäjällä ei kuitenkaan olisi oikeutta saada opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja tai erityisen tuen päätökseen liittyviä tietoja. Asuinkunnalta koulutuksen järjestäjällä olisi oikeus saada tieto, jos asuinkunta on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan päätöksen.

Käytännössä tiedot opiskelijan hakeutumisesta, opiskelupaikan saamisesta ja opiskelupaikan vastaanottamisesta saataisiin useimmiten opiskelijavalintarekisteristä. Tiedot opintojen aloittamisesta, keskeyttämisestä ja aiemmista opinnoista puolestaan saataisiin Koski-tietovarannosta ja oppivelvollisuuteen liittyvät tiedot uudesta oppivelvollisuusrekisteristä. Tietovarantoon ja oppivelvollisuusrekisteriin ei kuitenkaan tallennettaisi tietoa keskeyttämisen syistä, joten nämä tiedot voitaisiin saada toiselta koulutuksen järjestäjältä tai asuinkunnalta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tietojensaannista tilanteessa, jossa oppivelvollinen siirtyy opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä toiselle. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, tulisi aikaisemman koulutuksen järjestäjän salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Vastaava säännös on nykyisin perusopetuslain 40 §:n 4 momentissa.

Voimassa olevan säännöksen mukainen tietojen toimitusvelvollisuus on koskenut vain perusopetuksen järjestäjää, mutta tiedot on toimitettu myös lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettulle koulutuksen järjestäjälle. Säännöksen soveltamisala ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan kaikkea oppivelvollisuuskoulutusta, joten jatkossa säännök-

sessä tarkoitetut tiedot tulisi toimittaa myös toisen asteen koulutuksen järjestäjältä toiselle, esimerkiksi opiskelijan siirtyessä nivelvaiheen koulutuksesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai tutkintotavoitteisessa koulutuksessa järjestäjältä toiselle.

Perusopetuslain 40 §:n 4 momentin säännös ehdotetaan kumottavaksi ja jatkossa tietojen toimitusvelvollisuudesta säädettäisiin myös perusopetuksen osalta oppivelvollisuuslaissa. Pykälän sanamuodossa puhutaan koulutuksen järjestäjästä, mutta sitä sovellettaisiin myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään.

Ehdotetun säännöksen mukaan aiemman koulutuksen järjestäjän tulisi viipymättä toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Tietoja luovuttavan koulutuksen järjestäjän tulisi harkita, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi. Säännöksessä tarkoitetut tiedot liittyisivät useimmiten opiskelijan erityisen tuen tarpeeseen. Käytännössä aiemman koulutuksen järjestäjän tulisi tällöin toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle ne asiakirjat, jotka ovat opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä.

Ehdotetun säännöksen mukaan tiedot voitaisiin nykytilaa vastaavasti antaa myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos aiemmalla koulutuksen järjestäjällä ei ole tietoa siitä, mihin uuteen kouluun tai oppilaitokseen oppilas tai opiskelija on siirtynyt. Tällöin aloite välttämättömien tietojen luovuttamiseen voisi tulla uudelta koulutuksen järjestäjältä, mutta tietoja luovuttavan järjestäjän tulisi tällöinkin arvioida, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi koulutuksen järjestämisen kannalta. Perusopetuslain vastaavaa säännöstä koskeneen hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 109/2009 vp, s. 28) on todettu, että jos oppilaan tarvitseman välittömän tuen tarve on päättynyt siinä koulussa, josta oppilas lähtee, tietoja ei voitaisi pitää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättöminä eikä niitä tulisi sen vuoksi siirtää. Tiedot voitaisiin kuitenkin antaa, jos uusi opetuksen järjestäjä myöhemmin pyytää tietoja yksilöidyllä pyynnöllä opetuksen järjestämiseen liittyvän ongelman vuoksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin rehtorin ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvan opettajan oikeudesta saada tietoja opiskeluhoitotyöhön osallistuvalla opettajalla olisi 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oikeus saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta salassapitosäännösten estämättä. Säännös vastaisi perusopetuslain 40 §:n 2 momentissa olevaa vastaavaa säännöstä. Mainittua perusopetuslain säännöstä ei kumottaisi ja sitä sovellettaisiin edelleen perusopetuslain alaisessa oppivelvollisuus-koulutuksessa, joten oppivelvollisuuslain säännöstä sovellettaisiin käytännössä muussa oppivelvollisuuskoulutuksessa kuin perusopetuksessa.

Tietojensaantioikeudesta opiskelijaa koskevissa asioissa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 §:ssä. Mainitun säännöksen 4 momentin mukaan opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa esimerkiksi oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi, opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten sekä opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten. Vastaava säännös on lukiolain 58 §:ssä kuitenkin siten, että mainittujen tietojen luovuttaminen opinto-ohjaajalle edellyttää opiskelijan suostumusta. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 4 momenttiin ehdotettu säännös täydentäisi näitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain tiedonsaantia koskevia säännöksiä, koska näiden voimassa olevien säännösten mukaan rehtorilla on tiedonsaantioikeus ainoastaan opiskelun turvallisuuden varmistamiseen liittyvissä asioissa.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot arvioitaisiin kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Perusopetuslain muuttamista koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 109/2009, s. 27) on vastaavan säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu, että esimerkiksi jos oppilaalla on sairaus, joka opettajan tulee ottaa huomioon opetustilanteissa, kyse on säännöksessä tarkoitettusta tiedosta, joka on opettajan välttämätöntä tietää, jotta hän voi järjestää opetustilanteet siten, että oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuus ei vaarannu.

Säännös täydentäisi 3 momentissa säädettyä tietojen luovutusvelvollisuutta ja saantioikeutta. Jos aiempi koulutuksen järjestäjä olisi luovuttanut tiedot 3 momentin perusteella, olisi koulutuksen järjestäjällä eli käytännössä rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla oikeus saada nämä opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot. Nykykäytännön mukaisesti tietojen saantioikeudesta ei säädetä erikseen, vaan laissa säädetty tiedon luovuttamisvelvollisuus merkitsisi myös luovutuksen vastaanottavan tahon tiedonsaantioikeutta ja tietojen käyttöoikeutta niiden lakisääteisten tehtävien osalta, joiden toteuttamiseksi tiedonsaantioikeus on säädetty.

Opiskelijahuoltotyöhön osallistuvat oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tarkoitettut tahot. Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 5 §:n mukaan yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa. Lain 14 §:n 4 momentin mukaan yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Lain 19 §:n 1 momentin mukaan asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista. Säännöksen 1 momentin mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, 25 kohdan mukaan asiakirjat, jotka sisältävät muun muassa tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai tämän saamasta sosiaalihuollon palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta sekä 30 kohdan mukaan oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat. Julkisuuslain mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Ehdotetuissa 23 §:n säännöksissä säädetäisiin tietojen luovuttamisesta salassapitosäännösten estämättä eli poikettaisiin julkisuuslain mukaisesta salassapidosta sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa säädetystä salassapidosta.

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 22 §:n 1 momentin mukaan opiskeluhuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:ssä säädetään. Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 22 §:n 2 momentin mukaan muun muassa oppilaitoksen henkilöstö ja opiskeluhuoltopalveluja toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt eivät saa antaa sivullisille yksilökohtaisen opiskeluhuollon asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia yksittäistä opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole asianomaisen henkilön tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen laillisen edustajansa kirjallista, yksilöityä suostumusta taikka tiedon luovuttamiseen oikeuttavaa lain säännöstä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 23 §:n mukaan opiskeluhuoltoa koskevista salassapitovelvoitteista voidaan poiketa siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 7 luvussa

säädetään, ellei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Jos opiskelija siirtyy toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan taikka, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus siihen, että uudelle koulutuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhoollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhoollon jatkuvuuden kannalta.

Pääsääntöisesti pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot eivät olisi yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja. Keskeyttämisen syihin liittyvät terveydentilatiedot olisivat kuitenkin tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja. Ehdotetun pykälän 3 ja 4 momentissa tarkoitettut tiedot puolestaan olisivat suurelta osin opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä tietoja ja näin ollen henkilötietoja.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c) alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Ehdotetussa pykälässä säädetyissä tilanteissa käsittelyperusteena olisi rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattaminen. Näistä velvoitteista säädettäisiin koulutuksen yleisen toteuttamisen osalta asianomaista koulutusmuotoa koskevassa laissa sekä oppivelvollisuuteen ja koulutuksen maksutomuuteen liittyvien tehtävien osalta oppivelvollisuuslaissa. Koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijan oikeudesta erilaisiin tukitoimiin, kuten erityiseen tukeen. Näiden tehtäviensä toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän tulisi saada välttämättömät tiedot esimerkiksi opiskelijan terveydentilasta tai toimintakyvystä. Näitä tietoja voisi olla opiskelijan aiemmalla koulutuksen järjestäjällä, jonka tulisi toimittaa tiedot 3 momentissa säädetyin mukaisesti joko oma-aloitteisesti tai uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Lisäksi tietoja voisi olla opiskelijahuolto-työhön osallistuvilla, joiden tulisi säännöksen 4 momentissa säädetyin mukaisesti antaa tiedot rehtorille tai oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalle. Tietojen luovuttajan tulisi aina arvioida, ovatko tiedot säännöksen mukaisesti välttämättömiä oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa käsittelyssä, joka tehdään 1 kohdan c) alakohdan noudattamiseksi määrittämällä täsmällisemmin tietojen käsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely. Näistä säädettäisiin valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan kansallinen lainsäädäntö voi sisältää erityisiä säännöksiä (kansallinen liikkumavara), joilla mukautetaan tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamista, jos käsittelyperusteena on 6 artiklan 1 kohdan c) tai e) alakohta. Tällaiset erityiset säännökset voivat koskea muun muassa yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, tietojen tyyppiä sekä tahoja ja käyttötarkoituksia, joille tietoja voidaan luovuttaa. Oppivelvollisuuslaissa ehdotetaan käytettäväksi tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa säätämällä tietojen saantioikeudesta sekä luovutusvelvollisuudesta 23 §:ssä yksilöitävissä tilanteissa.

Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g) alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoja voidaan kuitenkin käsitellä, jos käsittely on

tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Lisäksi edellytetään, että käsittely on oikeasuhtaista tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentti sisältää luettelon asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä, joita rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi käsiteltäessä henkilötietoja 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Tietosuojalakea koskevassa hallituksen esityksessä (HE 9/2018 vp) on katsottu, että mainittu 2 momentti jättäisi rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän arvioitavaksi ensivaiheessa, millaiset suojaustoimenpiteet ovat käsittelytoimiin nähden asianmukaiset. Oppivelvollisuuslain 23 §:n nojalla käsiteltäviin erityisiin henkilötietoihin liittyvässä käsitteilyssä tulisi tietosuojalain nojalla noudattaa siinä säädettyjä suojaustoimenpiteitä. Tietosuojalain mukaiset suojaustoimet katsottaisiin riittäviksi, eikä suojaustoimista säädettäisi muutoin erikseen.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa säädetään henkilötietojen käsittelyn edellytykseksi lailla säätämisen ohella myös se, että käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä ja oikeasuhtaista tavoitteeseen nähden. Hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 13/2018 vp, s. 35) korostanut, että säätämisen tarve tärkeää yleistä etua koskevasta syystä ja käsittelyn oikeasuhtaisuus tavoitteeseen nähden tulee arvioida ja perustella kunkin erityislain säätämisen yhteydessä. Oikeus erityisten henkilötietojen käsittelyyn oppivelvollisuuslain 23 §:ssä ehdotetuissa tilanteissa olisi tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä, koska oikeudella turvattaisiin henkilön sivistyksellisiä oikeuksia.

Pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tietoja käytettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaamiseen ja valvontaan liittyviin tehtäviin sekä perustuslaissa turvatun maksuttoman koulutuksen järjestämiseen. Pykälän 3 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tietoja käytettäisiin sen varmistamiseen, että oppivelvollisella olisi mahdollisuus saada erityisten tarpeidensa mukaisesti opetusta. Käsittelyssä myös noudatettaisiin keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja sääntelyn katsottaisiin olevan oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, sillä säännökset rajattaisiin koskemaan vain oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta, maksuttoman koulutuksen järjestämistä ja opetuksen järjestämiseen liittyviä välttämättömiä tietoja. Ilman näitä tietoja oppivelvollisuuskoulutuksen ja opetukseen liittyvien tukitoimien asianmukainen järjestäminen ei olisi mahdollista.

24 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa voitaisiin vaatia oikaisua aluehallintovirastolta. Ehdotetun säännöksen mukaan oikaisua voitaisiin vaatia, jos päätös koskisi 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuutta, 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista. Lain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennetystä oppivelvollisuudesta säädetään nykyisin perusopetuslaissa ja ehdotettu muutoksenhakumenettely vastaisi perusopetuslain mukaista sääntelyä.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä ja opiskelupaikan osoittamista koskevat päätökset olisivat uudentyypisiä päätöksiä, joista ei säädetä voimassa olevissa koulutusta koskevissa laeissa. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskeva päätös voitaisiin rinnastaa opiskeluoikeuden väliaikaista keskeyttämistä koskevaan päätökseen. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös puolestaan voitaisiin rinnastaa opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen. Opiskeluoikeuden väliaikaista keskeyttämistä ja opiskelijaksi ottamista koskeviin

päätöksiin on säädetty oikeus vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, joten myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä ja opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen ehdotetaan säädettäväksi oikaisuvaatimusmenettely ensimmäisen asteen muutoksenhakukeinona.

Oikaisuvaatimusmenettelyä ei ehdoteta ulotettavaksi muihin oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuihin päätöksiin. Koulutusta koskevien lakien oikaisuvaatimusmenettelyä koskevat säännökset on tarkistettu vuonna 2015, jolloin kauttaaltaan tarkistettiin hallintoasioiden muutoksenhakusäännöksiä siten, että oikaisuvaatimus olisi nykyistä laajemmin käytössä muutoksenhaun ensivaiheena. Tällöin on katsottu, että muun muassa koulutuksen maksuttomuutta koskevat päätökset ovat sen luonteisia, että niistä valitettaisiin oikaisuvaatimusmenettelyn sijaan suoraan hallinto-oikeuteen.

Oikaisuvaatimusmenettelyssä noudatettaisiin hallintolaissa säädettyjä menettelyitä, ellei laissa toisin säädetä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi eräistä poikkeuksista hallintolain mukaisiin oikaisuvaatimusmenettelyä koskeviin säännöksiin.

Hallintolain mukaan oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että hallintolaissa säädetystä poiketen oikaisua tulisi vaatia 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Ehdotettu 14 päivän määräaika vastaisi perusopetuslaissa säädettyä pidennettyä oppivelvollisuutta koskevan päätöksen muutoksenhakuaikaa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa säädettyä muutoksenhakuaikaa opiskeluoikeuden väliaikaista keskeyttämistä ja opiskelijaksi ottamista koskevissa päätöksissä. Hallintolain mukaan oikaisuvaatimus on käsiteltävä kiireellisenä, joten tästä ei olisi tarpeen säätää erikseen.

Hallintolaissa säädetään, että oikaisua saa vaatia se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös kohdistuu osittain myös koulutuksen järjestäjään, jonka tulee ottaa sille osoitettu oppivelvollinen opiskelijaksi. Oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjän tulisi ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Koulutuksen järjestäjää kuulutettiin ennen opiskelupaikan osoittamista koskevan päätöksen tekemistä, mutta oppivelvollisen henkilön opiskeluoikeuden ja oppivelvollisuuden suorittamisen kannalta ei ole perusteltua, että koulutuksen järjestäjä voisi hakea muutosta kyseiseen päätökseen. Pykälässä ehdotetaankin säädettäväksi, että hallintolaissa säädetystä poiketen koulutuksen järjestäjä ei saisi vaatia oikaisua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 7 §:n mukaan oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen, joten koulutuksen järjestäjällä ei olisi muutoksenhakuoikeutta myöskään aluehallintoviraston oikaisuvaatimuksen perusteella antamaan päätökseen.

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, ellei laissa toisin säädetä. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi eräistä poikkeuksista oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisiin säännöksiin.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetystä poiketen valitus oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen tulisi tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että valitus näissä asioissa tulisi kä-

sitellä kiireellisenä. Ehdotettu 14 päivän muutoksenhaku-aika ja säännös käsittelyn kiireellisyydestä vastaisivat perusopetuslaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa säädettyä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saisi hakea muutosta valittamalla. Tämä olisi poikkeus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädettyyn, jonka mukaisesti hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Ehdotettu valituskielto vastaisi perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyjä valituskieltoja. Valituskielto on perusteltu, koska kyseisissä asiaryhmissä on jo kaksivaiheinen muutoksenhakumahdollisuus, ensin oikaisuvaatimusmenettely aluehallintovirastoon ja sen jälkeen valitusoikeus hallinto-oikeuteen. Oikaisu menettelyn kohteena olevat päätökset koskevat sellaisia tilanteita, joissa asian luonteen vuoksi tulisi saada mahdollisimman nopeasti lainvoimainen ratkaisu, eikä muutoksenhakukielto heikentäisi opiskelijan oikeusturvaa. Vastaavat valituskiellot koulutusta koskevien lakien mukaisissa päätöksissä, joissa ensivaiheen muutoksenhakukeinona on oikaisuvaatimusmenettely, on päätetty säilyttää muutoksenhakumenettelyitä koskeneen vuoden 2015 kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa olisi myös informatiivinen säännös, jonka mukaan muutoin muutoshakussa hallintotuomioistuimeen sovellettaisiin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Oppivelvollisuuslaissa ei erikseen säädettäisi, mistä laissa tarkoitetuista päätöksistä voisi valittaa hallinto-oikeuteen, vaan tältä osin noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä.

6 luku **Voimaantulo**

Luku sisältäisi voimaantulosäännöksen sekä perusopetuksen lisäopetusta, lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta ja ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta koskevan siirtymäsäännöksen.

25 §. *Voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulon ajankohdasta.

26 §. *Perusopetuksen jälkeisiä valmistavia koulutuksia koskevat siirtymäsäännökset.* Pykälässä säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevista siirtymäsäännöksistä. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin vasta 1.8.2022 lukien eli vuosi oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen. Lukuvuonna 2021—2022 nivelvaiheen koulutusta suoritettaisiin vielä perusopetuslaissa tarkoitettussa perusopetuksen lisäopetuksessa, lukiolaissa tarkoitettussa lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tätä koskeva siirtymäsäännös. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa 31.7.2022 saakka myös perusopetuslaissa tarkoitettussa perusopetuksen lisäopetuksessa, lukiolaissa tarkoitettussa lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Oppivelvollisuuslaki sisältäisi säännöksiä, joissa säädetään tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, sen opiskelijasta ja koulutuksen järjestäjästä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että mitä laissa säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, sen opiskelijasta ja koulutuksen järjestäjästä, sovellettaisiin myös edellä mainittuihin koulutuksiin. Näin ollen esimerkiksi 10 §:ssä säädetty hakeutumiselvöllisyys voitaisiin täyttää hakeutumalla näi-

hin voimassa olevan lainsäädännön mukaisiin nivelvaiheen koulutuksiin. Lain 10 §:n 2 momentissa säädetty hakeutumiselvöllisyys ja siihen liittyvä 11 §:n 2 momentissa säädetty koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu koskisi myös näitä koulutuksia.

Pykälän 2 momentissa olisi opiskelupaikan osoittamista koskeva siirtymäsäännös. Ehdotetun säännöksen mukaan poiketen siitä, mitä 15 §:n 1 momentissa säädetään opiskelijan osoittamisesta tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, 31.7.2022 saakka oppivelvolliselle osoitettaisiin opiskelupaikka ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa taikka asuinkunnan järjestämässä perusopetuksen lisäopetuksessa. Tämä siirtymäsäännös olisi tarpeen, koska tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin vasta 1.8.2022 lukien. Lukiokoulutukseen valmistava koulutus on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille, joten oppivelvollinen voitaisiin osoittaa tähän koulutukseen vain silloin, jos oppivelvollinen täyttää opiskelijaksi ottamisen edellytykset ja kyseisen koulutuksen arvioidaan olevan oppivelvolliselle tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Lähtökohtaisesti lukuvuonna 2021—22 oppivelvolliset osoitettaisiin ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen tai asuinkunnan järjestämään perusopetuksen lisäopetukseen. Opiskelupaikan osoittamisessa olisi tärkeää kuulla opiskelijaa ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa tarkoituksenmukaisen nivelvaiheen koulutusmuodon valinnassa.

7.2 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

1 luku Yleiset säännökset

Luvussa säädettäisiin lain soveltamisalasta sekä koulutuksen tavoitteista.

1 §. Soveltamisala. Laissa säädettäisiin perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen jälkeiseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta. Koulutuksen nimiys olisi *tutkintokoulutukseen valmentava koulutus*.

2 §. Koulutuksen tavoitteet. Pykälässä säädettäisiin koulutuksen tavoitteista. Koulutuksen tavoitteena olisi antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen. Lisäksi koulutuksen tavoitteena olisi ohjata opiskelijaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka edellytyksiä suorittaa ammatillinen tutkinto. Valmentavan koulutuksen tavoitteena olisi myös vahvistaa esimerkiksi opiskelijan kielellisiä edellytyksiä suorittaa lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto.

Nykyisistä valmistavista ja valmentavista koulutuksista poiketen uuden valmentavan koulutuksen tavoitteena olisi antaa valmiuksia sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen siirtymiseen. Tavoitteena olisi tarvittaessa selkeyttää opiskelijan suunnitelmia jatko-opintojen ja työelämään liittyvien toiveiden ja tavoitteiden suhteen. Opiskelijan ei tarvitsisi vielä valmentavan koulutuksen aloittaessaan tietää, aikooko hän hakeutua lukiokoulutukseen vai ammatilliseen koulutukseen. Koulutus olisi tarkoitettu erilaisille kohderyhmille, kuten oppivelvollisille, maahanmuuttajille ja vailla tutkintoa oleville tai alaa vaihtaville aikuisopiskelijoille.

2 luku Koulutuksen järjestäminen

Luvussa säädettäisiin koulutuksen järjestäjistä, järjestämisluvan myöntämisedellytyksistä, järjestämisluvassa määrättävistä asioista sekä järjestämisluvan muuttamisesta ja peruuttamisesta. Lisäksi luvussa säädettäisiin yhteistyövelvoitteesta ja koulutuksen hankinnasta.

3 §. Koulutuksen järjestäjät. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäminen edellyttäisi pääsääntöisesti aina koulutuksen järjestämislupaa. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan myös kunta voisi järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta niiden järjestäjien lisäksi, joille olisi myönnetty koulutuksen järjestämislupa. Kunta voisi järjestää valmentavaa koulutusta vapaaehtoisesti esimerkiksi silloin, jos kunnan alueella ei ole valmentavan koulutuksen järjestämisluvan saaneen tahon oppilaitosta ja alueella on tarvetta valmentavan koulutuksen järjestämiselle. Ehdotetun säännöksen mukaan kunnan järjestämän koulutuksen tulisi täyttää 4 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset. Tämä tarkoittaisi sitä, että koulutuksen tulisi olla tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja koulutustarjonta. Lisäksi kunnalla tulisi olla toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen, kuten yhteistyömallit kaikkien koulutuksen perusteiden mukaisten koulutuksen osien järjestämiseksi.

Nykyisin kunnat voivat järjestää perusopetuksen lisäopetusta ilman erillistä järjestämislupaa, mutta yksityisellä perusopetuksen järjestäjällä tulee olla lupa myös lisäopetuksen järjestämiseen. Lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta saavat järjestää kaikki järjestäjät, joille on myönnetty lukiokoulutuksen järjestämislupa. Ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta puolestaan saavat järjestää vain ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joille on myönnetty erikseen myös ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa. Jatkossa siis myös lukiokoulutuksen järjestäjien tulisi hakea valmentavan koulutuksen järjestämislupaa, jos ne aikoisivat järjestää kyseistä koulutusta. Tavoitteena on, että ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja yksityisten perusopetuksen järjestäjien valmentavan koulutuksen järjestämisluvat muodostaisivat kattavan valmentavan koulutuksen verkoston, joka turvaisi valmentavan koulutuksen alueellisen saatavuuden ja saavutettavuuden. Tätä järjestämisluvilla luotua verkostoa kunnat voisivat täydentää järjestämällä valmentavaa koulutusta 2 momentin mukaisesti vapaaehtoisesti.

Kunta voi toimia myös lukiokoulutuksen järjestäjänä tai ammatillisen koulutuksen järjestäjänä. Tarkoituksena on, että jos kunnan alueella arvioidaan olevan pysyväisluonteista tarvetta valmentavan koulutuksen järjestämiselle, kunnan lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestäjänä tulisi hakea valmentavan koulutuksen järjestämislupaa. Järjestämisluvilla varmistettaisiin valmentavan koulutuksen alueellinen saatavuus ja myös mahdollisuus opiskelupaikan osoittamiseen oppivelvollisille. Pykälän 2 momentissa tarkoitettua kunnan vapaaehtoista järjestämiselvöllisyyttä olisi tarkoitus soveltaa vain silloin, jos kunnan alueella ei ole lukiokoulutusta tai ammatillista koulutusta järjestävää oppilaitosta tai jos valmentavan koulutuksen tarve kunnan alueella on niin vaihtelevaa, ettei sen järjestämiseksi ole perusteltua hakea järjestämislupaa.

Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta voi järjestää perusopetuslaissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa, ja kuntien välistä yhteistyötä varten voidaan perustaa kuntayhtymä. Ehdotetussa 2 momentissa säädettävä kunnan vapaaehtoista järjestämisoikeutta ei sovellettaisi kuntayhtymään. Lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestäjänä toimivat kuntayhtymät voisivat hakea valmentavan koulutuksen järjestämislupaa.

Tarkoituksena on, että jatko-opintosuunnitelmistaan huolimatta valmentavaa koulutusta tarvitseva opiskelija voisi hakeutua minkä tahansa koulutuksen järjestäjän järjestämään valmentavaan koulutukseen. Kattavan järjestäjaverkon tavoitteena on erityisesti sen varmistaminen, että valmentavaa koulutusta olisi tarjolla mahdollisimman lähellä opiskelijan kotia, mikä olisi tärkeää erityisesti nuorimmille opiskelijoille. Opiskelija voisi hakeutua esimerkiksi lukiokoulutuksen järjestäjän valmentavaan koulutukseen, vaikka hänen tavoitteenaan olisikin ammatilliseen

koulutukseen siirtyminen, taikka toisin päin. Opiskelijan ei myöskään tarvitsisi vielä valmentavan koulutuksen aloittaessaan tietää, aikooko hän hakeutua lukiokoulutukseen vai ammatilliseen koulutukseen.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäminen vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille on keskitetty tämän kohderyhmän koulutuksen järjestämiseen erikoistuneille järjestäjille, joille on myönnetty kyseinen koulutustehtävä ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa. Tarkoituksena olisi, että myös tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille järjestettäisiin näissä ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ja muissa vaativan erityisen tuen koulutustehtävän saaneissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Tästä säädettäisiin pykälän 3 momentissa. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäminen vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille edellyttäisi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n 2 momentissa säädettyä järjestämislupaa. Mainittua säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa voitaisiin määrätä myös velvollisuudesta järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille.

Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille järjestettävä tutkintokoulutukseen valmentava koulutus olisi väylä vaativana erityisenä tukena järjestettävään tutkintokoulutukseen. Jos vaikeasti vammaisella opiskelijalla ei arvioida olevan valmiuksia tutkintokoulutukseen siirtymiseen, opiskelijalle tarkoituksenmukainen koulutusmuoto olisi työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus.

4 §. Järjestämisluvan myöntäminen. Pykälässä säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvan myöntämisestä. Tarkoitus on, että valmentavan koulutuksen lupa myönnettäisiin ainoastaan sellaisille tahoille, joille on jo myönnetty perusopetuksen, lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestämislupa. Tämä olisi perusteltua, koska valmentavan koulutuksen järjestäminen edellyttää toimivia yhteistyömalleja muiden koulutuksen järjestäjien ja koulutusmuotojen kanssa sekä mahdollisuuksia poluttaa opiskelijaa eteenpäin nivelvaiheen koulutuksesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai toisin päin.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan järjestämislupa voitaisiin myöntää lukio-laissa tarkoitettulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle sekä rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa, eli niin sanotulle yksityiselle perusopetuksen järjestäjälle. Lupa voitaisiin myöntää myös perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettulle perusopetusta järjestävälle valtion oppilaitokselle. Järjestämislupa myönnettäisiin hakemuksesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että järjestämisluvan saaneella koulutuksen järjestäjällä olisi velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Lähtökohtaisesti luvat myönnettäisiin sellaisille koulutuksen järjestäjille, joiden toiminta-alueella arvioidaan olevan säännöllisesti tarvetta valmentavan koulutuksen järjestämiselle. Koulutusta ei kuitenkaan olisi velvollisuutta järjestää, jos alueella jonain vuotena ei olisikaan tarvetta valmentavan koulutuksen järjestämiselle.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi, että koulutusta ei saisi järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Ehdotettu säännös vastaisi muiden koulutuslakien sääntelyä ja voimassa olevaa periaatetta julkisin varoin rahoitetun koulutuksen järjestämisessä.

Pykälän 2 *momentissa* säädettäisiin järjestämisluvan myöntämisen edellytyksistä. Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä olisi, että koulutus olisi tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja koulutustarjonta.

Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä olisi lisäksi, että hakijalla on riittävät toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Koulutustoiminnan järjestämisen yleiset toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset on arvioitu jo myönnettäessä järjestäjälle jonkin muun koulutusmuodon järjestämislupaa. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvan myöntämisen yhteydessä arvioitaisiinkin erityisesti vain juuri valmentavan koulutuksen järjestämiseksi edellytettäviä toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä. Valmentavan koulutuksen järjestäjällä tulisi olla muun muassa toimivat yhteistyömallit muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä mahdollisuus poluttaa opiskelijaa eteenpäin tutkintotavoitteeseen lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen.

Pykälän 3 *momentin* mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö myöntäisi tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvat. Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi lupien myöntämisestä koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus. Näin luotaisiin valmentavan koulutuksen kattava järjestäjäverkosto.

Pykälän 4 *momentissa* olisi asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää järjestämisluvan hakemiseen liittyvistä menettelyistä, hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja selvityksistä sekä järjestämisluvan myöntämisen tarkemmista edellytyksistä. Vastaava järjestämisluvan hakumenettelyitä ja tarkempia edellytyksiä koskeva asetuksenantovaltuus on myös lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa.

5 §. Järjestämisluvassa määrättävät asiat. Pykälässä säädettäisiin järjestämisluvassa määrättävistä asioista. Valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää vain sellaiselle koulutuksen järjestäjälle, jolla on jo jonkin muun koulutusmuodon järjestämislupa. Tarkoitus on, että esimerkiksi opetuskielen ja toiminta-alueen suhteen noudatettaisiin tätä muun koulutuksen järjestämislupaa, ellei valmentavan koulutuksen järjestämisluvassa toisin määrätä. Lisäksi valmentavan koulutuksen laissa olisi viittaussäännöksiä, joiden mukaan koulutuksen järjestämisessä sovellettaisiin eräiltä osin muita koulutuksia koskevia lakeja.

Käytännössä valmentavaa koulutusta järjestävällä taholla saattaa olla useita muita koulutuksen järjestämislupia, esimerkiksi lukiokoulutuksen järjestämislupa ja ammatillisen koulutuksen järjestämislupa. Tällöin olisi tarpeen määrittää, minkä luvan yhteyteen valmentavan koulutuksen järjestämislupa myönnettäisiin, jotta olisi yksiselitteistä, minkä muun järjestämisluvan mukaisia määräyksiä ja mitä koulutusta koskevaa lainsäädäntöä sovelletaan. Pykälän 1 *momentissa* olisi tätä määrittelyä koskeva säännös. Ehdotetun säännöksen mukaan järjestämisluvassa määrättäisiin, minkä koulutusmuodon yhteyteen valmentavan koulutuksen järjestämislupa myönnetään, jos koulutuksen järjestäjällä on useita muita opetuksen tai koulutuksen järjestämislupia.

Pykälän 2 *momentin* mukaan järjestämisluvassa voitaisiin määrätä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijamäärästä tai opiskelijavuosien määrästä. Pääsääntöisesti valmentavaa koulutusta olisi tarkoitus järjestää lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen kokonaisopiskelijamäärän puitteissa koulutustarpeen mukaan, mutta esimerkiksi sisäoppilaitosmuotoisena koulutuksena järjestettävässä koulutuksessa opiskelijamäärästä tai opiskelijavuosista voisi olla tarpeen järjestämisluvassa määrätä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestämisessä noudatettaisiin, mitä koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa on määrätty opetuskielestä ja toiminta-alueesta, ellei tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvassa toisin määrätä. Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 24 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän opetuskielestä sekä 25 §:n mukaan toiminta-alueesta. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Toiminta-alueen lisäksi tutkintoja ja koulutusta voi järjestää myös muualla Suomessa. Lukiolain 4 §:n mukaan järjestämisluvassa määrätään kunnat, joissa koulutusta järjestetään sekä opetuskielet. Lähtökohtaisesti valmentavassa koulutuksessa noudatettaisiin aiemmassa järjestämisluvassa määrättyä opetuskieltä ja toiminta-alueita. Tämä olisi perusteltua, koska valmentavaa koulutusta järjestetään pääsääntöisesti samoissa opilaitoksissa kuin myös tutkintotavoitteista koulutusta. Tarvittaessa valmentavan koulutuksen järjestämisluvassa voitaisiin kuitenkin määrätä myös toisin.

6 §. Järjestämisluvun muuttaminen ja peruuttaminen. Pykälässä säädettäisiin järjestämisluvun muuttamisesta ja peruuttamisesta. Ehdotetut säännökset vastaisivat pääosin lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain vastaavia säännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättäisi hakemuksesta järjestämisluvun muuttamisesta ja peruuttamisesta. Hakemukseen perustuva käsittely olisi pääsääntönä järjestämisluvun muuttamisesta ja peruuttamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuitenkin tilanteista, jolloin ministeriö voisi ilman hakemusta muuttaa järjestämisluvaa tai peruuttaa sen. Momentin 1 kohdan mukaan järjestämislupa voitaisiin muuttaa tai peruuttaa, jos koulutuksen järjestäminen merkittävästi poikkeaa koulutus- tarpeista. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos valmentavan koulutuksen tarve järjestäjän toiminta-alueella on merkittävästi muuttunut.

Momentin 2 kohdan mukaan järjestämislupa voitaisiin muuttaa tai peruuttaa, jos koulutusta ei enää järjestetä.

Momentin 3 kohdan mukaan järjestämislupa voitaisiin muuttaa tai peruuttaa, jos järjestetty koulutus tai koulutuksen järjestäjän toimintaedellytykset eivät enää täyttäisi 4 §:n mukaisia järjestämisluvun myöntämiseksi säädettyjä edellytyksiä.

Momentin 4 kohdan mukaan järjestämislupa voitaisiin muuttaa tai peruuttaa, jos koulutusta järjestettäisiin muuten olennaisesti vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi varata koulutuksen järjestäjälle mahdollisuus 2 momentissa tarkoitettujen puutteiden korjaamiseen kohtuullisessa ajassa ennen järjestämisluvun muuttamista tai peruuttamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi myös järjestämisluvun peruuttamista koskevan päätöksenteon yhteydessä huolehdittava siitä, ettei valmentavan koulutuksen riittävä saatavuus vaarannu.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että 2 momentissa tarkoitettu järjestämisluvaa koskeva päätös on maksuton. Ilman hakemusta tehtävistä järjestämislupapäätöksistä ei olisi tarkoituksenmukaista periä maksuja.

7 §. Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen. Pykälässä säädettäisiin koulutuksen järjestäjien yhteistyöstä ja koulutuksen hankkimisesta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhteistyöstä kou-

lutuksen toteuttamisessa muiden koulutuksen järjestäjien sekä koulutuksen järjestämiseksi tarpeellisten nuorisotyötä tekevien julkisten tahojen ja yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden kanssa sekä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Koulutusta suunniteltaessa ja toteuttaessa tulisi olla yhteistyössä muiden alueella tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tarjoavien koulutuksen järjestäjien kanssa. Esimerkiksi koulutuksen osien tarjontaa voisi kehittää ja suunnitella yhteistyössä. Yhteistyön muodot olisivat koulutuksen järjestäjien päätettävissä. Nuorisotyön osalta velvoite tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että koulutuksen järjestäjät selvittäisivät yhteistyössä nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa mahdollisuudet tukea opiskelijoiden opintojen etenemistä nuorisotyötä tekeviltä toimijoilta hankittavien palveluiden, kuten työpajatoiminnan avulla. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa tarkoittaisi esimerkiksi työelämään tutustumiseen liittyvistä yhteistyömalleista sopimista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjä voisi täydentää järjestämäänsä koulutusta hankkimalla koulutusta kunnalta, perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä tai ammatillisen tai lukiokoulutuksen koulutuksen järjestäjältä, muulta julkiselta taholta taikka muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi järjestää kaikkia koulutuksen osia itse, vaan se voisi hankkia osan koulutuksesta toiselta koulutuksen järjestäjältä tai muulta säännöksessä mainitulta taholta. Lain 13 §:n 2 momentissa säädettäisiin velvoitteesta, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen yhteistyötahojen kanssa. Jos koulutuksen järjestäjä ei pystyisi itse järjestämään kaikkia koulutuksen osia, sen tulisi sopia yhteistyömalleista koulutuksen hankkimiseksi muilta järjestäjiltä. Vaikka koulutuksen järjestäjä hankkisi koulutusta, vastaisi koulutuksen järjestäjä siitä, että sen hankkima koulutus järjestettäisiin lain mukaisesti.

Yhteistyövelvoitteita ja koulutuksen hankkimista koskevat säännökset vastaisivat pääosin lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimassa olevaa sääntelyä. Perusopetuslain voimassa olevat säännökset kattavat vain yhteistyövelvoitteen muiden alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa. Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää laissa tarkoitettuja palveluita itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne järjestämisluvan saaneelta yksityiseltä perusopetuksen järjestäjältä.

3 luku **Hakeutuminen ja opiskelijaksi ottaminen**

Luvussa säädettäisiin opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä, hakumenettelystä ja opiskelijavalintaa koskevan päätöksen antamisesta.

8 §. Opiskelijaksi ottamisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijaksi voitaisiin ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Perustellusta syystä opiskelijaksi voitaisiin ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Ehdotettu säännös vastaisi melko pitkälti nykyisiä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä. Perusopetuksen oppimäärää suorittamaton henkilö voidaan ottaa lukiokoulutuksen opiskelijaksi kuitenkin vain painavasta syystä, valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa riittäisi ehdotetun säännöksen mukaisesti perusteltu syy.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen perusteella valmentavan koulutuksen opiskelijaksi voitaisiin ottaa sellainen hakija, joka ei enää ole velvollinen suorittamaan perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetusta, vaikka hän ei olisi saanut perusopetuksen päättötodistusta. Lähtökoh-

taisesti oppivelvollisen opiskelijan tulisi suorittaa oppivelvollisuuttaan perusopetuksessa sen lukuvuoden loppuun asti, jona hän täyttää 17 vuotta. Tämän jälkeen hän voisi oppivelvollisuuslakiin ehdotetun 5 §:n mukaisesti siirtyä suorittamaan oppivelvollisuuttaan tutkintotavoitteiseen koulutukseen, valmentavaan koulutukseen tai aikuisten perusopetukseen. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös aikuisena Suomeen tulleisiin maahanmuuttajiin, jotka eivät ole suorittaneet lähtömaassaan perusopetuksen oppimäärää vastaavaa oppimäärää. Säännöksen perusteella tulisi arvioida vailla perusopetuksen oppimäärää olevan hakijan edellytykset opinnoista suoriutumiseen, kuten kielitaidon taso.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä olisi sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, että hakija ei olisi suorittanut perusopetuksen jälkeistä tutkintoa taikka valmentavaa tai valmistavaa koulutusta. Voimassa olevissa ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta koskevissa säännöksissä säädetään nyt ehdotettua tarkemmin, mitkä aiemmin suoritettut tutkinnot ja koulutukset estävät valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisen. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisen esteeksi puolestaan on säädetty aiemmin suoritettu korkeakoulututkinto. Ehdotettu säännös perusopetuksen jälkeisen tutkinnon taikka valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittamisesta olisi nykyistä sääntelyä väljempi ja sillä tarkoitettaisiin kaikkia perusopetuksen jälkeisiä tutkintoja, kuten ylioppilastutkintoa, ammatillista tutkintoa ja korkeakoulututkintoa. Valmistavalla koulutuksella puolestaan tarkoitettaisiin erilaisia nivelvaiheen koulutuksia. Säännös kattaisi myös ulkomailla suoritettut tutkinnot ja nivelvaiheen koulutukseen rinnastettavat koulutukset. Lähtökohtana olisi, että jos henkilö on jo aiemmin suorittanut tutkinnon tai jonkinlaisen valmistavan koulutuksen, hänellä ei olisi enää tarvetta suorittaa valmentavaa koulutusta, vaan hänellä olisi valmiudet siirtyä suoraan tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös poikkeuksesta, jonka mukaan hakija voitaisiin kuitenkin ottaa opiskelijaksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, vaikka hän olisi suorittanut aiemmin tutkinnon tai nivelvaiheen koulutuksen, jos tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistuminen olisi jatko-opintovalmiuksien hankkimiseksi erityisesti syystä perusteltua. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 3 momentin säännöstä. Voimassa olevassa lukiolaissa ei vastaavaa säännöstä ole. Poikkeussäännöstä voitaisiin soveltaa samanlaisissa tilanteissa, joissa sitä on tarkoitettu sovellettavaksi ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Soveltamistilanteita on kuvattu ammatillisen koulutuksen uudistamista koskeneen hallituksen esityksen (HE 39/2017 vp) 38 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetun poikkeussäännöksen mukaan myös oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen, joka osoitetaan suorittamaan oppivelvollisuuttaan valmentavaan koulutukseen, voitaisiin ottaa opiskelijaksi, vaikka hän olisi jo aiemmin suorittanut valmistavan koulutuksen. Säännös olisi tarpeen, jotta oppivelvollisille opiskelijoille voitaisiin aina viime-sijassa osoittaa opiskelupaikka. Opiskelupaikkaa ei osoitettaisi tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Voimassa olevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on ollut se, että hakijan tavoitteena on valmentavan koulutuksen jälkeen hakeutua suorittamaan ammatillista tutkintoa tai tutkinnon osaa. Vastaavasti lukiolaissa on säädetty lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisen edellytykseksi, että hakijan tavoitteena on lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen valmistavan koulutuksen jälkeen. Näitä vastaavaa edellytystä ei säädettäisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa.

9 §. Hakeutuminen ja hakumenettelyt. Pykälässä säädettäisiin hakeutumisesta ja hakumenettelyistä. Ehdotetut säännökset vastaisivat voimassa olevaa lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sääntelyä.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin yleisestä lähtökohdasta, että henkilöllä on oikeus vapaasti hakeutua suorittamaan tässä laissa tarkoitettua koulutusta. Ehdotettu vapaa hakeutumisoikeus vastaisi nykytilaa.

Pykälän *2 momentin* mukaan opiskelijaksi ottamisessa olisi sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Koulutuksen järjestäjä voisi käyttää opiskelijavalinnassa hyväksi esimerkiksi haastatteluja selvittääkseen hakijoiden tarvetta valmentavaan koulutukseen tai vaativan erityisen tuen tarpeita järjestäessään valmentavaa koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin valtakunnallisten hakumenettelyiden eli niin sanottujen yhteisten hakumenettelyiden käyttömahdollisuudesta. Ehdotetun säännöksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijavalinnassa voitaisiin käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa käytäntöä, jonka mukaan perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin opiskelijavalinnan suorittamisesta muutoin kuin valtakunnallisen hakumenettelyn kautta eli jatkuvasta hausta. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä täytetäessä sellaisia opiskelupaikkoja, joita ei täytetä valtakunnallisissa hakumenettelyissä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa käytäntöä.

10 §. Päätös opiskelijaksi ottamisesta. Pykälässä säädettäisiin opiskelijaksi ottamista koskevan päätöksen antamisesta. Ehdotetut säännökset vastaisivat voimassa olevaa lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sääntelyä. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta. Pykälän *2 momentti* sisältäisi poikkeuksen opiskelijaksi ottamisesta annettavan päätöksen osalta silloin, kun opiskelija jätetään valitsematta valtakunnallisen hakumenettelyn eli yhteishaun yhteydessä. Tällöin opiskelijalle ei hallintolain edellytyksistä poiketen tarvitsisi antaa hallintopäätöstä valitsematta jättämisestä, mutta hänelle ilmoitettaisiin siitä kuitenkin kirjallisesti ja hän saisi päätöksen pyydettyä. Ehdotettua pykälää vastaava säännös on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:ssä, lukiolain 20 §:ssä ja perusopetuslain 28 b §:ssä.

4 luku **Koulutuksen sisältö**

Luvussa säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuudesta ja muodostumisesta, koulutuksen perusteiden laadinnasta, opiskelijan yksilöllisistä valinnoista sekä henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta. Lisäksi säädettäisiin osaamisen kehittymisestä annettavasta palautteesta, osaamisen arvioinnista ja todistuksista.

11 §. Koulutuksen laajuus ja muodostuminen. Pykälässä säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuudesta. Ehdotetun *1 momentin* säännöksen mukaan koulutuksen laajuus olisi 38 viikkoa. Koulutuksen perusteet tulisi laatia siten, että koulutuskokonaisuus olisi

mahdollista suorittaa keskimäärin 38 viikon opintojen aikana. Koulutuksen järjestäjä voisi päättää opetuksen ja ohjauksen sijoittumisesta lukuvuoden sisällä.

Pykälän 2 *momentissa* säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritusajasta. Ehdotetun säännöksen mukaan valmentavan koulutuksen suoritusajaksi olisi yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voisi kuitenkin myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisää aikaa opintojen loppuun saattamiseen. Ehdotettu säännös lisääjän myöntämisestä vastaisi ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen lisäsuoritusajan perusteita. Esimerkiksi sairauden tai vamman vuoksi runsaasti erityistä tukea tarvitseva opiskelija voisi käyttää valmentavan koulutuksen suorittamiseen yhtä vuotta pidemmän ajan. Säännöksessä mainittu muu erityinen syy voisi olla esimerkiksi opiskelijan puutteelliset oppimisvalmiudet, joiden vuoksi koulutuksen tavoitteita ei olisi mahdollista saavuttaa yhden vuoden aikana.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista. Koulutuksen osat olisivat koulutuksen tavoitteisiin perustuvia osaamiskokonaisuuksia. Koulutuksen osat määrättäisiin Opetushallituksen laatimissa koulutuksen perusteissa.

12 §. Koulutuksen perusteet. Pykälän 1 *momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan Opetushallitus määräisi koulutuksen perusteet tutkintokoulutukseen valmentavalle koulutukselle. Koulutuksen perusteissa määrättäisiin koulutuksen osien tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista sekä henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan merkittävistä tiedoista. Arvioinnin osalta perusteissa määrättäisiin osaamisen osoittamistavoista, arvioinnin kohteista ja kriteereistä.

Pykälän 2 *momentin* mukaan koulutuksen perusteet tulisi laatia siten, että opiskelijalla olisi valmentavan koulutuksen aikana mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään kuuluvia opintoja ja ammatillisten perustutkintojen osia ja osien osa-alueita, korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja ja vahvistaa suomen tai ruotsin kielen taitoaan. Ehdotetulla säännöksellä varmistettaisiin, että koulutuksen perusteet ja koulutuksen osat vastaisivat eri kohderyhmien erilaisiin tarpeisiin.

Pykälän 3 *momentin* mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi koulutuksen sisällöstä koulutuksen perusteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tulisi laatia suunnitelma koulutuksen toteuttamisesta. Suunnitelmassa päätettäisiin opetuksen, ohjauksen ja erityisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista koulutuksen osista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Ehdotettu suunnitelma täydentäisi koulutuksen järjestäjän perusopetuslain tai lukiolain nojalla laatimaa opetussuunnitelmaa tai ammatillisen koulutuksen toteuttamissuunnitelmaa.

13 §. Opiskelijan yksilölliset valinnat. Pykälän 1 *momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija suorittaisi koulutuksen perusteiden mukaisista koulutuksen osista henkilökohtaisten tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaisen kokonaisuuden. Opiskelijalle tarpeelliset koulutuksen osat päätettäisiin lain 14 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan yhteydessä.

Pykälän 2 *momentin* mukaan koulutuksen järjestäjä vastaisi siitä, että opiskelijalla olisi mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä muiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjien kanssa. Lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijan suoritettavaksi kaikkia koulutuksen perusteiden mukaisia osia. Koulutuksen järjestäjä voisi järjestää osiin liittyvän opetuksen itse tai tarvittaessa yhteistyössä lain 7 §:ssä tarkoitettujen yhteistyötahojen kanssa. Esimerkiksi lukiokoulutuksen järjestäjällä tulisi olla toimivat yhteistyömallit perusopetuksen järjestäjän ja ammatillisen koulutuksen järjestäjän kanssa, jotta

opiskelijat voisivat halutessaan korottaa perusopetuksen arvosanoja tai suorittaa ammatillisen tutkinnon osia tai osa-alueita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin joustavista siirtymistä. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutus tulisi järjestää siten, että opiskelija voisi hakeutua tutkintotavoitteiseen koulutukseen kesken valmentavan koulutuksen, jos hän on saavuttanut riittävät valmiudet tutkintotavoitteiseen koulutukseen siirtymiseksi. Kaikille opiskelijoille ei laadittaisi vuoden mittaista koulutuskokonaisuutta, vaan koulutuskokonaisuus tulisi suunnitella tätä lyhyemmäksi, jos sen arvioidaan riittävän opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja osaamistarpeiden saavuttamiseen. Opiskelijan tulisi voida joustavasti siirtyä tutkintotavoitteiseen lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen jatkuvan haun kautta, kun hän on saavuttanut riittävät valmiudet.

Opiskelija voisi hakeutua valmentavaan koulutukseen myös kesken tutkintotavoitteisen koulutuksen, jos hänen arvioidaan tarvitsevan joidenkin osa-alueiden vahvistamista tutkintokoulutuksen suorittamiseksi. Tällöinkin opiskelija suorittaisi ehdotetun 1 momentin mukaisesti hänelle tarkoituksenmukaisen valmentavan koulutuksen kokonaisuuden.

14 §. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Pykälässä säädettäisiin opiskelijan henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta. Pykälän 1 momentissa esitetään, että koulutuksen järjestäjä laatii koulutuksen aloittavalle opiskelijalle henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, johon kirjattaisiin opintojen yksilöllinen rakentuminen ja eteneminen sekä jatko-opintosuunnitelma. Lisäksi suunnitelmaan kirjattaisiin opiskelijan opetusta, ohjausta ja tukea koskevat tiedot. Suunnitelmaa päivitetäisiin tarvittaessa opintojen edetessä.

Voimassa olevan lain mukaisesti lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa opiskelija laatii henkilökohtaisen opintosuunnitelman tarvittaessa yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa. Ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa puolestaan laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jonka laatimisesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Koska lisäopetusta varten ei ole valtakunnallista oppimäärää, jokaiselle lisäopetuksen opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma, jota kutsutaan opiskelusuunnitelmaksi.

Pykälän 2 momentissa esitetään säädettäväksi menettelystä, jossa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laadittaisiin. Koulutuksen järjestäjä laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuisi koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja tai opinto-ohjaaja sekä tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Opiskelijan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla tulisi olla mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen. Ehdotettu sääntely vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetyistä henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaperiaatteita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että opiskelijan osallistuessa ammatillisen koulutuksen järjestäjän tutkintoon valmentavaan koulutukseen suunnitelma laadittaisiin siten kuin ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnasta. Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään yksityiskohtaisesti henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinnasta. Ehdotetut valmentavan koulutuksen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaperiaatteet vastaisivat pitkälti ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetyistä HOKS:in laadintaperiaatteita. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on käytössä niin sanottu eHOKS, josta säädetään valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa. Mainitun lain 9 §:n 2 momentissa säädetään HOKS:iin sisältyvistä tiedoista, jotka koulutuksen järjestäjän tulee tallentaa valtakunnalliseen tietovarantoon. On perusteltua, että HOKS:in laadintaperiaatteita ja eHOKS-menettelyä

voitaisiin soveltaa myös jatkossa ammatillisen koulutuksen järjestäjän järjestäessä valmentavaa koulutusta.

Ehdotetun pykälän 1 ja 2 momenteissa säädettyä sovellettaisiin siis vain perusopetuksen tai lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämässä valmentavassa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjälle säännös toisi velvollisuuden henkilökohtaisen suunnitelman laadintaan lain tasolle. Lukiolaissa tarkoitettun henkilökohtaisen opintosuunnitelman laadinta puolestaan on säädetty opiskelijan vastuulle, mutta valmentavassa koulutuksessa suunnitelman laadinnasta vastaisi koulutuksen järjestäjä yhteistyössä opiskelijan kanssa.

15 §. *Palaute osaamisen kehittymisestä ja osaamisen arviointi.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin opiskelijalle opintojen aikana annettavasta palautteesta. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus saada palautetta osaamisensa kehittymisestä koulutuksen aikana. Opiskelijalle annettavalla palautteella ohjattaisiin ja kannustettaisiin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä kehitettäisiin edellytyksiä itsearviointiin. Palautetta voitaisiin antaa opintojen aikana suullisesti tai kirjallisesti. Palautteen antaminen olisi tärkeää, jotta opiskelija tietäisi, mitä osaamista hänen tulisi vielä kehittää. Ehdotetun säännöksen mukaan palautetta antaisivat opetuksesta vastaavat opettajat ja muut opiskelijan opetukseen, ohjaukseen ja tukeen osallistuvat koulutuksen järjestäjän edustajat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin osaamisen arvioinnista. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen perusteiden mukaisten koulutuksen osien arvioinnilla annettaisiin tietoa opiskelijan osaamisesta ja varmistettaisiin koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttaminen. Osaamisen arvioinnilla tarkoitettaisiin sen arviointia, onko opiskelija saavuttanut koulutuksen perusteiden mukaiset koulutuksen osan tavoitteet. Arvioinnista määrättäisiin tarkemmin koulutuksen perusteissa. Arvioinnin toteuttaisi ja arvioinnista päättäisi opettaja.

Koulutuksen osat arvioitaisiin arvosanalla hyväksytty tai hylätty. Koulutuksen järjestäjän tulisi järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan arvioinnin tarkistamiseen ja oikaisuun sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 55 ja 116 §:ssä säädetään valmentavan koulutuksen osaamisen arvioinnin tarkistamisesta ja oikaisusta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 55 §:n mukaan opiskelija voi pyytää arvioijilta kirjallisesti arvioinnin tarkistamista 14 päivän kuluessa siitä, kun hänellä on ollut tilaisuus saada arvioinnin tulokset sekä tieto arviointiperusteiden soveltamisesta suoritukseensa. Arvioijien on tehtävä päätös arvioinnin tarkistamisesta ilman aiheutonta viivytystä. Lisäksi opiskelija voi pyytää rehtorilta kirjallisesti oikaisua arvioinnin tarkistamista koskevaan päätökseen. Jos arviointi on ilmeisesti virheellinen, rehtori voi määrätä uuden arvioinnin sekä perustellusta syystä asettaa uuden arvioijan. Lain 116 §:n mukaan oikaisuvaatimuksesta annettuun rehtorin päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla.

Valmentavan koulutuksen aikana opiskelija voi suorittaa myös perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuja opintoja. Pykälän 4 momentissa olisi säännös, jonka mukaan mainittujen lakien mukaan suoritettujen opintojen arviointia kyseisen koulutusmuodon arviointia koskevien säännösten mukaisesti.

16 §. *Todistukset.* Pykälässä säädettäisiin opiskelijalle annettavista todistuksista. Ehdotetun 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista, kun opiskelija päättää tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suorittami-

sen. Koulutuksen suorittamisen päättämällä tarkoitettaisiin tilannetta, jossa koulutuksen suorittaminen päättyy koko koulutuksen suorittamiseen tai siihen, että opiskelija on suorittanut henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tavoitteeksi asetetut koulutuksen osat, jos hänen tavoitteenaan ei ole koko koulutuskokonaisuuden suorittaminen. Koulutuksen päättämällä tarkoitettaisiin myös koulutuksen keskeyttämistä, jolloin koulutuksen järjestäjän tulisi antaa todistus niistä koulutuksen osista, jotka opiskelija on suorittanut ennen koulutuksen keskeyttämistä. Koulutuksen järjestäjän tulisi antaa todistus suoritetuista koulutuksen osista myös opiskelijan pyynnöstä, jos opiskelija tarvitsee tällaista todistusta kesken opintojen.

Pykälän 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijan pyynnöstä todistus suoritetuista opinnoista, jos opiskelija eroaa tai keskeyttää koulutuksen suorittamisen. Momentissa tarkoitettu todistus suoritetuista opinnoista annettaisiin niiden opintojen osalta, joissa koulutuksen osan suorittaminen on jäänyt kesken. Jos opiskelija olisi suorittanut koulutuksen osan tai osia, näiden osalta annettaisiin 1 momentissa tarkoitettu todistus. Pykälän 2 momentissa tarkoitettu todistus annettaisiin vain opiskelijan pyynnöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan Opetushallitus määräisi todistuksiin merkittävistä tiedoista. Määräys olisi tarpeen, jotta todistuksiin merkittävät tiedot olisivat valtakunnallisesti yhdenmukaisia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen aikana suoritettavien perusopetuksen, lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen opinnoista annettaviin todistuksiin sovellettaisiin, mitä kyseistä koulutusmuotoa koskevassa laissa säädetään.

5 luku **Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet**

Luvussa säädettäisiin opiskeluoikeudesta ja oikeudesta keskeyttää opinnot väliaikaisesti, opiskelijan eronneeksi katsomisesta, oikeudesta saada opetusta ja ohjausta, opiskelijan velvollisuuksista, oikeudesta erityiseen tukeen, erityisestä tuesta päättamisestä sekä erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaalisista etuuksista. Lisäksi luvussa säädettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen maksuttomuudesta.

17 §. Opiskeluoikeus. Pykälässä säädettäisiin opiskelijan opiskeluoikeudesta. Ehdotettu sääntely vastaisi lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sääntelyä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin opiskeluoikeuden alkamisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskeluoikeus alkaisi koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin opiskeluoikeuden päättymisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan opiskeluoikeus päättyisi, kun hän olisi suorittanut tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai kun hänet olisi 18 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opiskelijan oikeudesta keskeyttää opintonsa väliaikaisesti. Opiskelijalla olisi oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voitaisiin opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Edellä mainittuja keskeyttämissuhteita ei sovellettaisi oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädettäisiin oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.

Pykälän 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

18 §. *Opiskelijan eronneeksi katsominen.* Pykälässä säädettäisiin opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Ehdotettu sääntely vastaisi lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sääntelyä.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin tilanteista, jolloin opiskelija katsottaisiin eronneeksi. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Myös opiskelija, joka ei olisi suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa, katsottaisiin eronneeksi. Oppivelvollisuuslain 13 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisen opiskelijan eronneeksi katsomisesta noudatettavista erityismenettelyistä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin opiskelijan eronneeksi katsomisesta oman ilmoituksen perusteella. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan itse ilmoittaessa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyisi siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Päätös annettaisiin kaikissa pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa eli myös silloin, kun eronneeksi katsominen perustuisi opiskelijan omaan ilmoitukseen.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin, että oppivelvollinen katsottaisiin eronneeksi 1 momentissa tarkoitettulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ehdotettu säännös vastaisi lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotettavaa vastaavaa säännöstä. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta noudatettavista menettelyistä säädettäisiin lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

19 §. *Oikeus saada opetusta.* Pykälän *1 momentin* mukaan opiskelijalla olisi oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaisi koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamisen. Säännös velvoittaisi koulutuksen järjestäjän tarjoamaan tarkoituksenmukaisella tavalla toteutettua opetusta, opinto-ohjausta ja muuta tarpeellista ohjausta riittävästi, jotta opiskelijalla voitaisiin katsoa olevan mahdollisuus saavuttaa koulutuksen perusteiden mukaiset tiedot ja taidot.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin myös annettavan opetuksen ja ohjauksen tuntimäärästä. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 22 tuntia viikkoa kohti. Valmentavan koulutuksen laajuus olisi 38 viikkoa, joten koko koulutuskonaisuuden suorittamisen aikana opiskelijalla olisi oikeus saada opetusta ja ohjausta yhteensä keskimäärin 836 tuntia, mikä vastaisi nykyistä perusopetuksen lisäopetuksen opetustuntien määrää huomioiden, että perusopetuksen lisäopetuksen 1 100 oppitunnin määrästä tulee poistaa 15 minuutin pituiset välitunnit. Lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa nuorille suunnattavan opetuksen määrä on keskimäärin 14 tuntia 15 minuuttia opintopistettä kohden eli yhteensä 712,5 tuntia. Ammatilliseen koulutukseen valmistavassa koulutuksessa opetustuntien määrää ei ole säännelty.

Oikeus saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 22 tuntia viikossa tarkoittaisi sitä, että opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tulisi rakentaa siten, että opiskelija saisi viikossa keskimäärin 22 tuntia opetusta ja ohjausta henkilökohtaisten tavoitteidensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Opetus ja ohjaus voitaisiin toteuttaa eri oppimisympäristöissä, kuten oppilaitoksessa, verkkoympäristössä tai työpajoilla. Esimerkiksi aikuisopiskelijat voisivat usein suorittaa opintojaan itsenäisemmin kuin oppivelvollisuusikäiset opiskelijat. Opetuksen ja ohjauksen määrä

voisi vaihdella viikoittain. Yksilöllisesti opetuksen ja ohjauksen määrä voisi olla myös säännöksessä mainittua pienempi, jos se on opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden tai valmiuksien vuoksi perusteltua. Näin voisi olla esimerkiksi vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kohdalla, jos hän henkilökohtaiset valmiudet huomioiden suorittaisi opintojaan keskimääräistä hitaammassa tahdissa.

Ehdotettu säännös koskisi vain valmentavan koulutuksen osien suorittamiseksi annettavaa opetusta ja ohjausta. Jos opiskelija suorittaisi valmentavan koulutuksen aikana perusopetuksen tai lukiokoulutuksen opintoja taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisia tutkinnon osia tai osa-alueita, noudatettaisiin opetuksessa ja ohjauksessa kyseistä koulutusmuotoa koskevaa lainsäädäntöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin opinto-ohjauksesta. Säännöksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista koulutuksen suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää opinto-ohjausta.

20 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälässä säädettäisiin opiskelijan velvollisuuksista. Ehdotetut säännökset vastaisivat voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan opiskelijalla olisi velvollisuus osallistua henkilökohtaisen opetus suunnitelmansa mukaisesti opetukseen, jollei hänen poissaololleen olisi perusteltua syytä. Koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä. Koulutuksen järjestäjä päättäisi esimerkiksi siitä, miten poissaoloista tulee ilmoittaa ja myös poissaolojen hyväksyttävyydestä.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymistä asiallisesti.

Pykälän 3 momentissa olisi informatiivinen säännös, jonka mukaan velvollisuudesta korvata aiheutettu vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa opiskelijan aiheuttamista vahingoista tämän huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

21 §. Oikeus erityiseen tukeen. Pykälässä säädettäisiin opiskelijan oikeudesta erityiseen tukeen. Ehdotetulla säännöksellä yhtenäistettäisiin nivelvaiheen koulutuksessa olevan opiskelijan oikeus erityiseen tukeen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opiskelijalla on oikeus perusopetuksen lisäopetuksessa perusopetuslain mukaiseen kolmiportaiseen tukeen, lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa 1.8.2021 lukien lukiolaissa säädettyyn oppimisen tukeen sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun erityiseen tukeen ja vaativaan erityiseen tukeen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että opiskelijalla olisi oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Säännöksen mukaan erityisellä tuella tarkoitettaisiin opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelu-järjestelyitä. Erityisen tuen antamisen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa koulutuksen perusteiden mukaisen osaamisen. Ehdotettu säännös vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimassa olevaa säännöstä.

Erityisen tuen järjestämistehtävä merkitsisi sitä, että koulutuksen järjestäjän tulisi tehtäviensä hoitamisessa käsitellä henkilön terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä tietoja. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentissa säädettäisiin tiedonsaantioikeuksista oppivelvollisten osalta. Muiden kuin oppivelvollisten osalta tiedot erityisen tuen tarpeesta saataisiin opiskelijalta itseltään. Henkilön terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvät tiedot ovat tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja ja niihin sovelletaan myös tietosuoja-asetuksen 9 artiklaa erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Lähtökohtaisesti tietosuoja-asetuksen mukaisten erityisten henkilötietojen käsittely on kiellettyä. Käsittely on kuitenkin sallittua, jos sekä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan yleinen käsittelyperuste että 9 artiklan erityinen käsittelyperuste täyttyvät.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c) alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g) alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoja voidaan käsitellä, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Lisäksi edellytetään, että käsittely on oikeasuhtaista tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä. Henkilötietojen käsittely perustuisi siis tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa säädettyyn erityisen tuen järjestämisveloitteeseen.

Tietosuojalain 6 §:n 2 momentti sisältää luettelon asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä, joita rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi käsiteltäessä henkilötietoja 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Erityisen tuen järjestämistehtävään liittyvässä arkaluonteisten tietojen käsittelyssä tulisi tietosuojalain nojalla noudattaa siinä säädettyjä suojatoimenpiteitä. Tietosuojalain mukaiset suojatoimet katsottaisiin riittäviksi, eikä suojatoimista olisi tarpeen säätää muutoin erikseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että opiskelijan suorittaessa lukiolaissa tarkoitettuun lukion oppimäärään kuuluvia opintoja sovellettaisiin, mitä lukiolaissa säädetään opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen. Lukiolaissa säädetty oikeus oppimisen tukeen on rajoitetumpi kuin valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa säädetty oikeus erityiseen tukeen. On perusteltua, että lukion oppimäärää suorittaessa koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen antamaan vain lukiolaissa tarkoitettua oppimisen tukea. Tämä auttaisi myös jatko-opintosuunnitelmien kannalta arvioimaan sitä, onko valmentavan koulutuksen opiskelijalla valmiudet suoritua lukio-opinnoista lukiolaissa säädetyn oppimisen tuen avulla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös, että opiskelijan suorittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuja tutkinnon osia sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään osaamisen arvioinnin mukauttamisesta. Valmentavan koulutuksen opiskelijalla olisi siis tutkinnon osia suorittaessaan mahdollisuus osaamisen arvioinnin mukauttamiseen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Kyseisen säännöksen mukaan erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että opiskelijan oikeuteen vaativaan erityiseen tukeen sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään. Valmentavan koulutuksen opiskelijalla olisi yhtäläinen oikeus vaativaan erityiseen tukeen kuin ammatillisen koulutuksen opiskelijalla. Vaativaan erityiseen tukeen oikeuttavaa koulutusta annetaan siihen järjestämisluvan saaneissa ammatillisissa oppilaitoksissa.

22 §. Erityisestä tuesta päättäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Momentissa säädettäisiin myös perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen huomioon ottamisesta oppivelvollisen siirtyessä valmentavaan koulutukseen. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle olisi tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen erityisen tuen päätös, olisi koulutuksen järjestäjän selvittävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Tiedonsaantia koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momentissa, jonka mukaan oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän eli tässä tapauksessa perusopetuksen järjestäjän olisi salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava opiskelijan koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Lähtökohtaisesti tiedot tulisi toimittaa pyytämättä, mutta tiedot voitaisiin antaa myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Ehdotetulla erityisen tuen päätöksen siirtämistä koskevalla sääntelyllä varmistettaisiin, että opiskelijan erityisen tuen tarve ja aiemmin käytetyt tukitoimet tulevat uuden koulutuksen järjestäjän tietoon oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta valmentavaan koulutukseen. Tällä tuettaisiin sujuvaa siirtymistä perusopetuksesta nivelvaiheeseen. Säännöstä erityisen tuen päätöksen siirrosta sovellettaisiin vain oppivelvolliseen opiskelijaan. Säännöstä ei sovellettaisi, jos kyseessä olisi valmentavan koulutuksen oppivelvollisuusian ylittänyt opiskelija.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjä antaisi päätöksen opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai muuta laillista edustajaa tulisi kuulla ennen päätöksen tekemistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjän tulisi kirjata henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen ja ohjauksen sisältö. Koulutuksen järjestäjän tehtyä päätöksen siitä, että opiskelija tarvitsee erityistä tukea, kirjattaisiin tuen tarkempi sisältö toimenpiteineen opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Tämä käytäntö on nykyään jo voimassa ammatillisessa koulutuksessa ja mahdollistaa sen, että erityisen tuen toimenpiteitä voidaan sujuvasti muokata ja tarkentaa opiskelun aikana.

23 §. Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliset etuudet. Pykälässä säädettäisiin erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaalisista etuuksista. Opintososiaalisilla etuuksilla tarkoitettaisiin opiskelijan oikeutta opiskelun edellyttämiin erityisiin apuvälineisiin ja avustajapalveluihin. Koulutusta koskevien lakien välillä on eroa siinä, vastaako opetuksen tai koulutuksen järjestäjä opiskelijan tarvitsemista erityisistä apuvälineistä, avustajapalveluista ja kuljetuspalveluista vai saadaanko nämä vammaispalvelulain nojalla. Vammaispalvelulain nojalla saatavat palvelut ovat toissijaisia verrattuna koulutuksen järjestäjän velvollisuuteen järjestää palvelut. Opiskelijan tulisi saada tarvitsemansa palvelut joko koulutusta koskevan lainsäädännön perusteella opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä taikka kunnalta vammaispalvelulain nojalla.

Ehdotetun säännöksen lähtökohtana on, että perusopetuksen järjestäjän valmentavassa koulutuksessa opintososiaaliset etuudet määräytyisivät perusopetuslain mukaan, lukiokoulutuksen

järjestäjän valmentavassa koulutuksessa lukiolain mukaan ja ammatillisen koulutuksen järjestäjän järjestämässä koulutuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan. Ehdotettu käytäntö olisi perusteltu siksi, että kunkin koulutusmuodon järjestäjä on varautunut tarjoamaan edellä tarkoitettuja palveluita voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Valmentavan koulutuksen opiskelijat muodostavat vain pienen osan koulutuksen järjestäjän kokonaisopiskelijamäärästä ja heistäkin tämän tyyppisiä palveluita tarvitsisivat vain muutamat. Ei ole perusteltua, että koulutuksen järjestäjälle asetettaisiin erilaisia velvoitteita tämän pienen ryhmän opintososiaalisten etuuksien ja palveluiden järjestämiseksi, jos koulutuksen järjestäjä ei muutoin ole velvollinen järjestämään tämän tyyppisiä etuuksia ja palveluita.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että perusopetuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen opiskelijalla olisi oikeus perusopetuslain 31 §:n 1 momentissa säädettyihin vammaisten ja muun erityistä tukea saavan oppilaan opintososiaaliin etuuksiin. Perusopetuslain 31 §:n 1 momentin mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet. Perusopetuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen opiskelijoiden koulumatkat korvattaisiin kuitenkin koulumatkatukilain mukaisesti tai tarvittaessa vammaispalvelulain perusteella, mikä merkitsisi muutosta nykytilaan perusopetuksen lisäopetukseen verrattuna. Perusopetuksen lisäopetuksen piirissä on vuosittain ollut noin 30 vaikeasti vammaista opiskelijaa, joilla potentiaalisesti voisi olla tarvetta vammaispalvelulain nojalla järjestettäviin kuljetuspalveluihin. Sekä perusopetuksen kuljetuspalvelut että vammaispalvelulain nojalla järjestettävät kuljetuspalvelut rahoitetaan kunnan peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin, että ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen opiskelijalla olisi oikeus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:ssä säädettyihin erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliin etuuksiin. Kyseisen pykälän mukaan erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Ehdotettu säännös vastaisi nykytilaa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin, että vammaisuuden perusteella opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen. Vammaispalvelulain nojalla järjestettäisiin muun muassa vammaisten opiskelijoiden kuljetuspalvelut sekä lukiokoulutuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen osalta myös muut tarvittavat palvelut. Tulkkauspalvelut järjestetään vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain nojalla.

24 §. Opetuksen maksuttomuus. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että laissa tarkoitettuun koulutukseen kuuluva opetus ja ohjaus olisivat opiskelijalle maksuttomia. Myös opiskelijoiden valintaan liittyvät valinta- tai soveltuvuskokeet olisivat hakijalle maksuttomia. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän *2 momentin* mukaan koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla olisi oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma edellyttäisi opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalla olisi edellä säädetyn lisäksi oikeus muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka järjestämisluvan mukaisesti järjestetään sisäoppilaitosmuotoisesti. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin myös, että asuntolassa asumiseen sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:n mukaan asuminen koulutuksen järjestäjän asuntolassa on opiskelijalle maksutonta.

Tätä vastaava säännös on lukiolain 35 §:n 2 momentissa. Jatkossa perusopetuksen järjestäjän tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa oleviin opiskelijoihin ei sovellettaisi perusopetuslain mukaisia majoituksen järjestämistä koskevia säännöksiä. Koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta maksaa majoitus- ja matkakorvauksia pitkän koulumatkan omaaville oppivelvollisille säädettäisiin oppivelvollisuuslain 19—21 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa olisi informatiivinen säännös, jonka mukaan oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta maksuttomaan koulutukseen säädettäisiin lisäksi oppivelvollisuuslain 4 luvussa. Valmentavan koulutuksen opiskelijat olisivat lähtökohtaisesti oikeutettuja oppivelvollisuuslain mukaiseen maksuttomaan koulutukseen valmentavaa koulutusta suorittaessaan sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

6 luku Erinäiset säännökset

Luvussa säädettäisiin muutoksenhausta sekä perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännösten soveltamisesta.

25 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain nojalla tehtävistä päätöksistä, joiden osalta voisi vaatia oikaisua aluehallintovirastolta. Näitä päätöksiä olisivat 10 §:ssä tarkoitettu päätös opiskelijaksi ottamisesta, 11 §:ssä tarkoitettu päätös valmentavan koulutuksen suorittamisajan pidentämisestä, 17 §:ssä tarkoitettu päätös opiskelijan oikeudesta väliaikaisesti keskeyttää opintonsa, 18 §:ssä tarkoitettu päätös opiskelijan katsomisesta eronneeksi sekä 21 §:ssä tarkoitettu päätös opiskelijan oikeudesta erityiseen tukeen. Myös lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun nojalla annettavista vastaavista päätöksistä on säädetty oikeus vaatia oikaisua aluehallintovirastolta.

Oikaisuvaatimusmenettelyä ei ehdoteta ulotettavaksi muihin valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuihin päätöksiin. Koulutusta koskevien lakien oikaisuvaatimusmenettelyä koskevat säännökset on tarkistettu vuonna 2015, jolloin kauttaaltaan tarkistettiin hallintoasioiden muutoksenhakusäännöksiä siten, että oikaisuvaatimus olisi nykyistä laajemmin käytössä muutoksenhaun ensivaiheena. Tällöin on katsottu, että muun muassa koulutuksen maksuttomuutta koskevat päätökset ovat sen luonteisia, että niistä valitettaisiin oikaisuvaatimusmenettelyn sijaan suoraan hallinto-oikeuteen.

Oikaisuvaatimusmenettelyssä noudatettaisiin hallintolaissa säädettyjä menettelyitä, ellei laissa toisin säädetä. Hallintolain mukaan oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että hallintolaissa säädetyistä poiketen oikaisua tulisi vaatia 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Ehdotettu 14 päivän määräaika vastaisi lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyä vastaavaa muutoksenhakuaikaa. Hallintolain mukaan oikaisuvaatimus on käsiteltävä kiireellisenä, joten tästä ei olisi tarpeen säätää erikseen.

Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen säännös, jonka mukaan muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovellettaisiin, mitä hallintolaissa säädetään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja etuuksia koskevien päätösten muutoksenhakuun sovellettaisiin, mitä perusopetuslaissa säädetään. Lain 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuja etuuksia koskevien päätösten muutoksenhakuun puolestaan sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään. Lain 23 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen opiskelijalla olisi oikeus perusopetuslain 31 §:n 1 momentissa säädettyihin vammaisen ja muun erityistä tukea saavan oppilaan

opintososiaalisiin etuuksiin ja 2 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavan koulutuksen opiskelijalla puolestaan olisi oikeus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:ssä säädettyihin erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaalisiin etuuksiin. Olisi perusteltua, että näihin etuuksiin liittyvään muutoksenhakuun sovellettaisiin myös asianomaisten lakien mukaisia säännöksiä.

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, ellei laissa toisin säädetä. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi eräistä poikkeuksista oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisiin säännöksiin.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetystä poiketen valitus oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen tulisi tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että valitus näissä asioissa tulisi käsitellä kiireellisenä. Ehdotettu 14 päivän muutoksenhakuaja ja säännös käsittelyn kiireellisyydestä vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa säädettyä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saisi hakea muutosta valittamalla. Tämä olisi poikkeus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädettyyn, jonka mukaisesti hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Ehdotettu valituskielto vastaisi perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyjä valituskieltoja. Valituskielto olisi perusteltu, koska kyseisissä asiaryhmissä on jo kaksivaiheinen muutoksenhakumahdollisuus, ensin oikaisuvaatimusmenettely aluehallintovirastoon ja sen jälkeen valitusoikeus hallinto-oikeuteen. Vastaavat valituskiellot koulutuslakien mukaisissa päätöksissä, joissa ensivaiheen muutoksenhakukeinona on oikaisuvaatimusmenettely, on päätetty säilyttää muutoksenhakumenettelyitä koskevan vuoden 2015 kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa olisi myös informatiivinen säännös, jonka mukaan muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa ei erikseen säädettäisi, mistä laissa tarkoitetuista päätöksistä voi valittaa hallinto-oikeuteen, vaan tältä osin noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä.

26 §. Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen. Pykälässä säädettäisiin perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltamisesta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Ehdotetun 1 momentin mukaan koulutuksen järjestämisessä sovellettaisiin, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- ja opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovellettaisiin, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a-g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä. Viitatus säännökset ovat kaikissa koulutusta koskevissa laeissa lähes identtisiä, joten niistä ei olisi tar-

peen säättää erikseen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osalta, vaan kussakin koulutusmuodossa sovellettaisiin kutakin järjestäjää koskevaa lainsäädäntöä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että jos kunta järjestäisi valmentavaa koulutusta lain 3 §:n 2 momentin nojalla eli vapaaehtoisesti ilman järjestämislupaa, sovellettaisiin viittaussäännösten osalta, mitä perusopetuslaissa säädetään.

Lain 5 §:n 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että järjestämisluvassa määrättäisiin, minkä koulutusmuodon yhteyteen valmentavan koulutuksen lupa myönnetään, jos koulutuksen järjestäjällä on esimerkiksi sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen järjestämislupa. Tämä järjestämisluvan mukainen määräys ratkaisisi myös sen, mitä lakia kyseiseen koulutukseen ehdotetussa 1 momentissa tarkoitettujen säännösten osalta sovellettaisiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos opiskelija suorittaisi ammatillisen tutkinnon osaa, sovellettaisiin lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n säännöstä opiskelijaksi ottamisen esteistä, mainitun lain 9 luvun säännöksiä opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja huu- mausainestauksesta sekä mainitun lain 12 luvun säännöksiä edellä mainittuihin asioihin liittyvästä muutoksenhausta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:ssä säädetään, että opiskelijaksi ei voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä, jos lain 81 §:ssä tarkoitettuihin tutkintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Ammatillista tutkinnon osaa suorittaviin valmentavan koulutuksen opiskelijoihin sovellettaisiin siis ammatillisesta koulutuksesta annetun lain niin sanottuja SORA-säännöksiä. Mainittuja säännöksiä ei sovellettaisi muutoin tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

7 luku **Voimaantulo**

Luku sisältäisi voimaantulosäännöksen sekä koulutuksen järjestämistä ja opiskelijaa koskevat siirtymäsäännökset.

27 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulon ajankohdasta.

28 §. Koulutuksen järjestäjää koskevat siirtymäsäännökset. Pykälässä säädettäisiin sellaisten koulutuksen järjestäjien oikeudesta järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta, jotka eivät tulisi hakemaan tai samaan uuden valmentavan koulutuksen järjestämislupaa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos järjestäjälle on tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen lisäopetuksen järjestämislupa, järjestäjä saisi tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31.7.2025 saakka. Ehdotettu siirtymäaika koskisi yksityisiä perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjiä, kuten kansanopistoja. Siirtymäajan aikana järjestäjät voisivat järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ilman uuden järjestämisluvan hakemista. Tämä olisi perusteltua, koska uuden koulutuksen käyttöönoton yhteydessä ei vielä välttämättä ole selvää, minkälainen alueen koulutustarve kyseiselle koulutukselle tulee jatkossa olemaan. Näin ollen erityisesti pienten järjestäjien olisi perusteltua saada kolmen vuoden siirtymäajan aikana harkita tarvetta kyseisen nivelvaiheen koulutuksen järjestämiseen myös jatkossa ja mahdollista järjestämisluvan hakemista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oikeudesta järjestää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta sellaisen järjestäjän osalta, joka ei ole hakenut tai saanut uuden valmentavan koulutuksen järjestämislupaa. Ehdotetun säännöksen mukaisesti lukiokoulutuksen järjestäjä voisi tällöin järjestää lukiokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31.7.2023 saakka tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten ja niiden nojalla annettujen määräysten mukaisesti. Koulutuksen

järjestäjä ei kuitenkaan voisi ottaa uusia opiskelijoita tähän koulutukseen 31.7.2022 jälkeen. Ehdotettu siirtymäsäännös olisi tarpeen, jotta koulutuksen järjestäjät voisivat ottaa uusia opiskelijoita vielä vuoden 2021 alussa ja nämä opiskelijat voisivat suorittaa opintonsa loppuun. Nykyinen lukiokoulutukseen valmistava koulutus on suunnattu vain maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille, joten voi olla, että jotkut nykyiset lukiokoulutuksen järjestäjät eivät tulisi hakemaan uuden valmentavan koulutuksen järjestämislupaa, jos toiminta-alueella jo muutoin on runsaasti valmentavan koulutuksen koulutustarjontaa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että jos järjestäjälle on tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa, koulutuksen järjestäjä saisi tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta, eikä sen tarvitsisi hakea tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupaa tai järjestämisluvan muuttamista. Tämä olisi perustelua, koska uusi valmentava koulutus vastaisi sisällöltään pitkälti nykyistä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta. Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvat on kokonaisuudessaan uusittu vuonna 2015, jolloin on otettu huomioon muun muassa koulutuksen alueellinen kattavuus.

29 §. Opiskelijaa koskevat siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentissa olisi sellaista opiskelijaa koskeva siirtymäsäännös, joka on aloittanut perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tai ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen, mutta jonka opinnot olisivat vielä kesken 1.8.2022. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija siirtyisi tällöin suorittamaan uudessa laissa tarkoitettua tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että opiskelijalle tulisi laatia laissa tarkoitettu henkilökohtainen opiskelusuunnitelma valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisesti. Pykälässä säädettyä ei kuitenkaan sovellettaisi lain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa eli silloin, jos koulutuksen järjestäjä järjestää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta, eikä ole hakenut tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupaa.

Valmentavan koulutuksen tarkoituksena on, että opiskelija suorittaa vain ne koulutuksen osat, jotka ovat tarpeen hänen henkilökohtaisten tavoitteidensa saavuttamiseksi, joten valmentavan koulutuksen lainsäädäntöön ei sisälly aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista tai hyväksilukua koskevaa sääntelyä. Ehdotetun 2 momentin mukaan Opetushallitus voisi määrätä siirtymiseen liittyvistä osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen periaatteista ja menettelyistä. Tämä olisi tarpeen erityisesti silloin, jos opiskelijan tavoitteena on koko vuoden mittaisen koulutuksen suorittaminen.

7.3 Perusopetuslaki

1 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän 1 momentista poistettaisiin maininta oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuudesta säädettäisiin jatkossa oppivelvollisuuslaissa. Oppivelvollisuus ei käsittäisi pelkästään perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetusta, vaan perusopetus olisi osa oppivelvollisuuteen kuuluvaa opetusta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus oppivelvollisuuslakiin.

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettava lisäopetus muuttuisi osaksi tutkintoon valmentavaa koulutusta. Pykälän 2 momentista esitetään poistettavaksi lisäopetusta koskeva sääntely.

Oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestettävästä perusopetuksesta säädetään perusopetuslain 46 §:ssä. Oppivelvollisuusiän laajentuessa oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen

nimi esitetään muutettavan aikuisten perusopetukseksi. Pykälän 3 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi tätä vastaavaksi.

4 §. Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Oppivelvollisuuden laajentumisen vuoksi säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siihen lisättäisiin viittaus perusopetuslain 26 §:n 1 momenttiin, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa. Ehdotettu säännös vastaisi nykytilaa, eli kunta olisi velvollinen järjestämään perusopetusta sen alueella asuville sellaisille lapsille, joiden ikänsä puolesta tulisi osallistua lain 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla perusopetukseen, siitä riippumatta, ovatko lapset oppivelvollisia vai ei.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan kunta on myös velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka 27 §:n mukaisesti aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Säännöksessä oleva viittaus pidennettyyn oppivelvollisuuteen muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa jatkossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta.

Lisäksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuuden lakkaamisesta. Perusopetuksen järjestämisvelvollisuus on voimassa olevassa laissa sidottu oppilaan oppivelvollisuusiän, mutta oppivelvollisuusiän noustessa lakiin tulisi lisätä erillinen säännös järjestämisvelvollisuuden lakkaamisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuus lakkaisi oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään. Viitatus säännöksen mukaan perusopetuksen suorittaminen päättyisi, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Mainittuna ajankohtana päättyisi siis myös kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta. Ehdotettu säännös vastaisi nykytilaa.

Muutoin pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

5 §. Muu opetus ja toiminta. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta perusopetuksen lisäopetuksesta.

9 §. Opetuksen laajuus. Pykälän 2 momentista esitetään poistettavaksi lisäopetusta koskeva sääntely, ja pidennetyn oppivelvollisuuden osalta viitattaisiin oppivelvollisuuslakiin.

11 §. Opetuksen sisältö. Esitetään kumottavaksi pykälän 3 momentti. Voimassa olevassa momentissa säädetään oppilaan oikeudesta saada opinto-ohjausta. Oppilaanohjauksesta esitetään säädettäväksi uudessa 11 a §:ssä.

Pykälän 4 momentista lisäopetusta koskeva sääntely esitetään poistettavaksi. Säännöksen sanamuotoa esitetään lisäksi lakiteknisesti tarkistettavaksi.

11 a §. Oikeus saada oppilaanohjausta. Perusopetuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin oppilaan oikeudesta saada oppilaanohjausta. Ehdotetun säännöksen mukaisesti opetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus antaa oppilaanohjausta sekä tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sitä tarvitseville oppilaille. Esitetyllä pykälällä pyritään mahdollistamaan opetuksen järjestäjien oppilaanohjauksen voimavarojen ja uusien resurssien oikeaa kohdentamista.

Pykälän 1 momentissa esitetään, että oppilaalla olisi oikeus saada opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta. Voimassa olevan perusopetuslain 11 §:n 3 momentin mukaisesti oppilaalle tulee antaa oppilaanohjausta. Esitetty sääntely vastaisi voimassa olevan 11 §:n 3 momentin mukaista sääntelyä oppilaan oikeudesta saada oppilaanohjausta. Säännöstä esitetään täsmennettäväksi viittaamalla opetussuunnitelman mukaiseen oppilaanohjaukseen. Perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n mukainen oppilaanohjauksen vuosiviikkotuntimäärä säilyisi ennallaan. Pykälän 1 momentin osalta tilanne ei muuttuisi oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan kannalta nykyisestä.

Pykälän 2 momentissa esitetään, että sellaisella perusopetuksen oppimäärää suorittavalla oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, olisi oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta. Tätä kutsuttaisiin *tehostetuksi henkilökohtaiseksi oppilaanohjaukseksi*. Velvoite tarkoittaisi perusopetuksen järjestäjille velvoitetta tarjota tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sellaisille oppilaille, joilla havaitaan perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tuen tarvetta. Tehtävä olisi opetuksen järjestäjille uusi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on arvioinut oppilaanohjausta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa (2020), jonka mukaisesti osa opiskelijoista tarvitsisi enemmän henkilökohtaista ohjausta erityisesti silloin, kun valintojen tekeminen tuottaa haasteita. Arviointitulosten mukaan tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta hyötyvät erityisesti vieraskieliset, kiusaamisen kohteeksi joutuneet ja oppimisvaikeuksia kokeneet oppilaat.

Esitetyllä muutoksella vahvistettaisiin perusopetuksen järjestäjien edellytyksiä kehittää ja toimeenpanna perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista oppilaanohjauksen eriyttämistä vastaamaan nykyistä paremmin oppilaan henkilökohtaisiin tarpeisiin ja kohdentaa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sitä tarvitseville. Oppivelvollisuuslain 11 §:n mukaisesti perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu perusopetuksen päättövaiheessa vahvistuisi. Oppivelvollisuuslain 11 §:n mukaisesti perusopetuksen järjestäjän tehtävänä olisi ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää hakeutumisvelvollisuutensa. Oppivelvollisuuslain mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättäisi vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulisi selvittää, ovatko perusopetuksen suorittamisen päättävät oppivelvolliset aloittaneet oppivelvollisuuden suorittamisen toisen asteen koulutuksessa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen käytännön antamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä. Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle tulisi antaa henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta. Muulla oppilaanohjauksella tarkoitettaisiin 1 momentissa tarkoitettua kaikille yhteistä oppilaanohjausta, jonka toteutuksessa voidaan hyödyntää erilaisia ohjausmuotoja, esimerkiksi ryhmä- ja vertaisohjausta sekä digitaalisia toimintamalleja. Oppilaalle laadittaisiin henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa tavoitteena olisi vahvistaa oppilaan yksilöllisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioimista oppilaanohjauksessa siten, että oppilaan valmiudet ja motivaatio tehdä jatko-opintoja koskevia valintoja parantuisivat. Oppilaan jatko-opintosuunnitelman tekemisen tavoitteena on, että oppilaan valmiuksia ja motivaatiota siirtyä perusopetuksen jälkeisiin opintoihin vahvistettaisiin suunnitelmallisesti, oppilaan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet huomioiden. Opetushallitus päättäisi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa jatko-opintosuunnitelman keskeisistä sisällöistä ja toteutusmuodoista.

Tehostettua henkilökohtaista ohjausta annettaisiin perusopetuksen päättövaiheessa oleville, 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaille. Opetuksen järjestäjä voisi päättää tehostetun henkilökohtaisen

opinto-ohjauksen toteuttamistavoista. Tehostettu henkilökohtainen ohjaus voisi olla esimerkiksi oppilaalle henkilökohtaisesti annettavaa oppilaanohjausta tai pienryhmässä annettavaa oppilaanohjausta sillä edellytyksellä, että oppilaan yksilölliset lähtökohdat ja ohjaukselliset tarpeet tulevat huomioituksi.

7 luku **Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet**

Esitetään lain 7 luvun otsikko muutettavaksi muotoon *Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet*. Voimassa olevassa laissa luvun otsikko on *Oppivelvollisuus sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet*. Perusopetuslain 7 luvussa ei enää säädettäisi oppivelvollisuudesta, joten luvun uusi otsikko vastaisi paremmin luvun sisältöä.

25 §. *Oppivelvollisuus.* Pykälä esitetään kokonaisuudessaan kumottavaksi. Oppivelvollisuudesta esitetään säädettäväksi oppivelvollisuuslaissa.

26 §. *Perusopetuksen suorittaminen.* Pykälän otsikko muutettaisiin muotoon *Perusopetuksen suorittaminen*. Oppivelvollisuuden suorittamisesta esitetään säädettäväksi oppivelvollisuuslaissa.

Oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädettäisiin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Voimassa olevan pykälän *1 momentin* mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Tältä osin säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti perusopetuksen suorittaminen on sidottu oppivelvollisuuden suorittamiseen. Oppivelvollisuuden laajentuessa perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen esitetään, että oppivelvollisuuden kuuluvan perusopetuksen suorittamisen alkamisesta ja päättymisestä säädettäisiin pykälän 1 momentissa.

Ehdotetun säännöksen mukaan perusopetuksen suorittaminen alkaisi siten kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa säädettynä ajankohtana, jollei lapselle ole tehty perusopetuslain 27 §:n nojalla päätöstä opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta. Perusopetuslain 27 §:ssä säädetään opetuksen poikkeavasta ajankohdasta. Mainitun säännöksen mukaan lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle myös luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Oppivelvollisuuslakiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuus alkaisi perusopetuslaissa tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Ehdotettu säännös oppivelvollisuuden alkamisesta vastaisi nykytilaa perusopetuksen suorittamisen aloittamisesta. Perusopetuksen suorittaminen alkaisi siis sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta, jollei perusopetuslain 27 §:n mukaisesti toisin päätettäisi.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan oppivelvollisuus ja samalla perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun oppilas suorittaa perusopetuksen oppimäärän eli saavuttaa perusopetuksen päättötodistuksen tai oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Käytännössä oppilas saavuttaa perusopetuksen oppimäärän mukaiset tiedot ja taidot eli saa perusopetuksen päättötodistuksen yleensä 16-vuotiaana. Perusopetuksen suorittaminen päättyy kuitenkin viimeistään sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Lukuvuoden koulutyön päättymisajankohdasta säädetään perusopetusasetuksella. Perusopetusasetuksen 7 §:n 1 momentin mukaisesti lukuvuoden koulutyö päätetään viikon 22 viimeisenä arkipäivänä. Jos perusopetus-

lain 23 §:n 3 momentin perusteella joudutaan korvaamaan menetettyjä työpäiviä, koulutyö päätetään kuitenkin opetuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana. Esitetyn säännöksen mukaan perusopetuksen suorittaminen päättyisi, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Esitetty säännös vastaisi nykytilan mukaista tulkintaa oppivelvollisuuden päättymisestä.

Pykälän 1 momentista esitetään poistettavaksi maininta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan osallistumisesta oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen. Vastaava säännös olisi oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa.

Pykälän 2 momenttia esitetään tarkennettavaksi siten, että oppilaan luvattomista poissaoloista tulisi ilmoittaa myös oppilaan muulle lailliselle edustajalle kuin huoltajalle. Momentista esitetään poistettavaksi säännös huoltajan valvontavastuusta, koska vastaava säännös sisältyisi jatkossa oppivelvollisuuslakiin.

26 a §. Esiopetukseen osallistuminen. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien velvollisuudesta osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen säädettäisiin jatkossa oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Pykälän 2 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momenttiin. Muilta osin säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien lasten osalta tilanne ei muuttuisi nykyisestä. Ennen oppivelvollisuuden alkamista pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneilla olisi, kuten nykyisinkin, oikeus saada 5-vuotiaana esiopetusta.

28 a §. Valtuus säätää lisäopetukseen hakemisesta. Pykälä esitetään kokonaisuudessaan kumottavaksi. Vastaava valtuus olisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa.

28 b §. Päätös lisäopetuksen oppilaaksi ottamisesta. Pykälä esitetään kokonaisuudessaan kumottavaksi. Opiskelijaksi ottamisesta tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen esitetään säädettäväksi tutkintoon valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa.

32 §. Koulumatkat. Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavan siten, että lisäopetusta koskeva sääntely poistettaisiin pykälästä.

33 §. Majoitus. Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavan siten, että lisäopetusta koskeva sääntely poistettaisiin ja pidennetyn oppivelvollisuuden osalta viitattaisiin oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin.

40 §. Henkilötietojen käsittely. Pykälän 4 momentti esitetään kumottavaksi tarpeettomana. Vastaava säännös oppilaan tietojen toimittamisesta esitetään lisättäväksi oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momenttiin.

42 §. Oikaisuvaatimus. Pykälän 5 kohta kumottaisiin, koska pidennettyä oppivelvollisuutta koskeva sääntely esitetään siirrettäväksi perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin. Pykälään lisättäisiin uusi 7 kohta. Uuden 7 kohdan mukaisesti oikaisua saisi hakea 46 §:n 8 momentissa tarkoitettuun eronneeksi katsomista koskevaan päätökseen. Uuden kohdan vuoksi esitetään teknisluonteisesti muutettavaksi myös momentin 6 kohdan luettelointia.

46 §. Aikuisten perusopetus. Pykälän otsikko esitetään muutettavaksi muotoon *Aikuisten perusopetus*. Voimassa olevassa sääntelyssä pykälän otsikko on *Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus*. Oppivelvollisuusiän nostamisen myötä oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus ei kuvaa pykälän nojalla annettavaa koulutusta.

Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että pykälässä tarkoitettuun opetukseen voisi osallistua sen jälkeen, kun oppilaan perusopetuksen suorittaminen olisi päättynyt 26 §:n 1 momentin mukaisesti. Pykälän 1 momenttia esitetään lisäksi muutettavaksi siten, että oppivelvollinen voitaisiin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Vastaavaa enintään kolmen kuukauden erottamista koskevaa sääntelyä esitetään oppivelvollisten osalta kaikkiin koulutuksiin, joissa opiskelija suorittaa oppivelvollisuuttaan.

Pykälän 3 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että perusopetukseen valmistavaa opetusta ei järjestettäisi opiskelijalle, jonka 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus osallistua perusopetukseen on päättynyt. Tällöin opiskelijat siirtyisivät esimerkiksi aikuisten perusopetuksen piiriin. Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu ulkomailta Suomeen muuttaville oppivelvollisille, jotka suorittavat oppivelvollisuuttaan osallistumalla perusopetuksen perusopetuslain 26 §:ssä säädetyllä tavalla. Näin ollen valmistavaan opetukseen osallistuvan oppivelvollisen tulisi olla alle 17-vuotias.

Pykälän 8 momentissa ehdotetaan muutettavaksi opiskelijan eronneeksi katsomista koskevaa sääntelyä. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Momenttia ehdotetaan täsmennettävän siten, että koulutuksen järjestäjän olisi tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Päätöksellä pyrittäisiin turvaamaan opiskelijan oikeusturvaa asiassa. Päätökseen voisi hakea muutosta oikaisuvaatimusmenettelyssä siten kuin perusopetuslain 42 §:ssä säädetään. Momenttiin esitetään lisättäväksi myös säännös siitä, että myös opiskelija itse voisi ilmoittaa eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

7.4 Lukiolaki

Lain 1, 3, 10—13 ja 20—22 §:stä poistettaisiin maininnat lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta. Pykäliin ei ehdoteta muita sisällöllisiä muutoksia.

23 §. *Opiskeluoikeus.* Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin maininta lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta.

Pykälän 3 momentissa säädetään opiskelijan oikeudesta väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan siinä säädettyjä keskeyttämisperusteita ei sovellettaisi oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen eli käytännössä oikeudesta keskeyttää opintonsa määräaikaisesti ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslain 7 §:ssä. Käytännössä voi tulla tilanteita, joissa opiskelija hakee oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä siten, että keskeyttämisperusteena oleva esimerkiksi perhevapaajakso jatkuu oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuuden päättymisen jälkeen eli opiskelijan täytettyä 18 vuotta. Tällöin koulutuksen järjestäjän tulisi tehdä asiassa erilliset päätökset oppivelvollisuuslain nojalla ja koulutusta koskevien substanssilakien nojalla.

Pykälän 4 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

24 §. *Opiskeluoikeuden päättyminen.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan opiskelu-oikeutensa menettää sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta

ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Säännöksessä ei kuitenkaan tarkemmin säädetä, miten pitkään opiskelijan tulee olla osallistumatta opetukseen, jotta hänen voidaan katsoa menettäneen opiskeluoikeutensa.

Oppivelvollisten osalta on tärkeää, että oppivelvolliselle ei pääse muodostumaan pitkiä perusteettomia poissaoloja koulutuksesta, vaan oppivelvollisen tulee mahdollisessa keskeyttämislanteessa päästä mahdollisimman pian oppivelvollisuuslaissa säädettyjen ohjauspalveluiden piiriin. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *4 momentti*. Uudessa momentissa säädettäisiin, että oppivelvollisen katsottaisiin menettäneen opiskeluoikeutensa viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen, jos hän 1 momentissa säädetyn mukaisesti pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Säännöksessä mainittu kuukauden määräaika tarkoittaisi sitä, että päätös opiskeluoikeuden menettämisestä tulisi tehdä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun kuukauden määräaika on täyttynyt. Opiskelijan opiskeluoikeuden katsottaisiin tällöin päättyneen kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Päätös opiskeluoikeuden menettämisestä voitaisiin kuitenkin tehdä myös ennen kuukauden määräaikaa, jos olosuhteiden perusteella on muutoin selvää, ettei opiskelijan tarkoituksena ole jatkaa opintojaan.

Ehdotetussa momentissa olisi myös informatiivinen viittaus, jonka mukaan oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisestä ja eronneeksi katsomisesta säädettäisiin oppivelvollisuuslain 13 §:ssä. Ehdotetussa oppivelvollisuuslain 13 §:ssä säädettäisiin, että ennen opiskeluoikeuden päättymistä taikka opiskelijan eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän tulisi selvittää, onko oppivelvollinen aloittanut uudet oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvat opinnot.

34 §. *Opiskelijoilta perittävät maksut.* Pykälän *2 momentissa* säädetään, että aineopiskelijalta ja erityisen tutkinnon suorittajalta voidaan periä maksuja. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi, että aineopintojen ja erityisen tutkinnon maksuja ei voitaisi periä oppivelvolliselta, mikä vastaisi maksuttoman oppivelvollisuuden periaatetta. Pääsääntöisesti oppivelvollisuutta ei voisi suorittaa säännöksessä tarkoitettuna aineopiskelijana, koska oppivelvollisuutta voisi suorittaa vain suorittamalla lukiokoulutuksen oppimäärää.

35 §. *Opintososiaaliset edut.* Voimassa olevan säännöksen mukaan nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin, että vastaava oikeus maksuttomaan ateriaan olisi oppivelvollisilla opiskelijoilla aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa. Käytännössä tällä lisäyksellä tarkoitettaisiin aikuisille tarkoitettua oppimäärää opiskelevia alle 18-vuotiaita opiskelijoita. Aikuisille tarkoitettu lukiokoulutus järjestetään usein ilta-aikaan, jolloin oppivelvolliset eivät voisi osallistua nuorille tarkoitettuun lukiokoulutukseen osallistuville järjestettyyn lounasruokailuun. Koulutuksen järjestäjä voisi illalla järjestettävässä opetuksessa järjestää oppivelvollisten ruokailun esimerkiksi tarjoamalla eväspussin.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi, että asuntolapaikan myöntämiseen sovellettaisiin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 104 §:n 1 momenttia. Mainittuun ammatillisen koulutuksen lain säännökseen ehdotetaan lisättäväksi säännökset oppivelvollisten ja muiden maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden asettamisesta etusijalle asuntolapaikkoja myönnettäessä. Käytännössä lukiokoulutuksessa majoitusta järjestetään vain sisäoppilaitosmuotoisesta järjestettävässä koulutuksessa ja tällöin mahdollisuus asuntolapaikkaan on lähtökohtaisesti kaikilla tämän koulutusmuodon opiskelijoilla.

36 §. *Lukion oppimäärän suorittaminen.* Pykälän 1 momentista poistettaisiin maininta lukio-koulutukseen valmistavasta koulutuksesta.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevaa 2 momenttia. Voimassa olevassa 2 momentissa säädetään lukion suorittamisesta erityisenä tutkintona. Säännöksen mukaan henkilö, jota ei ole otettu 20 §:ssä tarkoitetuksi opiskelijaksi, voi suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärän tai osan siitä kokeissa, joiden toimeenpanosta ja arvostelusta huolehtii laissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä. Erityisen tutkinnon kokeisiin osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa niiden hankkimistavasta riippumatta vastaavat eri oppiaineissa aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona. Ehdotetussa uudessa momentissa säädettäisiin, että oppivelvollinen voisi suorittaa lukion oppimäärää 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, eli erityinen tutkinto olisi yksi oppivelvollisuuden suoritusmuoto. Erityistä tutkintoa voitaisiin käyttää oppivelvollisuuden suoritusmuotona silloin, kun oppivelvollinen haluaa suorittaa lukiokoulutusta täysin itsenäisesti osallistumatta opetukseen. Voimassa olevan sääntelyn mukaan erityistä tutkintoa suorittavaa henkilöä ei oteta lukiokoulutuksen opiskelijaksi. Käytännössä erityisen tutkinnon suorittaminen tapahtuu siten, että henkilö, joka haluaa suorittaa erityistä tutkintoa, sopii tutkinnon suorittamisesta arvostelusta huolehtivan koulutuksen järjestäjän kanssa. Erityisen tutkinnon suorittamisoikeus on kokeiden toimeenpanosta ja arvostelusta vastaavan koulutuksen järjestäjän harkinnassa.

Ehdotetun 3 momentin mukaan oppivelvollisen tulisi laatia lukiolain 26 §:ssä tarkoitettu henkilökohtainen opintosuunnitelma. Henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa suunniteltaisiin opintojen eteneminen. Erityistä tutkintoa suorittavalla oppivelvollisella olisi oikeus saada opetushenkilöstön tukea opintosuunnitelman laadinnassa.

Lain 34 §:ään ehdotetun säännöksen mukaisesti oppivelvolliselta ei voitaisi periä maksuja erityisen tutkinnon kokeista. Erityisen tutkinnon rahoittamisesta oppivelvollisten osalta säädettäisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 24 §:n 9 momentissa.

39 §. *Todistukset.* Pykälän 1 ja 2 momentista poistettaisiin maininnat lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta.

41 §. *Kurinpito.* Pykälän 1 momentissa säädetään perusteista, joilla opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi. Oppivelvollisten osalta on tärkeää, että oppivelvolliselle ei pääse muodostumaan pitkiä poissaoloja koulutuksesta. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Ehdotettu määräajan pituus vastaisi perusopetuslaissa säädettyä määräaikaisen erottamisen enimmäispituutta. Oppivelvollisuuslain 8 §:ssä säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana.

7.5 Laki ammatillisesta koulutuksesta

Lain 7, 11, 14 ja 16 §:stä poistettaisiin maininnat ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Pykäliä sovellettaisiin jatkossa vain työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen. Pykäliin ei ehdoteta muita sisällöllisiä muutoksia.

15 §. *Tutkinnon perusteet.* Pykälän 3 momentissa oleva viittaus muutettaisiin viittaukseksi uuteen lukiolakiin 714/2018.

23 §. *Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan järjestämisluvassa määrätään oikeudesta järjestää valmentavaa koulutusta. Valmentavalla koulutuksella tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrättäisiin valmentavan koulutuksen sijasta oikeudesta järjestää työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta, koska ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta ei esityksen mukaan 1.8.2022 lukien enää järjestettäisi.

27 §. *Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät.* Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tutkintoja ja valmentavaa koulutusta lain 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että järjestämislupa vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden koulutuksen järjestämiseen voitaisiin jatkossa myöntää myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain mukaiseen koulutukseen. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 21 §:n mukaan valmentavan koulutuksen opiskelijan oikeudesta vaativaan erityiseen tukeen sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisestä vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille olisi perusteltua päättää ammatillisen koulutuksen järjestämisluvan yhteydessä, jotta voitaisiin varmistua vaativan erityisen tuen eri koulutusten tarkoituksenmukaisesta kokonaisuudesta.

37 §. *Hakeutuminen ja hakumenettelyt.* Pykälän 2 momentin sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

38 §. *Opiskelijaksi ottamisen edellytykset.* Ehdotettu pykälä vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momentin säännöstä. Pykälän 2 ja 3 momentit säännökset, joissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa, kumottaisiin.

44 §. *Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisesta oppivelvolliselle opiskelijalle. Ammatillisten tutkintojen suorittamiselle ei ole laissa säädetty enimmäisaikoja, vaan opintojen eteneminen ja tutkinnon tavoitteellinen suorittamisaika suunnitellaan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa kunkin opiskelijan osalta yksilöllisesti. Oppivelvollisen opiskelijan velvollisuutena on kuitenkin suorittaa opintojaan kokopäiväisesti, mikä tulisi ottaa huomioon myös henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnassa.

Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettulle oppivelvolliselle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma olisi laadittava siten, että suunnitelman mukainen ammatillisen tutkinnon suorittamisaika olisi enintään neljä vuotta. Ehdotetun säännöksen mukainen neljän vuoden suoritus aika vastaisi nuorille tarkoitettun lukion oppimäärän enimmäis-suoritus aikaa. Ehdotettu säännös tarkoittaisi velvollisuutta suunnitella osaamisen hankkiminen ja osoittaminen siten, että tutkinto tulisi suoritetuksi neljässä vuodessa. Säännös ei rajaisi ammatillisen koulutuksen opiskelijan opiskeluoikeutta, vaan hänellä olisi oikeus suorittaa ammatillinen tutkinto loppuun, vaikka tosiasiansa hänen opiskeluaikansa tulisikin ylittämään neljä vuotta.

48 §. *Osaamisen hankkimisen suunnittelu.* Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös perustutkintokoulutuksen opiskelijan ope-

tuksen ja ohjauksen tarpeen sekä määrän arvioinnista henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan yhteydessä. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella tutkinnon tai koulutuksen perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen, jos opiskelijalla ei ole osaamisen osoittamiseksi tarvittavaa aiemmin hankittua osaamista. Lisättäväksi ehdotettava säännös tarkentaisi tätä siten, että osaamisen hankkimisen suunnittelun yhteydessä koulutuksen järjestäjän tulisi nykyistä tarkemmin arvioida kunkin opiskelijan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä eri oppimisympäristöissä. Säännöksen tavoitteena on varmistaa, että perustutkinto-opiskelijat saavat riittävän määrän opetusta ja ohjausta kullekin opiskelijalle tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä. Erityisesti oppivelvollisten opiskelijoiden osalta on tärkeää, että he saavat riittävän määrän oppilaitoksessa toteutettavaa opetusta. Suoraan perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen tulevilla opiskelijoilla ei pääsääntöisesti ole tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita vastaavaa aiemmin hankittua tunnustettavaa osaamista, joten he hankkivat kaiken tai lähes kaiken tarvittavan osaamisen oppilaitoksessa tai muissa oppimisympäristöissä toteutetussa opetuksessa ja ohjauksessa.

Pykälän 2 momentissa olisi myös valtuutussäännös, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista. Valtioneuvoston asetuksella olisi tarkoitus säätää opetuksen ja ohjauksen keskimääräisestä tuntimäärästä, jota käytettäisiin arvioinnin perusteena silloin, kun opiskelijalla ei ole aikaisemmin hankittua osaamista.

Kun koulutuksen järjestäjät arvioisivat suoraan perusopetuksesta tulevien opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen keskimääräistä määrää, lähtökohtana tulisi käyttää asetuksessa säädettyä tuntimäärää. Kyseessä olisi arvioinnin pohjana käytettävä tuntimäärä. Tarvittavan opetuksen määrä tulisi arvioida kunkin opiskelijan yksilöllisten tarpeiden ja valmiuksien perusteella ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuuden periaatteiden mukaisesti. Samoin perustein tulisi arvioida, missä oppimisympäristössä opetusta ja ohjausta annetaan. Opetuksen tarve voisi olla asetuksessa säädettyä suurempi esimerkiksi silloin, kun opiskelijalla on oppimisvaikeuksia tai muuta tavallista suuremman tuen, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarvetta. Vastaavasti opetuksen tarve voisi olla asetuksella säädettyä pienempi silloin, jos opiskelijalla on aikaisempaa osaamista, keskimääräistä paremmat oppimisvalmiudet tai hän on kykenevä ja halukas opiskelemaan itsenäisesti tai hankkimaan osan osaamisesta esimerkiksi verkko-oppimisympäristöjä hyödyntäen. Itsenäistä opiskelua tulisi käyttää osaamisen hankkimistapana perusopetuksen juuri päättäneillä opiskelijoilla vain silloin, kun on varmistettu, että opiskelijalla on edellytykset ja riittävät valmiudet itsenäiseen opiskeluun. Työpaikoilla annettavassa ohjauksessa ohjaustuntien määrää on vaikea kaavamaisesti määrittää, koska ohjaus tapahtuu työtehtävien yhteydessä tarpeen mukaan.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimassa olevan 44 §:n 1 momentin mukaan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:ssä säädetään suunnitelmaan merkittävistä tiedoista. Mainittuun asetuksen pykälään lisättäisiin, että suunnitelmaan tulisi merkitä myös uuden 2 momentin mukaisesti arvioitu oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä.

Lain **6 luvun** otsikko sekä **50 ja 58 §:t** muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

61 §. *Oikeus saada opetusta ja ohjausta.* Voimassa olevan pykälän *1 momentin* mukaan opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamista-voitteiden saavuttamisen sekä tukee opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan koulutuksen järjestäjä vastaisi siitä, että opetus ja ohjaus toteutetaan ottaen huomioon 48 §:n 2 momentin mukaisesti arvioitu oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Ehdotetun säännöksen tavoitteena on varmistaa, että opetuksen määrästä ja käytettävistä oppimisympäristöistä päätettäessä otetaan huomioon kunkin opiskelijan tarpeet saada esimerkiksi oppilaitoksessa toteutettavaa opetusta.

Pykälän *2 momentti* vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Voimassa olevan säännöksen mukaan opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista ohjausta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *3 momentti*, jossa säädettäisiin ammatillisen perustutkinnon suorittaneen henkilön oikeudesta saada koulutuksen järjestäjältä ohjausta, jos henkilö on hakeutunut jatko-opintoihin, mutta ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa. Ehdotettu oikeus vastaisi lukiolain 25 §:n 4 momentissa säädettyä vastaavaa oikeutta jälkiohjaukseen.

Ehdotetun säännöksen mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamiseen jälkeen jatko-opintoihin, mutta joka ei ole saanut opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, olisi oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaisi se koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu. Oikeus tutkinnon suorittamisen jälkeiseen jälkiohjaukseen olisi vain perustutkinnon suorittaneilla opiskelijoilla. Oikeus ohjaukseen kestäisi tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden loppuun.

Jälkiohjausta annettaisiin tutkinnon suorittaneen henkilön pyynnöstä. Säännöksen perusteella ohjausta voisi pyytää, jos henkilö on hakeutunut tutkintotavoitteisiin jatko-opintoihin, käytännössä ammattikorkeakouluun tai yliopistoon, mutta ei ole saanut opiskelupaikkaa. Koulutuksen järjestäjät ohjaavat opiskelijoitaan opintojen loppuvaiheessa myös mahdollisiin jatko-opintoihin hakeutumisessa, joten säännös ei koskisi opintojen aikana annettavaa jatko-opintoihin liittyvää ohjausta. Säännöksen sanamuodon mukaisesti koulutuksen järjestäjien tehtävänä olisi antaa jälkiohjausta vain niille tutkinnon suorittaneille, joiden tavoitteena on nimenomaan jatkaa opintojaan korkea-asteella ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Jos tutkinnon suorittaneen tavoitteena on siirtyä työelämään, nämä henkilöt saisivat tarvitsemaansa ohjausta TE-toimistoista ja ohjaamoista.

62 §. *Koulutuksen sisältö.* Pykälän *1 momentin* sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

70 §. *Oppisopimuskoulutus.* Voimassa olevan pykälän *5 momentin* mukaan valmentavaa koulutusta ei voida järjestää oppisopimuskoulutuksena. Momentin sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Myöskään tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ei voitaisi järjestää oppisopimuskoulutuksena.

85 §. *Kurinpito.* Pykälän *1 momentissa* säädetään perusteista, joilla opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määrääjäksi. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voitaisiin erottaa oppilaitoksesta enintään kol-

meksi kuukaudeksi. Ehdotettu muutos vastaisi lukiolain 41 §:n 1 momenttiin ehdotettavaa muutosta. Momenttiin lisättäisiin lisäksi informatiivinen säännös, jonka mukaan oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädettäisiin oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

96 §. *Opiskelu oikeus.* Pykälässä säädetään opiskelu oikeuden alkamisesta, päättymisestä ja oikeudesta opiskelu oikeuden väliaikaiseen keskeyttämiseen. Pykälän *1 ja 2 momentti* vastaisivat voimassa olevaa säännöstä.

Pykälän *3 momentissa* säädetään opiskelijan oikeudesta väliaikaisesti keskeyttää opiskelu oikeutensa. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan siinä säädettyjä keskeyttämisperusteita ei sovellettaisi oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen eli käytännössä oikeudesta keskeyttää opintonsa määräaikaisesti ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslain 7 §:ssä. Ehdotettu säännös vastaisi lukiolain 23 §:n 3 momenttiin ehdotettavaa säännöstä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *4 momentti*, jossa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelu oikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta. Ehdotettu säännös vastaisi nykytilaa, vaikka sitä koskevaa säännöstä ei olekaan ollut aiemmin laissa. Vastaava säännös on lukiolain 23 §:n 4 momentissa.

97 §. *Opiskelijan eronneeksi katsominen.* Pykälän *1 momentti* vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momentin ensimmäistä virkettä.

Pykälän *2 momenttia* ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että opiskelija voitaisiin oman ilmoituksen perusteella katsoa eronneeksi myös opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta lukien, eikä siis voimassa olevan säännöksen mukaisesti aina siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle. Ehdotettu säännös vastaisi lukiolain 24 §:n 2 momenttia.

Pykälän *3 momenttiin* siirrettäisiin voimassa olevan pykälän 1 momentissa oleva säännös päätöksen antamisesta.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Oppivelvollisten osalta on tärkeää, että oppivelvolliselle ei pääse muodostumaan pitkiä perusteettomia poissaoloja koulutuksesta, vaan oppivelvollisen tulee mahdollisessa keskeyttämistilanteessa päästä mahdollisimman pian oppivelvollisuuslaissa säädettyjen ohjauspalveluiden piiriin.

Pykälän *4 momentissa* ehdotetaankin säädettäväksi, että oppivelvollinen katsottaisiin eronneeksi viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen, ellei hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Säännöksessä mainittu kuukauden määräaika tarkoittaisi sitä, että päätös opiskelu oikeuden menettämisestä tulisi tehdä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun kuukauden määräaika on täyttynyt. Opiskelijan opiskelu oikeuden katsottaisiin tällöin päättyneen kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Päätös opiskelu oikeuden menettämisestä voitaisiin kuitenkin tehdä myös ennen kuukauden määräaikaa, jos olosuhteiden perusteella on muutoin selvää, ettei opiskelijan tarkoituksena ole jatkaa opintojaan.

Ehdotetussa momentissa olisi myös informatiivinen viittaus, jonka mukaan oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisestä ja eronneeksi katsomisesta säädettäisiin oppivelvollisuuslain 13 §:ssä. Ehdotetussa oppivelvollisuuslain 13 §:ssä säädettäisiin, että ennen opiskeluoikeuden päättymistä taikka opiskelijan eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä, koulutuksen järjestäjän tulisi selvittää, onko oppivelvollinen aloittanut uudet oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvat opinnot.

99 §. *Opiskelijahuolto.* Pykälän 1 momentin sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Lisäksi momenttiin lisättäisiin, että myös ammattitutkintokoulutuksessa olevan oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta opiskelijahuoltoon ja opiskelijahuollon palveluihin säädettäisiin oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa.

100 §. *Oikeus maksuttomaan ruokailuun.* Pykälässä säädetään päätoimisen opiskelijan oikeudesta maksuttomaan ruokailuun. Pykälän 1 momentin sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Lisäksi momenttiin lisättäisiin, että myös päätoimisessa ammattitutkintokoulutuksessa olevalla oppivelvollisella opiskelijalla olisi oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opintojen päätoimisuuteen sovelletaan, mitä opintotukilaissa säädetään opintojen päätoimisuudesta. Opintotukilain mukaan ammattitutkinnon suorittaminen on päätoimista, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovittu opintojen laajuus on vähintään 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti.

102 §. *Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa.* Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan oppisopimuskoulutuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus saada korvausta matkakustannuksista, jos koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuva osaamisen hankkiminen edellyttää opiskelijan matkustamista yhteen suuntaan yli kymmenen kilometriä opiskelijan kotoa tai oppisopimustyöpaikalta opetuspaikalle. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppivelvollisella olisi oikeus matkakorvaukseen, jos matkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä, mikä vastaisi oppivelvollisten opiskelijoiden oikeutta maksuttomiin koulumatkoihin.

104 §. *Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan.* Voimassa olevan 1 momentin mukaan asuntolapaikan myöntämisessä on sovellettava yhdenvertaisia myöntämisperusteita ja otettava huomioon opiskelijan tarve asuntolapaikalle. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös oppivelvollisten ja muiden maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden asettamisesta etusijalle asuntolapaikkojen myöntämisessä. Ehdotetun säännöksen mukaan asuntolapaikat olisi myönnettävä ensisijaisesti oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille, toissijaisesti muille oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille ja näiden jälkeen muille opiskelijoille.

Ehdotettu lisäys tarkoittaisi sitä, että jos opiskelijoiden tarve asuntolapaikan on muutoin yhtäläinen, tulisi oppivelvolliset ja muut maksuttomaan koulutukseen oikeutetut asettaa etusijalle. Asuntolapaikan tarpeen arvioinnissa tulisi kuitenkin edelleen kiinnittää huomiota esimerkiksi opiskelijan kodin ja oppilaitoksen väliseen etäisyyteen sekä muuhun esimerkiksi elämäntilanteeseen liittyvään asuntolapaikan tarpeeseen. Vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden osalta tulisi asuntolapaikan myöntämisessä kiinnittää huomiota myös opiskelijan tuen tarpeeseen sekä mahdollisuuksiin asua opiskeluaikana muutoin kuin oppilaitoksen asuntolassa.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että koulutuksen järjestäjä voi päättää opiskelijan oikeuden asuntolapaikkaan keskeytyvän siksi ajaksi, kun opiskelija on erotettu oppilaitoksesta, hänen

opiskeluoikeutensa on pidätetty tai hän on väliaikaisesti keskeyttänyt opintonsa. Oppivelvollisen oikeudesta keskeyttää määräaikaisesti opintonsa säädettäisiin jatkossa oppivelvollisuuslaissa, joten säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus oppivelvollisuuslain 7 §:ään, jossa säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä.

105 §. *Opiskelijoilta perittävät maksut.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan ammatillinen perustutkintokoulutus ja valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu. Momentin sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan pykälän 1 momentissa tarkoitettuja maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista sekä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voitaisi periä oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta opiskelijalta. Pykälän 2 momentissa säädetään, että ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Maksuja ei siis voitaisi periä oppivelvollisuuslain mukaiseen maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta ammattitutkintokoulutuksessa olevalta opiskelijalta.

111 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälän 1 kohdan sanamuoto muutettaisiin koskemaan valmentavan koulutuksen sijasta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

7.6 Laki vapaasta sivistystyöstä

9 §. *Valtionosuuden määrä.* Pykälässä säädetään valtionosuuden määrästä laissa tarkoitettun koulutuksen rahoituksessa. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään, että valtionosuus on kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston ylläpitäjälle sata prosenttia lain 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämisestä annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Esityksessä ehdotetaan, että tähän kansanopistojen järjestämään vastaavaan koulutukseen voisivat oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa säädetyissä tilanteissa osallistua myös muut kuin kotoutumiskoulutukseen osallistuvat. Myös tällöin koulutuksen valtionosuuden tulisi olla sata prosenttia. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tätä koskeva säännös.

Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin kansanopistojen ylläpitäjälle oppivelvollisille suunnatun koulutuksen järjestämistä varten määräytyvän valtionosuuden määrästä. Koulutuksen järjestämiseen myönnettäisiin sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

10 §. *Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen.* Pykälän 1 momenttiin esitetään lisättäväksi viittaus 9 §:n 5 momentin mukaiseen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen järjestämisen valtionosuuteen. Voimassa olevan pykälän 5 momentin mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaisi lisäksi vuosittain valtion talousarvion rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän edellä mainituista opiskelijaviikoista ja opetustunneista, joihin myönnetään sadan prosentin valtionosuus.

24 §. *Opiskelijoilta perittävät maksut.* Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että maksuja ei myöskään perittäisi 7 a luvussa tarkoitettussa kansanopistojen järjestämässä oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain 4 luvussa säädettäisiin koulutuksen maksuttomuudesta.

7 a luku **Oppivelvollisille suunnattu koulutus**

Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 7 a luku. Luvun nimi olisi *Oppivelvollisille suunnattu koulutus*. Oppivelvollisille suunnattu koulutus olisi kansanopistojen ylläpitäjille uudentyyppinen koulutusmuoto, sillä vastaavaa koulutusta ei järjestetä voimassa olevan lain nojalla. Luvussa esitetään säädettäväksi koulutuksen tavoitteista ja järjestämisestä sekä opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista.

25 a §. *Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteet.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi luvun soveltamisalasta. Luvussa ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta. Koulutusmuoto olisi uusi, sillä voimassa olevassa laissa ei säädetä oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta. Lukua ehdotetaan sovellettavaksi opiskelijoihin, jotka koulutuksen aloittaessaan ovat oppivelvollisia. Jos opiskelija olisi aloittanut koulutuksen oppivelvollisena, hänellä olisi oikeus suorittaa kyseinen koulutus loppuun. Oppivelvollisuudesta säädettäisiin oppivelvollisuuslaissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen tavoitteista. Koulutuksen tavoitteena olisi edistää opiskelijan omaehtoista oppimista ja antaa opiskelijalle valmiudet opintojen jatkamiseen perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että koulutus lisäisi opiskelijan osallisuutta sekä valmiuksia jatkuvaan oppimiseen. Tavoitteena olisi vahvistaa opiskelijan perusvalmiuksia, opiskelu- ja vuorovaikutustaitoja, opetus- ja tiedonalojen kielen hallintaa sekä tieto- ja viestintätaitoja siten, että opiskelijalla olisi valmiudet hakeutua ja opiskella perusopetuksen jälkeisessä koulutuksesta. Lisäksi koulutukseen sisältyisi suuntautumisopintoja.

Pykälän 3 momentissa esitetään, että koulutuksen tarkoituksena olisi vahvistaa opiskelijoiden elämänhallintataitoja ja antaa opiskelijoille valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että koulutuksen aikana lisättäisiin opiskelijan elämänsuunnittelu- taitoja, opiskelu- ja työelämäntaitoja, pyritään tunnistamaan oppimisen vaikeudet, tuettaisiin nuoren kykyä tehdä tulevaisuutta koskevia suunnitelmia ja autettaisiin nuorta löytämään motivaationsa. Sisäoppilaitosmuotoinen kansanopisto-opiskelu loisi oppivelvollisuusikäiselle nuorelle opiskelijalle mahdollisuuden itsenäistyä, oppia oman elämän hallintaa ja sosiaalisia taitoja sekä löytää voimavaroja oman tulevaisuuden suunnitteluun.

25 b §. *Koulutuksen järjestäminen ja laajuus.* Pykälässä esitetään säädettäväksi koulutuksen järjestämisestä ja laajuudesta. Pykälän 1 momentin mukaisesti oppivelvollisille suunnattua koulutusta saisivat järjestää kansanopistojen ylläpitäjät, joille on myönnetty lain 4 §:ssä tarkoitettu kansanopiston ylläpitämislupa. Kansanopistot ovat jo aiemmin järjestäneet vastaavalle kohde-ryhmälle suunnattua koulutusta, mutta koulutuksen järjestämisestä ja laajuudesta ei ole aiemmin säädetty laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan koulutus olisi laajuudeltaan vähintään 34 opiskelijaviikkoa. Koulutus voisi kestää enintään yhden vuoden. Koulutuksen suorittaminen päättyisi, jos opiskelija ei vuoden aikana saavuttaisi 34:ää opiskelijaviikkoa. Koulutuksen laajuus vastaisi kansanopistojen järjestämää niin sanottujen ”kansanopistojen pitkien linjojen” mukaista koulutuksen laajuutta. Vuoden kestävä koulutus olisi opiskelijalle maksutonta, mikäli hän olisi aloittanut koulutuksen ollessaan oppivelvollinen. Koulutukseen voisi siirtyä joustavasti lukuvuoden aikana ja

tarvittaessa siirtyä jatkamaan esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen tai lukiokoulutukseen opiskelijan tarpeiden ja osaamisen mukaisesti. Vuoden ajanjakso määriteltäisiin henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa.

Pykälän 3 momentissa esitetään, että koulutuksen kestosta voisi poiketa, jos kansanopiston ylläpitäjän lain 4 §:ssä tarkoitetun ylläpitämisluvan pääasiallinen koulutustehtävä tai osa koulutustehtävää on vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus. Vaikeasti vammaisille järjestettävä pääasiallinen koulutustehtävä on myönnetty Lehtimäen opistolle ja Kuurojen kansanopistolle. Opiskelijan opiskellessa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa, voisi koulutus kestää 2 momentissa säädettyä kauemmin. Koulutuksen suoritusajaksi olisi lähtökohtaisesti yksi vuosi, mutta säännöksessä kuitenkin mahdollistettaisiin, että vaikeasti vammaisille järjestettävän koulutuksen suoritusajaksi voisi olla tätä pidempi, kuitenkin enintään kolme vuotta. Vaikeasti vammaisten opiskelijoiden oppimisvalmiuksissa voi olla merkittäviä eroja ja tukea tarvitseva opiskelija saattaakin tarvita koulutuksen suorittamiseen keskimääräistä pidemmän ajan.

Käytännössä 3 momentissa tarkoitetun koulutuksen suorittaminen kestäisi 1—3 vuotta. Koulutuksen suoritusajaksi määräytyisi opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Kansanopiston ylläpitäjä päättäisi koulutuksen suoritusajasta. Opiskelijan koulutuksen suoritusajaksi tulisi arvioida suhteessa lain 25 f §:n 2 momentissa tarkoitetussa henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Päätös suoritusajasta tehtäisiin koulutuksen alkaessa osana henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa. Tarvittaessa päätöstä voitaisiin muuttaa myös koulutuksen aikana opiskelijan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Koulutuksen maksuttomuus päättyisi viimeistään silloin, kun opiskelijan koulutuksen aloittamisesta olisi kulunut kolme vuotta.

25 c §. Opetussuunnitelman perusteet. Pykälän 1 momentissa esitetään, että Opetushallituksen tulisi laatia opetussuunnitelman perusteet oppivelvollisille suunnatulle koulutukselle. Opetushallitus päättäisi koulutuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista sekä opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista. Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet turvaavat koulutuksen yhtenäistä laatua ja opiskelijoiden oikeusturvaa. Esitetyn voimaantulosäännöksen mukaisesti Opetushallituksen tulisi määrätä opetussuunnitelman perusteet siten, että kansanopiston ylläpitäjät voisivat ottaa ne käyttöön lain voimaan tullessa. Tehtävä olisi Opetushallitukselle uusi.

Pykälän 2 momentissa esitetään, että kansanopiston ylläpitäjän tulisi hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. Voimassa olevan lain puitteissa vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat velvollisia laatimaan lain mukaisen toimintasuunnitelman ja opetussuunnitelman tiettyjen ehtojen täytyessä. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaisesti oppilaitoksen tulee laatia koulutuksen järjestämistä koskeva toimintasuunnitelma, josta käy ilmi koulutustoiminnan kokonaisuus. Kansanopiston ja liikunnan koulutuskeskuksen tulee lisäksi laatia opetussuunnitelma koulutuksesta, jonka kesto on vähintään kahdeksan viikkoa tai joka sisältää etäopetusta taikka 6 a §:ssä tarkoitettua työsaoppimista. Opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi oppilaitoksen järjestämän ohjatun opetuksen sisältö ja määrä. Kansanopistot ovat järjestäneet voimassa olevan lainsäädännön puitteissa niin sanottuja kansanopiston pitkiä linjoja, joiden sisällöt opistot suunnittelevat itse. Perusteiden mukaisen opetussuunnitelman hyväksyminen oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen olisi kansanopistojen ylläpitäjille kuitenkin uusi tehtävä.

25 d §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Pykälässä esitetään säädettäväksi opiskelijaksi ottamisesta. Vapaasta sivistystyössä annetussa laissa ei ole voimassa olevia säännöksiä opiskelijaksi ottamisesta. Pykälän *1 momentin* mukaisesti opiskelijaksi ottamisesta oppilaitokseen päättäisi kansanopiston ylläpitäjä. Opiskelijaksi ottamisessa olisi sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Pykälän *2 momentin* mukaan oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen opiskelijaksi voitaisiin ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän. Opiskelijaksi voitaisiin ottaa myös muu henkilö, jolla kansanopiston ylläpitäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Kansanopiston ylläpitäjä voisi arvioida henkilön edellytyksiä suoriutua koulutuksesta esimerkiksi valinta- ja soveltuvuuskokeissa. Kansanopiston ylläpitäjä päättäisi muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä valinta- tai soveltuvuuskokeista siten kuin 25 e §:ssä esitetään säädettäväksi.

25 e §. *Hakumenettelyt ja päätös opiskelijaksi ottamisesta.* Pykälässä esitetään säädettäväksi koulutukseen hakeutumisesta ja opiskelijaksi ottamisesta. Voimassa olevassa vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ei ole vastaavia säännöksiä koulutukseen hakeutumisesta ja opiskelijaksi ottamisesta.

Pykälän *1 momentissa* esitetään säädettäväksi, että kansanopiston ylläpitäjä voisi päättää mahdollisten valinta- ja soveltuvuuskokeiden järjestämisestä. Tällaisia kokeita voisivat olla esimerkiksi hakijan haastattelu ja soveltuvuuskokeet.

Koulutukseen hakeutumiseen olisi kaksi pääväylää: jatkuva haku ja valtakunnalliset hakumenettelyt. Valtakunnalliset hakumenettelyt järjestettäisiin vuosittain keväällä. Jatkuvalle haulla puolestaan olisi mahdollista hakeutua koulutukseen joustavasti ympäri vuoden. Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä hakeutumisesta. Nykyisen käytännön mukaisesti kansanopistojen pitkille linjoille on voinut hakeutua suorassa haussa keväin. Kansanopistot ovat voineet myös itse päättää opiskelijoiden ottamisesta kesken lukuvuoden.

Oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen voisi hakeutua jatkuvan haun kautta tai valtakunnallisen hakumenettelyn kautta. Pykälän *2 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan kansanopiston ylläpitäjä päättäisi jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja –menettelyistä.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijavalinnassa voitaisiin käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Valtakunnallinen hakumenettely otettaisiin ensimmäisen kerran käyttöön kevään 2022 yhteishaussa. Valtakunnallista hakumenettelyä koskeva sääntely ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.1.2022.

Pykälän *4 momentissa* esitetään säädettäväksi oppilaaksi ottamista koskevasta päätöksen antamisesta, kun opiskelijavalinnassa käytetään valtakunnallisia hakumenettelyitä. Ehdotettu säännös vastaisi muissa koulutusta koskevissa laeissa olevaa vastaavaa säännöstä.

25 f §. *Oikeus saada opetusta.* Pykälässä esitetään säädettäväksi opiskelijan oikeudesta saada opetusta. Pykälän *1 momentin* mukaan opiskelijalla olisi oikeus saada opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin opiskelijan henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta. Opinnot voisivat koostua erilaisista kokonaisuuksista ja opinnoissa olisi valinnanvapautta, jonka vuoksi jokaiselle opiskelijalle laadittaisiin henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laadittaisiin henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, johon kirjattaisiin yksilölliset koulutusta ja kehittymistä koskevat tavoitteet sekä ohjaus- ja tukitoimia

koskevat tiedot. Koulutuksen kesto määriteltäisiin henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa. Opetussuunnitelman perusteissa määrättäisiin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisen tavoitteista. Suunnitelman teossa huomioitaisiin opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja opiskelutaitojen kehittyminen. Kansanopiston ylläpitäjä laatisi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelmaa päivitetäisiin säännöllisesti opintojen edessä. Opiskelijan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla tulisi olla mahdollisuus osallistua opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämisopiskelusuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.

25 g §. Todistukset ja osaamisen arviointi. Pykälässä esitetään säädettäväksi todistuksista ja opiskelijan osaamisen arvioinnista. Voimassa olevassa vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ei ole vastaavia säännöksiä.

Pykälän *1 momentissa* esitetään, että opiskelijalle tulisi antaa koulutukseen osallistumisestaan todistus. Todistus tulisi antaa opintojen päätyttyä, mutta myös siinä tapauksessa, että opiskelija ei olisi suorittanut opintoja 25 b §:ssä säädetyssä laajuudessa.

Pykälän *2 momentin* mukaan Opetushallitus määräisi opetussuunnitelman perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistuksen liitteistä. Todistusten antamiseen liittyvässä opiskelijan osaamisen arvioinnissa käytettäisiin opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä.

Pykälän *3 momentin* mukaan kansanopiston ylläpitäjän tulisi antaa myös opiskelijan pyynnöstä todistus suoritetuista opinnoista, jos opiskelija eroaa tai keskeyttää koulutuksen suorittamisen. Opiskelijan osaamista arviointiin vertaamalla sitä opetussuunnitelman perusteissa määrättyyn osaamiseen.

Pykälän *4 momentin* mukaan opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä opetussuunnitelman perusteissa määrättyyn osaamiseen. Arvioinnin tulisi kattaa opetussuunnitelman perusteiden mukaiset vaatimukset ja tavoitteet. Koulutuksen aikainen arviointi sisältäisi oppimisprosessin aikana ja jälkeen tehtävää opiskelijan osaamisen arviointia, jonka tulokset välitetään opiskelijoille todistuksissa. Opiskelijalle annettaisiin opintojen päättyessä todistus, joka sisältäisi sanallisesti ilmaistut arviot, onko opiskelija saavuttanut opinnoille asetetut tavoitteet.

Pykälän *5 momentin* mukaan opiskelijalle olisi annettava mahdollisuus itsearviointiin. Itsearviointi ei kuitenkaan vaikuttaisi osaamisen arviointiin. Arviointi suoritettaisiin arvosanalla hyväksytty tai hylätty. Lisäksi opiskelijalle annettaisiin sanallinen arvio opinnoissa etenemisestä. Koulutuksen järjestäjän tulisi järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty.

25 h §. Opiskeluoikeus. Pykälässä esitetään säädettäväksi opiskelijan opiskeluoikeudesta. Opiskelijan opiskeluoikeuden alkamisesta ja päättymisestä ei säädetä voimassa olevassa vapaasta sivistystyöstä annetusta laista.

Pykälän *1 momentin* mukaan opiskelijan opiskeluoikeus oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa alkaisi kansanopiston ylläpitäjän päättämänä ajankohtana ja pykälän *2 momentin* mukaan päättyisi viimeistään silloin, kun opiskelija olisi suorittanut 4 §:ssä säädetyssä laajuudessa koulutuksen tai kun hänet olisi 25 h §:ssä esitetyn mukaisesti katsottu eronneeksi. Opiskelu päättyisi esimerkiksi silloin, kun opiskelija on suorittanut koulutusta 4 §:ssä säädetyin ajan.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijan oikeuteen määräaikaaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa sovellettaisiin oppivelvollisuuslain 7 §:ää. Opiskelijalla olisi siis oikeus määräaikaaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädettyllä tavalla.

25 i §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Pykälässä esitetään säädettäväksi opiskelijan eronneeksi katsomisesta ja siihen liittyvästä menettelystä. Voimassa olevassa vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ei ole vastaavia säännöksiä opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Pykälän mukaisesti opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi kolmella tavalla. Pykälän 1 momentin mukaisesti opiskelija menettäisi opiskeluoikeutensa, jos opiskelija ei olisi suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädetyssä ajassa.

Pykälän 2 momentin mukaisesti opiskelija voitaisiin katsoa myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Esimerkiksi opiskelijan pitkäaikaiset ilman selvitystä jäävät poissaolot, tai jos opiskelija ei tosiasiallisesti aloita opintojen suorittamista voisivat olla syitä, joiden vuoksi opiskelija katsottaisiin eronneeksi.

Pykälän 3 momentin mukaisesti myös opiskelija itse voisi ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle eroamisestaan. Ilmoitus eroamisesta tulisi tehdä kirjallisesti. Tällöin opiskelija tulisi katsoa eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Pykälän 4 momentin mukaisesti kansanopiston ylläpitäjän olisi edellä esitetyissä tapauksissa tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsottaisiin eronneeksi. Päätöksen muutoksenhausta säädettäisiin lain 25 l §:ssä. Opiskelijan katsominen eronneeksi koskisi myös asuntolasta erotamisesta. Opiskelija voisi tulla erotetuksi myös vapaasta sivistystyöstä annetun lain 25 j §:n mukaisesti lukiolain 41 §:n viittaussäännöksen mukaisesti. Opiskelija voidaan kurinpitotoimenpiteenä erottaa pelkästään asuntolasta, jolloin opiskelijaa ei katsottaisi eronneeksi koulutuksesta.

25 j §. Lukiolain soveltaminen. Pykälässä esitettäisiin säädettäväksi lukiolain soveltamisesta.

Koulutukseen esitetään sovellettavan, mitä lukiolaissa säädetään opiskeluhuollosta, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöstä sekä henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä. Lisäksi esitetään, että koulutuksessa sovellettaisiin lukiolain säännöksiä kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä ja muutoksenhausta. Säännöksessä viitatus lukiolain säännökset soveltuisivat suoraan sovellettavaksi myös kansanopistojen oppivelvollisille tarkoitettussa koulutuksessa, joten niitä koskevia saman sisältöisiä säännöksiä ei lisättäisi vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin.

25 k §. Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen. Pykälässä esitetään säädettäväksi muutoksenhausta opintojen arviointia koskevaan päätökseen.

Opiskelijan arvioinnista säädettäisiin lain 25 g §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Arviointiin tyytymätön opiskelija voisi kuitenkin pyytää kansanopiston rehtorilta arvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Ehdotettu aika vastaisi lukiolaissa säädettyä opiskelijan arviointia koskevan päätöksen muutoksenhakuaikaa. Tiedoksisaannilla ei tarkoitettaisi hallintolain mukaista tiedoksisaantia, vaan sitä ajankohtaa, jolloin opiskelijalla on tosiasiallinen mahdollisuus saada tieto osaamisensa arvioinnista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun rehtorin tekemään päätökseen saisi vaatia oikaisua aluehallintovirastolta. Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija saisi vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Ehdotettu sääntely vastaisi lukiolain voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 3 momentin mukaan aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 2 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saisi hakea muutosta valittamalla. Ehdotettu sääntely vastaisi lukiolain voimassa olevaa sääntelyä.

251 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin oikeudesta vaatia oikaisua aluehallintovirastolta. Oikaisua voisi hakea kansanopiston ylläpitäjän tekemiin päätöksiin koskien 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettua koulutuksen suoritusaikaa, 25 e §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista ja 25 i §:ssä tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Myös lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun nojalla annettavista vastaavista päätöksistä on säädetty oikeus vaatia oikaisua aluehallintovirastolta.

Oikaisuvaatimusmenettelyssä noudatettaisiin hallintolaissa säädettyjä menettelyitä, ellei laissa toisin säädetä. Hallintolain mukaan oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että hallintolaissa säädetyistä poiketen päätökseen tulisi vaatia oikaisua 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Ehdotettu 14 päivän määräaika vastaisi lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyä vastaavaa muutoksenhakuaikaa. Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen säännös, jonka mukaan muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovellettaisiin, mitä hallintolaissa säädetään.

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, ellei laissa toisin säädetä. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi eräistä poikkeuksista oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisiin säännöksiin.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetyistä poiketen valitus 1 momentissa tarkoitettua oikaisuvaatimuksen johdosta tehdystä päätöksestä tulisi tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että valitus tulisi käsitellä kiireellisenä. Ehdotettu 14 päivän määräaika ja säännös asian käsittelystä kiireellisenä vastaisivat, mitä lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään, jos valitus koskee vastavia oikaisuvaatimuksen alaisia päätöksiä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saisi hakea muutosta valittamalla. Tämä olisi poikkeus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädettyyn, jonka mukaisesti hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Ehdotettu valituskielto vastaisi perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyjä valituskieltoja. Valituskielto on perusteltu, koska kyseisissä asiaryhmissä on jo kaksivaiheinen muutoksenhakumahdollisuus, ensin oikaisuvaatimusmenettely aluehallintovirastoon ja sen jälkeen valitusoikeus hallinto-oikeuteen. Vastaavat valituskiellot päätöksissä, joissa ensivaiheen muutoksenhakuineen on oikaisuvaatimusmenettely, on päätetty säilyttää muutoksenhakumenettelyitä koskevan vuoden 2015 kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa olisi myös informatiivinen säännös, jonka mukaan muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Säännöksessä ei erikseen säädettäisi, mistä päätöksistä voi valittaa hallinto-oikeuteen, vaan tältä osin noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä.

25 m §. *Säännösten soveltaminen oppivelvollisille järjestettävässä muussa koulutuksessa.* Pykälässä säädettäisiin 7 a luvun oppivelvollisille tarkoitettua koulutusta koskevien säännösten soveltamisesta myös oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa. Ehdotetun säännöksen mukaan sovellettaisiin, mitä 25 d §:ssä, 25 e §:n 1 ja 2 momentissa, 25 f §:ssä, 25 g §:n 1 ja 3—5 momentissa, 25 h §:ssä, 25 i §:n 2—4 ja 25 j—25 l §:ssä säädetään.

Lain 25 d §:ssä säädettäisiin opiskelijaksi ottamisesta ja 25 e §:ssä hakumenettelyistä. Maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa ei sovellettaisi 25 e §:n 3 ja 4 momentin säännöksiä valtakunnallisista hakumenettelyistä. Lain 25 f §:ssä säädettäisiin oikeudesta saada opetusta sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnasta. Lain 25 g §:ssä säädettäisiin todistuksista ja osaamisen arvioinnista. Mainitun pykälän 2 momenttia, jonka mukaan Opetushallitus määräisi opetussuunnitelman perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistusten liitteistä, ei sovellettaisi maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa. Lain 25 h §:ssä säädetään opiskeluoikeudesta ja 25 i §:ssä opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Lain 25 j §:ssä säädetään lukiolain säännösten soveltamisesta opiskeluhuoltoon, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöhön, henkilötietojen salassapitoon ja käsittelyyn sekä kurinpitoon liittyvissä asioissa, 25 k §:ssä muutoksenhausta arviointia koskevassa asiassa sekä 25 l §:ssä muusta muutoksenhausta.

7.7 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 3 kohta siitä aiemmin kumotun 3 kohdan tilalle. Ehdotetun säännöksen mukaan lain soveltamisalaan lisättäisiin oppivelvollisuuslaki, koska myös oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin toiminnasta, jota rahoitettaisiin kyseisen lain perusteella. Oppivelvollisuuslaissa säädetään lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavelvoitteista sekä oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuudesta.

2 §. *Soveltaminen eräissä tapauksissa.* Pykälän 2 momentin 4 kohdan viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa jatkossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta.

3 §. *Määritelmät.* Pykälän 1 kohtaan lisättäisiin, että laissa tarkoitettaisiin opetustoimella myös 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitun oppivelvollisuuslain mukaista toimintaa.

5 §. *Rahoituksen laskentaperuste.* Pykälän 3 kohdassa oleva viittaus perusopetuslaissa tarkoitettuun pidennettyyn oppivelvollisuuteen muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin.

7 §. *Kuntayhtymän ja yksityisen järjestämän lukiokoulutuksen rahoitus.* Pykälässä ehdotetaan korjattavaksi siihen sisältyvä lakitekniinen virhe, jossa pykälän 1 ja 2 momenteissa säädetään samasta asiasta. Ehdotetun pykälän 1 momentin sanamuoto vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momenttia. Ehdotetun pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 3 momenttia. Voimassa olevan pykälän 4 momentti kumottaisiin tarpeettomana, koska sitä ei enää sovelleta.

8 §. *Kunnan omarahoitusosuus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen käyttökustannuksiin.* Pykälän 1 momentissa säädetään kunnan omarahoitusosuudesta lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen käyttökustannuksiin. Lukiokoulutuksen järjestäjille ehdotettavat uudet tehtävät rahoitettaisiin 100-prosenttisesti valtionosuusrahoituksena, joten momentissa säädettyä kunnan rahoitusosuusprosenttia tulisi muuttaa tätä vastaavasti. Ehdotetun säännöksen mukaan kunnan omarahoitusosuus olisi 52,21 prosenttia lukiokoulutuksen käyttökustannuksista. Tätä prosenttia sovellettaisiin ensimmäisen kerran myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024, sillä oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset kasvaisivat asteittain vuosina 2021—2023 ja olisivat täysimääräiset vuonna 2024. Siirtymäsäännöksen mukaan kunnan omarahoitusosuus olisi 57,13 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2021 rahoitusta, 52,82 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2022 rahoitusta ja 53,00 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2023 rahoitusta. Siirtymäajalla kunnan omarahoitusosuus muuttuisi vuosittain määrärahalisäyksiä vastaavasti.

Pykälässä säädetään myös kunnan omarahoitusosuudesta lukiokoulutukseen valmentavan koulutuksen käyttökustannuksissa. Tätä koskeva prosenttiosuus on eri kuin lukiolaissa tarkoitetun muun koulutuksen prosenttiosuus, koska valmistavan koulutuksen rahoitukseen on osoitettu siitä säädettyä voimassa olleen lainsäädännön nojalla 50 prosenttia valtionosuusrahoitusta.

9 §. *Ammatillisen koulutuksen määräraha.* Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin toiminnoista, joita on tarkoitus rahoittaa ammatillisen koulutuksen määrärahan puitteissa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tätä koskeva säännös.

24 §. *Lukion yksikköhinnat.* Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin toiminnoista, joita on tarkoitus rahoittaa lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen puitteissa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tätä koskeva säännös, jonka mukaan lukion yksikköhintojen laskennassa otettaisiin huomioon myös oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset.

Oppivelvollisuuden laajentamiseen ja toisen asteen koulutuksen maksuttomuuteen liittyvät määrärahalisäykset aiheuttaisivat myös tarpeen tarkistaa pykälän 1 momentissa säädettyä erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitukseen osoitettavaa prosenttiosuutta sekä aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen painokerrointa. Ehdotetut muutokset tulisivat voimaan asteittain siirtymäajan puitteissa, koska oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset kasvaisivat asteittain vuosina 2021—2023 ja olisivat täysimääräiset vuonna 2024.

Erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuutta tulisi tarkistaa, koska oppivelvollisuuden määrärahalisäyksiä ei ole tarkoitus kohdistaa erityisen koulutustehtävän rahoitukseen. Voimassa olevan säännöksen mukaan lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden kokonaiskustannusten eli niin sanotun kustannuspohjan perusteella, josta on ensin vähennetty 1,57 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset näkyisivät ensimmäisen kerran vuoden 2021 kustannuspohjassa, jota käytetään myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024. Vastaavasti oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset näkyisivät ensimmäisen kerran täysimääräisesti vuoden 2024 kustannuspohjassa, jota käytetään myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2027. Ehdotetun säännöksen mukaan erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuus olisi 1,44 prosenttia. Siirtymäsäännöksen nojalla tätä prosenttiosuutta sovellettaisiin ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2027. Siirtymäsäännöksen mukaan rahoitusosuus olisi 1,56 prosenttia varainhoitovuonna 2024, 1,51 prosenttia varainhoitovuonna

2025 ja 1,46 prosenttia varainhoitovuonna 2026. Varainhoituvuosina 2021—2024 erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuus olisi nykytilaa vastaavasti 1,57 prosenttia.

Pykälän 1 momentissa säädetään myös aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen painokertoimesta. Voimassa olevan säännöksen mukaan yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa painotetaan kertoimella 0,65 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita. Lähes kaikki nuorille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa opiskelevat olisivat koko opintojensa ajan oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun maksuttoman koulutuksen piirissä. Sen sijaan aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa opiskelevista maksuttoman koulutuksen piirissä olisivat pääsääntöisesti vain 20-vuotiaat ja sitä nuoremmat opiskelijat, ja valtaosa aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen opiskelijoista on tätä vanhempia. Pykälässä säädettyä painokerrointa tulisikin muuttaa siten, että oppivelvollisuuden määrärahalisäyksiä ei kohdistettaisi yli 20-vuotiaille aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa opiskeleville. Näille opiskelijaryhmille ei ehdoteta säädettäväksi erillisiä painokertoimia, vaan määrärahalisäys ehdotetaan otettavaksi huomioon muuttamalla nykyistä kerrointa huomioiden 20-vuotiaiden ja sitä nuorempien aikuisille tarkoitettua lukiokoulutusta opiskelevien osuus, jolle määrärahalisäysten tulee siis kohdentua.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa opiskelevien painokerroin olisi 0,615. Riittävän tarkkuustason saamiseksi kertoimessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön kolme desimaalia. Siirtymäsäännöksen nojalla tätä painokerrointa sovellettaisiin ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024. Siirtymäsäännöksen mukaan painokerroin olisi 0,646 varainhoitovuonna 2021, 0,633 varainhoitovuonna 2022 ja 0,621 varainhoitovuonna 2024.

Pykälän 1 momentissa säädettyä lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen painokerrointa ei ehdoteta muutettavaksi. Maksuttomaan koulutukseen liittyvät materiaalikulutukset ovat valmistavassa koulutuksessa pienemmät kuin tutkintotavoitteisessa lukiokoulutuksessa, mutta valmistavan koulutuksen opiskelijamäärä on erittäin pieni verrattuna lukiokoulutuksen kokonaisopiskelijamäärään. Kyseistä kerrointa sovellettaisiin viimeisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, joten kertoimen muuttamisella ei olisi juurikaan merkitystä lukiokoulutuksen yksikköhintojen määräämisen kannalta.

Voimassa olevan pykälän 7 momentissa säädetään, että jos opiskelija opiskelee aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, yksikköhinta on 65 prosenttia asianomaiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita. Pykälässä säädettyä prosenttiosuutta ehdotetaan tarkistettavaksi vastaavasti kuin 1 momentissa säädettyä aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen painokerrointa. Ehdotetun säännöksen mukaan aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa yksikköhinnan prosenttiosuus olisi 61,5 prosenttia. Siirtymäsäännöksen nojalla tätä prosenttiosuutta sovellettaisiin ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024. Siirtymäsäännöksen mukaan prosenttiosuus olisi 64,6 varainhoitovuonna 2021, 63,3 varainhoitovuonna 2022 ja 62,1 varainhoitovuonna 2024.

Pykälän 9 momenttiin lisättäisiin säännös lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitetun erityisen tutkinnon rahoituksesta, kun oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuttaan erityisenä tutkintona. Lukiolain 34 §:n 2 momentin mukaan erityisen tutkinnon kokeista voidaan periä maksuja. Maksuja ei kuitenkaan voitaisi periä oppivelvolliselta. Ehdotetun säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin perusteista, joilla oppivelvollisen suorittamat erityisen tutkinnon kokeet muunnettaisiin opiskelijamääräksi ja otettaisiin huomioon aikuisten lukiokoulutuksen mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden määrässä. Asetuksella säädettävissä perusteissa

otettaisiin huomioon koulutuksen järjestäjälle erityisen tutkinnon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset sekä oppivelvollisen ohjauksesta ja valvonnasta aiheutuvat kustannukset.

Lisäksi 9 momenttiin tehtäisiin teknisluonteinen korjaus muuttamalla aineopiskelijaa koskeva viittaus uuden lukiolain mukaisesti viittaukseksi lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohtaan.

32 b §. *Opiskelijavuosi.* Pykälän 1 momentissa säädetään ammatillisen koulutuksen rahoituksessa käytettävän opiskelijavuoden määritelmästä. Voimassa olevan säännöksen mukaan opiskeluoikeuden määräytymisessä sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden alkamisesta, päättymisestä, väliaikaisesta keskeyttämisestä, peruuttamisesta ja pidättämisestä sekä opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta. Esityksen mukaan oppivelvollisiin opiskelijoihin ei enää sovellettaisi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä, joten 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että opiskeluoikeuden määräytymisessä sovellettaisiin myös oppivelvollisuuslain säännöksiä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä.

Voimassa olevan säännöksen mukaan opiskelijaa ei oteta huomioon rahoituksen perusteena, jos hänen opiskeluoikeutensa on väliaikaisesti keskeytetty. Näin ollen opiskelijaa ei oteta huomioon rahoituksen perusteena, jos hänet on määräaikaisesti erotettu oppilaitoksesta. Oppivelvollisuuslakiin ehdotetun 8 §:n mukaan oppivelvollisilla opiskelijoilla olisi kuitenkin velvollisuus suorittaa opintojaan myös määräaikaisen erottamisen aikana sekä oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaisi opintojen etenemisen laaditun suunnitelman mukaisesti. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaankin lisättäväksi säännös, jonka mukaan poiketen siitä, mitä edellä momentissa säädetään, oppivelvollinen opiskelija otettaisiin huomioon rahoituksen perusteena, jos hän suorittaa oppivelvollisuuttaan oppivelvollisuuslain 8 §:ssä tarkoitetun suunnitelman perusteella. Opiskelija voitaisiin siis tällöin normaaliin tapaan ilmoittaa rahoituksen perusteeksi, vaikka hänet olisikin määräaikaisesti erotettu. Jos oppivelvollinen opiskelija ei noudattaisi laadittua suunnitelmaa, hänet tulisi laissa säädetyn menettelyin katsoa eronneeksi. Eronneeksi katsomisen jälkeen opiskelijaa ei voitaisi enää ilmoittaa rahoituksen perusteeksi.

32 d §. *Perusrahoitus.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a kohta, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun maksuttoman koulutuksen käyttämisestä opiskelijavuosien painotusperusteena. Ehdotetun säännöksen mukaan toteutuneita opiskelijavuosia painotettaisiin sillä perusteella, että koulutusta järjestetään oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle. Ehdotetulla säännöksellä otettaisiin huomioon koulutuksen järjestäjälle oppivelvollisuuslaissa säädetyistä ohjaus- ja valvontavastuista sekä opetuksessa tarvittavista oppimateriaaleista ja muista tarvikkeista aiheutuvat kustannukset. Maksuttoman koulutuksen painokertoimesta säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Maksuttoman koulutuksen painokerrointa käytettäisiin vain perusrahoitusta myönnettäessä.

7.8 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain säännöksiin sisältyisi tietosuojasetuksen soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä. Tallennettavaksi ehdotettavat tiedot eivät pääsääntöisesti itsessään olisi tietosuojasetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja, mutta ne olisivat tietoja, jotka rekisterissä liitetään tiettyyn henkilöön. Lain 2 luvussa tarkoitettuun tietovarantoon tai uuteen oppivelvollisuusrekisteriin ei ehdoteta tallennettavaksi sellaisia arkaluonteisia tietoja, joiden katsottaisiin olevan tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja.

Kansallinen erityislainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Sääntelyliikkumavaraa voidaan ensinnäkin käyttää, kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan, eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa. Tarkentava lainsäädäntö voi näissä tapauksissa sisältää erityisiä säännöksiä tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamisen mukauttamiseksi, muun muassa käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, käsiteltävien tietojen tyyppiä, rekisteröityjä, säilytysaikoja, käyttötarkoitussidonnaisuutta ja käsittelytoimia koskevia säännöksiä. Jäsenvaltion lainsäädännön on 6 artiklan mukaan täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen suoran sovellettavuuden sekä perustuslakivaliokunnan lailla säätämistä koskeva viimeaikainen tulkintakäytäntö erityissääntely tulisi rajoittaa vain välttämättömimpään.

Lakiin ehdotetun sääntelyn oikeusperusteena olisi opetuksen ja koulutuksen järjestäjälle, oppilaitoksen ylläpitäjälle sekä oppivelvollisen asuinkunnalle oppivelvollisuuslaissa säädettyyn ohjaus- ja valvontavastuuseen sekä maksuttoman koulutuksen järjestämiseen liittyvät velvoitteet.

Lain voimassa olevissa säännöksissä käytetään kansallista liikkumavaraa sääntelemällä tietosuoja-asetusta yksityiskohtaisemmin muun muassa käsiteltävien tietojen käyttötarkoituksesta, tallennettavien tietojen tyypeistä, tahoista joille tietoja voidaan luovuttaa sekä tietojen säilytyksestä. Esityksessä ehdotetaan muutoksia ja lisäyksiä voimassa olevan lain 2 luvussa säädetyn tietovarannon säännöksiin sekä voimassa olevassa laissa säädettyjä rekistereitä koskeviin säännöksiin. Sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän käyttötarkoitusta koskevien 3, 4 ja 17 §:n osalta, tallentamisvelvoitetta koskevien 6 ja 14 §:n osalta, tietojensaantia koskevan 20 §:n ja tietojen luovuttamista koskevien 21 ja 28 §:n osalta sekä tietojen säilyttämisaikaa koskevien 11 ja 16 §:n osalta. Lisäksi ehdotetaan säädettävän 2 luvun mukaisen tietovarannon osalta uusista tallentamisvelvoitteista lain 9 a—9 c §:ssä sekä uudesta oppivelvollisuusrekisteristä. Viimeksi mainitulta osin kansallista liikkumavaraa käytettäisiin säätämällä rekisterin käyttötarkoituksesta 11 a §:ssä, tallentamisvelvoitteesta 11 c §:ssä, tietojen luovuttamisesta 11 d §:ssä ja tietojen säilyttämisajasta 11 e §:ssä.

Sääntelyllä olisi yleisen edun mukainen tavoite, sillä sen avulla varmistettaisiin oppivelvollisuuslaissa opetuksen ja koulutuksen järjestäjälle, oppilaitoksen ylläpitäjälle sekä oppivelvollisen asuinkunnalle säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteutuminen. Lisäksi varmistettaisiin, että oppivelvollisen oikeus oppivelvollisuuden suorittamiseen ja maksuttomaan koulutukseen toteutuisi. Kansallinen erityissääntely olisi välttämätöntä myös rekisterien tarkoituksen- ja lainmukaisen toiminnan varmistamiseksi. Rekisterien käyttäminen itsessään hyödyttää niin yksilöä kuin viranomaista, joka tarvitsee tietoja toiminnassaan. Ehdotetut säännökset tarkentavat menettelyjä rekisterien käytössä, jotta menettely on asianmukaista, läpinäkyvää ja yhdenmukaista. Velvollisuus tallentaa ehdotetut tiedot tietovarantoon tai oppivelvollisuusrekisteriin varmistaisi myös sen, että nämä tiedot olisivat yhdenmukaisesti ja kattavasti käytettävissä kaikkien oppivelvollisten osalta niillä toimijoilla, jotka niitä tarvitsevat edellä mainittujen lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseen. Sääntelyn voidaan katsoa olevan oikeasuhtaista, koska sääntely on rajattu koskemaan vain niitä tietoja, jotka ovat välttämättömiä mainittuun päämäärään nähden. Lisäksi sääntelyssä rajattaisiin tietojen säilytysaikaa siten, että tietoja säilytettäisiin vain niin kauan, kuin niiden säilyttäminen on tarpeen oppivelvollisuuteen ja koulutuksen maksuttomuuteen liittyvien lakisääteisten velvoitteiden toteuttamiseksi sekä yleisen edun mukaisen arvioinnin ja seurannan toteuttamiseksi.

Ehdotuksessa muutettaisiin jäljempänä ilmenevällä tavalla myös yhteisrekisterinpitäjiä koskevia 5 ja 18 §:ää sekä säädettäisiin 11 b §:ssä oppivelvollisuusrekisterin yhteisrekisterinpitäjistä. Yhteisrekisterinpitäjistä ja niiden vastuualueista säädettäisiin tietosuoja-asetuksen 26 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti.

2 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin niin, että lakia sovellettaisiin jatkossa myös koulutukseen ja tutkintoihin, joista säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa. Momentin 2 kohdan viittaus lukiolakiin ja 3 kohdan viittaus ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin muutettaisiin vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Ehdotetun 7 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja ehdotetun 8 kohdan mukaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen. Momentin 1 ja 4–6 kohdat vastaisivat voimassa olevaa säännöstä.

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallisen tietovarannon nimi muutettaisiin lisättävien koulutusten myötä lyhyempään muotoon opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin tätä koskeva muutos. Lisäksi pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta lakiin ehdotettavasta uudesta oppivelvollisuusrekisteristä.

Pykälän 3 momentti kumottaisiin, koska se sisältää tarpeettomat viittaukset jo kumottuun henkilötietolakiin ja yhä voimassa olevaan julkisuuslakiin. Henkilötietojen käsittelyn lainsäädännöllinen ympäristö on muuttunut EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän tietosuojalain ja tiedonhallintalain myötä, eikä viittaaminen yleislainsäädäntöön ole enää tarpeellista ja ajankohtaista.

3 §. Oppijanumero ja oppijanumerorekisteri. Pykälän 1 momentissa säädettyä oppijanumeron käyttötarkoitusta laajennettaisiin niin, että myös vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjä voisi käyttää oppijanumeroa pykälässä mainituissa laeissa tarkoitettuja tehtäviä toteuttaessaan. Oppijanumeroa voisi jatkossa käyttää henkilön yksilöintiin myös vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä toteuttaessa.

2 luku Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto

Lain 2 luvun otsikko muutettaisiin vastamaan perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnalliselle tietovarannolle ehdotettavaa uutta nimeä *opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto*.

4 §. Tietovarannon käyttötarkoitus. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen valtakunnallisen tietovarannon pykälän 1 momentissa säädettyä käyttötarkoitusta laajennettaisiin niin, että myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta ja vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettua koulutusta koskevia tietoja voitaisiin käyttää henkilön hakeutuessa koulutukseen, koulutuksen aikana, työelämässä sekä henkilön hakiessa koulutukseen liittyviä etuisuuksia.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan tietovarantoon tallennettuja tietoja voitaisiin jatkossa käyttää myös oppivelvollisuuslaissa opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, oppilaitosten ylläpitäjille sekä kunnille säädetyin ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen. Tietovarantoon tallennettuja tietoja hyödynnettäisiin uudessa 2 a luvussa ehdotetussa oppivelvollisuusrekisterissä. Oppivelvollisuuslaissa säädetyin ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen ylläpitäjän tulisi voida käyttää

tietoa opintojen aloittamisesta myös toisen koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Oppivelvollisen asuinkunnan tulisi voida käyttää tietoja opintojen aloittamisesta, väliaikaisesta keskeyttämisestä ja päättymisestä. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulisi voida käyttää koulutuksen aikana maksuttomuuteen liittyviä tietoja, joita voitaisiin käyttää jo voimassa olevan pykälän 1 momentin nojalla. Tiedonsaantioikeutta koskevat säännökset olisivat oppivelvollisuuslain 23 §:ssä.

5 §. *Tietovarannon yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako.* Pykälän 1 momentissa säädetyiksi tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiksi lisättäisiin vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät.

Pykälän 2 momentissa säädetyt ne vastaisivat tallentamiensa tietojen täsmällisyydestä sekä rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen samoin kuin opetuksen ja koulutuksen järjestäjät nykyisin. Pykälän 2 momentissa olevaan mainintaan yleisestä tietosuojasetuksesta tehtäisiin lakitekniinen korjaus.

Pykälän 3 momentissa myös oppilaitoksen ylläpitäjän toiminnan lakkaamisen varalta säädettäisiin siitä, että kyseisten tietovarantoon tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi Opetushallitus, samoin kuin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien osalta nykyisin.

6 §. *Tietojen tallentaminen tietovarantoon.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin tietojen tallentajiksi vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjät. Pykälän 2 momentissa säädettyihin tallennettaviin tietoihin lisättäisiin ehdotetut uudet 9 a—9 c §:t sekä lisättäisiin, että Opetushallitus voisi antaa tarkempia määräyksiä myös uusissa 9 a—9 c §:ssä säädettyjen tietojen tietorakenteista.

9 a §. *Vapaassa sivistystyössä järjestettyä oppivelvollisille suunnattua koulutusta koskevat tiedot.* Lakiin lisättäisiin uusi 9 a §, joka koskisi vapaassa sivistystyössä järjestettyä oppivelvollisille suunnattua koulutusta koskevia tietoja. Ehdotetun pykälän mukaan vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjän olisi tallennettava tietovarantoon oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa olevien opiskelijoidensa osalta ehdotetun 1 kohdan mukaan suoritettava koulutus, ehdotetun 2 kohdan mukaan opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättymisen sekä ehdotetun 3 kohdan mukaan suoritettujen opintojen ja osaamisen arviointi.

9 b §. *Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat tiedot.* Lakiin lisättäisiin uusi 9 b §, joka koskisi tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevia tietoja. Ehdotetun 1 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijoiden osalta tietovarantoon tallennettaisiin ehdotetun 1 kohdan mukaan suoritettava koulutus, ehdotetun 2 kohdan mukaan opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättymisen, ehdotetun 3 kohdan mukaan suoritettujen koulutuksen osat ja osaamisen arviointi ja ehdotetun 1 kohdan mukaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa tarkoitetun rahoituksen laskenta-perusteena olevat koulutuksen järjestämistä koskevat tiedot.

Pykälän 2 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden osalta tallennettaisiin myös ne tiedot, jotka tallennetaan nykyään tietovarantoon ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden henkilökohtaisista osaamisen kehittämissuunnitelmista. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 14 §:n 3 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjä laatii opiskelijalle henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman siten kuin ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnasta. Ammatillista koulutusta vastaavasti tiedot henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta tulisi tällöin tallentaa tietovarantoon eli niin sanottuun eHOKS:iin. Tietojen tallentaminen eHOKS:iin varmistaisi osaltaan sitä, että valmentavan koulutuksen opiskelijan opinnot voisivat mahdollisimman sujuvasti edetä hänen mahdollisesti siirtyessään suorittamaan tutkintoa ammatillisessa koulutuksessa.

9 c §. *Maksuttomuutta koskevat tiedot.* Lakiin lisättäisiin uusi 9 c §, jossa säädettäisiin velvollisuudesta tallentaa oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua maksuttomuutta koskevia tietoja. Osa maksuttomuutta koskevista tiedoista pystyttäisiin suoraan päätelemään tietovarantoon tallennettavista muista tiedoista. Maksuttomuutta koskevat tiedot säädettäisiin tallennettavaksi vain silloin, kun niitä ei pystyttäisi päätelemään.

Pykälässä säädettäisiin oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitetun maksuttoman koulutuksen osalta tallennettavista tiedoista. Tietoa siitä, onko opiskelijan suorittama koulutus maksutonta, tarvittaisiin ammatillisen koulutuksen rahoituksen myöntämisen perusteena. Lisäksi Kansaneläkelaitos tarvitsisi tietoa koulumatkatuen myöntämisessä. Ylioppilastutkintolautakunta tarvitsisi tietoa sen osalta, voidaanko kokelaalta periä tutkintomaksuja.

Ehdotetun säännöksen mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän olisi tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Koulutuksen järjestäjän tulisi selvittää tämä tieto opiskelijan aloittaessa opintonsa, jotta järjestäjä tietäisi, mihin etuuksiin opiskelija on oikeutettu. Tietoa ei voitaisi suoraan päätellä opiskelijan iän perusteella.

Oikeus maksuttomaan koulutukseen tallennettaisiin koulutus- tai tutkintokohtaisesti. Lähtökohteisesti oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi, kun opiskelija on suorittanut sen tutkinnon, jossa hänellä on ollut oikeus maksuttomaan koulutukseen. Kaksois- tai kolmoistutkintoa suorittavan opiskelijan oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi kuitenkin vasta sen jälkeen, kun opiskelija on suorittanut molemmat tavoitteena olevat tutkinnot. Valmentavan koulutuksen tai kansanopiston oppivelvollisille suunnatun koulutuksen suorittaneilla oikeus maksuttomaan koulutukseen pääsääntöisesti jatkuisi vielä tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Ehdotetun säännöksen mukaan tietovarantoon olisi tallennettava myös tieto siitä, että opiskelijan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on pidennetty oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulla tavalla. Pääsäännön mukaan oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi sen kalenterivuoden lopussa, jona opiskelija täyttää 20 vuotta, ellei hän jo tätä aiemmin ole suorittanut maksuttomuuden päättävää tutkintoa. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 ja 3 momentissa säädettäisiin kuitenkin tilanteista, joiden perusteella oikeus maksuttomaan koulutukseen voisi jatkua tätä pidempään. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oikeutta maksuttomaan koulutukseen pidennettäisiin niiden ajanjaksojen perusteella, joiden aikana koulutuksen suorittaminen on ollut määräaikaaisesti keskeytyneenä oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetyllä tavalla tai opiskelijan opiskeluoikeus on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevien säännösten perusteella.

Pääsääntöisesti maksuttomuuden kestoa pidennettäisiin määrä- tai väliaikaisen keskeyttämisen kestoa vastaavasti. Oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin kuitenkin lisäksi, että jos koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuisi tilapäisestä ulkomailla oleskelusta tai koulutusta koskevissa laeissa tarkoitettua muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennettäisiin enintään yhden vuoden ajan. Maksuttomuuden pidennystä ei siis suoraan voitaisi päätellä keskeyttämisen perusteella, vaan koulutuksen järjestäjän tulisi tallentaa tietovarantoon tieto maksuttomuuden pidennysjaksosta. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 3 momentissa säädettäisiin maksuttomuuden harkinnanvaraisesta pidennyksestä. Myös näissä tilanteissa koulutuksen järjestäjän tulisi tallentaa tietovarantoon tieto maksuttomuuden pidennysjaksosta.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n 4 momentin mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päätettäisiin pääasiassa opiskelijan hakemuksesta. Maksuttomuuden pidentämisestä päättäisi se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakisi maksuttomuuden pidentämistä. Koulutuksen

järjestäjän tulisi tallentaa tieto maksuttomuuden pidentämisestä tietovarantoon, kun sitä koskeva päätös on tehty. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että maksuttomuutta pidennettäisiin ilman hakemusta, jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden määräaikaista keskeyttämistä tai opintojen suorittamisen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen. Tällöin koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi tehdä erillistä päätöstä maksuttomuuden pidentämisestä, vaan tieto aiemmasta opintojen keskeyttämisestä otettaisiin ilman hakemusta huomioon.

11 §. Tietovarannon tietojen säilytysaika. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin 9 c §:ssä säädettävien tietojen säilytysaikaa koskeva säännös. Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomuutta koskevat tiedot säilytettäisiin viisi vuotta sen jälkeen, kun opiskelijan oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi lähtökohtaisesti sen kalenterivuoden lopussa, jona henkilö täyttää 20 vuotta, ellei oikeutta maksuttomaan koulutukseen olisi pidennetty. Jos oikeutta maksuttomaan koulutukseen olisi pidennetty, laskettaisiin viiden vuoden säilytysaika tietovarantoon tallennetun pidennysjakson päättymisestä. Tietojen säilyttäminen ehdotetun viiden vuoden ajan olisi perusteltua kansallisen seurannan ja arvioinnin näkökulmasta. Tiedot ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden pysyvä säilyttäminen ole perusteltua.

2 a luku **Oppivelvollisuusrekisteri**

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi *2 a luku*, jossa säädettäisiin oppivelvollisuusrekisteristä. Oppivelvollisuusrekisteri olisi uusi rekisteri, joka sisältäisi oppivelvollisuuden suorittamista koskevia tietoja.

11 a §. Rekisterin käyttötarkoitus. Pykälässä säädettäisiin oppivelvollisuusrekisterin käyttötarkoituksesta. Käyttötarkoituksesta säätäminen olisi tarpeen käyttötarkoituksen selkeän rajaamisen vuoksi, koska rekisteriä koskevassa lainsäädännössä säädetään tietojen luovutus oikeuksista.

Rekisterin käyttötarkoitus perustuisi pykälän 1 momentissa ehdotetulla tavalla opetuksen- ja koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ylläpitäjien sekä kuntien tarpeisiin, jotta nämä voisivat toteuttaa oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuunsa. Lisäksi rekisteriin tallennettuja tietoja voitaisiin käyttää toteutettaessa oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Tiedon- saantioikeutta koskevat säännökset olisivat oppivelvollisuuslain 23 §:ssä.

Rekisterin tietoja voitaisiin *2 momentin* perusteella käyttää myös viranomaisten hoitaessa sellaisia lakisääteisiä tehtäviä, joissa tarvitaan rekisteriin tallennettuja tietoja. Tietojen luovuttamisesta säädettäisiin 11 d §:ssä. Tietojen luovuttamisesta säädettäisiin tarkemmin myös 6 luvussa, jossa säädetään opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

Tietoja voitaisiin käyttää *3 momentin* mukaan myös koulutuksen arvioinnissa, tilastoinnissa ja seurannassa. Ehdotettu säännös vastaisi lain 5 §:n 4 momentissa säädettyä 2 luvun tietovarannon käyttötarkoitusta.

11 b §. Rekisterin yhteisrekisterinpitäjät ja vastuiden jako. Pykälässä säädettäisiin yhteisrekisterinpitäjistä ja näiden vastuiden jakautumisesta. Säännös vastaisi lain 5 §:ssä yhteisrekisterinpitäjistä ja näiden vastuiden jaosta säädettyä. Säännös olisi tarpeen kunkin tahon vastuiden selkeyttämiseksi. Oppivelvollisuusrekisterin yhteisrekisterinpitäjinä olisivat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät, kunnat sekä Opetushallitus.

Pykälän 1 momentin mukaan Opetushallitus vastaisi rekisterin yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten. Pykälän 2 momentissa säädetyn mukaisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät ja kunnat vastaisivat tallentamiensa tietojen täsmällisyydestä sekä rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opetuksen tai koulutuksen järjestäjän taikka oppilaitoksen ylläpitäjän toiminnan lakkaamisen varalta siitä, että kyseisten rekisteriin tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi Opetushallitus, elleivät rekisterinpitäjän tehtävät siirtyisi toiselle oikeushenkilölle. Kuntien osalta vastaavalle sääntelylle ei olisi tarvetta, sillä kunnan toiminta ei voi lakata 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Mahdollisten kuntaliitosten seurauksena rekisterinpitäjän tehtävät siirtyisivät joko liitoksen myötä syntyvälle uudelle kunnalle tai vastaanottavalle kunnalle.

11 c §. *Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleisesti siitä, mitä tietoja oppivelvollisuusrekisteri sisältäisi. Rekisterissä olisi oikeasuhteisuusperiaatteen mukaisesti oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamista varten vain välttämättömät tiedot, ja tallennettavaksi tulisivat vain sellaiset tiedot, jotka eivät olisi pääteltävissä muutoin. Momentin mukaan rekisteri sisältäisi tiedot oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä sekä tiedon oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta. Ohjaus- ja valvontavastuussa oleva taho olisi oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla opetuksen tai koulutuksen järjestäjä taikka oppilaitoksen ylläpitäjä tai oppivelvollisen asuinkunta.

Tieto opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän ohjaus- ja valvontavastuusta voitaisiin päätellä 2 luvun mukaiseen tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella silloin, kun oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuttaan jossain oppilaitoksessa. Jos oppivelvollinen ei olisi oppilana tai opiskelijana missään oppilaitoksessa, ohjaus- ja valvontavastuu olisi oppivelvollisen asuinkunnalla. Tällöin tietoa ei voitaisi päätellä tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella, vaan tieto tulisi tallentaa. Tästä tallentamisvelvoitteesta säädettäisiin pykälän 3 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan velvollisuudesta tallentaa sellaiset oppivelvollisuutta koskevat tiedot, joita ei pystyttäisi päättämään suoraan Opetushallituksen ylläpitämistä muista tietovarannoista tai rekistereistä. Momentissa ehdotetaan, että rekisteriin tallennettaisiin tieto oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Tässä perustilanteessa opetuksen järjestäjän ei siis tarvitsisi erikseen tallentaa tietoa oppivelvollisuuden alkamisesta, vaan se voitaisiin päätellä perusopetuksen ja toisen asteen valtakunnalliseen tietovarantoon 7 §:n perusteella kirjattavan perusopetuksen aloittamistiedon perusteella. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppivelvollisuus alkaa kuitenkin jo vuotta tätä aiemmin. Lisäksi perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin. Näissä tilanteissa perusopetuksen järjestäjän tulisi tallentaa rekisteriin tieto oppivelvollisuuden alkamisesta.

Tieto oppivelvollisuuden alkamisesta tulisi tallentaa myös sellaisten oppivelvollisten osalta, jotka muuttavat Suomeen vasta yli 7-vuotiaina. Tällöin tieto kirjattaisiin, kun oppivelvollinen aloittaisi opinnot oppivelvollisuuden suorittamiseksi.

Lisäksi momentissa ehdotetaan, että rekisteriin tulisi tallentaa tieto oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä, jos suorittaminen on keskeytynyt oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetään oppivelvollisen oikeudesta hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä määräaikaaisesti tai toistaiseksi pykälässä säädettyillä perusteilla. Päätöksen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tekisi se opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, jonka järjestämässä opetuksessa tai koulutuksessa oppivelvollinen opiskelee keskeytystä hakiessaan. Jos oppivelvollinen ei olisi minkään opetuksen tai koulutuksen järjestäjän oppilaana tai opiskelijana, päätöksen oppivelvollisuuden keskeyttämisestä tekisi oppivelvollisen asuinkunta.

Rekisteriin tallennettaisiin myös tieto keskeyttämisen kestosta. Jos suorittaminen keskeytyy määräajaksi, tallennettaisiin tieto keskeytymisen alkamis- ja päättymisajankohdasta. Lisäksi rekisteriin tallennettaisiin tieto, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytyisi toistaiseksi. Keskeyttämisen syytä ei tallennettaisi rekisteriin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän velvollisuudesta tallentaa rekisteriin tieto kunnasta, jolle on tehty oppivelvollisuuslain 7 §:n 4 momentissa, 11 §:n 4 momentissa ja 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus. Momentteissa tarkoitettu ilmoitus tehtäisiin oppivelvollisen asuinkunnalle, joka olisi tuolloin oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu ohjaus- ja valvontavastuussa oleva taho. Jotta ohjaus- ja valvontavastuussa oleva taho olisi tiedossa, rekisteriin olisi tallennettava tieto kunnasta, jolle tässä momentissa viitatuissa lainkohdissa tarkoitettu ilmoitus on tehty.

Tietoa oppivelvollisuuden päättymisestä ei tarvitsisi tallentaa, vaan se pääteltäisiin muiden tietojen perusteella. Oppivelvollisuuden suorittaminen päättyisi, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai tätä ennen, jos oppivelvollinen on hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon. Tieto henkilön syntymäajasta saataisiin 3 §:ssä tarkoitettusta oppijanumerorekisteristä ja tieto suoritettusta tutkinnosta 2 luvussa tarkoitettuun tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella.

Pykälän 4 momentin mukaan Opetushallitus määräisi tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina, ja antaisi tarkempia määräyksiä 1—3 momentissa tarkoitettujen tietojen tietorakenteista. Pykälän 5 momentin mukaan rekisteriin tallennettaisiin myös oppijanumero sekä nimi. Edellä mainittu vastaisi, mitä lain 6:ssä on säädetty.

11 d §. Tietojen luovuttaminen rekisteristä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta viranomaiselle, jolla lain säännöksen tai laissa säädetyn tehtävänsä perusteella on oikeus saada rekisteriin sisältyviä tietoja opetuksen ja koulutuksen järjestäjältä, oppilaitoksen ylläpitäjältä tai oppivelvollisen asuinkunnalta. Säännös vastaisi asiallisesti sitä, mitä 2 luvussa tarkoitettun tietovarannon osalta on lain 10 § 1 momentin 1 kohdassa säädetty.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain 10 §:n 2 momenttia vastaavasti Opetushallituksen mahdollisuudesta tuottaa rekisteristä opetuksen ja koulutuksen arvioinnin, tutkimuksen, kehittämisen, tilastoinnin ja muun seurannan sekä ohjauksen ja rahoituksen edellyttämiä tietoaineistoja.

11 e §. Rekisterin tietojen säilytysaika. Pykälässä säädettäisiin rekisteriin tallennettavien tietojen säilytysajasta, jotta tietojen poistamisen ajankohta rekisteristä olisi mahdollisimman selkeä ja yhtenäinen. Ehdotetun säännöksen mukaan rekisteriin tallennetut tiedot säilytettäisiin viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Tietojen säilytysaika sidottaisiin maksuttoman koulutuksen päättymisajankohtaan, eikä oppivelvollisuuden päättymisajankohtaan, koska oppivelvollisuusrekisteriin tallennettavia tietoja, esimerkiksi tietoa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä,

voitaisiin tarvita myös oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen. Tietojen säilyttäminen ehdotetun viiden vuoden ajan olisi perusteltua kansallisen seurannan ja arvioinnin näkökulmasta. Tiedot ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden pysyvä säilyttäminen ole perusteltua.

14 §. *Ylioppilastutkintorekisterin tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja.* Ylioppilastutkinnosta annetun lain 24 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa Ylioppilastutkintolautakunnalle ylioppilastutkinnon järjestämisen ja toimeenpanon edellyttämät tiedot. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 14 §:ssä säädetään ylioppilastutkintorekisteriin tallennettavista tiedoista. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a kohta, jossa säädettäisiin velvollisuus tallentaa tieto sellaisista kokeista, joista kokelaalta ei peritä osallistumismaksua. Osallistumismaksuja ei perittäisi niistä kokeista, joihin kokelas osallistuu ylioppilastutkinnosta annettuun lain 20 §:n uudessa 4 momentissa ehdotetun säännöksen mukaisesti. Kyseisen säännöksen mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta kokelaalta ei voitaisi periä maksuja osallistumisesta viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen eikä edellä tarkoitettujen hylättyjen kokeiden uusimisesta. Maksu hylätyn kokeen uusimisesta voitaisiin kuitenkin periä, jos koe on katsottu ylioppilastutkinnosta annetun lain 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi.

Koulutuksen järjestäjän tulisi toimittaa tieto siitä, onko opiskelija ilmoittautunut sellaiseen kokeeseen, josta maksua ei peritä. Lisäksi Ylioppilastutkintolautakunnan tulisi tallentaa tieto siitä, jos ilmoittautuminen on mitätöity ylioppilastutkinnosta annetun lain 8 §:n 3 momentin nojalla. Jos ilmoittautuminen olisi mitätöity tästä syystä, kokeeseen ilmoittautumista ei katsottaisi yhdeksi maksuttomaksi kokeeksi arvioitaessa viiden maksuttoman kokeen lukumäärää.

16 §. *Ylioppilastutkintorekisterin tietojen säilytysaika.* Voimassa olevan säännöksen mukaan kaikki ylioppilastutkintorekisterin tiedot säilytetään pysyvästi. Tiedoilla maksuttomasti suoritetuista kokeista ei kuitenkaan ole käyttöä sen jälkeen, kun kokelas on suorittanut ylioppilastutkinnon, koska oikeutta maksuttomasti suoritettaviin kokeisiin ei ole tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tiedoilla ei olisi myöskään käyttöä sen jälkeen, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Säännökseen ehdotetaankin lisättäväksi, että maksuttomasti suoritettuja kokeita koskevat tiedot säilytettäisiin viisi vuotta sen jälkeen, kun oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettu oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Ehdotettu säilytysaika vastaisi lain 11 §:ään ehdotettua maksuttomuutta koskevien tietojen säilytysaikaa ja sen perusteita.

17 §. *Opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoitus.* Opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoitusta laajennettaisiin pykälän 1 momentin 3 kohdassa niin, että rekisteriä käytettäisiin opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetuille koulutuksen järjestäjille ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille. Tämä käytännössä mahdollistaisi sen, että kyseiset koulutusmuodot voitaisiin sisällyttää valtakunnalliseen hakumenettelyyn. Pykälän 1 momentin 5 kohtaan tehtäisiin lakitekkinen muutos poistamalla luettelointiin liittyvä sekä-sana ja 6 kohtaan tehtäisiin lakitekkinen muutos muuttamalla piste puolipisteeksi. Lisäksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 kohta, joka mahdollistaisi opiskelijavalintarekisteriin tallennettujen tietojen käyttämisen oppivelvollisuuslain 10 §:ssä tarkoitettua hakeutumiselvöllisyyden seuraamiseen.

Pykälän 3 momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytettäisiin ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä myös valittaessa opiskelijoita tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä järjestettyyn oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen.

18 §. *Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjät ja vastuiden jako.* Pykälän 1 momenttiin opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjiksi lisättäisiin 17 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjät ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät.

20 §. *Opiskelijavalintarekisterin tietolähteet.* Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjille lisättäisiin oikeus saada tietoja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjiltä sekä vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjiltä. Pykälästä poistettaisiin maininta perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjistä.

21 §. *Tietojen luovuttaminen opiskelijavalintarekisteristä.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaan lisättäisiin tietojen luovutusoikeus myös tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille sekä vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille. Säännöksestä poistettaisiin maininta perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjistä.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin myös uusi 1 a kohta, jossa säädettäisiin, että opiskelijavalintarekisteristä voitaisiin luovuttaa tietoja myös oppivelvollisuuslaissa määritellylle ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät saisivat opiskelijavalintarekisterin kautta ajantasaista tietoa siitä, onko oppivelvollinen hakeutunut koulutukseen ja onko hänet valittu koulutukseen vai onko hän jäänyt varasijalle tai ilman opiskelupaikkaa ja onko hän ottanut opiskelupaikan vastaan.

28 §. *Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun tarkoitus ja luovutettavat tiedot.* Pykälän 2 momentin 1 kohtaan lisättäisiin opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla luovutettaviksi uusien 9 a—9 c §:n mukaiset tiedot, jotka koskevat vapaassa sivistystyössä järjestettyä oppivelvollisille suunnattua koulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ja maksettomuutta koskevia tietoja. Momenttiin lisättäisiin myös uusi 1 a kohta, jossa säädettäisiin uuden 11 c §:n mukaisten oppivelvollisuutta koskevien tietojen luovuttamisesta.

7.9 Opintotukilaki

1 §. *Soveltamisala.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan opintotukea myönnetään oppivelvollisuuden jälkeisiin päätoimisiin opintoihin. Momentin mukaista opintotukilain soveltamisalan määrittelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa perusopetuksen suorittamisen jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään. Soveltamisalan määrittelyssä otettaisiin siten huomioon, että 1.8.2021 voimaan tulevaksi ehdotetun uuden oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisuus laajenee koskemaan lähtökohtaisesti kaikkia alle 18-vuotiaita. Ehdotettu soveltamisalan määrittelyä koskeva muutos on tarpeen, jotta opintotukea voitaisiin jatkossakin myöntää myös alle 18-vuotiaille, jotka ovat suorittaneet perusopetuksen.

4 §. *Opintotukeen oikeuttavat opinnot.* Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, milloin opintotukea myönnetään opiskelijalle muussa kuin pykälän 2 momentissa tarkoitetussa oppilaitoksessa. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi uuteen oppivelvollisuuslakiin ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin liittyviä muutoksia. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi 1.8.2019 voimaan tulleeseen lukiolakiin liittyviä muutoksia.

Momentin 1 kohta vastaisi voimassa olevaa 1 kohtaa.

Momentin 2 kohtaan muutettaisiin 1.8.2019 voimaan tulleen lukiolain numero sekä käsitteistö voimassa olevan lukiolain mukaiseksi. Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta kutsutaan voimassa olevassa lukiolaissa lukiokoulutukseen valmistavaksi koulutukseksi.

Momentin 3 kohtaan ehdotettavan uuden säännöksen mukaan opintotukea myönnettäisiin opiskelijalle, joka suorittaa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa säädettäisiin perusopetuslaissa tarkoitettun perusopetuksen jälkeiseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta. Nykyiset ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja lukiokoulutukseen valmistava koulutus, jotka ovat opintotukeen oikeuttavaa koulutusta, sisältyisivät tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen 1.8.2022 lukien. Momentin 3 kohdan muutoksesta johtuen voimassa olevan momentin 3—5 kohta siirtyisivät momentin 4—6 kohdaksi.

Momentin 4 kohta vastaisi voimassa olevaa 3 kohtaa.

Momentin 5 kohdassa käytetty sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslain 46 §:ään ehdotettavaa muutosta. Oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestettyä perusopetusta kutsuttaisiin jatkossa aikuisten perusopetuksiksi. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa 4 kohtaa.

Momentin 6 kohta vastaisi voimassa olevaa 5 kohtaa.

5 a §. Päätoimiset opinnot. Pykälässä säädetään opintojen päätoimisuudesta. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi oppivelvollisuuslakiin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin sekä 1.8.2021 käyttöön otettaviin lukiokoulutuksen uusiin opetussuunnitelman perusteisiin liittyviä muutoksia.

Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa 1 momenttia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opintojen päätoimisuus määritellään lukio-opinnoissa kurssien sijasta opintopisteinä, koska 1.8.2021 ja sen jälkeen opintonsa lukiossa uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaan aloittavien opiskelijoiden opintojen mitoituksen peruste on opintopiste. Voimassa olevan momentin mukaan lukio-opinnot ovat päätoimisia, jos niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia tai jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina. Päätoimisiksi opinnoiksi katsotaan myös maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävä lukiokoulutukseen valmistava yhden lukuvuoden ja vähintään 25 kurssin laajuinen opintokokonaisuus. Lukio-opinnoissa edellytetään lisäksi, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään 10 kurssiin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätoimisiksi.

Ehdotetun säännöksen mukaan lukiokoulutus olisi päätoimista, kun oppimäärään kuuluvien opintojen laajuus on nuorille tarkoitettussa koulutuksessa vähintään 150 opintopistettä tai kun lukio-opinnot suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina. Päätoimisiksi opinnoiksi katsottaisiin myös lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen yhden vuoden ja 50 opintopisteen laajuinen oppimäärä. Lisäksi opiskelijan edellytetään osallistuvan lukukauden aikana vähintään 20 opintopisteen laajuisiin opintoihin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen.

seen. Edellä mainittua säännöstä sovelletaan myönnettäessä tukea esimerkiksi neljännelle lukuvuodelle. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsottaisiin kuitenkin jatkossakin aina päätoimisiksi. Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan ennen 1.8.2021 käyttöön otettujen lukio-koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti aloitettujen lukio-opintojen päätoimisuuteen sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisia lukio-opintoja harjoittavien tukioikeuden varmistamiseksi, että päätoimisiksi katsotaan myös aikuisille suunnatun oppimäärän mukaiset lukio-opinnot, joita suorittaa oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija.

Pykälän 3 momentista poistettaisiin maininta ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta, koska kyseinen koulutus sisältyisi 1.8.2022 lukien ehdotettuun tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaisesti ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen päätoimisuuteen sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan päätoimisia olisivat opinnot, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen suorittaminen. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen sisältyisivät nykyiset lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus, joiden suorittaminen on voimassa olevien säännösten mukaan päätoimista. Siten on perusteltua, että myös opinnot, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suorittaminen, olisivat päätoimisia. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittamisen päätoimisuudesta säädettäisiin nykytilaa vastaavasti pykälän 3 momentissa.

Pykälän 5 momentin viittauksessa otettaisiin huomioon kyseiseen pykälään edellä ehdotetut muutokset. Muilta osin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa 4 momenttia.

Pykälän 6 momentissa käytetty sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslakiin ehdotettua muutosta. Oppivelvollisuuden ylittäneille järjestettyjä perusopetuslain mukaisia opintoja kutsuttaisiin jatkossa aikuisten perusopetuksiksi. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa 5 momenttia.

Pykälän 7 momentti vastaisi voimassa olevaa 6 momenttia.

7 c §. *Lukuvuoden tukikuukausien määrä.* Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon uusi tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. Voimassa olevan säännöksen mukaan opintotuki myönnetään Suomessa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa ja siihen valmistavassa koulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Ehdotetun säännöksen mukaan opintotuki myönnettäisiin Suomessa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa lukuvuoden tukikuukausien määrä vastaisi siten lukuvuoden tukikuukausien määrää nykyisessä ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa.

11 a §. *Oikeus oppimateriaalilisään.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä olevassa viittauksessa otettaisiin huomioon 4 §:n 3 momenttiin edellä ehdotetut muutokset. Opiskelijalla olisi oikeus oppimateriaalilisään myös, kun hän suorittaa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta. Nykyiset ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja lukiokoulutukseen valmistava koulutus, jotka

ovat myös oppimateriaalilisään oikeuttavaa koulutusta, sisältyisivät tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen 1.8.2022 lukien.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *2 momentti*, jonka mukaan oppimateriaalilisään ei kuitenkaan olisi oikeutettu opiskelija, joka on oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen. Uuden oppivelvollisuuslain mukaan osaamisen hankkimiseksi tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet olisivat oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle maksuttomia, jolloin oppimateriaalilisän maksaminen ei olisi enää tarpeellista.

7.10 Koulumatkatukilaki

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän *1 momentin* sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslakiin ehdotettavaa muutosta. Oppivelvollisuuslainsäädännön ylittäneille tarkoitettuja perusopetuksen opintoja kutsuttaisiin jatkossa aikuisten perusopetuksiksi. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

2 §. *Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon oppivelvollisuuslaista tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavasta laista johtuvia muutoksia.

Pykälän *1 momentissa* säädetään koulutuksesta, joka oikeuttaa koulumatkatukeen. *Momentin 1 kohdan* sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslain 46 §:ään ehdotettavaa muutosta. Oppivelvollisuuslainsäädännön ylittäneille tarkoitettuja perusopetuksen opintoja kutsuttaisiin jatkossa aikuisten perusopetuksiksi. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan *1 momentin 1 kohtaa*.

Momentin 2 kohtaan ehdotetun uuden säännöksen mukaan koulumatkatukeen olisi oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa. Muutos johtuisi siitä, että jo nykyisin koulumatkatukeen oikeuttava ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja lukiokoulutukseen valmistava koulutus sisältyisivät 1.8.2022 lukien tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. *Momentin 2 kohdan* muutoksesta johtuen voimassa olevan *momentin 2—5 kohta* siirtyisivät ehdotetun *momentin 3—6 kohdaksi*.

Momentin 3 kohtaan muutettaisiin 1.8.2019 voimaan tulleen lukiolain numero sekä muutettaisiin maahanmuuttajille ja vieraskielisille tarkoitettujen valmistavien koulutusten nimitys vastaamaan voimassa olevaa nimitystä. Muutoin *momentin 3 kohta* vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Momentin 4 kohta vastaisi voimassa olevaa säännöstä. 1.8.2022 lukien maininta valmentavasta koulutuksesta kattaisi vain työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen, koska ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus yhdistettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen.

Momentin 5 kohta vastaisi voimassa olevaa *4 kohtaa*.

Momentin 6 kohta vastaisi voimassa olevaa *5 kohtaa*.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi koulumatkatukeen oikeuttavasta koulutuksesta silloin, kun kyse on oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeute-

tusta opiskelijasta. Momentti täydentäisi maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta sitä, mitä 1 momentissa säädetään. Koulumatkatukeen oikeuttavaa koulutusta olisi oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus, joka olisi opiskelijalle maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oppivelvollisuuslain 4 §:n mukaan oppivelvollisen tulee perusopetuslaissa tarkoitettun perusopetuksen oppimäärän suorittuaan suorittaa lukiolaissa tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suoritettavaa ylioppilastutkintoa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Lisäksi oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen. Oppivelvollisuuslain ehdotetun 17 §:n mukaan koulumatkojen maksuttomuudesta säädettäisiin koulumatkatukilaissa.

Ehdotetun 2 momentin *1 kohdan* mukaan koulumatkatukeen olisi oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti lukiolaissa säädettyssä aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa. Eesityksen mukaan opintotukilain 5 a §:n 2 momentissa säädettäisiin, että päätoimiseksi opinnoiksi katsottaisiin myös aikuisille suunnatun oppimäärän mukaiset lukio-opinnot, joita suorittaa oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija. Muiden opiskelijoiden osalta mainittuja opintoja ei katsottaisi päätoimiseksi, jolloin ne eivät myöskään oikeuttaisi koulumatkatukeen.

Momentin *2 kohdan* mukaan koulumatkatukeen olisi oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettussa ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Momentin *3 kohdan* mukaan koulumatkatukeen olisi oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

Momentin *4 kohdan* mukaan koulumatkatukeen olisi oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa.

Pykälän *3 momentin* viittaussäännöksen mukaan opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa. Säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momenttia.

Pykälän *4 momentin* mukaan koulumatkatukeen ei kuitenkaan olisi oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija. Momentti vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia.

3 §. *Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset.* Pykälän *1 momentin* sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että koulumatkatuen myöntämisen edellytyksiä arvioitaisiin kuukauden sijasta kalenterikuukausittain. Muutos vastaisi nykyistä soveltamiskäytäntöä.

Pykälän 2 momentti vastaisi pääosin voimassa olevaa 2 momenttia. Momentin 1—3 kohdassa säädettyjen edellytysten tulee nykytilaa vastaavasti kaikkien täytyä, jotta koulumatkatukea voitaisiin myöntää.

Momentin 1 kohdan mukaan koulumatkatukea myönnettäisiin, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä. Säännös vastaisi voimassa olevaa 1 kohtaa.

Momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi nykytilaan verrattuna siten, että siinä otettaisiin huomioon uusi puolen kuukauden tuki, jonka määräytymisestä säädettäisiin ehdotetussa 7 §:n 1 momentissa. Sen vuoksi ehdotettuun 2 kohtaan lisättäisiin kustannusraja, jota sovellettaisiin silloin kun opiskelijalle myönnetään koulumatkatuki puolen kuukauden tukena. Puolen kuukauden tukea koskeva kustannusraja olisi puolet koko kuukauden tukea koskevasta kustannusrastasta. Ehdotetun säännöksen mukaan koulumatkatukea myönnettäisiin, jos opiskelijan koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa kuukaudessa koko kuukauden tukea myönnettäessä tai 27 euroa kuukaudessa puolen kuukauden tukea myönnettäessä. Voimassa olevan säännöksen mukaan koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan kuukausittaiset koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa.

Momentin 3 kohdan mukaan koulumatkatukea myönnettäisiin, jos opiskelijan käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa. Säännös vastaisi voimassa olevaa 3 kohtaa.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisen kaavamaisen viikossa tapahtuvan seitsemän koulumatkatukeen oikeuttavan yhdensuuntaisen matkan laskemisen sijasta otettaisiin huomioon koulumatkatukeen oikeuttavat päivät koko kalenterikuukauden ajalta. Voimassa olevan 3 momentin mukaan koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään seitsemän koulumatkatukeen oikeuttavaa yhdensuuntaista matkaa viikossa yhdenjaksoisen vähintään 18 päivän ajan. Voimassa olevan säännöksen mukaan koulumatkan säännöllisyyttä määritellään siten viikkotasolla, vähintään 18 päivää kestävä yhtäjaksoisen ajan osalta sekä kalenterikuukausitasolla. Ehdotetun säännöksen mukaan koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä olisi edellä pykälässä säädetyn lisäksi, että opiskelijalla on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa. Koulumatkatukeen oikeuttavalla päivällä tarkoitettaisiin päivää, jolloin opiskelija kulkee kodin ja oppilaitoksen tai oppimisympäristönä toimivan työpaikan välillä, ja jolloin kuljettu koulumatka täyttää 3 §:ssä säädetty edellytykset.

Säännöstä ehdotetaan joustavoitettavaksi, koska koulutuksen järjestämistavoissa on tapahtunut muutoksia viime vuosien aikana. Opiskelijan suorittaessa esimerkiksi vuoden 2018 alusta voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen uudistuksen mukaista oppilaitoksessa ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhdistelmää on opiskelijalla nykyisten säännösten vuoksi riski jäädä koulumatkatuen ulkopuolelle. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos opiskelijalla on viikon aikana matkoja sekä oppilaitokseen että työpaikalle ja vain toiseen oppimisympäristöön suuntautuvat matkat täyttäisivät koulumatkatuen myöntämisedellytykset. Tällöin vaatimus viikkotason matkoista ei välttämättä toteudu, minkä vuoksi opiskelija ei voi saada koulumatkatukea. Koulutuksen järjestämistavoissa tapahtuneiden muutosten lisäksi ehdotettu säännös ottaisi paremmin huomioon myös ne opiskelijat, jotka asuvat vanhempien erottua vuoroviikoin kummankin vanhemman luona. Jos vain toisen vanhemman luota koulumatka on tukeen oikeuttavaa, ei vaatimus 18 päivän yhtäjaksoisuudesta välttämättä käytännössä täyty vuoroasumistilanteissa.

Ehdotettu sääntely mahdollistaisi lisäksi sen, että koulumatkatuessa voitaisiin ottaa käyttöön nykyisen koko kuukauden tuen lisäksi puolen kuukauden tuki. Tällöin opiskelijalle maksettaisiin kalenterikuukauden ajalta koko kuukauden tuesta puolet. Puolen kuukauden tuen ja koko kuukauden tuen määräytymisestä säädettäisiin ehdotetussa 7 §:n 1 momentissa.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi koulumatkatuen poikkeavista myöntämisedellytyksistä oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille. Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille voitaisiin myöntää koulumatkatukea poiketen siitä, mitä koulumatkatukilain 3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään yhdensuuntaisen koulumatkan pituudesta ja koulumatkasta aiheutuvista vähimmäiskustannuksista. Ehdotetun säännöksen mukaan maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle voitaisiin siten myöntää koulumatkatukea, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan osalta ei myöskään säädettäisi kuukausittaisista koulumatkoista aiheutuvien kustannusten vähimmäismäärää, koska maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan koulumatkat korvattaisiin lähtökohtaisesti kokonaan muiden säädettyjen edellytysten täytyessä.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukainen säännös, jonka mukaan koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa, koskisi myös oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita. Muilta kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta edellytettäisiin jatkossakin nykytilaa vastaavasti kaikkien 3 §:n 2 momentissa säädettyjen edellytysten täyttymistä, jotta koulumatkatukea voitaisiin myöntää.

4 §. Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen. Pykälässä säädetään matkakustannusten määräytymisestä ja laskemisesta opiskelijan käyttämän matkustustavan perusteella.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siinä otettaisiin huomioon 3 §:n 3 momentissa ehdotetusta sääntelystä ja sen perusteella määräytyvästä uudesta puolen kuukauden tuesta johtuvat muutokset. Ehdotetun 1 momentin mukaan opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvattaisiin jatkossa käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun voimassa olevan säännöksen mukaan matkakustannukset on korvattu käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan. Säännöksessä tarkoitetulla joukkoliikenteellä tarkoitetaan käytännössä Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän järjestämää sekä Matkahuollon jäsenyritysten ja VR:n järjestämää joukkoliikennettä. Jatkossa myös ehdotetun oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden matkakustannukset korvattaisiin halvimman lipputuotteen mukaan, kun kyse olisi ehdotetussa 1 momentissa tarkoitetusta joukkoliikenteestä. Se, milloin kyse olisi puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetusta lipputuotteesta, määräytyisi ehdotetun 7 §:n 1 momentin mukaisesti. Sen mukaan kalenterikuukausi oikeuttaisi koko kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää ja puolen kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettua joukkoliikennettä käytettäessä opiskelijalle korvattaisiin puolen kuukauden tuen osalta 20—28 matkan lipputuotteen hinta todellisten matkustuspäivien mukaan, ja koko kuukauden tuen osalta nykytilaa vastaavasti 44 matkan tai 30 päivän lipputuotteen hinta todellisten matkustuspäivien mukaan. Tarkoitus olisi, että jos lipunmyyjällä ei ole käytössä puolen kuukauden lipputuotetta, myisi se opiskelijalle kuukauden lipputuotteen,

mutta laskuttaisi Kansaneläkelaitokselta kyseisestä lipun hinnasta vain puolta kuukautta vastaavan osuuden. Opiskelija ilmoittaisi Kansaneläkelaitokselle koulumatkatukihakemuksessaan päivät, jolloin hänellä on tukeen oikeuttavia päiviä. Tämän tiedon perusteella opiskelija saisi Kansaneläkelaitokselta ostotodistuksen, jossa Kansaneläkelaitos ilmoittaisi lipunmyyjälle, voiko opiskelijalle myydä koko kuukauden vai puolen kuukauden lipputuotteen. Lain 6 §:ään ehdotetut muutokset mahdollistaisivat jatkossa myös koulumatkatuen sähköisen hakemisen sekä sähköisten ostotodistusten antamisen, jolloin opiskelija voisi toimittaa ostotodistuksen sähköisesti myös lipunmyyjälle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykytilaa vastaavasti matkakustannusten määräytymisestä silloin, kun opiskelija käyttää koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä. Säännöksessä mainitulla joukkoliikenteellä tarkoitetaan valtakunnallista Waltti -lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä, joka toimii Suomessa yli 20 keskeisen kaupunkiseudun alueella. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin poikkeussäännös, jonka mukaan matkakustannukset määräytyisivät kuitenkin halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan silloin, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle kymmenen kilometriä. Poikkeus momentin pääsäännöstä koskisi erityisesti niitä oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita, joiden koulumatka on yli seitsemän kilometriä, mutta alle kymmenen kilometriä. Poikkeus koskisi myös muita kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita, joiden yksittäisen, kyseisessä momentissa tarkoitettulla joukkoliikenteellä kuljetun matkaosuuden pituus on alle kymmenen kilometriä. Poikkeus tarkoittaisi maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta, että Waltti -lippu- ja maksujärjestelmää käyttävä joukkoliikenteen järjestäjä voisi laskuttaa Kansaneläkelaitokselta koulumatkatukena koko lipun hinnan, jolloin lippu olisi opiskelijalle maksuton. Muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta joukkoliikenteen järjestäjä voisi laskuttaa Kansaneläkelaitokselta koulumatkatukena opiskelijalle myydyin lipun hinnan ja opiskelijan maksuosuuden välisen erotuksen verran, jos opiskelijalle myytävän kuukausilipun hinta on yli 54 euroa tai puolen kuukauden lipun hinta yli 27 euroa. Opiskelijan käyttäessä yli kymmenen kilometrin pituiseen koulumatkaansa 2 momentissa tarkoitettua joukkoliikennettä, matkakustannusten laskentaperusteet määräytyisivät nykytilaa vastaavasti opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa säädetyllä tavalla.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia.

Pykälän 4 momentti vastaisi voimassa olevaa 4 momenttia.

Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon puolen kuukauden tuesta matkakustannusten laskennallisiin päiviin aiheutuvat muutokset. Momentissa säädettäisiin jatkossa sekä koko kuukauden tuen että puolen kuukauden tuen laskennallisista päivistä. Ehdotetun säännöksen mukaan edellä 2—4 momentissa tarkoitettujen koulumatkan pituuden mukaan määräytyvien koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Kuukausittaiset matkakustannukset laskettaisiin 21,5 päivän mukaan, kun kyse on koko kuukauden tuesta ja 11 päivän mukaan, kun kyse on puolen kuukauden tuesta. Puolen kuukauden tuen laskennalliset päivät vastaisivat siten puolta koko kuukauden tuen laskennallisista päivistä. Siitä, milloin opiskelija on oikeutettu puolen kuukauden tukeen ja milloin koko kuukauden tukeen, säädettäisiin ehdotetussa 7 §:n 1 momentissa.

Pykälän 6 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siinä tulisi otetuksi huomioon myös ehdotetussa 3 §:n 4 momentissa tarkoitettu maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkatuen myöntämisedellytyksenä oleva vähintään seitsemän kilometrin

matka. Maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta ehdotettu säännös tarkoittaisi, että matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvattaisiin silloin, jos yhdensuuntaiseen vähintään seitsemän kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä. Muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvattaisiin edelleen nykytilaa vastaavasti silloin, jos yhdensuuntaiseen vähintään kymmenen kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §. *Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuosuus.* Pykälässä säädetään koulumatkatuen määrästä, opiskelijan maksuosuudesta ja sen kohdentumisesta eri matkustustavoissa sekä maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Voimassa olevan *1 momentin* mukaan koulumatkatukena korvataan 54 euroa kuukaudessa ylittävät kustannukset lisätynä 11 eurolla. Opiskelija maksaa tällöin laskennallisista koulumatkakustannuksista kuukausittain enintään 43 euroa, jota kutsutaan opiskelijan maksuosuudeksi. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin erikseen koko kuukauden tuen ja ehdotetun puolen kuukauden tuen korvaamista koskevista rajoista sekä opiskelijan maksuosuudesta koko kuukauden ja puolen kuukauden tuessa. Lisäksi säännöstä ehdotetaan selkiytettäväksi siten, ettei siinä olisi enää mainintaa 54 euroa kuukaudessa ylittävistä kustannuksista lisätynä 11 eurolla. Ehdotetun säännöksen mukaan koulumatkatukena korvattaisiin nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavasti koko kuukauden tukena 43 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset sekä uutena puolen kuukauden tukena 21,50 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija maksaisi laskennallisista koulumatkakustannuksista kuukausittain koko kuukauden tuen osalta nykytilaa vastaavasti enintään 43 euroa sekä uuden puolen kuukauden tuen osalta enintään 21,50 euroa, jos 4 §:stä tai tämän pykälän 3 momentista ei muuta johdu. Tätä kutsuttaisiin nykytilaa vastaavasti *opiskelijan maksuosuudeksi*. Opiskelijan maksuosuus olisi puolen kuukauden tuessa puolet nykyisestä koko kuukauden tuesta.

Pykälän *2 momentti* vastaisi voimassa olevaa 2 momenttia.

Pykälän *3 momentti* vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia.

Pykälän *4 momenttiin* ehdotettavan uuden säännöksen mukaan edellä 1—3 momentissa säädettyä ei sovellettaisi myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle. Säännös on tarpeen, koska maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkat tulisi korvata ilman opiskelijan omaa maksuosuutta ja siten, ettei maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille ole asetettu matkakustannusten vähimmäismäärää koskevia rajoituksia. Koska maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan osalta ei sovellettaisi opiskelijan maksuosuutta koskevaa sääntelyä, ei opiskelijan maksuosuutta voitaisi myöskään vähentää tuen määrää laskettaessa joukkoliikenteen matkakustannuksista tai koulutuksen järjestäjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista siten kuin 2 momentissa säädetään.

Pykälän *5 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle koulumatkatukena korvattaisiin 4 §:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumatkan kustannukset. Tarkoitus on, että maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan koulumatkoista aiheutuvat kustannukset korvataan, kun hän on oikeutettu koulumatkatukilain mukaiseen koulumatkatukeen. Lain 4 §:ssä säädetään siitä, miten kunkin matkustustavan osalta matkakustannukset määräytyvät.

Ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin lisäksi koulumatkan laskennallisten kustannusten korvaamisesta maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan osalta silloin, kun hänelle myönnetään tukea koulumatkatukilain 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella. Ehdotuksen mukaan tuki olisi 70 prosenttia opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella määräytyvästä tuesta. Ehdotettu prosenttimäärä vastaisi 5 §:n 3 momentissa säädettyä prosenttimäärää, joka koskee muita kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita. Maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta oman matkustustavan perusteella määräytyvän koulumatkatuen laskukaavasta jätettäisiin kuitenkin huomioimatta 1 momentissa tarkoitettu opiskelijan maksuosuus, jolloin tuen määrä olisi jonkin verran suurempi kuin muille kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille oman matkustustavan perusteella maksettava tuki.

6 §. Hakeminen. Pykälässä säädetään koulumatkatuen hakemiseen liittyvästä menettelystä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että koulumatkatukea haettaisiin nykytilaa vastaavasti Kansaneläkelaitokselta. Voimassa olevan säännöksen mukaan hakemus jätetään oppilaitokseen. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa hakemus jätettäisiin suoraan Kansaneläkelaitokselle. Hakemuksen voisi kuitenkin edelleen jättää myös asianomaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitokselle toimitettavaksi. Ehdotettu säännös mahdollistaisi sen, että opiskelija voisi edelleen jättää hakemuksen oppilaitokselle, jos hänellä ei jostain syystä olisi mahdollisuutta jättää hakemusta suoraan Kansaneläkelaitokselle. Jatkossa oppilaitoksen ei tarvitsisi enää liittää opiskelijan jättämään hakemukseen selvitystä opiskelijan koulumatkan pituudesta eikä opiskelijan mahdollisuudesta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, vaan Kansaneläkelaitos tutkisi oppilaitoksen sijasta koulumatkatuen myöntämiseen liittyvät edellytykset hyödyntäen muun muassa Koski-tietovarannosta saatavia tietoja. Muutoksesta johtuen 6 §:ssä ei siten olisi enää tarvetta säätää voimassa olevan 6 §:n 2 ja 3 momenttia vastaavasti oppilaitoksen selvitysvelvollisuudesta tai oppilaitoksen antaman selvityksen sitovuudesta. Muutos vähentäisi siten oppilaitosten työtä, mutta lisäisi puolestaan Kansaneläkelaitoksen työtä nykyisestä. Lain 6 §:n mukainen ehdotettu uusi menettely tulisi voimaan 1.8.2023.

Muutos mahdollistaisi jatkossa myös koulumatkatuen sähköisen hakemisen sekä sähköisten ostotodistusten antamisen, jolloin koulumatkatuettuja lippuja olisi mahdollista myydä ja ostaa myös verkkokaupassa. Kansaneläkelaitos saisi koulumatkatuen myöntämiseen liittyviä edellytyksiä arvioidessaan tietoja oppilaitoksilta ja Koski-tietovarannosta koulumatkatukilain 14 §:n viittaussäännöksen mukaisesti siten, kuin opintotukilaisissa säädetään. Lain 14 §:n viittaussäännöksen mukaan koulumatkatukea koskevassa asiassa noudatetaan, mitä opintotukilaisissa säädetään muun muassa tietojen saamisesta ja käytöstä.

7 §. Myöntäminen ja maksaminen. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Kalenterikuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 18 koulumatkatukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon koko kuukauden tuen ja puolen kuukauden tuen laskemisesta johtuvat muutokset. Säännöksessä määriteltäisiin se, milloin opiskelijalla olisi oikeus koko kuukauden tukeen ja milloin puolen kuukauden tukeen. Ehdotetun säännöksen mukaan kalenterikuukausi oikeuttaisi koko kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää ja puolen kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää. Puolen kuukauden tuen voisi siis saada, jos opiskelijalla on kalenterikuukauden aikana 10—14 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää. Rajoituksia ei olisi sille, miten tukeen oikeuttavat päivät sijoittuisivat kalenterikuukauden aikana. Jos opiskelijalla on kalenterikuukauden aikana vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää, hän saisi tuen täysimääräisesti kuukauden ajalle. Myös puolen kuukauden tuki olisi koko kalenterikuukaudelle kohdennettava tuki, eli puolen kuukauden tuki tarkoittaisi

määrällisesti puolet koko kuukauden tuesta. Nykyisestä 18 tukeen oikeuttavan päivän laskemisesta ehdotetaan luovuttavaksi koulumatkatuen osalta.

8 §. Tarkistaminen ja keskeyttäminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi koulumatkatuen tarkistamiseen ja keskeyttämiseen liittyvästä menettelystä. Säännös on uusi. Jatkossa koulumatkatuen tarkistamista ja keskeyttämistä ei voitaisi toteuttaa 14 §:n viittaussäännöksen mukaisesti suoraan opintotukilaisissa säädetyllä tavalla, koska koulumatkatukea ei enää ehdotetulla tavalla myönnettäisi 18 tukeen oikeuttavan päivän sääntöjen mukaisesti. Opintotukilain mukaan kalenterikuukausi oikeuttaa edelleen opintotukeen, jos siinä on vähintään 18 opintotukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää.

Pykälän *1 momentin* mukaan koulumatkatukea tarkistettaisiin tai se lakkautettaisiin, jos opiskelijan olosuhteissa on tapahtunut muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada koulumatkatukea tai tuen määrään. Säännös vastaisi sisällöllisesti opintotukilain 25 §:n 1 momenttia.

Pykälän *2 momentin* mukaan, jos on perusteltua syytä olettaa, että koulumatkatuki olisi lakkautettava tai sen määrää vähennettävä, koulumatkatuen maksaminen voitaisiin väliaikaisesti keskeyttää tai maksettavaa määrää vähentää, kunnes asia olisi lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Jos opiskelija ei toimita pyydettyä selvitystä, asia voitaisiin ratkaista lopullisella päätöksellä niiden selvitysten perusteella, jotka ovat Kansaneläkelaitoksen käytettävissä. Väliaikaiseen päätökseen ei saisi erikseen hakea muutosta. Säännös vastaisi sisällöllisesti opintotukilain 25 §:n 2 momenttia.

Pykälän *3 momentin* mukaan koulumatkatuen maksaminen voitaisiin lakkauttaa myös opiskelijan pyynnöstä. Säännös vastaisi sisällöllisesti opintotukilain 25 §:n 3 momenttia.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin, että kun opiskelija valmistuu, keskeyttää opintonsa tai opiskelijan olosuhteissa tapahtuu muu tukeen vaikuttava muutos, koulumatkatukioikeus tarkistettaisiin kuukausikohtaisesti tai lakkautettaisiin ottaen huomioon, mitä 7 §:n 1 momentissa säädetään koulumatkatukeen oikeuttavien päivien määrästä. Koulumatkatukioikeutta tarkistettaessa tai lakkautettaessa arvioitaisiin siis 7 §:n 1 momentin mukaisesti, oikeuttaako kalenterikuukausi koko kuukauden tai puolen kuukauden tukeen. Mainitun säännöksen mukaan vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa oikeuttaisi koko kuukauden koulumatkatukeen ja vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa oikeuttaisi puolen kuukauden koulumatkatukeen.

Voimassa olevassa 8 §:ssä säädetään koulumatkatuen takaisinperinnästä joukkoliikennettä käytettäessä. Voimassa olevassa pykälässä säädetään, että kun koulumatkatukea on maksettu aiheetta tai määrältään liikaa joukkoliikennettä käyttävälle opiskelijalle, takaisinperittävä määrä voi olla enintään muille kuin koulumatkatukeen oikeutetuille opiskelijoille myytävän kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun halvimman lipputuotteen hinnan ja opiskelijan maksuosuuden välinen erotus. Säännös on aikaisemmin ollut tarpeen, kun koulumatkatuen liikamaksun määrää oli tarpeen kohtuullistaa normaalin seutulipun hintaan perustuen. Säännöstä ei kuitenkaan enää tarvittaisi, koska muita opiskelijalle myytäviä kuin koulumatkatuetta seutulippuotteita, joihin hintaa voisi verrata, ei enää ole käytössä. Siten koulumatkatuen takaisinperintä myös joukkoliikennettä käytettäessä voidaan nykyisin toteuttaa 14 §:n viittaussäännöksen nojalla opintotukilain takaisinperintäsäännösten mukaisesti.

14 §. Viittaussäännös. Viittaussäännöksestä ehdotetaan poistettavaksi lain 8 §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi viittaus opintotuen tarkistamisesta ja keskeyttämisestä. Jatkossa koulumatkatuen tarkistamisesta ja keskeyttämisestä säädettäisiin ehdotetussa 8 §:ssä.

7.11 Laki ylioppilastutkinnosta

20 §. *Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta voi periä ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta maksuja. Ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta perittävistä maksuista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 ja 5 momentti, joissa säädettäisiin oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan oikeudesta suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita ilman niistä perittäviä maksuja.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 10 §:ssä säädetään ylioppilastutkinnossa suoritettavista kokeista. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkieli ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Edellä tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen. Säännöstä sovelletaan kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Käytännössä säännöstä sovellettaisiin kaikkiin maksuttomaan koulutukseen oikeutettuihin, koska lukio-opinnot syksyllä 2021 aloittavat eivät vielä voi osallistua ylioppilastutkintoihin syksyn 2021 tutkintokerralla.

Uuteen 4 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta kokelaalta ei voitaisi periä maksuja osallistumisesta viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen. Maksuttomaan koulutukseen olisivat oikeutettuja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetut lukion oppimäärää ja sen yhteydessä suoritettavaa ylioppilastutkintoa suorittavat opiskelijat, joten maksuttomuus ei kattaisi ylioppilastutkinnosta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuja erillisiä kokeita.

Käytännössä säännöksellä mahdollistettaisiin lain 10 §:ssä säädetyn mukaisesti ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytetyn viiden kokeen suorittaminen maksutta. Muihin kokeisiin osallistumisesta perittäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa säädettävä maksu. Ehdotetussa säännöksessä maksuttomuus rajattaisiin viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen. Nämä kokeet voisivat olla 10 §:ssä säädetyn mukaisesti tutkinnon suorittamiseksi edellytettävä kokeita tai muita kokeita.

Kokelailla on useita mahdollisuuksia valita tutkinnon suorittamisen edellyttämät kokeet. Edes äidinkielen ja kirjallisuuden koe ei ole yksiselitteinen. Saamenkieliset kokelaat voivat suorittaa saamen kielen ja kirjallisuuden kokeen myös pitkänä oppimääränä. Vieraskieliset kokelaat puolestaan voivat suorittaa suomenkielisissä lukioissa suomi toisena kielenä ja kirjallisuuden kokeen lisäksi suomen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen, sillä tutkintorakenne mahdollistaa usean oppimäärän suorittamisen samasta aineesta. Vastaavasti ruotsinkielisissä lukioissa vieraskieliset kokelaat voivat suorittaa ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuuden kokeen lisäksi ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen.

Kokeisiin ilmoittauduttaessa ei siis ole selvää, onko kyseessä tutkinnon suorittamiseksi edellytettävä koe vai muu koe, joten toimeenpanon yksinkertaistamisen vuoksi maksuttomuus olisi perusteltua sitoa viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen. Maksuttomuuden piiriin kuuluvia kokeita ei voi rajata tiettyihin aineisiin muuttamatta uuden tutkintorakenteen valinnaisuutta ja perusratkaisuja. Lainsäädäntö mahdollistaa kokelaalle hyvin laajat mahdollisuudet valita aineita ja muuttaa myös suunnitelmiaan. Hyväksytyjen kokeiden uusiminen olisi kuitenkin aina mahdollista, eli ensimmäiseksi suoritettavilla kokeilla tarkoitettaisiin niitä kokeita, joita kokelas ei ole vielä hyväksytysti suorittanut.

Ehdotetun säännöksen mukaan myös viiden ensimmäisen kokeen osalta hylättyjen kokeiden uusiminen olisi maksutonta. Maksu hylätyn kokeen uusimisesta voitaisiin kuitenkin periä, jos koe olisi katsottu lain 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi. Lain 14 §:n nojalla koe katsotaan hylätyksi, jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi. Lain 15 §:n nojalla koe voidaan katsoa hylätyksi, jos kokelas häiritsee koetilaisuutta tai muuten rikkoo järjestystä koetilaisuudessa.

Kokelaan on mahdollista saada lain 12 §:ssä säädetyllä tavalla tutkintonsa suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä. Tällöin kokelaalla pitää olla riittävän hyvät arvosanat muista suoritetuista kokeista. Oppivelvollisuuslaissa säädetty maksuttomuus päättyy, kun henkilö suorittaa toisen asteen tutkinnon. Poikkeuksena tästä on niin sanotun kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittaminen, jolloin oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy näiden molempien tutkintojen suorittamiseen. Jos opiskelijan oikeus oppivelvollisuuslain mukaiseen maksuttomaan koulutukseen on päättynyt, hänellä ei myöskään olisi enää oikeutta hylätyn kokeen maksuttomaan uusimiseen.

Kokelas voi osallistua yhden tutkintokerran aikana useaan kokeeseen siten, että kokeiden lukumäärän perusteella kaikki kokeet eivät ole maksuttomuuteen oikeuttavia. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun kokelas osallistuu ensimmäisellä tutkintokerralla yli viiteen kokeeseen taikka on aiemmin suorittanut jo neljä maksutonta koetta ja osallistuu seuraavalla tutkintokerralla kahteen tai useampaan kokeeseen. Pykälän 5 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan kokelaan tulisi tällöin ilmoittautumisen yhteydessä valita, minkä kokeen tai mitkä kokeet hän haluaa suorittaa maksuttomasti. Säännöksen 4 momenttia viidestä ensimmäisestä kokeesta ei siis sovellettaisi saman tutkintokerran sisällä siten, että ajallisesti ensin suoritettavat kokeet olisivat aina ensisijaisesti maksuttomia, vaan kokelas päättäisi tästä ilmoittautumisen yhteydessä. Asialla on merkitystä silloin, jos kokelaan koe katsotaan hylätyksi, koska kokelas voisi uusia maksuttomasti vain sellaisen kokeen, joka kuuluisi viiteen ensimmäiseksi suoritettaviin kokeisiin.

Oppivelvollisuuslain mukainen oikeus maksuttomaan koulutukseen ja myös maksuttomiin ylioppilastutkinnon kokeisiin päättyisi pääsääntöisesti sen kalenterivuoden lopussa, jona opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa voitaisiin pidentää laissa säädetyillä perusteilla ja tieto pidentämisestä tallennettaisiin Koski-tietovarantoon. Opiskelijan ilmoittautuessa kokeeseen koulutuksen järjestäjän tulisi tarkistaa, ulottuuko oikeus maksuttomaan koulutukseen myös kokeen suorittamisajankohtaan. Jos oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi ennen kokeen suorittamisajankohtaa, oikeutta suorittaa koe maksuttomasti ei olisi.

Ylioppilastutkinnon maksuista säädetään Opetushallituksen suoritteiden maksullisuudesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen 3 §:ssä. Asetuksen mukaan ylioppilastutkintokokeesta peritään 14 euron suuruinen kiinteä kokelaskohtainen perusmaksu osallistumisesta ylioppilastutkintoon sekä 28 euron suuruinen kiinteä koekohtainen osallistumismaksu. Asetuksen sääntelyä on tarkoitus muuttaa siten, että kokelaskohtaisesta perusmaksusta luovuttaisiin ja vastaavasti korotettaisiin hieman koekohtaista osallistumismaksua. Perusmaksun säilyttäminen ei käytännössä olisi perusteltua siirryttäessä kokeiden osittaiseen maksuttomuuteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen 3 §:n mukaan koesuorituksen arvostelua koskevan oikaisuvaatimuksen käsittelystä peritään 50 euroa. Maksu palautetaan, jos oikaisuvaatimuksen käsittely johtaa pistemäärän tai arvosanan korottamiseen. Oikaisuvaatimuksen käsittelymaksua koskevaa sääntelyä ei olisi tarkoitus muuttaa, vaan maksu voitaisiin jatkossa periä myös maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta.

7.12 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälässä säädetään niistä koulutusmuodoista, joiden oppilaat ja opiskelijat ovat lain soveltamisalan piirissä. Lain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kaikki oppivelvollisuuttaan suorittavat opiskelijat olisivat lain piirissä. Koska laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta on uusi laki, se ehdotetaan lisättäväksi lain soveltamisalaa. Lisäksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltamisalaa kuuluisivat vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettut opiskelijat. Nämä opiskelijat suorittavat oppivelvollisuuttaan niin sanotuilla kansanopistojen pitkillä linjoilla. Lisäksi lain soveltamisalan piiriin tulisivat ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammattitutkintoa opiskelevat oppivelvolliset sekä aikuisille tarkoitettua lukion oppimäärää suorittavat oppivelvolliset.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi teknisluonteisesti siten, että sen *1 momentti* muutettaisiin luettelomuotoon. Pykälän 1 momentin *1 ja 2 kohta* vastaisivat voimassa olevaa säännöstä.

Pykälän 1 momentin *3 kohdan* mukaan lain soveltamisalan piiriin kuuluisivat voimassa olevaa säännöstä vastaavasti ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Voimassa olevan lain mukaan opiskeluhuoltoon ovat oikeutettuja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain valmentavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Valmentava koulutus käsittää voimassa olevan lainsäädännön mukaan sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen. Koska jatkossa ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus yhdistettäisiin tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, ehdotetaan säännöksen sanamuoto muutettavaksi niin, että siinä mainittaisiin vain työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. Koska tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettäisiin vasta vuonna 2022, ehdotetaan lakiin siirtymäsäännöstä, jonka mukaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen sovellettaisiin 31.7.2022 saakka lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Myös ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijat olisivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain piirissä siihen asti, kunnes laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta tulisi voimaan.

Pykälän 1 momentin *4 kohdassa* säädettäisiin lain soveltamisesta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja *5 kohdassa* vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa ja oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

Pykälän *2 momentin 1 ja 2 kohdat* vastaisivat voimassa olevaa säännöstä. Pykälän 2 momentin *3 kohdassa* korjattaisiin lukiolain viittaukseen sisältyvä teknisluonteinen virhe. Lain soveltamisalaa eivät nykytilaa vastaavasti kuuluisi lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettut aineopiskelijat.

Ehdotetun pykälän *3 momentissa* säädettäisiin lain soveltamisesta ammattitutkintokoulutuksessa olevien ja aikuisille tarkoitettua lukion oppimäärää suorittaviin oppivelvollisiin. Nykyinen 3 momentti siirtyisi *4 momentiksi*.

7.13 Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta

39 §. *Oppivelvollisuuden suorittamiseen rinnastaminen.* Voimassa olevan pykälän *1 momentin* mukaan Suomessa oppivelvollisen lapsen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan opiskellessaan tässä laissa tarkoitettussa koulussa. Oppivelvollisuus katsotaan suoritetuksi, kun oppilas on saanut yläkoululukion neljännen vuosiluokan päätteeksi annettavan todistuksen. Oppivelvol-

lisuuden laajentuessa voimassa olevan 1 momentin säännöksen toinen virke ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana. Suomessa oppivelvollisen lapsen katsottaisiin jatkossakin suorittavan oppivelvollisuuttaan opiskellessaan Helsingin eurooppalaisessa koulussa, mutta oppivelvollisuuden päättymisessä noudatettaisiin oppivelvollisuuslain sääntelyä. Oppivelvollisuus päättyisi, kun oppivelvollinen täyttäisi 18 vuotta tai kun oppivelvollinen olisi hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon tai niitä vastaavan ulkomaisen koulutuksen. Ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:n mukaan Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottaa samat oikeudet kuin suomalainen ylioppilastutkinto. Näin ollen Helsingin eurooppalaisen koulun oppilaan voitaisiin katsoa suorittaneen oppivelvollisuutensa, kun oppilas on täyttänyt 18 vuotta tai hän on suorittanut suomalaista ylioppilastutkintoa vastaavan eurooppalaisen ylioppilastutkinnon (European Baccalaureate –tutkinnon).

7.14 Laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta

3 §. Ammatillinen koulutus. Voimassa olevan pykälän mukaan koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen koulutukseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen koulutukseen sovellettaisiin myös oppivelvollisuuslakia.

7 §. Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet. Pykälässä säädetään koulutuskeskuksessa järjestettävän saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamiseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 1 momenttia ja 39 §:ää, eli opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä ja opiskelijoiden valintaperusteita. Pykälän 1 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä. Säännöksen mukaan mainitun pykälän 4 ja 5 momentissa tarkoitetut järjestyssäännöt ja muut järjestysmääräykset ovat yhteisiä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja 4 §:ssä tarkoitettuun opetukseen osallistuville opiskelijoille. Säännöksen ensimmäisen virkkeen sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi, koska säännöksen tarkoituksena on olla aineellinen eikä informatiivinen viittaus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mainittuihin säännöksiin. Ehdotetun uuden momentin ensimmäisen virkkeen mukaan saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä säädetään opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuttaan saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa suorittavan oppivelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oppivelvollisiin sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85—88 §:ssä säädetään kurinpitotoimista ja niihin liittyvistä menettelyistä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:ssä säädetään kurinpitotoimista, joita ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen, poistumismääräys jäljellä olevan opitunnin ajaksi ja opetukseen osallistumisen epäminen. Lain 86 §:ssä säädetään kurinpidosta asuntolassa, 87 §:ssä häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistamisesta ja 88 §:ssä kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Lisäksi ehdotetaan sovellettavaksi, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään kurinpitotoimia koskevien päätösten muutoksenhausta. Oppivelvollinen opiskelija on velvollinen suorittamaan opintojaan ja osallistumaan opiskelusuunnitelman mukaisesti opetukseen, joten on tärkeää, että oppivelvollisen opetukseen osallistumisen estämisestä säädetään lain tasolla.

Pykälässä olisi myös informatiivinen viittaus oppivelvollisuuslakiin, jonka mukaan oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista säädettäisiin lisäksi oppivelvollisuuslaissa.

7.15 Varhaiskasvatustilaki

12 §. *Oikeus varhaiskasvatukseen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan teknisluonteista muutosta. Viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa jatkossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta.

7.16 Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta

1 §. *Soveltamisala.* Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus ehdotetaan lisättäväksi pykälän 1 momentissa säädettyyn lain soveltamisalaan. Lisäksi korjattaisiin voimassa olevan 1 momentin 2 kohdan lakiviittaus vastaamaan uutta lukiolakia.

7.17 Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä

1 §. *Lain soveltamisala.* Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus ehdotetaan lisättäväksi pykälän 1 momentissa säädettyyn lain soveltamisalaan. Lisäksi korjattaisiin voimassa olevan 1 momentin 2 kohdan lakiviittaus vastaamaan uutta lukiolakia.

7.18 Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta

2 §. *Tehtävät.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin 2 kohdan a alakohdan mukaan arviointikeskuksen tehtävänä on tehdä arviointisuunnitelman mukaisesti perusopetuslain 14 §:ssä ja lukiolain 10 §:ssä tarkoitettujen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja. Voimassa olevassa pykälässä viitataan kumottuun lukiolakiin, joten viittaus on tarpeen korjata vastaamaan uutta lukiolakia. Ehdotetun säännöksen mukaan arviointikeskuksen tehtävänä olisi tehdä uuden lukiolain 11 §:ssä tarkoitettujen oppimäärän ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja. Säännöksessä ei lukiokoulutuksen osalta enää viitattaisi tuntijakoon, koska uudessa lukiolaissa ei käytetä tätä käsitettä.

6 §. *Salassa pidettävien henkilötietojen saaminen ja säilyttäminen.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään tilanteista, joissa arviointikeskuksella on oikeus saada muun muassa opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä sekä Opetushallitukselta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä muita kuin korkeakoulujen opiskelijoita koskevat 2 §:n 1 ja 2 kohdassa säädettyjen arviointitehtävien suorittamiseksi välttämättömät henkilötiedot. Lain 2 §:n 1 ja 2 kohdassa säädettyjä arviointitehtäviä ovat arviointisuunnitelman mukaiset opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyvät arvioinnit sekä opetussuunnitelman perusteiden ja tutkinnon perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevat oppimistulosten arvioinnit. Pykälässä ehdotetaan otettavaksi huomioon, että valmentavasta koulutuksesta säädettäisiin jatkossa erillisessä laissa, mikä tulisi ottaa huomioon tietojensaantioikeutta koskevissa säännöksissä. Ehdotetut muutokset olisivat teknisluonteisia, sillä vastaavat tiedonsaantioikeudet ovat viittaussäännösten nojalla olleet jo voimassa uuteen valmentavaan koulutuskokonaisuuteen yhdistettävissä nivelvaiheen koulutuksissa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan arviointikeskuksella on oikeus saada henkilötiedot, jotka liittyvät perusopetuslain 22 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 53 §:ssä, lukiolain 37 §:ssä ja taiteen perusopetuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettujen oppilaan tai opiskelijan oppimisen tai osaamisen arvioinnin tuloksiin. Mainittuun kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että

arviointikeskuksella olisi oikeus pykälässä muutoin säädetyillä edellytyksillä saada myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 15 §:ssä tarkoitetun opiskelijan osaamisen arvioinnin tuloksiin liittyvät henkilötiedot.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan arviointikeskuksella on oikeus saada arviointitehtävien suorittamiseksi välttämättömät henkilötiedot, jotka liittyvät varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tuen saamiseen ja järjestämistapoihin. Mainittuun kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että arviointikeskuksella olisi oikeus pykälässä muutoin säädetyillä edellytyksillä saada myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa tarkoitetun tuen saamiseen ja järjestämistapoihin liittyvät henkilötiedot.

7.19 Nuorisolaki

11 §. Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle. Pykälässä säädetään nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamisesta laissa määriteltyissä tilanteissa etsivää nuorisotyötä varten. Pykälän 2—4 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi 1.8.2021 voimaan tulevaksi ehdotettuun oppivelvollisuuslakiin liittyviä muutoksia.

Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista, jolloin nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot tulee luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten salassapitosäännösten estämättä. Säännöksessä tarkoitetut nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot luovutetaan nuoren kotikunnalle, joka toimittaa ne etsivälle nuorisotyölle, jos sitä kunnassa järjestetään. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä ei enää säädettäisi voimassa olevan säännöksen mukaisesti opetuksen järjestäjän velvollisuudesta luovuttaa etsivää nuorisotyötä varten nuoren kotikunnalle tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Säännös ehdotetaan päällekkäisen sääntelyn vuoksi poistettavaksi, koska jatkossa oppivelvollisuuslain ehdotetussa 11 §:ssä säädettäisiin, että perusopetuksen järjestäjän tehtävänä olisi ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää oppivelvollisuuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa, eli hakeutuu perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Pääsääntöisesti perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi, kun oppivelvollinen on aloittanut opiskelun toisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei olisi oppivelvollisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä kuitenkaan aloittanut oppivelvollisuuden suorittamista perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa, perusopetuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle.

Ehdotetun momentin 1 kohdan säännös vastaisi muutoin voimassa olevaa 2 momentin 2 kohtaa, mutta siihen ehdotetaan lisättäväksi rajausta siitä, että koulutuksen järjestäjän ei olisi enää jatkossa luovutettava tietoja oppivelvollisesta nuoresta. Lisäksi säännöksessä otettaisiin huomioon myös uusi ehdotettu tutkintokoulutukseen valmentava koulutus, johon yhdistettäisiin 1.8.2022 lukien nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset, eli perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän olisi luovutettava tiedot muusta kuin oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Luovutusvelvollisuuden rajaaminen koskemaan muita kuin oppivelvollisia nuoria on päällekkäisen sääntelyn välttämiseksi tarpeen, koska jatkossa oppivelvollisuuslaissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta ilmoittaa oppivelvollisen opintojen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle. Oppivelvollisuuslain ehdotetun 7 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos op-

pivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi oppivelvollisuuslaissa säädetyillä keskeyttämisperusteilla. Lisäksi esimerkiksi oppivelvollisuuslain ehdotetun 13 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytymisestä oppivelvollisen asuinkunnalle, jos opintonsa keskeyttänyt oppivelvollinen ei olisi aloittanut uusia oppivelvollisuuteen kuuluvia opintoja. Ilmoituksen saatuaan asuinkunta ottaisi yhteyttä oppivelvolliseen ja tämän huoltajaan ja selvittäisi oppivelvollisen tilanteen ja tuen tarpeen. Oppivelvollista ohjattaisiin hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.

Momentin 2 kohta vastaisi voimassa olevaa 3 kohtaa. Säännöksen mukaan puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa nuoren tiedot voidaan jättää luovuttamatta etsivää nuorisotyötä varten. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon ehdotetusta 2 momentista johtuvat muutokset. Siten säännöksestä poistettaisiin maininta opetuksen järjestäjästä, koska 2 momentissa ehdotetulla tavalla opetuksen järjestäjällä ei olisi enää velvollisuutta luovuttaa tietoja perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia.

Tarkoitus on, että oppivelvollisen nuoren ohjaaminen voitaisiin jatkossakin toteuttaa yhteistyössä myös kunnan etsivän nuorisotyön kanssa. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voitaisiin salassapitosäännösten estämättä ja ilman nuoren suostumusta luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten. Tietojen luovuttamisen tarkoituksena on nykytilaa vastaavasti nuoren tavoittaminen ja varhaisen tuen tarjoaminen siten, että nuorelle voitaisiin turvata mahdollisuus saada viiveettä apua ja tietoa palveluista, joita hän voi tarvita.

Momentin ehdotetun 1 kohdan mukaan opetuksen järjestäjä voisi luovuttaa tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Ehdotetun 2 kohdan mukaan koulutuksen järjestäjä voisi luovuttaa tiedot oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tietojen luovuttamiseen oikeuttavat tilanteet vastaisivat pääosin voimassa olevan pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetyjä tilanteita, mutta jatkossa opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä ei olisi enää velvollisuutta luovuttaa tietoja silloin, kun kyse on oppivelvollisesta nuoresta. Lisäksi ehdotetussa 2 kohdassa huomioitaisiin myös uusi ehdotettu tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille säädettävä oikeus luovuttaa yksilöinti- ja yhteystiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin taikka oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa on tarpeen, jotta oppivelvollisen ohjaaminen tarvitsemiensa palvelujen piiriin voitaisiin toteuttaa myös jatkossa yhteistyössä nuoren kotikunnan etsivän nuorisotyön kanssa. Siten tarpeen on, että jatkossakin nuoren kotikunnan etsivällä nuorisotyöllä olisi oikeus saada tehtävänsä hoitamiseksi nuoren tiedot ehdotetun momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Ehdotettavalla säännöksellä ei kuitenkaan laajennettaisi etsivän nuorisotyön tiedonsaantioikeutta nykyisestä.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin nykytilaa vastaavasti, että myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomaislain ja Kansaneläkelaitoksen salassapitosääntöjen estämättä luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten yksilöinti- ja yhteystiedot nuoresta, jos viranomaislain tai Kansaneläkelaitoksen salassapitosääntöjen saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästökseen palvelujen ja muun tuen piiriin. Tarkoitus on, että 3 kohdan mukaisessa tilanteessa pykälässä tarkoitettujen viranomaisten lisäksi myös muut viranomaiset ja Kansaneläkelaitos voisivat luovuttaa tehtävässään saamiensa tietojen perusteella nuoren tiedot salassapitosääntöjen estämättä ja ilman nuoren suostumusta. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa 4 momenttia.

7.20 Valmiuslaki

109 §. Opetus ja koulutus. Voimassa olevan 1 momentin säännöksen mukaan valmiuslain 3 §:n 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa opetus- ja kulttuuriministeriö voi enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan määrätä pykälässä mainituissa koulutusta koskeissa laeissa säädetyn opetus- ja muun toiminnan keskeyttäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle, jos se on välttämätöntä väestön siirtämisen tai oleskelu- ja liikkumisrajoitusten vuoksi taikka muutoin väestön suojaamiseksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, johon yhdistettäisiin nykyisin perusopetuslaissa säänneltävä perusopetuksen lisäopetus, nykyisin lukiolaissa säänneltävä lukiokoulutukseen valmistava koulutus sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säänneltävä ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Voimassa olevaa valmiuslain 109 §:n 1 momenttia on sovellettu myös näihin edellä mainittuihin yhdistettäviin koulutuksiin. Jatkossa tästä koulutuksesta säädettäisiin omassa erillisessä laissa, joten pykälän 1 momenttiin tulisi tehdä teknisluonteinen korjaus ja lisätä koulutusmuotoja koskevaan listaukseen laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi myös muita teknisluonteisia korjauksia. Lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja ammattikorkeakoululakia koskevat lakiviittaukset ehdotetaan muutettavaksi viittauksiksi voimassa oleviin vastaaviin lakeihin. Lisäksi viittaus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan poistettavaksi, koska kyseinen laki on kumottu.

7.21 Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta

1 §. Soveltamisala. Pykälässä määritellään ne kunnan tehtävät, joista aiheutuviin käyttökustannuksiin maksetaan lain perusteella valtionosuutta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uudeksi 33 kohdaksi oppivelvollisuuslaki, sillä oppivelvollisuuslaissa esitetään säädettäväksi ohjaus- ja valvontavastuista perusopetuksen järjestäjälle ja oppivelvollisen asuinkunnalle. Uudet tehtävät rahoitettaisiin kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän puitteissa. Lisäksi momentin 32 kohtaan tehtäisiin luettelointiin liittyvä teknisluonteinen muutos muuttamalla pisteen tilalle puolipiste.

2 §. Poikkeukset soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos muuttamalla viittaus muille kuin oppivelvollisille järjestettävästä perusopetuksesta muotoon aikuisten perusopetus. Perusopetuslain 46 §:ssä säädetty oppivelvollisuusikä ylittäneille tarkoitettujen perusopetuksen nimitys esitetään muutettavaksi aikuisten perusopetukseksi.

Pykälän 3 momentin viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta.

4 §. Määritelmät. Pykälän 1 momentin 10 kohdan oppivelvollisen määritelmä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppivelvollisella tarkoitettaisiin oppivelvollista, joka suorittaa oppivelvollisuuttaan siten kuin oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 momentissa säädetään. Oppivelvollisuuden laajentuessa perusopetuksen jälkeiseen aikaan, voimassa olevan pykälän mukaista oppivelvollista vastaisi oppivelvollinen, joka suorittaa oppivelvollisuuteen kuuluvaa perusopetusta.

37 §. Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus. Pykälän 1 momenttia esitetään täsmennettäväksi perusopetusta koskevan kohdan osalta. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen suorittamisesta. Esitetty sääntely vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Lisäksi 1 momentin viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuuslain sääntely vastaisi voimassa olevan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä.

38 §. Kotikuntakorvauksen määräytyminen. Pykälän 4 momentin mukaan muulle oppivelvolliselle oppilaalle kotikuntakorvaus määräytyy 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvausperusteen perusteella. Momentin ”muulla oppivelvollisella” tarkoitetaan nykytilan mukaisesti 16-vuotiaista oppivelvollista. Koska oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyen ehdotetaan oppivelvollisuusikä korottamista 18 vuoteen, momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotikuntakorvaus määräytyisi 16-vuotiaalle perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta suorittavalle oppivelvolliselle 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvausperusteen perusteella. Esitetty sääntely vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

58 §. Kustannustenjaon tarkistaminen. Pykälän 2 momentin 3 kohdan viittaus muutettaisiin viittaukseksi perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettuun aikuisten perusopetukseen.

59 §. Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat kustannukset. Pykälän 1 momentin 2 kohdan viittaus perusopetuslaissa tarkoitettuun pidennettyyn oppivelvollisuuteen muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin. Pykälän 2 momentin 1 kohdan viittaus perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettuun oppivelvollisuusikä ylittäneiden perusopetukseen muutettaisiin viittaukseksi perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettuun aikuisten perusopetukseen.

7.22 Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

3 §. Lain soveltamisala. Voimassa olevan pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan lakia ei sovelleta varhaiskasvatustalain mukaisessa varhaiskasvatuksessa sekä kohdassa viitattujen lakien mukaisessa opetuksessa, kun verkkosivusto tai mobiilisovellus tuotetaan varhaiskasvatukseen tai opetuksen yhteydessä ja sen käyttö tapahtuu rajatussa ryhmässä. Kohta sisältää viittaukset voimassa oleviin opetusta ja koulutusta sääteleviin lakeihin. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, johon yhdistettäisiin nykyisin perusopetuslaissa säänneltävä perusopetuksen lisäopetus, nykyisin lukiolaissa säänneltävä lukiokoulutukseen valmistava koulutus sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säänneltävä ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Nämä koulutusmuodot on voimassa olevan säännöksen mukaisilla lakiviittauksilla rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle, joten 3 momentin 2 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi tekniluonteinen muutos ja lisättäväksi viittaus tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin.

7.23 Laki nuorista työntekijöistä

2 §. Työhön ottaminen. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan työhön saadaan ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja joka on suorittanut oppivelvollisuutensa. Säännös koskee

niitä edellytyksiä, joiden mukaisesti nuori henkilö voidaan ottaa vakituiseen tai muutoin pysyväisluontoiseen työ- tai virkasuhteeseen, vaikka viimeksi mainitut lienevätkin käytännössä harvinaisia. Momentissa mainitulla oppivelvollisuuden suorittamisella tarkoitetaan voimassa olevan perusopetuslain mukaista oppivelvollisuusaikaa, joka päättyy viimeistään sinä vuonna, jona nuori täyttää 17 vuotta. Perusopetuksen päättäneiden nuorten työnteko on näin ollen lähtökohdaisesti sallittua. Vaatimus määrittää työhön ottamiseksi vaadittava vähimmäisikä perustuu useaan Suomea sitovaan kansainväliseen ja Euroopan unionin tason säännökseen, muun muassa nuorten työntekijöiden suojelusta annettuun neuvoston direktiiviin 94/33/EY (jäljempänä *nuorten työntekijöiden suojelusta annettu direktiivi*) sekä Kansainvälinen työjärjestö ILO:n työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää koskevaan yleissopimukseen nro 138 (1973, jäljempänä myös *ILO:n yleissopimus nro 138*).

Esityksessä ehdotetaan säilytettäväksi nykytila sen osalta, mistä alkaen nuoren työntekijän työhön ottaminen olisi sallittua. Oppivelvollisuuden korottamisesta huolimatta ei olisi tarkoitustenmukaista estää toisen asteen opiskelijoiden työssäkäyntiä opintojen ohella. Myös ammatillisen koulutuksen suorittaminen määräaikaiseen työ- tai virkasuhteeseen perustuvana oppisopimuskoulutuksena edellyttää, että 15 vuotta täyttäneiden peruskoulun päättäneiden nuorten työhön ottaminen olisi sallittua. Töiden tekeminen ei kuitenkaan saisi muodostua oppivelvollisuuden suorittamisen esteeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisen tulisi aina olla nuorten osalta ensisijaista.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen mukaan työhön saataisiin ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja jonka osalta perusopetuksen suorittaminen olisi perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt. Työhön saataisiin näin ollen ottaa sellainen 15 vuotta täyttänyt nuori, joka olisi suorittanut perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän tai jonka perusopetuksen suorittaminen olisi perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla muutoin päättynyt. Esityksessä ehdotetun perusopetuslain 26 §:n 1 momentin muutoksen mukaisesti oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen suorittaminen päättyisi, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta, mikä vastaisi nykytilan mukaista tulkintakäytäntöä perusopetuksen päättymisestä. Perusopetuslain 9 §:n mukaan perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Yleensä perusopetuksen oppimäärä saavutetaan viimeistään sinä vuonna, kun nuori täyttää 16 vuotta.

Työnantajan velvollisuudesta selvittää työhön otettavan nuoren ikä ja se, onko hän suorittanut perusopetuksen oppimäärän, säädettäisiin 12 §:ssä.

4 §. Säännöllinen työaika. Pykälän 2 momentissa säädetään rajoituksista oppivelvollisen nuoren työntekijän koulutyön aikana sekä koulujen vapaapäivinä tehtävien työpäivien pituudelle. Momentin mukaan oppivelvollisen työntekijän päivittäinen työaika koulutyön aikana saa koulun vapaapäivinä olla enintään seitsemän tuntia ja koulupäivinä enintään kaksi tuntia. Koulupäivän ja työajan pituus yhteensä ei saa kuitenkaan ylittää kahdeksaa tuntia eikä viikoittainen työaika 12 tuntia. Säännös perustuu nuorten työntekijöiden suojelusta annetun direktiivin vaatimuksiin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että koulutyön aikana ja koulujen vapaapäivinä tehtävän säännöllisen työajan rajoitukset säädettäisiin koskemaan perusopetuksen oppimäärää suorittavia nuoria työntekijöitä. Ehdotuksella säilytettäisiin nykytila sen osalta, että perusopetuksen oppimäärää suorittavien, pääasiassa alle 16-vuotiaiden nuorten työntekijöiden työskentely koulutyön ohessa olisi edelleenkin ajallisesti rajoitettua. Ehdotus olisi yhdenmukainen työhön ottamisen yleisiä edellytyksiä koskevan 2 §:n 1 momenttia koskevan ehdotuksen kanssa.

7 §. Työajan sijoittelu. Pykälässä säädetään nuorten työntekijöiden työajan sijoittamisesta pääasiassa muuhun kuin yöaikaan. Perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta suorittavan nuoren työntekijän työajan sijoittelussa olisi huomioitava myös se, että oppivelvollisuuden suorittaminen velvoittaisi nuorta siihen asti, kunnes hän täyttäisi 18 vuotta tai kunnes hän olisi suorittanut hyväksytysti ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon. Oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvään opetukseen tai koulutukseen osallistumisen tulisi näin ollen olla ensisijaisessa asemassa töiden tekemiseen nähden. Opetukseen osallistumisen ensisijaisuus suhteessa töiden tekemiseen perustuu myös Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. ILO:n yleissopimuksen nro 138 mukaan kansallisessa lainsäädännössä voidaan sallia, että 15 vuotta täyttäneitä, jotka eivät ole vielä täysin suorittaneet oppivelvollisuuttaan, pidetään sellaisessa työssä, joka ei haittaa muun muassa heidän koulunkäyntiään (7 artiklan 2 kohta). Myös Euroopan neuvoston uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002, jäljempänä *uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja*) mukaan oppivelvollisuuden alaisia ei saa ottaa sellaiseen työhön, joka estäisi heitä osallistumasta täysipäiväisesti koulutukseensa. Niin ikään nuorten työntekijöiden suojelusta annettun direktiivin johdantolauseen mukaan jäsenvaltioiden olisi toteutettava aiheelliset toimenpiteet, jotta koulua käyvien 15—17-vuotiaiden nuorten mahdollisuudelle nauttia opetuksesta ei aiheudu haittaa työajan vuoksi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *5 momentti*. Sen mukaan perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta suorittavan työntekijän työaika olisi sijoitettava siten, ettei se olisi esteenä opetussuunnitelman tai muun koulutusta koskevan suunnitelman mukaiseen opetukseen osallistumiselle. Jotta työnantaja voisi huolehtia oppivelvollisen työntekijän työajan sijoittelusta työntekijän opintojen kanssa yhteensopivalla tavalla, olisi työntekijän hyvissä ajoin ilmoitettava työnantajalle, milloin hänen läsnäolonsa opetuksessa on välttämätöntä, jotta työnantaja voisi ottaa sen huomioon laatiessaan työvuoroluettelon.

Oppivelvollisen työntekijän läsnäoloa vaativaa opiskelua voisi olla koulussa tai oppilaitoksessa tapahtuva opetus tai muussa oppimisympäristössä tapahtuva opetus, joka olisi sidottu johonkin tiettyyn aikaan tai paikkaan ja edellyttäisi siten oppivelvollisen läsnäoloa. Työnantaja ei saisi sijoittaa työntekijän työaikaan siten, että se olisi esteenä opetukseen osallistumiselle. Käytännössä työnantajan ja työntekijän olisi hyvä pyrkiä yhdessä sopimaan sellaisista työvuoroista, joiden tekeminen olisi nuorelle työntekijälle mahdollista. Viime kädessä oppivelvollisuuden suorittamista turvattaisiin momentin viimeisessä virkkeessä säädettävällä työntekijän oikeudella kieltäytyä sellaisesta työvuorosta, jonka tekeminen muodostuisi opetukseen osallistumisen esteeksi.

9 §. Työn turvallisuus ja terveellisyys. Pykälän *2 momentin* mukaan sellaisiin töihin, jotka voivat aiheuttaa erityisen tapaturmavaaran tai terveyshaitan tai jotka voivat pykälän 1 momentissa mainitulla tavalla olla nuorelle työntekijälle itselleen tai muille vahingoksi, saa käyttää nuorta työntekijää vain asetuksessa säädetyin edellytyksin. Säännöksen nojalla on annettu valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä (475/2006), joka perustuu osin myös työturvallisuuslain (738/2002) 14 §:n 2 momentissa säädettyyn asetuksenantovaltuuteen. Oppivelvollisuusudistukseen liittyen on tunnistettu tarve muuttaa mainitun valtioneuvoston asetuksen 7 §:ää, jossa säädetään oppivelvollisen huoltajalle tehtävästä ilmoituksesta. Nykytilan säilyttämiseksi kyseinen ilmoitusvelvollisuus olisi muutettava kohdistumaan perusopetusta suorittaviin.

Esityksessä pykälän 2 momentissa säädettävää asetuksenantovaltuutta ehdotetaan muutettavaksi siten, että se täyttäisi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä ja lainvalmisteluohjeissa edellytettävät tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Ehdotetun säännöksen mukaan nuorella työntekijällä saisi teettää ainoastaan sellaista työtä, joka ei aiheuta erityistä tapaturmanvaaraa tai terveyshaittaa tai joka ei ole pykälän 1 momentissa tarkoitettulla tavalla

nuorelle työntekijälle itselleen tai muille vahingoksi. Valtioneuvoston asetuksella olisi mahdollista antaa tarkempia säännöksiä nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä, niiden teettämisen edellytyksistä koulutuksen yhteydessä ja muutoin sekä tällaisen työn teettämiseen liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta työsuojeluviranomaiselle ja nuoren huoltajalle.

Momenttiin ehdotetulla muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa sääntelyn nykytilaa, sillä lähtökohtana olisi edelleen, että nuorelle työntekijälle erityistä tapaturmanvaaraa, terveyshaittaa tai nuorelle itselleen tai muille vahingoksi olevaa työtä saisi teettää nuorella ainoastaan nuorille työntekijöille erityisen haitallisista tai vaarallisista töistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyin edellytyksin, kuten nykyisinkin. Asetuksenantovaltuuteen ehdotettu muutos ei muuttaisi nykytilaa myöskään niiden asioiden osalta, joista asetuksessa on mahdollista antaa tarkempia säännöksiä. Muutos olisi näin ollen teknisluonteinen.

Siirtymäsäännöksellä säädettäisiin, että nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä annettu valtioneuvoston asetus jäisi voimaan myös siltä osin kuin se on annettu muutettavan pykälän 2 momentin nojalla. Oppivelvollisuusudistukseen liittyvä tarpeellinen muutos valtioneuvoston asetukseen tehtäisiin myöhemmässä vaiheessa lain hyväksymisen jälkeen.

12 §. *Selvitys työhön otettavan iästä ja perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta.* Voimassa olevan pykälän mukaan työnantajan on hankittava luotettava selvitys alle 18-vuotiaan nuoren työntekijän iästä ja siitä, onko hän suorittanut oppivelvollisuutensa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työnantajan olisi hankittava nuorelta työntekijältä iän lisäksi selvitys siitä, onko hänen oppivelvollisuuteensa kuuluva perusopetuksen suorittaminen päättynyt perusopetuslaissa säädetyllä tavalla. Ehdotuksen olisi tarkoitus vastata käytännön nykytilaa sen suhteen, että perusopetusta suorittavien koulunkäynnistä olisi hankittava selvitys. Selvityksen saanti olisi tärkeää siitä syystä, ettei perusopetusta suorittavalla nuorella teetetäisi työtä enempää kuin, mitä esityksessä ehdotettavassa 4 §:n 2 momentissa tai mainitun pykälän 3 momentissa sallitaan. Kuten tähänkin saakka perusopetuksen oppimäärän suorittamista ei välttämättä tarvitsisi selvittää erikseen silloin, jos perusopetusta suorittava itse ilmoittaisi työnantajalle koulunkäyntinsä vaiheesta, ja jos kyseinen nuori tekisi työtä ainoastaan perusopetusta suorittavalle sallituissa työaika rajoissa.

7.24 Työsopimuslaki

4 §. *Osittainen hoitovapaa.* Lain 4 luvun 4 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa jatkossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuuslakiin esitetty sääntely vastaisi voimassa olevan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä.

7.25 Merityösopimuslaki

1 luku Yleiset säännökset

7 §. *Vajaavaltaisen työsopimus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan merityösopimuslaisia tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. Kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytetään lisäksi, että palkattavan henkilön

oppivelvollisuus on päättynyt. Säännöksen taustalla ovat Kansainvälinen työjärjestö ILO:n merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen (jäljempänä myös *ILO:n merityöyleissopimus*) sekä Euroopan unionin kalastusalan työtä koskevan direktiivin¹ säännökset.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi oppivelvollisuuden laajentamisesta johtuvia muutoksia. Oppivelvollisuusiän noustessa 18 ikävuoteen työ merellä tai kalastusaluksella ei saisi muodostua oppivelvollisuuden suorittamisen esteeksi. Tarkoituksenmukaista olisi kuitenkin sallia jatkossakin sellainen työnteko, jota alle 18-vuotias nuori voisi tehdä opintojen ohessa esimerkiksi viikonloppuvapaina ja koulujen loma-aikoina. Myös merenkulkua koskevien ammatillisten opintojen suorittaminen oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena olisi oltava edelleen sallittua.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan merityösopimuslaissa tarkoitettuun työhön palkkaamisen edellytyksenä olisi jatkossakin 16 vuoden ikä. Lisäksi edellytetäisiin, että merityöhön tai kalastusaluksella tehtävään työhön palkattavan nuoren perusopetuksen suorittaminen olisi perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt. Kuten edellä nuorista työntekijöistä annetun lain muutosehdotuksen osalta on todettu, esityksessä ehdotetun perusopetuslain muutoksen mukaisesti oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen suorittaminen päättyisi, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Yleensä perusopetuksen oppimäärä saavutetaan viimeistään sinä vuonna, kun nuori täyttää 16 vuotta. Koska merityöhön tai kalastusaluksella tehtävään työhön ottamisessa joka tapauksessa edellytetään 16 vuoden ikää, ei edellytys perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta useimmissa tapauksissa toisi nykykäytäntöön suuria muutoksia.

Momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin lisäedellytyksistä perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuttaan suorittavan 16 vuotta täyttäneen nuoren työnteon osalta. Virkkeen mukaan perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta suorittavaan sovellettaisiin lisäksi, mitä nuorista työntekijöistä annetun lain 7 §:n 5 momentissa säädetään. Viittaus koskisi esityksessä ehdotettavaa nuorista työntekijöistä annetun lain uutta 7 §:n 5 momenttia, jossa säädettäisiin perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta suorittavan nuoren työntekijän työajan sijoittelusta. Myös merityössä ja kalastusaluksella tehtävässä työssä olisi tärkeää, ettei työnteko muodostuisi oppivelvollisuuden suorittamisen esteeksi. Säännösviittauksen myötä työnantajan olisi otettava huomioon nuoren työntekijän oppivelvollisuuden suorittaminen suunnitellessaan työvuoroja. Nuoren työntekijän työaika olisi sijoitettava siten, ettei se olisi esteenä opetussuunnitelman tai muun koulutusta koskevan suunnitelman mukaiseen opetukseen osallistumiselle. Työntekijän olisi ilmoitettava työnantajalle hyvissä ajoin, milloin hänen läsnäolonsa opinnoissa on välttämätöntä, jotta työnantaja voisi ottaa sen huomioon laatiessaan työvuoroluettelon. Työntekijällä olisi oikeus kieltäytyä sellaisesta työvuorosta, joka estäisi opetukseen osallistumisen. Käytännössä työnantajan ja työntekijän olisi hyvä pyrkiä sopimaan sellaisista työvuoroista, joiden tekeminen olisi nuorelle työntekijälle mahdollista.

Ehdotuksella sallittaisiin 16 vuotta täyttäneen nuoren työskentely aluksella toisen asteen opintojen ohessa esimerkiksi iltaisin, viikonloppuisin ja koulujen loma-aikoina, kuten esimerkiksi

¹ Neuvoston direktiivi (EU) 2017/159 kalastusalan työtä koskevan Kansainvälisen työjärjestön vuoden 2007 yleissopimuksen täytäntöönpanosta 21 päivänä toukokuuta 2012 EU-maiden maatalouden osuustoimintajärjestöjen keskusjärjestön (COGECA), Euroopan kuljetustyöntekijöiden liiton (ETF) ja Euroopan unionin kalastusyriyten kansallisten järjestöjen liiton (Europêche) välillä tehdyn sopimuksen täytäntöönpanosta.

kesälomalla. Lisäksi ammatillisten opintojen suorittaminen oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena aluksella olisi edelleen mahdollista. Alle 18-vuotiaan nuoren osalta olisi kuitenkin noudatettava myös erityyöaikalain (296/1976) ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/2982) nuorten työntekijöiden työaikaa koskevia erityissäännöksiä.

5 luku **Perhevapaat**

5 §. *Osittainen hoitovapaa.* Lain 5 luvun 5 §:ään ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viitaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa jatkossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuuslakiin esitetty sääntely vastaisi voimassa olevan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä.

7.26 Laki kotoutumisen edistämisestä

20 §. *Kotoutumiskoulutus.* Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotoutumiskoulutusta annettaisiin maahanmuuttajalle, jonka oppivelvollisuus on päättynyt. Säännöksessä ei viitattaisi enää oppivelvollisuusiän ylittämiseen, koska oppivelvollisuuden suorittamista ei ole sidottu yksinomaan henkilön ikään. Oppivelvollisuuslain mukaan päättyisi, kun oppivelvollinen saavuttaisi täysi-ikäisyyden eli täyttäisi 18 vuotta tai tätä ennen, jos oppivelvollinen olisi hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon tai niitä vastaavan ulkomaisen koulutuksen. Nykyisin oppivelvollisuus päättyy perusopetuksen päättötodistuksen saamiseen yleensä 16-vuotiaana tai sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä alle 18-vuotias maahanmuuttaja olisi pääsääntöisesti oppivelvollinen ja hän suorittaisi oppivelvollisuuttaan oppivelvollisuuslain 2 luvussa esitetyllä tavalla. Kun oppivelvollisuus olisi suoritettu, maahanmuuttajalla olisi oikeus osallistua kotoutumislain 20 §:ssä tarkoitettuun kotoutumiskoulutukseen.

7.27 Työttömyysturvalaki

2 luku **Etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset**

10 §. *Opiskelu.* Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin opintoja pidetään päätoimisina. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi oppivelvollisuuslakiin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin sekä 1.8.2021 käyttöön otettavaan lukiokoulutuksen uusiin opetussuunnitelman perusteisiin liittyviä muutoksia.

Momentin 1 kohta vastaisi voimassa olevaa 1 kohtaa.

Momentin 2 kohdasta poistettaisiin maininta ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta, koska kyseinen koulutus yhdistettäisiin 1.8.2022 lukien tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Siirtymäsäännöksen mukaan ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen pitämiseen päätoimisena sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, eli ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta pidettäisiin nykytilaa vastaavasti päätoimisena niin kauan, kun kyseistä koulutuskokonaisuutta järjestetään.

Momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi, koska lukiokoulutuksen oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen perusteena käytetään jatkossa kurssien sijaan opintopisteitä. Ehdotetun säännöksen mukaan päätoimisina pidettäisiin lukio-opintoja, joiden oppimäärän mu-

kainen laajuus on yhteensä vähintään 150 opintopistettä, mikä vastaisi nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaista laajuutta voimassa olevassa säännöksessä mainitun 75 kurssin tavoin.

Momentin 4 kohtaan ehdotetun säännöksen mukaan päätoimisina pidettäisiin opintoja, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen suorittaminen.

Momentin 5 kohdan viittauksessa otettaisiin huomioon kyseiseen momenttiin edellä ehdotetut muutokset. Ehdotettu säännös vastaisi muutoin voimassa olevaa 4 kohtaa.

Momentin 6 kohdassa käytetty sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslakiin ehdotettavaa muutosta. Oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestettyjä perusopetuslain mukaisia opintoja kutsuttaisiin jatkossa aikuisten perusopetuksiksi.

Momentin 7 kohdan viittauksessa otettaisiin huomioon kyseiseen momenttiin edellä ehdotetut muutokset. Ehdotettu säännös vastaisi muutoin voimassa olevaa 6 kohtaa.

3 luku **Etuuden saamisen yleiset rajoitukset**

1 §. Yleiset rajoitukset. Pykälän 1 momentissa säädetään työttömyysetuuden myöntämistä koskevista yleisistä ikärajoista. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että etuuden myöntämisen alaikäraja muutettaisiin vastaamaan uutta oppivelvollisuuden kestoa. Ehdotetun säännöksen mukaan jatkossa työttömyysetuutta ei myönnettäisi sellaiselle alle 18-vuotiaalle henkilölle, joka ei ole suorittanut oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuutta. Uuden oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisuus päättyisi, kun henkilö on suorittanut ammatillisen tutkinnon tai ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään 18-vuotiaana. Näin ollen 17 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, joka olisi suorittanut ammatillisen tutkinnon tai ylioppilastutkinnon, voitaisiin edelleen myöntää työttömyysetuutta.

Ehdotetun säännöksen mukaan työttömyysetuutta voitaisiin myöntää myös 17 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, joka on keskeyttänyt oppivelvollisuutensa suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetyllä tavalla. Ehdotetulla säännöksellä varmistettaisiin se, että 17 vuotta täyttäneellä henkilöllä voisi olla oikeus työttömyysetuuksiin niiden myöntämisen muiden edellytysten täytyessä, jos hän ei oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisen vuoksi suorittaisi oppivelvollisuuttaan eli opiskelisi päätoimisesti.

Voimassa olevien säännösten mukaan oppivelvollisuus päättyy, kun henkilö on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai viimeistään sinä vuonna kun, kun henkilö täyttää 17 vuotta. Ennen oppivelvollisuuslain voimaantuloa oppivelvollisuutensa perusopetuslaissa tarkoitetulla tavalla suorittaneet olisivat yhä oikeutettuja työttömyysetuuteen 17-vuotiaana nykytilaa vastaavasti.

7 luku **Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset**

2 §. Työmarkkinatuen odotusaika. Voimassa olevan pykälän 2 momentin 4 kohdan mukaan säännöksessä tarkoitettua odotusaikaa ei aseteta, jos henkilö on saanut vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettuja erityisiä opetus- tai opiskelijahuollon palveluja ja suorittanut hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaiset opinnot. Voimassa olevassa säännöksessä ei ole huomioitu 1.1.2018 voimaan tullutta ammatillisesta koulutuksesta annettua uutta lakia, joten säännökseen ehdotetaan tehtäväksi ammatillisen koulutuksen lainsäädännön uudistamisesta johtuvia muutoksia. Ehdotettu säännös

vastaisi soveltamisalaltaan voimassa olevaa säännöstä, mutta siinä olisi otettu huomioon uudessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa käytetty käsitteistö.

Ehdotetun säännöksen mukaan odotusaikaa ei asetettaisi, jos henkilöllä ei sairauden tai vamman vuoksi olisi valmiuksia ammatillisen tutkinnon suorittamiseen ja hän on suorittanut ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tai saavuttanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovitut tavoitteet. Voimassa olevan pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan odotusaikaa ei aseteta, jos henkilö on suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeisen tutkintoon johtavan, ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen. Vaikeimmin vammaisilla henkilöillä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen vastaa heidän valmiuksiaan vastaavan ammatillisen koulutuksen suorittamista, joten on perusteltua, että säännöksessä tarkoitettua odotusaikaa ei asetettaisi, jos henkilö on suorittanut kyseisen koulutuksen.

Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin myös tilanteessa, jossa sairauden tai vamman vuoksi henkilöllä ei ole valmiuksia koko ammatillisen tutkinnon suorittamiseen, mutta hän voisi työllistyä jo yksittäisten tutkinnon osien suorittamisen jälkeen, joiden suorittamiseen hänen valmiutensa riittävät. Tällöin henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovittaisiin, mitä opintoja opiskelijan on tavoitteena suorittaa. Nämä opinnot vastaisivat henkilön valmiuksien mukaista ammatillisen koulutuksen suorittamista, joten on perusteltua, että odotusaikaa ei tällöinkään asetettaisi, jos henkilö on suorittanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovitut tavoitteet.

7.28 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta

12 a §. *Vakuutusmaksuvelvollisuutta koskevat rajoitukset.* Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden alaikärajasta, joka on 17 vuotta. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa työttömyysvakuutusmaksua ei maksettaisi ajalta ennen sitä seuraavaa kalenterikuukautta, jona työntekijä täyttää 18 vuotta. Muutoksen myötä työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden alaikäraja seuraisi mahdollisimman tarkasti työttömyysturvalaissa säädettyä työttömyysetuuden myöntämisen alaikärajaa, joka olisi 18 vuotta lukuun ottamatta alle 18-vuotiaana oppivelvollisuuden suorittaneiden ja oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäneiden muodostamaa poikkeusta.

Oppivelvollisuuden laajennus 18 ikävuoteen saakka tulisi voimaan 1.8.2021 koskien keväällä 2021 perusopetuksen päättävää ikäluokkaa, jotka olisivat oppivelvollisuuden laajennuksen alkaessa pääsääntöisesti 15–16-vuotiaita. Perusopetuksen oppimäärän ennen 1.1.2021 suorittaneet eivät kuuluisi uuden oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin, vaan näiden osalta oppivelvollisuus päättyisi voimassa olevien säännösten mukaisesti ja he olisivat nykytilaa vastaavasti myös oikeutettuja työttömyysetuuksiin jo 17-vuotiaina. Onkin perusteltua, että ehdotettu vakuutusmaksuvelvollisuuden ikärajan nosto tulisi voimaan vasta 1.8.2022, johon asti vakuutusmaksuvelvollisuus koskisi myös 17-vuotiaita työntekijöitä. Tällä ajalla osa 17-vuotiaista työntekijöistä olisi myös uuden oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisia, jolloin he eivät olisi oikeutettuja työttömyysturvaan. Vakuutusmaksuvelvollisuuden sitominen työntekijän oppivelvollisuuteen olisi kuitenkin käytännössä hankalaa, koska työnantajan tulisi tällöin selvittää, onko 17-vuotias työntekijä oppivelvollinen vai ei.

7.29 Lastensuojelulaki

24 §. *Vastuu lapsen edun turvaamisesta.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin oppivelvollisuuden laajeneminen 18 ikävuoteen. Lapsen etu olisi jat-

kossa turvattava käsiteltäessä lapsen erottamista paitsi koulusta myös perusopetuksen jälkeisestä oppilaitoksesta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulisi jatkossa olla edustettuna myös silloin, kun oppivelvollisen lapsen erottamista koskevaa asiaa käsiteltäisiin oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta.

7.30 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta

13 §. Osittainen hoitoraha. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos. Mainitussa kohdassa ehdotetaan käytettäväksi oppivelvollisuuskoulun sijasta termiä perusopetus. Ehdotettu säännös vastaisi sisällöltään voimassa olevaa sääntelyä.

Myös pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos. Mainittua kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus perusopetuslain 25 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viitaukseksi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momenttiin, jossa säädettäisiin pidennetystä oppivelvollisuudesta. Esitetty sääntely vastaisi voimassa olevan perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä.

17 §. Maksaminen. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että pidennetyn oppivelvollisuuden alkamisajankohdan osalta viitattaisiin perusopetuslain sijasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 ja 3 momenttiin. Oppivelvollisuuslakiin ehdotettu sääntely vastaisi voimassa olevaa perusopetuslain mukaista sääntelyä pidennetyn oppivelvollisuuden alkamisajankohdasta.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kelpoisuusasetus

Opettajien kelpoisuuksista säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998). Asetuksen 10 b §:n mukaan maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta antavia opettajia koskevat samat kelpoisuusehdot kuin lukiokoulutusta. Opettaja on kuitenkin kelpoinen antamaan lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen kuuluvaa aineenopetusta, jos hän on kelpoinen kyseisessä aineessa tai vähintään yhdessä aineryhmään kuuluvassa aineessa. Perusopetuksen lisäopetuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksista ei asetuksessa säädetä erikseen. Lisäopetusta on kelpoinen antamaan opettaja, jolla on asetuksessa säädetty perusopetuksen opettajan kelpoisuus.

Ammatilliseen koulutuksen valmentavaa koulutusta antavan opettajan kelpoisuudesta säädetään asetuksen 13 e §:ssä. Säännöksen mukaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on tässä asetuksessa säädetty ammatillisten tai yhteisten tutkinnon osien opettajan kelpoisuus. Jos kyseistä koulutusta järjestetään vaativana erityisenä tukena, koulutusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on 16 §:ssä säädetty vaativaa erityistä tukea antavan opettajan kelpoisuus. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on 16 §:ssä säädetty vaativaa erityistä tukea antavan opettajan kelpoisuus.

Kelpoisuusasetusta tuldtisiin muuttamaan uuden tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen käyttöönoton myötä. On tarkoitus, että nykyisten erilaisten nivelvaiheiden koulutusten opettajat olisivat kelpoisia antamaan myös tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Valmentava koulutus muodostuu erilaisista osa-alueista, joilla myös opettajalta vaaditaan erilaista osaamista. Valmentavan koulutuksen opettajan kelpoisuuksissa tuldtisiin ottamaan huomioon se

valmentavan koulutuksen osa-alue, johon liittyvää opetustehtävää opettaja toteuttaisi. Opettajalla tulisi olla osaamista sen valmentavan koulutuksen opetustehtävän osa-alueella, jota hän opettaisi. Muutokset kelpoisuusasetukseen on tarkoitus valmistella erikseen hallituksen esityksen antamisen jälkeen syksyllä 2020.

Muut asetukset

Perusopetusta koskeviin asetuksiin, lukiokoulutuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä ammatillisesta koulutuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen tultaisiin tekemään esitykseen liittyviä teknisluonteisia muutoksia. Asetukseen tehtävät muutokset liittyisivät pääsääntöisesti perusopetuksen lisäopetukseen, lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen liittyvien säännösten poistamiseen asetuksista. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen tultaisiin lisäämään myös 48 §:n 5 momenttiin ehdotetun valtuutussäännöksen nojalla säännökset opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista.

Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttäisi muutoksia myös rahoitusta koskevaan asetuksentasoiseen sääntelyyn. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa tultaisiin säätämään sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyn lukiokoulutuksen porrastuskertoimesta. Lisäksi kyseiseen asetukseen tulisi lisätä säännös määräaikaisesti erotetun oppivelvollisen huomioimisesta lukiokoulutuksen rahoituksen perusteena käytettävän opiskelijamäärän laskennassa. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa tultaisiin säätämään koulutuksen korotuskertoimesta.

Yhteishakumenettelystä säädetään ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelystä annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Esityksen valmistelun yhteydessä on noussut esille tarve yhtenäistää ja yksinkertaistaa hakumenettelyjä oppivelvollisuuden piirissä olevaan koulutukseen. Nykyiset valtakunnalliset haut (ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaku, erityisoppilaitosten haku sekä perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haku) voitaisiin yhdistää yhdeksi hauksi, jossa lisäksi voisi hakea myös kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen. Valmistelussa on ollut myös selvittelyssä, tulisiko uusi yhteishaku jatkossa suunnata vain oppivelvollisille hakijoille tai käyttää oppivelvollisten hakijoiden osalta erillistä kiintiötä. Valmistelussa on keskusteltu myös valmentavan koulutuksen valintaperusteista. Uusi yhteishaku ja siihen mahdollisesti liittyvät muut muutokset otettaisiin käyttöön keväällä 2022, jolloin yhteishaussa voisi hakea myös uuteen valmentavaan koulutukseen sekä ensimmäisen kerran kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen. Käyttöönnoton aikataulu mukailisi uuden Opintopolun ja Hakemuspalvelun käyttöönottoaikatauluja. Yhteishakua ja valintaperusteita koskevat asetusmuutokset olisi tarkoitus valmistella vuoden 2021 aikana siten, että niitä voitaisiin soveltaa kevään 2022 yhteishaussa.

9 Voimaantulo

Esityksessä ehdotetaan, että oppivelvollisuuslaki sekä oppivelvollisuuteen ja maksuttomaan koulutukseen liittyvät liitelait tulisivat voimaan 1.8.2021. Näin ollen laki perusopetuslain muuttamisesta, laki lukiolain muuttamisesta, laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta, laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta, laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta, laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta, laki opintotukilain muuttamisesta, laki koulumatkatukilain muuttamisesta, laki ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta, laki oppilas- ja opiskeluholtolain muuttamisesta, laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain muuttamisesta, laki

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta, laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta, laki nuorisolain muuttamisesta, laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta, laki nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta, laki työso-
pimuslain muuttamisesta, laki merityösopimuslain muuttamisesta, laki työttömyysturvalain muuttamisesta, laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta, laki lastensuojelu-
lain muuttamisesta sekä laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muutta-
misesta tulisivat voimaan 1.8.2021. Edellä mainittuihin lakeihin sisältyvät tutkintokoulutukseen
valmentavaa koulutusta koskevat muutokset tulisivat kuitenkin voimaan vasta 1.8.2022.

Käytännössä esityksessä ehdotettu laajennettu oppivelvollisuus ja oikeus maksuttomaan koulu-
tukseen tulisi voimaan syksyllä 2021 alkavassa toisen asteen koulutuksessa. Perusopetuksen
päättävien oppilaiden hakeutumisvelvollisuutta koskeva oppivelvollisuuslain 10 §:n 1 momentti
ja perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuuta koskevat 11 §:n 1, 3 ja 5 momentin
säännökset ehdotetaan kuitenkin tuleviksi voimaan jo 1.1.2021. Keväällä 2021 perusopetuksen
päättävät 9. vuosiluokan oppilaat olisivat siis ensimmäinen ikäluokka, joita oppivelvollisuuden
laajentaminen ja siihen liittyvä hakeutumisvelvollisuus koskisi.

Lakiin ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuslakia ei sovellettaisi henkilöön, jonka pe-
rusopetuslaissa tarkoitettu oppivelvollisuus olisi päättynyt ennen 1.1.2021. Lähtökohtaisesti
lain soveltamisalan piiriin tulisi syksyllä 2021 vuonna 2005 syntynyt ikäluokka, mutta lain so-
veltaminen riippuisi henkilön perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden suorittamisen päät-
tymisajankohdasta, ei syntymävuodesta. Oppivelvollisuuden laajentaminen koskisi kaikkia
niitä, joiden perusopetuslaissa tarkoitettu oppivelvollisuus päättyisi 1.1.2021 tai sen jälkeen.
Perusopetuslain 25 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen op-
pimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain ehdotetaan tulevan voimaan
1.8.2021. Laissa tarkoitettua koulutusta voitaisiin kuitenkin järjestää vasta 1.8.2022 lukien. Lain
voimaantulo tätä aiemmin olisi kuitenkin tarpeen, jotta voitaisiin soveltaa lain säännöksiä jär-
jestämislupien hakemisesta ja myöntämisestä, koulutukseen hakeutumisesta ja koulutuksen pe-
rusteiden laadinnasta. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen liittyvien liitelakien
ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2022. Näin ollen laki valtion ja yksityisen järjestämän koulu-
tuksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta, laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien
viitekehyksestä annetun lain muuttamisesta, laki Kansallisesta koulutuksen arviointikes-
kuksesta annetun lain muuttamisesta, laki valmiuslain muuttamisesta ja laki digitaalisten palve-
lujen tarjoamisesta annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2022.

Perusopetuslaista ehdotetaan poistettavaksi perusopetuksen lisäopetusta koskevat säännökset.
Lakiteknisistä syistä lisäopetusta koskevat säännökset ehdotetaan pääosin kumottavaksi perus-
opetuslaista jo 1.8.2021 lukien, mutta ehdotetun siirtymäsäännöksen perusteella perusopetuksen
lisäopetusta voitaisiin järjestää 31.7.2022 saakka. Perusopetuksen lisäopetukseen sovellettaisiin
tällöin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lukiolaista ehdotetaan poistettavaksi lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta koskevat sään-
nökset. Ehdotetun säännöksen mukaan näitä pykäläiä koskevat muutokset tulisivat voimaan
vasta 1.8.2022, koska lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta voitaisiin järjestää 31.7.2022
saakka.

Ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista poistettaisiin ammatilliseen koulutukseen val-
mentavaa koulutusta koskevat säännökset. Ehdotetun säännöksen mukaan näitä pykäläiä koske-
vat muutokset tulisivat pääosin voimaan vasta 1.8.2022, koska ammatilliseen koulutukseen val-

mentavaa koulutusta voitaisiin järjestää 31.7.2022 saakka. Lakiteknisistä syistä osa valmentavaa koulutusta koskevista säännöksistä kumottaisiin jo 1.8.2021 lukien, mutta siirtymäsäännöksen nojalla näiden säännösten osalta sovellettaisiin tältä osin kuitenkin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta tulisi pääosin voimaan 1.8.2021, jolloin uutta kansanopistojen oppivelvollisille suunnattua koulutusta alettaisiin järjestää. Tätä ennen tulisi kuitenkin jo laatia opetussuunnitelman perusteet sekä toteuttaa koulutuksen opiskelijavalintaa. Ehdotetun säännöksen mukaan lain 25 c §:n 1 momentti, jossa säädetään opetussuunnitelman perusteista sekä opiskelijaksi ottamista ja hakeutumista ja koskevat lain 25 d § ja 25 e §:n 1, 2 ja 4 momentti tulisivat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Lain 25 e §:n 3 momentti, jossa säädettäisiin valtakunnallisten hakumenettelyiden käyttämisestä opiskelijavalinnassa tulisi kuitenkin voimaan vasta 1.1.2022.

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta tulisi pääosin voimaan 1.8.2021. Ehdotetun säännöksen mukaan lain 17 §:n 1 momentin 5—7 kohta sekä 21 §:n 1 momentin 1 a kohta tulisivat kuitenkin voimaan jo 1.1.2021. Kyseiset säännökset koskevat oppivelvollisuuslakiin liittyvää hakeutumisvelvollisuuden ohjausta- ja valvontaa, joten näiden säännösten olisi tarpeen tulla voimaan samaan aikaan kuin oppivelvollisuuslain hakeutumisvelvollisuus ja sen ohjaus- ja valvontavastuuta koskevat säännökset. Lisäksi ehdotetaan, että lain 17 §:n 1 momentin 3 kohta ja 3 momentin 2 kohta, 18 §:n 1 momentti, 20 § ja 21 §:n 1 momentin 1 kohta tulisivat voimaan vasta 1.1.2022. Kyseisissä säännöksissä säädetään opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksesta, yhteisrekisterinpitäjistä, tietolähteistä ja tietojen luovuttamisesta opiskelijavalintarekisteristä. Näihin säännöksiin lisättäisiin maininnat tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjästä ja vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjästä. Kyseiset koulutukset tulisivat valtakunnallisten hakumenettelyiden piiriin ensimmäisen kerran keväällä 2022 järjestettävässä yhteishaussa, joten edellä mainittujen säännösten ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2022 lukien. Lain 9 b §:n, jossa säädetään tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijoiden osalta opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista tiedoista, ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2022.

Lakia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta sovellettaisiin ensimmäisen kerran myönnettävässä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021. Lakiin sisältyisi varainhoitovuosia 2021—2026 koskevia siirtymäsäännöksiä. Tarve siirtymäsäännöksiin johtuisi siitä, että oppivelvollisuuden laajentamiseen ja maksuttomaan toisen asteen koulutukseen liittyvät lisämäärärahat kasvaisivat asteittain varainhoituvuosien 2021—2024 aikana.

Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta annettavan lain ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2022.

10 Toimeenpano ja seuranta

Oppivelvollisuuden laajentamista tuettaisiin sekä perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa joko eri koulutusmuotojen omilla tai yhteisillä kehittämisohjelmilla. Keväällä 2020 käynnistyi perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma 2020—2022. Ohjelman nimi on Oikeus oppia (<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-664-5>), ja sen tavoitteena on oppimistulosten parantaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Oikeus oppia-kehittämisohjelman kehittämistoimia ovat muun muassa oppimiseröjen kaivattaminen, perustaitojen parantaminen, lasten saaman tuen vahvistaminen sekä opettajien osaamisen vahvistaminen. Nämä toimenpiteet vahvistavat perusopetuksen mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suorittaa toisen asteen koulutuksesta, mikä tukee oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden saavuttamista. Oikeus oppia –kehittämisohjelman puitteissa

panostetaan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa perusopetuksen osalta ja 125 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen osalta.

Ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon Oikeus osata -kehittämishjelma (<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-867-09>) käynnistyi vuonna 2020 ja jatkuu vuoden 2022 loppuun. Kehittämishjelman tavoitteena on ammattiin opiskelevien oppimisen ja oppimistulosten parantaminen, eriarvoisuuden vähentäminen sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen. Ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishjelma tukee oppivelvollisuuden laajentamista lisäämällä opetuksen ja ohjauksen määrää ja parantamalla niiden laatua määräaikaisten lisärahoituksen turvin sekä kohdentamalla opetusta ja ohjausta henkilökohtaistamisen kautta erityisesti niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat eniten tukea opinnoissaan. Muita oppivelvollisuuden laajentamista tukevia kehittämishjelman toimenpiteitä ovat muun muassa henkilökohtaistamisen vahvistaminen, perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien parantaminen sekä oppilaitosten yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistaminen. Kolmen vuoden aikana ammatillista koulutusta kehitetään yhteensä yli 270 miljoonalla eurolla. Lisäksi strategiarahoitusta suunnataan tukemaan kehittämishjelman tavoitteita.

Osana oppivelvollisuuden laajentamista kohdennetaan lisäresursseja oppivelvollisten ohjaukseen perusopetuksessa, nivelvaiheen koulutuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Näiden resurssien tehokkaan ja laadukkaan käytön varmistamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti vuonna 2020 perusasteen ja toisen asteen yhteisen opinto-ohjauksen kehittämishjelman (<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-879-3>). Kehittämishjelman toteutukseen on varattu pysyvää rahoitusta noin 24,3 miljoonaa euroa vuodessa, josta noin 20 miljoonaa euroa on oppivelvollisuuden laajentamiseen varattua pysyvää rahoitusta. Lisäksi on varattu 6,3 miljoonaa euroa hankerahoitusta vuosina 2020—2022. Kehittämishjelman tavoitteena on tukea ja vahvistaa opinto-ohjauksen toteutumista ja systemaattisuutta peruskoulutuksessa ja toisella asteella. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa jatkumoa perusopetuksesta toiselle asteelle. Opinto-ohjauksen kehittämishjelma tukee moniammatillista yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä kouluissa ja oppilaitoksissa, mikä vahvistaa opintoihin kiinnittymistä ja edistää tutkinnon suorittamista. Opettajien täydennyskoulutukseen varattuja määrärahoja on tarkoitettu suunnata perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajien täydennyskoulutukseen. Lisäksi opinto-ohjaajien uranaikaisen ammatillisen kehittämisen tueksi vahvistetaan verkostomaista yhteistyötä sekä opinto-ohjaajille suunnattua täydennyskoulutusta.

Perusopetuksen osalta opinto-ohjauksen kehittämishjelma tukee oppivelvollisuuden laajentamista edistämällä tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Toimintatapoja kehitetään siten, että oppilaalla olisi tarvittaessa oikeus saada henkilökohtaista ja tarpeisiinsa sovellettua ohjausta ja tunnistaa omat vahvuutensa. Lisäksi kehittämishjelmassa tehdään työelämän mahdollisuudet näkyviksi ja saavutettaviksi kaikille muun muassa kehittämällä työelämään tutustumisjaksoja, hyödyntämällä ennakoitietoa ja vahvistamalla opiskelijoiden tulevaisuustaitoja. Tarkoituksena on kehittää oppilaanohjausta erityisesti yläkoulussa, jotta nuorilla on riittävästi tietoa ja valmiudet peruskoulun jälkeisten jatko-opintovalintojen tekemiseen. Oppilaanohjauksen kehittämistoimenpiteet tehdään pääosin osana Oikeus oppia -ohjelmaa.

Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjauksen kehittämishjelman toimenpiteiden tavoitteena on tarjota jokaiselle ammatillisen koulutuksen opiskelijalle hänen tarvitsemansa tuki oikea-aikaisesti siten, että keskeyttäminen vähenee ja oppimistulokset paranevat etenkin aiemmin heikommin suoriutuneiden osalta. Nivelvaiheen ohjausta vahvistetaan ja keskeyttämisuhan alaisia tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijoita ohjataan tehostetusti. Lisäksi selvitetään sitovat mitoitukset opinto-ohjaajien määrästä ammatillisessa koulutuksessa. Edellä kuvatut kehittämis-

toimenpiteet tukevat toisen asteen tutkinnon suorittamista ja muita oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita. Opinto-ohjauksen ja muun ohjauksen toimintamallien kehittäminen tehdään osana ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaa.

Lukion osalta opinto-ohjauksen kehittämisohjelma tukee laadukkaiden ja riittävän yhtenevien ohjauskäytänteiden kehittämistä lukiokoulutuksessa. Kehittäminen sidotaan lukiokoulutuksen paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön sekä Lukioden kehittämisverkoston (LUKE) työhön, joita tuetaan ja resursoidaan. Tavoitteena on kehittää opiskelijoiden tarpeisiin vastaavia ohjauksen käytäntöjä, jotka tukisivat opintojen edistymistä, opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia ja jotka vastaisivat erityisesti maahanmuuttajataustaisten ja enemmän tukea tarvitsevien nuorten tarpeisiin. Nivelvaiheen ohjausta vahvistetaan ja keskeyttämisuhan alaisia lukion opiskelijoita ohjataan tehostetusti. Lisäksi selvitetään sitovat mitoitukset opinto-ohjaajien määrästä lukiokoulutuksessa. Edellä kuvatut kehittämis-toimenpiteet tukevat toisen asteen tutkinnon suorittamista ja muita oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita. Lukiokoulutuksessa opinto-ohjausta kehitetään osana lukion laatuohjelmaa.

Lasten ja nuorten hyvinvointi on edellytys sille, että oppivelvolliset voivat täyttää velvollisuutensa ja kehittää osaamistaan täysipainoisesti. Hallitusohjelmaan kirjattu tavoite vahvistaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla sekä säättää sitovista mitoituksista opiskeluhuollon palveluihin tukee osaltaan oppivelvollisuuden laajentamista. Oppilas- ja opiskeluhuollon vahvistamiseen on hallitusohjelmassa varattu 29 miljoonaa euroa. Oppilas- ja opiskeluhuollon palveluita vahvistamalla varmistetaan, että lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea.

Oppivelvollisuuden laajentamista tukevat osaltaan myös lakisääteiseen valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan kirjatut toimenpiteet, joiden tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Ohjelmassa muun muassa luodaan toimintamalli koulukuntoisuuden luotettavaan ja yksilölliseen arviointiin, tuetaan vähemmistöjä ja ehkäistään syrjäytymistä, edistetään nuorten työllisyyttä ja mielenterveyttä, puututaan nuorten päihteiden käyttöön ja peliriippuvuuteen, taataan nuorille tasapuoliset mahdollisuudet kasvokkain tapahtuvaan tukeen Ohjaamo-toiminnassa sekä otetaan huomioon talous- ja työelämätaidot osana nuorten hyvinvointia. Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan. Ohjelman painopisteet kohdistuvat erityisesti nuoruuden ydinalueeseen, eli noin 12—25-vuotiaiden nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämiseen.

Oppivelvollisuuden laajentaminen koskettaa eri koulutusmuotojen järjestäjiä, opettajia, opinto-ohjaajia ja muuta henkilöstöä, kuntien nuoriostoimen toimijoita, työpajojen henkilöstöä sekä tulevia oppivelvollisia ja heidän vanhempiaan. Kaikki nämä tahot tarvitsevat ja kaipaavat tietoa oppivelvollisuuden laajentamisesta ja siitä, miten se vaikuttaa kunkin tahon toimintaan, oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on varautunut viestimään laajasti oppivelvollisuuden laajentamisesta eri kohderyhmille yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Viestinnässä käytettäisiin eri kanavia, mutta pääasiallinen viestintätapa olisivat ministeriön verkkosivut, joihin koottaisiin ajankohtaista tietoa ja materiaalia oppivelvollisuusudistuksesta sekä vastauksia usein kysytyihin kysymyksiin. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö neuvoo ja ohjaa yhdessä Opetushallituksen kanssa opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä kuntia lainsäädännön soveltamisessa.

Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia nuorten koulutukseen pääsyyn, koulutukseen kiinnittymiseen, toisen asteen tutkinnon suorittamiseen sekä jatko-opintoihin sijoittumiseen tai työllistymiseen seurattaisiin systemaattisesti, jotta nähtäisiin, vaikuttaako oppivelvollisuus toivotulla tavalla toisen asteen tutkinnon suorittamiseen ja sitä kautta suomalaisten koulutus- ja osaamistason parantamiseen ja työllistymisen edistämiseen. Lisäksi seurattaisiin muun muassa

valtakunnallisten opiskelijapalautekyselyjen ja olemassa olevien opiskelijabarometriä avulla opiskelijoiden näkemyksiä opetuksen, ohjauksen ja muun tuen riittävydestä ja laadusta. Tietoa koottaisiin myös opiskelijoiden hyvinvoinnista. Seurantatiedon pohjalta voitaisiin puuttua epäkohtiin muun muassa suuntaamalla eri kehittämissuunnitelmien toimenpiteitä ja rahoitusta epäkohtien korjaamiseen. Seurantatiedon pohjalta on lisäksi tarkoitus arvioida säännösten tai rahoituksen mahdollisia muutostarpeita.

Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannusvaikutuksia seurattaisiin systemaattisesti, jotta pystyttäisiin turvaamaan sujuvat siirtymät perusopetuksesta toiselle asteelle, oppivelvollisuuskoulutuksen laadukas toteutus sekä oppivelvollisten tarvitsemat ohjaus- ja tukipalvelut. Tarvittaessa suunnattaisiin käytettävissä olevaa rahoitusta toisin taikka tehtäisiin muutoksia säännöksiin tai eri koulutusmuotojen rahoitukseen.

Hallituksen esityksen mukaan kansanopistojen uuden oppivelvollisuuskoulutuksen enimmäisopiskelijamäärä olisi uudistuksen alkuvaiheessa 650 oppivelvollista vuosittain. Nykyisin kansanopistojen niin sanotuilla pitkillä linjoilla opiskelee hieman alle 500 alle 18-vuotiasta opiskelijaa, joten tämän kohderyhmän opiskelijamäärää nostettaisiin uudistuksen yhteydessä noin 30 prosenttia. Kansanopistojen järjestämä oppivelvollisuuskoulutus on tärkeä ja erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarkoituksenmukainen väylä oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Uudistuksen toimeenpanossa seurataan kansanopistojen järjestämän oppivelvollisuuskoulutuksen hakija- ja opiskelijamäärien kehitystä. Jos kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksen tarve osoittautuu uudistuksen yhteydessä arvioitua suuremmaksi, opiskelijamäärää jatkossa nostetaan. Tarkastelu tehdään säännöllisesti, ensimmäisen kerran vuoden 2023 keuhällä.

Uudistuksen vaikutuksista on tarpeen teettää myös riippumattomia ulkopuolisia arvioita, ja uudistus olisi tarpeen ottaa huomioon myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointisuunnitelmissa. Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain (1295/2013) mukaan arviointikeskus laatii esityksen arviointisuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy. Arviointisuunnitelmaa voidaan tarkistaa arviointikauden aikana. Ensimmäisiä tietoja oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksista koulutukseen hakeutumiseen ja opintojen aloittamiseen saataisiin jo vuodelta 2021. Ensivaikutuksia koskeva arviointi voitaisiin sisällyttää Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen vuosia 2020—2023 koskevaan arviointisuunnitelmaan.

Oppivelvollisuuden laajentaminen toteutuu täysimääräisesti vuonna 2024, jolloin ja josta alkaen kaikilla lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen vuosiluokilla on oppivelvollisia opiskelijoita. Vuodesta 2024 alkaen aletaan saada myös tietoja oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksista keskeyttämisen vähentymiseen, tutkinnon suorittamiseen ja työllistymiseen. Uudistuksen vaikutusten arviointi tältä osin voitaisiin sisällyttää Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tulevan kauden arviointisuunnitelmaan. Lisäksi uudistuksen kokonaisvaikutuksista mukaan lukien työllisyysvaikutukset teetetäisiin myös muu ulkopuolinen arviointi, kun uudistuksen kokonaisvaikutuksista on saatavilla kattavampia tietoja.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsiteltäväksi ollaan antamassa hallituksen esitys ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta, jossa ehdotetaan muutettavaksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 111 § sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 5 § ja 11 §:n 2 momentti. Kyseisessä hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset

esitetään tuleviksi voimaan 1.1.2021. Myös oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi näitä edellä mainittuja pykäläiä. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset tulisi ottaa huomioon tämän hallituksen esityksen käsittelyssä.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2021 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Eduskunnalle 5.10.2020 annetussa esityksessä valtion vuoden 2021 talousarvioksi momentin 29.20.30 (Valtionosuus ja –avustus ammatilliseen koulutukseen) sekä momentin 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalveluiden järjestämiseen) määrärahoihin oppivelvollisuuden laajentumisesta aiheutuvat muutokset on otettu huomioon oppivelvollisuuden laajentamista koskevan hallituksen esitysluonnoksen 30.4.2020 päivätyn lausuntoversion mukaisina. Esityksen jatkovalmistelussa uudistuksen määrärahojen sisäistä allokaatiota on kuitenkin päätetty muuttaa siten, että koulumatkatuen kilometrirajan nostamisesta viidestä kilometristä seitsemään kilometriin vapautuvat määrärahat osoitettaisiin opetuksen ja ohjauksen vahvistamiseen. Lisäksi esityksen kustannusvaikutuksiin on tehty eräitä muita tarkennuksia, jotka vaikuttavat julkisen talouden suunnitelmassa varatun kokonaismäärärahan jakautumiseen talousarvion eri momenttien välillä.

Vuodelle 2021 varattujen määrärahojen sisäiset muutokset talousarvion momenttien välillä on tarkoitettu ottaa huomioon vuoden 2021 talousarvioesityksen täydentämisestä annettavassa esityksessä. Täydentävässä talousarvioesityksessä olisi tarpeen tarkentaa momenteille 29.20.30 (Valtionosuus ja –avustus ammatilliseen koulutukseen) ja 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalveluiden järjestämiseen) esitetyt määrärahamuutokset vastaamaan tässä hallituksen esityksessä todettuja määrärahatarpeita. Lisäksi olisi tarkoitettu osoittaa ammatillisen koulutuksen lisämäärärahasta osuus Saamelaisalueen koulutuskeskukselle momentille 29.20.01 (Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot) sekä huomioida oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisten palveluiden laajentamisesta aiheutuva määrärahatarve siirtämällä momentilta 29.10.30 (Valtionosuus ja -avustus esi- ja perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen käyttökustannuksiin) tätä vastaava osuus niistä määrärahoista, jotka on osoitettu oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseen perusopetuksessa ja toisella asteella, momentille 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalveluiden järjestämiseen).

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja oppivelvollisuus

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Pykälän 3 momentissa puolestaan säädetään tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaudesta.

Perustuslain 16 §:n sanamuodossa ei ole vahvistettu perusopetuksen tai oppivelvollisuuden sisältöä, oppivelvollisuuden kestoja eikä maksutonta perusopetusta koskevan subjektiivisen oikeuden ja oppivelvollisuuden välistä yhteyttä. Taustaoletuksia näiden osalta on kuitenkin kirjattu perustusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen esitöihin. Toisaalta säännöksen

tulkinnassa tulee voida olla mahdollista ottaa huomioon myös yhteiskunnan ja yhteiskunnallisten arvostusten muuttuminen. Tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset.

Vuoden 2000 perustuslain 16 §:ään siirrettiin hallitusmuodon 13 §:n säännökset sivistyksellisistä oikeuksista, jotka oli lisätty hallitusmuotoon vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen pykälän 1 momenttia koskevien perustelujen mukaan (HE 309/1993 vp, s. 64) perusopetuksen maksuttomuus merkitsee sitä, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia. Opetuksen ohella on siten myös välttämättömien opetusvälineiden kuten oppikirjojen oltava ilmaisia. Perusteluissa todetaan, että oikeus maksuttomaan perusopetukseen on turvattu peruskoululaissa. Perustelujen mukaan ehdotettu säännös ei kuitenkaan estäisi muuttamasta perusopetusjärjestelmää, kunhan vain jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen säilytetään. Lisäksi perustuslakivaliokunta on asiaa koskevassa mietinnössään (PeVM 25/1994 vp, s. 9) katsonut, että maksuttomuus kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon. Nämä maksuttomuutta koskevat periaatteet on vahvistettu myös perustuslakivaliokunnan tuoreessa lausuntokäytännössä (ks. esim. PeVL 20/2007 vp ja PeVL 18/2020 vp).

Oppivelvollisuuden osalta perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotettu 16 §:n 1 momentin säännös ei estä laajentamista tai supistamista oppivelvollisuutta nykyisestä. Perustelujen mukaan momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetuksiksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Perusteluissa todetaan, että siten oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta.

Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan 16 §:n 2 momentin säännös jokaisen yhtäläisestä mahdollisuudesta saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti opetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä kattaa opetuksen esiopetuksesta ylimpään opetukseen ja aikuiskoulutukseen asti. Yksilön kannalta tämä oikeus merkitsee elinikäisen koulutuksen periaatteen tunnustamista. Perustelujen mukaan kysymys on laajakantoisemmasta oikeudesta kuin oikeudesta perusopetukseen, joten sitä ei turvattaisi subjektiivisena oikeutena, vaan sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Viittauksella erityisten tarpeiden mukaisuuteen tarkoitetaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan muun muassa sitä, että julkisen vallan on pyrittävä vähentämään ja poistamaan terveydentilan tai vammaisuuden opiskelulle aiheuttamia mahdollisia esteitä (PeVL 60/2010 vp, s. 3). Lainsäädäntö opinto- ja koulumatkatuesta täyttää omalta osaltaan perustuslain 16 §:n 2 momentissa säädettyä toimeksiantoa (esim. PeVL 14/2003 vp ja PeVL 26/2013 vp).

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Nykyisin oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslaissa, jossa tarkoitettu perusopetuksen oppimäärän suorittaminen on voimassa olevan lainsäädännön mukaan säädetty myös oppivelvollisuuden sisällyksi. Vuoden 1998 perusopetuslaki on säädetty ilman perustuslakivaliokunnan myötävaikutusta.

Perusoikeusuudistuksen ja vuoden 2000 perustuslain yhteydessä voimassa olleen oikeustilan mukaan oppivelvollisuuden sisältönä on siis ollut peruskoululaissa ja sittemmin perusopetuslaissa säädetty perusopetus. Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi oppivelvollisuutta nykyisestä, mikä perusoikeusuudistuksen esitöissä todetaan perustuslain 16 §:n 1 momentin puitteissa mahdolliseksi. Oppivelvollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi ulottamalla oppivelvollisuus osittain myös toisen asteen koulutukseen. Oppivelvollisuudesta säädettäisiin perustuslain 16 §:n 1 momentin lakivarauman edellyttämällä tavalla uudella oppivelvollisuuslailla.

Peruslain 16 §:n 1 momentin ei voitane katsoa edellyttävän, että oppivelvollisuuden ajallisen keston muuttaminen voitaisiin tehdä ainoastaan perusopetuksessa toteuttavaa oppivelvollisuutta laajentamalla, vaan perustuslain 16 § antaa mahdollisuuden oppivelvollisuuden laajentamiseen myös esimerkiksi nyt esitetyllä tavalla toisen asteen koulutukseen. Yhteiskunnan muuttuessa myös täysipainoisen yhteiskunnassa toimimisen ja työelämän edellyttämät perustiedot ja -taidot muuttuvat. Nykyisin esimerkiksi työelämään kiinnittyminen edellyttää pääsääntöisesti toisen asteen tutkinnon tasoisen koulutuksen suorittamista ja valmiuksia uuden omaksumiseen. Tällöin myös oppivelvollisuuden sisältöä tulisi pystyä tarkastelemaan laajempaan kokonaisuutena kuin ainoastaan perusopetuksena siten kuin siitä perusopetuslaissa säädetään. Laajennetun oppivelvollisuuden osalta voitaisiin yleisnimityksenä puhua oppivelvollisuuskoulutuksesta.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin säännökset ovat sikäli selkeät, että ensimmäisessä virkkeessä säädetään subjektiivisesta oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen ja toisessa virkkeessä todetaan oppivelvollisuudesta säädettyä lailla. Selvää lienee, että perustuslaissa perusopetuksella ei suoraan tarkoiteta nykyisin perusopetuslaissa säädettyä perusopetusta.

Perusoikeusuudistusta koskevista lain esitöissä todetaan, että 16 §:n 1 momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetuksiksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Esitöissä todetaan tässä yhteydessä lisäksi, että siten oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta. Voitaneen olettaa, että esitöissä on tässä yhteydessä ensisijaisesti ajateltu tilannetta, missä oppivelvollisuutta laajennettaisiin muuttamalla peruskoulu- tai sittemmin perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen kestoa. Edellä mainittujen esitöiden virkkeiden tulkinta ei kuitenkaan ole yksiselitteistä sen suhteen, tarkoittaako maininta virkkeiden yhteydestä sitä, että oppivelvollisuuteen kuuluva koulutus on ensimmäisessä virkkeessä säädetyllä tavalla katsottava universaaliksi oikeudeksi vai onko yhteydellä viitattu ainoastaan edellytykseen oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen maksuttomuudesta. Jälkimmäisen tulkinnan mukaan oppivelvollisuus ja koulutuksen maksuttomuus olisivat toistensa vastinpari, mutta tietyn koulutuksen säätäminen oppivelvollisuuteen kuuluvaksi ei kuitenkaan tekisi siitä universaalista oikeutta.

Oppivelvollisuuden laajentamisesta ei ole aiempaa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin huomauttanut (PeVL 59/2010 vp, s. 5), että perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Valiokunnan lausunnossa todetaan kysymyksessä olevan kaikille kuuluva subjektiivinen oikeus, joka valiokunnan mielestä kattaa myös kansainvälistä suojelua hakevat lapset. Valiokunta on todennut, että myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklassa tunnustetaan jokaisen lapsen oikeus saada opetusta. Säännöksen termi "jokaisella" ilmentänee perusoikeusuudistuksen yhteydessä omaksuttua linjaa, jonka mukaan perusoikeudet kuuluvat kaikille Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville henkilöille (HE 309/1993 vp, s. 22, 42, ks. esim. PeVL 39/2018 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunnan osin varsin tuoreessa tulkintakäytännössä (PeVL 20/2007 vp sekä PeVM 6/2020 vp, PeVM 14/2020 vp ja PeVL 18/2020 vp) on käsitelty oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen maksuttomuutta ja vahvistettu perusoikeusuudistuksen esitöissä esitetyt kannanotot perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua opetuksen maksuttomuuden laajuudesta. Näissä lausunnoissa ei kuitenkaan ole käsitelty 16 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetyn oikeuden universaalista luonnetta ja sen suhdetta lailla säädettyyn oppivelvollisuuteen. Perustuslakivaliokunta on Helsingin eurooppalaista koulua koskevassa lausunnossaan PeVL 20/2007 vp todennut, että se, että eurooppalaiseen kouluun voidaan ottaa Suomessa oppivelvollisia oppilaita maksulliseen opetukseen, ei perustuslakivaliokunnan mielestä tällaisessa erityisessä sääntely-yhteydessä merkitse puuttumista oikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Tässä yhteydessä perustuslakivaliokunta ei kiinnittänyt asiaan huomiota siltä kannalta,

että perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen.

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös oikeus maksuttomaan koulutukseen ja maksuttomuuden laajuudessa tulee ottaa huomioon perusoikeusuudistuksen esityöt sekä perustuslakivaliokunnan asiaa koskevat kannanotot. Hallituksen esityksessä oppivelvollisuus ja koulutuksen maksuttomuus katsotaan toistensa vastinpariksi siten, että oikeus oppivelvollisuuslailla säädettävään nykyistä laajempaan maksuttomaan koulutukseen, kuten maksuttomiin oppimateriaaleihin ja koulumatkoihin, olisi vain oppivelvolliseksi katsottavilla henkilöillä. Ehdotetun oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisia olisivat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset. Oppivelvollisuus alkaisi pääsääntöisesti sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta, ja päättyisi 18-vuotissyntymäpäivään tai toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Jokaisella henkilöllä eli muillakin kuin oppivelvollisilla olisi kuitenkin edelleen nykytilaa vastaavasti mahdollisuus hakeutua toisen asteen koulutukseen ja tulla sinne valituksi opiskelijaksi ottamisen perusteiden mukaisesti, mutta laajennettu oikeus maksuttomaan koulutukseen koskisi vain oppivelvollisia.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille jäsenvaltiot artiklan a) kohdan mukaan tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla. Vastaavasta oikeudesta maksuttomaan alkeisopetukseen määrätään myös TSS-sopimuksessa sekä Unescon yleissopimuksessa. Voimassa oleva perusopetuslain sääntely turvaa tämän kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa mainitun oikeuden maksuttomaan perusopetukseen ja tekee oppivelvollisille pakolliseksi perusasteen koulutuksen.

Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa oikeus maksuttomaan koulutukseen on sidottu nimenomaan perusasteen koulutukseen. Hallituksen esityksessä ei ole katsottu, että esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa tarkoitettu perusasteen koulutus kattaisi kaiken kansallisella lainsäädännöllä määriteltävän oppivelvollisuuskoulutuksen, vaan on ihmisoikeussopimusten turvaavan oikeuden maksuttomaan perusasteen koulutukseen, joka Suomen koulutusjärjestelmässä vastaisi perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen oppimäärää (ks. PeVL 59/2010 vp). Oppivelvollisuuden laajentuessa oikeustilaa ei ehdoteta tältä osin muutettavaksi, vaan jokaisella lapsella olisi jatkossakin universaali oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuslain 4 §:ssä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää alueellaan asuville perusopetuksen oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Ehdotettu säännös vastaisi soveltamisalaltaan voimassa olevaa perusopetuslain 4 §:n säännöstä. Perusasteen koulutus olisi nykytilaa vastaavasti myös pakollista kaikille oppivelvollisille eli Suomessa vakinaisesti asuville lapsille. Tästä säädettäisiin oppivelvollisuuslaissa.

Perusopetuslain 46 §:ssä säädetään myös oppivelvollisuusikäisten ylittäneiden perusopetuksesta, jatkossa aikuisten perusopetuksesta. Aikuisten perusopetuksessa opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Aikuisten perusopetus ei kuitenkaan kuulu perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettun universaalien perusopetusoikeuden piiriin, josta säädetään perusopetuslain 4 §:ssä. Aikuisten perusopetusta koskevilla säännöksillä vastataan esimerkiksi TSS-sopimuksen ja Unescon yleissopimuksen määräyksiin tukea ja tehostaa niiden henkilöiden opetusta, jotka eivät ole saaneet tai päättäneet koko alkeisopetusta. Oikeustilaa aikuisten perusopetuksen osalta ei ehdoteta muutettavaksi, vaan se olisi jatkossakin kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, toisin kuin perusopetuslain 4 §:ssä säädetty nuorten perusopetuksen järjestämisvelvollisuus.

Oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuus

Nykyisin niin sanottu toisen asteen koulutus, lukio- ja ammatillinen koulutus, on julkisesti rahoitettua siten, että opetus ja päivittäinen ruokailu ovat opiskelijoille maksuttomia. Opiskelijalla on mahdollisuus opinto- ja koulumatkatukeen, mutta oppimateriaalit eivät kuulu maksuttomuuden piiriin. Lukio- tai ammatillisessa koulutuksessa alle 20-vuotias opiskelija voi saada myös opintorahan oppimateriaalilisää, jos hänen vanhempansa ovat pienituloisia. Tietyissä tapauksissa opiskelijalla on myös mahdollisuus asumistukeen. Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta, mutta vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista kuitenkin myös sen jälkeen, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi.

Esityksessä toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuuden lähtökohtana on pidetty perusopetuslaissa nykyisin omaksuttua maksuttomuuden laajuutta, joka on vahvistettu myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä. Esityksen tarkoituksena on oppivelvollisuutta laajennettaessa lisätä toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksessa maksuttomuuden piiriin myös oppimateriaalit sekä säätää koulumatkojen maksuttomuudesta. Lisäksi oikeus päivittäiseen ruokailuun ja opiskeluhuoltoon laajennettaisiin koskemaan kaikkia oppivelvollisia.

Toisen asteen koulutukseen liittyy kuitenkin erityispiirteitä, joiden vuoksi oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen tulee voida asettaa toisenlaiseen tarkasteluun kuin perusopetuksen osalta. Toisen asteen koulutuksen kantava periaate on vapaa hakeutumisoikeus, jonka puitteissa henkilö voi hakeutua opiskelemaan omien taipumustensa ja kiinnostuksen kohteidensa mukaisista koulutusalaista. Vapaan hakeutumisoikeuden perusteella opiskelijalla on mahdollisuus hakeutua myös erilaisia tietoja ja taitoja painottaviin erityisen koulutustehtävän saaneisiin oppilaitoksiin. Lisäksi toisen asteen koulutuksessa opiskelijalla on usein käytettävissään erilaisia valinnaisia osaamisen hankkimistapoja ja opintoja täydentäviä toimintoja, jotka ovat voineet nykykäytännön mukaisesti olla osittain myös maksullisia. Toisen asteen koulutuksessa opiskelijat ovat myös iältään vanhempia kuin perusopetuksen oppilaat, jolloin heiltä voidaan kohtuudella yleisesti olettaa ikään ja kehitystasoon liittyviä vaatimuksia.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi eräitä rajoituksia oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuuteen. Näiden rajoitusten hyväksyttävyyttä, välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta tulee punnita suhteessa siihen, miten laajasti niillä rajoitetaan oppivelvollisen oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen ja toisaalta siihen, minkälaisia koulutukseen liittyviä kustannuksia voidaan kohtuudella edellyttää kustannettavaksi julkisin varoin. Rajoituksia tulee tarkastella myös perustuslain 16 §:n 2 momentin sekä yhdenvertaisuuden kannalta.

Esityksessä ehdotetaan, että poikkeuksia oppimateriaalien ja työvälineiden maksuttomuuteen voisi olla erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa, kuten lukiolain mukaisissa erityisen koulutustehtävän lukioissa tai erityistaitoja painottavissa ammatillisissa tutkinnoissa. Näissä koulutuksissa on tyypillistä, että opiskelijat tai heidän huoltajansa hankkivat omalla kustannuksellaan esimerkiksi sellaisia urheiluvälineitä tai soitininstrumentteja, joita oppivelvollinen on käyttänyt jo ennen opintojen aloittamista ja jotka opiskelun jälkeen jäävät opiskelijan haltuun ja käytettäväksi jatko-opinnoissa, työelämässä tai muussa toiminnassa. Ehdotettu säännös ei rajoittaisi henkilön oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen, sillä erityistä harrastuneisuutta painottavaan koulutukseen osallistuminen on opiskelijalle vapaan hakeutumisoikeuden puitteissa vapaaehtoista ja oppivelvollisuutta on aina mahdollisuus suorittaa myös sellaisessa koulutuksessa, jossa ei edellytetä erityisten välineiden tai tarvikkeiden hankkimista. Edellä tarkoitetuissa koulutuksissa oppivelvollisella ei olisi mahdollisuutta saada kaikkia opis-

kelun edellyttämiä välineitä maksutta, mutta ei voida kohtuudella edellyttää, että hyvinkin kalliita oppivelvollisen henkilökohtaisessa käytössä olevia ja myös muussa kuin opetustoiminnassa käytettäviä välineitä kustannettaisiin julkisin varoin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan hallituksen esityksestä laiksi Helsingin eurooppalaisesta koulusta (PeVL 20/2007 vp) käsitellyt maksujen perimismahdollisuutta oppivelvollisilta. Valiokunta on lausunnossaan todennut, että opetuksen ja oppimateriaalien maksullisuus on lähikohtaisesti ongelmallista perustuslain 16 §:n 1 momentin kannalta. Valiokunta on kuitenkin lausunnossaan katsonut, että oppivelvollisuuden piiriin kuuluvilta lapsilta voidaan periä materiaalmaksuja, kun koulu on perustettu erityiseen tarkoitukseen eli Suomeen sijoitetun EU:n kemikaaliviraston henkilöstön lasten koulutusta varten. Se, että eurooppalaiseen kouluun voitiin ottaa myös Suomessa oppivelvollisia oppilaita maksulliseen opetukseen, ei perustuslakivaliokunnan mielestä tällaisessa erityisessä sääntely-yhteydessä merkinnyt puuttumista oikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Lukiolain 34 §:n 2 momentin mukaan ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulutustehtävän perusteella muulla opetuskielellä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja. Vastaava säännös on perusopetuslain 31 §:n 3 momentissa. Näitä voimassa olevia säännöksiä ei ehdoteta oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä muutettavan. Maksujen perimismahdollisuus mainituissa oppilaitoksissa ei rajoittaisi oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen osalta ottaen huomioon edellä viitattu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö.

Vakiintuneen käytännön mukaan opetuksen maksuttomuus perusopetuksessa kattaa myös kaikki koulun työaikana toteutetut ja vuotuisen suunnitelmaan kirjatut retket, vierailut ja muun vastaavan koulun ulkopuolella tapahtuvan toiminnan. Tämä voimassa olevaa oikeustilaa koskeva periaate on vahvistettu eduskunnan oikeusasiamiehen opintoretkien maksuja koskevaan kanteluun antamassa ratkaisussa (EOAK/1120/2018). Asiasta ei ole perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opetus on maksutonta myös toisen asteen koulutuksessa. Toisen asteen koulutuksessa järjestetään kuitenkin erilaista opintoja täydentävää toimintaa ja muun muassa kansainvälisyystoimintaa, jonka kustannuksiin opiskelijat ovat vakiintuneen käytännön mukaisesti itse osallistuneet. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että tällaisesta opintoja täydentävästä vapaaehtoisesta toiminnasta voitaisiin jatkossakin periä maksuja myös oppivelvollisilta toisen asteen koulutuksessa. Maksujen perimismahdollisuus ei rajoittaisi oppivelvollisen oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen, sillä opetuksen ja oppimateriaalien ja –tarvikkeiden tulisi lähtökohtaisesti olla aina maksuttomia ja opintoja täydentävä toiminta olisi vapaaehtoista ja valinnaista oppivelvolliselle. Oppilaitos ei voisi velvoittaa oppivelvollista opiskelijaa osallistumaan tällaiseen maksulliseen toimintaan, eikä maksullinen toiminta voisi olla ainoa keino tietyn opintojakson suorittamiseksi.

Maksujen perimismahdollisuudella otettaisiin huomioon toisen asteen koulutuksen erityispiirteet, kuten vapaa hakeutumisoikeus ja erilaiset osaamisen hankkimistavat. Esitys asettaisi perusopetuksen oppivelvolliset ja toisen asteen koulutuksen oppivelvolliset erilaiseen asemaan, mutta toisaalta se asettaisi toisen asteen koulutuksen oppivelvolliset ja muut kuin oppivelvolliset opiskelijat yhdenvertaiseen asemaan. Esimerkiksi kansainvälisyystoimintaa, kuten ulkomaanmatkoja, ei käytännössä useinkaan olisi mahdollista toteuttaa koulutukseen järjestämiseen varattujen julkisten määrärahojen puitteissa. Jos oppivelvollisilla opiskelijoilla ei jatkossa olisi mahdollisuutta osallistua tällaiseen toimintaan omakustanteisesti, saattaisi se käytännössä tarkoittaa sitä, että koulutuksen järjestäjät eivät enää voisi tarjota osallistumismahdollisuutta oppivelvollisille, vaan toiminta kohdistettaisiin vain oppivelvollisuusiän ylittäneisiin opiskelijoihin. Tällainen kehitys olisi ongelmallista toisen asteen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertaisuuden kannalta. On tärkeää varmistaa oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuus, mutta toisaalta

oppivelvollisuuden laajentamisella ei ole perusteltua kaventaa toisen asteen koulutuksen nykyisiä toimintamalleja ja opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia, kunhan ne eivät merkittävästi vaaranna oikeutta yhdenvertaiseen oppivelvollisuuskoulutukseen. Oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen ja mahdollisuuteen kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä tulee turvata riittävällä määrällä maksuttomia vaihtoehtoja, mutta se ei lähtökohtaisesti tarkoita sitä, että näiden rinnalla ei olisi mahdollista käyttää myös muita osaamisen hankkimistapoja, jotka voisivat olla myös maksullisia.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaisen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Esityksessä ehdotettujen maksuttomuutta koskevien rajoitusten ei voida katsoa merkittävästi vaarantavan tätä mahdollisuutta, sillä rajoituksista huolimatta jää riittävä määrä erilaisia mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuuskoulutusta täysin maksuttomasti. Tulkinnanvaraista voi olla kuitenkin erityistä harrastuneisuutta painottavassa koulutuksessa tarvittavien välineiden rajaaminen maksuttomuuden ulkopuolelle, sillä tämä saattaa jossain tilanteessa estää henkilöä osallistumasta juuri tällaiseen koulutukseen, vaikka kyseinen koulutus olisi hänelle kykijensä puolesta tarkoituksenmukaista. Oppivelvollisuus ja 16 §:n 2 momentti eivät kuitenkaan edellytä sitä, että henkilöllä olisi subjektiivinen oikeus päästä juuri haluamaansa koulutukseen, kunhan hänellä on käytössään riittävä määrä vaihtoehtoisia kykijensä mukaisia kouluttautumismahdollisuuksia. Ehdotetun rajoituksen on kuitenkin edellä todetun perusteiden arvioitu olevan hyväksyttävä, välttämätön ja oikeasuhtainen.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Esityksessä ehdotetaan, että oppivelvollisilta ei kuitenkaan voitaisi periä näitä maksuja. Perustuslakivaliokunta on ammatillisen koulutuksen uudistusta koskeneessa lausunnossaan todennut, että 16 §:n 2 momentissa turvattu perusoikeuden kannalta perusteltua olisi, että koulutuksen järjestäjällä olisi mahdollisuus jättää maksu perimättä tai alentaa sitä opiskelijan vähävaraisuuteen liittyvistä syistä (PeVL 22/2017 vp, s. 4) ja ammatillisen koulutuksen lakiesitystä täydennettiin perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn kannan mukaisesti. Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi vastaavatyypisistä kategorisesti kaikilta opiskelijoilta perittävistä maksuista, vaan mahdollisuus oppivelvollisuuskoulutuksen maksullisuuteen perustuisi aina opiskelijan vapaaehtoisin valintoihin, ja oppivelvollisuuden suorittamiseen täysin maksutta turvattaisiin myös riittävät mahdollisuudet ja vaihtoehdot.

Perusoikeusuudistusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä on todettu maksuttomuuden kattavan myös tarpeelliset koulukuljetukset (PeVM 25/1994 vp, s. 9). Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos oppilaan koulumatka on yli viittä kilometriä pidempi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Esityksessä ehdotetaan, että toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksessa maksuttomien koulumatkojen raja olisi seitsemän kilometriä. Toisen asteen koulutuksen oppivelvolliset opiskelijat ovat iältään 15—17-vuotiaita, joten heidän voidaan perustellusti olettaa pystyvän kulkemaan pidempiä matkoja ilman kustannuksia kuin perusopetusikäisten lasten. Koulumatkat korvattaisiin Kansaneläkelaitoksen koulumatkatukijärjestelmän puitteissa. Koulumatkoihin tulisi ensisijaisesti käyttää joukkoliikennettä. Jos joukkoliikennettä ei ole käytettävissä, koulumatkoista maksettaisiin oppivelvolliselle rahallinen korvaus niin sanotun oman matkustustavan perusteella. Koulumatkojen maksuttomuus ei koskisi oppisopimus-koulutuksena suoritettavaa koulutusta, jonka ajalta opiskelijalle maksetaan palkkaa. Esityksen katsotaan edellä todetuilla perusteilla täyttävän perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaisen oikeuden maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen tarpeellisten koulumatkojen osalta.

Perusoikeusuudistusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä on todettu maksuttomuuden kattavan lisäksi riittävän ravinnon (PeVM 25/1994 vp, s. 9). Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Lukiolain mukaan nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan päätoimisessa perustutkintokoulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Maksuton ateria tarjotaan pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjän ruokalassa tai opiskelijaravintolassa. Säännöksen perusteella ruokailumahdollisuus on järjestetty myös muualla, jos koulutuksen järjestäjän osoittama koulutuspaikka on kaukana tavanomaisesta ruokailupaikasta. Työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ruokailumahdollisuus on järjestetty esimerkiksi työpaikan ruokalassa tai antamalla opiskelijalle ateriakupongi tai eväspaketti. Vastaavia menettelyitä on käytetty myös silloin, kun opiskelijat opiskelevat esimerkiksi oppilaitosten omilla työmailla tai opetusmetsissä kaukana tavanomaisesta ruokailupaikasta. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelijalla on oikeus päivärahaan järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuvan osaamisen hankkimisen ajalta. Näitä päivittäistä ruokailua koskevia periaatteita ei ehdoteta oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä muutettavaksi, vaan opiskelijoilla olisi jatkossakin oikeus maksuttomaan ateriaan niinä päivinä, kun opiskelijan läsnäoloa edellytetään koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa.

Koronavirusepidemian aikana keväällä 2020 perusopetuksessa siirryttiin poikkeuksellisesti etäopetukseen ja etäopetuksen aikaisen kouluruokailun järjestämiskäytännöissä esiintyi vaihtelua. Perustuslakivaliokunta on koronavirusepidemiaan liittyvien soveltamisasetusten (126/2020 ja 191/2020) käsittelyn yhteydessä kiinnittänyt huomiota sääntelyyn kouluruokailusta ja todennut, että soveltamisasetuksesta puuttuivat säännökset oikeudesta kouluruokailuun (PeVM 6/2020 vp, s. 6 ja PeVM 14/2020 vp, s. 6). Koronavirusepidemiaan liittyvässä perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta annetussa laissa (521/2020) säädetään, että opetuksen järjestäjällä on velvollisuus muuna kuin lähiopetuksena annettavassa opetuksessa antaa kaikille oppilaille maksuton ateria. Tämä säännös voidaan tulkita päivittäisen ruokailumahdollisuuden varmistamiseksi myös poikkeusoloissa, jossa perusopetusta poikkeuksellisesti järjestetään lähiopetuksen sijaan etäopetuksena. Säännöksestä ei kuitenkaan voitane tehdä johtopäätöstä, että oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuus edellyttäisi aina päivittäisen ruokailumahdollisuuden järjestämistä myös yksilöllisesti opiskelijan opiskelusuunnitelmassa sovittuina etäopetuspäivinä.

Lähtökohtaisesti myös toisen asteen opiskelijat suorittavat opintojaan päivittäin koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa, jolloin heillä on myös oikeus päivittäiseen ruokailuun. Toisen asteen koulutuksessa on kuitenkin mahdollisuus yksilöllisiin opiskeluratkaisuihin ja opintoja voi suorittaa myös esimerkiksi verkko-oppimisympäristöissä siten, että fyysinen läsnäolo oppilaitoksessa ole tarpeen. Hallituksen esityksessä on katsottu riittävän ravinnon oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuuden yhteydessä tarkoittavan sitä, että opiskelijalla tulee tarjota maksuton ateria niinä päivinä, kun hänen läsnäoloaan edellytetään koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa, eli hän ei pysty suorittamaan päivittäistä ruokailua kotioloissa. Riittävän ravinnon ei kuitenkaan ole katsottu tarkoittavan sitä, että myös yksilöllisten etäopetuspäivien aikana, jolloin opiskelijalla on mahdollisuus ruokailla omassa kodissaan, oppivelvolliselle tulisi järjestää mahdollisuus maksuttomaan ruokailuun.

Koronavirusepidemiaan liittyvien perusopetuslakia koskeneiden soveltamisasetusten ja väliaikaisen lakimuutoksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta on todennut, että säännöksellä rajoitettiin lisäksi opetuksen järjestäjän velvollisuutta järjestää muun muassa perusopetuslain mukaista oppimisen tukea ja oppilashuoltoa. Valiokunnan mukaan säännöksellä poikettiin

HE 173/2020 vp

merkittävästi perustuslain 16 §:n 1 momentissa subjektiivisena oikeutena turvatusta jokaisen oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen (PeVL 18/2020 vp, s. 3, PeVM 14/2020 vp, s. 3, ks. myös PeVM 6/2020 vp). Tästä maininnasta voi päätellä, että valiokunta on katsonut myös oikeuden oppimisen tukeen ja opiskeluhooltoon kuuluvan välillisesti maksuttomaan perusopetukseen. Esityksessä ehdotetaankin säädettäväksi, että kaikilla oppivelvollisilla olisi myös oikeus oppilas- ja opiskeluhooltolain mukaiseen opiskeluhooltoon. Oppimiseen tukeen liittyviä kysymyksiä käsitellään myöhemmin tässä luvussa yhdenvertaisuuden arvioinnin yhteydessä.

Ehdotetun oppivelvollisuuslain mukaan yli 100 kilometrin yhdensuuntaisen koulumatkan omaavilla henkilöillä olisi oikeus maksuttomaan majoitukseen ja viikonloppumatkoihin suorittaessaan oppivelvollisuuttaan kotiaan lähimmässä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Tällä sääntelyllä turvattaisiin perustuslain edellyttämä oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuus myös siinä tilanteessa, että oppivelvollisuuden suorittaminen päivittäin kodin ja oppilaitoksen välillä kulkien ei ole pitkän välimatkan vuoksi mahdollista. Ei kuitenkaan voida kohtuudella edellyttää, että opiskelijan käyttäessä vapaata hakeutumisoikeuttaan vastaavat kustannukset korvattaisiin. Myös perusopetuslaissa on säädetty mahdollisuus poiketa koulumatkojen maksuttomuudesta, jos oppilas otetaan opiskelijaksi muuhun kuin lähikouluun. Jos oppivelvollinen vapaaehtoisesti hakeutuu sellaiseen oppilaitokseen, jonne kulkeminen päivittäin kotoa käsin ei ole mahdollista, oppivelvollisella olisi oikeus yleiseen asumistukeen sitä koskevien säännösten mukaisesti. Lisäksi erityisesti harvaan asutuissa maakunnissa sijaitsevista oppilaitoksista on usein mahdollisuus asua myös oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa. Näiden mahdollisuuksien voidaan katsoa turvaavan perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien toteutumista varattomuuden sitä estämättä.

Perusopetuksen mukaista oppivelvollisuuden suorittamista koskevassa oikeuskäytännössä on tulkittu, että jos oppivelvollinen ei osallistu kunnan järjestämään perusopetukseen, vaan suorittaa oppivelvollisuuttaan niin sanotussa kotikoulussa, kunta ei ole velvollinen järjestämään oppivelvolliselle perusopetuslain mukaisia etuuksia ja palveluja. Myöskään oikeutta maksuttomiin oppimateriaaleihin ja työvälineisiin, maksuttomaan ruokailuun ja opiskeluhoollon palveluihin ei ole. Myöskään tilapäisesti ulkomailla asuvilla oppivelvollisilla ei ole katsottu olevan oikeutta saada käyttöönsä oppimateriaaleja maksuttomasti. Näitä vastaavia periaatteita esitetään sovellettavaksi myös toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksessa. Tämän ei ole tulkittu loukkaavan perustuslain 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuutta eikä perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaista subjektiivista oikeutta maksuttomaan perusopetukseen, koska jokaisella oppivelvollisella on halutessaan mahdollisuus osallistua kunnan järjestämään maksuttomaan perusopetukseen.

Vapaa hakeutumisoikeus ja koulutustarjonta

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Säännöksen esitöiden mukaan (HE 309/1993 vp, s. 64) viittaus yhtäläiseen mahdollisuuteen saada opetusta ja kehittää itseään merkitsee sitä, että jokaiselle tulisi turvata säännöksen tarkoittamat mahdollisuudet muun muassa asuinpaikasta riippumatta. Säännöksellä olisi tältä osin liittymäkohtia myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhdenvertaisen kohtelun vaatimukseen huolehdittaessa sivistyksellisistä tarpeista. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että asuinpaikkaan liittyvät syyt eivät saa muodostua esteeksi opiskelulle tai muulle itsensä kehittämiseksi (PeVM 25/1994 vp). Perustuslakivaliokunta on myös tähdentänyt palvelujen riittävyyden tärkeyttä sen kannalta, että varattomuuteen tai asuinpaikkaan liittyvät syyt eivät muodostu tosiasiallisiksi esteiksi yksilön mahdollisuuksille saada opetusta ja kehittää itseään (PeVL 22/2017 vp, s. 5, PeVL 11/2009 vp, s. 7, PeVL 14/2007 vp, s. 2, PeVL 14/2003 vp, s. 2).

Perustuslain 16 §:n 2 momentissa säädettyyn oikeuteen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota myös koulutuksen saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta oppivelvollisuuden laajentumisesta toisen asteen koulutukseen. Koulutustarjontaa on tarkasteltava perustuslain 16 §:n lisäksi myös 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden ja 17 §:ssä säädetyn kielellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Perusopetuksessa noudatetaan lähikouluperiaatetta, jonka mukaisesti kunta osoittaa oppivelvolliselle lähikoulun siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Oppivelvollisuuden laajentuessa toisen asteen koulutukseen ei vastaavaa lähikouluperiaatetta ole mahdollisuutta noudattaa, vaan jokaisella oppivelvollisella olisi vapaa hakeutumisoikeus siihen oppilaitokseen, jonka hän katsoo kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti hänelle parhaiten soveltuvaksi koulutusmuodoksi. Oppivelvollisuus toisen asteen koulutuksessa toteutettaisiin siten, että perusopetuksen jälkeen oppivelvollisilla olisi lakiin perustuva hakeutumisvelvollisuus laissa mainittuihin koulutuksiin, joissa oppivelvollisuutta voisi suorittaa.

Oppivelvollisuuteen ja siihen liittyvään toisen asteen koulutuksen vapaaseen hakeutumisoikeuteen liittyy julkisen vallan velvollisuus varmistaa se, että tarjolla on riittävästi koulutuspaikkoja perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyville huomioiden perustuslain 16 §:n 2 momentin vaatimukset yhdenvertaisesta kohtelusta. Perustuslain 123 §:n 2 momentin mukaan valtion ja kuntien järjestämän muun opetuksen perusteista samoin kuin oikeudesta järjestää vastaavaa opetusta yksityisissä oppilaitoksissa säädetään lailla. Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp, s. 178/I) mukaan säännöksellä on läheinen yhteys maksutonta perusopetusta ja muun opetuksen saatavuutta koskeviin perusoikeussäännöksiin.

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä koskeva sääntely kytkeytyy perustuslakivaliokunnan mukaan erityisesti perustuslain 16 §:n 2 momenttiin (ks. PeVL 22/2017 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunnan mielestä tämä tarkoittaa, että ammatillisen koulutuksen perusteita koskevalla lainsäädännöllä on turvattava opetuksen saatavuutta koskevan perusoikeuden toteuttaminen. Perustuslakivaliokunta on arvioinut koulutuksen toimilupasääntelyä perustuslain 123 §:n 2 momentin säännöksen kannalta myös ammattikorkeakoululakia koskevien esitysten yhteydessä (PeVL 9/2013 vp ja PeVL 74/2002 vp) sekä lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettuja lakeja ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia koskeneen rauenneen hallituksen esityksen yhteydessä (PeVL 74/2014 vp). Valiokunnan mukaan perustuslain 123 §:n 2 momentin säännös jättää lainsäätäjälle harkintamarginaalia tällaisen koulutuksen luvanvaraisuuden sääntelyssä, eikä opetuksen järjestämisen luvanvaraisuutta ole katsottu ongelmalliseksi perustuslain kannalta (esim. PeVL 9/2013 vp, s. 2 ja PeVL 74/2002 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan uudemmassa käytännössä on korostettu sidotun lupaharkinnan asianmukaisuutta ja toimiluvan peruuttamisen täsmällistä sääntelyä ja katsottu, että koulutuksen saatavuuden yhdenvertainen turvaaminen edellyttää ministeriön lupaharkinnan sitomista oikeudellisesti (PeVL 74/2014 vp, s. 3/I—5/I).

Mainittua oikeusharkintaisuutta on pidetty eräiden lupien osalta edellytyksenä lainsäädännön perustuslainmukaisuudelle (PeVL 74/2014 vp, s. 5/I). Lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettuja lakeja ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia koskeneen rauenneen hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä valiokunta katsoikin, että esitystä olisi tullut täydentää selkeällä opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksentekoa velvoittavalla säännöksellä, joka turvaa koulutuksen järjestäjäverkon kattavuuden ja koulutuksen saatavuuden ja siten perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvatut sivistykselliset oikeudet (PeVL 74/2014 vp, s. 4/I—4/II). Edellä mainitut valiokunnan kannat koulutuksen järjestämislupien sääntelystä onkin otettu huomioon kyseisen lausunnon jälkeen annetuissa ammatillisen koulutuksen laissa ja lukiolaissa. Järjestämisluvista

tultaisiin sääntelemään vastaavalla tavalla myös nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen lakiesityksessä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.

On kuitenkin huomattava, että edellä selostettu perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö koskee oikeustilaa, jossa järjestämislupien kohteena oli muu kuin oppivelvollisuuskoulutus. Voimassa olevan perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen järjestäminen on säädetty kunnan velvollisuudeksi, mutta opetusta voivat järjestää myös yksityiset toimijat, joille on myönnetty perusopetuslaissa tarkoitettu järjestämislupa. Toisen asteen koulutuksen järjestämistä ei oppivelvollisuuden laajentuessa ehdoteta säädettäväksi minkään tahon lakisääteiseksi velvollisuudeksi, vaan jatkossakin toisen asteen koulutuksen järjestäminen perustuisi vapaaehtoisesti haettavaan koulutuksen järjestämislupiin. Lukiolain 4 §:n 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön on lupien myöntämistä koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava lukiokoulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus. Vastaavasti on säädetty ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentissa ja myös uuden valmentavan koulutuksen järjestämislupien osalta ehdotetaan vastaavaa säännöstä. Lain säännökset velvoittavat siis valtiovaltaa varmistamaan järjestämislupien myöntämisessä myös laajennettuun oppivelvollisuuteen kuuluvan tutkintotavoitteisen sekä tutkintotavoitteiseen koulutukseen valmentavan koulutuksen riittävän alueellisen ja valtakunnallisen saatavuuden.

Vaatimuksen riittävästä alueellisesta ja valtakunnallisesta saavutettavuudesta voidaan katsoa pitävän sisällään myös vaatimuksen riittävästä ruotsinkielisen koulutuksen saatavuuden varmistamisesta. Järjestämisluvissa voidaan määrätä myös erityisistä koulutustehtävistä, kuten erilaisista oppiaineiden painotuksista tai vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulutustehtävästä. Näin ollen järjestämislupamenettelyn kautta valtiovalta voi huolehtia perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaisesta mahdollisuudesta saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti toisen asteen koulutusta.

Lukiokoulutusta on tarjolla kattavasti maanlaajuisesti ja pääsääntöisesti lähellä oppivelvollisen kotia. Ammatillista koulutusta sen sijaan järjestetään alueellisen ja valtakunnallisen koulutustarpeen mukaisesti, joten oppivelvollisen kiinnostuksen kohteiden mukaista ammatillista koulutusta ei aina järjestetä oppivelvollisen kotipaikkakunnalla, mikä saattaa tarkoittaa pitkiä koulumatkoja tai muuttamista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalle. Vapaa hakeutumisoikeus merkitsee myös sitä, että suosituissa lukioissa ja ammatillisten oppilaitosten koulutusaloilla opiskelijaksi otettavien määrää joudutaan karsimaan. Koulutusta koskevien lakien mukaan opiskelija-valinnassa on kuitenkin noudatettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Yhteishaussa noudatettavista valintaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksilla.

Arvioiden mukaan koulutustarjontaa on alueellisesti ja valtakunnan tasolla siten, että jokaisella oppivelvollisella on mahdollisuus päästä toisen asteen koulutukseen ja myös riittävässä määrin valita opiskelupaikka kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti. Ei kuitenkaan voida taata, että jokainen oppivelvollinen pääsisi juuri tiettyyn oppilaitokseen tai opiskelemaan jotain tiettyä ammattialaa. Tämän ei voida katsoa vaarantavan perustuslain mukaista yhdenvertaisuutta ja oikeutta saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti koulutusta, kunhan erilaista koulutustarjontaa on riittävästi saatavilla ja saavutettavissa. Vapaa hakeutumisoikeus ja yhdenvertaiset valintaperusteet turvaavat perustuslain 6 §:n mukaisen yhdenvertaisen kohtelun sekä 16 §:n 2 momentissa jokaiselle turvatun oikeuden yhtäläiseen mahdollisuuteen saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Esityksen ehdotuksella oppimateriaalien ja koulumatkojen maksuttomuudesta osaltaan vielä vahvistetaan tämän oikeuden toteutumista.

Toisen asteen koulutusta on tarjolla sekä suomen että ruotsin kielellä, ruotsinkielisen koulutuksen painottuessa niille seuduille, joissa asuu äidinkieleltään ruotsinkielistä väestöä. Erityistä tukea on tarjolla yhtäläisesti kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta vaikeasti vammaisille järjestettävää koulusta järjestetään vain tietyissä tähän erikoistuneissa oppilaitoksissa. Myös vaikeasti vammaisille tarkoitettua koulutustarjontaa on eri puolilla Suomea, mutta pienen kohdejoukon ja koulutuksen järjestämiseen liittyvän erityisosaamisen vuoksi tätä koulutusta ei aina ole tarjolla oppivelvollisen kotipaikkakunnalla. Vaikeasti vammaisille tarkoitetuissa oppilaitoksissa on tarjolla asuntolapalveluita, mutta koulutukseen osallistuminen saattaa merkitä tarvetta muuttaa pois kotipaikkakunnalta. Yhdenvertaisuuden toteutumista näissä tilanteissa on tarkasteltu tarkemmin esityksen jaksoissa 4.2.3.3 *Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen* sekä 4.2.3.7 *Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin*. Näissä tilanteissa sivistyksellisten oikeuksien toteuttaminen saattaisi merkitä jonkinasteista perustuslain 9 §:ssä säädetyn liikkumisvapauden ja asuinpaikan valinta-oikeuden rajoittamista, mutta tämä katsottaisiin kuitenkin hyväksyttäväksi ottaen huomioon sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen sekä mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta ilman opetukseen osallistumista ja hakea oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä sairauden tai vamman vuoksi.

Oppivelvollisuuden laajentaminen perustuisi ensisijaisesti hakeutumisvelvollisuuteen ja vapaaseen hakeutumisoikeuteen. Jos oppivelvollinen ei kuitenkaan vapaaehtoisesti hakeutuisi koulutukseen, hänelle osoitettaisiin opiskelupaikka oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Tällä varmistettaisiin jokaisen mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuuttaan, vaikka hän ei olisi saanut opiskelupaikkaa vapaan hakeutumisoikeuden puitteissa. Opiskelupaikka osoitettaisiin tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, joten opiskelupaikan osoittamisessa ei otettaisi kantaa siihen, minkä tyyppiseen toisen asteen koulutukseen henkilön olisi kykyjensä perusteella osallistuttava, vaan tarjottaisiin mahdollisuutta jatko-opintovalmiuksien hankkimiseen ja edistettäisiin perustuslain 16 §:n 2 momentin sivistyksellisten oikeuksien toteuttamismahdollisuuksia. Opiskelupaikan osoittamisessa otettaisiin huomioon opiskelupaikan sijainti suhteessa oppivelvollisen asuinpaikkaan, oppivelvollisen erityisen tuen tarve sekä kielelliset oikeudet, millä turvattaisiin näihin seikkoihin liittyvien perusoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklassa määrätään lasten oikeudesta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi yleissopimuksen 9 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, ellei se soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti ole lapsen edun mukaista. Koulutustarjonnalla onkin merkitystä myös arvioitaessa näitä lapsen oikeuksia. Vallitsevan käytännön mukaan perusopetuksen jälkeen nuoret saavat lähtökohtaisesti itse päättää, mihin koulutukseen he hakeutuvat, millä turvattaisiin perustuslain 6 §:n 3 momentissa säädetty lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavasti. Koulutusmuotojen riittävällä alueellisella saatavuudella ja koulumatkojen maksuttomuudella pyrittäisiin mahdollisimman pitkälle turvaamaan se, että lasta ei erotettaisi vanhemmistaan, vaan hän voisi oppivelvollisuuden suorittamisen aikana asua vanhempiensa luona.

Tietyissä tilanteissa oppivelvollisuuteen kuuluvaan opetukseen osallistuminen saattaisi kuitenkin edellyttää muuttoa opiskelupaikkakunnalle. Vapaa hakeutumisoikeus takaisi kuitenkin oppivelvolliselle ja hänen vanhemmilleen mahdollisuuden vaikuttaa itse opiskelupaikkaan ja sen sijaintiin. Vain harvoissa tilanteissa lähin mahdollinen oppilaitos sijaitisi niin kaukana oppivelvollisen kotoa, että se edellyttäisi muuttamista toiselle paikkakunnalle opintojen ajaksi. Liikkumisvapauden liittyen perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on arvioitu pitkäaikais-työttömän velvollisuutta osallistua työssäkäyntialueensa ulkopuolella järjestettävään työharjoit-

teluun, mikä katsottiin liikkumisvapauden estämättä olevan toteutettavissa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 32/1997 vp). Liikkumisvapauden rajoittamisen kannalta on myös huomattava, että oppivelvollisuus ei merkitsisi ehdotonta koulupakkoa, vaan sitä voisi halutessaan suorittaa myös itsenäisesti asuinpaikasta riippumatta.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan oikeus valita asuinpaikkansa saattaa edellyttää julkiselta vallalta myös positiivisia toimenpiteitä, joiden kautta valinta tulee tosiasiallisesti mahdolliseksi (HE 309/1993 vp, s. 51). Samoin perustuslakivaliokunnan lausunnoissa on jo vanhastaan painotettu liikkumisvapautta koskevan säännöksen tosiasiallista toteutumista (ks. esim. PeVL 4/1984 vp, PeVL 13/1989 vp ja PeVL 27/2005 vp). Oppivelvollisuuden laajentuessa tätä tosiasiallista mahdollisuutta pyrittäisiin turvaamaan riittävän laajalla oppilaitosten verkolla sekä päivittäisten koulumatkojen maksuttomuudella.

Perustuslain 17 §:n 2 momentin toinen virke sisältää julkiseen valtaan kohdistuvan toimeksianton huolehtia maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa kielellisten oikeuksien merkitykseen muun muassa lukiolain muuttamista koskeneen hallituksen esityksen yhteydessä (PeVL 12/2004 vp, s. 2). Valiokunnan kannan mukaan perustuslain säännöksillä kielellisistä oikeuksista on perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan merkitystä esimerkiksi koulu- ja muiden sivistysolojen järjestämisessä (HE 309/1993 vp, s. 65). Kouluolojen ja opetuksen järjestämisen näkökulmasta perustuslain 17 §:n 2 momentin säännöksissä on valiokunnan mielestä keskeisesti kysymys jokaisen oikeudesta saada oman kielen opetusta ja opetusta omalla kielellään. Ruotsinkielisen väestön oikeudet saada opetusta omalla kielellään turvattaisiin riittävän laajalla ruotsinkielistä opetusta antavien oppilaitosten verkolla.

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Oppivelvollisuuslaissa turvattaisiin saamelaisten kielelliset ja kulttuurilliset oikeudet osin positiivisen erityiskohtelun kautta mahdollistamalla saamelaisille oppivelvollisuuden suorittaminen saamen kielen ja kulttuurin opintolinjoilla sekä laajempi oikeus oppivelvollisuuslain mukaisesti majoitus- ja matkakorvauksiin, jos saamelaisten kotiseutualueella asuva saamelainen haluaisi suorittaa oppivelvollisuuttaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Toisen asteen koulutuksessa opetusta voitaisiin edelleen nykytilaa vastaavasti antaa romani- ja viittomakielellä. Toisen asteen opiskelijoilla olisi myös mahdollisuus saada opintojen suorittamisen edellyttämiä tulkitsemis- ja muita avustajapalveluita, joita on kuvattu tarkemmin esityksen jaksossa 2.4.3. Esityksen katsotaan turvaavan perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaiset oikeudet.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasial-

HE 173/2020 vp

lista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42—43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (ks. esim. PeVL 67/2014 vp, s. 11/I ja PeVL 40/2014 vp, s. 6/II).

Perustuslain 6 §:n 1 momentin yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjäntäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Luetteloa ei ole kuitenkaan tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen syy voi olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, varallisuus, perhesuhteet ja asuinpaikka (HE 309/1993 vp, s. 43—44, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I).

Perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle erilaisen kohtelun mahdollistavalle hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVL 31/2013 vp, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan arvioinut muun muassa ikään perustuvan erilaisen kohtelun hyväksyttävyyttä (ks. esim. PeVL 19/2018 vp, s. 2—3, PeVL 57/2016 vp, 3—4, PeVL 4/2016 vp, s. 3, PeVL 58/2014 vp, s. 6, PeVL 46/2014 vp, s. 7—10, PeVL 41/2014 vp, s. 2/II, PeVL 25/2013 vp, s. 3/I, PeVL 35/2012 vp, s. 2—3, PeVL 5/2012 vp, s. 2—3). Hyväksyttävän perusteen on perustuslakivaliokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5—6). Henkilöihin kohdistuvat erottelut eivät saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 4, PeVL 18/2006 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunnan käytännössä on erottelun hyväksyttävyyden lisäksi kiinnitetty huomiota myös valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (ks. esim., PeVL 7/2017 vp, s. 2, PeVL 57/2016 vp, s. 3—4, PeVL 52/2016 vp, s. 5—6, PeVL 23/2012 vp, s. 2).

Perustuslain säännös ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän, esimerkiksi lapset ja vähemmistöt, asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (ks. HE 309/1993 vp, s. 44, PeVL 57/2016 vp, PeVL 4/2016 vp, s. 3). Tarkkaan ikärajaan perustuvaa sääntelyä perustuslakivaliokunta on kuitenkin erityisesti pitänyt perusoikeusherkkänä perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjäntäkielto huomioon ottaen (ks. PeVL 57/2016 vp, s. 3 PeVL 44/2010 vp, s. 5/I).

Esitykseen liittyy yhdenvertaisuuden arviointiin liittyviä kysymyksiä erityisesti oppivelvollisuuden ja maksuttoman koulutuksen ikärajaan sekä oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajauksen suhteen. Esityksen mukainen oppivelvollisuuden ajallinen kesto voisi vaihdella oppivelvollisuuden aloittamisiän suhteen, jos oppivelvollinen on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä tai jos lapsi on perusopetuslain 27 §:n nojalla aloittanut perusopetuksen vuotta säädettyä aiemmin tai myöhemmin. Nämä oppivelvollisuuden alkamisajankohtaan liittyvät eroavuudet perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön, eikä niitä ehdoteta muutettavaksi. Pidennetyn oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet perusopetukselle säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä aiemmin tai myöhemmin puolestaan perustuu lapsen edun ja tosiasiallisten valmiuksien huomioon ottamiseen perusopetuksen aloittamisessa.

Oppivelvollisuuden laajentuessa toisen asteen koulutukseen olisi sellaisella lapsella, joka on aloittanut perusopetuksen suorittamisen vuotta ennen säädettyä aloitusajankohtaa ja suorittanut perusopetuksen oppimäärän yhdeksässä vuodessa, perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuusai-

kaa jäljellä enemmän kuin siinä tilanteessa, että lapsi olisi aloittanut oppivelvollisuuden suorittamisen vasta sinä vuonna, jona hän täyttää seitsemän vuotta. Käytännössä nämä lapset ovat kuitenkin usein syntyneet kalenterivuoden alussa, jolloin heidän oppivelvollisuutensa ei tosiasias-
sa olisi juurikaan pidempi kuin edeltävänä vuonna aivan loppuvuodesta syntyneiden oppivel-
vollisuus. Jos perusopetus olisi aloitettu vuotta myöhemmin, olisi perusopetuksen jälkeinen op-
pivelvollisuusaika puolestaan keskimäärin vuotta lyhyempi. Vastaava tilanne olisi sellaisella
oppivelvollisella, jonka perusopetuksen oppimäärän suorittaminen on muista syistä viivästynyt.

Oppivelvollisuuden alkamis- ja päättymisajankohtaan liittyvä sääntely edellyttää perustuslain
16 §:n 1 ja 2 momentin sivistyksellisten oikeuksien, yhdenvertaisuuden ja siihen liittyvän syr-
jintäkiellon sekä muiden perusoikeuksien, kuten liikkumisvapauden ja elinkeinovapauden vä-
listä punnintaa. Lisäksi kysymys liittyy yleisesti henkilön täysi-ikäisyyteen, josta seuraa useita
erilaisia oikeusvaikutuksia. Esityksessä ei ole katsottu perustelluksi muuttaa oppivelvollisuuden
ja perusopetuksen alkuajankohtaan liittyviä säännöksiä, joissa otetaan huomioon lapsen yksi-
lölliset edellytykset perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen. Esityksessä oppivelvollisuu-
den päättymisajankohdaksi esitetään 18 ikävuoden täyttämistä, mikä johtaa tapauskohtaisesti
eri pituiseen oppivelvollisuuden kokonaisekseen ja perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuu-
den keston riippuen sekä oppivelvollisen syntymäpäivän ajankohdasta että perusopetuksen
suorittamisen kestosta. Vaihtoehtona tälle olisi säätää oppivelvollisuus päättymään tietyn ka-
lenterivuoden tai lukuvuoden loppuun, jolloin se olisi ajallisesti yhtä pitkä riippumatta synty-
mäpäivän ajankohdasta, tai säätää perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuuden kestosta erik-
seen. Esityksessä on kuitenkin katsottu, että huomioiden muun muassa liikkumisvapauten ja
elinkeinonharjoittamiseen liittyvät perusoikeudet sekä täysi-ikäisyyteen yleisesti liittyvä itse-
määräämisoikeus oppivelvollisuutta ei tulisi ulottaa täysi-ikäisiin henkilöihin. Oppivelvollisuu-
den yleisenä tavoitteena on koulutustason nosto ja yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien
turvaaminen, joten esityksessä on lähdetty siitä, että oppivelvollisuus tulisi ulottaa kaikkiin alle
18-vuotiaisiin, jotka eivät ole vielä suorittaneet toisen asteen tutkintoa. Tällä turvattaisiin pe-
rustuslain mukaisia sivistyksellisiä oikeuksia sekä välillisesti oikeutta työhön, sillä toisen asteen
tutkinnon suorittaminen parantaisi myös henkilön asemaa työmarkkinoilla.

Oppivelvollisuus merkitsee velvollisuutta osaamisen hankkimiseen ja sen vastinparina on kou-
lutuksen maksuttomuus. Koska oppivelvollisuuden ajallinen kesto vaihtelisi edellä kuvatulla
tavalla, tulee yhdenvertaisuuden kannalta tarkastella oikeutta koulutuksen maksuttomuuteen.
Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuskoulutusta laajempaa koulutuksen maksuttomuutta.
Oppivelvollisuuskoulutukseen liittyvä maksuttomuus, kuten oppimateriaalit ja koulumatkat,
jatkuisi lähtökohtaisesti toisen asteen tutkinnon suorittamisen loppuun saakka. Oikeutta mak-
suttomaan koulutukseen voitaisiin lisäksi pidentää esimerkiksi perusopetuksen oppimäärän suo-
rittamisen viivästymisen tai opintojen edistymiseen vaikuttaneen sairauden tai vamman perus-
teella, millä turvattaisiin niiden henkilöiden yhdenvertaista kohtelua, joiden opinnot pitkittyvät
heikompien valmiuksien taikka terveydentilan tai vammaisuuden vuoksi. Esityksen maksutto-
muutta koskevien säännösten katsotaan täyttävän perustuslain mukaiset yhdenvertaisen kohte-
lun vaatimukset.

Eräät oikeudet, kuten aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa ja ammattitutkintokoulutuk-
sessa opiskelevien oikeus päivittäiseen ruokailuun ja opiskelijahuoltoon, rajattaisiin kuitenkin
koskemaan vain oppivelvollisia. Nämä rajaukset koskisivat sellaisia koulutusmuotoja, jotka
pääsääntöisesti on tarkoitettu muille kuin oppivelvollisikäisille opiskelijoille, mutta joiden kui-
tenkin on katsottu tietyissä tilanteissa soveltuvan myös oppivelvollisille. Rajauksella toteutet-
taisiin perustuslain edellyttämä oppivelvollisuuskoulutuksen maksuttomuus, mutta oppivelvol-
lisuuden päättymisen jälkeen henkilöt olisivat yhdenvertaisessa asemassa muiden kyseisen kou-
lutusmuodon opiskelijoiden kesken. Oikeus oppimateriaalien ja koulumatkojen maksuttomuus-
teen jatkuisi kuitenkin oppivelvollisena aloitettujen opintojen loppuun saakka.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n 5 momentin mukaan maksuttomuutta ei sovellettaisi 18 vuotta täyttäneeseen henkilöön, joka ei ole ollut laissa tarkoitettu oppivelvollinen. Maksuttomuutta ei sovellettaisi myöskään opintoihin, jotka on aloitettu sen kalenterivuoden jälkeen, jona henkilö täyttää 20 vuotta. Nämä rajaukset merkitsisivät sitä, että saman ikäisiä samaan koulutukseen osallistuvia henkilöitä voitaisiin kohdella eri tavalla sen perusteella, ovat he olleet oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuja oppivelvollisia ja minkäikäisenä koulutus on aloitettu. Edellä tarkoitettu maksuttomuuden rajaus vain oppivelvollisuuslain mukaisiin oppivelvollisiin kohdistuisi käytännössä niihin 18- ja 19-vuotiaisiin henkilöihin, jotka eivät oppivelvollisikäisinä ole asuneet Suomessa vakituisesti. Tämä erottelu olisi hyväksyttävää, koska koulutuksen laajempi maksuttomuus liittyy nimenomaan laissa säädettyyn oppivelvollisuuteen ja sen mahdollistamiseen, ettei koulutuksen maksuttomuus päättyisi kesken oppivelvollisena aloitetun tutkinnon suorittamisen. Maksuttomuutta koskeva sääntely mahdollistaa tiettyyn rajaan asti opiskelupaikan vaihtamisen, mutta on välttämätöntä säätää rajasta, jonka jälkeen aloitetuissa opinnoissa oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei enää olisi, koska maksuttomuuden pidennysperusteet ovat sen luonteisia, että ilman ehdotettua rajaa ne voisivat olla voimassa miten pitkään tahansa. Ehdotettua 20 vuoden ikärajaa voidaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon edellä todettu maksuttoman koulutuksen liityntä oppivelvollisikäisenä aloitettuun koulutukseen.

Periaate oppivelvollisuudesta ja koulutuksen maksuttomuudesta toistensa vastinparina liittyy myös oppivelvollisuuslain ehdotettuun soveltamisalaan, jonka mukaan lakia ei sovellettaisi henkilöön, jonka perusopetuslaissa tarkoitettu oppivelvollisuus on päättynyt ennen 1.1.2021. Säännöksellä turvataisiin toisaalta henkilön oikeusturvaa sikäli, että lain velvoittavia vaikutuksia ei ulotettaisi keneenkään takautuvasti. Toisaalta henkilön oikeuksien kannalta soveltamisalarajaus merkitsisi sitä, että soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvilla ei olisi myöskään oikeutta oppivelvollisuuslaissa säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Ikärajojen hyväksyttävyyden arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että muussa toisen asteen koulutuksessa kuin oppivelvollisuuskoulutuksessa noudatettaisiin voimassa olevia säännöksiä, joiden mukaan esimerkiksi opetus on edelleen maksutonta ja opiskelijalla on oikeus erilaisiin opiskelun aikaisiin toimeentuloetuksiin. Koulutuksen maksuttomuuteen ehdotettu rajaus ei siis merkitsisi estettä hakeutua koulutukseen tai asettaisi opiskelijoita kovin merkittävästi erilaiseen asemaan koulutuksesta aiheutuvien kustannusten suhteen.

Ikään perustuvien rajoitusten hyväksyttävyyttä lisää osaltaan se, että muutoin kuin oppivelvollisena aloitettua koulusta saatetaan usein suorittaa työttömän omaehtoisena koulutuksena, työvoimapolitiittisena koulutuksena, kotoutumiskoulutuksena, ammatillisena kuntoutuksena tai aikuiskoulutustuella tuettuna. Näissä mainituissa muodoissa opiskelunaikainen toimeentulo on tasoltaan korkeampi kuin oppivelvollisille tarkoitettu opintotuki ja tukimuotoihin osittain sisältyy myös oppimateriaaleihin tai koulumatkakuluihin liittyviä erityisiä korvauksia. Alle 20-vuotiaalla opiskelijalla, joka ei olisi oikeutettu maksuttomaan koulutukseen, olisi myös nykykäytännön mukaisesti oikeus opintotuen oppimateriaalilisään. Esitys ei siis heikentäisi ei-oppivelvollisia koskevia sivistyksellisiä oikeuksia. Aikuisopiskelijoilla on jo nykyisin melko kattavasti erilaisia opiskelun mahdollistavia toimeentulon muotoja, joten esitys parantaisi erityisesti nuorten opiskelijoiden yhdenvertaisia taloudellisia mahdollisuuksia toisen asteen koulutuksen suorittamiseen.

Yhdenvertaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden yhdenvertainen kohtelu. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan perustuslain 16 §:n 2 momentin viittauksella erityisten tarpeiden mukaisuuteen tarkoitetaan muun muassa sitä, että julkisen vallan on pyrittävä vähentämään ja poistamaan terveydentilan tai vammaisuuden opiskelulle aiheuttamia mahdollisia esteitä (ks. PeVL 31/2013 vp, PeVL 60/2010 vp s. 3/1, PeVL 31/2009 vp, s. 2-3). Valiokunta on edellä viitatun lausuntokäytännön yhteydessä kiinnittänyt huomiota myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia

koskevaan yleissopimukseen, jonka 24 artiklassa korostetaan muun muassa sitä, ettei vammaisia henkilöitä saa sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle ja että heitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaisia kohtuullisia mukautuksia. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 26 artiklassa tunnustetaan vammaisten henkilöiden oikeus päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän yhteiskunnallista ja ammatillista sopeutumistaan.

Vammaisyleissopimus asettaa vammaisten opiskelijoiden erityisestä asemasta johtuvia erityisiä vaatimuksia. Vammaisyleissopimus saattaa asettaa vammaisten henkilöiden sivistyksellisten oikeuksien turvaamiselle ja edistämiseksi myös sellaisia erityisiä vaatimuksia, joita ei ole luettavissa perustuslain perusoikeussäännöksistä ja niitä koskevasta perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä.

Vammaisyleissopimuksen 24 artiklassa on määräyksiä koulutuksesta. Artiklan 2 kohdassa sopijavaltioille asetetaan velvollisuus varmistaa muun muassa se, että vammaisia henkilöitä ei suljeta yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden perusteella ja ettei vammaisia lapsia suljeta maksuttoman ja pakollisen ensimmäisen asteen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle vammaisuuden perusteella. Lisäksi vammaisten henkilöiden tulee päästä kattavaan, laadukkaaseen ja maksuttomaan ensimmäisen asteen sekä toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät. Vammaisia henkilöitä varten tulee tehdä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset. Yleissopimuksen 24 artiklassa asetetaan useita muitakin erityisvelvoitteita sopijavaltioille koulutuksen alalla.

Yleissopimuksen 9 artiklan määräykset esteettömyydestä ja saavutettavuudesta soveltuvat myös koulutuksen järjestämiseen. Koulutuksessa tulee huomioida esteettömyys ja saavutettavuus, jotta vammaisille henkilöille on tosiasiallinen yhdenvertainen pääsy palveluihin. Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommentissa 2/2014 (General Comment No. 2: Accessibility, adopted 11 April 2014, CRPD/C/GC/2) on linjattu esteettömyyden ja kohtuullisten mukautusten välistä suhdetta. Yleiskommentissa muun muassa tuodaan esiin, että esteettömyys koskee ihmisryhmää, kun taas kohtuulliset mukautukset koskevat yksilöä. Jälkimmäisillä pyritään toteuttamaan yksilön oikeuksia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti yksilön arvokkuus, autonomia ja valinnat huomioon ottaen.

Oppimisen tukimuodot toisen asteen koulutuksessa poikkeavat perusopetuslaissa säädetyistä tukimuodoista, ja lisäksi tukimuodoissa on eroavuuksia toisen asteen koulutusmuotojen välillä. Esityksessä ei ole katsottu, että oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttäisi toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksessa täysin identtisiä tukimuotoja perusopetuksen kanssa, kunhan tukimuodot turvaavat yhdenvertaisesti myös vammaisille opiskelijoille mahdollisuuden oppivelvollisuuden suorittamiseen. On katsottu hyväksyttäväksi, että koulutuksen luonteesta ja tavoitteista johtuen tukimuodoissa voi esiintyä eroja esimerkiksi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä.

Lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen sekä opiskelun poikkeavaan järjestämiseen, jos se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä. Ammatillisessa koulutuksessa puolestaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, osaamisen arvioinnin mukauttamiseen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamiseen, jos se on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä. Ammatillisessa koulutuksessa on tarjolla myös vaativan erityisen tuen tukimuotoja, jolloin koulutus soveltuu myös vaikeimmin vammaisille oppivelvollisille. Ammatillisen koulutuksen puitteissa on mahdollisuus suorittaa myös työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta, joka on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille, joilla ei henkilökohtaisten valmiuksiensa vuoksi ole mahdollisuutta suorittaa tutkintokoulutusta. Myös eräät kansanopistot

järjestävät vaikeimmin vammaisille tarkoitettua koulutusta, jossa oppivelvollisuutta voi suorittaa. Lisäksi vammaisten opiskelijoiden on mahdollisuus saada opiskelussa tarvittavia erityisvälineitä, avustajapalveluita, kuljetuspalveluita ja tulkkauspalveluita. Vammaisille opiskelijoille on siis tarjolla heille soveltuvaa koulutusta, mukautuksia ja koulutukseen osallistumisen ja opintojen suorittamisen edellyttämiä palveluita. Näiden osalta voimassa olevaa lainsäädäntöä ei oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä ehdoteta muutettavaksi muutoin kuin lisäämällä oikeus erityiseen tukeen myös lukiokoulutuksen järjestäjän toteuttamassa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, jolla turvattaisiin kaikkien valmentavan koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertainen mahdollisuus erityiseen tukeen koulutuksen järjestäjästä riippumatta.

Oppivelvollisuuden laajentaminen toisi kuitenkin uudella tavalla oikeuden toisen asteen koulutukseen, sillä oppivelvollisuuden suorittaminen voitaisiin keskeyttää vain oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksesta. Jos oppivelvollinen ei saisi opiskelupaikkaa vapaan hakeutumis-oikeuden kautta, hänelle viimesijassa osoitettaisiin opiskelupaikka erityisen tuen tarve huomioiden. Tällä osaltaan toteutettaisiin vammaisyleissopimuksen määräystä, ettei vammaisia lapsia suljeta maksuttoman ja pakollisen ensimmäisen asteen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle vammaisuuden perusteella.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään tilanteista, joissa opiskelijan terveydentila tai toimintakyky voi olla opiskelijaksi ottamisen esteenä. Lisäksi opiskelijan opiskeluoikeus on mahdollista peruuttaa ja pidättää opiskelijan terveydentilaan tai toimintakykyyn taikka opiskelijan muuhun toimintaan liittyen, jos se on laissa säädettyjen opintojen turvallisuuteen liittyvien syiden nojalla perusteltua. Voimassa olevan lainsäädännön perustuslainmukaisuus on arvioitu perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella suhteessa perustuslain 16 §:n 2 momenttiin (PeVL 60/2010 vp ja PeVL 22/2017 vp), mutta ei suhteessa perustuslain 16 §:n 1 momenttiin. Perusoikeuspunninta oppivelvollisuutta laajennettaessa koskee oppivelvollisen oikeutta koulutukseen oppivelvollisuuden aikana ja toisaalta toisten henkilöiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä perusoikeuksia.

Peruslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on myös kiinnitetty huomiota opiskelijaksi ottamisen esteisiin ja opiskeluoikeuden peruuttamiseen yhdenvertaisuussäännösten ja vammaisten oikeuksia turvaavien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta. Valiokunta on huomauttanut, että vaikka henkilön terveydentila tai vammaisuus voi sinänsä estää osallistumisen esimerkiksi joihinkin opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin, ei tämä välttämättä merkitse sitä, että henkilö olisi sopimaton opiskelemaan kyseistä alaa. Valiokunta painotti, että tämä seikka on syytä ottaa huomioon myös tulkittaessa ja sovellettaessa opiskelijaksi ottamisen esteitä koskevia säännöksiä (PeVL 60/2010 vp, s. 4/I, PeVL 22/2017 vp). Peruslakivaliokunta on myös todennut (PeVL 60/2010 vp, s. 4, PeVL 31/2013 vp, s. 3), että välillisesti opiskeluoikeuden peruuttamisella on merkitystä myös perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatun ammatin ja elinkeinon harjoittamisen vapauden kannalta, jos opintojen suorittaminen on edellytyksenä tietyssä ammatissa toimimiselle tai elinkeinon harjoittamiselle. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevalle sääntelylle on valiokunnan kannan mukaan kuitenkin toisten henkilöiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita.

Valiokunta on lisäksi painottanut, että opiskelun mahdollisia esteitä tarkasteltaessa on aina selvitettävä perusteellisesti ja vammaisten henkilöiden täysimääräistä osallistumista koulutukseen edistämään pyrkien, miten yksilöllisillä opetusjärjestelyillä, henkilökohtaistamalla tai apuvälineiden avulla voidaan mahdollistaa vammaisen henkilön opiskelu hänen itsemääräämisoikeuttaan täysmääräisesti kunnioittaen. Valiokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että terveydentila ja vammaisuus voivat joissakin tapauksissa muodostua käytännössä esteiksi opintojen harjoittamiselle. Oikeasuhtaisuusvaatimuksen vuoksi opiskelijaksi pääsyn estymistä näiden seikkojen perusteella koskevan sääntelyn on kuitenkin oltava sellaista, että se ei aseta tarpeettomia rajoja

vammaisten henkilöiden koulutukseen pääsyyllä (ks. PeVL 60/2010 vp, s. 3/II, PeVL 22/2017 vp).

Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi opiskelijaksi ottamisen esteitä eikä opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä säännöksiä oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Edellä käsitelty perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioiden katsotaan, että toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi opiskelijaksi ottamisen esteiden ja opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan sääntelyn tulisi nykyisessä muodossaan koskea yhtäläisesti myös oppivelvollisia.

Ehdotettua sääntelyä on tarpeen arvioida myös siitä näkökulmasta, miten siinä huomioidaan lapsen etu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaisesti. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on painotettu, että lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti myös sääntelyn soveltamisessa (PeVL 18/2020 vp, ks. myös PeVM 14/2020 vp, s. 2, PeVM 6/2020 vp, s. 3, PeVL 18/2018 vp, s. 3, PeVL 17/2018 vp, s. 3). Esityksen oppivelvollisuuden laajentamisesta voidaan yleisiltä tavoitteiltaan katsoa olevan lapsen edun mukainen. Lapsen etu tulisi kuitenkin lain soveltamisessa ottaa tapaus- ja tilannekohtaisesti huomioon esimerkiksi ohjattaessa lasta koulutukseen hakeutumisessa sekä tukitoimista päätettäessä. Tietyissä tilanteissa lapsen etu saattaisi vaatia myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, jota koskevat säännökset olisivat oppivelvollisuuslaissa.

Lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kurinpitoa koskevat säännökset vastaavat pitkälti perusopetuslain kurinpitoa koskevia säännöksiä, jotka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 70/2002 vp ja PeVL 35/2013 vp). Ammatillisen koulutuksen uudistusta koskeneen hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 22/2017 vp) todennut, että lakiehdotusten kurinpitoa koskevat säännökset vastasivat pääosin perustuslakivaliokunnan käytännössä tällaiselle sääntelylle asetettuja vaatimuksia (PeVL 60/2010 vp, s. 5/II, ks. erit. PeVL 74/2002 vp, s. 5, PeVL 12/2006 vp, s. 2—3 ja PeVL 11/2009 vp, s. 7—8).

Lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain määräaikaista erottamista koskevaa säännöstä ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi siten, että oppivelvolliset opiskelijat voitaisiin kurinpidollisena toimenä erottaa enintään kolmen kuukauden määräajaksi, kun taas muut kuin oppivelvolliset opiskelijat voitaisiin vastaavissa koulutuksissa erottaa edelleen enintään vuoden määräajaksi. Lisäksi oikeustila oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden välillä määräaikaisen erottamisen aikana eroaisi jatkossa myös siten, että oppivelvollisella opiskelijalla olisi velvollisuus edistää opintojaan itsenäisesti tai muissa oppimisympäristöissä kuin oppilaitoksessa tai työpaikalla myös määräaikaisen erottamisen aikana. Muut kuin oppivelvolliset opiskelijat sen sijaan nykykäytännön mukaisesti menettäisivät opiskeluoikeutensa määräaikaisen erottamisen ajaksi. Ehdotetut menettelyt asettaisivat oppivelvolliset ja muut kuin oppivelvolliset erilaiseen asemaan määräaikaisen erottamisen keston ja oikeusvaikutusten suhteen. Tämä olisi kuitenkin perusteltua, koska oppivelvollinen opiskelija on velvoitettu suorittamaan oppivelvollisuuttaan, toisin kuin omaehtoisesti koulutukseen hakeutunut ei-oppivelvollinen. Vapaaehtoisessa koulutuksessa olisi edelleen perusteltua, että opiskelija kurinpitotoimena menettäisi opiskeluoikeuden määräaikaisen erottamisen ajaksi. Myös erottamiseen liittyvä määräaika voisi olla pidempi vapaaehtoisessa koulutuksessa.

Henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Esityksen useisiin lakiesityksiin sisältyisikin henkilötietojen käsittelyyn liittyviä säännöksiä. Oppivelvollisuuslain 7, 11 ja 13 §:ssä säädettäisiin koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta ilmoittaa vailla opiskelupaikkaa tai opintonsa keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle. Oppivelvollisuuslain mukaiseen ohjaus- ja valvontavastuuseen sekä maksuttoman koulutuksen toteuttamiseen liittyvistä tiedonsaantioikeuksista säädettäisiin oppivelvollisuuslain 23 §:ssä. Samassa pykälässä säädettäisiin myös oppivelvollisen opiskelijan opetuksen järjestämiseksi tarvittavien välttämättömien tietojen saantioikeudesta. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin lisättäisiin säännökset maksuttomuutta koskevien tietojen tallentamisesta sekä oppivelvollisuusrekisteristä, johon tallennettaisiin oppivelvollisuutta koskevia tietoja. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavassa laissa puolestaan säädettäisiin opiskelijan oikeudesta erityiseen tukeen sairauden tai vamman vuoksi ja siihen liittyvästä päätöksenteosta. Myös nuorisolaissa säädettäisiin lisäksi yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamisesta oppivelvollisen asuinkunnalle ja etsivälle nuorisotyölle.

Opintojen aloittamiseen, päättämiseen ja keskeyttämiseen liittyvät tiedot eivät lähtökohtaisesti olisi itsessään henkilötietoja, mutta ne ovat tiettyyn henkilöön ja hänen toimintaansa liittyviä tietoja. Henkilön yksilöinti- ja yhteystiedot ovat henkilötietoja. Oppivelvollisuuden suorittamisen tai opintojen keskeyttämisen syihin voi liittyä henkilön terveydentilaan, toimintakykyyn ja perhetilanteeseen liittyviä syitä, jotka ovat tietosuojasetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja ja osittain myös tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja. Oppivelvollisen erityiseen tukeen ja opiskeluhooltoon liittyvät tiedot ovat pääsääntöisesti arkaluonteisia tietoja eli tietosuojasetuksessa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 14/2018 vp katsonut lähtökohtaisesti riittävää olevan, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuojasetuksen kanssa. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuojasetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätämisen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuojasetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (ks. myös PeVL 2/2018 vp, s. 5, PeVL 1/2020 vp, s. 2, PeVL 4/2020 vp, s. 8).

Perustuslakivaliokunnan mukaan (ks. esim. PeVL 20/2020 vp) on selvää, että kansallisen erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuojasetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 5). Valiokunta korostaa, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 1/2018 vp, PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleis-

ten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädetty erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunnan mukaan terveydentilatiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi arvioitavia henkilötietoja (ks. esim. PeVL 20/2020 vp, PeVL 15/2018 vp, s. 35—43, PeVL 1/2018 vp). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohdasta ja kattavaa (PeVL 20/2020 vp, s. 4, PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Lainsäätäjän harkintaa sitovia henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan ovat olleet ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekistereissä ja rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelyn kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla (ks. esim. PeVL 14/2002 vp, s. 2, PeVL 27/2006 vp, s. 2/I, PeVL 11/2016 vp, s. 8 ja PeVL 13/2016 vp, s. 3—4). Perustuslakivaliokunta on lisäksi pitänyt liian erittelemättömiä ja laaja-alaisia tiedonsaantioikeuksia koskevia säännöksiä perustuslain 10 §:n 1 momentin vastaisina (esim. PeVL 7/2000 vp, PeVL 14/2002 vp, PeVL 15/2002 vp ja PeVL 74/2002 vp).

Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen osalta perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisen tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (esim. PeVL 4/2017 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 46/2016 vp, s. 5—6 ja siinä viitatus lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp, s. 3/I, PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I). Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään arvioinut myös sitä, että säännösten tarkkarajaisuus edistää myös tietojen luovuttamisen lainmukaisuuden arviointia (PeVL 17/2016 vp, s. 6).

Esityksessä lähdetään siitä, että henkilötietojen osalta EU:n tietosuojasetusta täydentäviä säännöksiä on mahdollista säätää, koska kyseessä on asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja osittain myös mainitun kohdan e alakohdan tarkoittama käsittelyperuste, eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Tietosuojasetuksen 6 artiklan mukaan kansallisen liikkumavaran käytön on lisäksi oltava yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Kansallisen liikkumavaran käyttöä on selostettu ja perusteltu tarkemmin lakiesitysten säännöskohtaisissa perusteluissa. Säännöskohtaisissa perusteluissa esitetyillä

perusteilla katsotaan, että esityksessä henkilötietojen ehdotettu erityissääntely on yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

Kansallinen erityissääntely katsottaisiin välttämättömäksi myös riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta, koska kyse on laajamittaisesta henkilötietojen käsittelystä ja osin arkaluonteisten tietojen käsittelystä, ja siksi on olemassa riski rekisteröidyn kannalta, mikäli yksityiskohtaista sääntelyä ei olisi. Sääntelyn oikeasuhtaisuus on huomioitu säätämällä tiedonsaantioikeus vain välttämättömiin tietoihin ja määrittelemällä erikseen tietoa saavat tahot sekä mahdollisimman täsmällisesti ja tarkkarajaisesti luovutettavat tiedot. Tietovarantoihin ja rekistereihin tallennettavien tietojen osalta kansallinen erityissääntely on välttämätöntä myös rekistereiden käyttötarkoituksen ja tietosisällön yhtenäisyyden vuoksi, jotta yksilöt ja viranomaiset voivat käyttää niitä kattavana kansallisena tietovarantona.

Esityksen arkaluonteisia tietoja koskevissa säännöksissä otettaisiin huomioon tietosuoja-asetuksen vaatimukset erityisten henkilötietojen käsittelystä sekä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisia tietoja koskeva tulkintakäytäntö. Henkilön terveydentilaan liittyviä ja vastaavia arkaluonteisia tietoja voitaisiin lakiesityksiin sisältyvien säännösten mukaan luovuttaa vain silloin, kun se on välttämätöntä oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollistamiseksi ja opetuksen toteuttamiseksi. Tietojen luovutusmahdollisuus rajoittaisi henkilön yksityisyyden suojaa, mutta toisaalta varmistaisi sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, joka esityksessä katsotaan perusteeksi säätää arkaluonteisten tietojen luovutusmahdollisuudesta. Tietojensaantiin oikeutetut tahot ja annettavat tiedot määriteltäisiin mahdollisimman täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Tietojen luonteeseen liittyen opetuksen järjestämiseen liittyvien välttämättömien tietojen osalta tietojen luovuttajalle jäisi kuitenkin sen arvioiminen, mitkä tiedot se katsoo opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömäksi.

Oikeusturva ja julkisen vallan käyttö

Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa esitetään oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien opintojen osalta säädettäväksi nykyistä tarkemmin opiskelijaksi ottamisesta, opintojen sisällöstä sekä opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista. Näillä säännöksillä turvattaisiin oppivelvollisten opiskelijoiden oikeusturva ja hyvän hallinnon takeet perustuslain 21 §:n mukaisesti. Lisäksi esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuslain 16 §:n 3 momentissa säädettäväksi opiskelijan oikeudesta saada pyyntönsä perusteella sellaisia laissa säädettyjä oikeuksia koskeva päätös, joista asian luonteen vuoksi ei pääsääntöisesti anneta hallintopäätöksiä. Tämä säännös turvaisi perustuslain 21 §:n 2 momentissa säädettyä oikeutta saada perusteltu päätös.

Oppivelvollisuuslakiin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavaan lakiin ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain uuteen 7 a lukuun sisältyisi useita muutoksenhakua koskevia säännöksiä, joita tulee arvioida perustuslain 21 §:ssä säädetyin oikeusturvan kannalta. Laki-esitysten muutoksenhakusäännökset noudattaisivat koulutusta koskevissa laeissa omaksuttua vakiintunutta linjaa muun muassa oikaisumenettelyn käyttöalan, valitusajan sekä valituskieltojen osalta. Koulutusta koskevien lakien muutoksenhakua koskevat säännökset on kattavasti tarkistettu vuonna 2015 oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöalaa koskeneen kokonaisuudistuksen yhteydessä perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 55/2014 vp). Edellä mainitussa lausunnossaan perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että oikaisuvaatimusjärjestelmän ja valituslupajärjestelmän johdonmukaista kehittämistä ja laajentamista jatketaan (s. 5/II). Sisälöltään vastaavat muutoksenhakusäännökset siirrettiin vuonna 2017 uuteen ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin, jonka käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta ei lausunnos-

saan (22/2017 vp) esittänyt huomiota muutoksenhakusäännösten mahdolliseen ongelmallisuuteen, joten ehdotettujen säännösten katsotaan olevan oikaisuvaatimuksen käyttöalan osalta hyväksyttäviä.

Lakiesityksen muutoksenhakusäännöksissä on otettu huomioon oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetty valituslupamenettely korkeimpaan hallinto-oikeuteen, eikä lakiesityksiin sisälly erillisiä säännöksiä valitusluvasta. Lakiesityksiin sisältyy kuitenkin säännökset valituskiellosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen sellaisissa asioissa, joissa ensimmäisenä muutoksenhakeina on oikaisuvaatimus aluehallintovirastolle. Muutoksenhakukielto saattaa lähtökohtaisesti rajoittaa perustuslain 21 §:ssä turvattua oikeutta saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että koulutusta koskevissa asioissa oikaisuvaatimus tehdään aina aluehallintovirastolle, ei alkuperäisen päätöksen tehneelle viranomaiselle, joten asian tutkii jo oikaisuvaatimusvaiheessa muu kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt taho. Perustuslakivaliokunta on todennut (PeVL 55/2014 vp, s. 3), että oikaisuvaatimusmenettelyn tarkoituksena on osaltaan toteuttaa perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettuja hyvän hallinnon takeita. Oikaisuvaatimussääntelyä on valiokunnan mukaan syytä tarkastella myös siitä näkökulmasta, että se voi muodostaa asiallisesti — joskaan ei muodollisesti — osan hallinto-oikeudellisen muutoksenhakujärjestelmän kokonaisuudesta. Valiokunnan mukaan oikaisuvaatimusmenettelyä voidaan tältä kannalta pitää tavallaan muutoksenhaun ensimmäisenä vaiheena, vaikka kysymys ei olekaan tuomioistuimessa tapahtuvasta lainkäytöstä (PeVL 55/2014 vp, s. 3 ja PeVL 32/2012 vp, s. 3/II).

Lakiesityksissä aluehallintoviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen olisi aina muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen, joten ehdotettu sääntely täyttäisi perustuslain 21 §:n 1 momentin vaatimuksen siitä, että jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lakiesitysten mukaiset valituskiellot katsottaisiin siis perustuslain 21 §:n mukaisesti hyväksyttäväksi. Ehdotettujen valituskieltojen perusteena on se, että päätöksen kohteena olevat asiat ovat luonteeltaan sellaisia, että niissä on perusteltua saada nopeasti lainvoimainen päätös, eikä pitkän ajan kuluttua saatavalla ratkaisulla olisi enää tosiasiallista merkitystä yksilön oikeusturvan kannalta. Perustuslakivaliokunta ei ole ammatillisen koulutuksen uudistamista koskeneen hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä antamassaan lausunnossa (22/2017 vp) esittänyt huomiota vastaavien valituskieltojen ongelmallisuuteen.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettavan lain 7 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voisi täydentää järjestämänsä koulutusta hankkimalla laissa tarkoitettua koulutusta myös muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Koulutuksen järjestäjä vastaisi siitä, että sen hankkima koulutus järjestetään valmentavasta koulutuksesta annettavan lain mukaisesti. Kyseessä ei olisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu julkisen hallintotehtävän antaminen muulle viranomaiselle, koska järjestämisluvan saanut koulutuksen järjestäjä vastaisi kuitenkin aina koulutustoimintaan liittyvästä julkisen vallan käytöstä, vaikka se hankkisi esimerkiksi osan opetuspalveluista yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä.

Kuntien tehtävät

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaisesti kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kuntalain (410/2015) 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa sekä sille laissa säädettyt tehtävät. Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyviä ohjaus- ja valvontatehtäviä perusopetuksen järjestäjille eli käytännössä pääasiassa kunnille. Li-

säksi esityksessä ehdotetaan, että oppivelvollisen jäädessä ilman opiskelupaikkaa olisi oppivelvollisen asuinkunnalla velvollisuus ohjata ja tukea häntä opiskelupaikan hankkimisessa sekä viimekädessä osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka. Nämä tehtävät kuuluisivat kuntien erityiseen toimialaan. Osa esityksen mukaisista uusista tehtävistä kuuluisi kuntien yleiseen toimialaan, jotka kunta on ottanut itsehallintonsa nojalla hoitaakseen, kuten toisen asteen koulutuksen järjestäminen ja siihen liittyvät oppivelvollisuuslain mukaiset uudet tehtävät. Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (PeVL 29/2009 vp, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 41/2002 vp, s. 3/II). Vaatimus kuntien rahoitusperiaatteesta toteuttaa kuntien perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaista itsehallintoa. Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 2 momentin mukaan uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä. Esityksen vaikutukset kuntien talouteen on arvioitu luvussa 4.2.1 *Taloudelliset vaikutukset*. Uusien tehtävien aiheuttamat kustannukset korvattaisiin kunnille täysimääräisesti.

Nuoret työntekijät

Oppivelvollisuuden alaisten nuorten työnteon kannalta merkityksellisiä säännöksiä sisältyy ILO:n työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää koskevaan yleissopimukseen nro 138, uudistettuun Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan sekä nuorten työntekijöiden suojelusta annettuun direktiiviin. Kaikkiin näistä sisältyy vaatimus säätää työhön pääsemiseksi vaadittavasta vähimmäisiästä. Taustalle kytkeytyy ajatus lasten työnteon kieltämisestä.

ILO:n yleissopimuksen nro 138 2 artiklan 3 momentin mukaan työhön pääsemiseksi vaadittava vähimmäisikä ei saa olla alempi kuin se ikä, jossa oppivelvollisuus päättyy, eikä se saa missään tapauksessa olla 15 vuotta alempi. Yleissopimuksen 7 artiklan 2 momentin mukaan kansallisessa lainsäädännössä voidaan kuitenkin sallia, että 15 vuotta täyttäneitä, jotka eivät ole vielä täysin suorittaneet oppivelvollisuuttaan, pidetään sellaisessa työssä, joka täyttää yleissopimuksen 7 artiklan 1 momentin a) ja b) kohdissa mainitut edellytykset. Työ ei saa olla muun muassa sellaista, että se haittaisi nuorten koulunkäyntiä, heidän osallistumistaan asianomaisten viranomaisten hyväksymiin ammatinvalinnanohjaus- tai ammattikoulutusohjelmiin tai vähentäisi heidän kykyään hyötyä saadusta opetuksesta. Asianomaisten viranomaisten tulee määrätä ne toimialat, joilla työssäkäynti voidaan sallia, ja työtuntimäärät ja olosuhteet, joissa sellaista työtä voidaan suorittaa.

Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan 7 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion on määrättävä, että vähimmäisikäraja työhönottoa varten on 15 vuotta. Lisäksi artiklan 3 kohdan mukaan oppivelvollisuuden alaisia ei saa ottaa sellaiseen työhön, joka estäisi heitä osallistumasta täysipäiväisesti koulutukseensa.

Nuorten työntekijöiden suojelusta annetun direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan työhönoton alaikäraja ei saa olla alempi kuin kansallisen lainsäädännön mukaan pakollisen täysipäiväisen koulunkäynnin päättymisikä eikä missään tapauksessa alle 15 vuotta. Jäsenvaltioiden on valvottava nuorten suojelemista taloudelliselta hyväksikäytöltä ja sellaiselta työltä, joka voisi vahingoittaa nuorten turvallisuutta, terveyttä tai heidän fyysistä, henkistä, moraalista tai sosiaalista kehitystään tai vaarantaa heidän koulutuksensa (1 artiklan 3 kohta). Direktiivissä on eri ikäisille nuorille omia säännöksiä, ja tässä tarkoituksessa direktiivissä on määritelty muun muassa nuoren, lapsen ja 15—17 -vuotiaiden nuorten käsitteet (3 artikla). Nuorella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta nuorta henkilöä. Lapsella tarkoitetaan alle 15-vuotiasta nuorta tai kansallisen lainsäädännön mukaan täysipäiväiseen koulunkäyntiin velvollista nuorta. 15—17-vuotiailla nuorilla

tarkoitetaan vähintään viisitoistavuotiasta ja alle kahdeksantoistavuotiasta nuorta, joka ei kansallisen lainsäädännön mukaan ole enää velvollinen täysipäiväiseen koulunkäyntiin. Direktiivin johdantolauseen mukaan jäsenvaltioiden olisi toteutettava aiheelliset toimenpiteet, jotta koulua käyvien 15—17-vuotiaiden nuorten mahdollisuudelle nauttia opetuksesta ei aiheudu haittaa työajan vuoksi.

Merityössä työhön pääsemiseksi vaadittavasta 16-vuoden vähimmäisiästä säädetään ILO:n merityöyleissopimuksessa sekä Euroopan unionin kalastusalan työtä koskevassa direktiivissä, jonka 6 artiklan 2 kohdassa työhön pääsyn edellytys kytketään myös kansallisen lainsäädännön mukaisesti määräytyvään oppivelvollisuuden suorittamiseen.

Esityksessä ehdotetaan, että työhön ottamiseksi vaadittavaa vähimmäisikää koskeva kansallinen sääntely säilytettäisiin pääosin ennallaan. Jotta Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttäisi edellä mainituissa kansainvälisissä sopimuksissa asetut velvoitteet siitä, ettei työhön ottaminen estäisi toisen asteen opiskelijoita mahdollisuutta osallistua opetukseen työn tekemisen vuoksi, säädettäisiin nuorista työntekijöistä annetun lain 7 §:ssä työnantajan velvollisuudesta sijoittaa nuoren työntekijän työaika siten, ettei työn tekeminen muodostuisi opetukseen osallistumisen esteeksi. Nuorella työntekijällä olisi oikeus kieltäytyä sellaisesta työvuorosta, joka estäisi opintoihin osallistumisen. Myös merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n 1 momentissa viitattaisiin edellä mainittuun nuorista työntekijöistä annetun lain työajan sijoittelua koskevaan 7 §:n 5 momenttiin. Edellä mainittujen oppivelvollisuuden suorittamisen ensisijaisuutta turvaavien säännösehdoitusten voidaan katsoa olevan olennaisia, jotta Suomi täyttäisi sille asetetut työhön pääsemisen vähimmäisikää koskevat kansainväliset sopimusvelvoitteensa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Oppivelvollisuuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Oppivelvollisuuden tavoitteet

Oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti.

Lisäksi oppivelvollisuuden tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen ja koulutuksen tavoitteista säädetään erikseen.

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia.

Oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta.

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (*pidennetty oppivelvollisuus*).

Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen.

2 luku

Oppivelvollisuuden suorittaminen

3 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun esiopetukseen.

Oppivelvollinen voi osallistua myös perusopetuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen valmistavaan opetukseen.

4 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisen jälkeen

Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suoritettavaa ylioppilastutkintoa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

1) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa (/);

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;

3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;

4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen;

5) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään.

Mitä tässä laissa säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee tässä laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen.

Oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetuksen ja jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta kansanopistossa järjestettävässä sellaisessa koulutuksessa, jossa noudatetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (1386/2010) 20 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa maahanmuuttajille tarkoitettua koulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta.

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskeissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

6 §

Opintojen riittävä edistyminen

Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen tulee edistyä riittävästi. Opintojen riittävästä edistymisestä säädetään asianomaista koulutusta koskevassa laissa.

7 §

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi:

- 1) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi;
- 2) äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan ajaksi;
- 3) vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi;
- 4) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän elämäntilanteeseen liittyvän muun painavan syyn vuoksi.

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä.

Päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehdään hakemuksesta.

Koulutuksen järjestäjä päättää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Jos oppivelvollinen ei ole minkään koulutuksen järjestäjän opiskelija, keskeyttämisestä päättää oppivelvollisen asuinkunta. Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi.

8 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana

Jos oppivelvollinen on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa määräaikaisesti erotettu oppilaitoksesta tai hänen opiskeluoikeutensa on pidätetty, koulutuksen järjestäjän tulee yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Oppivelvollisen tulee suunnitelman mukaisesti edistää opintojaan itsenäisesti tai muissa oppimisympäristöissä kuin oppilaitoksessa tai työpaikalla.

Oppivelvollisella on oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa opintojen etenemisen suunnitelman mukaisesti. Oppivelvollisella on oikeus oppilas- ja opiskeluhuolto-laissa (1287/2013) tarkoitettuihin palveluihin.

Jos oppivelvollinen ei osallistu suunnitelman laadintaan tai noudata laadittua suunnitelmaa, sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevassa laissa ja jäljempänä 13 §:ssä säädetään opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

3 luku

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu

9 §

Huoltajan valvontavastuu

Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden.

10 §

Hakeutumisvelvollisuus perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen

Oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä.

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tai vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta suorittavan oppivelvollisen on ennen koulutuksen päättymistä hakeuduttava 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen.

Oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen, jos hän aikoo keskeyttää opintonsa, opintojen suorittaminen päättyy ennen oppivelvollisuuden päättymistä tai oppivelvollinen muutoin on ilman 4 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikkaa.

Hakeutumisvelvollisuus jatkuu, jos oppivelvollinen ei saa tai vastaanota opiskelupaikkaa.

11 §

Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu

Perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulee selvittää, ovatko tässä momentissa tarkoitettut oppivelvolliset aloittaneet 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään edellä tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen opiskelijana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 2 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa. Ohjaus- ja valvontavastuu päättyy 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään 1 momentissa tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana. Jos tässä momentissa tarkoitettu koulutus päättyy muuna ajankohtana kuin kevätlukukauden päättyessä, päättyy koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu kuitenkin viimeistään kuukauden kuluttua koulutuksen päättymisestä.

Koulutuksen järjestäjä selvittää oppivelvollisen hakeutumista ja opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettuihin rekistereihin tallennettujen tietojen perusteella. Oppivelvollisen tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä toimittaa selvitys hakeutumisesta ja opintojen aloittamisesta, jos tiedot eivät käy ilmi edellä tarkoitetuista rekistereistä.

Jos oppivelvollinen ei ole 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa, hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa ole-

HE 173/2020 vp

van tahon on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, ettei oppivelvollinen suorita oppivelvollisuuttaan.

Oppivelvollisella on oikeus saada riittävästi oppilaanohjausta tai opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta 10 §:ssä säädettyjen hakeutumisvelvoitteidensa täyttämiseksi.

12 §

Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu

Lain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollisen opiskeluoikeus tai oppivelvollisuus päättyy.

Jos oppivelvollisuutta suoritetaan lukiolain 36 §:n 3 momentin nojalla erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista, erityisen tutkinnon kokeiden toimeenpanosta huolehtiva tai näytöt vastaanottava koulutuksen järjestäjä vastaa tässä pykälässä tarkoitetusta oppivelvollisuuden suorittamisen ohjauksesta ja valvonnasta.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä ja ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei suorita opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti.

Jos oppivelvollinen on aikeissa keskeyttää opintonsa, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä oppivelvollisen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa mahdollisuudet suorittaa opintoja muussa oppimisympäristössä tai hakeutua muuhun koulutukseen. Tarvittaessa vaihtoehdot selvitetään yhteistyössä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa. Koulutuksen järjestäjän on lisäksi selvitettävä oppivelvollisen saamien koulutuksen järjestäjän tukitoimien riittävyys sekä tarvittaessa ohjattava oppivelvollinen hakeutumaan muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.

13 §

Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Edellä 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitetut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Poiketen siitä, mitä muualla laissa säädetään, oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella vain silloin, jos oppivelvollinen on aloittanut uudet 4 §:ssä tarkoitetut opinnot.

14 §

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty tässä laissa tarkoitettu ilmoitus oppivelvollisesta. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollinen on aloittanut 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa.

Lisäksi oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi. Edellä 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun oppivelvollisen tulee ilmoittaa opintojen aloittamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle asuinkunnalle.

Asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve selvitetään yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.

15 §

Opiskelupaikan osoittaminen

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettua koulutuksessa. Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty edellä mainitun koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet sekä erityisen tuen tarve. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalle sekä koulutuksen järjestäjälle.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

4 luku

Koulutuksen maksuttomuus

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Maksuttomuutta pidennetään niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, joiden aikana oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut perusopetuksen suorittamisen jälkeen keskeytyneenä 7 §:ssä säädetyillä perusteilla tai 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen suorittaminen on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetyillä perusteilla. Jos oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytyminen johtuu 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua syytä tai koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuu asianomaista koulutusta koskevassa

laissa tarkoitetusta muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennetään kuitenkin enintään yhden vuoden ajan.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi maksuttomuutta voidaan pidentää enintään yhden vuoden ajan, jos opiskeluajan pidentymisen syynä on:

- 1) terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvä opiskelualan vaihto;
- 2) oppimisvaikeudet;
- 3) perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittaminen;
- 4) perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästyminen.

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta.

Tässä pykälässä säädettyä ei sovelleta 18 vuotta täyttäneeseen opiskelijaan, joka ei ole ollut tässä laissa tarkoitettu oppivelvollinen. Tässä pykälässä säädettyä ei sovelleta myöskään opintoihin, jotka on aloitettu sen kalenterivuoden päättymisen jälkeen, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

17 §

Maksuttomuuden laajuus

Opetuksen edellyttämät oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Maksuttomia eivät kuitenkaan ole erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet.

Opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkestä, vierailuista, tapahtumista ja muista vastaavista toiminnoista voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä, edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuutta sekä edellä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

Maksuttomuudesta ja opintososiaalisista etuuksista säädetään lisäksi perusopetuslaissa, lukio-laissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa. Koulumatkojen maksuttomuudesta säädetään koulumatkatuki-laissa (48/1997). Ylioppilastutkinnon kokeiden maksuttomuudesta säädetään ylioppilastutkinnoista annetun lain 20 §:ssä.

18 §

Opetushenkilöstön kuuleminen opetuksen edellyttämien tarvikkeiden hankinnassa

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opetushenkilöstöä ennen 17 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden hankkimista.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitetussa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Majoituskorvausta maksetaan vuosittaisen opintojen alkamis- ja päättymispäivän väliseltä ajalta, jos opintojen suorittaminen edellyttää asumista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla. Majoituskorvauksena korvataan oppivelvolliselle opintojen aikaisesta asumisesta aiheutuvat kohtuulliset kuukausittaiset asumiskustannukset, enintään kuitenkin yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 10 §:ssä säädettyt enimmäisasumismenot. Majoituskorvauksena maksetaan se osuus kohtuullisista asumiskustannuksista, jota ei korvata muun lain nojalla.

Koulutuksen järjestäjä päättää majoituskorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

Majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos majoituskorvauksen myöntämiselle säädetty edellytykset muutoin täyttyvät.

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, majoituskorvaus myönnetään myös saamelaiden kotiseutualueella asuvalle saamelaiselle, joka opiskelee Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa, jos matka oppivelvollisen kodista kyseiseen oppilaitokseen on yli 100 kilometriä.

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitetussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa.

21 §

Matkakorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu matkakorvaukseen, jos hän saa majoituskorvausta. Matkakorvaukseen on oikeutettu myös maksuttomassa asuntolassa asuva oppivelvollinen, jos hän täyttää 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tai 20 §:ssä säädetty edellytykset majoituskorvauksen myöntämiseksi, mutta hänellä ei ole oikeutta asua asuntolassa viikonloppuisin.

Matkakorvauksena korvataan oppivelvollisen kodin ja opiskeluaikaisen asunnon välisistä matkoista aiheutuvat kustannukset viikonloppujen ja lomien yhteydessä. Matkakorvaus maksetaan halvimman käytettävissä olevan matkustustavan mukaan. Jos matkoihin ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä, sovelletaan matkakustannusten määrittämisessä, mitä koulu- matkatukilaisissa säädetään oman matkustustavan matkakustannuksista. Matkakorvausta ei

myönnetä, jos oppivelvollinen saa tukea vastaavista matkoista aiheutuviin kustannuksiin muun lain nojalla.

Koulutuksen järjestäjä päättää matkakorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

5 luku

Erinäiset säännökset

22 §

Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti

Huoltaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 9 §:ssä säädetyn velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, on tuomittava *oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä* sakkoon.

23 §

Tietojensaanti

Lain 11 ja 12 §:ssä tarkoitetulla oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevalla koulutuksen järjestäjällä ja 14 §:ssä tarkoitetulla kunnalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppivelvollisen hakeutumisesta, opiskelupaikan saamisesta ja opiskelupaikan vastaanottamisesta sekä opintojen aloittamisesta ja keskeyttämisestä sekä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai kunnalta.

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tässä laissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen liittyvien tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijan oppivelvollisuudesta ja aiemmista opinnoista sekä niiden keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai ohjaus- ja valvontavastuussa olevalta kunnalta.

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

24 §

Muutoksenhaku

Pidennettyä oppivelvollisuutta, 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Koulutuksen järjestäjä ei saa vaatia oikaisua 15 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Aluehallintoviraston opiskelupaikan osoittamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

timuksen perusteella antama päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

6 luku

Voimaantulo

25 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Sen 10 §:n 1 momentti ja 11 §:n 1, 3 ja 5 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Lain 4 §:n 2 momentin 1 kohta tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2022.

Tätä lakia ei sovelleta henkilöön, jonka perusopetuslaissa tarkoitettu oppivelvollisuus on päätynyt ennen 1 päivää tammikuuta 2021.

26 §

Perusopetuksen jälkeisiä valmistavia koulutuksia koskevat siirtymäsäännökset

Oppivelvollisuutta voi suorittaa 31 päivään heinäkuuta 2022 myös perusopetuslaissa tarkoitettussa perusopetuksen lisäopetuksessa, lukiolaissa tarkoitettussa lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Mitä tässä laissa säädetään 4 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, sen opiskelijasta ja koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös mainittuihin koulutuksiin.

Poiketen siitä, mitä 15 §:n 1 momentissa säädetään opiskelupaikan osoittamisesta tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, 31 päivään heinäkuuta 2022 oppivelvolliselle osoitetaan opiskelupaikka ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa taikka asuinkunnan järjestämässä perusopetuksen lisäopetuksessa.

2.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun perusopetuksen jälkeiseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta (*tutkintokoulutukseen valmentava koulutus*).

2 §

Koulutuksen tavoitteet

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto.

2 luku

Koulutuksen järjestäminen

3 §

Koulutuksen järjestäjät

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäminen edellyttää järjestämislupaa. Kunta voi kuitenkin järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ilman järjestämislupaa. Koulutuksen on tällöin täytettävä 4 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset. Koulutuksen järjestäminen vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille edellyttää, että järjestämisluvassa on määrätty ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 27 §:n 2 momentissa tarkoitetusta järjestäjän velvollisuudesta järjestää koulutusta tällaisille opiskelijoille.

4 §

Järjestämisluvan myöntäminen

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa (714/2018) tarkoitettulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa sekä perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettulle valtion oppilaitokselle. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja koulutustarjonta ja että hakijalla on toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen.

Järjestämisluvan myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön on lupien myöntämistä koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää järjestämisluvan hakemiseen liittyvistä menettelyistä, hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja selvityksistä sekä järjestämisluvan myöntämisen tarkemmista edellytyksistä.

5 §

Järjestämisluvassa määrättävät asiat

Järjestämisluvassa määrätään, minkä koulutusmuodon yhteyteen valmentavan koulutuksen järjestämislupa myönnetään, jos koulutuksen järjestäjällä on useita 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua opetuksen tai koulutuksen järjestämislupia.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijamäärästä tai opiskelijavuosien määrästä.

Järjestäessään tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koulutuksen järjestäjän on noudatettava, mitä koulutuksen järjestäjän perusopetuksen, lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa on määrätty opetuskielestä ja toiminta-alueesta, ellei tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisluvassa toisin määrätä.

6 §

Järjestämisluvan muuttaminen ja peruuttaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää hakemuksesta järjestämisluvan muuttamisesta ja peruuttamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi ilman hakemusta muuttaa järjestämislupaa tai peruuttaa sen, jos:

- 1) koulutuksen järjestäminen merkittävästi poikkeaa koulutustarpeista;
- 2) koulutusta ei enää järjestetä;
- 3) järjestetty koulutus tai koulutuksen järjestäjän toimintaedellytykset eivät enää täytä 4 §:ssä säädettyjä edellytyksiä; tai
- 4) koulutusta järjestetään muuten olennaisesti vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee varata koulutuksen järjestäjälle mahdollisuus 2 momentissa tarkoitettujen puutteiden korjaamiseen kohtuullisessa ajassa ennen järjestämisluvan muut-

tamista tai peruuttamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön on järjestämisluvan peruuttamista koskevan päätöksenteon yhteydessä huolehdittava siitä, ettei valmentavan koulutuksen riittävä saatavuus vaarannu.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu järjestämislupaa koskeva päätös on maksuton.

7 §

Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

Koulutuksen järjestäjän tulee koulutuksen toteuttamisessa olla yhteistyössä perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä koulutuksen järjestämiseksi tarpeellisten nuorisotyötä tekevien julkisten tahojen ja yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden kanssa sekä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Koulutuksen järjestäjä voi täydentää järjestämäänsä koulutusta hankkimalla tässä laissa tarkoitettua koulutusta kunnalta, perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä taikka ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen järjestäjältä, muulta julkiselta taholta taikka muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkima koulutus järjestetään tämän lain mukaisesti.

3 luku

Hakeutuminen ja opiskelijaksi ottaminen

8 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Perustelusta syystä opiskelijaksi voidaan ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen.

Opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on lisäksi, että hakija ei ole suorittanut perusopetuksen jälkeistä tutkintoa taikka valmentavaa tai valmistavaa koulutusta. Hakija voidaan kuitenkin ottaa opiskelijaksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, vaikka hän on suorittanut edellä tarkoitettun tutkinnon tai koulutuksen, jos tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistuminen on jatko-opintovalmiuksien hankkimiseksi erityisestä syystä perusteltua tai kyseessä on oppivelvollisuuslain (/) 15 §:ssä tarkoitettu osoitettu oppivelvollinen.

9 §

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Henkilöllä on oikeus vapaasti hakeutua suorittamaan tässä laissa tarkoitettua koulutusta.

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

HE 173/2020 vp

Koulutuksen järjestäjä päättää jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä täytettäessä sellaisia opiskelupaikkoja, joita ei täytetä valtakunnallisin hakumenettelyin.

10 §

Päätös opiskelijaksi ottamisesta

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta.

Jos opiskelijaksi ottamisessa käytetään 9 §:n 3 momentissa tarkoitettuja valtakunnallisia hakumenettelyitä, valitsematta jättämisestä voidaan ilmoittaa hakijalle poiketen siitä, mitä hallintolain (434/2003) 7 luvussa säädetään hallintopäätöksen antamisesta. Valitsematta jättämisestä tulee kuitenkin ilmoittaa hakijalle kirjallisesti. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijaksi ottamista koskeva hallintolain 7 luvun mukainen hallintopäätös, jos hakija kirjallisesti tai suullisesti pyytää päätöksen antamista 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut ilmoituksen opiskelijavalinnan tuloksesta.

4 luku

Koulutuksen sisältö ja suorittaminen

11 §

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuus on 38 viikkoa.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritus aika on enintään yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voi myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisää aikaa opintojen loppuun saattamiseen.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista.

12 §

Koulutuksen perusteet

Opetushallitus määrää koulutuksen perusteet tutkintokoulutukseen valmentavalle koulutukselle. Koulutuksen perusteissa määrätään koulutuksen osien tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista sekä henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan merkittävistä tiedoista.

Koulutuksen perusteet tulee laatia siten, että opiskelijalla on valmentavan koulutuksen aikana mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään kuuluvia opintoja ja ammatillisten perustutkintojen osia ja osien osa-alueita, korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja ja vahvistaa suomen tai ruotsin kielen taitoaan.

Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma koulutuksen toteuttamisesta. Suunnitelmassa päätetään opetuksen, ohjauksen ja erityisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista koulutuksen osista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä.

13 §

Opiskelijan yksilölliset valinnat

Opiskelija suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisista koulutuksen osista henkilökohtaisten tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaisen kokonaisuuden.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Koulutus tulee järjestää siten, että opiskelija voi hakeutua tutkintotavoitteiseen koulutukseen kesken valmentavan koulutuksen, jos hän on saavuttanut riittävät valmiudet tutkintotavoitteeseen koulutukseen siirtymiseksi.

14 §

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Koulutuksen järjestäjä laatii koulutuksen aloittavalle opiskelijalle henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, johon kirjataan opintojen yksilöllinen rakentuminen ja eteneminen sekä jatko-opintosuunnitelma. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan opiskelijan opetusta, ohjausta ja tukea koskevat tiedot. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa opintojen edetessä.

Koulutuksen järjestäjä laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuu koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja tai opinto-ohjaaja sekä tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Opiskelijan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.

Poiketen siitä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ammatillisen koulutuksen järjestäjä laatii opiskelijalle henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman noudattaen, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnasta.

15 §

Palaute osaamisen kehittämisestä ja osaamisen arviointi

Opiskelijalla on oikeus saada palautetta osaamisensa kehittämisestä koulutuksen aikana. Opiskelijalle annettavalla palautteella ohjataan ja kannustetaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä kehitetään edellytyksiä itsearviointiin. Palautetta antavat opetuksesta vastaavat opettajat ja muut opiskelijan opetukseen, ohjaukseen ja tukeen osallistuvat koulutuksen järjestäjän edustajat.

Osaamisen arvioinnilla annetaan tietoa opiskelijan osaamisesta ja varmistetaan koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttaminen. Arvioinnin toteuttaa ja arvioinnista päättää opettaja. Koulutuksen osat arvioidaan arvosanalla hyväksyty tai hylätty. Koulutuksen järjestäjän tulee järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty.

Arvioinnin tarkistamiseen ja oikaisuun sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 55 ja 116 §:ssä valmentavasta koulutuksesta säädetään.

Poiketen siitä, mitä 2—4 momentissa säädetään, valmentavan koulutuksen aikana suoritettavien perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintojen arviointiin sovelletaan, mitä asianomaista koulutusmuotoa koskevassa laissa säädetään.

16 §

Todistukset

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista, kun opiskelija päättää tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suorittamisen. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa todistus suoritetuista koulutuksen osista opiskelijan pyynnöstä myös muulloin.

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijan pyynnöstä todistus suoritetuista opinnoista, jos opiskelija eroaa tai keskeyttää koulutuksen suorittamisen.

Opetushallitus määrää todistuksiin merkittävistä tiedoista.

Valmentavan koulutuksen aikana suoritettavien perusopetuksen, lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen opinnoista annettaviin todistuksiin sovelletaan, mitä kyseistä koulutusmuotoa koskevassa laissa säädetään.

5 luku

Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet

17 §

Opiskeluoikeus

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskeluoikeus päättyy, kun hän on suorittanut tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai kun hänet on 18 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

18 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritusajassa, katsotaan eronneeksi.

Jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

HE 173/2020 vp

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

19 §

Oikeus saada opetusta ja ohjausta

Opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamisen. Opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 22 tuntia viikkoa kohti.

Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista koulutuksen suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää opinto-ohjausta.

20 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijalla on velvollisuus osallistua henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa mukaisesti opetukseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä.

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydyttävä asiallisesti.

Velvollisuudesta korvata aiheutettu vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa opiskelijan aiheuttamista vahingoista tämän huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

21 §

Oikeus erityiseen tukeen

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä. Erityisen tuen antamisen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa koulutuksen perusteiden mukaisen osaamisen.

Opiskelijan suorittaessa lukiolaissa tarkoitettuun lukion oppimäärään kuuluvia opintoja sovelletaan, mitä lukiolaissa säädetään opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen. Opiskelijan suorittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuja tutkinnon osia sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään osaamisen arvioinnin mukauttamisesta.

Opiskelijan oikeuteen vaativaan erityiseen tukeen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään.

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen

järjestäjän selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai muuta laillista edustajaa tulee kuulla ennen päätöksen tekemistä.

Koulutuksen järjestäjän tulee kirjata henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen ja ohjauksen sisältö.

23 §

Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliset etuudet

Jos valmentavaa koulutusta järjestää perusopetuksen järjestäjä, opiskelijalla on oikeus perusopetuslain 31 §:n 1 momentissa säädettyihin vammaisen ja muun erityistä tukea saavan oppilaan opintososiaalsiin etuuksiin.

Jos valmentavaa koulutusta järjestää ammatillisen koulutuksen järjestäjä, opiskelijalla on oikeus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:ssä säädettyihin erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaalsiin etuuksiin.

Vammaisuuden perusteella opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen.

24 §

Opetuksen maksuttomuus

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen kuuluva opetus ja ohjaus ovat opiskelijalle maksuttomia. Opiskelijoiden valintaan liittyvät valinta- tai soveltuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia.

Koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalla on lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka järjestämisluvan mukaisesti järjestetään sisäoppilaitosmuotoisesti. Asuntolassa asumiseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään.

Oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta maksuttomaan koulutukseen säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 4 luvussa.

6 luku

Erinäiset säännökset

25 §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista, jos päätös koskee:

- 1) 10 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista;
- 2) 11 §:ssä tarkoitettua lisäajan myöntämistä opintojen loppuun saattamiseksi;
- 3) 17 §:ssä tarkoitettua opiskelijan oikeutta väliaikaisesti keskeyttää opintonsa;
- 4) 18 §:ssä tarkoitettua opiskelijan katsomista eronneeksi;
- 5) 21 §:ssä tarkoitettua opiskelijan oikeutta erityiseen tukeen.

Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaisissa säädetään.

Haettaessa muutosta 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja etuuksia koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä perusopetuslaissa säädetään. Haettaessa muutosta 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuja etuuksia koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

26 §

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a—36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettuna osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään.

Jos opiskelija suorittaa ammatillisen tutkinnon osaa, sovelletaan lisäksi, mitä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:ssä opiskelijaksi ottamisen esteistä, mainitun lain 9 luvussa opiskelu-oikeuden peruuttamisesta ja huumausainetestauksesta sekä mainitun lain 12 luvussa edellä mainittuihin asioihin liittyvästä muutoksenhausta.

7 luku

Voimaantulo

27 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Tässä laissa tarkoitettua koulutusta saa järjestää 1 päivästä elokuuta 2022.

Opetushallituksen tulee määrätä 12 §:ssä tarkoitettujen koulutuksen perusteet siten, että koulutuksen järjestäjät voivat ottaa ne käyttöön 1 päivänä elokuuta 2022.

28 §

Koulutuksen järjestämistä koskevat siirtymäsäännökset

Jos järjestäjälle on tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen lisäopetuksen järjestämislupa, järjestäjä saa tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31 päivään heinäkuuta 2025.

Jos järjestäjä on järjestänyt tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla lukiolaissa tarkoitettua lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta mutta sillä ei ole 1 päivänä elokuuta 2022 tässä laissa tarkoitettun koulutuksen järjestämislupaa, se saa järjestää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta 31 päivään heinäkuuta 2023 tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten ja niiden nojalla annettujen määräysten mukaisesti. Koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan voi ottaa uusia opiskelijoita edellä tarkoitettuun koulutukseen 31 päivän heinäkuuta 2022 jälkeen.

Jos järjestäjälle on tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa, koulutuksen järjestäjä saa mainitun järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta.

29 §

Opiskelijaa koskevat siirtymäsäännökset

Jos opiskelija on ennen 1 päivää elokuuta 2022 aloittanut opinnot perusopetuslaissa tarkoitettussa lisäopetuksessa, lukiolaissa tarkoitettussa lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa, opiskelija siirtyy mainittuna ajankohtana suorittamaan tässä laissa tarkoitettua tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Tässä pykälässä säädettyä ei kuitenkaan sovelleta 28 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa.

Opetushallitus voi määrätä siirtymiseen liittyvistä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteista ja menettelyistä.

3.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 11 §:n 3 momentti, 25, 28 a ja 28 b §, 40 §:n 4 momentti, 42 §:n 5 kohta ja 45 §,
sellaisina kuin niistä ovat 28 a ja 28 b § laissa 1263/2013, 40 §:n 4 momentti laissa 533/2017 ja 42 §:n 5 kohta laissa 959/2015,
muutetaan 1 §:n 1-3 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 4 momentti, 7 luvun otsikko, 26 §:n otsikko, 1 ja 2 momentti, 26 a §:n 2 momentti, 32 §:n 1 momentti, 33 §:n 1 momentti, 42 §:n 6 kohta ja 46 §:n otsikko, 1, 3 ja 8 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti laissa 1136/2001, 1 §:n 2 momentti ja 32 §:n 1 momentti laissa 542/2018, 1 §:n 3 momentti ja 46 §:n otsikko, 1, 3 ja 8 momentti laissa 1507/2016, 4 §:n 1 momentti ja 33 §:n 1 momentti laissa 1288/1999, 5 §:n 1 momentti laissa 1707/2009, 26 §:n 1 ja 2 momentti laissa 477/2003, 26 a §:n 2 momentti laissa 1040/2014 ja 42 §:n 6 kohta laissa 959/2015, sekä
lisätään lakiin uusi 11 a § ja 42 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 959/2015, uusi 7 kohta seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta. Oppivelvollisuudesta säädetään oppivelvollisuuslaissa (/).

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Aikuisille annettavasta perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka tämän lain 27 §:n nojalla aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia

HE 173/2020 vp

ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

5 §

Muu opetus ja toiminta

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7.—9. vuosiluokan yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Kunta päättää perusopetuksen järjestämisestä muille kuin oppivelvollisille.

9 §

Opetuksen laajuus

Esiopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa sekä asianomaisen ministeriön luvalla jäljempänä 10 §:n 4 momentissa tarkoitetussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

11 §

Opetuksen sisältö

Sen estämättä, mitä edellä tässä pykälässä säädetään, esiopetukseen ja perusopetukseen valmistavaan opetukseen sovelletaan, mitä 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

11 a §

Oikeus saada oppilaanohjausta

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta.

Sellaisella perusopetuksen oppimäärää suorittavalla oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta (*tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus*).

Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle annetaan henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta sekä laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta annetaan 8. ja 9. vuosiluokalla.

7 luku

Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

26 §

Perusopetuksen suorittaminen

Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Perusopetuksen suorittaminen alkaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa säädettyä ajankohtana, jollei lapselle ole tehty tämän lain 27 §:n nojalla päätöstä opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta. Perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta.

Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

26 a §

Esiopetukseen osallistuminen

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen velvollisuudesta osallistua esiopetukseen säädetään oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Lisäksi pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

32 §

Koulumatkat

Jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitettua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus.

33 §

Majoitus

Jos perusopetusta tai oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

-
- 6) 27 §:ssä säädettyä perusopetuksen poikkeavaa aloittamisajankohtaa;
 - 7) 46 §:n 8 momentissa tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomista.

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40—44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

Aikuisten perusopetus koostuu opiskelijan osaamistarpeen mukaan alku- ja päättövaiheen tai ainoastaan päättövaiheen opetuksesta. Opiskelijan osaamistarpeen mukaan alkuvaihe voi sisältää lisäksi erityisen lukutaitovaiheen. Edellä 5 §:ssä tarkoitettua perusopetukseen valmistavaa opetusta ei järjestetä opiskelijalle, jonka 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opintojen aloitusvaihe, suoritettavat kurssit ja muut opiskelun keskeiset sisällöt, opiskeluaika, opintojen suorittamistavat sekä muut tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävät asiat, joista määrätään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon opiskelijalle aiemmin tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen toteutuminen. Lähtötason määrittely tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Suunnitelman toteuttamista seurataan, ja se päivitetään tarvittaessa.

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija

katsotaan eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempanä ajankohtana. Oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisessä ja eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Lain 28 a ja 28 b §:n kumoaminen tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaista perusopetuksen lisäopetusta voi järjestää 31 päivään heinäkuuta 2022 saakka. Perusopetuksen lisäopetukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 2 §:n 3 momentti, 11 §:n 3 momentti ja 20 §:n 2 momentin 3 kohta,

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 10 §, 11 §:n 4 ja 5 momentti, 12 §, 13 §:n 2 momentti, 21 §, 22 §:n 4 momentti, 23 §, 34 §:n 2 momentti, 35 ja 36, 39 §:n 1 ja 2 momentti sekä 41 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 21 § osaksi laissa 1185/2019, sekä

lisätään 24 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään yleissivistävästä lukiokoulutuksesta.

10 §

Oppimäärien tavoitteelliset suorittamisajat, mitoitus ja laajuus

Lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiokoulutusta järjestetään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuina oppimäärinä. Nuorille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot mitoitetaan päätoimista opiskelua varten ja aikuisille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot sivutoimista opiskelua varten.

Oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen peruste on opintopiste. Mitoituksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä ja aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus 88 opintopistettä.

11 §

Oppimäärän sisältö

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tässä laissa tarkoitettun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista, oppiaineryhmiin kuuluvista oppiaineista, opintojen rakenteesta sekä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen opintojen laajuuksista.

Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös muita kuin valtioneuvoston asetuksella säädettyjä lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään. Opinnot ovat opiskelijalle valinnaisia.

12 §

Opetussuunnitelma

Opetushallitus määrää 11 §:n 4 momentissa tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyjen opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä 11 §:n 2 momentissa tarkoitettuja temaattisia opintoja lukuun ottamatta (*opetussuunnitelman perusteet*). Opetussuunnitelman perusteet määrätään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukiokoulutusta ja perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettua perusopetusta varten voidaan opetus- ja kulttuuriministeriön luvalla laatia yhteinen opetussuunnitelma.

13 §

Opintojen järjestäminen

Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä oppimäärän mukainen opetus ja opintojen ohjaus siten, että lukiokoulutuksen oppimäärä on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa. Koulutuksen järjestäjän on opintoja järjestäessään huolehdittava koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että opiskelijan edellytykset oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen eivät vaarannu.

21 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen sekä yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä.

23 §

Opiskeluoikeus

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisääntymistä opintojen loppuun saattamiseen.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta oppivelvollisuuslaissa (/) tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.

Koulutuksen järjestäjä päättää lisäajan myöntämisestä ja opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

24 §

Opiskeluoikeuden päätyminen

Oppivelvollisen katsotaan menettäneen opiskeluoikeutensa 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisessä ja eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

34 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Edellä 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetulta aineopiskelijalta ja 36 §:n 2 momentissa tarkoitetuista erityisen tutkinnon kokeista voidaan periä maksuja, ei kuitenkaan oppivelvolliselta. Lisäksi ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulutustehtävän perusteella muulla opetuskielellä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

35 §

Opintosiaaliset edut

Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Oppivelvollisella opiskelijalla on edellä mainittu oikeus myös

aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa. Koulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta. Asuntolapaikan myöntämiseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 104 §:n 1 momentissa säädetään.

36 §

Lukion oppimäärän suorittaminen

Lukiokoulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen edellä 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai edellä 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa.

Henkilö, jota ei ole otettu 20 §:ssä tarkoitetuksi opiskelijaksi, voi suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärän tai osan siitä kokeissa, joiden toimeenpanosta ja arvostelusta huolehtii tässä laissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä (*erityinen tutkinto*). Erityisen tutkinnon kokeisiin osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa niiden hankkimistavasta riippumatta vastaavat eri oppiaineissa aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Oppivelvollinen voi suorittaa lukion oppimäärää 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Oppivelvollisen tulee laatia 26 §:ssä tarkoitettu henkilökohtainen opintosuunnitelma.

39 §

Todistukset

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus.

Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päättynyt kesken lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääräistä ja muista opinnoista.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangaistuksia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 2 §:n 3 momentin, 11 §:n 3 momentin ja 20 §:n 2 momentin 3 kohdan kumoaminen sekä 1 §:n 1 momentti, 10 §, 11 §:n 4 ja 5 momentti, 12 §, 13 §:n 2 momentti, 21 §, 22 §:n 4 momentti

HE 173/2020 vp

ja 39 §:n 1 ja 2 momentti tulevat voimaan kuitenkin vasta 1 päivänä elokuuta 2022. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suoritetuksi tulemiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 7, 11 ja 14 §, 15 §:n 3 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 38 §, 48 §:n 2 momentti, 6 luvun otsikko, 50, 58 ja 61 §, 62 §:n 1 momentti, 70 §:n 5 momentti, 85 §:n 2 momentti, 96 ja 97 §, 99 §:n 1 momentti, 100 §:n 1 momentti, 102 §:n 3 momentti, 104 §:n 1 ja 3 momentti, 105 §:n 1 ja 3 momentti sekä 111 §:n 1 kohta, sellaisena kuin niistä on 23 §:n 1 momentti laissa 547/2018, sekä

lisätään 44 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

7 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta.

11 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen mitoituserusteet, laajuus ja suoritus aika

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen ja sen osien mitoituksen peruste on osaamispiste.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa suoritus aika määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritus aika voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

14 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen muodostuminen

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen muodostumisesta.

15 §

Tutkinnon perusteet

Opetushallituksen tulee laatia ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että tutkinnot vastaavat laajuudeltaan lukiolain (714/2018) 10 §:ssä säädettyä lukion oppimäärän laajuutta.

16 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen perusteet

Opetushallitus määrää koulutuksen perusteet työhön ja itsenäiseen elämään valmentavalle koulutukselle.

23 §

Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus

Järjestämisluvassa määrätään tutkinnot, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta. Järjestämisluvassa voidaan lisäksi määrätä, ettei oikeus myöntää tutkintoja ja järjestää tutkintokoulutusta koske 6 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyä tiettyyn tutkintoon sisältyvää osaamisalaa tai osaamisaloja. Järjestämisluvassa määrätään lisäksi oikeudesta järjestää työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös järjestämisluvan mukaisiin tutkintoihin liittyvää 8 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta.

27 §

Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät

Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tutkintoja sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitettua koulutusta jäljempänä 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille sekä huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

37 §

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä päättää hakuajoista ja -menettelyistä. Ammatillisen perustutkintokoulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa voidaan kuitenkin käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen.

44 §

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma

Oppivelvollisuuslaissa (/) tarkoitetulle oppivelvolliselle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on laadittava siten, että suunnitelman mukainen ammatillisen tutkinnon suorittamisaika on enintään neljä vuotta.

48 §

Osaamisen hankkimisen suunnittelu

Ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain. Perustutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista.

6 luku

Tutkinnon sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen ja osaamisen arviointi

50 §

Tutkinnon sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen

Tutkinnon osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä säädetään. Tutkinto on suoritettu, kun tutkinnon perusteiden mukaan kaikki tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat osat on suoritettu hyväksytysti.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut koulutuksen perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä säädetään. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on suoritettu, kun koulutuksen perusteiden mukaan kaikki koulutuksen muodostumiseksi vaadittavat koulutuksen osat on suoritettu hyväksytysti.

58 §

Todistus työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittamisesta

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetusta koulutuksesta, kun työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on suoritettu 50 §:ssä säädetyllä tavalla. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista, jos opiskelija on katsottu 97 §:ssä säädetyllä tavalla eronneeksi. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa todistus suoritetuista koulutuksen osista myös opiskelijan pyynnöstä.

61 §

Oikeus saada opetusta ja ohjausta

Opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaa-mistavoitteiden saavuttamisen sekä tukee opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetus ja ohjaus toteutetaan ottaen huomioon 48 §:n 2 momentin mukaisesti arvioitu oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä.

Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamiseen jälkeen jatko-opintoihin, mutta joka ei ole saanut opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa se koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.

62 §

Koulutuksen sisältö

Koulutuksen järjestäjä päättää tutkintokoulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta 15 §:ssä tarkoitettujen tutkinnon perusteiden mukaisesti sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä 16 §:ssä tarkoitettujen koulutuksen perusteiden mukaisesti.

70 §

Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutuksena ei voida järjestää työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta eikä työvoimakoulutusta.

85 §

Kurinpito

Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa 1 momentissa tarkoitettua käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

96 §

Opiskelu oikeus

Opiskelijan opiskelu oikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskelu oikeus päättyy, kun hän on suorittanut sen tutkinnon tai tutkinnon osan tai osat taikka koulutuksen, johon hänet on tässä laissa säädetyn mukaisesti otettu opiskelijaksi, tai kun hänet on 97 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskelu oikeutensa siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskelu oikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelu oikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädetyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitettulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

99 §

Opiskelijahuolto

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevan opiskelijan sekä ammattitutkintokoulutuksessa olevan oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta opiskelijahuoltoon ja opiskelijahuollon palveluihin säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Opetushallitus määrää opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista sekä opiskelijahuollon tavoitteista. Opetushallituksen tulee valmistella määräys yhteistyössä Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijahuollon järjestämistavoista Opetushallituksen määräykseen perustuen.

100 §

Oikeus maksuttomaan ruokailuun

Päätoimisessa perustutkintokoulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Oppivelvollisella opiskelijalla on edellä tarkoitettu oikeus myös päätoimisessa ammattitutkintokoulutuksessa. Opiskelijalla on edellä säädetyn lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka on järjestämisluvan mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti sekä valtioneuvoston asetuksella säädettyissä perustutkinnoissa, joissa osaamisen hankkiminen edellyttää läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa tavanomaista työpäivää pidemmän ajan.

102 §

Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa

Opiskelijalla on oikeus saada korvausta matkakustannuksista, jos koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuva osaamisen hankkiminen edellyttää opiskelijan matkustamista yhteen suuntaan yli kymmenen kilometriä opiskelijan kotoa tai oppisopimustyöpaikalta opetuspaikalle. Oppivelvollisella on kuitenkin oikeus edellä mainittuun korvaukseen, jos matkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä. Opiskelijalla on oikeus matkakorvaukseen yhdeltä edestakaiselta matkalta viikossa. Erityisestä syystä matkakorvaus voidaan maksaa päivittäin, jos opiskelija majoittuu kotonaan. Jos opiskelijalle korvataan päivittäiset matkakustannukset, hänellä ei ole oikeutta majoituskorvaukseen. Matkakorvaus maksetaan vain kotimaassa tapahtuvasta matkasta sekä halvimman matkustustavan mukaan opetuspaikan ja kodin tai oppisopimustyöpaikan välillä tosiasiallisen lähtö- ja paluupaikan mukaan.

104 §

Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan

Koulutuksen järjestäjä päättää asuntolapaikan myöntämisen perusteista. Asuntolapaikan myöntämisessä on sovellettava yhdenvertaisia myöntämisperusteita ja otettava huomioon opis-

kelijan tarve asuntolapaikalle. Asuntolapaikat on myönnettävä ensisijaisesti oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille, toissijaisesti muille mainitun lain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille ja näiden jälkeen muille opiskelijoille. Myöntämisperusteet tulee ilmoittaa asuntolapaikkaa hakeville etukäteen.

Jos opiskelija erotetaan määrääjäksi oppilaitoksesta 85 §:n 2 momentin tai 88 §:n 3 momentin nojalla, hänen osallistumisensa opetukseen evätään 85 §:n 4 momentin nojalla, häneltä pidätetään oikeus opiskeluun 85 §:n 5 momentin nojalla tai hänen opiskeluoikeutensa väliaikaisesti keskeytetään 96 §:n 3 momentin nojalla taikka hän keskeyttää oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n nojalla, koulutuksen järjestäjä voi päättää, että opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan keskeytyy vastaavaksi ajaksi.

105 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Tässä laissa tarkoitettu ammatillinen perustutkintokoulutus sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Lisäksi opiskelijaksi ottamisessa käytettävät pääsy- ja soveltuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voida periä työvoimakoulutuksessa eikä henkilöstökoulutuksessa. Edellä 1 momentissa tarkoitettuja maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista sekä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voida periä oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta opiskelijalta.

111 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaisissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä, jos päätös koskee:

1) 11 §:ssä tarkoitettua työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suoritusajaksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 7, 11 ja 14 §, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 48 §:n 2 momentti, 6 luvun otsikko, 50 ja 58 §, 62 §:n 1 momentti, 70 §:n 5 momentti ja 111 §:n 1 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022. Mitä tämän lain 97 §:n 1 momentissa, 99 §:n 1 momentissa ja 100 §:n 1 momentissa säädetään työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta, sovelletaan 31 päivään heinäkuuta 2022 myös ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen.

6.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 24 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 965/2017, sekä
lisätään 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2015, 1487/2016 ja 965/2017, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 7 a luku seuraavasti:

9 §

Valtionosuuden määrä

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Valtionosuutta myönnetään kuitenkin kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston ylläpitäjälle sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan tai joka on oppivelvollisuuslain (/) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua koulutusta. Edellä 2 §:n 8 momentissa tarkoitettua oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

10 §

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa vuosittain valtion talousarvion rajoissa valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien sekä opetustuntien määrän. Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa lisäksi vuosittain valtion talousarvion rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän edellä mainituista opiskelijaviikoista ja opetustunneista, joihin 9 §:n 1 ja 5 momentin mukaisesti myönnetään sadan prosentin valtionosuus. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

24 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Maksua ei kuitenkaan peritä kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston järjestämästä opetuksesta siltä osin, kuin se on hyväksytty kotoutumisen edistämisestä annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Maksua ei myöskään peritä 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

7 a luku

Oppivelvollisille suunnattu koulutus

25 a §

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteet

Tässä luvussa säädetään oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta. Tätä lukua sovelletaan opiskelijoihin, jotka koulutuksen aloittaessaan ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuudesta säädetään oppivelvollisuuslaissa.

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteena on edistää opiskelijan omaehtoista oppimista ja antaa opiskelijalle valmiudet opintojen jatkamiseen perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa.

Koulutuksen tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden elämänhallintataitoja ja antaa opiskelijoille valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

25 b §

Koulutuksen järjestäminen ja laajuus

Oppivelvollisille suunnattua koulutusta saavat järjestää kansanopistojen ylläpitäjät, joille on myönnetty 4 §:ssä tarkoitettu ylläpitämislupa.

Tässä luvussa tarkoitettu koulutus on laajuudeltaan vähintään 34 opiskelijaviikkoa ja koulutus voi kestää enintään yhden vuoden.

Edellä 2 momentissa säädetystä koulutuksen kestosta voidaan kuitenkin poiketa, jos kansanopiston ylläpitäjän 4 §:ssä tarkoitettua ylläpitämisluvun pääasiallinen tai osittainen koulutustehävä on vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus. Tällöin suoritus aika määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Kansanopiston ylläpitäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritus aika voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

25 c §

Opetussuunnitelman perusteet

Opetushallituksen tulee laatia tässä luvussa tarkoitettulle koulutukselle opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus päättää koulutuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista sekä opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista.

Kansanopiston ylläpitäjän tulee hyväksyä tässä luvussa tarkoitettua koulutusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

25 d §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijaksi ottamisesta oppilaitokseen päättää kansanopiston ylläpitäjä. Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan erityisestä syystä ottaa myös henkilö, jolla kansanopiston ylläpitäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen.

25 e §

Hakumenettelyt ja päätös opiskelijaksi ottamisesta

Kansanopiston ylläpitäjä päättää mahdollisesti järjestettävistä valinta- tai soveltuvuuskokeista.

Kansanopiston ylläpitäjä päättää jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja –menettelyistä.

Opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Jos opiskelijaksi ottamisessa käytetään 3 momentissa tarkoitettuja valtakunnallisia hakumenettelyitä, valitsematta jättämisestä voidaan ilmoittaa hakijalle poiketen siitä, mitä hallintolain 7 luvussa säädetään hallintopäätöksen antamisesta. Valitsematta jättämisestä tulee kuitenkin ilmoittaa hakijalle kirjallisesti. Kansanopiston ylläpitäjän tulee antaa opiskelijaksi ottamista koskeva hallintolain 7 luvun mukainen hallintopäätös, jos hakija kirjallisesti tai suullisesti pyytää päätöksen antamista 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut ilmoituksen opiskelijavalinnan tuloksesta.

25 f §

Oikeus saada opetusta

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta.

Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, johon kirjataan yksilölliset koulutusta ja kehittymistä koskevat tavoitteet sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot.

Kansanopiston ylläpitäjä laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä. Opiskelijan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.

25 g §

Todistukset ja osaamisen arviointi

Tämän luvun mukaiseen koulutukseen osallistumisesta opiskelijalle annetaan todistus.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistusten liitteistä.

Kansanopiston ylläpitäjän tulee antaa opiskelijan pyynnöstä todistus suoritetuista opinnoista, jos opiskelija eroaa tai keskeyttää koulutuksen suorittamisen.

Opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä opetussuunnitelman perusteissa määrättyyn osaamiseen. Arvioinnin tulee kattaa kaikki suoritettavan opetussuunnitelman perusteiden mukaiset vaatimukset ja tavoitteet.

Opiskelijalle on annettava mahdollisuus itsearviointiin. Itsearviointi ei vaikuta osaamisen arviointiin. Osaaminen arvioidaan arvosanalla hyväksytyksi tai hylätyksi. Kansanopiston ylläpitäjän tulee järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty.

25 h §

Opiskeluoikeus

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa kansanopiston ylläpitäjän päättämänä ajankohtana. Opiskelijan opiskeluoikeus päättyy, kun hän on suorittanut 25 b §:ssä säädettyssä laajuudessa koulutuksen tai kun hänet on 25 i §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi. Opiskelijan oikeuteen määräaikaaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa sovelletaan oppivelvollisuuslain 7 §:ää.

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa menettää opiskeluoikeutensa.

Opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeisestä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.

25 j §

Lukiolain soveltaminen

Tässä luvussa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan, mitä lukiolaissa säädetään opiskeluhuollosta, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöstä sekä henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä. Lisäksi sovelletaan mainitun lain 7 lukua kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä sekä 50 §:n 1 momenttia ja 54 §:ää muutoksenhausta.

25 k §

Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen

Edellä 25 g §:ssä tarkoitettuun opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta arvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta.

Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

HE 173/2020 vp

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 2 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 l §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista, jos päätös koskee:

- 1) 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettua koulutuksen suoritusaikaa;
- 2) 25 e §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista;
- 3) 25 i §:ssä tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomista.

Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

25 m §

Säännösten soveltaminen oppivelvollisille järjestettävässä muussa koulutuksessa

Oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa sovelletaan tämän lain 25 d §:ää, 25 e §:n 1 ja 2 momenttia, 25 f §:ää, 25 g §:n 1 ja 3—5 momenttia, 25 h §:ää, 25 i §:n 2—4 momenttia sekä 25 j - 25 l §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 25 c §:n 1 momentti, 25 d § ja 25 e §:n 1, 2 ja 4 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Lain 25 e §:n 3 momentti tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2022.

Opetushallituksen tulee määrätä 25 c §:ssä tarkoitettujen opetussuunnitelman perusteet siten, että kansanopiston ylläpitäjät voivat ottaa ne käyttöön lain voimaan tullessa.

7.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 2 §:n 2 momentin 4 kohta, 3 §:n 1 kohta, 5 §:n 3 kohta, 7 §, 8 §:n 1 momentti, 9 §:n 1 momentti, 24 §:n 1, 7 ja 9 momentti sekä 32 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat 2 §:n 2 momentin 4 kohta ja 5 §:n 3 kohta laissa 1486/2016, 3 §:n 1 kohta, 9 §:n 1 momentti ja 32 b §:n 1 momentti laissa 532/2017, 7 § osaksi laeissa 374/2017 ja 532/2017, 8 §:n 1 momentti laissa 716/2018, 24 §:n 1 ja 7 momentti laissa 374/2017 ja 24 §:n 9 momentti laissa 1502/2016, sekä

lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1410/2014, 532/2017, 957/2017, 716/2018 ja 315/2019, siitä lailla 532/2017 kumotun 3 kohdan tilalle uusi 3 kohta sekä 32 d §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 532/2017, uusi 1 a kohta seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään:

3) oppivelvollisuuslaissa (/);

2 §

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa ja perusopetuslain 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien vaikeimmin kehitysvammaisten ja muiden pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) opetustoimella 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa mainittujen lakien mukaisen toiminnan ja 2 §:n 2 momentin 1, 2, 3 a, 3 b, 4 ja 8—10 kohdassa tarkoitettujen perusopetuslain ja taiteen perusopetuslain mukaisten toimintojen järjestämistä;

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3) perusopetuslaissa tarkoitettussa lisäopetuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvassa opetuksessa, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettussa perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa läsnäolokuukausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

7 §

Kuntayhtymän ja yksityisen järjestämän lukiokoulutuksen rahoitus

Kuntayhtymälle ja yksityiselle koulutuksen järjestäjälle myönnetään lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen järjestämistä varten rahoitusta 6 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla koulutuksen järjestäjien opiskelijamäärien, yksikköhintojen ja erityisen koulutustehtävän lisärahoituksen mukaisesti laskettu valtionosuuden perustetta vastaava euromäärä.

Yksityiselle koulutuksen järjestäjälle, jolle on määrätty erityiseksi koulutustehtäväksi järjestää lukiokoulutusta muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, myönnetään mainittua opetusta varten valtionosuutta 57 prosenttia opiskelijamäärän ja yksikköhinnan tulosta niiden opiskelijoiden osalta, joilla ei ole kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettua kotikuntaa Suomessa.

8 §

Kunnan omarahoitusosuus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen käyttökustannuksiin

Kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksista on 52,21 prosenttia ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen käyttökustannuksista 50 prosenttia euromäärästä, joka lasketaan siten, että 2 ja 3 momentissa säädetyllä tavalla laskettu euromäärä jaetaan koko maan asukasmäärällä ja näin saatu euromäärä kerrotaan kunnan asukasmäärällä.

9 §

Ammatillisen koulutuksen määräraha

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammatillisen koulutuksen järjestäjille rahoitusta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja oppivelvollisuuslaissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan ja 9 a §:n 1 momentissa säädetyn kuntien rahoitusosuuden rajoissa (*ammattillisen koulutuksen määräraha*). Rahoituksena myönnetään laskennallisin perustein perusrahoitusta, suoritusrahoitusta ja vaikuttavuusrahoitusta. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta.

24 §

Lukion yksikköhinnat

Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiolaisissa ja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen järjestämisestä yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,44 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailta järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,21. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Jos opiskelija opiskelee aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, yksikköhinta on 61,5 prosenttia asianomaiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään perusteista, joilla lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetun oppiaineen suorittaminen sekä oppivelvollisen suorittamat mainitun lain 36 §:n 2 momentissa tarkoitetun erityisen tutkinnon kokeet muunnetaan opiskelijamääräksi ja otetaan huomioon tämän pykälän 1 ja 5 momentissa tarkoitettujen aikuisten lukiokoulutuksen mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden määrässä.

32 b §

Opiskelijavuosi

Opiskelijavuodella tarkoitetaan 365:tä päivää, joiden aikana opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena. Opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena opiskeluoikeuden alkamispäivästä lukien siihen päivään asti, kun opiskelijan opiskeluoikeus päättyy. Opiskelijaa ei kuitenkaan oteta huomioon rahoituksen perusteena, jos opiskelijan opiskeluoikeus on väliaikaisesti keskeytetty. Opiskeluoikeuden määräytymisessä sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden alkamisesta, päättymisestä, väliaikaisesta keskeyttämisestä, peruuttamisesta ja pidättämisestä sekä opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta

sekä oppivelvollisuuslain säännöksiä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, oppivelvollinen opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena, jos hän suorittaa oppivelvollisuuttaan oppivelvollisuuslain 8 §:ssä tarkoitetun suunnitelman perusteella.

32 d §

Perusrahoitus

Toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan seuraavilla perusteilla:

1 a) koulutuksen järjestäminen oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ . Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021.

Lain 8 §:n 1 momentissa säädettyä kunnan omarahoitusosuutta lukiokoulutuksen käyttökustannuksista sovelletaan ensimmäisen kerran varainhoitovuodelle 2024 myönnettävään lukio-koulutuksen rahoitukseen. Kunnan omarahoitusosuus on 57,13 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2021 rahoitusta, 54,82 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2022 rahoitusta ja 53,00 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2023 rahoitusta.

Lain 24 §:n 1 momentissa säädettyä erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuutta sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2027. Eri-tyisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuus on 1,57 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoituvuosille 2021—2023, 1,56 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024, 1,51 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2025 ja 1,46 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2026.

Lain 24 §:n 1 momentissa säädettyä aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa opiskelevien painokerrointa ja 7 momentissa säädettyä yksikköhinnan prosenttiosuutta sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024. Painokerroin on 0,646 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, 0,633 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2022 ja 0,621 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2023. Prosenttiosuus on 64,6 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, 63,3 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2022 ja 62,1 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2023.

8.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 §, 3 §:n 1 momentti, 2 luvun otsikko, 4 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 ja 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 16 §, 17 §:n 1 momentin 3, 5 ja 6 kohta sekä 3 momentin 2 kohta, 18 §:n 1 momentti, 20 §, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 28 §:n 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 11 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentti, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 28 §:n 2 momentti laissa 568/2019 sekä 20 § laissa 1184/2019, sekä

lisätään 4 §:ään uusi 5 momentti, lakiin uusi 9 a—9 c § ja uusi 2 a luku, 14 §:n 2 momenttiin uusi 1 a kohta, 17 §:n 1 momenttiin uusi 7 kohta ja 21 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 568/2019 ja 631/2020, uusi 1 a kohta seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen ja tutkintoihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009);
- 7) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 8) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/).

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, oppivelvollisuusrekisteristä, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä sekä korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta. Laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

3 §

Oppijanumero ja oppijanumerorekisteri

Oppijanumero on henkilölle annettava pysyvä tunnus, jota käytetään henkilön yksilöintiin talennettaessa, käsiteltäessä ja luovutettaessa tässä laissa tai varhaiskasvutuslaissa (540/2018) tarkoitetussa tietovarannossa tarkoitettuja tietoja. Opetuksen, koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjä, varhaiskasvatuksen palveluntuottaja, korkeakoulu ja oppilaitoksen ylläpitäjä voi käyttää oppijanumeroa myös henkilön yksilöintiin varhaiskasvutuslaissa, perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa, ammattikorkeakoululaissa, yliopistolaissa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä toteuttaessaan.

2 luku

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto

4 §

Tietovarannon käyttötarkoitus

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta, lukiolaisissa tarkoitettua koulutusta, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta ja vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettua koulutusta koskevia tietoja käytetään henkilön hakeutuessa koulutukseen, koulutuksen aikana, työelämässä sekä henkilön hakiessa koulutukseen liittyviä etuisuuksia.

Tietovarantoon tallennettuja tietoja voidaan käyttää myös oppivelvollisuuslaissa (/) opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, oppilaitoksen ylläpitäjille sekä kunnille säädetyin ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen.

5 §

Tietovarannon yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako

Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat koulutuksen ja opetuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät sekä Opetushallitus. Opetushallitus vastaa tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät vastaavat tallentamiensa tietojen luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EU kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (*yleinen tietosuoja-asetus*) 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Opetushallitus vastaa muista yleisessä tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjälle säädetyistä velvollisuuksista.

Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän taikka oppilaitoksen ylläpitäjän toiminta lakkaa eivätkä kyseisen rekisterinpitäjän tehtävät siirry toiselle oikeushenkilölle, kyseisten tietovarantoon tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

6 §

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Koulutuksen ja opetuksen järjestäjällä sekä oppilaitoksen ylläpitäjällä on velvollisuus tallentaa tietovarantoon 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä tarkoitettut tiedot.

Opetushallitus määrää tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä säädettyjen tietojen tietorakenteista.

9 a §

Vapaassa sivistystyössä järjestettyä oppivelvollisille suunnattua koulutusta koskevat tiedot

Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon seuraavat tiedot mainitun lain 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa olevista opiskelijoistaan:

- 1) suoritettava koulutus;
- 2) opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättäminen;
- 3) suoritettavat opinnot ja osaamisen arviointi.

9 b §

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat tiedot

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän on tallennettava tietovarantoon seuraavat tiedot lain mukaisessa koulutuksessa olevista opiskelijoistaan:

- 1) suoritettava koulutus;
- 2) opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättäminen;
- 3) suoritettavat koulutuksen osat ja osaamisen arviointi;
- 4) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa tarkoitetun rahoituksen laskenta-perusteena olevat koulutuksen järjestämistä koskevat tiedot.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden osalta tallennetaan myös 9 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

9 c §

Maksuttomuutta koskevat tiedot

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Tietovarantoon on tallennettava myös tieto siitä, että opiskelijan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on pidennetty oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

11 §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevat, henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kuuluvat sekä opetuksen ja koulutuksen rahoituksen myöntämistä varten tallennetut tiedot säilytetään kuitenkin ainoastaan viisi vuotta opintojen päättymisestä tai tutkinnon suorittamisesta. Edellä 9 c §:ssä tarkoitetut maksuttomuutta koskevat tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

2 a luku

Oppivelvollisuusrekisteri

11 a §

Rekisterin käyttötarkoitus

Oppivelvollisuusrekisteriin tallennettuja tietoja käytetään opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksen ylläpitäjille sekä kunnille oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen sekä maksuttoman koulutuksen toteuttamiseen.

Tietoja voidaan käyttää myös muiden viranomaisten hoitaessa sellaisia lakisääteisiä tehtäviä, joissa tarvitaan rekisteriin tallennettuja tietoja.

Rekisteriin tallennettuja tietoja voidaan käyttää lisäksi koulutuksen arvioinnissa, tilastoinnissa ja seurannassa.

11 b §

Rekisterin yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako

Rekisterin yhteisrekisteripitäjiä ovat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät, kunnat sekä Opetushallitus. Opetushallitus vastaa rekisterin yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät ja kunnat vastaavat tallentamiensa tietojen yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Opetushallitus vastaa muista yleisessä tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjälle säädetystä velvollisuuksista.

Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän taikka oppilaitoksen ylläpitäjän toiminta lakkaa eivätkä kyseisen rekisterinpitäjän tehtävät siirry toiselle oikeushenkilölle, kyseisten rekisteriin tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedot henkilön oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä sekä tiedon oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto mainitun lain 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava rekisteriin tieto kunnasta, jolle on tehty oppivelvollisuuslain 7 §:n 4 momentissa, 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus.

Opetushallitus määrää tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 1—3 momentissa tarkoitettujen tietojen tietorakenteista.

Rekisteriin tallennetaan lisäksi henkilön nimi ja oppijanumero.

11 d §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Rekisteristä tietoja voidaan luovuttaa viranomaiselle, jolla lain säännöksen tai laissa säädetyn tehtävänsä perusteella on oikeus saada rekisteriin sisältyviä tietoja opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä, oppilaitoksen ylläpitäjällä tai kunnalta. Salassa pidettäviä tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa vain, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen laissa erikseen nimenomaisesti säädetään.

Opetushallitus voi tuottaa rekisteristä opetuksen ja koulutuksen arvioinnin, tutkimuksen, kehittämisen, tilastoinnin ja muun seurannan sekä ohjauksen ja rahoituksen edellyttämiä tietoaineistoja.

11 e §

Rekisterin tietojen säilytysaika

Rekisteriin tallennetut tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

14 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja

Ylioppilastutkintorekisteriin tallennetaan:

1 a) tieto ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n 4 momentissa tarkoitettuun kokeeseen ilmoittautumisesta;

16 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietojen säilytysaika

Ylioppilastutkintorekisterin tiedot säilytetään pysyvästi. Edellä 14 §:n 1 momentin 1 a kohdassa tarkoitetut tiedot säilytetään kuitenkin viisi vuotta sen jälkeen, kun oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettu oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

17 §

Opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjille, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seurantaan ja arviointia varten;

- 6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin;
7) oppivelvollisuuslain 10 §:ssä tarkoitetun hakeutumiselvöllisuuden seuraamiseen.

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

2) ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä järjestettyyn oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen.

18 §

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjät ja vastuiden jako

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut 17 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta ja ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjät ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät 17 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta.

20 §

Opiskelijavalintarekisterin tietolähteet

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjällä on oikeus koulutukseen hakevan henkilön ilmoittamien tietojen lisäksi salassapitosäännösten estämättä saada 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja ylioppilastutkintorekisteristä, Digi- ja väestötietovirastolta, työ- ja elinkeinoviranomaisilta, perusopetuksen järjestäjiltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjiltä, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjiltä, vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjiltä sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisistä rekistereistä, jotka on muodostettu opiskelijoiden valintaa varten.

21 §

Tietojen luovuttaminen opiskelijavalintarekisteristä

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin 1 momentissa tarkoitettut tiedot ovat tarpeen ja 5 momentissa tarkoitettut tiedot ovat välttämättömiä vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille, vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisiin rekistereihin;

1 a) oppivelvollisuuslain 11, 12 ja 14 §:ssä tarkoitetulle ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle, oppilaitoksen ylläpitäjälle tai kunnalle;

28 §

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun tarkoitus ja luovutettavat tiedot

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla luovutetaan:
1) opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon sisältyviä 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä tarkoitettuja tietoja, lukuun ottamatta 9 §:n 2—5 momentissa tarkoitettuja tietoja;
1 a) oppivelvollisuusrekisteriin sisältyviä 11 c §:ssä tarkoitettuja tietoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ . Sen 17 §:n 1 momentin 5—7 kohta sekä 21 §:n 1 momentin 1 a kohta tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Sen 17 §:n 1 momentin 3 kohta ja 3 momentin 2 kohta, 18 §:n 1 momentti, 20 § ja 21 §:n 1 momentin 1 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2022 sekä 9 b § vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

9.

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 1 momentti, 4 §:n 3 momentti, 5 a §, 7 c §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 a §:n 1 momentin 1 kohta,
sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 3 momentti laeissa 550/2018 ja 861/2019, 5 a § laissa 550/2018 sekä 7 c §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 a §:n 1 momentin 1 kohta laissa 1169/2018, sekä
lisätään 11 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1169/2018, uusi 2 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa perusopetuksen suorittamisen jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Muussa kuin 2 momentissa tarkoitettussa oppilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

- 1) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) säädettyä koulutusta;
 - 2) lukiolaissa (714/2018) säädettyä lukiokoulutusta tai lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta;
 - 3) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitettua koulutusta;
 - 4) muuta kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua koulutusta vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettussa kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa tai Snellman-korkeakoulu-nimisessä oppilaitoksessa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa koulutuskeskuksessa;
 - 5) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyä aikuisille tarkoitettua perusopetusta; tai
 - 6) muun alan viranomaisten kuin opetusviranomaisten valvomaa 1 kohdassa tarkoitettua koulutusta vastaavaa ammatillista koulutusta.
-

5 a §

Päätoimiset opinnot

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on korkeakoulututkinnon suorittaminen. Muut korkeakouluopinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohti.

Lukio-opinnot ovat päätoimisia, jos niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 150 opintopistettä tai jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina. Päätoimiseksi opinnoiksi katsotaan myös lukiokoulutukseen valmistava yhden lukuvuoden ja vähintään 50 opintopisteen laajuinen opintokokonaisuus. Lukio-opinnoissa edellytetään lisäksi, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään 20 opintopisteen laajuisiin opintoihin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätoimisiksi. Päätoimiseksi opinnoiksi katsotaan myös aikuisille suunnatun oppimäärän mukaiset lukio-opinnot, joita suorittaa oppivelvollisuuslain (/) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija.

Päätoimista on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen koulutus, jonka tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tutkinnon osan taikka työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen. Ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon tai mainittujen tutkintojen osien suorittaminen on päätoimista, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovittu opintojen laajuus on vähintään 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti.

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen suorittaminen.

Muut kuin 1—4 momentissa tarkoitetut opinnot ovat päätoimisia, jos opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia, 4,5 osaamispistettä tai kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti.

Aikuisille tarkoitettu perusopetuslain mukainen opiskelu on päätoimista, jos opintojen laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa.

Ulkomaisessa oppilaitoksessa opinnot ovat päätoimisia, jos oppilaitos on määritellyt ne päätoimisiksi. Korkeakouluopinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opintojen laajuus vastaa keskimäärin vähintään viittä opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Muut opinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opetussuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia. Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettäviin opintoihin.

7 c §

Lukuvuoden tukikuukausien määrä

Opintotuki myönnetään Suomessa:

2) tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

11 a §

Oikeus oppimateriaalisiin

Opiskelijalla on oikeus oppimateriaalisiin, kun:

1) opiskelija suorittaa 4 §:n 3 momentin 1—3 tai 6 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa;

Oppimateriaalilisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka on oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 4 §:n 3 momentin 3 kohta ja 5 a §:n 4 momentti ja 7 c §:n 1 momentin 2 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

Ennen 1 päivää elokuuta 2021 käyttöön otettujen lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti aloitettujen lukio-opintojen sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen päätoimisuuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

10.

Laki

koulumatkatukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan koulumatkatukilain (48/1997) 1 §:n 1 momentti, 2, 3, 4, 5 ja 6 §, 7 §:n 1 momentti sekä 8 ja 14 §,

sellaisina kuin ne ovat 1 §:n 1 momentti laissa 551/2018, 2 § laeissa 53/2011 ja 551/2018, 3 § laeissa 346/2004, 592/2004 ja 53/2011, 4 § laeissa 422/2015 ja 386/2019, 5 § laeissa 346/2004, 592/2004 ja 422/2015, 6 § laissa 346/2004, 7 §:n 1 momentti ja 14 § laissa 1079/2012 sekä 8 § laissa 53/2011, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuen myöntämisestä aikuisille tarkoitetun perusopetuksen opintoja, lukiopintoja tai ammatillisia opintoja harjoittavan opiskelijan asunnon ja oppilaitoksen välisestä päivittäisestä koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin. Tukea kutsutaan koulumatkatueksi.

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

- 1) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyssä aikuisille tarkoitetussa perusopetuksessa;
- 2) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitetussa koulutuksessa;
- 3) lukiolaissa (714/2018) tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa;
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 5 §:ssä tarkoitetussa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa tai 7 §:ssä tarkoitetussa valmentavassa koulutuksessa;
- 5) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai
- 6) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Koulumatkatukeen on lisäksi oikeutettu oppivelvollisuuslain (/) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

- 1) lukiolaissa säädettyssä aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa;
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetussa ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa;
- 3) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa; tai
- 4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).
Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kalenterikuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus.

Koulumatkatukea myönnetään, jos opiskelijan:

- 1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä;
- 2) koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa kuukaudessa koko kuukauden tukea myönnettäessä tai 27 euroa kuukaudessa puolen kuukauden tukea myönnettäessä; sekä
- 3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa.

Mitä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, ei sovelleta myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle. Edellä tarkoitetulle opiskelijalle myönnetään koulumatkatukea, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa ja tämän lain 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Matkakustannukset määräytyvät kuitenkin halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle 10 kilometriä.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Jos yhdensuuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustannukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.

Kun koulumatkatuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan. Matkakustannuksia ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Edellä 2—4 momentissa tarkoitettujen koulumatkan pituuden mukaan määräytyvien koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan, kun kyse on koko kuukauden tuesta ja 11 päivän mukaan, kun kyse on puolen kuukauden tuesta.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos 3 §:n 2 momentin 1 kohdassa tai mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettuun yhdensuuntaiseen koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuosuus

Koulumatkatukena korvataan koko kuukauden tukena 43 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset ja puolen kuukauden tukena 21,50 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset. Opiskelija maksaa laskennallisista koulumatkakustannuksista kuukausittain koko kuukauden tuen osalta enintään 43 euroa ja puolen kuukauden tuen osalta enintään 21,50 euroa (*opiskelijan maksuosuus*), jos 4 §:stä tai tämän pykälän 3 momentista ei muuta johdu.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa useammalla kuin yhdellä matkustustavalla opiskelijan maksuosuus vähennetään joukkoliikenteen matkakustannuksista. Jos joukkoliikenteen matkakustannuksia ei ole, opiskelijan maksuosuus vähennetään koulutuksen järjestäjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukaisesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista.

Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei sovelleta myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle koulumatkatukena korvataan edellä 4 §:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumatkan kustannukset. Jos tuki kuitenkin myönnetään tämän lain 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, tuki on 70 prosenttia edellä 4 §:n 5 momentissa tarkoitetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella määräytyvästä tuesta.

6 §

Hakeminen

Koulumatkatukea haetaan Kansaneläkelaitokselta. Hakemus jätetään Kansaneläkelaitokselle. Hakemuksen voi jättää myös asianomaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitokselle toimitettavaksi.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Kalenterikuukausi oikeuttaa koko kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää. Kalenterikuukausi oikeuttaa puolen kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää.

8 §

Tarkistaminen ja keskeyttäminen

Koulumatkatukea tarkistetaan tai se lakkautetaan, jos opiskelijan olosuhteissa on tapahtunut muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada koulumatkatukea tai tuen määrään.

Jos on perusteltua syytä olettaa, että koulumatkatuki olisi lakkautettava tai sen määrää vähennettävä, koulumatkatuen maksaminen voidaan väliaikaisesti keskeyttää tai maksettavaa määrää vähentää, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Jos opiskelija ei toimita pyydettyä selvitystä, asia voidaan ratkaista lopullisella päätöksellä niiden selvitysten perusteella, jotka ovat Kansaneläkelaitoksen käytettävissä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

Koulumatkatuen maksaminen voidaan lakkauttaa myös opiskelijan pyynnöstä.

Kun opiskelija valmistuu, keskeyttää opintonsa tai opiskelijan olosuhteissa tapahtuu muu tukeen vaikuttava muutos, koulumatkatukioikeus tarkistetaan kuukausikohtaisesti tai lakkauteen ottaen huomioon, mitä 7 §:n 1 momentissa säädetään koulumatkatukeen oikeuttavien päivien määrästä.

14 §

Viittaussäännös

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulumatkatukea koskevassa asiassa noudatetaan, mitä opintotukilaissa säädetään opintotuen toimeenpanosta, takaisinperinnästä ja takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta, itseoikaisusta, päätöksen poistamisesta, asiavirheen korjaamisesta, tietojen saamisesta, käytöstä ja luovuttamisesta, ulosmittaus- ja siirtokiellosta sekä rahoituksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 2 §:n 1 momentin 2 kohta tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022 ja 6 § vasta 1 päivänä elokuuta 2023.

11.

Laki

ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 20 §:ään uusi 4 ja 5 momentti seuraavasti:

20 §

Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Oppivelvollisuuslain (/) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta kokelaalta ei saada periä maksuja osallistumisesta viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen, eikä edellä tarkoitettujen hylättyjen kokeiden uusimisesta. Maksu hylätyn kokeen uusimisesta saadaan kuitenkin periä, jos koe on katsottu 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi.

Jos kokelas ilmoittautuu saman tutkintokerran aikana useaan kokeeseen siten, että lukumäärän perusteella kaikki kokeet eivät ole 4 momentissa säädetyllä tavalla maksuttomia, kokelaan tulee ilmoittautumisen yhteydessä valita, minkä kokeen tai mitkä kokeet hän haluaa suorittaa maksuttomasti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

12.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 1 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 886/2017, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetussa opetuksessa;
- 2) lukiolaissa (714/2018) tarkoitetussa koulutuksessa;
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetussa perustutkintokoulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;
- 4) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitetussa koulutuksessa;
- 5) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa ja oppivelvollisuuslain (/) 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa.

Tätä lakia ei sovelleta:

- 1) perusopetuslaissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan;
- 2) perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun oppilaaseen;
- 3) lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun opiskelijaan eikä sellaiseen opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Poiketen siitä, mitä 2 momentissa säädetään, tätä lakia sovelletaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten opetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi lakia sovelletaan oppivelvolliseen, joka opiskelee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitetussa ammattitutkintokoulutuksessa.

Mitä tässä laissa säädetään opiskelijasta, koulutuksen järjestäjästä ja oppilaitoksesta, koskee myös perusopetuslaissa tarkoitettua oppilasta, opetuksen järjestäjää ja koulua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 1 §:n 1 momentin 4 kohta tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen sovelletaan 31 päivään heinäkuuta 2022 tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

13.

Laki

Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain 39 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain (1463/2007) 39 §:n 1 momentti seuraavasti:

39 §

Oppivelvollisuuden suorittamiseen rinnastaminen

Suomessa oppivelvollisen lapsen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan opiskellessaan tässä laissa tarkoitetussa koulussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

14.

Laki

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (252/2010) 3 ja 7 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 538/2017, seuraavasti:

3 §

Ammatillinen koulutus

Koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen koulutukseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (531/2017) ja oppivelvollisuuslakia (/), jollei tästä laista muuta johdu.

7 §

Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamiseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 1 momenttia ja 39 §:ää.

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä säädetään opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön. Mainitun pykälän 4 ja 5 momentissa tarkoitetut järjestyssäännöt ja muut järjestysmääräykset ovat yhteisiä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja 4 §:ssä tarkoitettuun opetukseen osallistuville opiskelijoille.

Oppivelvollisuutta suorittaviin opiskelijoihin sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85—92 §:ssä säädetään kurinpitotoimista ja niihin liittyvistä menettelyistä sekä mitä mainitussa laissa säädetään kurinpitotoimia koskevien päätösten muutoksenhausta. Oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään lisäksi oppivelvollisuuslaissa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

15.

Laki

varhaiskasvatuslain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 12 §, sellaisena kuin se on laissa 1395/2019, seuraavasti:

12 §

Oikeus varhaiskasvatukseen

Sen lisäksi, mitä 5 §:ssä säädetään, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen oppivelvollisuuslain (/) 2 §:ssä tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta tämän lain 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdan mukaisesti sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Varhaiskasvatusta ei kuitenkaan ole järjestettävä aikana, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahakauden ulkopuolella maksettavaa isyysrahaa.

Jos lapsi ennen oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuusikää osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan taikka perusopetukseen, varhaiskasvatusta järjestetään täydentävästi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

16.

Laki

valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998)
1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2017, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtion ja rekisteröidyn yhteisön tai säätiön järjestämään koulutukseen,
josta säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 4) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/);
- 5) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 6) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

17.

Laki

tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain (93/2017) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2017, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkintoihin ja perusopetuksen ja lukion oppimääriin, joista säädetään seuraavissa laeissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa:

- 1) perusopetuslaki (628/1998);
- 2) lukiolaki (714/2018);
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017);
- 4) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettu laki (/);
- 5) ammattikorkeakoululaki (932/2014);
- 6) yliopistolaki (558/2009);
- 7) Maanpuolustuskorkeakoulusta annettu laki (1121/2008);
- 8) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annettu laki (1316/2006);
- 9) Poliisiammattikorkeakoulusta annettu laki (1164/2013);
- 10) Pelastusopistosta annettu laki (607/2006).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

18.

Laki

Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain (1295/2013) 2 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohta sekä 6 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohta laissa 114/2020, seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Arviointikeskuksen tehtävänä on:

2) tehdä 5 §:ssä tarkoitetun arviointisuunnitelman mukaisesti:

a) perusopetuslain (628/1998) 14 §:ssä tarkoitettujen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden sekä lukiolain (714/2018) 11 §:ssä tarkoitetun oppimäärän ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja;

6 §

Salassa pidettävien henkilötietojen saaminen ja säilyttäminen

Arviointikeskuksella on oikeus saada varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja palveluntuottajilta, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä sekä Opetushallitukselta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä muita kuin korkeakoulujen opiskelijoita koskevat 2 §:n 1 ja 2 kohdassa säädettyjen arviointitehtävien suorittamiseksi välttämättömät henkilötiedot, jotka liittyvät:

3) perusopetuslain 22 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 53 §:ssä, lukiolain 37 §:ssä, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (/) 15 §:ssä ja taiteen perusopetuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetun oppilaan tai opiskelijan oppimisen tai osaamisen arvioinnin tuloksiin;

5) varhaiskasvatuslaissa (540/2018), perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tuen saamiseen ja järjestämistapoihin; sekä

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

19.

Laki

nuorisolain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorisolain (1285/2016) 11 §:n 2—4 momentti seuraavasti:

11 §

Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle

Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

1) koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot muusta kuin oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;

2) puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

Koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot 2 momentissa tarkoitettua nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa.

Sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voidaan luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

1) opetuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin;

2) koulutuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;

3) myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomainen sekä Kansaneläkelaitos voivat luovuttaa tiedot nuoresta, jos viranomainen tai Kansaneläkelaitos arvioi tehtävässään saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

20.

Laki

valmiuslain 109 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmiuslain (1552/2011) 109 §:n 1 momentti seuraavasti:

109 §

Opetus ja koulutus

Edellä 3 §:n 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa opetus- ja kulttuuriministeriö voi enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan määrätä perusopetuslaissa (628/1998), lukio-laissa (714/2018), Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa (1463/2007), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017), tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/), vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998), taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998), ammattikorkeakoululaissa (932/2014) ja yliopistolaissa (558/2009) säädetyin opetus- ja muun toiminnan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle, jos se on välttämätöntä väestön siirtämisen tai oleskelu- ja liikkumisrajoitusten vuoksi taikka muutoin väestön suojaamiseksi. Jos jonkin alueen väestöä siirretään 121 §:n nojalla muualle, valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että esi- ja perusopetuksen järjestämisestä siirretyille oppilaille vastaa tilapäisesti oppilaan asuinkunnan sijasta se kunta, jonka alueelle oppilas on siirretty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

21.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 1 §:n 1 momentin 32 kohta, 2 §:n 1 momentin 4 kohta ja 3 momentti, 4 §:n 1 momentin 10 kohta, 37 §:n 1 momentti, 38 §:n 4 momentti, 58 §:n 2 momentin 3 kohta sekä 59 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentin 32 kohta laissa 1376/2019, 4 §:n 1 momentin 10 kohta ja 38 §:n 4 momentti laissa 676/2014 sekä 58 §:n 2 momentin 3 kohta ja 59 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 1 kohta laissa 1509/2016, sekä

lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1376/2019, uusi 33 kohta seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (*valtionosuustehtävä*), joista säädetään:

32) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013);

33) oppivelvollisuuslaissa (/).

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tämän lain perusteella ei myönnetä valtionosuutta käyttökustannuksiin, jotka aiheutuvat:

4) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetusta aikuisten perusopetuksesta;

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen sekä sisäoppilaitosmuodossa ja koulukodissa järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan jäljempänä:

10) *oppivelvollisella* oppilasta, joka suorittaa oppivelvollisuuttaan siten kuin oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;

37 §

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Jos esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa muu kuin oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin 38—41 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

38 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Kotikuntakorvaus määräytyy 16-vuotiaalle perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta suorittavalle oppivelvolliselle 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvausperusteen perusteella.

58 §

Kustannustenjaon tarkistaminen

Kustannustenjaon tarkistuksessa valtion ja kuntien välillä tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena 6—13 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena olevat perushinnat. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

- 3) rahoitus perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun aikuisten perusopetukseen;

59 §

Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset

Kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

- 2) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä; ja

Kustannustenjaon tarkistuksessa ei oteta huomioon kuitenkaan käyttökustannuksia, jotka aiheutuvat:

- 1) perusopetuslain 46 §:n mukaisesta aikuisten perusopetuksesta, lukuun ottamatta 46 §:n 2 momentissa tarkoitettua opetusta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

22.

Laki

digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 3 §:n 3 momentin 2 kohta seuraavasti:

3 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia ei sovelleta:

2) varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaisessa varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuslain (628/1998), lukiolain (714/2018), ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017), tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (/), vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998), yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisessa opetuksessa, kun verkkosivusto tai mobiilisovellus tuotetaan varhaiskasvatuksen tai opetuksen yhteydessä ja sen käyttö tapahtuu rajatussa ryhmässä määräaikaaisesti;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

23.

Laki

nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 2 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentti, 9 §:n 2 momentti ja 12 §, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 2 momentti laissa 408/1996, sekä *lisätään* 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 408/1996, uusi 5 momentti seuraavasti:

2 §

Työhön ottaminen

Työhön saadaan ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja jonka osalta perusopetuksen suorittaminen on perusopetuslain (628/1998) 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt.

4 §

Säännöllinen työaika

Työntekijän, joka on velvollinen suorittamaan perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen oppimäärää, päivittäinen työaika koulutyön aikana saa koulun vapaapäivinä olla enintään seitsemän tuntia ja koulupäivinä enintään kaksi tuntia. Koulupäivän ja työajan pituus yhteensä ei saa kuitenkaan ylittää kahdeksaa tuntia eikä viikoittainen työaika 12 tuntia.

7 §

Työajan sijoittelu

Oppivelvollisuuslain (/) 4 §:n mukaista perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta suorittavan työntekijän työaika on sijoitettava siten, ettei se ole esteenä opetus suunnitelman tai muun koulutusta koskevan suunnitelman mukaiseen koulutukseen osallistumiselle. Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle hyvissä ajoin, milloin hänen läsnäolonsa opinnoissa on välttämätöntä. Työntekijällä on oikeus kieltäytyä työvuorosta, joka estää hänen osallistumisensa opetukseen.

9 §

Työn turvallisuus ja terveellisyys

Nuorella saa teettää ainoastaan sellaista työtä, joka ei aiheuta erityistä tapaturmanvaaraa tai terveyshaittaa tai joka ei ole 1 momentissa tarkoitettulla tavalla nuorelle työntekijälle itselleen

tai muille vahingoksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä, niiden teettämisen edellytyksistä koulutuksen yhteydessä ja muutoin sekä tällaisen työn teettämiseen liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta työsuojeluviranomaiselle ja nuoren huoltajalle.

12 §

Selvitys työhön otettavan iästä ja perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta

Ennen kuin 18 vuotta nuorempi henkilö otetaan työhön, tulee hänen iästään sekä siitä, onko hänen osaltaan perusopetuksen suorittaminen päättynyt siten kuin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään, olla luotettava selvitys.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä annettu valtioneuvoston asetus (475/2006) jää voimaan myös siltä osin kuin se on annettu tällä lailla muutetun 9 §:n 2 momentin nojalla.

24.

Laki

työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
533/2006, seuraavasti:

4 luku

Perhevapaat

4 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (/) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

25.

Laki

merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 5 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 7 §:n 1 momentti ja 5 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 1 luvun 7 §:n 1 momentti laissa 250/2019, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

7 §

Vajaavaltaisen työsopimus

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias ja jonka osalta perusopetuksen suorittaminen on perusopetuslain (628/1998) 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt. Perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta suoritettavaan sovelletaan lisäksi, mitä nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 7 §:n 5 momentissa säädetään.

5 luku

Perhevapaat

5 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (/) 2 §:n 3 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

26.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 20 §:n 1 momentti seuraavasti:

20 §

Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutuksena maahanmuuttajalle, jonka oppivelvollisuus on päättynyt, järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

27.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 2 luvun 10 §:n 2 momentti, 3 luvun 1 §:n 1 momentti ja 7 luvun 2 §:n 2 momentin 4 kohta,
sellaisina kuin ne ovat 2 luvun 10 §:n 2 momentti laeissa 1001/2012, 906/2017 ja 552/2018, 3 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 1418/2019 ja 7 luvun 2 §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1267/2018, seuraavasti:

2 luku

Etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset

10 §

Opiskelu

Päätöisinä pidetään:

- 1) opintoja, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon taikka yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen;
 - 2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisia opintoja, joiden tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tutkinnon osan tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen;
 - 3) lukio-opintoja, joiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 150 opintopistettä; sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätöisiksi;
 - 4) opintoja, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettussa laissa (/) tarkoitetun koulutuksen suorittaminen;
 - 5) muita kuin 1—4 kohdassa tarkoitettuja ammatillisia valmiuksia antavia opintoja, joiden opintosuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä, kolme opintoviikkoa tai 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti;
 - 6) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä tarkoitettujen aikuisten perusopetuksen opintoja, joiden laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa;
 - 7) muita kuin 1—6 kohdassa tarkoitettuja opintoja, joiden opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia.
-

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

1 §

Yleiset rajoitukset

Työttömyysetuutta ei myönnetä työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Työttömyysetuus voidaan kuitenkin myöntää 17 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, joka on suorittanut oppivelvollisuutensa tai joka on keskeyttänyt oppivelvollisuutensa suorittamisen oppivelvollisuuslain (/) 7 §:ssä säädetyllä tavalla. Ennen vuotta 1965 syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona työnhakija täyttää 65 vuotta. Vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona hän täyttää työntekijän eläkelain (395/2006) 11 §:ssä tarkoitetun alimman vanhuuseläkeiän.

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

2 §

Työmarkkinatuen odotusaika

Odotusaikaa ei aseteta, jos:

4) henkilöllä ei sairauden tai vamman vuoksi ole valmiuksia ammatillisen tutkinnon suorittamiseen ja hän on suorittanut ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:n 3 momentissa tarkoitetun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tai saavuttanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovitut tavoitteet.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .
Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen pitämiseen päätoimisena sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

28.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 12 a §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1653/2015, seuraavasti:

12 a §

Vakuutusmaksuvelvollisuutta koskevat rajoitukset

Työttömyysvakuutusmaksua ei makseta:

1) ajalta ennen sitä seuraavaa kalenterikuukautta, jona työntekijä täyttää 18 vuotta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

29.

Laki

lastensuojelulain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 24 §:n 2 momentti seuraavasti:

24 §

Vastuu lapsen edun turvaamisesta

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain (/) 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee tarvittaessa ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

30.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta sekä 17 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 13 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta laissa 975/2013 sekä 17 §:n 3 momentti laissa 1282/2002, seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

2) lapsen perusopetuksen aloittamista edeltävältä lukuvuodelta, jos lapsi osallistuu silloin oppivelvollisena esiopetukseen;

3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (/) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin.

17 §

Maksaminen

Tuen maksaminen lakkaa kuitenkin viimeistään heinäkuun 31 päivänä sinä vuonna, jona lapsi siirtyy oppivelvollisena perusopetukseen. Jos lapsen oppivelvollisuus alkaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaan vuotta oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa mainittua aikaisemmin, tuen maksaminen kuitenkin lakkaa viimeistään oppivelvollisuuden alkamisvuotta seuraavana vuonna.

HE 173/2020 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .

Helsingissä 15.10.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Opetusministeri Li Andersson

3.

Laki**perusopetuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 11 §:n 3 momentti, 25, 28 a ja 28 b §, 40 §:n 4 momentti, 42 §:n 5 kohta ja 45 §, sellaisina kuin niistä ovat 28 a ja 28 b § laissa 1263/2013, 40 §:n 4 momentti laissa 533/2017 ja 42 §:n 5 kohta laissa 959/2015,

muutetaan 1 §:n 1-3 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 4 momentti, 7 luvun otsikko, 26 §:n otsikko, 1 ja 2 momentti, 26 a §:n 2 momentti, 32 §:n 1 momentti, 33 §:n 1 momentti, 42 §:n 6 kohta ja 46 §:n otsikko, 1, 3 ja 8 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti laissa 1136/2001, 1 §:n 2 momentti ja 32 §:n 1 momentti laissa 542/2018, 1 §:n 3 momentti ja 46 §:n otsikko, 1, 3 ja 8 momentti laissa 1507/2016, 4 §:n 1 momentti ja 33 §:n 1 momentti laissa 1288/1999, 5 §:n 1 momentti laissa 1707/2009, 26 §:n 1 ja 2 momentti laissa 477/2003, 26 a §:n 2 momentti laissa 1040/2014 ja 42 §:n 6 kohta laissa 959/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 11 a § ja 42 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 959/2015, uusi 7 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltaisala

Soveltaisala

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta.

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, *perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettavasta lisäopetuksesta*, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen so-

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta. *Oppivelvollisuudesta säädetään oppivelvollisuuslaissa (/).*

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä,

Voimassa oleva laki

velletään lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestettävästä perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka 27 §:n mukaisesti aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

5 §

Muu opetus ja toiminta

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta, *lisäopetusta* ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7—9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustava-

Ehdotus

mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Aikuisille annettavasta perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta *oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa* tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka *tämän lain 27 §:n nojalla* aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. *Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään.* Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

5 §

Muu opetus ja toiminta

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7.—9. vuosiluokan yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

perusopetuksen toimintaa. Kunta päättää perusopetuksen järjestämisestä muille kuin oppivelvollisille.

toimintaa. Kunta päättää perusopetuksen järjestämisestä muille kuin oppivelvollisille.

9 §

9 §

Opetuksen laajuus

Opetuksen laajuus

Esiopetus ja lisäopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa sekä asianomaisen ministeriön luvalla 10 §:n 4 momentissa tarkoitetussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

Esiopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa sekä asianomaisen ministeriön luvalla jäljempänä 10 §:n 4 momentissa tarkoitetussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

11 §

11 §

Opetuksen sisältö

Opetuksen sisältö

Oppilaalle tulee antaa oppilaanohjausta.
Esiopetuksesta, lisäopetuksesta ja perusopetukseen valmistavasta opetuksesta on sen estämättä, mitä edellä tässä pykälässä säädetään, voimassa, mitä 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

(kumotaan 3 mom.)

Sen estämättä, mitä edellä tässä pykälässä säädetään, esiopetukseen ja perusopetukseen valmistavaan opetukseen sovelletaan, mitä 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

11 a §

Oikeus saada oppilaanohjausta

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta.

Sellaisella perusopetuksen oppimäärää suorittavalla oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta (tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus).

Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle annetaan henkilökohtaista

Voimassa oleva laki

Ehdotus

taista ja muuta oppilaanohjausta sekä laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta annetaan 8. ja 9. vuosiluokalla.

7 luku

7 luku

Oppivelvollisuus sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

25 §

Oppivelvollisuus

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta.

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

(kumotaan)

26 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen

Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Edellä 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen.

Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja

26 §

Perusopetuksen suorittaminen

Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Perusopetuksen suorittaminen alkaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa säädettyinä ajankohtana, jollei lapselle ole tehty tämän lain 27 §:n nojalla päätöstä opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta. Perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta.

Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle. *Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua.*

ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

26 a §

26 a §

Esiopetukseen osallistuminen

Esiopetukseen osallistuminen

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen on osallistuttava 26 §:n 1 momentin mukaisesti esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen velvollisuudesta osallistua esiopetukseen säädetään oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

28 a §

Valtuus säätää lisäopetukseen hakemisesta

Hakumenettelystä lisäopetukseen voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella. (kumotaan)

28 b §

Päätös lisäopetuksen oppilaaksi ottamisesta

Jos päätös oppilaaksi ottamisesta tehdään käyttäen 28 a §:n nojalla säädettyjä hakumenettelyitä, joissa useaan koulutukseen voidaan hakea yhdellä hakemuksella, valitsematta jättämisestä voidaan ilmoittaa hakijalle postitse kirjeellä. (kumotaan)

Jos oppilasvalinnan tuloksesta on ilmoitettu kirjeellä, opetuksen järjestäjän tulee antaa oppilaaksi ottamista koskeva kirjallinen päätös muutoksenhakuohjeineen hakijan pyynnöstä. Hakijan tulee kirjallisesti tai suullisesti pyytää päätöksen antamista 30 päivän kuluessa siitä, kun hakija on saanut tiedoksi 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen oppilasvalinnan tuloksesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tässä pykälässä tarkoitettussa menettelyssä noudatetaan muutoin, mitä päätöksen antamisesta hallintolaissa säädetään.

32 §

32 §

*Koulumatkat**Koulumatkat*

Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitettua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus.

Jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitettua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus.

33 §

33 §

*Majoitus**Majoitus*

Jos perusopetusta, lisäopetusta tai 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää 32 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon.

Jos perusopetusta tai oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä 32 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon.

40 §

40 §

*Henkilötietojen salassapito ja käsittely**Henkilötietojen salassapito ja käsittely*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos alle 18-vuotias oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tämän lain, lukiolain tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestämään opetukseen, toimintaan tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

(kumotaan 4 mom)

42 §

42 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

5) 25 §:n 2 momentissa säädettyä pidennettyä oppivelvollisuutta; sekä

6) 27 §:ssä säädettyä perusopetuksen poikkeavaa aloittamisajankohtaa.

6) 27 §:ssä säädettyä perusopetuksen poikkeavaa aloittamisajankohtaa;

7) 46 §:n 8 momentissa tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomista.

45 §

Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti

Jos oppilaan huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttämistä, hänet on tuomittava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon.

(kumotaan)

46 §

46 §

Aikuisten perusopetus

Aikuisten perusopetus

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1

Voimassa oleva laki

momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40—44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

Ehdotus

momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40—44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

Oppivelvollisuusiän ylittäneille tarkoitettu perusopetus koostuu opiskelijan osaamistarpeen mukaan alku- ja päättövaiheen tai ainoastaan päättövaiheen opetuksesta. Opiskelijan osaamistarpeen mukaan alkuvaihe voi sisältää lisäksi erityisen lukutaitovaiheen. Oppivelvollisuusiän ylittäneille ei järjestetä 5 §:ssä tarkoitettua perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opintojen aloitusvaihe, suoritettavat kurssit ja muut opiskelun keskeiset sisällöt, opiskeluaika, opintojen suorittamistavat

Aikuisten perusopetus koostuu opiskelijan osaamistarpeen mukaan alku- ja päättövaiheen tai ainoastaan päättövaiheen opetuksesta. Opiskelijan osaamistarpeen mukaan alkuvaihe voi sisältää lisäksi erityisen lukutaitovaiheen. Edellä 5 §:ssä tarkoitettua perusopetukseen valmistavaa opetusta ei järjestetä opiskelijalle, jonka 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opintojen aloitusvaihe, suoritettavat kurssit ja muut opiskelun

Voimassa oleva laki

sekä muut tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävät asiat, joista määrätään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon opiskelijalle aiemmin tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen toteutuminen. Lähtötason määrittely tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Suunnitelman toteuttamista seurataan, ja se päivitetään tarvittaessa.

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti.

Ehdotus

keskeiset sisällöt, opiskeluaika, opintojen suorittamistavat sekä muut tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävät asiat, joista määrätään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon opiskelijalle aiemmin tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen toteutuminen. Lähtötason määrittely tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Suunnitelman toteuttamista seurataan, ja se päivitetään tarvittaessa.

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. *Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 28 a ja 28 b §:n kumoaminen tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaista perusopetuksen lisäopetusta voi järjestää 31 päivään heinäkuuta 2022 saakka. Perusopetuksen lisäopetukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 2 §:n 3 momentti, 11 §:n 3 momentti ja 20 §:n 2 momentin 3 kohta,

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 10 §, 11 §:n 4 ja 5 momentti, 12 §, 13 §:n 2 momentti, 21 §, 22 §:n 4 momentti, 23 §, 34 §:n 2 momentti, 35 ja 36, 39 §:n 1 ja 2 momentti sekä 41 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 21 § osaksi laissa 1185/2019, sekä
lisätään 24 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään yleissivistävästä lukiokoulutuksesta *sekä maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävästä lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta.*

Tässä laissa säädetään yleissivistävästä lukiokoulutuksesta.

2 §

2 §

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten.

(kumotaan 3 mom)

10 §

10 §

Oppimäärien tavoitteelliset suorittamisajat, mitoitus ja laajuus

Oppimäärien tavoitteelliset suorittamisajat, mitoitus ja laajuus

Lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiokoulutusta järjestetään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuina oppimäärinä. Nuorille tarkoitettuun oppimäärään kuu-

Lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiokoulutusta järjestetään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuina oppimäärinä. Nuorille tarkoitettuun oppimäärään kuu-

Voimassa oleva laki

luvut opinnot mitoitetaan päätoimista opiskelua varten ja aikuisille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot sivutoimista opiskelua varten. *Lukiokoulutukseen valmistava koulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on yksi vuosi.*

Oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen peruste on opintopiste. Mitoituksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä ja aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus 88 opintopistettä. *Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän laajuus on 50 opintopistettä.*

11 §

Oppimäärän sisältö

Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä sisältää suomen tai ruotsin kielen ja tarvittaessa muiden kielten opintoja, muita lukiokoulutuksessa tarvittavia valmiuksia tuottavia opintoja sekä opinto-ohjausta. Oppimäärä voi sisältää myös lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyviä opintoja.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tässä laissa tarkoitettun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista, oppiaineryhmiin kuuluvista oppiaineista, opintojen rakenteesta sekä 1—3 momentissa tarkoitettujen opintojen laajuuksista.

Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä voi sisältää myös muita kuin valtioneuvoston asetuksella säädettyjä lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään. Opinnot ovat opiskelijalle valinnaisia.

Ehdotus

luvut opinnot mitoitetaan päätoimista opiskelua varten ja aikuisille tarkoitettuun oppimäärään kuuluvat opinnot sivutoimista opiskelua varten.

Oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen peruste on opintopiste. Mitoituksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä ja aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus 88 opintopistettä.

11 §

Oppimäärän sisältö

(kumotaan 3 mom)

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tässä laissa tarkoitettun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista, oppiaineryhmiin kuuluvista oppiaineista, opintojen rakenteesta sekä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen opintojen laajuuksista.

Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös muita kuin valtioneuvoston asetuksella säädettyjä lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään. Opinnot ovat opiskelijalle valinnaisia.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

*Opetussuunnitelma**Opetussuunnitelma*

Opetushallitus määrää 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyjen opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä 11 §:n 2 momentissa tarkoitettuja temaattisia opintoja lukuun ottamatta (*opetussuunnitelman perusteet*). Opetussuunnitelman perusteet määrätään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärää varten.

Opetushallitus määrää 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyjen opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä 11 §:n 2 momentissa tarkoitettuja temaattisia opintoja lukuun ottamatta (*opetussuunnitelman perusteet*). Opetussuunnitelman perusteet määrätään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärää varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukiokoulutusta ja perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettua perusopetusta varten voidaan opetus- ja kulttuuriministeriön luvalla laatia yhteinen opetussuunnitelma.

Lukiokoulutusta ja perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettua perusopetusta varten voidaan opetus- ja kulttuuriministeriön luvalla laatia yhteinen opetussuunnitelma.

13 §

13 §

*Opintojen järjestäminen**Opintojen järjestäminen*

Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä oppimäärän mukainen opetus ja opintojen ohjaus siten, että lukiokoulutuksen oppimäärä on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä yhdessä vuodessa. Koulutuksen järjestäjän on opintoja järjestäessään huolehdittava koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että opiskelijan edellytykset oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen eivät vaarannu.

Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä oppimäärän mukainen opetus ja opintojen ohjaus siten, että lukiokoulutuksen oppimäärä on mahdollista suorittaa kolmessa vuodessa. Koulutuksen järjestäjän on opintoja järjestäessään huolehdittava koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että opiskelijan edellytykset oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen eivät vaarannu.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelija otetaan suorittamaan:

3) lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärää.

21 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukio-koulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

Lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, että:

1) hakija on kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu maa-hanmuuttaja tai hänen äidinkiелensä on väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettu väestötietojärjestelmässä muu kuin suomi, ruotsi tai saame;

2) hakijalla ei ole riittäviä kielellisiä valmiuksia suoriutua lukio-opinnoista suomen tai ruotsin kielellä;

3) hakijan tavoitteena on lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen valmistavan koulutuksen jälkeen; ja

20 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelija otetaan suorittamaan:

(kumotaan 3 kohta)

21 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukio-koulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) hakija ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa.

22 §

22 §

*Opiskelijaksi ottamisen perusteet**Opiskelijaksi ottamisen perusteet*

Koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen, yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin sekä lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisen perusteista. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohotaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä.

Koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen sekä yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohotaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä.

23 §

23 §

*Opiskeluoikeus**Opiskeluoikeus*

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä enintään yhdessä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisääntynyttä opintojen loppuun saattamiseen.

Opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisääntynyttä opintojen loppuun saattamiseen.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskelu-oikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa siksi ajaksi, jonka hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskelu-oikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. *Mitä tässä momentissa säädetään, ei*

Voimassa oleva laki

Koulutuksen järjestäjä päättää lisäajan myöntämisestä ja opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

24 §

*Opiskeluoikeuden päätyminen**Ehdotus*

sovelleta oppivelvollisuuslaissa (/) tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.

Koulutuksen järjestäjä päättää lisäajan myöntämisestä ja opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

24 §

Opiskeluoikeuden päätyminen

Oppivelvollisen katsotaan menettäneen opiskeluoikeutensa 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisessä ja eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

34 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Edellä 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu aineopiskelijalta ja 36 §:n 2 momentissa tarkoitetuista erityisen tutkinnon koikeista voidaan periä maksuja. Lisäksi ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulutustehtävän perusteella muulla opetuskielellä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

34 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Edellä 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu aineopiskelijalta ja 36 §:n 2 momentissa tarkoitetuista erityisen tutkinnon koikeista voidaan periä maksuja, *ei kuitenkaan oppivelvolliselta*. Lisäksi ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulutustehtävän perusteella muulla opetuskielellä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

35 §

Opintososiaaliset edut

Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma

35 §

Opintososiaaliset edut

Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma

Voimassa oleva laki

edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Koulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta.

36 §

Lukion oppimäärän suorittaminen

Lukiokoulutuksen oppimäärä tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa.

Henkilö, jota ei ole otettu 20 §:ssä tarkoitetuksi opiskelijaksi, voi suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärän tai osan siitä kokeissa, joiden toimeenpanosta ja arvostelusta huolehtii tässä laissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä (*erityinen tutkinto*). Erityisen tutkinnon kokeisiin osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa niiden hankkimistavasta riippumatta vastaavat eri oppiaineissa aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Ehdotus

edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. *Oppivelvollisella opiskelijalla on edellä mainittu oikeus myös aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa.* Koulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta. *Asuntolapaikan myöntämiseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 104 §:n 1 momentissa säädetään.*

36 §

Lukion oppimäärän suorittaminen

Lukiokoulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen *edellä* 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai *edellä* 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa.

Henkilö, jota ei ole otettu 20 §:ssä tarkoitetuksi opiskelijaksi, voi suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärän tai osan siitä kokeissa, joiden toimeenpanosta ja arvostelusta huolehtii tässä laissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä (*erityinen tutkinto*). Erityisen tutkinnon kokeisiin osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa niiden hankkimistavasta riippumatta vastaavat eri oppiaineissa aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Oppivelvollinen voi suorittaa lukion oppimäärää 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Oppivelvollisen tulee laatia 26 §:ssä tarkoitettu henkilökohtainen opintosuunnitelma.

Voimassa oleva laki

39 §

Todistukset

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. *Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus.*

Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päätynyt kesken lukiokoulutuksen *tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen* oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääristä ja muista opinnoista.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangaistuksia.

Ehdotus

39 §

Todistukset

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus.

Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päätynyt kesken lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääristä ja muista opinnoista.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangaistuksia. *Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 2 §:n 3 momentin, 11 §:n 3 momentin ja 20 §:n 2 momentin 3 kohdan kumoaminen sekä 1 §:n 1 momentti, 10 §, 11 §:n 4 ja 5 momentti, 12 §, 13 §:n 2 momentti, 21 §, 22 §:n 4 momentti ja 39 §:n 1 ja 2 momentti tulevat voimaan kuitenkin vasta 1 päivänä elokuuta

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2022. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suoritetuksi tulemiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 7, 11 ja 14 §, 15 §:n 3 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 38 §, 48 §:n 2 momentti, 6 luvun otsikko, 50, 58 ja 61 §, 62 §:n 1 momentti, 70 §:n 5 momentti, 85 §:n 2 momentti, 96 ja 97 §, 99 §:n 1 momentti, 100 §:n 1 momentti, 102 §:n 3 momentti, 104 §:n 1 ja 3 momentti, 105 §:n 1 ja 3 momentti sekä 111 §:n 1 kohta, sellaisena kuin niistä on 23 §:n 1 momentti laissa 547/2018, sekä

lisätään 44 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Valmentavat koulutukset

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus

Valmentavalla koulutuksella tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen tutkintokoulutukseen hakeutumiseksi sekä vahvistaa opiskelijoiden edellytyksiä suorittaa ammatillinen tutkinto.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta.

11 §

11 §

Valmentavien koulutusten mitoituserusteet, laajuus ja suoritus aika

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen mitoituserusteet, laajuus ja suoritus aika

Valmentavan koulutuksen ja sen osien mitoituksen peruste on osaamispiste.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen ja sen osien mitoituksen peruste on osaamispiste.

Voimassa oleva laki

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus tulee suorittaa yhdessä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden tai muun erityisen syyn vuoksi suoritusajakaun pidennystä.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa suoritusajakauna määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritusajakauna voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

14 §

Valmentavan koulutuksen muodostuminen

Valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin valmentavan koulutuksen muodostumisesta.

15 §

Tutkinnon perusteet

Opetushallituksen tulee laatia ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että tutkinnot vastaavat laajuudeltaan lukiolain (629/1998) 7 §:ssä säädettyä lukion oppimäärän laajuutta.

16 §

Valmentavan koulutuksen perusteet

Opetushallitus määrää koulutuksen perusteet *ammatilliseen koulutukseen valmentavalle koulutukselle sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavalle koulutukselle.*

Ehdotus

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa suoritusajakauna määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritusajakauna voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

14 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen muodostuminen

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen muodostumisesta.

15 §

Tutkinnon perusteet

Opetushallituksen tulee laatia ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että tutkinnot vastaavat laajuudeltaan lukiolain (714/2018) 10 §:ssä säädettyä lukion oppimäärän laajuutta.

16 §

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen perusteet

Opetushallitus määrää koulutuksen perusteet työhön ja itsenäiseen elämään valmentavalle koulutukselle.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

23 §

23 §

*Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus**Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus*

Järjestämisluvassa määrätään tutkinnot, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta. Järjestämisluvassa voidaan lisäksi määrätä, ettei oikeus myöntää tutkintoja ja järjestää tutkintokoulutusta koske 6 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyä tiettyyn tutkintoon sisältyvää osaamisalaa tai osaamisaloja. Järjestämisluvassa määrätään lisäksi oikeudesta järjestää valmentavaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös järjestämisluvan mukaisiin tutkintoihin liittyvää 8 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta.

Järjestämisluvassa määrätään tutkinnot, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta. Järjestämisluvassa voidaan lisäksi määrätä, ettei oikeus myöntää tutkintoja ja järjestää tutkintokoulutusta koske 6 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyä tiettyyn tutkintoon sisältyvää osaamisalaa tai osaamisaloja. Järjestämisluvassa määrätään lisäksi oikeudesta järjestää *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentavaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös järjestämisluvan mukaisiin tutkintoihin liittyvää 8 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta.

27 §

27 §

*Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät**Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät*

Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tutkintoja ja valmentavaa koulutusta 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille sekä huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tutkintoja sekä *työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/)* tarkoitettua koulutusta jäljempänä 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille sekä huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

37 §

37 §

*Hakeutuminen ja hakumenettelyt**Hakeutuminen ja hakumenettelyt*

Voimassa oleva laki

Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä päättää hakuajoista ja -menettelyistä. Ammatillisen perustutkintokoulutuksen tai valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa voidaan kuitenkin käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, että:

- 1) hakija ei ole suorittanut:
 - a) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettussa laissa (672/2005) tarkoitettua ylioppilastutkintoa tai sitä mainitun lain 17 §:n mukaan tasoltaan vastaavaa tutkintoa;
 - b) tässä laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa, ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa, valmentavaa koulutusta taikka niitä vastaavaa aikaisempaa tutkintoa tai koulutusta;
 - c) korkeakoulututkintoa; tai
 - d) a—c alakohdassa tarkoitettua tutkintoa vastaavaa ulkomaista tutkintoa; ja
- 2) hakijan tavoitteena on valmentavan koulutuksen jälkeen hakeutua suorittamaan tässä laissa tarkoitettua tutkintoa tai tutkinnon osaa.

Hakija voidaan kuitenkin ottaa opiskelijaksi ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen, vaikka hän on suorittanut 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tutkinnon tai koulutuksen, jos ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen suorittaminen on

Ehdotus

Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä päättää hakuajoista ja -menettelyistä. Ammatillisen perustutkintokoulutuksen tai *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa voidaan kuitenkin käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jatko-opintovalmiuksien hankkimiseksi erityisesti syytä perusteltua.

44 §

44 §

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma

Oppivelvollisuuslaissa (/) tarkoitetulle oppivelvolliselle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on laadittava siten, että suunnitelman mukainen ammatillisen tutkinnon suorittamisaika on enintään neljä vuotta.

48 §

48 §

Osaamisen hankkimisen suunnittelu

Osaamisen hankkimisen suunnittelu

Ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain.

Ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain. Perustutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista.

6 luku

6 luku

Tutkinnon tai valmentavan koulutuksen suorittaminen ja osaamisen arviointi

Tutkinnon sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen ja osaamisen arviointi

50 §

50 §

Tutkinnon ja valmentavan koulutuksen suorittaminen

Tutkinnon sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen

Tutkinnon osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä

Tutkinnon osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä

Voimassa oleva laki

säädetään. Tutkinto on suoritettu, kun tutkinnon perusteiden mukaan kaikki tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat osat on suoritettu hyväksytysti.

Valmentavan koulutuksen osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut koulutuksen perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä säädetään. Valmentava koulutus on suoritettu, kun koulutuksen perusteiden mukaan kaikki koulutuksen muodostumiseksi vaadittavat koulutuksen osat on suoritettu hyväksytysti.

58 §

Todistus valmentavan koulutuksen suorittamisesta

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetusta koulutuksesta, kun *ammattilliseen koulutukseen valmentava koulutus tai* työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on suoritettu 50 §:ssä säädetyllä tavalla. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista, jos opiskelija on katsottu 97 §:ssä säädetyllä tavalla eronneeksi. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa todistus suoritetuista koulutuksen osista myös opiskelijan pyynnöstä.

61 §

Oikeus saada opetusta ja ohjausta

Opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen sekä tukee opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi.

Ehdotus

säädetään. Tutkinto on suoritettu, kun tutkinnon perusteiden mukaan kaikki tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat osat on suoritettu hyväksytysti.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut koulutuksen perusteissa määritellyn osaamisen 52 §:ssä säädetyllä tavalla tai osaaminen on tunnustettu siten kuin 47 §:ssä säädetään. *Työhön ja itsenäiseen elämään* valmentava koulutus on suoritettu, kun koulutuksen perusteiden mukaan kaikki koulutuksen muodostumiseksi vaadittavat koulutuksen osat on suoritettu hyväksytysti.

58 §

*Todistus **työhön ja itsenäiseen elämään** valmentavan koulutuksen suorittamisesta*

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetusta koulutuksesta, kun työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on suoritettu 50 §:ssä säädetyllä tavalla. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista, jos opiskelija on katsottu 97 §:ssä säädetyllä tavalla eronneeksi. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa todistus suoritetuista koulutuksen osista myös opiskelijan pyynnöstä.

61 §

Oikeus saada opetusta ja ohjausta

Opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen sekä tukee opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. *Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetus ja ohjaus toteutetaan ottaen huomioon 48 §:n 2 momentin mukaisesti*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta.

arvioitu oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä.

Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamiseen jälkeen jatko-opintoihin, mutta joka ei ole saanut opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa se koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.

62 §

62 §

Koulutuksen sisältö

Koulutuksen sisältö

Koulutuksen järjestäjä päättää tutkintokoulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta 15 §:ssä tarkoitettujen tutkinnon perusteiden mukaisesti sekä *ammattilliseen tutkintoon valmentavan koulutuksen* ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä 16 §:ssä tarkoitettujen koulutuksen perusteiden mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjä päättää tutkintokoulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta 15 §:ssä tarkoitettujen tutkinnon perusteiden mukaisesti sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä 16 §:ssä tarkoitettujen koulutuksen perusteiden mukaisesti.

70 §

70 §

Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutuksena ei voida järjestää valmentavaa koulutusta eikä työvoimakoulutusta.

Oppisopimuskoulutuksena ei voida järjestää *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentavaa koulutusta eikä työvoimakoulutusta.

85 §

85 §

Kurinpito

Kurinpito

Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa 1 momentissa tarkoitettua

Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa 1 momentissa tarkoitettua käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta

Voimassa oleva laki

käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi.

96 §

Opiskelu-oikeus

Opiskelijan opiskelu-oikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskelu-oikeus päättyy, kun hän on suorittanut sen tutkinnon tai tutkinnon osan tai osat taikka koulutuksen, johon hänet on tässä laissa säädetyn mukaisesti otettu opiskelijaksi, tai kun hänet on 97 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskelu-oikeutensa siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskelu-oikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä.

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja

Ehdotus

määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. *Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.*

96 §

Opiskelu-oikeus

Opiskelijan opiskelu-oikeus alkaa koulutuksen järjestäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskelu-oikeus päättyy, kun hän on suorittanut sen tutkinnon tai tutkinnon osan tai osat taikka koulutuksen, johon hänet on tässä laissa säädetyn mukaisesti otettu opiskelijaksi, tai kun hänet on 97 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.

Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskelu-oikeutensa siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelusta taikka saa sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista sairauspäivärahaa taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskelu-oikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. *Mitä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen. Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä.*

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelu-oikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen

Voimassa oleva laki

näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädetystä ajassa. *Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.*

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle.

99 §

Opiskelijahuolto

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa olevan opiskelijan ja valmentavassa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskelijahuoltoon ja opiskelijahuollon palveluihin säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Opetushallitus määrää opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista sekä opiskelijahuollon tavoitteista. Opetushallituksen tulee valmistella määräys yhteistyössä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijahuollon järjestämistavoista Opetushallituksen määräyksen perustuen.

Ehdotus

eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädetystä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, *tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.*

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

99 §

Opiskelijahuolto

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa *tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa* olevan opiskelijan sekä ammattitutkintokoulutuksessa olevan oppivelvollisen opiskelijan oikeudesta opiskelijahuoltoon ja opiskelijahuollon palveluihin säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Opetushallitus määrää opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista sekä opiskelijahuollon tavoitteista. Opetushallituksen tulee valmistella määräys yhteistyössä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijahuollon järjestämistavoista Opetushallituksen määräyksen perustuen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

100 §

100 §

*Oikeus maksuttomaan ruokailuun**Oikeus maksuttomaan ruokailuun*

Päätoimisessa perustutkintokoulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalla on edellä säädetyn lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka on järjestämisluvan mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti sekä valtioneuvoston asetuksella säädettävissä perustutkinnoissa, joissa osaamisen hankkiminen edellyttää läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa tavanomaista työpäivää pidemmän ajan.

Päätoimisessa perustutkintokoulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan sellaisina päivinä, joina opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. *Oppivelvollisella opiskelijalla on edellä tarkoitettu oikeus myös päätoimisessa ammattitutkintokoulutuksessa.* Opiskelijalla on edellä säädetyn lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan päivittäiseen ruokailuun koulutuksessa, joka on järjestämisluvan mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti sekä valtioneuvoston asetuksella säädettävissä perustutkinnoissa, joissa osaamisen hankkiminen edellyttää läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa tavanomaista työpäivää pidemmän ajan.

102 §

102 §

*Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa**Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa*

Opiskelijalla on oikeus saada korvausta matkakustannuksista, jos koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuva osaamisen hankkiminen edellyttää opiskelijan matkustamista yhteen suuntaan yli 10 kilometriä opiskelijan kotoa tai oppisopimustyöpaikalta opetuspaikalle. Opiskelijalla on oikeus matkakorvaukseen yhdeltä edestakaiselta matkalta viikossa. Erityisestä syystä matkakorvaus voidaan maksaa päivittäin, jos opiskelija majoittuu kotonaan. Jos opiskelijalle korvataan päivittäiset matkakustannukset, hänellä ei ole oikeutta majoituskorvaukseen. Matkakorvaus maksetaan vain kotimaassa tapahtuvasta matkasta sekä halvimman matkustustavan mukaan opetuspaikan ja kodin tai oppisopimustyöpaikan välillä tosiasiallisen lähtö- ja paluupaikan mukaan.

Opiskelijalla on oikeus saada korvausta matkakustannuksista, jos koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöissä tapahtuva osaamisen hankkiminen edellyttää opiskelijan matkustamista yhteen suuntaan yli *kymmenen* kilometriä opiskelijan kotoa tai oppisopimustyöpaikalta opetuspaikalle. *Oppivelvollisella on kuitenkin oikeus edellä mainittuun korvaukseen, jos matkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä.* Opiskelijalla on oikeus matkakorvaukseen yhdeltä edestakaiselta matkalta viikossa. Erityisestä syystä matkakorvaus voidaan maksaa päivittäin, jos opiskelija majoittuu kotonaan. Jos opiskelijalle korvataan päivittäiset matkakustannukset, hänellä ei ole oikeutta majoituskorvaukseen. Matkakorvaus maksetaan vain kotimaassa ta-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

pahtuvasta matkasta sekä halvimman matkustustavan mukaan opetuspaikan ja kodin tai oppisopimustyöpaikan välillä tosiasiallisen lähtö- ja paluupaikan mukaan.

104 §

104 §

Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan

Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan

Koulutuksen järjestäjä päättää asuntolapaikan myöntämisen perusteista. Asuntolapaikan myöntämisessä on sovellettava yhdenvertaisia myöntämisperusteita ja otettava huomioon opiskelijan tarve asuntolapaikalle. Myöntämisperusteet tulee ilmoittaa asuntolapaikkaa hakeville etukäteen.

Koulutuksen järjestäjä päättää asuntolapaikan myöntämisen perusteista. Asuntolapaikan myöntämisessä on sovellettava yhdenvertaisia myöntämisperusteita ja otettava huomioon opiskelijan tarve asuntolapaikalle. *Asuntolapaikat on myönnettävä ensisijaisesti oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille, toissijaisesti muille mainitun lain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille ja näiden jälkeen muille opiskelijoille.* Myöntämisperusteet tulee ilmoittaa asuntolapaikkaa hakeville etukäteen.

Jos opiskelija erotetaan määräajaksi oppilaitoksesta 85 §:n 2 momentin tai 88 §:n 3 momentin nojalla, *tai* hänen osallistumisensa opetukseen evätään 85 §:n 4 momentin nojalla *tai* häneltä pidätetään oikeus opiskeluun 85 §:n 5 momentin nojalla *taikka* opiskelijan opiskeluoikeus väliaikaisesti keskeytetään 96 §:n 3 momentin nojalla, koulutuksen järjestäjä voi päättää, että opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan keskeytyy vastaavaksi ajaksi.

Jos opiskelija erotetaan määräajaksi oppilaitoksesta 85 §:n 2 momentin tai 88 §:n 3 momentin nojalla, hänen osallistumisensa opetukseen evätään 85 §:n 4 momentin nojalla, häneltä pidätetään oikeus opiskeluun 85 §:n 5 momentin nojalla *tai hänen* opiskeluoikeutensa väliaikaisesti keskeytetään 96 §:n 3 momentin nojalla *taikka hän keskeyttää oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n nojalla*, koulutuksen järjestäjä voi päättää, että opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan keskeytyy vastaavaksi ajaksi.

105 §

105 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta perittävät maksut

Tässä laissa tarkoitettu ammatillinen perustutkintokoulutus ja valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Lisäksi opiskelijaksi ottamisessa käytettävät pääsy- ja sovel-

Tässä laissa tarkoitettu ammatillinen perustutkintokoulutus sekä *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Lisäksi opiskelijaksi otta-

Voimassa oleva laki

tuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voida periä työvoimakoulutuksessa eikä henkilöstökoulutuksessa.

111 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä, jos päätös koskee:

1) 11 §:ssä tarkoitettua valmentavan koulutuksen suoritusaikaa;

Ehdotus

misessa käytettävät pääsy- ja soveltuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voida periä työvoimakoulutuksessa eikä henkilöstökoulutuksessa. *Edellä 1 momentissa tarkoitettuja maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista sekä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja ei voida periä oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta opiskelijalta.*

111 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä, jos päätös koskee:

1) 11 §:ssä tarkoitettua *työhön ja itsenäiseen elämään* valmentavan koulutuksen suoritusaikaa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 7, 11 ja 14 §, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 48 §:n 2 momentti, 6 luvun otsikko, 50 ja 58 §, 62 §:n 1 momentti, 70 §:n 5 momentti ja 111 §:n 1 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022. Mitä tämän lain 97 §:n 1 momentissa, 99 §:n 1 momentissa ja 100 §:n 1 momentissa säädetään työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta, sovelletaan 31 päivään heinäkuuta 2022 myös ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen.

6.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 24 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 965/2017, sekä
lisätään 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2015, 1487/2016 ja 965/2017, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 7 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Valtionosuuden määrä

Valtionosuuden määrä

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Valtionosuutta myönnetään kuitenkin kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston ylläpitäjälle sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämiseksi annetun lain (1386/2010) 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Edellä 2 §:n 8 momentissa tarkoitettua koulutusta ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämiseksi annetun lain (1386/2010) 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan *tai joka on oppivelvollisuuslain (/) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua koulutusta*. Edellä 2 §:n 8 momentissa tarkoitettua koulutusta ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan laske-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

10 §

10 §

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa vuosittain valtion talousarvion rajoissa valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien sekä opetustuntien määrän. Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa lisäksi vuosittain valtion talousarvion rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän edellä mainituista opiskelijaviikoista ja opetustunneista, joihin 9 §:n 1 momentin mukaisesti myönnetään sadan prosentin valtionosuus. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa vuosittain valtion talousarvion rajoissa valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien sekä opetustuntien määrän. Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa lisäksi vuosittain valtion talousarvion rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän edellä mainituista opiskelijaviikoista ja opetustunneista, joihin 9 §:n 1 ja 5 momentin mukaisesti myönnetään sadan prosentin valtionosuus. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

24 §

24 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Maksua ei kuitenkaan peritä kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston järjestämästä opetuksesta siltä osin, kuin se on hyväksytty kotoutumisen edistämiseksi annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan.

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Maksua ei kuitenkaan peritä kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston järjestämästä opetuksesta siltä osin, kuin se on hyväksytty kotoutumisen edistämiseksi annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. *Maksua ei myöskään peritä 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 a luku.

Oppivelvollisille suunnattu koulutus

25 a §

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteet

Tässä luvussa säädetään oppivelvollisuuslaissa tarkoitetuille oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta. Tätä lukua sovelletaan opiskelijoihin, jotka koulutuksen aloittaessaan ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuudesta säädetään oppivelvollisuuslaissa.

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteena on edistää opiskelijan omaehtoista oppimista ja antaa opiskelijalle valmiudet opintojen jatkamiseen perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa.

Koulutuksen tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden elämänhallintataitoja ja antaa opiskelijoille valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

25 b §

Koulutuksen järjestäminen ja laajuus

Oppivelvollisille suunnattua koulutusta saavat järjestää kansanopistojen ylläpitäjät, joille on myönnetty 4 §:ssä tarkoitettu ylläpitämislupa.

Tässä luvussa tarkoitettu koulutus on laajuudeltaan vähintään 34 opiskelijaviikkoa ja koulutus voi kestää enintään yhden vuoden.

Edellä 2 momentissa säädetystä koulutuksen kestosta voidaan kuitenkin poiketa, jos kansanopiston ylläpitäjän 4 §:ssä tarkoitettun ylläpitämishuvan pääasiallinen tai osittainen koulutustehtävä on vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus. Tällöin suoritusajaksi määrittyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Kansanopiston ylläpitäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritusajaksi voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 c §

Opetussuunnitelman perusteet

Opetushallituksen tulee laatia tässä luvussa tarkoitettulle koulutukselle opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus päättää koulutuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista sekä opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista.

Kansanopiston ylläpitäjän tulee hyväksyä tässä luvussa tarkoitettua koulutusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

25 d §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijaksi ottamisesta oppilaitokseen päättää kansanopiston ylläpitäjä. Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan erityisestä syystä ottaa myös henkilö, jolla kansanopiston ylläpitäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen.

25 e §

Hakumenettelyt ja päätös opiskelijaksi ottamisesta

Kansanopiston ylläpitäjä päättää mahdollisesti järjestettävistä valinta- tai soveltuvuuskokeista.

Kansanopiston ylläpitäjä päättää jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä.

Opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos opiskelijaksi ottamisessa käytetään 3 momentissa tarkoitettuja valtakunnallisia hakumenettelyitä, valitsematta jättämisestä voidaan ilmoittaa hakijalle poiketen siitä, mitä hallintolain 7 luvussa säädetään hallintopäätöksen antamisesta. Valitsematta jättämisestä tulee kuitenkin ilmoittaa hakijalle kirjallisesti. Kansanopiston ylläpitäjän tulee antaa opiskelijaksi ottamista koskeva hallintolain 7 luvun mukainen hallintopäätös, jos hakija kirjallisesti tai suullisesti pyytää päätöksen antamista 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut ilmoituksen opiskelijavalinnan tuloksesta.

25 f §

Oikeus saada opetusta

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta.

Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, johon kirjataan yksilölliset koulutusta ja kehittymistä koskevat tavoitteet sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot.

Kansanopiston ylläpitäjä laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä. Opiskelijan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.

25 g §

Todistukset ja osaamisen arviointi

Tämän luvun mukaiseen koulutukseen osallistumisesta opiskelijalle annetaan todistus.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistusten liitteistä.

Kansanopiston ylläpitäjän tulee antaa opiskelijan pyynnöstä todistus suoritetuista opinnoista, jos opiskelija eroaa tai keskeyttää koulutuksen suorittamisen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä opetussuunnitelman perusteissa määrättyyn osaamiseen. Arvioinnin tulee katkaa kaikki suoritettavan opetussuunnitelman perusteiden mukaiset vaatimukset ja tavoitteet.

Opiskelijalle on annettava mahdollisuus itsearviointiin. Itsearviointi ei vaikuta osaamisen arviointiin. Osaaminen arvioidaan arvosanalla hyväksytyksi tai hylätyksi. Kansanopiston ylläpitäjän tulee järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty.

25 h §

Opiskeluoikeus

Opiskelijan opiskeluoikeus alkaa kansanopiston ylläpitäjän päättämänä ajankohtana.

Opiskelijan opiskeluoikeus päättyy, kun hän on suorittanut 25 b §:ssä säädetyssä laajuudessa koulutuksen tai kun hänet on 25 i §:ssä säädetyksi katsottu eronneeksi.

Opiskelijan oikeuteen määräaikaaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa sovelletaan oppivelvollisuuslain 7 §:ää.

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädetyssä ajassa menettää opiskeluoikeutensa.

Opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 j §

Lukiolain soveltaminen

Tässä luvussa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan, mitä lukiolaissa säädetään opiskeluhuollosta, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöstä sekä henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä. Lisäksi sovelletaan mainitun lain 7 lukua kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä sekä 50 §:n 1 momenttia ja 54 §:ää muutoksenhausta.

25 k §

Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen

Edellä 25 g §:ssä tarkoitettuun opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta arvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta.

Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 2 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 l §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista, jos päätös koskee:

- 1) 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettua koulutuksen suoritusaikaa;
- 2) 25 e §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista;
- 3) 25 i §:ssä tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

25 m §

Säännösten soveltaminen oppivelvollisille järjestettävässä muussa koulutuksessa

Oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa sovelletaan tämän lain 25 d §:ää, 25 e §:n 1 ja 2 momenttia, 25 f §:ää, 25 g §:n 1 ja 3—5 momenttia, 25 h §:ää, 25 i §:n 2—4 momenttia sekä 25 j—25 l §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen 25 c §:n 1 momentti, 25 d § ja 25 e §:n 1, 2 ja 4 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Lain 25 e §:n 3 momentti tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2022.

Opetushallituksen tulee määrätä 25 c §:ssä tarkoitettujen opetussuunnitelman perusteet siten, että kansanopiston ylläpitäjät voivat ottaa ne käyttöön lain voimaan tullessa.

7.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 2 §:n 2 momentin 4 kohta, 3 §:n 1 kohta, 5 §:n 3 kohta, 7 §, 8 §:n 1 momentti, 9 §:n 1 momentti, 24 §:n 1, 7 ja 9 momentti sekä 32 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat 2 §:n 2 momentin 4 kohta ja 5 §:n 3 kohta laissa 1486/2016, 3 §:n 1 kohta, 9 §:n 1 momentti ja 32 b §:n 1 momentti laissa 532/2017, 7 § osaksi laeissa 374/2017 ja 532/2017, 8 §:n 1 momentti laissa 716/2018, 24 §:n 1 ja 7 momentti laissa 374/2017 ja 24 §:n 9 momentti laissa 1502/2016, sekä

lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1410/2014, 532/2017, 957/2017, 716/2018 ja 315/2019, siitä lailla 532/2017 kumotun 3 kohdan tilalle uusi 3 kohta sekä 32 d §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 532/2017, uusi 1 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta ja avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sel- laista toimintaa varten, josta säädetään:

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta ja avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sel- laista toimintaa varten, josta säädetään:

3) *oppivelvollisuuslaissa* (/);

2 §

2 §

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä 1 momentissa sääde- tään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

Sen estämättä, mitä 1 momentissa sääde- tään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

4) *perusopetuslain* 25 §:n 2 momentissa ja 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien vai-

4) *oppivelvollisuuslain* 2 §:n 3 momentissa ja *perusopetuslain* 26 a §:n 2 momentissa tar- koitettujen pidennetyt oppivelvollisuuden

Voimassa oleva laki

keimmin kehitysvammaisten ja muiden pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) opetustoimella 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainittujen lakien mukaisen toiminnan ja 2 §:n 2 momentin 1, 2, 3 a, 3 b, 4 ja 8—10 kohdassa tarkoitettujen perusopetuslain ja taiteen perusopetuslain mukaisten toimintojen järjestämistä;

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3) perusopetuslaissa tarkoitettussa lisäopetuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuteen perustuvassa opetuksessa, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perusopetuk-

Ehdotus

piirissä olevien vaikeimmin kehitysvammaisten ja muiden pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) opetustoimella 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa mainittujen lakien mukaisen toiminnan ja 2 §:n 2 momentin 1, 2, 3 a, 3 b, 4 ja 8—10 kohdassa tarkoitettujen perusopetuslain ja taiteen perusopetuslain mukaisten toimintojen järjestämistä;

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3) perusopetuslaissa tarkoitettussa lisäopetuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, *oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun* pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvassa opetuksessa, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perus-

Voimassa oleva laki

seen valmistavassa opetuksessa läsnäolokausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

7 §

Kuntayhtymän ja yksityisen järjestämän lukiokoulutuksen rahoitus

Kuntayhtymälle ja yksityiselle koulutuksen järjestäjälle myönnetään lukiolaissa tarkoitettua koulutuksen järjestämistä varten rahoitusta 6 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla koulutuksen järjestäjien opiskelijamäärien, yksikköhintojen ja erityisen koulutustehtävän lisärahoituksen mukaisesti laskettu valtionosuuden perustetta vastaava euromäärä.

Kuntayhtymälle ja yksityiselle koulutuksen järjestäjälle myönnetään 5 §:n 1 kohdassa tarkoitettuja toimintoja varten rahoitusta 6 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla koulutuksen järjestäjien opiskelijamäärien, yksikköhintojen ja erityisen koulutustehtävän lisärahoituksen mukaisesti laskettu valtionosuuden perustetta vastaava euromäärä.

Yksityiselle koulutuksen järjestäjälle, jolle on määrätty erityiseksi koulutustehtäväksi järjestää lukiokoulutusta muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, myönnetään mainittua opetusta varten valtionosuutta 57 prosenttia opiskelijamäärän ja yksikköhinnan tulosta niiden opiskelijoiden osalta, joilla ei ole kotikuntalaisia (201/1994) tarkoitettua kotikuntaa Suomessa.

Vuosina 2017—2019 kuntayhtymälle myönnetään lukiolaissa tarkoitettuun koulutukseen 98,96 prosenttia 1 momentissa tarkoitettua rahoituksesta.

8 §

Kunnan omarahoitusosuus lukiolaissa tarkoitettua koulutuksen käyttökustannuksiin

Kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksista on 57,30 prosenttia ja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävään lukiokoulutukseen valmistavan

Ehdotus

opetukseen valmistavassa opetuksessa läsnäolokausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

7 §

Kuntayhtymän ja yksityisen järjestämän lukiokoulutuksen rahoitus

Kuntayhtymälle ja yksityiselle koulutuksen järjestäjälle myönnetään lukiolaissa tarkoitettua koulutuksen järjestämistä varten rahoitusta 6 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla koulutuksen järjestäjien opiskelijamäärien, yksikköhintojen ja erityisen koulutustehtävän lisärahoituksen mukaisesti laskettu valtionosuuden perustetta vastaava euromäärä.

Yksityiselle koulutuksen järjestäjälle, jolle on määrätty erityiseksi koulutustehtäväksi järjestää lukiokoulutusta muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, myönnetään mainittua opetusta varten valtionosuutta 57 prosenttia opiskelijamäärän ja yksikköhinnan tulosta niiden opiskelijoiden osalta, joilla ei ole kotikuntalaisia (201/1994) tarkoitettua kotikuntaa Suomessa.

8 §

Kunnan omarahoitusosuus lukiolaissa tarkoitettua koulutuksen käyttökustannuksiin

Kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksista on 52,21 prosenttia ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen käyttökustannuksista 50 prosenttia euro-

Voimassa oleva laki

koulutuksen käyttökustannuksista 50 prosenttia euromäärästä, joka lasketaan siten, että 2 ja 3 momentissa säädetyllä tavalla laskettu euromäärä jaetaan koko maan asukasmäärällä ja näin saatu euromäärä kerrotaan kunnan asukasmäärällä.

9 §

Ammatillisen koulutuksen määräraha

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammatillisen koulutuksen järjestäjille rahoitusta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan ja 9 a §:n 1 momentissa säädetynt kuntien rahoitusosuuden rajoissa (*ammattillisen koulutuksen määräraha*). Rahoituksena myönnetään laskennallisin perustein perusrahoitusta, suoritusrahoitusta ja vaikuttavuusrahoitusta. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta.

24 §

Lukion yksikköhinnat

Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiokoulutuksesta yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,57 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailta järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,21. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai

Ehdotus

määrästä, joka lasketaan siten, että 2 ja 3 momentissa säädetyllä tavalla laskettu euromäärä jaetaan koko maan asukasmäärällä ja näin saatu euromäärä kerrotaan kunnan asukasmäärällä.

9 §

Ammatillisen koulutuksen määräraha

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammatillisen koulutuksen järjestäjille rahoitusta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja *oppivelvollisuuslaissa* säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan ja 9 a §:n 1 momentissa säädetynt kuntien rahoitusosuuden rajoissa (*ammattillisen koulutuksen määräraha*). Rahoituksena myönnetään laskennallisin perustein perusrahoitusta, suoritusrahoitusta ja vaikuttavuusrahoitusta. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta.

24 §

Lukion yksikköhinnat

Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille *lukiolaissa ja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen järjestämisestä* yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,44 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailta järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,21. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka

Voimassa oleva laki

lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa painotetaan kertoimella 0,65 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Jos opiskelija opiskelee aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, yksikköhinta on 65 prosenttia asianomaiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään perusteista, joilla lukiolain 20 §:n 4 momentissa tarkoitettua oppiaineen suorittaminen muunnetaan opiskelijamääräksi ja otetaan huomioon tämän pykälän 1 ja 5 momentissa tarkoitettujen aikuisten lukiokoulutuksen mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden määrässä.

32 b §

Opiskelijavuosi

Opiskelijavuodella tarkoitetaan 365:tä päivää, joiden aikana opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena. Opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena opiskeluoikeuden alkamispäivästä lukien siihen päivään asti, kun opiskelijan opiskeluoikeus päättyy. Opiskelijaa ei kuitenkaan oteta huomioon rahoituksen perusteena, jos opiskelijan opiskeluoikeus on väliaikaisesti keskeytetty. Opiskeluoikeuden määräytymisessä sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden alkamisesta, päättymisestä, väliaikaisesta keskeyttämisestä, peruuttamisesta ja pidättämisestä sekä opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta.

Ehdotus

opiskelevat aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Jos opiskelija opiskelee aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, yksikköhinta on 61,5 prosenttia asianomaiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään perusteista, joilla lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua oppiaineen suorittaminen sekä oppivelvollisen suorittamat mainitun lain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisen tutkinnon kokeet muunnetaan opiskelijamääräksi ja otetaan huomioon tämän pykälän 1 ja 5 momentissa tarkoitettujen aikuisten lukiokoulutuksen mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden määrässä.

32 b §

Opiskelijavuosi

Opiskelijavuodella tarkoitetaan 365:tä päivää, joiden aikana opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena. Opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena opiskeluoikeuden alkamispäivästä lukien siihen päivään asti, kun opiskelijan opiskeluoikeus päättyy. Opiskelijaa ei kuitenkaan oteta huomioon rahoituksen perusteena, jos opiskelijan opiskeluoikeus on väliaikaisesti keskeytetty. Opiskeluoikeuden määräytymisessä sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden alkamisesta, päättymisestä, väliaikaisesta keskeyttämisestä, peruuttamisesta ja pidättämisestä sekä opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta sekä oppivelvollisuuslain säännöksiä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttä-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

misestä. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, oppivelvollinen opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena, jos hän suorittaa oppivelvollisuuttaan oppivelvollisuuslain 8 §:ssä tarkoitetun suunnitelman perusteella.

32 d §

32 d §

Perusrahoitus

Perusrahoitus

Toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan seuraavilla perusteilla:

Toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan seuraavilla perusteilla:

1 a) koulutuksen järjestäminen oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021.

Lain 8 §:n 1 momentissa säädettyä kunnan omarahoitusosuutta lukiokoulutuksen käyttökustannuksista sovelletaan ensimmäisen kerran varainhoitovuodelle 2024 myönnettävään lukiokoulutuksen rahoitukseen. Kunnan omarahoitusosuus on 57,13 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2021 rahoitusta, 54,82 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2022 rahoitusta ja 53,00 prosenttia myönnettäessä varainhoitovuoden 2023 rahoitusta.

Lain 24 §:n 1 momentissa säädettyä erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuutta sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2027. Erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden rahoitusosuus on 1,57 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoituvuosille 2021—2023, 1,56 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024, 1,51 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2025 ja 1,46 prosenttia määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2026.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lain 24 §:n 1 momentissa säädettyä aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelevien painokerrointa ja 7 momentissa säädettyä yksikköhinnan prosenttiosuutta sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2024. Painokerroin on 0,646 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, 0,633 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2022 ja 0,621 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2023. Prosenttiosuus on 64,6 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, 63,3 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2022 ja 62,1 määrättäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2023.

8.

Laki**valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 §, 3 §:n 1 momentti, 2 luvun otsikko, 4 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 ja 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 16 §, 17 §:n 1 momentin 3, 5 ja 6 kohta sekä 3 momentin 2 kohta, 18 §:n 1 momentti, 20 §, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 28 §:n 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 11 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentti, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 28 §:n 2 momentti laissa 568/2019 sekä 20 § laissa 1184/2019, sekä

lisätään 4 §:ään uusi 5 momentti, lakiin uusi 9 a—9 c § ja uusi 2 a luku, 14 §:n 2 momenttiin uusi 1 a kohta, 17 §:n 1 momenttiin uusi 7 kohta ja 21 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 568/2019 ja 631/2020, uusi 1 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen ja tutkintoihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (629/1998);
- 3) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009).

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä sekä korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta. Laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen ja tutkintoihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ylioppilastutkinnosta *annetussa laissa* (502/2019);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009);
- 7) *vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa* (632/1998);
- 8) *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/)*.

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, *opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, oppivelvollisuusrekisteristä*, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä sekä korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta. Laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jollei tässä laissa toisin säädetä, käsiteltäessä tietoja tässä laissa tarkoitetuissa rekistereissä, tietovarannoissa ja palvelussa sovelletaan henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

3 §

Oppijanumero ja oppijanumerorekisteri

Oppijanumero on henkilölle annettava pysyvä tunnus, jota käytetään henkilön yksilöintiin tallennettaessa, käsiteltäessä ja luovutettaessa tässä laissa tai varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitettussa tietovarannossa tarkoitettuja tietoja. Opetuksen, koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjä, varhaiskasvatuksen palveluntuottaja ja korkeakoulu voi käyttää oppijanumeroa myös henkilön yksilöintiin varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistolaissa tarkoitettuja tehtäviä toteuttaessaan.

2 luku

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto

4 §

Tietovarannon käyttötarkoitus

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta, lukiolaissa tarkoitettua koulutusta ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta koskevia tietoja käytetään henkilön hakeutuessa koulutukseen, koulutuksen aikana, työelämässä

3 §

Oppijanumero ja oppijanumerorekisteri

Oppijanumero on henkilölle annettava pysyvä tunnus, jota käytetään henkilön yksilöintiin tallennettaessa, käsiteltäessä ja luovutettaessa tässä laissa tai varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitettussa tietovarannossa tarkoitettuja tietoja. Opetuksen, koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjä, varhaiskasvatuksen palveluntuottaja, korkeakoulu ja oppilaitoksen ylläpitäjä voi käyttää oppijanumeroa myös henkilön yksilöintiin varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistolaissa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä toteuttaessaan.

2 luku

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto

4 §

Tietovarannon käyttötarkoitus

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta, lukiolaissa tarkoitettua koulutusta, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta ja vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettua koulutusta koskevia tietoja käytetään

Voimassa oleva laki

sekä henkilön hakiessa koulutukseen liittyviä etuisuuksia.

Ehdotus

henkilön hakeutuessa koulutukseen, koulutuksen aikana, työelämässä sekä henkilön hakiessa koulutukseen liittyviä etuisuuksia.

Tietovarantoon tallennettuja tietoja voidaan käyttää myös oppivelvollisuuslaissa (/) opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, oppilaitoksen ylläpitäjille sekä kunnille säädetyin ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen.

5 §

Tietovarannon yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako

Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat koulutuksen ja opetuksen järjestäjät sekä Opetushallitus. Opetushallitus vastaa tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät vastaavat tallentamiensa tietojen luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EU kumoamisesta (*yleinen tietosuoja-asetus*) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679, jäljempänä *yleinen tietosuoja-asetus*, 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Opetushallitus vastaa muista yleisessä tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjälle säädetyistä velvollisuuksista.

Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän lakkaa eivätkä kyseisen rekisterinpitäjän tehtävät siirry toiselle oikeushenkilölle, kyseisten tietovarantoon tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

5 §

Tietovarannon yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako

Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat koulutuksen ja opetuksen järjestäjät, *oppilaitosten ylläpitäjät* sekä Opetushallitus. Opetushallitus vastaa tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät *sekä oppilaitosten ylläpitäjät* vastaavat tallentamiensa tietojen luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EU kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (*yleinen tietosuoja-asetus*) 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Opetushallitus vastaa muista yleisessä tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjälle säädetyistä velvollisuuksista.

Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän *taikka oppilaitoksen ylläpitäjän* toiminta lakkaa eivätkä kyseisen rekisterinpitäjän tehtävät siirry toiselle oikeushenkilölle, kyseisten tietovarantoon tallennettujen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Koulutuksen ja opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tallentaa tietovarantoon 7—9 §:ssä tarkoitetut tiedot.

Koulutuksen ja opetuksen järjestäjällä *sekä oppilaitoksen ylläpitäjällä* on velvollisuus tallentaa tietovarantoon 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä tarkoitetut tiedot.

Opetushallitus määrää tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 7—9 §:ssä säädettyjen tietojen tietorakenteista.

Opetushallitus määrää tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä säädettyjen tietojen tietorakenteista.

9 a §

Vapaassa sivistystyössä järjestettyä oppivelvollisille suunnattua koulutusta koskevat tiedot

Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon seuraavat tiedot mainitun lain 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa olevista opiskelijoistaan:

- 1) suoritettava koulutus;
- 2) opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättyminen;
- 3) suoritettut opinnot ja osaamisen arviointi.

9 b §

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat tiedot

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän on tallennettava tietovarantoon seuraavat tiedot lain mukaisessa koulutuksessa olevista opiskelijoistaan:

- 1) suoritettava koulutus;
- 2) opintojen aloittaminen, väliaikainen keskeytyminen ja päättyminen;
- 3) suoritettut koulutuksen osat ja osaamisen arviointi;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa tarkoitetun rahoituksen laskentaperusteena olevat koulutuksen järjestämisestä koskevat tiedot.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjän valmentavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden osalta tallennetaan myös 9 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

9 c §

Maksuttomuutta koskevat tiedot

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, jos opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Tietovarantoon on tallennettava myös tieto siitä, jos opiskelijan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on pidennetty oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

11 §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevat, henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kuuluvat sekä opetuksen ja koulutuksen rahoituksen myöntämistä varten tallennetut tiedot säilytetään kuitenkin ainoastaan viisi vuotta opintojen päättymisestä tai tutkinnon suorittamisesta.

11 §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevat, henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kuuluvat sekä opetuksen ja koulutuksen rahoituksen myöntämistä varten tallennetut tiedot säilytetään kuitenkin ainoastaan viisi vuotta opintojen päättymisestä tai tutkinnon suorittamisesta. Edellä 9 c §:ssä tarkoitetut maksuttomuutta koskevat tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a luku

Oppivelvollisuusrekisteri

11 a §

Rekisterin käyttötarkoitus

Oppivelvollisuusrekisteriin tallennettuja tietoja käytetään opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksen ylläpitäjille sekä kunnille oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen sekä maksuttoman koulutuksen toteuttamiseen.

Tietoja voidaan käyttää myös muiden viranomaisten hoitaessa sellaisia lakisääteisiä tehtäviä, joissa tarvitaan rekisteriin tallennettuja tietoja.

Rekisteriin tallennettuja tietoja voidaan käyttää lisäksi koulutuksen arvioinnissa, tilastoinnissa ja seurannassa.

11 b §

Rekisterin yhteisrekisteripitäjät ja vastuiden jako

Rekisterin yhteisrekisteripitäjiä ovat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät, kunnat sekä Opetushallitus. Opetushallitus vastaa rekisterin yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät ja kunnat vastaavat tallentamiensa tietojen yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Opetushallitus vastaa muista yleisessä tietosuojasetuksessa rekisteripitäjälle säädettyistä velvollisuuksista.

Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän taikka oppilaitoksen ylläpitäjän toiminta lakkaa eivätkä kyseisen rekisteripitäjän tehtävät siirry toiselle oikeushenkilölle, kyseisten rekisteriin tallennettujen tietojen osalta rekisteripitäjänä toimii Opetushallitus.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedot henkilön oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä sekä tiedon oppivelvollisuuslaissa säädettyllä tavalla ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto mainitun lain 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava rekisteriin tieto kunnasta, jolle on tehty oppivelvollisuuslain 7 §:n 4 momentissa, 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus.

Opetushallitus määrää tarkemmin, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 1—3 momentissa tarkoitettujen tietojen tietorakenteista.

Rekisteriin tallennetaan lisäksi henkilön nimi ja oppijanumero.

11 d §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Rekisteristä tietoja voidaan luovuttaa viranomaiselle, jolla lain säännöksen tai laissa säädetyn tehtävänsä perusteella on oikeus saada rekisteriin sisältyviä tietoja opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä, oppilaitoksen ylläpitäjältä tai kunnalta. Salassa pidettäviä tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa vain, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen laissa erikseen nimenomaisesti säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Opetushallitus voi tuottaa rekisteristä opetuksen ja koulutuksen arvioinnin, tutkimuksen, kehittämisen, tilastoinnin ja muun seurannan sekä ohjauksen ja rahoituksen edellyttämiä tietoaineistoja.

11 e §

Rekisterin tietojen säilytysaika

Rekisteriin tallennetut tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

14 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja

Ylioppilastutkintorekisteriin tallennetaan:

14 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja

Ylioppilastutkintorekisteriin tallennetaan:

1 a) tieto ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n 4 momentissa tarkoitettuun kokeeseen ilmoittautumisesta;

16 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietojen säilytysaika

Ylioppilastutkintorekisterin tiedot säilytetään pysyvästi.

16 §

Ylioppilastutkintorekisterin tietojen säilytysaika

Ylioppilastutkintorekisterin tiedot säilytetään pysyvästi. Edellä 14 §:n 1 momentin 1 a kohdassa tarkoitettut tiedot säilytetään kuitenkin viisi vuotta sen jälkeen, kun oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettu oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

17 §

Opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille,

17 §

Opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille,

Voimassa oleva laki

ammattikorkeakouluille, ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjille *sekä perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjille*;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten; *sekä*

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

2) ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin *sekä perusopetuslaissa tarkoitettuun lisäopetukseen*.

18 §

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjät ja vastuiden jako

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut 17 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta ja ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjät 17 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta.

Ehdotus

ammattikorkeakouluille, ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjille, *tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille*;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten;

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin;

7) *oppivelvollisuuslain 10 §:ssä tarkoitetun hakeutumisvelvollisuuden seuraamiseen*.

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

2) ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin, *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä järjestettyyn oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen*.

18 §

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjät ja vastuiden jako

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut 17 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta ja ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja *tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjät ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät* 17 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

*Opiskelijavalintarekisterin tietolähteet**Opiskelijavalintarekisterin tietolähteet*

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjällä on oikeus koulutukseen hakevan henkilön ilmoittamien tietojen lisäksi salassapitosäännösten estämättä saada 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja ylioppilastutkintorekisteristä, Digi- ja väestötietovirastolta, työ- ja elinkeinoviranomaisilta, perus- ja lisäopetuksen järjestäjiltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjiltä sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisistä rekistereistä, jotka on muodostettu opiskelijoiden valintaa varten.

Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjällä on oikeus koulutukseen hakevan henkilön ilmoittamien tietojen lisäksi salassapitosäännösten estämättä saada 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja ylioppilastutkintorekisteristä, Digi- ja väestötietovirastolta, työ- ja elinkeinoviranomaisilta, perusopetuksen järjestäjiltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjiltä, *tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjiltä, vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjiltä* sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisistä rekistereistä, jotka on muodostettu opiskelijoiden valintaa varten.

21 §

21 §

*Tietojen luovuttaminen opiskelijavalintarekisteristä**Tietojen luovuttaminen opiskelijavalintarekisteristä*

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin 1 momentissa tarkoitetut tiedot ovat tarpeen ja 5 momentissa tarkoitetut tiedot ovat välttämättömiä vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille, *perusopetuksen lisäopetuksen järjestäjille* sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisiin rekistereihin;

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin 1 momentissa tarkoitetut tiedot ovat tarpeen ja 5 momentissa tarkoitetut tiedot ovat välttämättömiä vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille, *tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille, vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille* sekä kahden tai useamman korkeakoulun yhteisiin rekistereihin;

1 a) oppivelvollisuuslain 11, 12 ja 14 §:ssä tarkoitettulle ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle, oppilaitoksen ylläpitäjälle tai kunnalle;

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

28 §

28 §

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun tarkoitus ja luovutettavat tiedot

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun tarkoitus ja luovutettavat tiedot

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla luovutetaan:

1) perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon sisältyviä 7—9 §:ssä tarkoitettuja tietoja, lukuun ottamatta 9 §:n 2—5 momentissa tarkoitettuja tietoja;

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla luovutetaan:

1) *opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon* sisältyviä 7—9 ja 9 a—9 c §:ssä tarkoitettuja tietoja, lukuun ottamatta 9 §:n 2—5 momentissa tarkoitettuja tietoja;
1 a) *oppivelvollisuusrekisteriin* sisältyviä 11 c §:ssä tarkoitettuja tietoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 17 §:n 1 momentin 5—7 kohta sekä 21 §:n 1 momentin 1 a kohta tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2021. Sen 17 §:n 1 momentin 3 kohta ja 3 momentin 2 kohta, 18 §:n 1 momentti, 20 § ja 21 §:n 1 momentin 1 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2022 sekä 9 b § vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

9.

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 1 momentti, 4 §:n 3 momentti, 5 a §, 7 c §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 a §:n 1 momentin 1 kohta,
 sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 3 momentti laeissa 550/2018 ja 861/2019, 5 a § laissa 550/2018 sekä 7 c §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 a §:n 1 momentin 1 kohta laissa 1169/2018, sekä
lisätään 11 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1169/2018, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa oppivelvollisuuden jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa *perusopetuksen suorittamisen* jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

4 §

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Muussa kuin 2 momentissa tarkoitettussa opilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

- 1) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) säädettyä koulutusta;
- 2) lukiolaissa (629/1998) säädettyä lukio-koulutusta tai *maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävää* lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta;

3) muuta kuin *tämän momentin* 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua koulutusta vapaasta sivistystyöstä annetussa

Muussa kuin 2 momentissa tarkoitettussa opilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

- 1) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) säädettyä koulutusta;
- 2) lukiolaissa (714/2018) säädettyä lukio-koulutusta tai lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta;
- 3) *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta* annetussa laissa (/) tarkoitettua koulutusta;

4) muuta kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua koulutusta vapaasta sivistystyöstä annetussa

Voimassa oleva laki

tystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettussa kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa tai Snellman-korkeakoulu-nimisessä oppilaitoksessa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa koulutuskeskuksessa;

4) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyä oppivelvollisuuden ylittäneille järjestettyä perusopetusta; tai

5) muun alan viranomaisten kuin opetusviranomaisten valvomaa 1 kohdassa tarkoitettua koulutusta vastaavaa ammatillista koulutusta.

5 a §

Päätoimiset opinnot

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on korkeakoulututkinnon suorittaminen. Muut korkeakouluopinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohti.

Lukio-opinnot ovat päätoimisia, jos niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia tai jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina. Päätoimisiksi opinnoiksi katsotaan myös *maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävä* lukiokoulutukseen valmistava yhden lukuvuoden ja vähintään 25 kurssin laajuinen opintokokonaisuus. Lukio-opinnoissa edellytetään lisäksi, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään 10 kurssiin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätoimisiksi.

Päätoimista on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen koulutus, jonka tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tut-

Ehdotus

laissa (632/1998) tarkoitettussa kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa tai Snellman-korkeakoulu-nimisessä oppilaitoksessa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa koulutuskeskuksessa;

5) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyä *aikuisille tarkoitettua* perusopetusta; tai

6) muun alan viranomaisten kuin opetusviranomaisten valvomaa 1 kohdassa tarkoitettua koulutusta vastaavaa ammatillista koulutusta.

5 a §

Päätoimiset opinnot

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on korkeakoulututkinnon suorittaminen. Muut korkeakouluopinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohti.

Lukio-opinnot ovat päätoimisia, jos niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään *150 opintopistettä* tai jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina. Päätoimisiksi opinnoiksi katsotaan myös lukiokoulutukseen valmistava yhden lukuvuoden ja vähintään *50 opintopisteen* laajuinen opintokokonaisuus. Lukio-opinnoissa edellytetään lisäksi, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään *20 opintopisteen laajuisiin opintoihin* tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätoimisiksi. *Päätoimisiksi opinnoiksi katsotaan myös aikuisille suunnatun oppimäärän mukaiset lukio-opinnot, joita suorittaa oppivelvollisuuslain (/) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija.*

Päätoimista on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen koulutus, jonka tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tut-

Voimassa oleva laki

kinnon osan taikka *ammattilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tai* työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen. Ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon tai mainittujen tutkintojen osien suorittaminen on päätoimista, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovittu opintojen laajuus on vähintään 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti.

Muut kuin 1—3 momentissa tarkoitetut opinnot ovat päätoimisia, jos opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia, 4,5 osaamispistettä tai kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti.

Oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestetty perusopetuslain mukainen opiskelu on päätoimista, jos opintojen laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa.

Ulkomaisessa oppilaitoksessa opinnot ovat päätoimisia, jos oppilaitos on määritellyt ne päätoimisiksi. Korkeakouluopinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opintojen laajuus vastaa keskimäärin vähintään viittä opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Muut opinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opetussuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia. Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettäviin opintoihin.

7 c §

Lukuvuoden tukikuukausien määrä

Opintotuki myönnetään Suomessa:

2) ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa ja siihen valmistavassa koulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

Ehdotus

kinnon osan taikka työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen. Ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon tai mainittujen tutkintojen osien suorittaminen on päätoimista, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovittu opintojen laajuus on vähintään 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti.

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen koulutuksen suorittaminen.

Muut kuin 1—4 momentissa tarkoitetut opinnot ovat päätoimisia, jos opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia, 4,5 osaamispistettä tai kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti.

Aikuisille tarkoitettu perusopetuslain mukainen opiskelu on päätoimista, jos opintojen laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa.

Ulkomaisessa oppilaitoksessa opinnot ovat päätoimisia, jos oppilaitos on määritellyt ne päätoimisiksi. Korkeakouluopinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opintojen laajuus vastaa keskimäärin vähintään viittä opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Muut opinnot voidaan katsoa päätoimisiksi myös, jos opetussuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia. Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettäviin opintoihin.

7 c §

Lukuvuoden tukikuukausien määrä

Opintotuki myönnetään Suomessa:

2) *tutkintokoulutukseen* valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 a §

11 a §

Oikeus oppimateriaalilisään

Oikeus oppimateriaalilisään

Opiskelijalla on oikeus oppimateriaalilisään, kun:

1) opiskelija suorittaa 4 §:n 3 momentin 1, 2 tai 5 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa; ja

Opiskelijalla on oikeus oppimateriaalilisään, kun:

1) opiskelija suorittaa 4 §:n 3 momentin 1—3 tai 6 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa; ja

—————
Oppimateriaalilisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka on oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 4 §:n 3 momentin 3 kohta ja 5 a §:n 4 momentti ja 7 c §:n 1 momentin 2 kohta tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

Ennen 1 päivää elokuuta 2021 käyttöön otettujen lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti aloitettujen lukio-opintojen sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen päätoimisuuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

10.

Laki**koulumatkatukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan koulumatkatukilain (48/1997) 1 §:n 1 momentti, 2, 3, 4, 5 ja 6 §, 7 §:n 1 momentti sekä 8 ja 14 §,

sellaisina kuin ne ovat 1 §:n 1 momentti laissa 551/2018, 2 § laeissa 53/2011 ja 551/2018, 3 § laeissa 346/2004, 592/2004 ja 53/2011, 4 § laeissa 422/2015 ja 386/2019, 5 § laeissa 346/2004, 592/2004 ja 422/2015, 6 § laissa 346/2004, 7 §:n 1 momentti ja 14 § laissa 1079/2012 sekä 8 § laissa 53/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuen myöntämisestä oppivelvollisuusiän ylittäneille tarkoitettuja perusopetuksen opintoja, lukio-opintoja tai ammatillisia opintoja harjoittavan opiskelijan asunnon ja oppilaitoksen välisestä päivittäisestä koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin. Tukea kutsutaan koulumatkatueksi.

Tässä laissa säädetään tuen myöntämisestä *aikuisille tarkoitettun perusopetuksen* opintoja, lukio-opintoja tai ammatillisia opintoja harjoittavan opiskelijan asunnon ja oppilaitoksen välisestä päivittäisestä koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin. Tukea kutsutaan koulumatkatueksi.

2 §

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

1) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyssä oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestetyssä perusopetuksessa;

1) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädettyssä *aikuisille tarkoitettussa* perusopetuksessa;

2) lukiolaissa (629/1998) säädettyssä lukio-koulutuksessa *tai maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä* lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa;

2) *tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta annetussa laissa (/)* tarkoitettussa koulutuksessa;

3) lukiolaissa (714/2018) *tarkoitettussa* lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa;

Voimassa oleva laki

3) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 5 §:ssä säädettyssä ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa tai 7 §:ssä säädettyssä valmentavassa koulutuksessa;

4) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai

5) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus.

Ehdotus

4) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 5 §:ssä tarkoitetussa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa tai 7 §:ssä tarkoitetussa valmentavassa koulutuksessa;

5) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai

6) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Koulumatkatukeen on lisäksi oikeutettu oppivelvollisuuslain (/) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

1) lukiolaissa säädettyssä aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetussa ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa;

3) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa; tai

4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kalenterikuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus.

Voimassa oleva laki

Koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan:

1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä;

2) *kuukausittaiset* koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa; sekä

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään seitsemän koulumatkatukeen oikeuttavaa yhdensuuntaista matkaa viikossa yhdenjaksoisen vähintään 18 päivän ajan.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laske-
minen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa ja tämän lain 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen.

Ehdotus

Koulumatkatukea *myönnetään*, jos opiskelijan:

1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä;

2) koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa *kuukaudessa koko kuukauden tukea myönnettäessä tai 27 euroa kuukaudessa puolen kuukauden tukea myönnettäessä*; sekä

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään *10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa*.

Mitä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, ei sovelleta myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle. Edellä tarkoitettulle opiskelijalle myönnetään koulumatkatukea, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laske-
minen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle *puolta kuukautta tai* kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa ja tämän lain 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. *Matkakustannukset määräytyvät kuitenkin halvimman opiskelijalle*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Jos yhdensuuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustannukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.

Kun koulumatkatuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan. Matkakustannuksia ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Edellä 2—4 momentissa tarkoitettujen koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos yhdensuuntaiseen vähintään kymmenen kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

*Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksu-
osuus*

Koulumatkatukena korvataan 54 euroa kuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset lisätynä 11 eurolla. Opiskelija maksaa las-

puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle 10 kilometriä.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Jos yhdensuuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustannukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.

Kun koulumatkatuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan. Matkakustannuksia ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Edellä 2—4 momentissa tarkoitettujen *koulumatkan pituuden mukaan määräytyvien* koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan, *kun kyse on koko kuukauden tuesta ja 11 päivän mukaan, kun kyse on puolen kuukauden tuesta.*

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos 3 §:n 2 momentin 1 kohdassa tai mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettuun yhdensuuntaiseen koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

*Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksu-
osuus*

Koulumatkatukena korvataan *koko kuukauden tukena 43 euroa kalenterikuukaudessa* ylittävät koulumatkan kustannukset *ja puolen*

Voimassa oleva laki

kennallisista koulumatkakustannuksista *täl-
löin* kuukausittain enintään 43 euroa, jos
4 §:stä tai tämän pykälän 3 momentista ei
muuta johdu (*opiskelijan maksuosuus*).

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa use-
ammalla kuin yhdellä matkustustavalla opis-
kelijan maksuosuus vähennetään joukkoliie-
kenteen matkakustannuksista. Jos joukkoliie-
kenteen matkakustannuksia ei ole, opiskelijan
maksuosuus vähennetään koulutuksen järjes-
täjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista
kustannuksista.

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukai-
sesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mu-
kaisesti oman matkustustavan perusteella tai
jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 mo-
mentissa tarkoitetuista useista erillisistä yh-
teensä vähintään viiden kilometrin matka-
osuuksista.

6 §

Hakeminen

Koulumatkatukea haetaan Kansaneläkelai-
tokselta. Hakemus jätetään oppilaitokseen.

Ehdotus

*kuukauden tukena 21,5 euroa kalenterikuu-
kaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset.*
Opiskelija maksaa laskennallisista koulumat-
kakustannuksista kuukausittain *koko kuukau-
den tuen osalta* enintään 43 euroa ja *puolen
kuukauden tuen osalta enintään 21,50 euroa*
(opiskelijan maksuosuus), jos 4 §:stä tai tä-
män pykälän 3 momentista ei muuta johdu.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa use-
ammalla kuin yhdellä matkustustavalla opis-
kelijan maksuosuus vähennetään joukkoliie-
kenteen matkakustannuksista. Jos joukkoliie-
kenteen matkakustannuksia ei ole, opiskelijan
maksuosuus vähennetään koulutuksen järjes-
täjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista
kustannuksista.

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukai-
sesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mu-
kaisesti oman matkustustavan perusteella tai
jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 mo-
mentissa tarkoitetuista useista erillisistä yh-
teensä vähintään viiden kilometrin matka-
osuuksista.

*Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei sovel-
leta myönnettäessä koulumatkatukea oppivel-
vollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan
koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle.*

*Oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksut-
tomaan koulutukseen oikeutetulle opiskeli-
jalle koulumatkatukena korvataan edellä 4
§:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumat-
kan kustannukset. Jos tuki kuitenkin myönne-
tään tämän lain 4 a §:n mukaisesti oman mat-
kustustavan perusteella, tuki on 70 prosenttia
edellä 4 §:n 5 momentissa tarkoitettun opetus-
ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella
määräytyvästä tuesta.*

6 §

Hakeminen

Koulumatkatukea haetaan Kansaneläkelai-
tokselta. Hakemus jätetään *Kansaneläkelai-
tokselle. Hakemuksen voi jättää myös asian-
omaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitok-
selle toimitettavaksi.*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Oppilaitoksen tulee liittää hakemukseen selvitys opiskelijan koulumatkan pituudesta sekä opiskelijan mahdollisuudesta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta.

Oppilaitoksen antama selvitys koulumatkasta on Kansaneläkelaitosta sitova, jollei ole perusteltua syytä olettaa, että tiedot selvityksessä ovat virheellisiä. Jos on perusteltua syytä olettaa, että selvityksessä on virheellisiä tietoja, Kansaneläkitos voi poiketa selvityksestä päätöstä tehdessään.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Kalenterikuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 18 koulumatkatukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää.

8 §

Koulumatkatuen takaisinperintä joukkoliikennettä käytettäessä

Kun koulumatkatukea on maksettu aiheetta tai määrältään liikaa joukkoliikennettä käyttäville opiskelijalle, takaisinperittävä määrä voi olla enintään muille kuin koulumatkatukeen oikeutetuille opiskelijoille myytävän kulkukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun halvimmän lippuotteen hinnan ja opiskelijan maksumuutoksen välinen erotus.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Kalenterikuukausi oikeuttaa koko kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 15 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää. Kalenterikuukausi oikeuttaa puolen kuukauden koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää.

8 §

Tarkistaminen ja keskeyttäminen

Koulumatkatukea tarkistetaan tai se lakkautetaan, jos opiskelijan olosuhteissa on tapahtunut muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada koulumatkatukea tai tuen määrään.

Jos on perusteltua syytä olettaa, että koulumatkatuki olisi lakkautettava tai sen määrää vähennettävä, koulumatkatuen maksaminen voidaan väliaikaisesti keskeyttää tai maksettavaa määrää vähentää, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Jos opiskelija ei toimita pyydettyä selvitystä, asia voidaan ratkaista lopullisella päätöksellä niiden selvitysten perusteella, jotka ovat Kansaneläkelaitoksen käytettävissä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

Koulumatkatuen maksaminen voidaan lakkauttaa myös opiskelijan pyynnöstä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 §

Viittaussäännös

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulumatkatukea koskevassa asiassa noudatetaan, mitä opintotukilaissa säädetään opintotuen toimeenpanosta, *tarkistamisesta ja keskeyttämisestä*, takaisinperinnästä ja takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta, itseoikaisusta, päätöksen poistamisesta, asiavirheen korjaamisesta, tietojen saamisesta, käytöstä ja luovuttamisesta, ulosmittaus- ja siirtokiellosta sekä rahoituksesta.

Kun opiskelija valmistuu, keskeyttää opintonsa tai opiskelijan olosuhteissa tapahtuu muu tukeen vaikuttava muutos, koulumatkatukioikeus tarkistetaan kuukausikohtaisesti tai lakkautetaan ottaen huomioon, mitä 7 §:n 1 momentissa säädetään koulumatkatukeen oikeuttavien päivien määrästä.

14 §

Viittaussäännös

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulumatkatukea koskevassa asiassa noudatetaan, mitä opintotukilaissa säädetään opintotuen toimeenpanosta, takaisinperinnästä ja takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta, itseoikaisusta, päätöksen poistamisesta, asiavirheen korjaamisesta, tietojen saamisesta, käytöstä ja luovuttamisesta, ulosmittaus- ja siirtokiellosta sekä rahoituksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 2 §:n 1 momentin 2 kohta tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022 ja 6 § vasta 1 päivänä elokuuta 2023.

11.

Laki

ylioppilastutkinnosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 20 §:ään uusi 4 ja 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Oppivelvollisuuslain (/) 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta kokelaalta ei voida periä maksuja osallistumisesta viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen, eikä edellä tarkoitettujen hylättyjen kokeiden uusimisesta. Maksu hylätyn kokeen uusimisesta voidaan kuitenkin periä, jos koe on katsottu 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi.

Jos kokelas ilmoittautuu saman tutkintokerran aikana useaan kokeeseen siten, että lukumäärän perusteella kaikki kokeet eivät ole 4 momentissa säädetyllä tavalla maksuttomia, kokelaan tulee ilmoittautumisen yhteydessä valita, minkä kokeen tai mitkä kokeet hän haluaa suorittaa maksuttomasti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 1 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 886/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettussa opetuksessa olevan oppilaan sekä lukiolaissa (629/1998) tarkoitettussa koulutuksessa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettussa perustutkintokoulutuksessa tai valmentavassa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskeluhooltoon.

Tätä lakia sovelletaan:

1) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettussa opetuksessa;

2) lukiolaissa (714/2018) tarkoitettussa koulutuksessa;

3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettussa perustutkintokoulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;

4) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitettussa koulutuksessa;

5) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain (/) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

Tätä lakia ei sovelleta:

1) perusopetuslaissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan;

2) perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun oppilaaseen;

3) lukiolain 20 §:n 3 momentissa tarkoitettuun opiskelijaan eikä opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti

Tätä lakia ei sovelleta:

1) perusopetuslaissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan;

2) perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun oppilaaseen;

3) lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun opiskelijaan eikä sellaiseen opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti.

Poiketen siitä, mitä 2 momentissa säädetään, tätä lakia sovelletaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun oppivelvolliseen, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten opetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi lakia sovelletaan

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Mitä tässä laissa säädetään opiskelijasta, koulutuksen järjestäjästä ja oppilaitoksesta, koskee myös perusopetuslaissa tarkoitettua oppilasta, opetuksen järjestäjää ja koulua.

Ehdotus

oppivelvolliseen, joka opiskelee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitettussa ammattitutkintokoulutuksessa.

Mitä tässä laissa säädetään opiskelijasta, koulutuksen järjestäjästä ja oppilaitoksesta, koskee myös perusopetuslaissa tarkoitettua oppilasta, opetuksen järjestäjää ja koulua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 1 §:n 1 momentin 4 kohta tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2022.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutuksen sovelletaan 31 päivään heinäkuuta 2022 tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

13.

Laki

Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain 39 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain (1463/2007) 39 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

39 §

39 §

Oppivelvollisuuden suorittamiseen rinnastaminen

Oppivelvollisuuden suorittamiseen rinnastaminen

Suomessa oppivelvollisen lapsen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan opiskellessaan tässä laissa tarkoitetussa koulussa. *Oppivelvollisuus katsotaan suoritetuksi, kun oppilas on saanut yläkoululukion neljännen vuosiluokan päätteeksi annettavan todistuksen.*

Suomessa oppivelvollisen lapsen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan opiskellessaan tässä laissa tarkoitetussa koulussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

14.

Laki**Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (252/2010) 3 ja 7 §, sellaisina
 kuin ne ovat laissa 538/2017, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

3 §

*Ammatillinen koulutus**Ammatillinen koulutus*

Koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen koulutukseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (531/2017), jollei tästä laista muuta johdu.

Koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen koulutukseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (531/2017) ja oppivelvollisuuslakia (/), jollei tästä laista muuta johdu.

7 §

7 §

*Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet**Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet*

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamiseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 1 momenttia ja 39 §:ää.

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamiseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n 1 momenttia ja 39 §:ää.

Opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä. Mainitun pykälän 4 ja 5 momentissa tarkoitettujen järjestysäännöt ja muut järjestysmääräykset ovat yhteisiä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja 4 §:ssä tarkoitettuun opetukseen osallistuvilla opiskelijoilla.

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä säädetään opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön. Mainitun pykälän 4 ja 5 momentissa tarkoitettujen järjestysäännöt ja muut järjestysmääräykset ovat yhteisiä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja 4 §:ssä tarkoitettuun opetukseen osallistuvilla opiskelijoilla.

Oppivelvollisuutta suorittaviin opiskelijoihin sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85—92 §:ssä säädetään kurinpitotoimista ja niihin liittyvistä menettelyistä sekä mitä mainitussa laissa säädetään kurinpitotoimia koskevien päätösten muutoksenhausta. Oppivelvollisuutta suorittavien

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista
säädetään lisäksi oppivelvollisuuslaissa.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

15.

Laki

varhaiskasvatustalain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatustalain (540/2018) 12 §, sellaisena kuin se on laissa 1395/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Oikeus varhaiskasvatukseen

Oikeus varhaiskasvatukseen

Sen lisäksi, mitä 5 §:ssä säädetään, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen perusopetuslaissa tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdan mukaisesti sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Varhaiskasvatusta ei kuitenkaan ole järjestettävä aikana, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahakauden ulkopuolella maksettavaa isyysrahaa.

Jos lapsi ennen perusopetuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuuskäyttäytymistä osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan taikka perusopetukseen, varhaiskasvatusta järjestetään täydentävästi.

Sen lisäksi, mitä 5 §:ssä säädetään, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen *oppivelvollisuuslain (/) 2 §:ssä* tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta *tämän lain* 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdan mukaisesti sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Varhaiskasvatusta ei kuitenkaan ole järjestettävä aikana, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahakauden ulkopuolella maksettavaa isyysrahaa.

Jos lapsi ennen *oppivelvollisuuslaissa* tarkoitettua oppivelvollisuuskäyttäytymistä osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan taikka perusopetukseen, varhaiskasvatusta järjestetään täydentävästi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998)
1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtion, tai rekisteröidyn yhteisön tai säätiön järjestämään koulutukseen, josta säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (629/1998);
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);

- 4) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 5) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998).

Tätä lakia sovelletaan valtion, tai rekisteröidyn yhteisön ja säätiön järjestämään koulutukseen, josta säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 4) *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/)*;
- 5) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 6) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

17.

Laki

tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain (93/2017) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkintoihin ja perusopetuksen ja lukion oppimääriin, joista säädetään seuraavissa laeissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa:

1) perusopetuslaki (628/1998);
2) lukiolaki (629/1998);
3) ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017);

4) ammattikorkeakoululaki (932/2014);
5) yliopistolaki (558/2009);
6) Maanpuolustuskorkeakoulusta annettu laki (1121/2008);
7) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annettu laki (1316/2006);
8) Poliisiammattikorkeakoulusta annettu laki (1164/2013);
9) Pelastusopistosta annettu laki (607/2006).

Tätä lakia sovelletaan tutkintoihin ja perusopetuksen ja lukion oppimääriin, joista säädetään seuraavissa laeissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa:

1) perusopetuslaki (628/1998);
2) lukiolaki (714/2018);
3) ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017);

4) *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettu laki (/)*;
5) ammattikorkeakoululaki (932/2014);
6) yliopistolaki (558/2009);
7) Maanpuolustuskorkeakoulusta annettu laki (1121/2008);
8) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annettu laki (1316/2006);
9) Poliisiammattikorkeakoulusta annettu laki (1164/2013);
10) Pelastusopistosta annettu laki (607/2006).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

18.

Laki

Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain (1295/2013) 2 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohta sekä 6 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohta laissa 114/2020, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Tehtävät**Tehtävät*

Arviointikeskuksen tehtävänä on:

Arviointikeskuksen tehtävänä on:

2) tehdä 5 §:ssä tarkoitetun arviointisuunnitelman mukaisesti:

a) perusopetuslain (628/1998) 14 §:ssä ja lukiolain (629/1998) 10 §:ssä tarkoitettujen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja;

2) tehdä 5 §:ssä tarkoitetun arviointisuunnitelman mukaisesti:

a) perusopetuslain (628/1998) 14 §:ssä tarkoitettujen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden *sekä lukiolain (714/2018) 11 §:ssä tarkoitetun oppimäärän ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opetussuunnitelman perusteiden* tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja;

6 §

6 §

*Salassa pidettävien henkilötietojen saaminen ja säilyttäminen**Salassa pidettävien henkilötietojen saaminen ja säilyttäminen*

Arviointikeskuksella on oikeus saada varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja palvelujentouttajilta, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä sekä Opetushallitukselta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä muita kuin korkeakoulujen opiskelijoita koskevat 2 §:n 1 ja 2 kohdassa säädettyjen arviointitehtävien suorittamiseksi välttämättömät henkilötiedot, jotka liittyvät:

Arviointikeskuksella on oikeus saada varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja palvelujentouttajilta, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä sekä Opetushallitukselta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä muita kuin korkeakoulujen opiskelijoita koskevat 2 §:n 1 ja 2 kohdassa säädettyjen arviointitehtävien suorittamiseksi välttämättömät henkilötiedot, jotka liittyvät:

3) perusopetuslain 22 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 53 §:ssä, lukiolain 37 §:ssä ja taiteen perusopetuksesta annetun

3) perusopetuslain 22 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 53 §:ssä, lukiolain 37 §:ssä, *tutkintokoulutukseen valmentavasta*

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

lain 8 §:ssä tarkoitetun oppilaan tai opiskelijan oppimisen tai osaamisen arvioinnin tuloksiin;

5) varhaiskasvatuslaissa (540/2018), perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tuen saamiseen ja järjestämistapoihin; sekä

Ehdotus

koulutuksesta annetun lain (/) 15 §:ssä ja taiteen perusopetuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetun oppilaan tai opiskelijan oppimisen tai osaamisen arvioinnin tuloksiin;

5) varhaiskasvatuslaissa (540/2018), perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tuen saamiseen ja järjestämistapoihin; sekä

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

19.

Laki

nuorisolain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorisolain (1285/2016) 11 §:n 2—4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle

Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle

Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

1) *opetuksen järjestäjän on luovutettava tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin;*

2) koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa;

3) puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot 2 momentissa tarkoitettusta nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa.

Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

1) koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot *muusta kuin oppivelvollisesta* nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai *tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;*

2) puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

Koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot 2 momentissa tarkoitettusta nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa.

Sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voidaan luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomainen ja Kansaneläkelaitos voivat *salassapitosäännösten estämättä luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot*, jos viranomainen tai Kansaneläkelaitos arvioi tehtävässään saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin.

1) *opetuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin;*

2) *koulutuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;*

3) *myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomainen sekä Kansaneläkelaitos voivat luovuttaa tiedot nuoresta, jos viranomainen tai Kansaneläkelaitos arvioi tehtävässään saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

20.

Laki

valmiuslain 109 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmiuslain (1552/2011) 109 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

109 §

109 §

Opetus ja koulutus

Opetus ja koulutus

Edellä 3 §:n 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoite-
tuissa poikkeusoloissa opetus- ja kulttuurimi-
nisteriö voi enintään kolmeksi kuukaudeksi
kerrallaan määrätä perusopetuslaissa
(628/1998), lukiolaissa (629/1998), Helsingin
eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa
(1463/2007), ammatillisesta koulutuksesta
annetussa laissa (630/1998), *ammattillisesta
aikuiskoulutuksesta annetussa laissa
(631/1998)*, vapaasta sivistystyöstä annetussa
laissa (632/1998), taiteen perusopetuksesta
annetussa laissa (633/1998), ammattikorkea-
koululaissa (351/2003) ja yliopistolaissa
(558/2009) säädetyn opetus- ja muun toimin-
nan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle
paikkakunnalle, jos se on välttämätöntä väes-
tön siirtämisen tai oleskelu- ja liikkumisrajoit-
usten vuoksi taikka muutoin väestön suojaam-
iseksi. Jos jonkin alueen väestöä siirretään
121 §:n nojalla muualle, valtioneuvoston ase-
tuksella voidaan säätää, että esi- ja perusope-
tuksen järjestämisestä siirretyille oppilaille
vastaa tilapäisesti oppilaan asuinkunnan si-
jasta se kunta, jonka alueelle oppilas on siir-
retty.

Edellä 3 §:n 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoite-
tuissa poikkeusoloissa opetus- ja kulttuurimi-
nisteriö voi enintään kolmeksi kuukaudeksi
kerrallaan määrätä perusopetuslaissa
(628/1998), lukiolaissa (714/2018), Helsingin
eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa
(1463/2007), ammatillisesta koulutuksesta
annetussa laissa (531/2017), *tutkintokoulutuk-
seen valmentavasta koulutuksesta annetussa
laissa (/)*, vapaasta sivistystyöstä annetussa
laissa (632/1998), taiteen perusopetuksesta
annetussa laissa (633/1998), ammattikorkea-
koululaissa (932/2014) ja yliopistolaissa
(558/2009) säädetyn opetus- ja muun toimin-
nan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle
paikkakunnalle, jos se on välttämätöntä väes-
tön siirtämisen tai oleskelu- ja liikkumisrajoit-
usten vuoksi taikka muutoin väestön suojaam-
iseksi. Jos jonkin alueen väestöä siirretään
121 §:n nojalla muualle, valtioneuvoston ase-
tuksella voidaan säätää, että esi- ja perusope-
tuksen järjestämisestä siirretyille oppilaille
vastaa tilapäisesti oppilaan asuinkunnan si-
jasta se kunta, jonka alueelle oppilas on siir-
retty.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

21.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 1 §:n 1 momentin 32 kohta, 2 §:n 1 momentin 4 kohta ja 3 momentti, 4 §:n 1 momentin 10 kohta, 37 §:n 1 momentti, 38 §:n 4 momentti, 58 §:n 2 momentin 3 kohta sekä 59 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentin 32 kohta laissa 1376/2019, 4 §:n 1 momentin 10 kohta ja 38 §:n 4 momentti laissa 676/2014 sekä 58 §:n 2 momentin 3 kohta ja 59 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 1 kohta laissa 1509/2016, sekä

lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1376/2019, uusi 33 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (*valtionosuustehtävä*), joista säädetään:

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (*valtionosuustehtävä*), joista säädetään:

32) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013).

32) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013);

33) *oppivelvollisuuslaissa* (/).

2 §

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Poikkeukset soveltamisalasta

Tämän lain perusteella ei myönnetä valtionosuutta käyttökustannuksiin, jotka aiheutuvat:

Tämän lain perusteella ei myönnetä valtionosuutta käyttökustannuksiin, jotka aiheutuvat:

4) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua muille kuin oppivelvollisille järjestettävästä perusopetuksesta;

4) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua *ai-kuisten* perusopetuksesta;

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen sekä sisäoppilaitosmuodossa ja

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään *oppivelvollisuuslain* 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen sekä sisäoppilaitosmuodossa ja koulukodissa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

koulukodissa järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

4 §

4 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan jäljempänä:

Tässä laissa tarkoitetaan jäljempänä:

10) oppivelvollisella perusopetuslain 25 §:ssä tarkoitettua oppivelvollista;

10) oppivelvollisella *oppilasta, joka suorittaa oppivelvollisuuttaan siten kuin oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;*

37 §

37 §

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Jos esi- ja perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa muu kuin 6—15-vuotiaan tai muun oppivelvollisuuttaan suorittavan oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin 38—41 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

Jos esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa muu kuin oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin 38—41 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

38 §

38 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Muulle oppivelvolliselle oppilaalle kotikuntakorvaus määräytyy 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvauserusteiden perusteella.

Kotikuntakorvaus määräytyy 16-vuotiaalle perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta suorittavalle oppivelvolliselle 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvauserusteiden perusteella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

58 §

58 §

*Kustannustenjaon tarkistaminen**Kustannustenjaon tarkistaminen*

Kustannustenjaon tarkistuksessa valtion ja kuntien välillä tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena 6—13 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena olevat perushinnat. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

Kustannustenjaon tarkistuksessa valtion ja kuntien välillä tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena 6—13 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena olevat perushinnat. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

3) rahoitus perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen;

3) rahoitus perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun *aikuisten* perusopetukseen;

59 §

59 §

*Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset**Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset*

Kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

Kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

2) perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä; ja

2) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä; ja

Kustannustenjaon tarkistuksessa ei oteta huomioon kuitenkaan käyttökustannuksia, jotka aiheutuvat:

Kustannustenjaon tarkistuksessa ei oteta huomioon kuitenkaan käyttökustannuksia, jotka aiheutuvat:

1) perusopetuslain 46 §:n mukaisesta oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta, lukuun ottamatta 46 §:n 2 momentissa tarkoitettua opetusta;

1) perusopetuslain 46 §:n mukaisesta *aikuisten* perusopetuksesta, lukuun ottamatta 46 §:n 2 momentissa tarkoitettua opetusta

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 3 §:n 3 momentin 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tätä lakia ei sovelleta:

Tätä lakia ei sovelleta:

2) varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaisessa varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuslain (628/1998), lukiolain (714/2018), ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017), vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998), yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisessa opetuksessa, kun verkkosivusto tai mobiilisovellus tuotetaan varhaiskasvatuksen tai opetuksen yhteydessä ja sen käyttö tapahtuu rajatussa ryhmässä määräaikaaisesti;

2) varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaisessa varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuslain (628/1998), lukiolain (714/2018), ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017), *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (/)*, vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998), yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisessa opetuksessa, kun verkkosivusto tai mobiilisovellus tuotetaan varhaiskasvatuksen tai opetuksen yhteydessä ja sen käyttö tapahtuu rajatussa ryhmässä määräaikaaisesti;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

23.

Laki

nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 2 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentti, 9 §:n 2 momentti ja 12 §, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 2 momentti laissa 408/1996, sekä *lisätään* lain 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 408/1996, uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Työhön ottaminen**Työhön ottaminen*

Työhön saadaan ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja joka on suorittanut oppivelvollisuutensa.

Työhön saadaan ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja *jonka osalta perusopetuksen suorittaminen on perusopetuslain (628/1998) 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päätynyt.*

4 §

4 §

*Säännöllinen työaika**Säännöllinen työaika*

Oppivelvollisen työntekijän päivittäinen työaika koulutyön aikana saa koulun vapaapäivinä olla enintään seitsemän tuntia ja koulupäivinä enintään kaksi tuntia. Koulupäivän ja työajan pituus yhteensä ei saa kuitenkaan ylittää kahdeksaa tuntia eikä viikoittainen työaika 12 tuntia.

Työntekijän, joka on velvollinen suorittamaan perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen oppimäärää, päivittäinen työaika koulutyön aikana saa koulun vapaapäivinä olla enintään seitsemän tuntia ja koulupäivinä enintään kaksi tuntia. Koulupäivän ja työajan pituus yhteensä ei saa kuitenkaan ylittää kahdeksaa tuntia eikä viikoittainen työaika 12 tuntia.

7 §

7 §

*Työajan sijoittelu**Työajan sijoittelu*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Oppivelvollisuuslain (/) 4 §:n mukaista perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta suorittavan työntekijän työaika on sijoitettava siten, ettei se ole esteenä opetussuunnitelman tai muun koulutusta koskevan suunnitelman mukaiseen koulutukseen osallistumiselle. Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle hyvissä ajoin, milloin hänen läsnäolonsa opinnoissa on välttämätöntä. Työntekijällä on oikeus kieltäytyä työvuorosta, joka estää hänen osallistumisensa opetukseen.

9 §

9 §

Työn turvallisuus ja terveellisyys

Työn turvallisuus ja terveellisyys

Sellaisiin töihin, jotka voivat aiheuttaa erityisen tapaturmavaaran tai terveyshaitan tai jotka voivat 1 momentissa mainitulla tavalla olla nuorelle työntekijälle itselleen tai muille vahingoksi, saa käyttää nuorta työntekijää vain asetuksessa säädetyin edellytyksin.

Nuorella saa teettää ainoastaan sellaista työtä, joka ei aiheuta erityistä tapaturmavaaraa tai terveyshaittaa tai joka ei ole 1 momentissa tarkoitettulla tavalla nuorelle työntekijälle itselleen tai muille vahingoksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä, niiden teettämisen edellytyksistä koulutuksen yhteydessä ja muutoin sekä tällaisen työn teettämiseen liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta työsuojeluviranomaiselle ja nuoren huoltajalle.

12 §

12 §

Selvitys työhön otettavan iästä

Selvitys työhön otettavan iästä ja perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta

Ennen kuin 18 vuotta nuorempi henkilö otetaan työhön, tulee hänen iästään sekä siitä, onko hän oppivelvollinen, olla luotettava selvitys.

Ennen kuin 18 vuotta nuorempi henkilö otetaan työhön, tulee hänen iästään sekä siitä, onko hänen osaltaan perusopetuksen suorittaminen päättynyt siten kuin perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään, olla luotettava selvitys.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä annettu valtioneuvoston asetus (475/2006) jää voimaan myös siltä osin

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*kuin se on annettu tällä lailla muutetun 9 §:n
2 momentin nojalla.*

24.

Laki**työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 533/2006, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 luku

4 luku

Perhevapaat**Perhevapaat**

4 §

4 §

*Osittainen hoitovapaa**Osittainen hoitovapaa*

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudestaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudestaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu *oppivelvollisuuslain* (/) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .*

25.

Laki**merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 5 luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 7 §:n 1 momentti ja 5 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 1 luvun 7 §:n 1 momentti laissa 250/2019, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset**Yleiset säännökset**

7 §

7 §

*Vajaavaltaisen työsopimus**Vajaavaltaisen työsopimus*

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. *Kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytetään lisäksi, että palkattavan henkilön oppivelvollisuus on päättynyt.*

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias *ja jonka osalta perusopetuksen suorittaminen on perusopetuslain (628/1998) 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt. Perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta suorittavaan sovelletaan lisäksi, mitä nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 7 §:n 5 momentissa säädetään.*

5 luku

5 luku

Perhevapaat**Perhevapaat**

5 §

5 §

*Osittainen hoitovapaa**Osittainen hoitovapaa*

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudestaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen luku-

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudestaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen luku-

Voimassa oleva laki

vuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Ehdotus

vuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu *oppivelvollisuuslain* (/) 2 §:n 3 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

26.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 20 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutuksena oppivelvollisuusiän ylittäneelle maahanmuuttajalle järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta.

Kotoutumiskoulutuksena *maahanmuuttajalle, jonka oppivelvollisuus on päättynyt*, järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

27.

Laki**työttömyysturvalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 2 luvun 10 §:n 2 momentti, 3 luvun 1 §:n 1 momentti ja 7 luvun 2 §:n 2 momentin 4 kohta, sellaisina kuin ne ovat 2 luvun 10 §:n 2 momentti laeissa 1001/2012, 906/2017 ja 552/2018, 3 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 1418/2019 ja 7 luvun 2 §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1267/2018, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 luku

2 luku

Etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiiset edellytykset**Etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiiset edellytykset**

10 §

10 §

*Opiskelu**Opiskelu*

Päätöisinä pidetään:

1) opintoja, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon taikka yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisia opintoja, joiden tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tutkinnon osan, *ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen* tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen;

3) lukio-opintoja, joiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia; sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätöisiksi;

Päätöisinä pidetään:

1) opintoja, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon taikka yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisia opintoja, joiden tavoitteena on ammatillisen perustutkinnon tai tutkinnon osan tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen suorittaminen;

3) lukio-opintoja, joiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 150 *opintopistettä*; sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätöisiksi;

4) *opintoja, joiden tavoitteena on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitetun koulutuksen suorittaminen*;

Voimassa oleva laki

4) muita kuin 1—3 kohdassa tarkoitettuja ammatillisia valmiuksia antavia opintoja, joiden opintosuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä, kolme opintoviikkoa tai 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti;

5) oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestetyjä perusopetuslain (628/1998) mukaisia opintoja, joiden laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa;

6) muita kuin 1—5 kohdassa tarkoitettuja opintoja, joiden opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia.

Ehdotus

5) muita kuin 1—4 kohdassa tarkoitettuja ammatillisia valmiuksia antavia opintoja, joiden opintosuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä, kolme opintoviikkoa tai 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohti;

6) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä tarkoitetun aikuisten perusopetuksen opintoja, joiden laajuus on vähintään 22 kurssia lukuvuodessa;

7) muita kuin 1—6 kohdassa tarkoitettuja opintoja, joiden opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia.

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

1 §

Yleiset rajoitukset

Työttömyysetuutta ei myönnetä työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 17 vuotta. Ennen vuotta 1965 syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona työnhakija täyttää 65 vuotta. Vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona hän täyttää työntekijän eläkelain (395/2006) 11 §:ssä tarkoitetun alimman vanhuuseläkeiän.

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

1 §

Yleiset rajoitukset

Työttömyysetuutta ei myönnetä työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Työttömyysetuus voidaan kuitenkin myöntää 17 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, joka on suorittanut oppivelvollisuutensa tai joka on keskeyttänyt oppivelvollisuutensa suorittamisen oppivelvollisuuslain (/) 7 §:ssä säädettyllä tavalla. Ennen vuotta 1965 syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona työnhakija täyttää 65 vuotta. Vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneelle työnhakijalle työttömyysetuus myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona hän täyttää työntekijän eläkelain (395/2006) 11 §:ssä tarkoitetun alimman vanhuuseläkeiän.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

2 §

2 §

Työmarkkinatuen odotusaika

Työmarkkinatuen odotusaika

Odotusaikaa ei aseteta, jos:

Odotusaikaa ei aseteta, jos:

4) henkilö on saanut vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettuja erityisiä opetus- tai opiskelijahuollon palveluja ja suorittanut hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaiset opinnot.

4) henkilöllä *ei* sairauden tai vamman vuoksi ole valmiuksia ammatillisen tutkinnon suorittamiseen ja hän on suorittanut ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tai saavuttanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovitut tavoitteet.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen pitämiseen päätoimisena sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

28.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 12 a §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1653/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 a §

12 a §

Vakuutusmaksuvelvollisuutta koskevat rajoitukset

Vakuutusmaksuvelvollisuutta koskevat rajoitukset

Työttömyysvakuutusmaksua ei makseta:
1) ajalta ennen sitä seuraavaa kalenterikautta, jona työntekijä täyttää 17 vuotta;

Työttömyysvakuutusmaksua ei makseta:
1) ajalta ennen sitä seuraavaa kalenterikautta, jona työntekijä täyttää 18 vuotta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

29.

Laki

lastensuojelulain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 24 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Vastuu lapsen edun turvaamisesta

Vastuu lapsen edun turvaamisesta

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Toimielimen tulee tarvittaessa ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain (/) 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee tarvittaessa ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

30.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta sekä 17 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 13 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta laissa 975/2013 sekä 17 §:n 3 momentti laissa 1282/2002, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

13 §

13 §

*Osittainen hoitoraha**Osittainen hoitoraha*

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

2) lapsen oppivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävältä lukuvuodelta, jos lapsi osallistuu silloin oppivelvollisena esiopetukseen;
 3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennettyjen oppivelvollisuuden piiriin.

2) lapsen *perusopetuksen* aloittamista edeltävältä lukuvuodelta, jos lapsi osallistuu silloin oppivelvollisena esiopetukseen;
 3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu *oppivelvollisuuslain (/) 2 §:n 3 momentissa* tarkoitettujen pidennettyjen oppivelvollisuuden piiriin.

17 §

17 §

*Maksaminen**Maksaminen*

Tuen maksaminen lakkaa kuitenkin viimeistään heinäkuun 31 päivänä sinä vuonna, jona lapsi siirtyy oppivelvollisena perusopetukseen. Jos lapsen oppivelvollisuus alkaa perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaan vuotta perusopetuslain 25 §:n 1 momentissa mainittua aikaisemmin, tuen maksaminen kuitenkin lakkaa viimeistään oppivelvollisuuden alkamisvuotta seuraavana vuonna.

Tuen maksaminen lakkaa kuitenkin viimeistään heinäkuun 31 päivänä sinä vuonna, jona lapsi siirtyy oppivelvollisena perusopetukseen. Jos lapsen oppivelvollisuus alkaa *oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin* mukaan vuotta *oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa* mainittua aikaisemmin, tuen maksaminen kuitenkin lakkaa viimeistään oppivelvollisuuden alkamisvuotta seuraavana vuonna.

HE 173/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .